GÜNEŞ & GÜNEŞ HUKUK BÜROSU

2023

AYM Bireysel Başvuru Kararları

Bölüm 10 / 17 | 100 karar

Kararlar Bilgi Bankasındaki yayımlanmış kararların resmî tam metinlerinden hazırlanmış bağımsız okuma derlemesi.

Bu dosya, AYM'nin yıllık "Bireysel Başvuru Seçme Kararlar" kitabının kopyası değildir. Kararların sözcükleri ve kaynak künyeleri aktarılmış; sayfa düzeni yeniden oluşturulmuştur.

Sıralama: karar tarihi, ardından başvuru numarası. İçindekiler ve PDF yer imleri kararların başlangıcına bağlanır. Kitap yılı ile karar yılı farklı kavramlardır.

Arşiv kesiti: 12 Ekim 2026. Anonimleştirilmiş başvuru adları resmî kaynakta olduğu gibi korunmuştur.

İçindekiler

001 2020/24822 20.06.2023
AHMET BIYIK

002 2020/25497 20.06.2023
ERSİN BAŞBOĞA

003 2020/26513 20.06.2023
MUSA KARTAL

004 2020/37058 20.06.2023
YÜCEL GAZİ

005 2020/40128 20.06.2023
HACI DEMİR

006 2021/24370 20.06.2023
BEKİR SAVCI VE DİĞERLERİ

007 2021/30844 20.06.2023
ENERJİ SANAYİ VE MADEN KAMU EMEKÇİLERİ SENDİKASI

008 2018/12621 21.06.2023
SELİM SANCAK VE DİĞERLERİ

009 2018/27442 21.06.2023
E.K.

010 2018/28488 21.06.2023
VEDAT ÖZÜÇALİŞİR

011 2018/30943 21.06.2023
TUGAY BEK

012 2018/37270 21.06.2023
HASAN HÜSEYİN SAĞLAMCI VE DİĞERLERİ

013 2019/710 21.06.2023
SELİM GÜNEŞ

014 2019/6906 21.06.2023
ERDAL ŞAHİN

015 2019/8727 21.06.2023
HATİCE KUNDAKCI

016 2019/10010 21.06.2023
ENVER DEMİR

017 2019/10074 21.06.2023
DURMUŞ DENİZ

İçindekiler - devam

018 2019/10526 21.06.2023
VEYSİ SANLİ VE DİĞERLERİ

019 2019/10854 21.06.2023
BARAN DEMİRER

020 2019/16078 21.06.2023
SABRİ AKKUM

021 2019/16702 21.06.2023
M.T.A.

022 2019/16718 21.06.2023
AYHAN UÇAR

023 2019/17713 21.06.2023
SIDDIK ÇETİN

024 2019/17714 21.06.2023
MENÜH SARTIK

025 2019/22615 21.06.2023
MUAZZEZ ERDOĞAN VE DİĞERLERİ

026 2019/22664 21.06.2023
HAYRULLAH BAŞYİĞİT

027 2019/29250 21.06.2023
ONUR ÇETİNKAYA VE SONER ÇETİNKAYA

028 2019/42934 21.06.2023
AZİZ KESKİN

029 2020/2828 21.06.2023
MUSTAFA TÜRKMEN

030 2020/6698 21.06.2023
SERTAÇ EKİCİ

031 2020/12442 21.06.2023
R.T.

032 2020/31607 21.06.2023
MUSTAFA ÇABUK

033 2020/36865 21.06.2023
B.G.

034 2020/37533 21.06.2023
ÇAĞATAY KURT VE DİĞERLERİ

İçindekiler - devam

035 2021/36373 21.06.2023
ÖZTÜRK TÜRKDOĞAN

036 2018/5552 11.07.2023
KEZİBAN SAÇILIK VE VELİ SAÇILIK

037 2018/12630 11.07.2023
AYDIN GÜLŞAN

038 2018/19972 11.07.2023
SARP VAHABİ

039 2018/22559 11.07.2023
FURKAN ASLAN

040 2018/23741 11.07.2023
BİLAL AKYÜZ

041 2018/24314 11.07.2023
ABDULKADİR ASLAN VE DİĞERLERİ

042 2018/27114 11.07.2023
AZİME AYDIN VE İSMAİL AYDIN

043 2018/35803 11.07.2023
FARRUKH SOLIEV

044 2018/36112 11.07.2023
İLYAS BOZKURT

045 2019/148 11.07.2023
ALİ ŞAHİN

046 2019/345 11.07.2023
NECMİ BEKDUR

047 2019/558 11.07.2023
AYHAN GÜLER

048 2019/2653 11.07.2023
OUMAR ALPHA

049 2019/12525 11.07.2023
ALPER UÇA

050 2019/16653 11.07.2023
ARİF SEZGİN (3)

051 2019/24644 11.07.2023
TAHSİN ÇAKIR

İçindekiler - devam

052 2019/36616 11.07.2023
ERTAN YÜREK (2)

053 2019/39928 11.07.2023
MUSA KARATAŞ

054 2019/40502 11.07.2023
CEBRAİL DEMİREL

055 2020/1455 11.07.2023
GÜLŞAN ADET

056 2020/1782 11.07.2023
TEVFİK BAŞARAN

057 2020/3529 11.07.2023
ÜMMÜHAN ARSLAN

058 2020/6915 11.07.2023
ALİ TAŞ VE DİĞERLERİ

059 2020/18961 11.07.2023
MURAT ALTINDAĞ

060 2020/22924 11.07.2023
SERPİL ŞENTÜRK

061 2020/23477 11.07.2023
VEJDİ TANRIKULU

062 2020/24117 11.07.2023
HAKAN YIKILMAZ

063 2020/29621 11.07.2023
ALİ ŞİMŞEK

064 2020/36504 11.07.2023
GÜNAY KAYA

065 2021/32716 11.07.2023
ÜMRAN ÇELİK

066 2021/46624 11.07.2023
GAZAL KAÇAR

067 2021/48964 11.07.2023
MEHMET ZEKİ ÖZTÜRK

068 2022/50147 11.07.2023
SİNAN ASLAN

İçindekiler - devam

069 2016/1652 12.07.2023
MEHMET YAVUZEL VE DİĞERLERİ

070 2017/4632 12.07.2023
ŞAHİDE AKCANIM

071 2017/34912 12.07.2023
ADEM ALADAĞ

072 2018/9222 12.07.2023
ZEKAYİ SAĞRA

073 2018/14453 12.07.2023
AYHAN EROL VE DİĞERLERİ

074 2018/20423 12.07.2023
BAHRİ ALATAŞ

075 2018/23403 12.07.2023
HÜSEYİN ŞÜKRÜ ÖLMEZ

076 2018/35325 12.07.2023
YUNUS YILDIRIM VE DİĞERLERİ

077 2018/38181 12.07.2023
ERCAN ZORLU

078 2019/2166 12.07.2023
CENGİZ ÇİFTÇİ

079 2019/2241 12.07.2023
EVRİM SÖNMEZ

080 2019/2683 12.07.2023
AHMET BİCAN KIRKER

081 2019/7439 12.07.2023
MAHMUT BİLİR

082 2019/9009 12.07.2023
YUSUF CİHAD GELGEÇ

083 2019/11808 12.07.2023
MUSTAFA NEŞET HOLDUR

084 2019/17238 12.07.2023
EŞREF KUTLU

085 2019/17436 12.07.2023
MEHMET AKDOĞAN

İçindekiler - devam

086 2019/19624 12.07.2023
YOL BILDUNGS UND MEDIENWERK

087 2019/20581 12.07.2023
MİZGİN POLAT

088 2019/27880 12.07.2023
SELÇUK MENGÜVERDİ

089 2019/29080 12.07.2023
MUSTAFA DOĞAN

090 2019/30359 12.07.2023
HALUK NURİ BALLI

091 2019/34037 12.07.2023
MURAT KOCABIYIK

092 2019/34119 12.07.2023
SAĞLIK VE SOSYAL HİZMET ÇALIŞANLARI SENDİKASI

093 2019/35383 12.07.2023
K.H.K.

094 2019/37411 12.07.2023
BAKİ TAŞDEMİR

095 2019/39726 12.07.2023
MEHMET YARDIMCI

096 2019/42961 12.07.2023
M.K.

097 2020/92 12.07.2023
İBRAHİM HALİL KELEŞ

098 2020/6258 12.07.2023
BAHADIR TOK

099 2020/25260 12.07.2023
İSMAİL GÜNAL

100 2020/35753 12.07.2023
YUSUF ÇELİK

AHMET BIYIK

B. No: 2020/24822 | Karar tarihi: 20.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/24822

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET BIYIK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/24822)

Karar Tarihi: 20/6/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 18/10/2023-32343

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Hüseyin Özgür SEVİMLİ

Başvurucu : Ahmet BIYIK

Vekili : Av. Yakup DOĞAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza davasında sanığın (başvurucunun) yokluğunda yapılan duruşma sonrasında mahkûmiyet kararı verilmesi nedeniyle savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Pınarhisar Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen iddianame ile başvurucu hakkında uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma suçundan kamu davası açılmıştır. Pınarhisar Asliye Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) görülmekte olan bu dava ile başvurucunun farklı tarihte işlediği iddia edilen aynı suça ilişkin olarak Çerkezköy 2. Asliye Ceza Mahkemesinde görülmekte olan diğer davanın birleştirilmesi hususunda olumsuz birleştirme uyuşmazlığı söz konusu olmuştur. Anılan uyuşmazlık, İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 13. Ceza Dairesince 26/2/2018 tarihinde her iki davanın Mahkemede birleştirilmesine karar verilerek çözümlenmiştir.

3. Yargılama sonucunda Mahkeme, başvurucunun uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma

suçunu iki farklı tarihte işlediğini ve bu eylemlerin iki ayrı suç oluşturduğunu kabul etmiş; başvurucuyu atılı suçtan iki kez 1 yıl 8 ay hapis cezasına mahkûm etmiştir.

4. Başvurucu anılan karara karşı istinaf talebinde bulunmuştur.

5. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 5. Ceza Dairesinde (Daire) görülen yargılamada 18/2/2020 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda delillerin değerlendirilmesi için duruşma açılmasına, başvurucunun istinabe yoluyla yeniden beyanının alınması için nöbetçi Gaziantep Asliye Ceza Mahkemesine müzekkere yazılmasına ve duruşmanın 25/3/2020 tarihinde yapılmasına karar verilmiştir.

6. Diğer yandan Daire, Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi'ndeki (UYAP) kayıtlara göre başvurucunun başka bir suçtan Gaziantep Açık Ceza İnfaz Kurumunda (İnfaz Kurumu) olduğunu tespit ederek planlanan duruşma tarihinde başvurucunun duruşmaya katılımının ses ve görüntü aktarımı (SEGBİS) suretiyle sağlanması için İnfaz Kurumuna da 20/2/2020 tarihinde müzekkere göndermiştir. İnfaz Kurumu ise başvurucunun Gaziantep Denetimli Serbestlik Müdürlüğüne sevk edildiğini, bu nedenle duruşma tarihinde İnfaz Kurumunda hazır bulunamayacağını belirtmiştir.

7. Daire 18/3/2020 tarihinde başvurucu hakkındaki dosyayı yeniden ele almış ve önceden planlanan duruşmanın COVID-19 salgını nedeniyle alınan tedbirler kapsamında 17/6/2020 tarihine ertelenmesine, yeni duruşma gününün de başvurucuya çağrı kâğıdı tebliği yoluyla bildirilmesine dair ara kararı vermiştir. Daire bu karar doğrultusunda, nöbetçi Gaziantep Asliye Ceza Mahkemesinden başvurucunun savunmasının yeni planlama gereğince 17/6/2020 tarihine kadar alınması yönünde istinabe talep etmiştir.

8. İstinabe talep edilen Gaziantep 25. Asliye Ceza Mahkemesi (istinabe makamı) 30/3/2020 tarihinde yaptığı duruşma hazırlığı işlemlerinde başvurucunun savunmasının 2/6/2020 tarihinde alınmasına karar vermiş ancak 21/5/2020 tarihli ara kararıyla COVID-19 salgınına yönelik tedbirler uyarınca duruşmayı 15/9/2020 tarihine ertelemiştir. Duruşma tarihini bildirir çağrı kâğıdı başvurucuya 11/6/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir.

9. Daire, ara kararında planladığı üzere 17/6/2020 tarihinde duruşma yapmıştır. Duruşma Tutanağı'na göre başvurucunun hazır bulunmadığı bu oturum sırasında istinabe makamınca verilen ara kararın değinildikten sonra istinaf incelemesinin duruşmalı yapılmasına delillerin başvurucu lehine değerlendirilmesi için karar verildiği belirtilmiştir. Böylelikle başvurucunun yeniden savunmasının alınmasının verilecek karara etkisi bulunmadığı değerlendirilerek başvurucunun savunmasının alınması için gönderilen istinabe talep yazısının işlemsiz olarak iadesinin istenmesine dair ara kararı verilmiştir. Yargılama sonucunda Daire, mahkeme kararının kaldırılmasına ve başvurucunun iki farklı tarihte işlediği iddia edilen uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma eylemlerini zincirleme şekilde işlediğini kabul ederek başvurucunun 3 yıl 1 ay 15 gün hapis cezasıyla cezalandırılmasına kesin olmak üzere karar vermiştir.

10. Başvurucu, nihai hükmü 14/8/2020 tarihinde öğrendikten sonra 20/8/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Komisyon, adli yardım talebinin kabulüne ve adil yargılanma hakkı kapsamındaki savunma için gerekli zaman ve kolaylıklardan yararlanma hakkı dışındaki iddiaların kabul edilemez olduğuna, anılan şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Başvurucu, Dairece duruşma açılarak savunmasının alınmasına yönelik işlemler yapıldığı ve tebliğ aldığı çağrı kâğıdında yazan duruşma tarihine göre savunmasını hazırladığı hâlde Dairenin ara kararından dönerek savunmasını almadan mahkeme kararını da kaldırıp yeni bir mahkûmiyet kararı vermesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca herkes iddia, savunma ve adil yargılanma hakkına sahiptir. Anayasa'nın anılan maddesinde adil yargılanma hakkından ayrı olarak iddia ve savunma hakkına birlikte yer verilmesi, taraflara iddia ve savunmalarını mahkeme önünde dile getirme fırsatı tanınması gerektiği anlamını da içermektedir (Mehmet Fidan, B. No: 2014/14673, 20/9/2017, § 37).

14. Ceza yargılamasında savunma hakkının güvence altına alınması, demokratik toplumun temel ilkelerindendir (Erol Aydeğer, B. No: 2013/4784, 7/3/2014, § 32). İddiaya karşı savunma imkânı tanınmadığı sürece adil muhakeme yapılması mümkün değildir.

15. Suç isnadı altındaki kişiye savunma hakkının şeklen değil gerçek anlamda sağlanması gerekir. Bunun için suç isnadı altındaki kişi, savunma için yeterli imkâna yani gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmalıdır. Bu itibarla anılan güvence adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriğine dâhil ve bu hakkın doğal sonucudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine "adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (b) bendinde, bir suç ile itham edilen herkesin savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkı düzenlenmiştir (Ufuk Rifat Çobanoğlu, B. No: 2014/6971, 1/2/2017, § 37).

16. Anayasa Mahkemesi de savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının Anayasa’nın 36. maddesinde belirtilen adil yargılanma kavramı yanında meşru vasıta ve yollardan yararlanma kavramının da kapsamında olduğunu belirtmiştir (AYM, E.1992/8, K.1992/39, 16/6/1992).

17. Savunma için gerekli kolaylık kavramı şüpheliye/sanığa savunma için yardımcı olacak veya olabilecek zorunlu olan imkânları ifade etmekte ve silahların eşitliğini sağlamayı amaçlamaktadır. Suç isnadı altındaki kişiye sağlanması zorunlu kolaylıklar, savunma için gerekli olanlardır. Kişinin beraat etmesini veya cezasının azaltılmasını sağlayabilecek delil niteliğindeki belgelere erişimine ve müdafiiyle görüşmesine izin verilmesi, gerekçeli kararın tebliğ edilmesi ve yargılama esnasında esaslı değişikliklerden haberdar edilmesi sağlanacak kolaylıklardır (Ufuk Rifat Çobanoğlu, § 45).

18. Somut olayda, istinaf incelemesi sırasında Daire delillerin değerlendirilmesi açısından başvurucunun yeniden savunmasının alınmasını gerekli gördüğünden yargılamanın duruşma açılarak yapılmasını kararlaştırmıştır. Bu doğrultuda, başvurucu ilk olarak başka suçtan tutuklu olduğunun değerlendirildiği İnfaz Kurumunda SEGBİS aracılığıyla duruşmada hazır edilmeye çalışılmış ancak başvurucunun denetimli serbestliğe ayrılması nedeniyle duruşmada hazır edilemeyeceği anlaşılmıştır. Daire, başvurucunun savunmasının alınmasına dair iradesi doğrultusunda bu kez istinabe talebinde bulunmuştur. İstinabe makamınca 15/9/2020 tarihinde yapılması planlanan duruşmaya dair çağrı kâğıdı başvurucuya tebliğ edilmiş, başvurucu istinabe makamının yapmayı planladığı duruşmadan da haberdar

edilmiştir. Ancak Daire 17/6/2020 tarihinde yaptığı duruşmaya kadar başvurucunun savunmasının alınmasının gerektiğine yönelik kararı doğrultusunda işlemler yaptığı hâlde bu kararının ve işlemlerinin aksine başvurucu lehine inceleme yapılmak üzere duruşma açtığını ve başvurucunun savunmasını almanın verilecek karara etkisinin bulunmadığını belirterek istinabe makamının belirlediği duruşma tarihini beklemeden ve başvurucunun savunmasını almadan yargılamayı bitirmiştir. Bu nedenle başvurucu, Dairece yapılacak delil değerlendirmesi açısından savunmasını planlayıp yapabilme imkânından yararlandırılmamıştır.

19. Dairenin başvurucunun savunmasını almamasına gerekçe olarak delilleri sanık lehine değerlendirmek üzere duruşma açtığını belirtmesi, delil değerlendirmesi açısından başvurucunun savunmasını almaya dönük kararı ve bu doğrultudaki duruşma hazırlığı işlemleri ile çelişmektedir. Başvurucunun Dairece hakkında uygulanan zincirleme suç hükmüne karşı savunmasını planlayıp Daire önünde ileri sürmesine yönelik gerekli zaman ve kolaylıkların sağlanmaması karşısında bu gerekçe doğrultusunda savunmasının alınmadan karar verilmesinin savunma hakkına aykırılık teşkil ettiği açıktır. Yargılama bir bütün olarak değerlendirildiğinde -somut olayın özel koşullarında- başvurucunun savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

21. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

22. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan GK, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) GK, B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

23. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

24. Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi kural olarak yargılamayı yürüten derece mahkemelerine aittir (Orhan Kılıç [GK], B. No: 2014/4704, 1/2/2018, 44). Bu bağlamda somut olayda başvurucunun uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak suçunu işleyip işlemediği yönünde karar vermek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Anayasa Mahkemesince verilen ihlal kararı, sanığın beraat ettiği anlamına gelmediği gibi ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmesi amacıyla yapılacak yeniden yargılama neticesinde sanık hakkında mutlaka beraat kararı verilmesi gerektiği anlamına da gelmemektedir. İhlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemler yerine getirildikten sonra yapılacak değerlendirmede mahkemenin benzer veya farklı bir sonuca varması mümkündür.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 5. Ceza Dairesine (E.2019/993, K.2020/1463) iletilmek üzere Pınarhisar Asliye Ceza Mahkemesine (E.2016/256, K.2018/444) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ERSİN BAŞBOĞA

B. No: 2020/25497 | Karar tarihi: 20.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/25497

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERSİN BAŞBOĞA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/25497)

Karar Tarihi: 20/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Ferhat YILDIZ

Başvurucu : Ersin BAŞBOĞA

Vekili : Av. Diyar ORAK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; işveren ile arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvuruya konu olayların meydana geldiği süreçteki olağanüstü hâl (OHAL) koşullarına, OHAL ilanına ve uygulanan tedbirlere ilişkin genel bilgiler için bkz. C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, §§ 10-18; Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, §§ 10-18.

3. Başvurucu, Tatvan Belediyesi (işveren/Belediye) bünyesinde hizmet alım sözleşmesi kapsamında iş gören özel bir şirkette taşeron işçi olarak çalışmaktadır. Tatvan Kaymakamlığı İlçe Olağanüstü Hal Bürosu (OHAL Bürosu) tarafından başvurucunun terör örgütü ile irtibat veya iltisak içinde olduğu yönünde işverene bildirimde bulunulmuştur. İşveren, güven ilişkisinin zedelendiği gerekçesiyle 7/2/2017 tarihinde başvurucunun iş sözleşmesini feshetmiştir.

4. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespiti ve işe iade talebiyle 6/3/2017 tarihinde Tatvan 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkeme 11/10/2017 tarihinde Olağanüstü Hal (OHAL) Komisyonu görevli olduğundan bahisle karar verilmesine yer olmadığına dair hüküm kurmuştur. OHAL Komisyonu tarafından görevsiz olunduğundan bahisle dosyanın Mahkemeye iadesine karar verilmesi üzerine Mahkemece 11/4/2019 tarihinde davanın reddine karar verilmiştir. Kararda OHAL Bürosunun yazısı gereğince terör örgütü ile irtibat ve iltisakı bulunduğu belirlenen başvurucu ile işveren arasında güven ilişkisinin zedelendiği, işveren açısından feshin zorunlu hâle geldiği ifade edilmiştir.

5. Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesi (İstinaf Mahkemesi) 11/6/2020 tarihinde ilk derece mahkemesi kararının usul ve esas yönünden hukuka uygun bulunduğunu belirterek istinaf başvurusunun esastan reddine kesin olarak karar vermiştir.

6. Başvurucu, nihai hükmü 27/6/2020 tarihinde öğrendikten sonra 20/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

9. Başvurucu, yargılamanın 3 yılı aşkın sürede sonuçlanması nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a 25/7/2018 tarihinde eklenen geçici ikinci maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi ve yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Tazminat Komisyonu tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

11. Bu defa 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı İcra ve İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 40. maddesi ile 6384 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesinin birinci fıkrasında yer alan tarih 9/3/2023 olarak değiştirilmiş ve 9/3/2023 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan bireysel başvuruların, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Tazminat Komisyonu tarafından inceleneceği düzenlenmiştir.

12. Anayasa Mahkemesi Ferat Yüksel (B. No: 2014/13828, 12/9/2018) kararında; ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir.

13. Mevcut başvurularda da söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

14. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Özel Hayata Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

15. Başvurucu hakkında hiçbir soruşturma veya kovuşturma bulunmamasına rağmen terör örgütü ile irtibatlandırılması nedeniyle masumiyet karinesinin; iş akdinin haksız olarak feshedilmesi nedeniyle özel hayata saygı, çalışma ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

16. Bakanlık görüşünde; Anayasa Mahkemesince öncelikle başvurucunun şikâyetlerinin kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia açısından mahkeme kararlarında yeterli gerekçe bulunup bulunmadığının, başvurucunun özel ve aile hayatına saygı hakkı ile onun ödev ve sorumlulukları arasında adil bir denge kurulup kurulmadığının belirlenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bakanlık görüşünde son olarak yargılama süresinin makul olup olmadığı incelenirken olağanüstü hâl ve pandemi koşulları ile somut olayın kendine özgü koşullarının gözönünde bulundurulması gerektiği vurgulanmıştır.

17. Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesine yönelik işlem, özel hayata saygı hakkının otomatik olarak uygulanabilirliğini sağlamamakla birlikte mevcut başvuruda mesleki hayata yönelik müdahalenin başvurucunun özel hayatına ciddi şekilde etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı değerlendirildiğinden başvuru özel hayata saygı hakkı yönünden uygulanabilir bulunmuş ve bu kapsamda incelenmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. C.A. (3), §§ 97-101; Ayla Demir İşat, §§ 106-110).

18. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

19. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 187-191). Olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemde alınan tedbiri konu edinen somut başvuruda Anayasa'nın 15. maddesi maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimi dikkate alınacaktır (Mustafa Önal, B. No: 2018/9808, 9/2/2022, § 14).

20. Anayasa'nın 15. maddesine göre yapılacak inceleme; müdahalenin Anayasa'daki çekirdek haklarla ilgili olup olmadığı, anılan maddenin ikinci fıkrasında sayılan hak ve özgürlüklere dokunup dokunmadığı, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırılık teşkil edip etmediği ve durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının tespitiyle sınırlı olacaktır (Ayla Demir İşat, § 146).

21. Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında özel hayata saygı hakkı yer almamaktadır. Ayrıca somut olaydaki tedbirin milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir yükümlülüğe aykırı olduğu da saptanmamıştır (Ayla Demir İşat, §§ 147, 148). Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacak

son inceleme, müdahalenin durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının belirlenmesine ilişkin olacaktır.

22. Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesine ilişkin tedbirin ve bu kapsamda derece mahkemelerince sonuca bağlanan uyuşmazlığın Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında durumun gerektirdiği ölçüde olduğunun söylenebilmesi için öncelikle keyfî olmaması gerekir. Diğer taraftan söz konusu tedbirin ölçülü olup olmadığı değerlendirilirken elbette ülkemizde OHAL ilanına sebebiyet veren durumun özellikleri ve OHAL ilanı sonrasında ortaya çıkan koşullar dikkate alınmalıdır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 349).

23. Ancak işçi tarafından sadakat yükümlülüğünün ihlal edildiği, dolayısıyla işçi ve işveren arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak alınacak tedbirler bakımından basit bir şüphenin yeterli olmayacağı, bu durumun somut olgularla desteklenmesi gerektiği açıktır. Gerek işveren gerekse yargı organları tarafından açıklanan nedenlerin işveren ile işçi arasındaki güven ilişkisinin zedelendiğini ortaya koyacak ve ikna edecek yeterlilikte olması gerekir (C.A. (3), § 125; Ayla Demir İşat, § 133).

24. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenmese de Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere (benzer yöndeki Yargıtay kararları için bkz. C.A. (3), §§ 46-56; Ayla Demir İşat, §§ 52-62) şüphenin işçinin kişiliğinden kaynaklanan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir. Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı bir şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir (Delil Metin, B. No: 2019/1419, 18/1/2023, § 32).

25. Öte yandan 667 sayılı KHK dayanak alınarak uygulanan somut tedbirin başvurucu üzerinde doğuracağı etki de gözönüne alındığında özellikle yargılama sürecinde devletten beklenen yükümlülüklerin OHAL koşullarında da yerine getirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Bu anlamda takdir yetkisinin öngörülen sınırlar dâhilinde kullanılması ve nedenlerinin ikna edici şekilde ortaya konulması OHAL koşullarında da yerine getirilmesi gereken yükümlülüklerdendir. Dolayısıyla terör örgütleriyle irtibatı ya da iltisakı olduğu konusunda çalışandan duyulan şüphenin ciddi, güçlü ve objektif olduğuna ilişkin ikna edici gerekçeler ortaya konulmaması hâlinde alınan tedbirin Anayasa'nın 15. maddesi bağlamında da söz konusu yükümlülüklere uygun olmadığı değerlendirilebilecektir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ayla Demir İşat, § 161).

26. Özel hayata saygı hakkı, üçüncü kişiler tarafından da olsa hakkın öngördüğü güvencelere keyfî şekilde müdahale edilmesini yasaklamaktadır. Öngörülen yükümlülüklerin yerine getirilmesi, kişilerin kendilerinin, ailelerinin geleceğini ve itibarını etkileyen mesleki hayata yönelik tedbirlerin keyfî olmaması, bu kapsamda doğan uyuşmazlıkların özel hayata saygı hakkının gereklilikleri bağlamında çözümlenmesi olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde de geçerli olan temel güvencelerdir (Ayla Demir İşat, § 150). Öte yandan darbe teşebbüsü ve terör örgütlerinin özellikleri gözönüne alındığında devletin ve kişilerin güvenliği ile kamu düzeninin korunması amacıyla yasal düzenlemeler yapılmasının ve sakıncalı görülen kişilerin mesleklerinden uzaklaştırılmasına yönelik işlemler tesis edilmesinin gerçek bir ihtiyaçtan kaynaklandığı açıktır. Ancak söz konusu tedbirlerin muhataplarının sakıncalı olduğu değerlendirilen kişilerden olması ve alınan tedbirlerin durumun gerektirdiği ölçüde olması gerekir (Ayla Demir İşat, § 159). Ayrıca belirtildiği üzere temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin süresi, kapsamı ve ağırlığı ölçülülüğün belirlenmesinde dikkate alınması; kişilerin ölçüsüz veya keyfî müdahalelere

karşı koyabilecekleri usule ilişkin güvencelerden yararlandırılması gerekir (Ayla Demir İşat, § 160).

27. Somut olaydaki feshin gerekçesi terör örgütü ile irtibatı veya iltisakı olduğu konusunda başvurucudan duyulan şüphe ve bu şüphe nedeniyle güven ilişkinin ortadan kalkmasıdır. Davanın reddine karar veren Mahkemenin bunun dışında bir gerekçe ortaya koyamadığı görülmektedir.

28. Başvurucunun hakkında soruşturma veya kovuşturma olmadığına yönelik bir araştırma yapıldığına ilişkin Mahkemece bir gerekçeye yer verilmediği, dolayısıyla bu doğrultuda Mahkemece bir araştırma yapılmadığı anlaşılmaktadır. Bu itibarla terör örgütü ile irtibatı ya da iltisakı olduğu konusunda başvurucudan duyulan şüphenin ciddi, güçlü ve objektif olduğuna ilişkin ikna edici gerekçeler ortaya konulmadan alınan tedbirin söz konusu yükümlülüklere uygun olmadığı değerlendirilmektedir.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurucu hakkında alınan ve Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen özel hayata saygı hakkına etki eden tedbirin OHAL döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlere uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.

III. GİDERİM

30. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılması ve toplam 15.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

31. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan GK, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) GK, B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

32. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Tatvan 1. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2018/421, K. 2019/158) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesine (E.2019/4144, K.2020/870) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSA KARTAL

B. No: 2020/26513 | Karar tarihi: 20.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/26513

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSA KARTAL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/26513)

Karar Tarihi: 20/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Muzaffer KORKMAZ

Başvurucu : Musa KARTAL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tutuklama tedbirinin hukuki olmaması ve tutukluluğun makul süreyi aşması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi olduğu gerekçesiyle hapis cezası verilen ve kovuşturması devam eden başvurucu hakkında 2011 yılında yapılan Komiser Yardımcılığı Sınavı'nın sorularını FETÖ/PDY aracılığıyla önceden aldığı ve anılan memuriyete yerleştiği iddiasıyla yeni bir ceza soruşturması başlatılmıştır. Gözaltına alınan başvurucu, üzerine atılı resmî belgede sahtecilik, kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık suçlarından tutuklanması istemiyle sulh ceza hâkimliğine sevk edilmiştir.

3. Hâkimlik, 9/5/2017 tarihli bilirkişi raporunda başvurucunun sınavda kopya çekmiş olabileceğine dair tespite ve S.Ç. adlı tanığın başvurucunun sınav sorularını önceden gördüğüne ilişkin beyanına dayalı olarak başvurucunun isnat edilen suçlardan tutuklanmasına karar vermiştir.

4. Antalya Cumhuriyet Başsavcılığı 11/10/2019 tarihli iddianame ile resmî belgede

sahtecilik, kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık suçlarından cezalandırılması istemiyle başvurucu hakkında aynı yer ağır ceza mahkemesinde kamu davası açmıştır.

5. İddianameyi kabul eden Antalya 8. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) müteaddit defa başvurucunun tutukluluk durumunu incelemiş ve son olarak 11/6/2020 tarihli duruşmada başvurucunun tutukluluğunun devamına karar vermiştir.

6. Başvurucunun karara itirazı Antalya 9. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 29/6/2020 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

7. Bu karar başvurucuya 23/7/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 24/8/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Mahkeme 22/9/2020 tarihli duruşmada başvurucunun tahliyesine ve hakkında yurt dışına çıkış yasağı ve haftanın belirli günü kolluk birimine imza verme şeklinde adli kontrol tedbiri uygulanmasına karar vermiştir.

9. Yargılama süreci sonucunda 11/6/2021 tarihinde yeterli delil bulunmadığı gerekçesiyle başvurucunun beraatine karar verilmiştir.

10. Anılan karara karşı Başsavcılık istinaf kanun yoluna başvurmuş olup istinaf talebinin reddiyle karar 7/12/2022 tarihinde kesinleşmiştir.

11. Komisyon tarafından başvurucunun adli yardım talebi kabul edilmiş ve bu kararda incelenen şikâyetler haricindeki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, başvuruya konu şikâyetler yönünden ise başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. İNCELEME VE GEREKÇE

A. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

12. Başvurucu; suç şüphesi ve bunu haklı kılan deliller olmamasına rağmen hakkında tutuklama kararı verildiğini, tutuklama kararının ve bu karara itirazı üzerine verilen tutukluluğun devamına ilişkin kararın gerekçe içermediğini belirterek ölçülü olmayan tedbir nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Bakanlık görüşünde; anılan şikâyetle ilgili olarak 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. ve 142. maddelerinde öngörülen kanun yolu tüketilmeden bireysel başvuru yapıldığı ileri sürülmüştür. Anılan iddianın esasına ilişkin yapılan değerlendirmede ise başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının bulunduğu, tutuklama kararında atıf yapılan delillerin kuvvetli suç şüphesi oluşturduğu, başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin meşru bir amacı içerdiği ve tutuklamanın ölçülü olduğu ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formundaki açıklamalarını yinelemiştir.

14. Başvuru, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

15. Anayasa Mahkemesi tutuklamaya konu davanın kesinleşmiş olması hâlinde başvuruculların tutuklamanın hukuka aykırı olduğu iddiasına yönelik olarak 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi kapsamında tazminat davası açabileceğini belirtmiş ve anılan iddiayı başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmuştur (Reşat Ertan, B. No: 2013/5700, 15/4/2015, § 26; Ömer Köse, B. No:

2014/12036, 16/11/2016, § 34; Eyyüp Güneş [GK], B. No: 2017/28308, 21/10/2021, § 88; Murat Ağırel ve diğerleri [GK], B. No: 2020/11655, 7/4/2022, §§ 23-26). Somut olayda da kesinleşmiş bir hüküm bulunduğundan başvurucunun tutuklama tedbiri açısından 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde düzenlenen tazminat yolunu tükettikten sonra bireysel başvuru yapabileceği görülmektedir.

16. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Tutukluluğun Makul Süreyi Aştığına İlişkin İddia

17. Başvurucu, uzun süre tutuklu kalması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

18. Anayasa Mahkemesi, tutukluluğun kanunda öngörülen azami süreyi veya makul süreyi aştığı iddiasıyla yapılan bireysel başvurular bakımından bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucu tahliye edilmiş veya hükümlü hâle gelmiş ise asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Erkam Abdurrahman Ak, B. No: 2014/8515, 28/9/2016, §§ 48-62; İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016, §§ 33-45; Ahmet Kubilay Tezcan, B. No: 2014/3473, 25/1/2018, § 26). Somut olayda 22/9/2020 tarihinde tahliye edilen başvurucu yönünden anılan kararlardan ayrılmayı gerektiren bir durumun olmadığı anlaşılmıştır.

19. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının da başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Tutukluluğun makul süreyi aşması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 20/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YÜCEL GAZİ

B. No: 2020/37058 | Karar tarihi: 20.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/37058

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

YÜCEL GAZİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/37058)

Karar Tarihi: 20/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Ferhat YILDIZ

Başvurucu : Yücel GAZİ

Vekili : Av. Zümrüt ŞAHİN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, özel bir şirkette çalışan başvurucunun işveren ile arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Aselsan A.Ş. (işveren) bünyesinde mühendis olarak çalışmaktadır. İşveren tarafından, 15 Temmuz 2016 ve sonrasında yaşanan gelişmeler çerçevesinde yürütülen soruşturma kapsamında gözaltına alınması ve hakkındaki soruşturmanın devam etmesi gerekçe gösterilerek 27/12/2018 tarihinde başvurucunun iş sözleşmesi feshedilmiştir.

3. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespiti ve işe iade talebiyle 11/1/2019 tarihinde Ankara 29. İş Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkeme 13/11/2019 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararda başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma, örgüt üyesi olmamakla birlikte örgüte bilerek ve isteyerek yardım etme, güveni kötüye kullanma suçlarından kovuşturmanın devam ettiği vurgulanmıştır. Kararda fesih tarihinde başvurucu hakkında devam eden bir soruşturmanın bulunduğu, bu nedenle işveren açısından şüphenin

ortaya çıktığı, işe iade davalarında fesih tarihindeki koşulların dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Kararda son olarak işverenin savunma sanayinde çalışan bir kurum olduğu, işveren ile başvurucu arasındaki güven ilişkisinin zedelendiği belirtilmiştir.

4. Başvurucu, söz konusu karara karşı sunduğu istinaf dilekçesinde, Mahkemece hakkında devam eden ceza yargılamasının bekletici mesele yapılmamasının hatalı olduğunu, kovuşturma sonucunda hakkında beraat kararı verilmesinin kuvvetle muhtemel olduğunu ifade etmiştir. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 7. Hukuk Dairesi (İstinaf Mahkemesi) 23/9/2020 tarihinde ilk derece mahkemesi kararının usul ve esas yönünden hukuka uygun bulunduğunu belirterek istinaf başvurusunun esastan reddine kesin olarak karar vermiştir. Kararda başvurucu hakkında kovuşturmanın devam ettiği, işverenle başvurucu arasındaki güven ilişkisinin zedelendiği, feshin geçerli bir nedene dayandığı vurgulanmıştır.

5. Başvurucu, nihai hükmü 19/10/2020 tarihinde öğrendikten sonra 17/11/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Başvurucu hakkındaki işe iade davasında verilen ret kararlarının gerekçesinde yer alan ve Ankara 26. Ağır Ceza Mahkemesince yürütülen ceza yargılaması sonucunda 16/12/2020 tarihinde başvurucunun Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) üyelik suçunu işlediği sabit olmadığından beraatine karar verilmiştir. Kararda başvurucunun şüpheli sabit hattan 2012 yılı içerisinde üç farklı tarihte arandığı, aramalar arasında 2 aylık ve 5 aylık süreler bulunduğu, anılan sabit hattın başvurucu tarafından kendisi arandıktan bir saat sonra arandığı, bu durumun örgütün iletişim yöntemi ile uyumlu olmadığı ifade edilmiştir. Kararda ayrıca başvurucu hakkında belirtilen üç arama dışında başka delil elde edilemediği, söz konusu arama kayıtlarının ise başvurucunun örgütün sabit hatlardan aranmak suretiyle gerçekleştirilen iletişim yöntemine dâhil olduğunu her türlü şüpheden uzak şekilde ortaya koymaya elverişli olmadığı vurgulanmıştır. Dosyanın istinaf incelemesinde hâlen derdest olduğu anlaşılmaktadır.

7. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu; iş sözleşmesinin sadece bir ceza soruşturmasına atıf yapılarak feshedildiğini, kendisinden duyulan şüphenin temeli olarak hiçbir somut olgunun gösterilemediğini, bu nedenle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu hakkındaki ceza davasının henüz sonuçlanmamasına rağmen iş akdinin feshedilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

9. Bakanlık görüşünde; Anayasa Mahkemesince öncelikle başvurucunun şikâyetlerinin kanun yolu şikâyeti niteliğinde bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Görüşte ayrıca başvurucunun adil yargılanma hakkı ile özel hayata saygı hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken yukarıda yer verilen Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihatları ve somut olayın kendine özgü koşulları dikkate alınarak bir inceleme yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevabında; Mahkeme kararında bahsi geçen kovuşturma sonucunda hakkında beraat kararı verildiğini vurgulayarak bireysel başvuru formundaki iddialarını tekrar etmiştir.

10. Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesine yönelik işlem, özel hayata saygı hakkının otomatik olarak uygulanabilirliğini sağlamamakla birlikte mevcut başvuruda mesleki hayata

yönelik müdahalenin başvurucunun özel hayatına ciddi şekilde etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı değerlendirildiğinden başvuru özel hayata saygı hakkı yönünden uygulanabilir bulunmuş ve bu kapsamda incelenmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. C.A. (3), §§ 97-101; Ayla Demir İşat, §§ 106-110).

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Başvuru konusu olayda uyuşmazlık, özel bir şirkette çalışan başvurucunun iş sözleşmesinin güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle feshedilmesine ilişkindir. Dolayısıyla söz konusu uyuşmazlıkta kamu makamlarının herhangi bir müdahalesi söz konusu değildir. Bununla birlikte devletin, özel hayata saygı hakkını etkili olarak koruma ve saygı gösterme şeklinde pozitif yükümlülüğü de bulunmaktadır. Bu yükümlülük bireylerin birbirlerine karşı eylemleri bakımından da anılan hakkın korunması için gerekli önlemlerin alınmasını da içerir (Adnan Oktar (3), B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 32; Ömür Kara ve Onursal Özbek, B. No: 2013/4825, 24/3/2016, §§ 45, 46).

13. Pozitif yükümlülükler özel hukuk kişilerinin birbirleri ile olan uyuşmazlıklarının çözümüne ilişkin yasal altyapının oluşturulmasını, söz konusu uyuşmazlıkların adil yargılanma hakkının gereklerine uygun ve usul yönünden güvenceleri haiz bir yargılama kapsamında incelenmesini ve bu yargılamalarda temel haklara ilişkin anayasal güvencelerin gözetilip gözetilmediğinin denetlenmesini gerektirir (Ömür Kara ve Onursal Özbek, §§ 47, 48).

14. Bu doğrultuda, özel hukuk iş ilişkisi kapsamında çalışan bireylerin Anayasa ile güvence altına alınan haklarına yönelik müdahale iddiası içeren uyuşmazlıklarının karara bağlandığı davalarda derece mahkemelerince söz konusu güvenceler gözardı edilmemeli, işveren ve çalışanlar arasındaki çatışan çıkarlar adil biçimde dengelenmeli, müdahalenin işverenin meşru amacıyla ölçülü olup olmadığı değerlendirilmeli ve ulaşılan sonuç hakkında hüküm kurulurken ilgili ve yeterli gerekçeler sunulmalıdır (Ömür Kara ve Onursal Özbek, § 50).

15. Somut olaydaki uyuşmazlığın kamu gücü ayrıcalığına sahip olmayan bir özel hukuk tüzel kişisi niteliğindeki işveren ile başvurucu arasında gerçekleşmesi nedeniyle başvurunun devletin pozitif yükümlülükleri bağlamında ele alınması gerekir.

16. İşveren tarafından başvurucunun iş sözleşmesi, başvurucu hakkında yürütülen bir soruşturma gerekçe gösterilerek feshedilmiştir. Mahkemece, fesih tarihinde başvurucu hakkında soruşturma bulunmasının şüphenin ortaya konulması bakımından yeterli olduğu, başvurucu hakkında kovuşturmanın da devam ettiği vurgulanmıştır. Dolayısıyla Mahkemece işveren açısından makul şüphenin oluştuğu ve feshin geçerli olduğu belirtilmiştir. Aktarılan bu bilgilere karşın Mahkemece, başvurucu hakkında fesih tarihinde soruşturmanın devam ettiği, soruşturma sonucunda da kamu davası açıldığı ve kovuşturmanın hâlen sürdüğü belirtilmekle yetinilmiştir. Başvurucunun ceza davasının muhtemelen beraatle sonuçlanabileceği, sonucunun beklenilmesi gerektiği iddiası değerlendirilmemiş, bu hususlarda yeterli bir gerekçeye yer verilmemiştir. Yine Mahkeme kararında devam eden kovuşturmanın bulunduğu belirtilmiş ancak başvurucu hakkında isnat olunan somut olay ve olgulara değinilmemiştir. Nitekim bireysel başvuru tarihinden sonra başvurucu hakkında gerçekleştirilen ceza yargılaması sonucunda beraat kararı verilmiş olup dosya hâlen istinaf incelemesindedir. Dolayısıyla iş sözleşmesinin feshinin işverenin amacına uygun ve orantılı olup olmadığı hususunda bir inceleme yapılarak işveren ile çalışanın çıkarları arasında adil

bir denge kuracak, başvurucunun esaslı iddialarının değerlendirildiği özenli bir yargılama yapıldığı söylenemez.

17. Açıklanan gerekçelerle özel hayata saygı hakkına ilişkin Anayasa'da belirtilen güvencelerin gözetildiği özenli bir yargılama yapılmadığı, dolayısıyla anayasal güvencelerin korunması açısından pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmediği anlaşıldığından başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

18. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılması ve 500.000 TL maddi ve 500.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

19. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan GK, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) GK, B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

20. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 29. İş Mahkemesine (E.2019/30, K.2019/1095) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.346,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 7. Hukuk Dairesine (E.2020/1819, 2020/1965) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HACI DEMİR

B. No: 2020/40128 | Karar tarihi: 20.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/40128

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HACI DEMİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/40128)

Karar Tarihi: 20/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Ferhat YILDIZ

Başvurucu : Hacı DEMİR

Vekili : Av. Mehdi ÖZDEMİR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, işveren ile arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuruya konu olayların meydana geldiği süreçteki olağanüstü hâl (OHAL) koşullarına, OHAL ilanına ve uygulanan tedbirlere ilişkin genel bilgiler için bkz. C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, §§ 10-18; Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, §§ 10-18.

3. Başvurucu, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi (işveren/Belediye) bünyesinde hizmet alım sözleşmesi kapsamında iş gören özel bir şirkette taşeron işçi olarak çalışmaktadır. Belediye tarafından başvurucunun terör örgütü ile irtibat veya iltisak içinde olduğu yönünde işverene bildirimde bulunulmuştur. İşveren, güven ilişkisinin zedelendiği gerekçesiyle 17/10/2017 tarihinde başvurucunun iş sözleşmesini feshetmiştir.

4. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespiti ve işe iade talebiyle 25/10/2017 tarihinde

Diyarbakır 3. İş Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkeme 4/3/2019 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararda, işverenin iş sözleşmesini başvurucu hakkında terör örgütü ile irtibatlı ya da iltisaklı olabileceği hususunda şüphenin bulunduğu gerekçesiyle 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin (667 sayılı KHK) 4. maddesi kapsamında gerçekleştirildiğini belirtmiştir. Kararda başvurucu hakkında gerçekleştirilen bir soruşturma sonucunda kovuşturmaya yer olmadığına dair karar (KYOK) verildiği ve başvurucunun Diyarbakır 2 No.lu Devlet Güvenlik Mahkemesinin 1994 yılında verdiği bir kararıyla PKK terör örgütü mensubu olma suçundan mahkûmiyetine hükmedildiği vurgulanmıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda işverenin terör örgütü ile irtibatı ve iltisakı tespit edilen başvurucudan şüphe duymasının makul olduğu ve başvurucuyu çalıştırmasının işverenden beklenemeyeceği ifade edilmiştir.

5. Başvurucu, söz konusu karara karşı sunduğu istinaf dilekçesinde, mahkeme kararının hukuka aykırı olduğunu, terör örgütüyle irtibatının bulunmadığını, savunmasının alınmadığını ileri sürmüş ve mahkeme kararının kaldırılması gerektiğini ifade etmiştir. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 14. Hukuk Dairesi (İstinaf Mahkemesi) 22/10/2020 tarihinde ilk derece mahkemesi kararının usul ve esas yönünden hukuka uygun bulunduğunu belirterek istinaf başvurusunun esastan reddine kesin olarak karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; başvurucu hakkında 1994 yılında PKK terör örgütü üyesi olmak suçundan 12 yıl 6 ay hapis cezası ile mahkûmiyet ve 2016 yılında ise Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı Terör Suçları soruşturma bürosu birimi tarafından KYOK kararı verildiği ifade edilmiştir.

6. Başvurucu, nihai hükmü 13/12/2020 tarihinde öğrendikten sonra 14/12/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu; hakkında hiçbir somut tespit yapılmamasına rağmen iş akdinin feshinin haklı bulunması nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğini, terör örgütüyle hiçbir ilgisinin bulunmadığını, mahkeme kararlarının gerekçesiz olduğunu ileri sürmüştür. Başvurucu İstinaf Mahkemesince derdest olan ceza yargılamasının gerekçe olarak gösterilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiğini, iş akdinin haksız olarak feshedilmesi nedeniyle de çalışma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

9. Bakanlık görüşünde; süreçte verilen kararlara, konuyla alakalı içtihada ve yargılamaların tarafı olan işveren tarafından sunulan görüş ile ilgili belgelere yer verilmiştir. Ayrıca başvuruya konu olan kararın OHAL döneminde alınması nedeniyle inceleme esnasında Anayasa'nın 15. maddesinin de dikkate alınmasının faydalı olacağı ifade edilmiştir. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

10. Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesine yönelik işlem, özel hayata saygı hakkının otomatik olarak uygulanabilirliğini sağlamamakla birlikte mevcut başvuruda mesleki hayata yönelik müdahalenin başvurucunun özel hayatına ciddi şekilde etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı değerlendirildiğinden başvuru özel hayata saygı hakkı yönünden uygulanabilir bulunmuş ve bu kapsamda incelenmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. C.A. (3), §§ 97-101; Ayla Demir İşat, §§ 106-110).

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 187-191). Olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemde alınan tedbiri konu edinen somut başvuruda Anayasa'nın 15. maddesi maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimi dikkate alınacaktır (Mustafa Önal, B. No: 2018/9808, 9/2/2022, § 14).

13. Anayasa'nın 15. maddesine göre yapılacak inceleme; müdahalenin Anayasa'daki çekirdek haklarla ilgili olup olmadığı, anılan maddenin ikinci fıkrasında sayılan hak ve özgürlüklere dokunup dokunmadığı, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırılık teşkil edip etmediği ve durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının tespitiyle sınırlı olacaktır (Ayla Demir İşat, § 146).

14. Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında özel hayata saygı hakkı yer almamaktadır. Ayrıca somut olaydaki tedbirin milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir yükümlülüğe aykırı olduğu da saptanmamıştır (Ayla Demir İşat, §§ 147, 148). Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacak son inceleme, müdahalenin durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının belirlenmesine ilişkin olacaktır.

15. Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesine ilişkin tedbirin ve bu kapsamda derece mahkemelerince sonuca bağlanan uyuşmazlığın Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında durumun gerektirdiği ölçüde olduğunun söylenebilmesi için öncelikle keyfî olmaması gerekir. Diğer taraftan söz konusu tedbirin ölçülü olup olmadığı değerlendirilirken elbette ülkemizde OHAL ilanına sebebiyet veren durumun özellikleri ve OHAL ilanı sonrasında ortaya çıkan koşullar dikkate alınmalıdır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 349).

16. Ancak işçi tarafından sadakat yükümlülüğünün ihlal edildiği, dolayısıyla işçi ve işveren arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak alınacak tedbirler bakımından basit bir şüphenin yeterli olmayacağı, bu durumun somut olgularla desteklenmesi gerektiği açıktır. Gerek işveren gerekse yargı organları tarafından açıklanan nedenlerin işveren ile işçi arasındaki güven ilişkisinin zedelendiğini ortaya koyacak ve ikna edecek yeterlilikte olması gerekir (C.A. (3), § 125; Ayla Demir İşat, § 133).

17. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenmese de Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere (benzer yöndeki Yargıtay kararları için bkz. C.A. (3), §§ 46-56; Ayla Demir İşat, §§ 52-62) şüphenin işçinin kişiliğinden kaynaklanan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir. Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı bir şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir (Delil Metin, B. No: 2019/1419, 18/1/2023, § 32).

18. Öte yandan 667 sayılı KHK dayanak alınarak uygulanan somut tedbirin başvurucu üzerinde doğuracağı etki de gözönüne alındığında özellikle yargılama sürecinde devletten beklenen yükümlülüklerin OHAL koşullarında da yerine getirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Bu anlamda takdir yetkisinin öngörülen sınırlar dâhilinde

kullanılması ve nedenlerinin ikna edici şekilde ortaya konulması OHAL koşullarında da yerine getirilmesi gereken yükümlülüklerdendir. Dolayısıyla terör örgütleriyle irtibatı ya da iltisakı olduğu konusunda çalışandan duyulan şüphenin ciddi, güçlü ve objektif olduğuna ilişkin ikna edici gerekçeler ortaya konulmaması halinde alınan tedbirin Anayasa'nın 15. maddesi bağlamında da söz konusu yükümlülüklere uygun olmadığı değerlendirilebilecektir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ayla Demir İşat, § 161).

19. Özel hayata saygı hakkı, üçüncü kişiler tarafından da olsa hakkın öngördüğü güvencelere keyfî şekilde müdahale edilmesini yasaklamaktadır. Öngörülen yükümlülüklerin yerine getirilmesi, kişilerin kendilerinin, ailelerinin geleceğini ve itibarını etkileyen mesleki hayata yönelik tedbirlerin keyfî olmaması, bu kapsamda doğan uyuşmazlıkların özel hayata saygı hakkının gereklilikleri bağlamında çözümlenmesi olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde de geçerli olan temel güvencelerdir (Ayla Demir İşat, § 150). Öte yandan darbe teşebbüsü ve terör örgütlerinin özellikleri gözönüne alındığında devletin ve kişilerin güvenliği ile kamu düzeninin korunması amacıyla yasal düzenlemeler yapılmasının ve sakıncalı görülen kişilerin mesleklerinden uzaklaştırılmasına yönelik işlemler tesis edilmesinin gerçek bir ihtiyaçtan kaynaklandığı açıktır. Ancak söz konusu tedbirlerin muhataplarının sakıncalı olduğu değerlendirilen kişilerden olması ve alınan tedbirlerin durumun gerektirdiği ölçüde olması gerekir (Ayla Demir İşat, § 159). Ayrıca belirtildiği üzere temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin süresi, kapsamı ve ağırlığı ölçülülüğün belirlenmesinde dikkate alınması; kişilerin ölçüsüz veya keyfî müdahalelere karşı koyabilecekleri usule ilişkin güvencelerden yararlandırılması gerekir (Ayla Demir İşat, § 160).

20. Somut olaydaki feshin gerekçesi, devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen PKK terör örgütü ile irtibatı veya iltisakı olduğu konusunda başvurucudan duyulan şüphe ve bu şüphe nedeniyle güven ilişkinin ortadan kalkmasıdır. Mahkemenin gerekçesinin ise başvurucu hakkında 1994 yılında verilen PKK terör örgütü üyeliği suçundan mahkûmiyet ve 2016 yılında verilen KYOK kararlarına dayandığı anlaşılmaktadır.

21. Somut olayda esas olarak mahkeme kararlarının başvurucu hakkında 1994 yılında terör örgütüne üyelik suçundan verilen ve infazının da tamamlandığı anlaşılan mahkumiyet ve terör örgütüyle ilişkili olup olmadığına yönelik belirleme yapılmayan bir suçtan dolayı 2016 yılında verilen KYOK kararlarına dayandırıldığı dikkate alındığında, anılan kararlarda yer alan hususlar bağlamında terör örgütleriyle irtibatı ya da iltisakı olduğu konusunda başvurucudan duyulan şüphenin, başvurucunun çalıştığı pozisyon da dikkate alınmak suretiyle hangi sebeplerle ciddi, güçlü ve objektif olduğuna ilişkin bireyselleştirilmiş ikna edici gerekçelerin ortaya konulmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu itibarla öngörülen güvencelere uygun şekilde gerçekleştirilmeyen müdahalenin durumun gerektirdiği ölçüyü koruduğu söylenemeyecektir.

22. Açıklanan gerekçelerle başvurucu hakkında alınan ve Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen özel hayata saygı hakkına etki eden tedbirin OHAL döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlere uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.

III. GİDERİM

23. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılması ve 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

24. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan GK, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) GK, B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

25. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 3. İş Mahkemesine (E.2017/933, K.2019/167) GÖNDERİLMESİNE,

D. 446,90 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.346,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 14. Hukuk Dairesine (E. 2019/1833, K.2020/637) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BEKİR SAVCI VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/24370 | Karar tarihi: 20.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/24370

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BEKİR SAVCI VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/24370)

Karar Tarihi: 20/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Leyla Nur ODUNCU

Başvurucular : Bekir SAVCI ve diğerleri [bkz. Ekli listenin (B) sütunu]

Vekilleri : bkz. ekli listenin (C) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, karar sonucunu değiştirebilecek nitelikteki esaslı iddiaların karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular, muhtelif tarihlerde yapılmıştır. Ekli listenin (A) sütununda bireysel başvuru numaraları belirtilen dosyalar konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2021/24370 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş ve inceleme 2021/24370 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

3. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla ulaşılan bilgi ve belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Olayın Arka Planına ve Asya Katılım Bankası Anonim Şirketine İlişkin Genel Açıklamalar

6. Olayın arka planına ve Asya Katılım Bankası Anonim Şirketine (Bank Asya/Banka) ilişkin genel açıklamalar için bkz. Gürcan Balık, B. No: 2020/16435, 17/11/2022, §§ 7-13; Raziye Akçay, B. No: 2019/1665, 28/6/2022, §§ 5-10.

B. Somut Başvuruya İlişkin Olaylar

7. Başvurucu Ercan Koçyiğit'in Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) üye olma, diğer başvuruculaların silahlı terör örgütüne (FETÖ/PDY) bilerek ve isteyerek yardım etme suçlarını işlediği sonucuna varılarak mahkûmiyetlerine karar verilmiştir. Gerekçeli kararlarda bilirkişi incelemesi yaptırılmaksızın, mahkûmiyette temel olarak, tek veya belirleyici delil şeklinde Bank Asya verilerine dayanılmıştır.

8. Kararların gerekçelerinde; başvuruculaların örgüt talimatı sonrasında hesap açtırdıkları, yeni açılan ya da önceden mevcut olan hesaplara para yatırdıkları, altın, döviz alım satım işlemleri yaptıkları, banka hesaplarında çeşitli hesap hareketliliği bulunduğu, kanun hükmünde kararnameler ile kapatılan işyerlerinden harcama yapıldığının kredi kartı ekstrelerinden tespit edildiği hususlarına yer verilmiştir.

9. Başvurucular hakkındaki hükümler, istinaf ve temyiz aşamasından geçerek kesinleşmiştir.

10. Başvurucular, nihai karardan sonra süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

11. İlgili mevzuat için bkz. Gürcan Balık, §§ 34-37.

B. Yargıtay Kararları

12. Yargıtay kararları için bkz. Serkan Gölge, B. No: 2019/22453, 13/9/2022, §§ 30-39; Raziye Akçay, §§ 24, 27; Gürcan Balık, § 46.

13. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 12/4/2022 tarihli ve E.2021/16-243, K.2022/259 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"BDDK’nın 29.05.2015 tarihli kararı ile temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimi Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devredilen ve22 Temmuz 2016 tarihli kararı ile de 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 107. maddesinin son fıkrası gereğince faaliyet izni kaldırılıncaya kadar yasal bankacılık faaliyetlerine devam eden, FETÖ/PDY silahlı terör örgütü ile iltisaklı Asya Katılım Bankası AŞ'de gerçekleştirilen mutad hesap hareketlerinin örgütsel faaliyet ya da örgüte yardım etme kapsamında değerlendirilemeyeceği gözetilip örgüt liderinin talimatı üzerine örgütün amacına hizmet eden ve bankanın yararına yapılan ödeme ve sair işlemlerin başlı başına örgüte yardım etme olarak kabul edilebileceği nazara alınarak; sanığın hesap açtığı tarihten itibaren Bankasya hesap dökümlerinin tamamının uzman bilirkişi marifeti ile incelenip örgüt liderinin talimatı doğrultusunda bankaya para yatırılıp yatırılmadığı ve ayrı hesap açıp açılmadığı hususları saptanıp düzenlenecek rapor sanığa okunup savunması da alındıktan sonra hukuki durumunun takdir ve tayini gerekirken eksik incelemeyle, karar verilmesinde isabet bulunmamaktadır.

Bu kapsamda sanık ... hakkında kurulan mahkumiyet hükmüne yönelik Özel Dairece verilen

onama kararı eksik inceleme nedeniyle isabetli görülmediğinden Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı itirazının kabulüne karar verilmelidir."

14. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 15/11/2022 tarihli ve E.2021/1496, K.2022/8183 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"[S]anığın Bank Asya hesap hareketlerine ilişkin dökümün ayrıntı içermemesi, mahkemece alınan bilirkişi raporunda inceleme konusu hesap hareketlerinin Ocak 2014 tarihi ve sonrası baz alınarak yapıldığı ve ilgili raporun yeteri kadar açıklayıcı olmadığı da dikkate alınarak, örgüt talimatı doğrultusunda, örgüte yarar sağlamak amacıyla hesap açma işlemlerinin yapıldığının ortaya konulması gerekliliği karşısında, sanığın Asya Katılım Bankası A.Ş de hesap açılış tarihinden itibaren gerçekleştirdiği ayrıntılı banka hesap kayıtlarının yeniden temin edilmesi, bu kapsamda talimat tarihleri ve sonrasında para yatırma ya da sair bankacılık hizmetlerinin yapılıp yapılmadığının tespiti amacıyla, sanık müdafinin temyiz dilekçesinde belirttiği hususlar da dikkate alınıp konusunda uzman bilirkişiye tevdii ile mutad hesap hareketleri dışında örgüt liderinin talimatları doğrultusunda, talimat tarihleri ve sonrasında para yatırma ya da sair bankacılık hizmetlerinin yapılıp yapılmadığının tespit edilerek tüm delillerin bir arada değerlendirilmesi suretiyle bir karar verilmesi gerektiği... [anlaşılmıştır.]"

(Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 21/12/2022 tarihli ve E.2021/12488, K.2022/9850 sayılı; 28/12/2022 tarihli ve E.2021/17524, K.2022/10131 sayılı; 21/12/2022 tarihli ve E.2021/13178, K.2022/9723 sayılı; 20/12/2022 tarihli ve E.2022/8328, K.2022/9618 sayılı; 29/11/2022 tarihli ve E.2022/17899, K.2022/8580 sayılı; 16/11/2022 tarihli ve E.2022/36855, K.2022/8047 sayılı; 26/9/2022 tarihli ve E.2022/1613, K.2022/5268 sayılı kararları da aynı yöndedir.)

15. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 5/12/2022 tarihli ve E.2021/13799, K.2022/8830 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Bank Asya'daki hesap kayıtları ve bilirkişi raporu üzerinde yapılan incelemeye göre, her ne kadar talimat dönemine uygun düşen mevduat hesabı açma ve para yatırma işlemleri olduğu görülmüşse de; sanığın hesabındaki para yatırma, çekme işlemlerinin Banka'nın TMSF'ye devrinden sonra da devam ettiği, diğer talimat dönemleri ile uyumlu işlemlerinin bulunmadığı, Bank Asya nezdindeki işlemlerinin rutin bankacılık işlemleri dışında değerlendirilemeyeceği, sanığın örgüt liderinin talimatı doğrultusunda, örgüte yardım kastıyla hareket ettiği tespit edilemediğinden örgüte yardım suçundan mahkumiyetini gerektirir her türlü şüpheden uzak delil bulunmayan sanığın atılı suçtan beraati yerine delillerin değerlendirilmesinde düşülen yanılgı sonucu yazılı şekilde mahkumiyetine karar verilmesi.... [bozmayı gerektirmiştir.]"

(Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 30/6/2022 tarihli ve E.2021/13117, K.2022/4203 sayılı; 27/6/2022 tarihli ve E.2021/13159, K.2022/4070 sayılı kararları da aynı yöndedir.)

16. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 21/6/2022 tarihli ve E.2021/18737, K.2022/3755 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"[S]anık Hilal'in, kendisine ait olan Bank Asya hesabındaki işlemleri eşinin yaptığı yönündeki beyanları gözetildiğinde; sanığın eşi hakkında soruşturma ve/veya kovuşturma dosyası bulunup bulunmadığının araştırılması, varsa onaylı birer suretlerinin Yargıtay denetimine elverişli şekilde dosya arasına alınması, ayrıca duruşma açılarak sanığın bu konuya ilişkin savunmasında beyan ettiği hususlar da sorularak tanık sıfatıyla ayrıntılı

beyanlarına başvurulması, sanığa ait hesapta yapılan işlemlere ilişkin banka dekontlarının getirtilerek bu hesabın sanığın eşi tarafından kullanılıp kullanılmadığının kuşkuya yer vermeyecek şekilde gerekirse de bilirkişi incelemesi yaptırılarak tespit edilmesi, tüm bu deliller gözetilerek sanığını hukuki durumunun takdir ve tayini gerekirken eksik araştırma neticesinde yazılı şekilde hüküm kurulması...[bozmayı gerektirmiştir.]"

(Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 30/6/2022 tarihli ve E.2021/13118, K.2022/4198 sayılı; 21/09/2022 tarihli ve E.2022/12902, K.2022/4766 sayılı; 16/2/2022 tarihli ve E.2021/8498, K.2022/606 sayılı; 1/3/2022 tarihli ve E.2021/11348, K.2022/989 sayılı; 28/4/2022 tarihli ve E.2021/12945, K.2022/2507 sayılı; 28/3/2022 tarihli ve E.2021/10402, K.2022/1563 sayılı; 1/3/2022 tarihli ve E.2021/11348, K.2022/989 sayılı; 15/6/2022 tarihli ve E.2022/20169, K.2022/3548 sayılı; 28/6/2022 tarihli ve E.2022/12689, K.2022/3959 sayılı kararları da aynı yöndedir.)

V. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Anayasa Mahkemesinin 20/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

18. Ekli listenin (E) sütununda adli yardım talebinde bulunduğu belirtilen başvuruculaların başvuru giderlerini karşılayabilecek ölçüde mal varlığının bulunmadığı ve taleplerinin dayanaktan yoksun olmadığı anlaşıldığından 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 334. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca adli yardım taleplerinin kabulüne ve yargılama giderini ödemekten geçici olarak muaf tutulmalarına karar verilmesi gerekir.

B. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

19. Başvurucular; Bank Asyadaki mutat hesap hareketlerine dayanılarak, bilirkişi incelemesi yapılmaksızın cezalandırılmalarının, mahkûmiyet kararında bu konuda yeterli açıklamalara yer verilmemesinin adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

20. Anayasa'nın 36. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

21. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

22. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

23. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak gerekçeli karar hakkından açıkça söz edilmemiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır." denilerek kararlarını gerekçeli olarak yazma yükümlülüğü mahkemelere yüklenmiştir. Anayasa'nın 36. maddesi, 141. maddesinin üçüncü fıkrası ışığında yorumlandığında adil yargılanma hakkının gerekçeli karar hakkını da güvence altına almaktadır. Öte yandan adil yargılanma hakkı, doğası gereği gerekçeli karar hakkını da içermektedir. Bu sebeple gerekçeli karar hakkı Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının temel güvencelerinden biridir (Hilmi Kocabey ve diğerleri, B. No: 2018/27686, 17/11/2021, § 77).

24. Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır. Tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri ve ayrıca demokratik bir toplumda, kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gereklidir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

25. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) davanın esas sorunlarını incelemiş olduğu gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve koşullarına bağlıdır.

26. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte bulunması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddiaların cevapsız bırakılmış olması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

27. Öte yandan istinaf/temyiz merciinin yargılamayı yapan mahkemenin kararını uygun bulması hâlinde bunu ya aynı gerekçeyi kullanarak ya da bir atıfla kararına yansıtması yeterlidir. Burada önemli olan husus istinaf/temyiz merciinin bir şekilde istinafta/temyizde dile getirilmiş ana unsurları incelediğini, derece mahkemesinin kararını inceleyerek onadığını ya da bozduğunu göstermesidir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Yasemin Ekşi, § 57). Ancak istinaf/temyiz incelemesi sırasında ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddiaların istinaf/temyiz mercilerince cevapsız bırakılması gerekçeli karar hakkının ihlaline neden olabilir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Caner Kandırmaz, B. No: 2013/3672, 30/12/2014, § 31).

28. Anayasa Mahkemesinin gerekçeli karar hakkı bağlamındaki görevi uyuşmazlığın esası yönünden önem taşıyan meselelere ilişkin olarak derece mahkemelerinin ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya koyup koymadıklarını incelemekten ibarettir. Anayasa Mahkemesinin derece mahkemesinin gerekçelerinin açıkça keyfi olmadığı veya bariz bir takdir hatası içermediği sürece denetleme gibi bir görevi olmadığı gibi derece mahkemesi kararlarındaki hukuka aykırılıkları gidermek de Anayasa Mahkemesinin görevi değildir (Halit Kabadağ, B. No:

2019/3589, 23/11/2021, § 30).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

29. Derece mahkemelerinin gerekçeli kararlarında başvuruculaların terör örgütü üyeliği ya da terör örgütüne bilerek ve isteyerek yardım etme suçlarından mahkûm olmasına karar verilmiştir. Bir kısım başvurucu yönünden yan deliller de bulunmakla birlikte Bank Asya hesap hareketleri başvuruculaların cezalandırılmasında tek ya da belirleyici delil olarak kullanılmıştır. Bu kararlara göre başvurucular hakkındaki Bank Asya hesap hareketleri onların FETÖ/PDY lideri ve yöneticilerinin talimatı doğrultusunda hareket ettiğini göstermektedir.

30. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 20/12/2018 tarihli ve E.2018/16-419, K.2018/661 sayılı kararında darbe teşebbüsü öncesinde FETÖ/PDY'le irtibatlı olduğu değerlendirilen Bank Asyanın 2013 yılı Aralık ayı sonrasında mali olarak zor duruma düşmesi üzerine anılan Bankanın finansal olarak iyi durumda olduğunu göstermek ve böylece örgüte para aktarımının sürekliliğini temin etmek amacıyla Banka Asyaya para yatırılmasına yönelik olarak 25/12/2013 tarihinde bizzat örgüt lideri tarafından çağrı yapıldığı ifade edilmiştir. Kararda ayrıca örgüt liderinin çağrısına uyan kişilerce 2014 yılı başından itibaren gerek bir kısım mal varlığı elden çıkarılarak gerekse başka finans kuruluşlarından kredi çekilerek, tasarruf ve kâr amacı gözetilmeksizin örgüt yararına para yatırılması, katılım hesapları açılması, döviz ve altın alım satımı gibi işlemler yapıldığının tespit edildiği belirtilmiştir.

31. Bununla beraber Yargıtay içtihadına göre anılan Bankada parasal bir işlem yapılması kategorik olarak örgütsel faaliyet kapsamında değerlendirilmemektedir. Yargıtay kararlarında 22/7/2016 tarihinde faaliyet izni kaldırılıncaya kadar faaliyetlerine devam eden ve FETÖ/PDY ile iltisaklı olan Bank Asyada gerçekleştirilen mutat hesap hareketlerinin örgütsel faaliyet kapsamında değerlendirilemeyeceği kabul edilmektedir. Ancak Yargıtay mutat işlemlerin dışında kalan, örgüt liderinin talimatı üzerine örgütün amacına hizmet eden ve Bankanın yararına yapılan ödeme ve sair işlemleri suç delili olarak kabul etmektedir (bkz. §§ 12-15; bkz. Gürcan Balık, §§ 39-47).

32. Anayasa Mahkemesi, Bank Asyaya örgüt liderinin ve yöneticilerinin çağrıları üzerine para yatırılması nedeniyle mahkûmiyet kararı verildiği şikâyeti ile yapılan bir başvuruda, detaylı bankacılık verileri üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırılması, bilirkişi raporunu savunmaya bildirilmesi, başvurucuya hükme esas alınan delillerin gerçekliğine itiraz etme ve kullanılmalarına karşı çıkma fırsatı tanınması, başvurucunun bu delillere ilişin savunması hakkında inceleme ve araştırma yapılarak değerlendirmede bulunulması sonucunda başvurucuya ait Bank Asya hesap hareketlerine ilişkin delillerin terör örgütüne yardım etme suçu açısından mahkûmiyete dayanak alınmasının adil yargılanma hakkı kapsamındaki usul güvencelerini tamamen etkisiz hâle getiren açıkça keyfî bir uygulama olarak değerlendirilemeyeceğini belirtmiştir. Başvurucunun anılan Bankada hesap açtığı ve/veya para yatırdığı için değil örgüt talimatı üzerine örgüte maddi yardımda bulunduğu sonucuna ulaşıldığı için cezalandırıldığı saptanmıştır. Bank Asya nezdindeki 2014 yılı öncesi de dâhil olmak üzere hesap açılış bilgileri, aylık bakiye gelişimi ve tüm hesap hareketlerine ilişkin kayıtları ilgili kurumdan temin edilerek bu kayıtlar üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırıpıp başvurucunun yargılamanın sonucuna etkili iddiaları yönünde de değerlendirme yapılarak verilen kararda bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir husus bulunmadığı değerlendirilmiştir (Serkan Gölge).

33. Öte yandan Anayasa Mahkemesinin başvuruculaların Bank Asyada gerçekleştirdikleri

mutat hesap hareketlerinin örgütsel faaliyet kapsamında değerlendirildiği iddialarının mahkûmiyet gerekçesinde karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna vardığı kararları da bulunmaktadır. Anayasa Mahkemesi anılan kararlarda başvuruculaın Bank Asyadaki işlemlerin mutat bankacılık işlemleri olduğu yönündeki iddialarının gerekçede karşılanmadığını, hesap hareketlerine ilişkin bilirkişi raporu alınmadan değerlendirme yapıldığını, Banka Asyaya para yatırılmasına yönelik bizzat örgüt lideri tarafından yapılan çağrı ile suçlama konusu işlemler arasında bağ kurulmadığını, savunmanın gerçekliği araştırılarak ulaşılan sonucun gerekçeli kararda tartışılmadığını belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi anılan kararlarda hesabın niteliğine, hacmine ve kullanım şekline ilişkin olarak başvuruculaın sunduğu iddia ve delillerle ilgili bir tartışma yapılmadığını ifade etmiştir (Raziye Akçay, §§ 44-46; Gürcan Balık, §§ 69, 71).

34. Yargıtay uygulamasına göre Bank Asyada parasal işlem gerçekleştiren kişinin cezalandırılabilmesi ancak kişinin örgüt liderinin talimatı ile işlem yaptığının kuşkuya yer bırakmayacak biçimde ortaya konulması ile mümkündür. Bu yöndeki değerlendirme ise sanığın Bank Asya nezdindeki -2014 yılı öncesi de dâhil olmak üzere- hesap açılış bilgileri, aylık bakiye gelişimi ve tüm hesap hareketlerine ilişkin kayıtlar dosyaya celbedilip incelenerek, hesap dökümlerinin tamamında alanında uzman bilirkişi marifeti ile inceleme yaptırılıp açıklayıcı, denetime elverişli ve dosya kapsamına uygun rapor alınması akabinde örgüt liderinin talimatından sonra ve bu talimat doğrultusunda katılım hesabı açma, döviz veya altın alma, para yatırma vb. işlemlerinin bulunup bulunmadığı tespit edilerek yapılmaktadır (bkz. §§ 12-16; bkz. Gürcan Balık, § 67; Serkan Gölge, § 57). Yine Yargıtay uygulamasına göre kişi, örgütün işlediği somut fiili bilmese de terör örgütü olduğunu, sağladığı yardımın örgütün yararına kullanılacağını bilmeli ve bu irade ile hareket etmelidir. Başka bir ifadeyle yardım fiilinin örgütün suç işlemek amacıyla kurulmuş bir örgüt olduğu bilinerek gerçekleştirilmesi gerekir. Buna göre fail suç işlemek amacıyla kurulmuş örgütün amacını gerçekleştirmesine katkı sağlamak kastı ile hareket etmeli, örgüte bilerek ve isteyerek yardım etmelidir (Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 23/1/2023tarihli veE.2021/2528, K.2023/182 sayılı kararı).

35. Başvurucular derece mahkemelerindeki savunmalarında, söz konusu Bankada araç satın almak amacıyla gerçekleştirdikleri hesap hareketleri bulunduğunu, bu durumun sicil kayıtlarından da anlaşılabileceğini, kredi başvurusunda bulunmaları nedeniyle hesap açma işleminin gerçekleştiğini, taşıt kredisi finansman oranının miktarı, faizsiz bankacılık yapan bir banka olması, indirim ve taksit imkânları nedeniyle Bank Asyayı tercih ettiklerini beyan etmiştir. Başvurucular ayrıca örgüt liderinin talimat tarihi öncesinde de bu Bankada hesap hareketlerinin olduğunu, çalıştıkları işyeri itibarıyla Bank Asyada ücret hesabı açıldığını, aile içi iş bölümü nedeniyle aile bütçesinin yönetimi ve para hareketleriyle kendilerinin ilgilenmediklerini, bu nedenle para hareketlerinden haberdar olmadıklarını, okul taksitlerini ödemek için hesap açtıklarını, hesap bakiyesinde trafik kazası sebebiyle sigorta tarafından ödenen bedelden kaynaklanan bir artış olduğunu iddia etmiştir.

36. Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi kural olarak -usul güvencelerini anlamsızlaştıracak biçimde açıkça keyfi olmadığı veya bariz bir takdir hatası içermediği sürece- yargılamayı yürüten mahkemeye aittir. Bu bağlamda suçlu-suçsuz kararı vermek ya da daha hafif veya ağır ceza belirlemek de Anayasa Mahkemesinin görevi değildir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Ruhşen Mahmutoğlu, B. No: 2015/22, 15/1/2020, § 67).

37. Başvurulara konu gerekçeli kararlarda 2014 yılı ve sonrasında gerçekleşen bir kısım

hesap hareketine değinilmiş ancak başvurucuların Bank Asyadaki hesabının hangi tarihte açıldığı, bu hesaba ilişkin bankacılık işlemlerinin FETÖ/PDY lideri ve yöneticilerinin Bank Asyaya destek olunması şeklindeki talimatı öncesindeki niteliği ve hacmine, bu talimattan sonra anılan hesabın ne şekilde kullanıldığına, aktif kullanım olarak kabul edilen işlemlerin hacminin ne olduğuna ilişkin herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Diğer bir ifadeyle söz konusu bankacılık işlemlerinin neden mutat olarak kabul edilemeyeceğine ilişkin yeterli bir değerlendirmeye yer verilmemiştir. Dolayısıyla başvurucuların örgüt liderinin ve yöneticilerinin Bank Asyaya destek olunması şeklindeki talimatı sonrasındaki bankacılık işlemlerinin bu talimattan önceki dönemle uyumlu olmadığı veya olağan dışı bir hesap hareketliliği niteliğinde olduğu ortaya konulamamıştır. Dahası başvuruculaın Bank Asya nezdindeki -2014 yılı öncesi de dâhil olmak üzere- hesap açılış bilgileri, aylık bakiye gelişimi ve tüm hesap hareketlerine ilişkin olarak alanında uzman bilirkişi marifeti ile bir inceleme de yaptırılmamıştır. Mahkûmiyet gerekçelerinde talimat üzerine mevduat hesabında artışa gidildiği veya mutat hesap hareketleri dışında bir işlemle bankaya likidite sağlandığı soyut ve genel ifadelerle dile getirilmiştir. Dolayısıyla başvuruculaın suç işlemek amacıyla kurulmuş bir örgütün amacını gerçekleştirmesine katkı sağlamak için hareket etmediklerine, söz konusu işlemlerin rutin bankacılık işlemleri olduğuna ilişkin -kararın sonucunu değiştirebilecek nitelikteki- iddialarının gerekçede karşılanmadığı anlaşılmıştır.

38. Açıklanan gerekçelerle başvuruculaın Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

39. Başvurucular Halil İbrahim Öz ve Önder Öztürk yargılandıkları ceza davalarının uzun zamandır devam etmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

40. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

41. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

42. Başvuruculaın bir kısmı suç isnadına ve mahkûmiyete bağlı tutmanın hukuka uygun olmadığını iddia etmiştir.

43. Anayasa Mahkemesi, bir suç isnadına bağlı olarak tutuklulukla ilgili şikâyetleri içeren bireysel başvurularda, ilk derece mahkemesinin nihai kararını verdiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılmadığı gerekçesiyle süre aşımı olduğu sonucuna varmıştır (Mehmet Emin

Kılıç, B. No: 2013/5267, 7/3/2014, §§ 19-32; Mehmet Şimşek, B. No: 2018/10953, 22/7/2020, §§ 47-70). Ç.Ö. ([GK], B. No: 2014/5927, 19/7/2018) kararında ise mahkûmiyete bağlı tutmanın hukuka aykırı olduğunu, kanun yolu aşamasında tahliye taleplerinin veya resen tutukluluk incelemelerinin yapılmaması gibi bir mahkûmiyete bağlı olarak tutuklulukla ilgili şikâyetlerin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğunu değerlendirmiştir (aynı kararda bkz. §§ 27-53). Benzer şikâyetler içeren somut başvuruda anılan kararlardan ayrılmayı gerektiren bir yön bulunmamaktadır.

44. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının süre aşımı ve açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

E. Diğer İhlal İddiaları

45. Başvuruculardan bir kısmı, yukarıda belirtilen hakların yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin de ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuruculardan iddiaları Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde başvuruculardan temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğine ilişkin iddialarının 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamadığı anlaşılmıştır. Açıklanan gereklerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

F. Giderim Yönünden

46. Başvurucular; ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi, maddi ve manevi tazminat taleplerinde bulunmuşlardır.

47. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

48. Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi kural olarak yargılamayı yürüten derece mahkemelerine aittir (Orhan Kılıç [GK], B. No: 2014/4704, 1/2/2018, § 44). Bu bağlamda somut olaylarda başvuruculardan silahlı terör örgütüne üye olup olmadığı ya da silahlı terör örgütüne bilerek ve isteyerek yardım edip etmediği yönünde karar vermek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Anayasa Mahkemesince verilen ihlal kararı, sanığın beraat ettiği anlamına gelmediği gibi ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmesi amacıyla yapılacak yeniden yargılama neticesinde sanık hakkında mutlaka beraat kararı verilmesi gerektiği anlamına da gelmemektedir. İhlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemler yerine getirildikten sonra yapılacak değerlendirmede Mahkemenin mevcut belgelerle birlikte delillerin takdir biçimine göre benzer veya farklı bir sonuca varması mümkündür.

49. Başvurucular, maddi zarara ilişkin olarak bilgi/belge sunmadığından maddi tazminat talebinin, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından da manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Başvurucular Halil İbrahim Öz ve Önder Öztürk'ün makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialarının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı ve açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara ekli listenin (F) sütununda belirtilen vekâlet ücretleri ile ekli listenin (E) sütununda belirtilen harçların tablolarda gösterildiği şekilde ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ENERJİ SANAYİ VE MADEN KAMU EMEKÇİLERİ SENDİKASI

B. No: 2021/30844 | Karar tarihi: 20.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/30844

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ENERJİ SANAYİ VE MADEN KAMU EMEKÇİLERİ SENDİKASI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/30844)

Karar Tarihi: 20/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Gülsüm Gizem GÜRSOY

Başvurucu : Enerji Sanayi ve Maden Kamu Emekçileri Sendikası

Temsilcisi : Cemallettin SAĞTEKİN

Vekili : Av. Candan DUMRUL KADIYORANOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; başvurucu sendikanın temsilcilerinin kanun hükmünde kararname ile kamu görevinden çıkarılmaları sonucu sendika üye tespit toplantısının yenilenmesine karar verilmesi nedeniyle sendika hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

A. Arka Plan Bilgisi

2. Başvurucu Enerji Sanayi ve Maden Kamu Emekçileri Sendikası (ESM-Sen) 10 Ağustos 2001'de kurulmuş, Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonuna bağlı olarak enerji, sanayi ve maden hizmet kolunda faaliyet göstermek üzere örgütlenen memur sendikasıdır.

3. Başvurucu Sendikanın üyesi olan Ö.F.K, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Enerji Genel Müdürlüğünde memur olarak görev yapmakta iken 29/10/2016 tarihli ve 29872 sayılı Resmî

Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 675 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile kamu görevinden çıkarılmıştır. Yine başvurucu Sendika üyesi olan V.Y., Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Enerji Genel Müdürlüğünde uzman yardımcısı olarak görev yapmakta iken29/4/2017 tarihli ve 30052 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 689 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile kamu görevinden çıkarılmıştır.

4. 23/1/2017 tarihli ve 29957 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 2/1/2017 tarihli ve 685 sayılı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 1. maddesiyle Anayasa'nın 120. maddesi kapsamında ilan edilen ve 21/7/2016 tarihli Türkiye Büyük Millet Meclisi kararıyla onaylanan olağanüstü hâl (OHAL) kapsamında terör örgütlerine veya Millî Güvenlik Kurulunca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti, aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olduğu gerekçesiyle başka bir idari işlem tesis edilmeksizin doğrudan kanun hükmünde kararname (KHK) hükümleri ile tesis edilen işlemlere ilişkin başvuruları değerlendirmek ve karara bağlamak üzere OHAL İşlemleri İnceleme Komisyonu (Komisyon) kurulmuştur.

5. Sendika üyeleri Ö.F.K. ve V.Y., haklarında uygulanan kamu görevinden çıkarma işlemine karşı Komisyona başvurmuştur. Olayların gerçekleştiği tarihte bu kişilerin dosyası Komisyonda derdesttir.

B. Başvuru Konusu Olay

6. 25/6/2001 tarihli ve 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu'nun 30. maddesinde kurumlardaki sendika üye sayılarının nasıl tespit edileceği belirlenmiştir. Buna göre tespite ilişkin toplantıya kurumun işveren vekili ile tahakkuk memuru veya mali hizmetler birimi yetkilisi ve kurumun hizmet kolunda faaliyette bulunan sendikalardan birer temsilci katılacağı belirtilmiştir. Anılan maddede tarafların katılımı ile yapılacak toplantı neticesinde düzenlenecek tutanakların kurum merkezinde yapılacak tespitte değerlendirilmek üzere kurum merkezine gönderileceği, bu tutanakların kurum merkezinde tarafların katılımı ile tek tutanak hâline getirileceği düzenlenmiştir (bkz. § 13).

7. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı 14/5/2019 tarihinde ESM-Sen'e gönderdiği yazıda 4688 sayılı Kanun'un 30. maddesi kapsamında üye tespit toplantısının yapılabilmesi için sendikanın temsilci göndermesini talep etmiştir. Sendika aynı günlü cevap yazısında Ö.F.K. ve V.Y. isimli kişilerin sendikayı temsilen katılacağını bildirmiştir. Belirtilen kişilerin katılımı ile 23/5/2019 tarihinde toplantı gerçekleştirilmiş ve tutanak tutulmuştur.

8. Bakanlık 29/5/2019 tarihinde ESM-Sen'e yeniden yazı göndermiştir. Yazıda, toplantıya katılan ve tutanakta imzası bulunan sendika temsilcilerinin kamu görevlisi olmadığı anlaşıldığından işlemin yeniden tekemmül ettirilmesi amacıyla sendikanın temsilci bildirmesi talebinde bulunmuştur. Sendika, Bakanlığa gönderdiği aynı günlü yazıda, önceki toplantıya katılan kişilerin sendika üyeliklerinin devam ettiğini ve toplantının geçerli olduğunu beyan etmiştir. Bakanlık 30/5/2019 tarihinde ESM-Sen temsilcileri yokluğunda üye tespit toplantısı yapmıştır.

9. Başvurucu Sendika 23/5/2019 tarihli toplantının tekemmül ettirilmesi ve yeniden temsilci bildirilmesi talebine ilişkin işlemlerin iptali talepli dava açmıştır. Ankara 3. İdare Mahkemesi 10/9/2020 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Gerekçeli kararda;

KHK'lar ile görevlerine son verilen kamu görevlilerinin bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemeyeceği, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemeyeceği belirtilmiştir. Kararda, 4688 sayılı Kanun'a göre görevine son verilen sendika üyelerinin sendika şubesi ve sendika organlarındaki görevlerinin sona ereceği, görevi sona eren kamu görevlilerinin sendikayı temsil etme yetkisinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Karar, Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi'nin 24/2/2021 tarihli kararıyla onanarak kesinleşmiştir.

10. Nihai karar başvurucuya 12/3/2021 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu, 12/4/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

A. İlgili Hukuk

11. 4688 sayılı Kanun'un "Üyeliğin sona ermesi" kenar başlıklı 16. maddesinin beşinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"...sair nedenlerle kamu görevinden ayrılanların üyelikleri, sendika şubesi, sendika veya konfederasyon organlarındaki görevleri ... sona erer."

12. 4688 sayılı Kanun'un "Sendika üyelerinin ve yöneticilerinin güvencesi" kenar başlıklı 18. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

Görevden uzaklaştırma, re'sen emeklilik, göreve son verilmesi, tayin veya sair hallerde görevlinin mahkemeye başvurması halinde, mahkeme kararı kesinleşinceye kadar sendikadaki görevi devam eder. "

13. 4688 sayılı Kanun'un "Üye sayılarının tespiti" kenar başlıklı 30. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Sendika ve konfederasyonların üye sayılarının belirlenmesinde aşağıdaki esaslar uygulanır:

a) Kurumlarca yapılacak tespit;

Tespite ilişkin toplantıya kurumun işveren vekili ile tahakkuk memuru veya mali hizmetler birimi yetkilisi ve kurumun hizmet kolunda faaliyette bulunan sendikalardan birer temsilci katılır... toplam kamu görevlisi sayısı ile sendika üyesi kamu görevlilerinin sendikalara göre toplam sayılarını belirten tutanak toplantıya katılan taraflarca imzalanır."

B. Somut Olayın Değerlendirilmesi

14. Anayasa Mahkemesi daha önce Hüseyin Ercan başvurusunda (B. No: 2018/11352, 8/9/2021) OHAL KHK'sı ile kamu görevinden çıkarılan başvurucunun sendika üyesi olamayacağı gerekçesiyle sendika hakkına müdahale edildiği iddiasını incelemiş ve müdahalenin kanuni dayanağı bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır. Anılan kararda öncelikle başvurucu hakkında kamu görevinden çıkarma işlemi değerlendirilmiştir. Buna göre başvurucunun kamu görevinin sona ermesine ilişkin Komisyon işlemlerinin etkili bir yol olup olmadığına değinilmiştir (Hüseyin Ercan,§ 43). Sonradan oluşturulan Komisyon yolunun ulaşılabilirlik, başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi yönünden etkili bir kanun yolu olup olmadığı Anayasa Mahkemesince incelenmiş ve bu kanun yolunun tüketilmesi gereken hukuki bir başvuru yolu olduğu kabul edilmiştir (Remziye Duman, B. No: 2016/25923, 20/7/2017, §§ 39-47).

15. Somut olayda başvurucu Sendikanın üye tespit toplantısı için görevlendirdiği sendika

üyelerinin kamu görevinin hukuken sona erdiğine ilişkin bir yargı kararı bulunmamaktadır. Sendika da idareye verdiği cevapta anılan kişilerin sendika üyeliğinin devam ettiğini belirtmiştir. Buna karşın derece mahkemeleri davanın reddine dayanak olarak salt sendika üyelerinin KHK ile kamu görevinden çıkarılmasını gerekçe olarak göstermiştir.

16. Anayasa Mahkemesinin değerlendirmesine göre 4688 sayılı Kanun'un 18. maddesinde haklarında kamu görevinden çıkarılmaya ilişkin yargısal süreçlerin devam ettiği kişilerin sendika üyeliklerinin korunacağı ifade edilmiştir (Hüseyin Ercan,§ 45). Dolayısıyla somut olayda kamu görevinden çıkarılmasına ilişkin olarak hakkında kesinleşmiş herhangi bir yargısal karar bulunmayan ve bu sebeple 4688 sayılı Kanun'un 18. maddesinin yoruma ihtiyaç bırakmayacak açıklıktaki hükmü uyarınca sendika üyeliği devam eden sendika üyelerinin sendikayı temsil edemeyeceklerine ilişkin değerlendirme kanunun açık lafzıyla çelişen bariz bir takdir hatası teşkil etmektedir (benzer değerlendirmeler için bkz. Hüseyin Ercan,§ 46). Bu durumda başvurucu Sendikanın temsilcilerinin katıldığı toplantı geçersiz sayılarak toplantının tekemmül ettirilmesine ilişkin işlemin hukuka uygun bulunmasının kanuni dayanağının bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Varılan sonuca göre müdahalenin meşru bir amacının veya ölçülü olup olmadığının değerlendirilmesine gerek görülmemiştir (benzer değerlendirmeler için bkz. Hüseyin Ercan,§ 47).

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

18. Başvurucu ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Öte yandan somut olay bağlamında ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararın giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı değerlendirilmiştir. Dolayısıyla ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılabilmesi için sendika hakkının ihlali nedeniyle manevi zararları karşılığında başvurucuya takdiren net 18.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin sendika hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması amacıyla Ankara 3. İdare Mahkemesine (E.2019/1668, K.2020/1410) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya 18.000 TL manevi tazminatın ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer

taleplerin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.387,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SELİM SANCAK VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/12621 | Karar tarihi: 21.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/12621

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SELİM SANCAK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/12621)

Karar Tarihi: 21/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucular : Ekli tablonun (C) sütunu

Başvurucular Vekili : Ekli tablonun (E) sütunu

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvurular, işveren ile arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle iş sözleşmesinin feshedilmesi üzerine açılan işe iade davasında davanın sonucuna etkili iddianın kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurular, süresi içinde yapılmıştır. Başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

3. Ekli tabloda yer alan başvuruların bu başvuru ile birleştirilmesine karar verilmesi gerekir. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Kadir Uşaklı (B. No: 2020/2403, 9/2/2023) ve A.F.H. (B. No: 2018/37511, 11/1/2023) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede söz konusu kararlarda; başvuruculların iş akitlerinin terör örgütüne üye olma suçundan başlatılan soruşturma bulunması nedeniyle feshedildiği ifade edilmiştir. Ancak söz konusu soruşturmaların

kovuşturmaya yer olmadığı kararı ile sonuçlanması dikkate alınarak başvuruculaların terör örgütü ile bağlantısının ne olduğu ve nasıl tespit edildiğinin derece mahkemeleri tarafından ortaya konulamaması nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvuruculaların Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar haklarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

4. Başvurucular, haksız şekilde iş akitlerinin feshedilmesi nedeniyle anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuruculaların gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden diğer ihlal iddiaları yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

III. GİDERİM

5. Başvurucular; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvurularda, tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Ekli tabloda yer alan başvuruların bu başvuru ile BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar haklarının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculaların tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretleri ile ekli tablonun (F) sütununda belirtilen harçların bu tabloda gösterildiği şekilde AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

E.K.

B. No: 2018/27442 | Karar tarihi: 21.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/27442

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

E. K. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/27442)

Karar Tarihi: 21/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Fatma Gülbin ÖZTÜRK

Başvurucu : E.K.

Vekili : Av. Güneş ÇALMAŞUR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; açılan davadan haberdar olunmaması, icra aşamasında faturanın tebliğ edilmemesi ve tahkikat aşamasında bilirkişi raporunun tebliğ edilmemesi sebebiyle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin, yargılamanın uzun sürmesi sebebi ile makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiaları ile likit olmayan alacak yönünden icra inkar tazminatına hükmolunması sebebi ile yargılama sonucunun adil olmadığı iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 31/8/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Özel hastanede sağlık hizmeti alan başvurucu adına aldığı hizmete karşılık olarak 24.015,15 TL tutarında fatura tanzim edilmiş ve anılan faturaya dayalı olarak başvurucu hakkında ilamsız icra takibi başlatılmıştır. Hakkında yürütülen icra takibine itiraz eden başvurucu aleyhine 10/8/2012 tarihinde İstanbul 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) itirazın iptali davası açılmıştır.

9. Mahkeme, 14/8/2012 tarihli tensip zaptı ile dava dilekçesinin, davacı tarafça davalı başvurucuya ait olduğu bildirilen adrese, tebliği için işlem yapmıştır. 30/1/2014 tarihli 1. celsede başvurucuya çıkarılan tebligatın bila tebliğ döndüğü ve icra dosyasına vekil aracılığı ile itirazda bulunulduğu tespitinde bulunan Mahkeme, başvurucunun Amerika Birleşik Devletlerindeki (ABD) adresinin tespiti için New York Türkiye Konsolosluğuna yazı yazılmasına, icra dosyasındaki vekil adına bilgi amaçlı davetiye çıkarılmasına karar vermiştir. 22/5/2014 tarihli ikinci celsede ise başvurucuya ait olduğu bildirilen yurt dışı adresine tebligat yapılması şeklinde ara karar tesis etmiştir.

10. Başvurucunun yurt dışı adresine yapılan tebligat da başvurucu bildirilen adreste bulunmadığından bila ikmal iade edilmiştir. 5/3/2015 tarihli dördüncü celsede başvurucunun Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi (MERNİS) kaydının da bulunmadığının tespitinin ardından davacının talebi üzerine başvurucuya ilanen tebliğ yapılması yönünde ara karar tesis edilmiştir. 22/10/2015 tarihli altıncı celsede dava dilekçesi ve tensip zaptının başvurucuya ilanen tebliğinin yapıldığı belirtilmiş ve yargılamanın esasına geçilerek bilirkişi incelemesi yapılması yönünde ara karar tesis edilmiştir.

11. Yapılan yargılama sonucunda; bilirkişi raporu dikkate alınarak başvurucunun aldığı tedavi hizmetinin acil kapsamında değerlendirilemeyeceği, bu sebeple ücrete tabi olduğu, başvurucu tarafından ilgili hastanenin tercih edildiği, başvurucunun Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) hastası olarak değerlendirildiğine dair bir belge olmadığı ve özel hasta statüsünde ücretlendirildiği belirtilerek 6/7/2017 tarihinde davanın kabulüne ve itirazın iptaline karar verilmiştir. Karar 2/10/2017 tarihinde başvurucunun Türkiye'de yaşayan annesine, başvurucu ile aynı konutta yaşadığı şerhi ile tebliğ edilmiştir.

12. Başvurucu, 16/10/2017 tanzim tarihli dilekçe ile karara karşı istinaf isteminde bulunmuştur. Başvurucu; istinaf dilekçesinde takibe dayanak faturanın kendisine tebliğ edilmediğini, faturanın delil olabilmesi için tebliğ zorunluluğu bulunduğunu, bilirkişi raporunun hastane kayıtları ve hasta dosyası olmadan ve davacı şirketin ticari defterleri incelenmeden hazırlandığını, davacının faturada belirtilen sağlık hizmetini verdiğini ispatlayamadığını, MERNİS adresinin ABD olmasına rağmen kendisine dava dilekçesi ve eklerinin tebliğ edilmeden gıyabında yargılama yürütülmesinin savunma hakkını ihlal ettiğini, bilirkişi raporunun kendisine tebliğ edilmediğini, aldığı tedavi hizmetinin acil müdahale niteliği taşıdığını, ücretin fahiş olarak belirlendiğini ve bu durumun Anayasa ile teminat altına alınan sağlık ve sosyal güvenlik haklarına aykırılık teşkil ettiğini ileri sürmüştür.

13. Duruşmalı yapılan istinaf yargılaması sonucunda İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 19. Hukuk Dairesi 18/7/2018 tarihli kararı ile başvurucunun istinaf isteminin esastan kesin olarak reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; başvurucunun yurt dışı adresi olarak bildirdiği adres de dâhil olmak üzere tebligat çıkartıldığı bununla birlikte tebligatların bila tebliğ iade edildiği belirtilerek başvurucuya yasal prosedür yerine getirilerek dava dilekçesinin ilanen tebliğ edilmiş olduğuna işaret edilmiştir. İlamda; başvurucu hakkında icra takibi yapılabilmesi için faturanın tebliğini zorunlu kılacak bir yasal düzenleme bulunmadığı, başvurucunun duçar olduğu kanser hastalığının bilirkişi raporunda da belirtildiği üzere hastanelerin acil servisinde müdahale ve tedavi gerektiren bir hastalık olmadığı, bu hastalık nedeniyle davacı hastanede hem teşhis hem de yatarak tedavi gördüğü saptamasına yer verilmiştir. 2010 tarihli Sağlık Uygulama Tebliğinde (SUT) yer alan ilave ücret alınmayacağı yönündeki hükmün SGK ile sözleşme imzalayan sağlık kuruluşlarını bağlayıcı nitelik arz ettiğini belirten Bölge Adliye Mahkemesi davacı hastanenin SGK ile sağlık hizmeti sunum sözleşmesi bulunmadığını ve 2010 tarihli SUT'ta yer alan ilave ücret alınmayacağı yönündeki hükmün SGK ile sözleşme imzalayan sağlık kuruluşlarını bağlayıcı mahiyette olduğuna dikkat çekmiştir. Başvurucunun istinaf dilekçesinde bilirkişi raporunun kendisine tebliğ edilmeden dosyanın karara bağlandığına ilişkin itirazlarına yönelik olarak ise istinaf incelemesinin duruşmalı yapıldığı, bu aşamada başvurucuya bilirkişi raporu tebliği sağlanarak itirazlarını bildirme imkânı tanındığı belirtilmiştir.

14. Nihai karar başvurucu vekiline 2/8/2018 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 31/8/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Kanun Hükümleri

15. 11/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu’nun "Siyasî Temsilcilik Aracılığıyla Yabancı Ülkedeki Türk Vatandaşlarına Tebligat" kenar başlıklı 25/a maddesi şöyledir:

"Yabancı ülkede kendisine tebliğ yapılacak kimse Türk vatandaşı olduğu takdirde tebliğ o yerdeki Türkiye Büyükelçiliği veya Konsolosluğu aracılığıyla da yapılabilir.

Bu hâlde bildirimi Türkiye Büyükelçiliği veya Konsolosluğu veya bunların görevlendireceği bir memur yapar.

Tebliğin konusu ile hangi merci tarafından çıkarıldığı bilgilerinin yer aldığı ve otuz gün içinde başvurulmadığı takdirde tebliğin yapılmış sayılacağı ihtarını içeren bildirim, muhataba o ülkenin mevzuatının izin verdiği yöntemle gönderilir.

Bildirimin o ülkenin mevzuatına göre muhataba tebliğ edildiği belgelendirildiğinde, tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içinde Türkiye Büyükelçiliği veya Konsolosluğuna başvurulmadığı takdirde tebligat otuzuncu günün bitiminde yapılmış sayılır. Muhatap Türkiye Büyükelçiliği veya Konsolosluğuna başvurduğu takdirde tebliğ evrakını almaktan kaçınırsa bu hususta düzenlenecek tutanak tarihinde tebliğ yapılmış sayılır. Evrak bekletilmeksizin merciine iade edilir.

Bu maddeye göre kazaî merciler tarafından çıkarılacak tebligatta, tebliğ evrakı doğrudan o yerdeki Türkiye Büyükelçiliği veya Konsolosluğuna gönderilebilir."

16. 7201 sayılı Kanun’un "İlanen Tebligat" kenar başlıklı 28. maddesi şöyledir:

“Adresi meçhul olanlara tebligat ilanen yapılır.

Yukarıki maddeler mucibince tebligat yapılamıyan ve ikametgahı, meskeni veya iş yeri de bulunamıyan kimsenin adresi meçhul sayılır.

Adresin meçhul olması halinde keyfiyet tebliğ memuru tarafından mahalle veya köy muhtarına şerh verdirilmek suretiyle tesbit edilir. Bununla beraber tebliği çıkaran merci, muhatabın adresini resmî veya hususi müessese ve dairelerden gerekli gördüklerine sorar ve zabıta vasıtasıyla tahkik ve tespit ettirir.

Yabancı memleketlerde oturanlara ilanen tebligat yapılmasını icabettiren ahvalde tebliği çıkaran merci, tebliğ olunacak evrak ile ilan suretlerini yabancı memlekette bulunan kimsenin malüm adresine ayrıca iadeli taahhütlü mektupla gönderir ve posta makbuzunu dosyasına koyar. ”

17. 13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun "Fatura ve Teyit Mektubu" başlıklı 21. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Ticari işletmesi bağlamında bir mal satmış, üretmiş, bir iş görmüş veya bir menfaat sağlamış olan tacirden, diğer taraf, kendisine bir fatura verilmesini ve bedeli ödenmiş ise bunun da faturada gösterilmesini isteyebilir. "

18. 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu’nun ''İtirazın İptali'' kenar başlıklı 67. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(Değişik birinci fıkra: 17/7/2003-4949/15 md.) Takip talebine itiraz edilen alacaklı, itirazın tebliği tarihinden itibaren bir sene içinde mahkemeye başvurarak, genel hükümler dairesinde alacağının varlığını ispat suretiyle itirazın iptalini dava edebilir.

(Değişik: 9/11/1988-3494/1 md.) Bu davada borçlunun itirazının haksızlığına karar verilirse borçlu; takibinde haksız ve kötü niyetli görülürse alacaklı; diğer tarafın talebi üzerine iki tarafın durumuna, davanın ve hükmolunan şeyin tahammülüne göre, red veya hükmolunan meblağın yüzde yirmisinden aşağı olmamak üzere, uygun bir tazminatla mahkum edilir.''

19. 2004 sayılı Kanun'un "İlamsız Takip" üst başlıklı 42. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bir paranın ödenmesine veya bir teminatın verilmesine dair olan cebri icralar takip talebiyle başlar ve haciz yoliyle veya rehnin paraya çevrilmesi yahut iflas suretiyle cereyan eder."

20. 25/4/2006 tarihli 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun "Adres Bilgisi ve Güncellenmesi " başlıklı 49. maddesinin (3) numaralı fıkrası şöyledir:

"Yerleşim yeri adresi yurt dışında olan Türk vatandaşlarının adres kayıtları, yaşadıkları ülkede kullanılan adres verilerine veya o ülke ve bağlı olduğu temsilcilik bilgisine göre tutulur. "

21. 5490 sayılı Kanun'un "Bildirim Yükümlülüğü ve Süresi" başlıklı 50. maddesinin (3) numaralı fıkrası şöyledir:

"Adres bildiriminin, yirmi işgünü içinde yapılması zorunludur "

B. Yargıtay Kararı

22. Yargıtay 13. Hukuk Dairesi (Daire), tedavi masrafı nedeni ile faturaya bağlı başlatılan ilamsız alacak takibine yapılan itirazın iptali davasında davanın kısmen kabul kısmen reddine ilişkin kararı temyiz mahkemesi sıfatıyla incelemiştir. Daire, borçlu tarafından

alacağın tutarının tahkik ve tayininin mümkün olduğunu, bu hâli ile alacağın likit ve muayyen sayılacağını belirterek kabul edilen asıl alacak miktarı üzerinden icra inkar tazminatına hükmedilmesi gerekirken yanlış değerlendirme sonucu, alacağın bilirkişi incelemesi sonucunda belirlendiği ve davacının başka zararının oluşmadığı gerekçesiyle bu istemin reddedilmiş olmasını düzelterek onama nedeni yapmıştır (13/7/2011 tarihli ve E.2011/4844, K.2011/11447 sayılı karar).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Anayasa Mahkemesinin 21/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Silahların Eşitliği ve Çelişmeli Yargılama İlkesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

24. Başvurucu; dava dilekçesi ve tensip zaptının yargılama sırasında usulüne uygun şekilde kendisine tebliğ edilmediğini, ilanen tebliğ yapılmasının hukuka aykırı olduğunu, uyuşmazlığın karara bağlanmasında tesirli bir delil olan bilirkişi raporunun tahkikat aşamasında takibe konu faturanın ise icra takibi sırasında kendisine tebliğ edilmediğini belirterek hak arama özgürlüğünün ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir. Başvurucu ayrıca, isminin kamuya açık belgelerde gizlenmesi talebinde bulunmuştur.

2. Değerlendirme

25. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun temel şikâyetlerinin yargılamada etkin rol alamadığı iddiasına yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Bu şikâyetlerin adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesi kapsamında incelenmesi uygun görülmüştür.

26. Genel anlamda hakkaniyete uygun bir yargılamanın yürütülebilmesi için silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri ışığında taraflara iddialarını sunma hususunda uygun olanakların sağlanması şarttır. Taraflara tanık delili de dâhil olmak üzere delillerini sunma ve inceletme noktasında da uygun imkânların tanınması gerekir. Bu anlamda delillere ilişkin dengesizlik veya hakkaniyetsizlik iddialarının da yargılamanın bütünü ışığında değerlendirilmesi gerekir (Muhittin Kaya ve Muhittin Kaya İnşaat Taahhüt Madencilik Gıda Turizm Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2013/1213, 4/12/2013, § 27).

27. Silahların eşitliği ilkesi, davanın taraflarının usule ilişkin haklar bakımından aynı koşullara tabi tutulması ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması anlamına gelir (Yaşasın Aslan, B. No: 2013/1134, 16/5/2013, § 32). Bu usul güvencesi gereğince uyuşmazlığın her iki tarafına da savunmasının temel dayanağı olan delilleri sunma imkânı tanınmasını kapsamaktadır (Yüksel Hançer, B. No: 2013/2116, 23/1/2014, § 18).

28. Silahların eşitliği ilkesi kapsamında yapılacak inceleme, başvuru konusu yargılamanın bir bütün olarak adil olup olmadığının değerlendirilmesidir (Yüksel Hançer, § 19).

29. Silahların eşitliği ilkesinin tamamlayıcısı olan çelişmeli yargılama ilkesi, kural olarak bir

hukuk ya da ceza davasında tüm taraflara, gösterilen kanıtlar ve sunulan görüşler hakkında bilgi sahibi olma ve bunlarla ilgili görüş bildirebilme imkânı vermektedir. Bu çerçevede başvuranların bilirkişi raporunun sonucuna itiraz edememesi ya da delillerle ilgili görüş bildirmelerine fırsat verilmemesi çelişmeli yargılama ilkesinin ihlali olarak değerlendirilebilmektedir (Hüseyin Sezen, B. No: 2013/1793, 18/9/2014, § 38).

30. Hakkaniyete uygun yargılanmanın temel unsurları, yargılamanın çelişmeli olması ve taraflar arasında silahların eşitliğinin sağlanmasıdır. Anılan ilkelere uygun yürütülmeyen bir yargılamanın hakkaniyete uygun olması olanaklı değildir. Ancak silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri uyarınca taraflara delillerini sunma ve inceletme noktasında uygun imkânların tanınıp tanınmadığı yargılamanın bütünü nazara alınarak değerlendirilecektir. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamındaki görevi, somut olayın usul kurallarına uygunluğunu denetlemek değil adil yargılanma hakkı kapsamındaki güvencelerin somut olayda ihlal edilip edilmediğini yargılamanın bütünü ışığında denetlemektir (Fazlı Celep, B. No: 2015/1025, 21/3/2018, § 25).

31. Yargılama safahatı dikkate alındığında; Mahkeme tarafından tensip zaptı ile davacı tarafından bildirilen adrese tebligat çıkartıldığı, müteakip celselerde ise başvurucunun adres araştırmasının yapılması amacı ile gerek kamu mercilerine gerekse başvurucunun icra takibi aşamasındaki vekiline yazı yazıldığı ve son olarak MERNİS kaydının sorgulandığı görülmektedir. Tüm bu işlemelerin ardından başvurucuya usulüne uygun tebliğin gerçekleşememesi sonucunda Mahkeme, davacının da talebini dikkate alarak ilanen tebliğ işlemi yapmıştır.

32. Başvurucunun hakkında yürütülen icra takibinden haberdar olduğu, ilgili takibe vekili vasıtası ile itiraz ettiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Türk vatandaşı olan başvurucunun 5490 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (3) numaralı fıkrasında öngörülen adres bildirme yükümlülüğünü aynı Kanun'un 49. maddesinde belirlediği usulle yerine getirmediği görülmektedir. Yine de Mahkeme tarafından başvurunun adresinin tespitine yönelik gerekli araştırmalar yapılmış, gerekli kamu mercilerinden ve başvurucunun icra dosyasındaki vekilinden başvurucuya ait adres bilgileri sorulmuştur.

33. Bu durum üzerine olumlu sonuç alamayan Mahkeme tarafından yargılamanın diğer tarafı olan davacının da talebi gözetilerek dava dilekçesi ve tensip zaptının 7201 sayılı Kanun'un 28. maddesi uyarınca ilanen tebliği yoluna gidilmiştir. Tüm bu saptamaların ışığında adres bildirme yükümlülüğünü yerine getirmediği anlaşılan başvurucu yönünden yargılama merci tarafından gerekli adres araştırması işlemlerinin yapıldığı, olumlu sonuç elde edilememesinin ardından ilanen tebliğ işlemlerinin yürütüldüğünün açık olduğu, başvurucunun olgusal ve hukuksal inceleme yapmaya tam yetkili istinaf yargılaması aşamasında yargılamadan haberdar olarak yargılamanın sonucuna yönelik istinaf nedenlerini de ileri sürebildiği anlaşılmakla başvurucunun silahların eşitliği ilkesinin bir unsuru olan usule ilişkin haklarda davacı karşısında zayıf duruma düşürülmediği sonucuna ulaşılmıştır.

34. Başvurucunun diğer bir şikâyetinin yargılama sonucunu belirleyici delil niteliği taşıdığı anlaşılan bilirkişi raporunun ilk derece yargılamasının tahkikat aşamasında kendisine tebliğ edilmemesine yönelik olduğu açıktır. Bununla birlikte, istinaf incelemesi duruşmalı yapılmış ve yargılamanın bu safahatında başvurucuya rapor tebliği sağlanarak rapora karşı itirazlarını ileri sürebilme imkânı tanınmıştır. Bu durum, dikkate alındığında başvurucuya davacı karşısında usule ilişkin haklar bakımından eşit imkânların istinaf aşamasında

sağlandığı anlaşılmaktadır. Diğer bir ifade ile başvurucuya bilirkişi raporuna yönelik itirazlarını sunma imkânı istinaf aşamasında tanınarak başvurucunun savunma hakkında meydana gelen kısıtlama telafi edilmiştir.

35. Silahların eşitliği ilkesi uyarınca davanın taraflarının usule ilişkin haklar bakımından aynı koşullara tabi tutulması ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması gerekir (bkz. benzer yönde bir değerlendirme için; Yaşasın Aslan, § 32). Bu itibarla yargılama makamlarınca başvurucunun dezavantajlı durumunu giderildiği, başvurucunun usul kurallarında öngörülen dengeleyici imkânlardan yararlandırıldığı anlaşılmakla başvurucunun silahların eşitliği ilkesinin bir unsuru olan usule ilişkin haklarda davacı karşısında zayıf duruma düşürülmediği sonucuna ulaşılmıştır.

36. Başvurucunun bir diğer şikâyeti ise hakkında başlatılan icra takibi sırasında takibe esas teşkil ettiğini ileri sürdüğü faturanın ödeme emri ile birlikte kendisine tebliğ edilmemesi sebebiyle hakkındaki takibin geçersiz olduğuna ilişkindir. Başvurucu hakkındaki takibin 2004 sayılı Kanun'un 42. maddesine göre başlatıldığı, ilgili takibin başlaması için alacaklının takip talebinde bulunmasının yeterli olduğu açıktır. Bu bağlamda usulüne uygun bir takip için söz konusu faturanın ödeme emri ile birlikte tebliği zorunluluğunun başvurucu tarafından ortaya konulamadığı görülmektedir. Yine bireysel başvuruya konu yargılama sırasında delil niteliği arz eden faturanın başvurucuya tebliğinin sağlandığı da dikkate alındığında başvurucunun iddiasının çelişmeli yargılama ve silahların eşitliği ilkesine bir müdahale teşkil etmediği sonucuna ulaşılmıştır.

37. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

38. Başvurucu, yargılamanın makul süre içinde tamamlanmaması nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

39. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

40. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

1. Başvurucunun İddiaları

41. Başvurucu öncelikle sağlık ve sosyal güvenlik haklarının Anayasa ile güvence altına alındığını, aldığı sağlık hizmeti sebebi ile hakkında icra takibi başlatılmasının ve hakkında açılan itirazın iptali davasının kabul edilmesinin ilgili haklarını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Başvurucu bu iddiasına ek olarak takibe konu alacağın likit olmadığını ve bu sebeple Mahkemece aleyhinde %20 oranında icra inkar tazminatına hükmedilmesinin hukuka aykırılık teşkil ettiğini belirterek hukuk devleti ve eşitlik ilkesi ile adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini iddia etmektedir.

2. Değerlendirme

42. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16). Başvurucunun sağlık ve sosyal güvenlik haklarının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetine benzer türde bir şikâyet Anayasa Mahkemesince Mehmet Hadi Tunç (B. No: 2013/1958, 7/7/2015, § 28) kararında daha önce incelenmiştir. Anılan kararda, sağlık ve sosyal güvenlik haklarının Anayasa'nın 56. ve 60. maddelerinde güvence altına alınmış olduğuna dikkat çeken Anayasa Mahkemesi anılan hakların Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamında bulunmadığını vurgulamış ve başvurunun konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir. Başvurucunun diğer ihlal iddiaları ise aşağıdaki şekilde değerlendirilmiştir.

43. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı, davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır.

44. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

45. Ancak temel hak ve özgürlüklere müdahalenin söz konusu olduğu durumlarda derece mahkemelerinin takdir ve değerlendirmelerinin Anayasa'daki güvencelere etkisini nihai olarak değerlendirecek merci Anayasa Mahkemesidir. Bu itibarla Anayasa'da öngörülen güvenceler dikkate alınarak bireysel başvuru kapsamındaki temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğine ilişkin herhangi bir inceleme "kanun yolunda gözetilmesi gereken hususun incelenmesi" olarak nitelendirilemez (Şahin Alpay (2) [GK], B. No: 2018/3007, 15/3/2018, § 53).

46. Eldeki uyuşmazlık yönünden başvurucu hakkında başlatılan icra takibinin faturaya dayalı olduğu, borçlu tarafından alacağın tutarının tahkik ve tayininin mümkün olduğu sonucuna ulaşılarak icra inkâr tazminatına karar verilmiştir. Yargıtay içtihadının da bu yönde olduğu görülmektedir (Yargıtay 13. Hukuk Dairesinin 13/7/2011 tarihli ve

E.2011/4844, K.2011/11447 sayılı kararı). Bu bağlamda başvurucu tarafından aleyhinde icra inkar tazminatı hükmedilmesini engelleyen bir kanun hükmü ileri sürülmediği gibi başvurucunun bu iddiasını destekler mahiyette yerleşik bir yargısal içtihat da sunulmamıştır.

47. Netice olarak yargılamada mahkemelerin yorumu açık bir keyfîlik veya bariz takdir hatası içermediği gibi başvurucu tarafından da bu yorumun yerleşik içtihattan saptığı ya da derinleşmiş ve süregelen bir nitelik kazanan içtihat farklılığına dayandığı gösterilebilmiş değildir.

48. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. 1. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 21/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

VEDAT ÖZÜÇALİŞİR

B. No: 2018/28488 | Karar tarihi: 21.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/28488

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

VEDAT ÖZÜÇALİŞİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/28488)

Karar Tarihi: 21/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Vedat ÖZÜÇALİŞİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle iş sözleşmesinin feshi üzerine açılan işe iade davasında adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 14/9/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde, yargılama sürecindeki dava dosyalarında ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden elde edilen bilgi ve belgelerde yer aldığı şekliyle olaylar

özetle şöyledir:

6. 1971 doğumlu olan başvurucu, 1998 yılından itibaren T.C. Ziraat Bankası A.Ş. (Kurum) bünyesinde çalışmaya başlamış; en son Ömerli Şubesinde şube yöneticisi pozisyonunda görev yapmakta iken 8/8/2016 tarihli Genel Müdürlük makamının onayı ile başvurucunun iş akdi feshedilmiştir.

7. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespit edilmesi ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle Kurum aleyhine 6/9/2016 tarihinde dava açmıştır. Mardin 1. Asliye Hukuk Mahkemesine (iş mahkemesi sıfatıyla) (Mahkeme) sunduğu dava dilekçesinde başvurucu; feshin usulüne uygun yapılmadığını, feshe dayanak somut bir olay yahut olgudan bahsedilmediğini, savunmasının alınmadığını ileri sürmüştür. Davalı Kurum cevap dilekçesinde darbe teşebbüsü akabinde devletin istihbarat, emniyet ve ilgili kurumlarından personeli hakkında Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) kapsamında bir aidiyet, iltisak veya irtibat olup olmadığı hususunda bilgi talebinde bulunulduğunu, devletin ilgili kurumlarınca yapılan çalışmalar sonucunda başvurucunun FETÖ/PDY'ye müzahir şahıslardan olduğu ve örgüt mensuplarının kullandığı şifreli mesajlaşma uygulaması ByLock programını kullandığına dair bilgi verildiğinden iş akdinin feshedildiğini belirtmiştir.

8. Yargılama sürecinde başvurucuya ilişkin bilgi ve belgelerin toplanması amacıyla Mardin İl Emniyet Müdürlüğüne (Emniyet), Millî İstihbarat Teşkilatına (MİT), Sosyal Güvenlik Kurumuna (SGK) ve Kuruma müzekkereler yazılmıştır. Emniyet cevabi yazıda başvurucu hakkında herhangi bir adli işlem başlatılmadığını bildirmiş; MİT ise elde edilen istihbari bilgilerin ilgili makamlarla paylaşıldığını, bu kapsamda icracı makamların görüşlerinin esas alınmasının uygun olacağını belirtmiştir.

9. Mahkeme 8/11/2017 tarihli kararı ile davanın reddine hükmetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şu şekildedir:

"Bu açıklamalar ışığında somut olay değerlendirildiğinde davacı hakkında verilmiş kesinleşmiş bir mahkumiyet kararı bulunmamakla birlikte, iş veren tarafından üzerine düşen bütün araştırmalar yapılmasına rağmen davacının terör örgütü üyesi olduğu yönündeki şüphenin devam ettiği, işverenin duymuş olduğu bu şüphenin taraflar arasındaki güven ilişkisini tamiri mümkün olmayacak şekilde zedelediği, bu sebeble yukarıdaki içtihat ve kanun hükümleri çerçevesinde yapılan feshin geçerli olduğu anlaşıldığından davanın reddine dair aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

10. Başvurucu, karara karşı istinaf talebinde bulunmuş; hakkında yürütülen bir soruşturma yahut kovuşturma olmadığını, nitekim Emniyetten gelen müzekkere cevabında da bu hususun belirtildiğini, örgüt ile irtibatlı olduğu tespitinin gerçeği yansıtmadığını belirterek davanın kabulü ile işe iadesini talep etmiştir.

11. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi 6/6/2018 tarihli kararı ile istinaf başvurusunun esastan reddine kesin olarak hükmetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şu şekildedir:

"Fesih dayanağını oluşturan Genel Müdürlük 08.08.2016 tarihli ve 1749 sayılı yazısında, ekli listede belirtilen personelin Organizasyonel Yapılanma Yönetmeliğinin 1.7. ve İnsan Kaynakları Yönetmeliğinin 21. maddeleri gereğince feshin gerçekleştiği belirtilmiştir. Yine dosyada sureti mevcut 30/09/2016 tarihli kurum içi yazışmada, devletin ilgili kurumlarınca yapılan çalışmalar sonucunda davacı hakkında devletin istihbarat kurumlarından, PDY/FETÖ örgütüne müzahir şahıslardan olduğu ve şifreli mesajlaşma uygulaması Bylock programının

kullanıldığına dair bilgi verildiğine işaret edilmekle... kararda bir isabetsizlik görülmemesine göre yerinde bulunmayan bütün istinaf itirazlarının reddi ile usul ve esas yönünden hukuka uygun olduğu anlaşılan ilk derece mahkemesi kararına karşı yapılan istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmiştir."

12. Nihai karar başvurucu vekiline 17/8/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

13. Başvurucu 14/9/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

14. İlgili mevzuat için bkz. Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-27.

B. Yargıtay Kararları

15. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22/10/2007 tarihli ve E.2007/16878, K.2007/30923 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davalı işveren, davacının geçmişten gelen sabıkası ve özellikle yasadışı örgütle bağlantısı nedeni ile güvenlik önlemi olarak iş sözleşmesini feshetmiştir. Bu fesih Alman Hukukunda ve Alman Federal Mahkemelerinde şüphe feshi olarak adlandırılmaktadır. Böyle bir fesihte, işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir. Davacının geçmişte yasadışı örgüt üyesi olması, davacının görev yaptığı bölgede terör olaylarının artması ve demiryolu ulaşımının da hedefte bulunması, davalı işveren açısından iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güvenin sarsıldığı, elverişli objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphenin bulunduğu anlamına gelmektedir. Davacının iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedenle yapıldığı kabul edilmelidir. Davanın reddi yerine yazılı şekilde kabulü hatalıdır."

16. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/11/2018 tarihli ve E.2015/22-2715, K.2018/1720 sayılı kararı şöyledir:

"... şüphe feshinin söz konusu olabilmesi için iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni yıkmaya elverişli, objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphe mevcut olması ve ayrıca olayın aydınlatılması için işverenin kendisinden beklenebilecek bütün çabaları göstermesine karşın eylemin gerçekleştiğinin kanıtlanamaması gerektiğinden, somut uyuşmazlıkta davacının sabit olan, doğruluk ve bağlılığa uymayan nitelikteki eyleminin şüphe feshi teşkil etmediği de açıktır..."

17. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 26/11/2018 tarihli ve E.2018/11097, K.2018/25472 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Taraf iradesine öncelik verilmesi sadece davanın açılmasında değil, yargılama sırasında taraflara ait bir çok usul işleminde de kendisini gösterir...Yani, yargılamada esas olan, dava malzemelerinin taraflarca toplanması ve mahkemeye sunulması olarak tanımlayabileceğimiz 'taraflarca hazırlama (getirilme) ilkesi' dir. Bu ilkenin geçerli olduğu davalarda, dava malzemelerinin mahkemeye tam olarak getirilmemesinin sorumluluğunu taraflar üstlenmiş

olup; hakim, kural olarak tarafların ileri sürmediği vakıaları ve belirli bir delili kendiliğinden araştıramaz ve taraflara hatırlatamaz. Diğer yandan, kamu düzenini ilgilendiren davalarda, irade serbestisinin ve taraf iradesine tanınan üstünlüğün bir sonucu olan 'taraflarca hazırlama ilkesi' yerine, kendiliğinden (resen) araştırma ilkesinin uygulanması esastır. Kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda; hâkim, davanın ispatı için gereken bütün delillere kendiliğinden başvurur; taraflar da yargılama bitinceye kadar delil gösterebilirler. Bu davalarda bir bakıma, dava ile ilgili olguların hazırlanmasında, tarafların yanında, hakimin de görevli olması söz konusudur.

Bu açıklamalar karşısında kamu ya da özel hukuk tüzel kişiliği de olsa işçinin terör örgütleri ile irtibatının bulunması halinde bu durumun hem kamu güvenliğini hem de özel güvenliği tehdit edeceği açıktır. Bu nedenle davalı tarafın cevap dilekçesi ile davacının iş akdinin .../... bağlantısı bulunduğuna dair kuvvetli şüphe duyulması sebebi ile feshedildiğini belirttiği görülmekle; eldeki davada taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir."

18. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 24/4/2018 tarihli ve E.2018/3002, K.2018/9593 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davacının iş akdi, hakkında .... C.Savcılığı tarafından bylock kullanıcısı olduğu iddiasıyla soruşturma başlatılmış olması, hakkında yurt dışı çıkış yasağı ve adli kontrol kararı verilmesi akabinde, davalı işyerinin faaliyet alanı bakımından stratejik önem taşıyan durumu gözetilerek çalıştırılmasında sakınca bulunduğu gerekçesiyle İş K. 25/II e-h-ı maddeleri gereğince haklı neden iddiasıyla feshedilmiştir. İlk Derece Mahkemesi ise feshin şüphe feshi olduğu ve davalının özel durumu gözetilerek geçerli nedene dayalı olduğu kabulüyle davanın reddine karar verilmiş olup, davacı tarafın istinaf başvurusu Bölge Adliye Mahkemesi taralından da aynı gerekçelerle esastan reddetmiştir.

...

Davacının hakkında derdest bulunan ceza yargılamasında, 'Morbeyin' uygulaması kapsamında davacı ...'ın kullandığı telefona ait gsm hattının iradesi dışında bylock IP'lerine yönlendirilmiş olduğunun bilirkişi raporuyla tespit edildiği gerekçesiyle beraat kararı verildiği, isnat edildiği üzere terör örgütü ile bağlantısı bulunduğunu gösterir aleyhine başkaca somut bir delil de olmadığı anlaşılmakla, 4857 sayılı Kanun'un 20. maddesinin 3. fıkrası uyarınca, hükmün bozulmak suretiyle ortadan kaldırılması..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Anayasa Mahkemesinin 21/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

20. Başvurucu; hiçbir gerekçe olmadan iş akdinin feshedildiğini, hakkında açılmış bir soruşturma bulunmadığını, bu kapsamda derece mahkemelerince hakkaniyetli bir yargılama yapılmadığını, somut olayın hatalı değerlendirildiğini ileri sürmüştür.

21. Bakanlık görüşünde hukuk kurallarını yorumlama yetkisinin derece mahkemelerine ait olduğu, bu kapsamda Anayasa Mahkemesinin hangi nedenlerin fesih için geçerli yahut haklı sayılabileceğini belirleme yetkisine sahip olmadığı, başvurucunun iddialarının hukuk kurallarının yorumlanması ve somut olayın denetimine ilişkin olduğu, öte yandan derece mahkemesi kararlarında bariz bir takdir hatası yahut keyfîlik de bulunmadığı belirtilmiş;

başvurunun kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu ifade edilerek açıkça dayanaktan yoksun olduğu ileri sürülmüştür.

22. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı cevap dilekçesinde, başvuru formunda belirtiği hususların yanı sıra Emniyetten gelen yazıya dikkat çekmiş ve hakkında hiçbir adli işlem yapılmadığını ancak derece mahkemelerince bu hususun dikkate alınmadığını belirtmiştir. ByLock kullandığına ilişkin tespit ve değerlendirme tutanağı dahi olmadığını belirten başvurucu, morbeyin gibi bir durumun söz konusu olabileceğini, söz konusu uygulamadan haberdar olmadığını ve böyle bir uygulamayı yüklemediğini ifade etmiş; adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

23. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

24. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucunun temel iddiası iş akdinin feshine gerekçe yapılan hususunun gerçeği yansıtmadığı, ByLock kullanıcısı olduğuna dair bir tespit ve değerlendirme tutanağı dahi olmadığı, bu kapsamda yeterli inceleme ve araştırma yapılmadan, iddia ve itirazları karşılanmadan davasının reddine karar verildiği hususlarına ilişkindir. Bu kapsamda başvurunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

25. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

26. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

27. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü -kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde- diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa'nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

28. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması, adil

yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri, dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul bir şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açık bir keyfîlik olmaması ve makul bir biçimde gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No:2013/1235, 13/6/2013, § 23).

29. Makul gerekçe davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden, hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıkta olan bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş, § 24).

30. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

31. Somut olayda işveren nezdinde 1998 yılından itibaren çalışmakta olan başvurucunun iş sözleşmesi adına kayıtlı hat üzerinden ByLock indirdiği tespit edildiği gerekçesi ve FETÖ/PDY ile irtibatı bulunduğu şüphesiyle feshedilmiştir. Başvurucu; iş akdinin geçerli bir nedene dayanmadan feshedildiğini, adı geçen uygulamadan haberdar olmadığını belirterek işveren aleyhine işe iade talebiyle dava açmıştır.

32. Mahkeme 8/11/2017 tarihli gerekçeli kararında genel anlamda şüphenin mevcudiyetinden bahsetmiş ise de somut herhangi bir veri ortaya koymadan davayı reddetmiştir. İstinaf incelemesi neticesinde ise Bölge Adliye Mahkemesi 30/9/2016 tarihli kurum içi bir yazışmaya atıf yaparak başvurucunun ByLock programını kullandığına dair bilgi verildiğini belirtmiştir (bkz. §§ 9-11).

33. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenemese de Yargıtay içtihadında da belirtildiği üzere şüphenin işçinin kişiliğinde bulunan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir (bkz. §§ 16, 17). Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesisöz konusu olabilecektir.

34. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013).

Bu noktada gerekçeli karar hakkı, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin tesisinde önemli bir araç olarak işlev görmektedir. Zira kişiler ancak gerekçeli karar vasıtasıyla somut olayın hukuk kuralları karşısında nasıl konumlandırıldığını öğrenebilmekte ve buna karşı etkili bir savunma geliştirme imkânı bulabilmektedir.

35. Öte yandan Yargıtay, şüphe feshi kapsamında açılacak davalarda taraflarca hazırlama ilkesine üstünlük tanınamayacağını belirtmiştir. Bu itibarla şüphe feshi kapsamında açılan işe iade davalarında, taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesi uygulanmaktadır (bkz. § 18). Yani derece mahkemelerinin tarafların ileri sürdüğü yahut ortaya koyduğu tespitlerden bağımsız olarak ayrıca araştırma yapması, yine tarafların iddia ve itirazlarını bu kapsamda değerlendirerek bir sonuca varması gerekmektedir.

36. Derece mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekmektedir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir, aynı zamanda gerekçenin makul olması şartı aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken, mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır (bkz. §§ 27-31).

37. Tüm bu açıklamalar karşısında şüphe feshi gerekçesiyle iş akdinin sonlandırıldığı davalarda, özellikle işvereni fesih sonucuna götüren hususların aydınlatılması önem arz etmektedir. Bu kapsamda şüphe feshini doğuran durum veya olayın/vakıanın -Yargıtay içtihadında da değinildiği gibi- doğrudan işçinin şahsından kaynaklanması, mahkemelerce millî güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya konulabilmesi gerekmektedir. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi, keyfîliğin önüne geçilebilmesi adına önem arz etmektedir.

38. Somut olayda başvurucu hakkında işvereni şüphe feshine götüren olgunun ByLock tespiti olduğu görülmüştür. Buna göre kurum içi yazışma ile başvurucunun ByLock kullandığı hususu bildirilmiştir. Başvurucu ise söz konusu uygulamadan haberdar olmadığını, hakkında herhangi bir soruşturma yahut kovuşturma bulunmadığını, Emniyetten gelen evraktan da hakkında adli işlem dahi yapılmadığı hususunun ortada olduğunu ileri sürmüştür.

39. Anayasa Mahkemesi, ByLock uygulamasının özellikleri gözönüne alındığında kişilerin bu uygulamayı kullanmalarının veya kullanmak üzere elektronik/mobil cihazlarına yüklemelerinin soruşturma makamlarınca FETÖ/PDY ile ilgisi bakımından bir belirti olarak değerlendirilebileceğini kaydetmektedir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 106, 267; M.T. [GK], B. No: 2018/10424, 4/6/2020, §§ 112-116). ByLock uygulamasının FETÖ/PDY ile bağlantılı bir suç işlediğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesi ve anılan programın özellikleri de dikkate alındığında buna yönelik bir tespitin şüphe feshi açısından yeterli olduğu yönünde bir değerlendirmenin keyfî olduğunu söylemek mümkün değildir. Bununla birlikte söz konusu tespitin -özellikle teknik olarak tespite imkân veren bir durum olduğu düşünüldüğünde- iddia olmaktan öte gerçeği yansıtıp yansıtmadığının da mahkemelerce araştırılması gerekmektedir.

40. Başvuruya konu olayda derece mahkemelerinin başvurucunun ByLock indirdiğine dair tespiti kurum içi yazışmaya istinaden yaptığı görülmekle birlikte söz konusu yazının içeriğinin ne olduğu, bu tespitin hangi birim tarafından yapıldığı, hangi telefon numarası üzerinden ByLock indirildiği gerekçeli karardan anlaşılamamıştır. Öte yandan Emniyetten ve MİT'ten gelen yazılarda da başvurucunun ByLock kullanıcısı olduğuna dair bir tespit yer almamıştır. UYAP üzerinden yapılan incelemede neticesinde de başvurucu hakkında yürütülen bir soruşturma yahut kovuşturmaya da rastlanmamıştır.

41. Sonuca varmadan önce belirtmek gerekir ki derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değildir. Ancak ileri sürülen iddialardan biri kabul edildiğinde davanın sonucuna etkili olması hâlinde mahkeme, bu hususa belirli ve açık bir yanıt vermek zorunda olabilir (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56).

42. Bu kapsamda derece mahkemelerinden beklenen, başvurucunun Bylock programını kullanıp kullanmadığı hususunun -başvurucunun iddiaları da gözetilerek- netleştirilmesidir. Bilhassa başvurucu hakkında başlatılan bir adli işlemin de mevcut olmadığı gözetildiğinde ByLock tespitine yönelik itirazların daha da önem arz ettiği ve teknik incelemeye muhtaç olduğu düşünülmektedir. Ancak derece mahkemesi tarafından başvurucunun bu yöndeki itirazlarının karşılanmadığı ve kurum içi yazışma yeterli kabul edilerek davanın reddedildiği görülmüştür.

43. Başvuruya konu olaya ilişkin yukarıda yapılan tüm incelemeler neticesinde -ilgili mevzuat, Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi içtihadı da dikkate alındığında- başvurucunun iddia ve itirazlarının yargılamanın esasına temas eden ve davanın sonucu değiştirebilecek nitelikte olduğunu söylemek mümkündür.

44. Dolayısıyla gerekçeli kararda, işveren yönünden başvurucu ile aralarındaki güven ilişkisinin sarsılmasına neden olan olay ve olgulara dair yeterli inceleme ve araştırmanın yapılmadığı, gerekçeli kararda başvurucunun yargılamanın esasına tesir eder nitelikteki iddia ve itirazlarının incelenmediği, gerekçeli kararda bu iddiaların karşılanmadığı görülmüştür. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

45. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

46. Başvurucu; ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi ve 200.000 TL maddi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

47. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

48. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

49. Dosyalardaki belgeden tespit edilen 294,70 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Mardin 1. Asliye (İş) Hukuk Mahkemesine (E.2016/943, K.2017/619) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 294,70 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TUGAY BEK

B. No: 2018/30943 | Karar tarihi: 21.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/30943

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

TUGAY BEK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/30943)

Karar Tarihi: 21/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Nahit GEZGİN

Başvurucu : Tugay BEK

Vekili : Av. Sevil ARACI BEK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; haksız gözaltına alma nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, gözaltında olumsuz koşullarda tutulma, kelepçe takılması ve bu sırada darbedilme ile olay hakkında etkili bir soruşturma yürütülmemesi nedeniyle de insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 8/10/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

A. Başvurucunun İddiaları İle İlgili Soruşturma İşlemleri

9. Başvurucu 1975 doğumlu olup avukattır.

10. Başvurucu, PKK/KCK terör örgütüne üye olma ve terör örgütü propagandası yapma suçlarından yürütülen ceza soruşturması kapsamında 12/12/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır. Adana 1. Sulh Ceza Hâkimliğinin 19/12/2016 tarihli kararıyla başvurucunun imza atmak suretiyle adli kontrol altına alınmasına ve yurt dışına çıkışının yasaklanmasına karar verilmiştir.

11. Başvurucu gözaltında tutulduğu 14/12/2016 tarihinde hakkında sağlık raporu alınması amacıyla Adana Adli Tıp Şube Müdürlüğüne götürüldükten sonra gerekli olmadığı hâlde ellerinin arkadan kelepçelendiğini ve bir grup kolluk görevlisi tarafından darbedildiğini ileri sürmüştür.

12. Türkiye Barolar Birliğinin 19/12/2016 tarihli yazısıyla başvurucu hakkında 12/12/2016 tarihinde başlatılan yakalama ve gözaltı sürecinde, başvurucuya yapıldığı duyumu alınan kelepçe uygulaması ile darp fiiline ilişkin olarak Adana Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) suç duyurusunda bulunulmuştur.

13. Başsavcılık iddialara ilişkin olarak bir soruşturma başlatmış, kolluğa, yakalama ve gözaltı süreci ile ilgili olarak düzenlenen belgelerin, olayla ilgili kamera görüntülerinin, başvurucu hakkında düzenlenen doktor raporlarının gönderilmesi talimatı vermiştir.

14. Kolluk, başvurucu hakkındaki doktor raporlarını Başsavcılığa göndermiş, başvurucunun yakalanmasıyla ilgili görüntü kayıtlarının ise bulunmadığını Başsavcılığa bildirmiştir.

15. Başsavcılık, Adana Adli Tıp Şube Müdürlüğünden başvurucuya ilişkin doktor raporlarının incelenmesini ve başvurucu hakkında kesin bir rapor düzenlemesini istemiştir. Şube Müdürlüğü 7/3/2017 tarihinde bir rapor düzenlemiştir.

16. Başsavcılık başvurucunun iddialarına ilişkin fotoğrafları da içeren bir rapor düzenlenmesi için bir bilirkişi belirlemiştir. Bilirkişi 3/4/2017 tarihinde raporu düzenlemiştir.

17. Başsavcılık 4/4/2017 tarihinde kolluktan Adana İl Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü (TEM) koridorunu ve nezarethane giriş çıkışını gösteren güvenlik kamerası kayıtlarını da istemiştir.

18. Kolluğun 11/4/2017 tarihli yazısında istenen nezarethane görüntü kayıtlarının yeni görüntü kaydı sebebiyle silindiği ifade edilmiş, Adana Adli Tıp Şube Müdürlüğüne ait 14/12/2016 ve 15/12/2016 tarihli güvenlik kamerası görüntülerinin tamamının CD ortamına aktarılarak gönderildiği bildirilmiştir.

19. Başsavcılık 4/4/2017 tarihinde kolluktan şu hususları talep etmiştir:

- Başvurucunun Adana Adli Tıp Şube Müdürlüğünde gözaltında bulunduğu üçüncü günde, rapor düzenlenecek yerde görevli polis memurlarının teşhise elverişli fotoğraflarının gönderilmesi

- Aynı yerde ve aynı günde görevli olup TEM'de çalışan polis memuru O.nun ve Adana Adli Tıp Şube Müdürlüğünde görevli, elli beş yaşlarında, kır saçlı, renkli gözlü, resmî kıyafetli polis memurunun belirlenmesi, şüpheli olarak ifadelerinin alınması amacıyla Başsavcılığa müracaatlarının sağlanması

- Başvurucunun emniyet müdürlüğünde iken hastaneye gitmek istediğini söylediği hâlde ellerinin arkadan kelepçelenmesinde ısrar eden ve böylece hastaneye sevkini engelleyen memurların tespit edilmesi ile ifadelerinin alınması amacıyla başvurularının sağlanması

- Başvurucu gözaltına bulunduğu sırada yanında bulunan kişilerin kimlik ve adres bilgilerinin gönderilmesi

- Başvurucunun gözaltında tutulduğu üçüncü günde, Adana Adli Tıp Şube Müdürlüğüne götürüldüğünde, başvurucuyu muayene eden doktorun tanık olarak ifadesinin alınması amacıyla başvurusunun sağlanması

20. Kolluğun 25/5/2017 tarihli yazısıyla 4/4/2017 tarihinde talep edilen hususların tamamlandığı belirtilmiş, bu kapsamda başvurucunun 14/12/2016 tarihinde sağlık raporu alınması amacıyla Adana Adli Tıp Şube Müdürlüğüne götürüldüğü sırada görevli polis memurlarının fotoğrafları ve aynı güne ait görev listesi gönderilmiştir. Ayrıca Adana Adli Tıp Şube Müdürlüğünde görevli polis memurunun F.M. olduğu tespit edilmiş, F.M. ile tanık doktora bilgilendirmelerin yapıldığı ifade edilmiştir. Öte yandan başvurucunun 15/12/2016 tarihinde hastaneye gitmek istemediğine dair tutanak ile başvurucuyla birlikte gözaltında bulunan kişilerin bilgileri de gönderilmiştir.

21. Başsavcılığın kolluğa yazdığı 13/6/2017 tarihli yazıyla, F.M.nin belirtilen tanıma uymadığı ifade edilmiş; Adana Adli Tıp Şube Müdürlüğünde görevli elli veya elli beş yaşlarında, kır saçlı, renkli gözlü ve resmî kıyafetli polis memurunun başvurmasının sağlanması istenmiştir.

22. Başsavcılık kolluğa yazdığı 25/5/2017 tarihli yazıyla, bilirkişi raporunda yer alan ve başvurucunun darbedildiği fotoğraflarda görülen polis memurlarının tespit edilmesini, ifadelerinin alınması amacıyla Başsavcılığa başvurmalarının sağlanmasını istemiştir.

23. Kolluk 16/6/2017 tarihinde Başsavcılığın 25/5/2017 tarihli yazısına bir cevap vermiştir. Bu cevapta, gönderilen fotoğraflardaki görüntü kalitesinin düşük olması ve gece karanlığı nedeniyle fotoğraflardaki resmî üniformalı görevlilerin tespitinin mümkün olmadığı bildirilmiş; bu yönde düzenlenen tutanak da Başsavcılığa gönderilmiştir.

24. Başsavcılık; Bağlar Polis Merkezine yazdığı 15/11/2017 tarihli yazıyla, Adana Adli Tıp Şube Müdürlüğünde 12/12/2016 ile 19/12/2016 tarihleri arasında görev yapan kırk beş veya elli yaşlarında, beyaz saçlı, renkli gözlü, orta boylu, hafif kilolu, A. isimli polis memurunun kimlik ve görev yeri bilgilerinin gönderilmesini istemiştir.

25. Bağlar Polis Merkezinin 28/11/2017 tarihli cevap yazısında, belirtilen kolluk görevlisinin A.A. olduğunu ve Mersin'e atandığı bildirilmiştir.

1. Adli Tıp Kurumu Raporu

26. Başvurucu hakkında Adana Adli Tıp Şube Müdürlüğünün düzenlediği 7/3/2017 tarihli

raporun ilgili kısmı şöyledir:

"... Adana Devlet Hastanesi Adli Tıp Polikliniği'nin 12/12/2016 tarih ve 48886 sayılı raporunda; alın sağ yanında yaklaşık 3 cm, 2 cm, orta hatta yaklaşık 3x1 cm abrazyon, sağ el bileği iç yüzde yaklaşık 2 cm çizgisel abrazyon, üst yüzde 2 adet yaklaşık 7 cm abrazyon, sol el bileği iç yüzde yaklaşık 1x0,5 cm abrazyon, burun üzerinde orta hat ön yüz alt uçta 2 adet yaklaşık 1 cm abrazyon mevcut olduğu,

Adana Devlet Hastanesi Adli Tıp Polikliniği'nin 12/12/2016 tarih ve 49025 sayılı raporunda; burun sırtında 1 cm lineer cilt çiziği, sağ el bileğinde sarmalar tarzda kırmızı renkli hiperemi, bu lezyon üzerinde 1-2 cm cilt abrazyonu, sol el bileğinde sarmalar tarzda hiperemi, bu lezyon üzerinde 1 cm cilt abrazyonu, alnın sağında 3-4x2 cm kırmızı renkli yüzeysel cilt abrazyonu, kafada yumuşak doku şişliği görüldüğü,

Adana Devlet Hastanesi Adli Tıp Polikliniği'nin 12/12/2016 tarih ve 49150 sayılı raporunda; burun üstünde yaklaşık 2 cm lik sıyrık, alın sağ tarafında yaklaşık 1 cm çaplı ekimoz, oksipital bölgede yaklaşık 0,6 cm çaplı ödem ve palpasyonla hassasiyet, sol omuzda palpasyonla hassasiyet, her iki el bilekte yüzeysel sıyrık, sağ el 2.ve 4.parmakta eklem üstünde dermatit (1 yıldır olduğu beyanı ile) 3.parmak tırnak kısmında yüzeyel sıyrık, sol arka toraksta alt kosta üzerinde yaklaşık 6 cm ve yaklaşık 3 cm olan lineer ekimoz mevcut olduğu,

Adana Devlet Hastanesi Adli Tıp Polikliniği'nin 12/12/2016 tarih ve 49291 sayılı raporunda; yeni görülen lezyon görülmediği, sol omuz ağrısı için nöroşirürji ve ortopedi polikliniği önerildiği, şahsın aktif şikayeti olmadığı, normal olduğu görüldüğü,

Adana Devlet Hastanesi Adli Tıp Polikliniği'nin 12/12/2016 tarih ve 49387 sayılı raporunda; eski rapora ek yeni lezyon bulunmadığı,

Adana Devlet Hastanesi Adli Tıp Polikliniği'nin 12/12/2016 tarih ve 48438 sayılı raporunda; yeni lezyon bulunmadığı,

Adana Devlet Hastanesi Adli Tıp Polikliniği'nin 12/12/2016 tarih ve 48562 sayılı raporunda; yeni lezyon bulunmadığı,

Adana Devlet Hastanesi Adli Tıp Polikliniği'nin 12/12/2016 tarih ve 48742 sayılı raporunda; yeni lezyon saptanmadığı kayıtlı olduğuna göre;

SONUÇ:

Kişide yumuşak doku lezyonlarına neden olan yaralanmasının,

1- Kişinin yaşamını tehlikeye sokan bir durum OLMADIĞI,

2- Kişi üzerindeki etkisinin basit bir tıbbi müdahale ile giderilebilecek ölçüde hafif nitelikte OLDUĞU,

3-Vücudundan kemik kırığı tarif edilmediği kanaatini bildirir rapordur."

2. Bilirkişi Raporu

27. Bilirkişinin 3/4/2017 tarihli raporunda olaya ait fotoğraflar ile bu fotoğraflara ait açıklamalara yer verilmiş ve şu hususlar ifade edilmiştir:

"... Soruşturma dosyasında mevcut 2 adet CD ile 1 adet DVD incelenmiş olup DVD ve CD'lerin içerisinde 'Adli Tıp Girişi, Adli Tıp Protokol Girişi ve Adli Tıp İçini' çeken üç farklı

açıdan kurulu kamera kayıtları olduğu,

Kamera kayıtlarının (güvenlik kamerasının tarih ve saatine göre) 14/12/2016 günü saat 21:29:59 ile 23:59:57 arasını çeken kayıtlar olduğu,

Kamera kayıtlarında herhangi bir ses kaydı olmayıp kayıtların sadece görüntüden ibaret olduğu,

Kamera kayıtlarında 14/12/2016 günü saat 22:27:16 da müştekinin Adli Tıpa getirildiği, saat 22:51:38 de müştekinin Adli Tıp içerisinde masanın yanında duran resmi kıyafetli polis memuru ile bir müddet konuştuğu, polis memuruna doğru eli ile işaret yaptığı, saat 22:57:37 de sivil kıyafetli bir polis memuru tarafından müştekinin koltuklara doğru götürüldüğü ancak müştekinin geri döndüğü ve masanın yanında bulunan resmi kıyafetli polis memuru ile konuşmaya devam ettiği, akabinde sivil kıyafetli polis memuru tarafından müştekinin yerine oturtulduğu, 23:03:02 müştekinin masanın yanında duran resmi ve sivil kıyafetli şahıslar ile tekrar bir şeyler konuştuğu, saat 23:04:02 de müştekinin doktor odasına girdiği ve saat 23:05:21 de geri çıktığı, daha sonra müştekiye polis memurları tarafından kelepçe takılmak istendiği ancak müştekinin karşı çıktığı, saat 23:05:40 da polis memurları tarafından müştekinin yere yatırıldığı, saat 23:07:12 de müştekinin ikinci kez doktor odasına girdiği ve saat 23:14:14 de geri çıktığı, daha sonra polis memurları ile müştekinin tartıştıkları, polis memurlarının müştekiyi tuttukları, saat 23:15:11 de müştekinin kendisini arkaya doğru attığı bunun üzerine saat 23:15:12 de polis memurlarının müştekiyi yere yatırdıkları, saat 23:16:01 de polis memurlarının müştekiye kelepçe takarak götürmeye çalıştıkları ancak müştekinin gitmek istemediği ve polis memurlarına karşı direndiği, polis memurlarının ise müştekinin başını öne eğerek Adli Tıp'ın içerisinden çıkarmaya çalıştıkları, saat 23:16:10 da polis memurları tarafından müştekinin Adli Tıp'ın ön kısmına çıkartıldığı ancak müştekinin yine polis memurlarına direnmeye devam ettiği bu esnada bir polis memurunun sağ ayağı ile müştekiye tekme attığı, saat 23:16:13 de ve 23:16:16 da başka bir polis memurunun müştekiye iki kez tekme attığı, saat 23:16:17 de ise müştekinin polis aracına bindirildiği görülmüştür.

Ayrıca kamera kayıtlarında herhangi bir ses kaydı olmamasından dolayı müştekinin tehdit ve hakarete maruz kalıp kalmadığının tespitinin bu görüntüler üzerinden yapılamayacağı kanaatine varılmıştır..."

3. Olaya İlişkin Olarak Düzenlenen Tutanak

28. Başvurucunun iddia ettiği olay hakkında 14/12/2016 tarihi saat 23.50'de kolluk görevlileri tarafından bir tutanak düzenlenmiş ve söz konusu tutanak, yedi polis memuru tarafından imzalanmıştır. Bu tutanakta özetle başvurucunun görevlilerin yanına gelerek "Polislere söyle, düzgün davransınlar yoksa karşılığını bulurlar, kötü olur." şeklinde tehditte bulunduğu, şüphelilerin kaçmaması, görevlilere ve kendilerine zarar vermemeleri amacıyla on dokuz şüpheliye kelepçe takıldığı ancak başvurucunun kelepçe takılacağı sırada "Siz kimsiniz lan bana kelepçe takacaksınız, benim kim olduğumu biliyor musunuz da bana kelepçe takmaya çalışacaksınız, ben avukatım bana kelepçe takamazsınız." dediği, başvurucuya ellerini uzatması, kelepçe takılmaması hâlinde zor kullanılarak kelepçe takılacağı yönünde defalarca ikazda bulunulduğu ancak başvurucunun eliyle direndiği ve bu sırada üç kolluk görevlisinin yaralandığı belirtilmiştir.

29. Tutanakta ayrıca orantılı bir şekilde bedensel kuvvet kullanılarak başvurucunun yere yatırıldığı, bu sırada başvurucunun kafasını yere vurduğu ve kendisine zarar verdiği,

başvurucuya kelepçe takıldığı, tekrar sağlık raporu alınması amacıyla doktor nezaretinde kelepçesinin açıldığı ve muayenenin gerçekleştirildiği ifade edilmiştir. Muayene sonrasında başvurucunun kelepçe takılmasına tekrar direndiği ve "Yine taktırmayacağım, sıkıyorsa gelin zor kullanın, kelepçe takın da görelim, bana asla kelepçe takamazsınız, taktırmayacağım." yönünde ifadeler kullandığı, başvurucuya arkasını dönüp ellerini birleştirmesi, direnmesi hâlinde kendisine zarar verebileceği yönünde ikazlarda bulunulmasına rağmen başvurucunun direndiği ve bir polis memurunun üniformasının bacak kısmını çekerek yırtılmasına neden olduğu, başvurucuya orantılı bir şekilde güç kullanarak usulüne uygun kelepçe takıldığı, polis aracına bindirilerek Terörle Mücadele Şube Müdürlüğüne getirildiği belirtilmiştir.

4. Tanık Beyanları

30. Tanık Dr. İ.H.Ş.nin 14/11/2017 tarihinde alınan beyanında özetle başvurucuyu muayene ettiğini, herhangi bir darp veya cebir izi görmediğini, muayene sonrasında dışarıdan sesler duyduğunu, başvurucunun "Yardım edin, yapmayın." dediğini duyduğunu, kalabalıkta başvurucuyu görmediğini, arbede yaşandığı için başvurucuyu tekrar muayene ettiğini, bulguları önceki rapora ilave ettiğini, başvurucuya kimlerin vurduğunu bilmediğini ifade etmiştir.

31. Tanık H.B.nin 22/8/2017 tarihinde alınan beyanının ilgili kısmı şöyledir:

"Müşteki Tuğay BEK ile aynı tarihte emniyetin nezarethanesinde kaldım. Hergün akşamüstü Adli Tıp Birimine muayene için iki araçla götürülüyorduk. Son gittiğimizde Tuğay BEK ayrı, ben ayrı araçtaydık. Adli Tıp Birimine gittik, vakit akşamdı. Hepimiz muayene olduk. Tuğay BEK muayaneden çıkınca TEM'deki sorumlu memura 'Biz gelirken bazı tahrikler oldu, sorumlu sizsiniz, sorunu siz çözün' dedi. Bu sırada içeride adli tıp'da resmi polis memuru vardı. Bu kişinin ismini bilmiyorum. Bu memur Tuğay BEK'e 'sen ne demek istiyorsun, neyi, kimi suçluyorsun' dedi. Tuğay BEK'de bu memura 'ben sizinle muhattap değilim, sorumlu memur ile konuşuyorum' dedi. Muayene olduktan sonra salona geçtik. Salondayken arabaya bindirmek için kelepçelenmek istenildi, ters kelepçe takılacağı söylendi. Memurlar, ters kelepçe takıyoruz, dedi. Tuğay BEK'de ellerini öne doğru getirerek 'kelepçeleyebilirsin ama ters kelepçe ahlaki değildir, insan onuruna aykırıdır, ben bunu kabul etmiyorum, ben avukatım' dedi. Çevik kuvvet görevlileri ters kelepçe takacaklarını söylediler. Tuğay BEK tekrar yanı [aynı] davranışta bulundu ve ters kelepçeyi kabul etmedi. Bunun üzerine 10-15 tane polis Tuğay BEK'i zoraki yere yatırdılar, kafasına yumrukla vurdular, kaç kişinin vurduğunu bilmiyorum. Yerdeyken Tuğay BEK'e ters kelepçe taktılar ve yerden kaldırdılar. Tuğay BEK alın kısmından yaralanmıştı, bu nedenle polis memurlarına 'ben tekrar muayene olmak istiyorum' dedi. Polis memurları muyaneye götürdüler, tekrar çıkınca tekrar ters kelepçe takılacağını söylediler. Tuğay BEK ellerini uzatarak, bu şekilde kelepçeleyebilirsiniz, dedi. Polis memurları kabul etmediler. Tekrar Tuğay BEK'i yere yatırdılar, ters kelepçe taktılar. Bu şekilde alıp arabaya götürdüler. Müşteki Tuğay BEK'i yere yatırıp darp eden polislerin kim olduğunu ve isimlerini bilmiyorum. Ancak TEM'de görevli sivil memurun ismini bilmiyorum, kendisini görürsem tanırım. Bilgim ve gördüm bundan ibarettir, başka diyeceğim bir şey yoktur. Dedi."

32. Tanık O.S.nin 15/8/2017 tarihinde alınan beyanının ilgili kısmı şöyledir:

"... Müşteki Tugay Bek ile aynı tarihlerde emniyette nezarethanede kaldım. Aynı otobüsle rapor almak için Adli Tıp birimine götürülüyorduk. Ben çapraz arkasındaydım. Müşteki, yanındaki arkadaşı ile konuşuyordu. Çevik kuvvetten genç bir polis ismini bilmiyorum

'konuşma' diye uyardı. Müşteki de konuşabileceğini söyledi. Konuşmalar sırasında polis memuru, müştekiye 'sen zanlısın, ters kelepçe takarsam görürsün' dedi. Müşteki de 'konuşmak yasak değil, suç değil, konuşabilirim' dedi. Avukat olduğunu da söylemişti. O andan itibaren tüm polislerin bize karşı tavırları sertleşti. Muayene öncesi polis memurları kelepçeleri hazırladılar. Masanın üzerine bıraktılar. Muayenesi biteni ters kelepçeliyorlardı. Müştekiye sıra geldiğinde 'ben direnme hakkımı kullanıyorum' dedi. Orada Adli Tıp'da görevli polis 'yatırın şu haini' dedi. İsmini bilmiyorum. Ancak orada sürekli nöbet tutan bir polisti. Bu polis memuru da dahil olmak üzere en az 3-4 polis müştekiyi yere yatırdılar. Müşteki de direndi. Müştekiyi bağırta bağırta ters kelepçe taktılar. Polis memurları araya sıralandılar. Bizim görmemize mani olmak istediler. Ancak ben yine de müştekinin yere yatırılıp ters kelepçe takıldığını gördüm. Müşteki, bağırıyordu, acılı sesler çıkartıyordu. Daha sonra otobüse götürdüler. Tekme ve tokatla bindirdiler. Polis memurları çevik kuvvette görevli polis memurlarıydı. Hatta ben de orada mağdur olmuştum. Kelepçe ters takıldığında bileğimin birisi fazla sıkılmıştı. Polis memuruna, 'size kelepçe takılması öğretilmiyor mu' dedim. Polis memuru da 'senden mi öğreneceğiz' diye cevap verdi. Benim bağırtma temden bir polis memuru geldi. Ben öğretmen olduğum için bana 'hocam kasıtlı değil' dedi. Bir keski aradılar. Elime batan kısmı kestiler. Daha sonra kelepçeyi normal olarak ters taktılar. Bileğimin ağrısı geçmişti. Ben ters kelepçeye karşı gelmiş değilim. Müşteki ile birlikte emniyete getirildikten sonra müşteki 'başım ağrıyor' diyordu ve terliyordu. Biz de görevli polis memuruna doktora gitmesi gerektiğini söyledik. Polis memuru yeniden ters kelepçe takacağını söylediler. Müşteki, kabul etmedi. Bunun üzerine müştekiyi yine yere yatırdılar. Ters kelepçe takmaya çalıştılar. Ancak bundan sonrasını ben görmedim. Ben orada nezarethanede olduğum halde yapılan muameleyi gördüğüm için 'yapmayın, çocukları var' diye bağırmıştım. Emniyette de ters kelepçe takmak isteyen polisin adını bilmiyorum. Benim bilgim bundan ibarettir dedi."

33. Başsavcılık tarafından dinlenen ve başvurucu ile aynı tarihte nezarethanede kalan diğer on bir tanık da benzer yönde beyanda bulunmuştur.

5. Başvurucunun Beyanı

34. Başsavcılık tarafından 4/4/2017 tarihinde başvurucunun beyanı alınmıştır. Başvurucu beyanında özetle;

- Gözaltında bulunduğu üçüncü günde Adana Adli Tıp Şube Müdürlüğüne giderken araçtaki bir diğer şüpheliye müziğin güzel olduğunu belirtmek istediğini, oradaki kolluk görevlisinin hiçbir şekilde konuşamayacaklarını söylediğini, itiraz edince "Önüne dön lan, sana ters kelepçe takarım." dediğini, Adana Adli Tıp Şube Müdürlüğüne getirildiklerinde muayene sırası geldiğinde bankoya yaklaşarak oradaki görevliden İstanbul'un Beşiktaş ilçesinde patlayan bomba sebebiyle Çevik Kuvvetin gergin olduğunu, Çevik Kuvveti uyarmasını istediğini, Adana Adli Tıp Şube Müdürlüğünde görevli olduğunu tahmin ettiği elli beş yaşlarında, kır saçlı, renkli gözlü, resmî kıyafetli polis memurunun kendisine "Sen polisi tehdit mi ediyorsun, terbiyesiz, vatan haini." gibi ifadeler kullandığını,

- Bu sırada TEM'de görevli O. isimli polis memurunun kolluk görevlileriyle konuştuğunu, sonrasında muayenesi sona eren şüphelilere ters kelepçe takılması talimatı verdiğini, bunun üzerine aynı polis memurunun yanına yaklaşarak bunun kötü muamele olduğunu ve onur kırma amacı taşıdığını, kelepçesiz geldiklerini, güvenlik ihtiyacı varsa düz kelepçe takabileceklerini söylediğini,

- Muayenesi tamamlandıktan sonra da ellerinin önden kelepçelenebileceğini söylediğini, O.

isimli kolluk görevlisinin telefonla konuştuktan sonra "Ters kelepçe takıyoruz." dediğini, Çevik Kuvvet polislerinin kendisini önce ayakta, sonra yere yatırarak darbetmeye başladığını, vücuduna ve kafasına vurduklarını, bir polisin ağzını kapatarak burun deliklerine parmaklarını sokup kafasını arkaya yatırdığını, bu şekilde direncini kırdıklarını ve kelepçe taktıklarını,

- Kendisini ayağa kaldırdıkları sırada ağzını açtıklarında doktora seslendiğini ve böylece ikinci kez muayene olduğunu, doktorun vücudundaki darp izlerini rapora yazdığını,

- Muayene sonrasında kolluk görevlilerinin tekrar ters kelepçe takmak istediğini, kabul etmemesi üzerine bu kez daha sert bir müdahale ile karşılaştığını, önce ayakta, sonra yerde darbedildiğini, yere yatırıldığını, ters kelepçe takıldıktan sonra Çevik Kuvvet otobüsüne götürüldüğünü, ters kelepçe takıldıktan sonra da özellikle Adana Adli Tıp Şube Müdürlüğü giriş kapısında toplanan kolluk görevlileri ile polis otobüsünün girişinde toplanan Çevik Kuvvet polisleri tarafından kafasının üst tarafına, saçlı deri bölgesine çok sayıda yumruk atıldığını,

- Her iki kelepçe takılması sırasında Adana Adli Tıp Şube Müdürlüğünde görevli, resmî kıyafetli polis memurunun görevli olmadığı hâlde kendisine arkadan tekme atarak "Vatan haini, şerefsiz, bir de avukat olacaksın." gibi ifadeler kullanarak darbettiğini, o sırada Adana Adli Tıp Şube Müdürlüğünde bulunan Çevik Kuvvet polislerinin tamamının darbedilmesine katıldığını, kamera kayıtlarından bu durumun tespit edilebileceğini,

- Nezarethaneye getirildiğinde ağrıları olduğunu belirtmesine rağmen doktora götürülmeyip darp izlerinin gizlenmeye çalışıldığını beyan etmiş ve sorumlulardan şikâyetçi olmuştur.

35. Başsavcılık 3/7/2017 tarihinde başvurucuya fotoğraflar göstermiştir. Başvurucu, fotoğraflar üzerinden bir teşhis yapmasının mümkün olmadığını, Adana Adli Tıp Şube Müdürlüğündeki kadın memurlar dışındaki polis memurlarının darbedilmesine ve kelepçe takılmasına katıldığını ifade etmiş ve şikâyetini tekrarlamıştır.

6. Şüpheli İfadeleri

36. Şüpheli O.O. 26/5/2017 tarihinde alınan ifadesinde başvurucunun sağlık raporunun alınması amacıyla Adana Adli Tıp Şube Müdürlüğüne götürüldüğünü, muayene için bekledikleri sırada başvurucunun kolluk görevlilerini tehdit ettiğini, diğer şüphelilerle konuştuğunu, onları kışkırttığını, ikazlara uymadığını, bu nedenle kalabalık bir grup oldukları için sağlık raporu alınan şüphelilere, kaçmalarını, kendilerine ve başkalarına zarar vermelerini önlemek amacıyla muayeneleri sonrasında kelepçe takıldığını, başvurucunun bu duruma karşı çıktığını, sağlık raporu alındıktan sonra başvurucuya da kelepçe takmak istediklerini ancak başvurucunun direndiğini, bu nedenle yere yatırılarak kelepçelendiğini ifade etmiştir.

37. Şüpheli O.O. ayrıca başvurucunun "Yaralandım, tekrar doktor raporu almak istiyorum." dediğini, başvurucu hakkında ikinci kez doktor raporu alındığını, muayene çıkışında başvurucunun kelepçe takılmasına yeniden direnip kendisini sağa sola atarak kelepçelenmesini engellemesi sonucu başvurucuya direncini kıracak ölçüde bedensel kuvvet uygulandığını, yere yatırılarak kelepçelendiğini, ayağa kaldırıldıktan sonra polis otobüsüne götürüldüğünü beyan etmiştir. Meydana gelen olayda yaralandıklarını ve bu konuda rapor aldıklarını, kendilerini yaralayan ve tehdit eden başvurucu hakkında şikâyette bulunduklarını ifade etmiştir.

38. Şüpheli A.A. talimat yoluyla 14/3/2018 tarihinde alınan ifadesinde özetle olay günü başvurucunun kolluk görevlilerine direndiğini ve kolluk personelini tehdit ettiğini, görevli polislerin başvurucuyu etkisiz hâle getirerek yere yatırdığını ve kelepçe taktığını, getirilen şüphelilerden onları getiren polislerin öncelikli olarak sorumlu olduğunu, bu nedenle başvurucuya fiziksel temasta bulunmadığını ve başvurucuya hakaret etmediğini ifade etmiş; sadece başvurucunun polise söylediği "Söyle bana adam gibi davransın, benimle adam gibi konuşsun." sözlerine cevap verdiğini beyan etmiştir.

B. Soruşturma Sonucunda Verilen Ek Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar

39. Başsavcılık 28/3/2018 tarihinde başvurucunun kelepçelenmesine ve doktora götürülmemesine dair şikâyetleri hakkında ek kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"... Yakalanan kişinin direnmesi, saldırıya yeltenmesi veya saldırıda bulunması hallerinde kendisine kelepçe takılacağı, kelepçe, kişinin iki eline önden veya arkadan takılabileceği gibi güvenlik amacıyla bir kolluk ile kelepçeli götürülen kişiye bağlanarak da kullanılabileceği, kanun koyucunun kelepçenin nasıl takılacağını öngörmediği, kelepçe takılmasının kolluğun takdirine bırakıldığı, bu nedenle müştekinin kelepçelenmesinin normal olduğu, yasaya aykırılığın söz konusu olmadığı,

Müşteki Tugay Bek, ters kelepçe takılması sırasında her ne kadar darp edildiğini iddia etmiş ise de,

Yukarıda belirtilen 14/12/2016 tarihli tutanakta bildirildiği üzere kelepçe takılmasına karşı geldiği, kelepçe takmak için görevlilerce yere yatırıldığı ve zor kullanıldığı, bu sırada başını yere vurarak kendisine zarar verdiği, şüpheli polis memurlarının zor kullanma yetkileri dahilinde yaralanmaların meydana geldiği,

Müşteki Adli Tıp Biriminden Tem Şubeye götürüldüğünde tekrar doktora götürülmek istediğini beyan ettiği, ancak şüpheli polis memurlarının kendisini doktora götürmediklerini ve şikayetçi olduğunu beyan etmiş ise de,

Müşteki 15/12/2016 günü saat 01.00 sıralarında midesinin bulandığını söyleyip hastaneye giderek tedavi olmak istediğini nezarethane görevlisine iletmesi üzerine tedavisi yaptırılmak üzere nezarethaneden çıkartıldığı, hastaneye götürmek için ters kelepçe takılmak istendiğinde 'ben ters kelepçe taktırmam, takmak isterseniz de zor kullanmak zorundasınız' demesi üzerine kendisine ters kelepçe takmak zorunda olduklarını, uygun şekilde izah edildiğinde 'bana ters kelepçe takacaksanız tedaviye gitmiyorum' diyerek nezarethaneye geri döndüğüne dair 15/12/2016 tarihli olup saat 01.35'te düzenlenen tutanağa göre kendisinin doktora gitmediğinin tüm dosya kapsamından anlaşılmakla müştekinin iddiaları konusunda şüpheliler hakkında KAMU ADINA KOVUŞTURMA YAPILMASINA YER OLMADIĞINA..."

40. Başvurucu anılan karara itiraz etmiş; dilekçesinde Başsavcılıktaki beyanını tekrar etmiştir. Başvurucunun itirazı Adana 4. Sulh Ceza Hâkimliğinin 31/7/2018 tarihli kararı ile reddedilmiştir. Bu karar başvurucuya 10/9/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

41. Başvurucu 8/10/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

C. Soruşturma Sonucunda Açılan Davaya İlişkin Süreç

42. Başsavcılık 28/3/2018 tarihinde şüpheli A.A. hakkında hakaret ve kasten yaralama

suçlarından iddianame düzenlemiştir. İddianamede özetle suç tarihinde Adana Adli Tıp Şube Müdürlüğünde görevli olan polis memuru A.A.nın başvurucuya "Sen polisi tehdit mi ediyorsun, terbiyesiz, vatan haini." deyip tekme atarak üzerine atılı suçları işlediği ifade edilmiş ve cezalandırılması talep edilmiştir.

43. Adana 9. Asliye Ceza Mahkemesi 11/6/2019 tarihinde A.A.nın atılı suçlardan cezalandırılmasına ve ilgili hükümlerin açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiştir.

44. Bu karara yapılan itiraz Adana 9. Ağır Ceza Mahkemesinin 13/9/2019 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

45. Başvurucu bu kararı bireysel başvurusuna konu etmemiştir.

D. Başvurucu Hakkında Açılan Ceza Davasına İlişkin Süreç

46. Başvurucu hakkında 4/7/2017 tarihli iddianame ile kolluk görevlileri A.K. S.K.ve O.O.ya karşı görevi yaptırmamak için direnme suçundan cezalandırılması istemiyle dava açılmıştır. İddianamede özetle kelepçe takma işlemi sırasında başvurucunun müştekilere direnerek eliyle vurduğu, görevlileri tırnağıyla yaraladığı, bu nedenle müştekilerin basit bir tıbbi müdahale ile giderilebilecek şekilde yaralandığı ifade edilmiştir. Kovuşturma inceleme tarihi itibarıyla devam etmektedir.

IV. İLGİLİ HUKUK

47. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Kasten yaralama" kenar başlıklı 86. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kasten başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Kasten yaralama fiilinin kişi üzerindeki etkisinin basit bir tıbbi müdahaleyle giderilebilecek ölçüde hafif olması halinde, mağdurun şikayeti üzerine, dört aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunur.

(3) Kasten yaralama suçunun;

…

d) Kamu görevlisinin sahip bulunduğu nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle,

…

işlenmesi halinde şikayet aranmaksızın, verilecek ceza yarı oranında artırılır."

48. 5237 sayılı Kanun'un "Zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması" kenar başlıklı 256. maddesi şöyledir:

"(1) Zor kullanma yetkisine sahip kamu görevlisinin, görevini yaptığı sırada, kişilere karşı görevinin gerektirdiği ölçünün dışında kuvvet kullanması halinde, kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır."

49. 4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu'nun "Zor ve silah kullanma" kenar başlıklı 16. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Polis, görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde zor kullanmaya yetkilidir.

Zor kullanma yetkisi kapsamında, direnmenin mahiyetine ve derecesine göre ve direnenleri

etkisiz hale getirecek şekilde kademeli olarak artan nispette bedenî kuvvet, maddî güç ve kanunî şartları gerçekleştiğinde silah kullanılabilir.

İkinci fıkrada yer alan;

a) Bedenî kuvvet; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde doğrudan doğruya kullandığı bedenî gücü,

b) Maddî güç; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde bedenî kuvvetin dışında kullandığı kelepçe, cop, basınçlı ve/veya boyalı su, göz yaşartıcı gazlar veya tozlar, fizikî engeller, polis köpekleri ve atları ile sair hizmet araçlarını,

ifade eder.

Zor kullanmadan önce, ilgililere direnmeye devam etmeleri halinde doğrudan doğruya zor kullanılacağı ihtarı yapılır. Ancak, direnmenin mahiyeti ve derecesi göz önünde bulundurularak, ihtar yapılmadan da zor kullanılabilir.

Polis, zor kullanma yetkisi kapsamında direnmeyi etkisiz kılmak amacıyla kullanacağı araç ve gereç ile kullanacağı zorun derecesini kendisi takdir ve tayin eder. Ancak, toplu kuvvet olarak müdahale edilen durumlarda, zor kullanmanın derecesi ile kullanılacak araç ve gereçler müdahale eden kuvvetin amiri tarafından tayin ve tespit edilir.

..."

50. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Yakalanan veya tutuklanan kişilerin nakli" kenar başlıklı 93. maddesi şöyledir:

"(1) Yakalanan veya tutuklanarak bir yerden diğer bir yere nakledilen kişilere, kaçacaklarına ya da kendisi veya başkalarının hayat ve beden bütünlükleri bakımından tehlike arz ettiğine ilişkin belirtilerin varlığı hâllerinde kelepçe takılabilir."

51. 1/6/2005 tarihli ve 25832 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin "Yakalanan ve nakledilecek şahıslara uygulanacak tedbirler" kenar başlıklı 7. maddesi şöyledir:

"Yakalanan veya tutuklanarak bir yerden diğer bir yere nakledilen kişilere, kaçacaklarına ya da kendisi veya başkalarının hayat ve beden bütünlükleri bakımından tehlike arz ettiğine ilişkin belirtilerin varlığı hâllerinde kelepçe takılabilir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

52. Anayasa Mahkemesinin 21/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

53. Başvurucu, usul ve yasaya aykırı olarak uzun süre gözaltında tutulduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

54. Bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurulabilmesi için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil

nitelikte bir hak arama yoludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, §§ 16, 17).

55. Anayasa Mahkemesi, kanunda öngörülen gözaltı süresinin aşıldığı veya yakalama ve gözaltına alınmanın hukuka aykırı olduğu iddialarına ilişkin olarak bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Hikmet Kopar ve diğerleri [GK], B. No: 2014/14061, 8/4/2015, §§ 64-72; Hidayet Karaca [GK], B. No: 2015/144, 14/7/2015, §§ 53-64; İbrahim Sönmez ve Nazmiye Kaya, B. No: 2013/3193, 15/10/2015, §§ 34-47; Günay Dağ ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1631, 17/12/2015, §§ 141-150).

56. Buna göre 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolunun başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yolu olduğu ve bu olağan başvuru yolu tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile bağdaşmadığı sonucuna varılmıştır.

57. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Gözaltında Olumsuz Koşullarda Tutulma Nedeniyle Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

58. Başvurucu, gözaltında olumsuz koşullarda tutulduğunu belirterek kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

59. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği, Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunulabilmesi için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

60. Anayasa Mahkemesi gözaltında tutulan kişilerin nezarethanedeki tutma koşullarının yetersizliği nedeniyle kötü muameleye maruz kaldığı yönündeki iddialarıyla ilgili olarak temel ilkeleri ortaya koyduğu ve değerlendirmelerde bulunduğu kararında, şikâyete konu yetersiz koşullardaki tutma hâli sona ermişse idari yargı yolunda açılacak tam yargı (tazminat) davasını etkili bir yol olarak kabul etmiştir (Nebahat Baysal Gül, B. No: 2016/14634, 28/5/2019, §§ 17-31; ayrıca yetersiz miktarda yiyecek ve içecek verilmesi iddiası yönünden bkz. Tuncay Gürsen, B. No: 2016/35379, 15/1/2020, §§ 17-23). Bu başvuruda da anılan içtihatta belirlenen temel ilkeden ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

61. Bu durumda 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesi dikkate alındığında ulaşılabilir ve tutulma koşullarının standartlara uygun olmaması sebebiyle doğan maddi ve manevi zararların karşılanması bakımından başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen tam yargı davası başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna varılmıştır.

62. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Kamu Görevlilerinin Kasıtlı Fiilleri Nedeniyle Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

63. Başvurucu; gözaltında bulunduğu 14/12/2016 tarihinde bir grup şüpheliyle birlikte sağlık raporu alınması amacıyla Adana Adli Tıp Şube Müdürlüğüne götürüldüğünü, bu süreçte kolluk görevlilerinin sert tavırlar sergilediklerini, muayene öncesinde kolluk amirine bu durumu söyleyerek görevlileri uyarmasını istediğini, muayene işlemi biten şüphelilere gerekli olmadığı halde ellerinin arkadan kelepçelendiğini ifade etmiş;

- Muayenesi bittikten sonra kendisine de ters kelepçe takılmaya çalışıldığını, polis memurlarına bunun gerekli olmayıp ellerinin önden kelepçelenebileceğini söylediğini ancak oradaki tüm memurlar tarafından üzerine bastırıldığını, tekme ve yumruk darbeleri ile yere yatırılıp hakarete ve tehdide maruz bırakıldığını, bu haldeyken ellerinin arkadan kelepçelendiğini,

- Kafasına ciddi darbeler aldığı sırada bir kolluk görevlisinin burun deliklerine iki parmağını soktuğunu, ağzını kapatarak nefes almasını engellediğini,

- İkinci kez muayene olmak istediğini, bu nedenle kelepçelerin çıkarıldığını ancak muayene sonrasında tekrar ters kelepçe takılmak istendiğini, kabul etmeyince darbedildiğini, getirildiği otobüse kadar Çevik Kuvvet polislerince bir koridor oluşturulduğunu, aradan geçerken tekme ve yumruklarla darbedildiğini belirterek kötü muamele yasağının, adil yargılanma hakkının ve etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

64. Bakanlık görüşünde, Başsavcılığın ek kovuşturmaya yer olmadığına dair kararında başvurucunun iddialarını incelediği, şüphelilerin ifadelerine yer verdiği, kolluk kuvvetleri vasıtasıyla bilgi, belge ve kamera kayıtlarına ilişkin başvurucunun beyanlarının aksi yönde bilgileri ihtiva eden tutanağı özetlediği ve alınan sağlık raporlarının içeriklerine değindikten sonra kovuşturmaya yer olmadığına dair ek karar verdiği bildirilmiştir.

65. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki iddialarını tekrar etmiştir.

b. Değerlendirme

66. Anayasa’nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.”

67. Anayasa’nın "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesi şöyledir:

“Devletin temel amaç ve görevleri, … Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

68. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile

bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının kötü muamele yasağı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

i. Kabul Edilebilirlik Yönünden

69. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. Esas Yönünden

(1) Genel İlkeler

70. Demokratik toplumun temel değerlerinden olan kötü muamele yasağı Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınmıştır. Anılan maddenin üçüncü fıkrasında kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağı, kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza veya muameleye tabi tutulamayacağı hüküm altına alınmıştır (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 80).

71. Bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamına girebilmesi için asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olması gerekmektedir. Bu asgari eşik göreceli olup somut olayın özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda muamelenin süresi, bedensel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi unsurlar önem taşımaktadır. Anayasa'ya göre kötü muameleler yoğunluk farkı dikkate alınarak işkence, eziyet ve insan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza veya muamele olarak nitelendirilmiştir (Cezmi Demir ve diğerleri, §§ 83, 84).

72. Kötü muameleye ilişkin iddiaların gerçekliği makul bir şüphenin ötesinde makul kanıtların varlığı gerekir. Bu nitelikteki bir kanıt, yeterince ciddi, açık ve tutarlı emarelerden ya da aksi ispat edilemeyen birtakım karinelerden de oluşabilir. Özellikle kişinin sağlıklı olarak gözaltına alındığı ancak salıverildiği zaman vücudunda yaralanma tespit edildiği durumlarda, söz konusu yaralanmanın nasıl oluştuğu hususunda makul bir açıklama getirme yükümlülüğünün kamu makamlarına ait olduğu belirtilmelidir (Cezmi Demir ve diğerleri, §§ 94, 95).

73. Diğer taraftan Anayasa'nın 17. maddesi bir yakalamayı gerçekleştirmek için güç kullanımını yasaklamamaktadır. Ancak bu tür bir güç sadece kaçınılmaz ve asla aşırı olmamak kaydıyla kullanılabilmektedir. Ayrıca kişinin kendi davranışından veya tutumundan dolayı fiziksel güce başvurmak kesinlikle zorunlu hâle gelmedikçe bu neviden fiiller kural olarak kötü muamele yasağına aykırılık oluşturur (Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, § 81).

74. Tutuklu veya hükümlülerin ceza infaz kurumu dışında bulundukları süre boyunca kaçmalarının önlenmesi, kendilerine veya başkalarına zarar verme tehlikesinin bertaraf edilmesi amacıyla kolluk görevlileri tarafından kelepçe gibi bedensel hareketleri kısıtlayıcı araçların kullanılması kural olarak Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası yönünden sorun oluşturmamaktadır. Ancak bu tür tedbirlerin alınıp uygulanmasında tutuklu veya hükümlülerin fiziksel veyahut ruhsal durumları ile tedbirin olası olumsuz etkilerinin birlikte dikkate alınarak bir sonuca ulaşılması gerekir (Ö.U., B. No: 2016/62587, 23/6/2020, § 32).

75. Anayasa Mahkemesinin istikrarlı içtihadına göre kişinin maddi ve manevi varlığı koruma hakkı kapsamında devletin sahip olduğu pozitif yükümlülüğün usule ilişkin bir yönü

bulunmaktadır. Bu kapsamda özellikle kasıtla işlenen kötü muamele fiillerinin aydınlatılmasını, sorumlularının belirlenmesini ve cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili bir soruşturma yürütülmesi gerekir. Bu soruşturmanın temel amacı, kişilerin maddi veya manevi varlığına yönelik saldırıları önleme amacı taşıyan hukukun etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamaktır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 110).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

(a) Kelepçe Takılması ve Bu Sırada Güç Kullanımı Nedeniyle Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

76. Somut olayda başvurucu, sağlık raporunun alınması amacıyla götürüldüğü Adana Adli Tıp Şube Müdürlüğünde gerekmediği hâlde ellerinin önden değil arkadan kelepçelenmesinden ve bu sırada kendisine yönelik bedensel güç kullanılıp yaralanmasından şikâyet etmektedir.

77. Başvurucu, PKK/KCK terör örgütüne yönelik yürütülen soruşturma kapsamında gözaltına alınan yirmi bir şüpheliyle Adana Adli Tıp Şube Müdürlüğüne götürülmüştür. Başvurucunun 15 Temmuz darbe teşebbüsünden sonra 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde başlayan olağanüstü hâl döneminde gözaltına alındığı anlaşılmıştır.

78. Her ne kadar başvurucu güvenlik sorunu olmadığını belirterek ellerinin arkadan kelepçelenmesinin gerekli olmadığını iddia etmiş ise de naklin güvenli şekilde sağlanabilmesi amacıyla başvurucunun bedensel hareketlerini kısıtlamaya yönelik kelepçe kullanılmasının olayın koşulları ve seyri dikkate alındığında makul bir tedbir olduğu değerlendirilmiştir. Ayrıca başvurucunun ellerinin arkasına alınarak kelepçe kullanılmasının da olayın koşulları dikkate alındığında başlı başına başvurucunun haysiyetini zedeleyecek mahiyette olduğu değerlendirilemez (benzer yöndeki karar için bkz. Murat Köse, B. No: 2017/37375, 13/10/2020, § 34).

79. Bu aşamadan sonra incelenmesi gereken husus kelepçe kullanılmasının ve bu sırada uygulanan bedensel gücün başvurucuda yarattığı fiziksel sonuçlardır. Başvurucu her iki muayenesi sonrasında ters kelepçe takılmasına direnmesi üzerine zor kullanıldığını ifade etmiştir. Kolluk tarafından düzenlenen tutanağa ve bilirkişi raporuna göre başvurucu, kelepçe takılmasına direnmesi nedeniyle yere yatırılmış, sonrasında birkaç kolluk görevlisi tarafından tutularak kendisine kelepçe takılmıştır.

80. Başvurucu hakkında düzenlenen raporda; alnın sağ yanında abrazyonlar (sıyrıklar), sağ el bileği iç yüzeyde abrazyon, üst yüzeyde yaklaşık 7 cm'lik iki abrazyon, sol el bileği iç yüzeyde yaklaşık 1x0,5 cm abrazyon, burun üzerinde ve ön yüz alt uçta, yaklaşık 1 cm'lik iki abrazyon mevcut olduğu belirtilmiştir. Başvurucunun bedensel güç kullanılarak yere yatırıldığı sırada başvurucuya kelepçe takıldığı; mevcut yaralanmalarının, direnmesi sonucunda yere yatırılmasına ve kelepçe takılmasına bağlı olarak alnında, burnunda ve el bileklerinde oluşan sıyırıklar şeklinde olduğu görülmüştür. Başvurucu kelepçe takılması sırasında memurlarca darbedilip kafasına ve vücudunun değişik bölgelerine vurulduğunu iddia etmiştir. Ancak, olaya ilişkin kamera görüntülerini inceleyen bilirkişinin raporunda bu yönde bir tespit yer almadığı gibi doktor raporunda da bu iddiayı doğrulayan bir belirleme bulunmamaktadır. Başvurucu da bilirkişi raporuna karşı herhangi bir itiraz ileri sürmemiştir. Dolayısıyla kelepçe takılması amacıyla başvurucu üzerinde kullanılan gücün orantılı olduğu değerlendirilmiştir.

81. Bu durumda somut olayda başvurucuya kelepçe takılmasının ve bu sırada güç

kullanılmasının kötü muamele oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

82. Açıklanan gerekçelerle başlık altında incelenen iddialar yönünden Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edilmediği sonucuna varılmıştır.

(b) Başvurucunun Kolluk Aracına Bindirilirken Darbedilmesi Nedeniyle İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

83. Başvurucu, Adana Adli Tıp Şube Müdürlüğünden çıkarılıp polis otobüsüne götürülürken orada bulunan kolluk görevlileri tarafından darbedildiğini ileri sürmüştür.

84. Başvurucunun bu şikâyetlerine konu yaptığı fiillere ilişkin kamera görüntülerinin Başsavcılık tarafından elde edildiği ve bu kayıtlar hakkında bilirkişi incelemesi yaptırıldığı görülmüştür. Söz konusu bilirkişi raporunda başvurucunun polis aracına götürüldüğü sırada iki kolluk görevlisinin başvurucuya tekme attığı ifade edilmiştir (bkz. § 27). Başsavcılık, kolluk görevlisi A.A. hakkında başvurucuya karşı hakaret ve kasten yaralama suçlarını işlediği iddiasıyla iddianame düzenlemiştir.

85. Bilirkişi raporunda başvurucuya tekme attığı tespit edilen memur A.A. hakkında dava açılmışken aynı bilirkişi raporunda başvurucuya A.A. gibi tekme attığı ifade edilen diğer polis memuru hakkında neden dava açılmadığı yönünde Başsavcılığın ek kovuşturmaya yer olmadığına dair kararında herhangi bir açıklama yapılmamıştır.

86. Bu tespitler doğrultusunda başvurucunun kelepçelenerek kontrol altına alınıp polis aracına götürüldüğü bir sırada güç kullanımının gerekliliğini ortaya koyan bir durumun ortaya konulamadığı ve dahası eylemin tekme atmak şeklinde gerçekleştirilmesi de dikkate alındığında kötü muamele yasağının ihlal edildiği değerlendirilmiştir.

87. Söz konusu eylemin başvurucuda yarattığı fiziksel ve özellikle de ruhsal etkileri gözönünde bulundurulup somut olay diğer koşulları ile birlikte değerlendirildiğinde kötü muamelenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele olarak nitelendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

88. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

iii. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

89. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

90. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 1.000.000 TL maddi ve 1.000.000 TL manevi tazminat

talebinde bulunmuştur.

91. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

92. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

93. İhlalin kovuşturmaya yer olmadığı ya da daimî arama kararı gibi bazı nedenlerle soruşturmanın sonlandırılmasından kaynaklandığı durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılması için kararın bir örneğinin ilgili Cumhuriyet başsavcılığına gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden soruşturma yapılması sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden soruşturma yapılması kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili Cumhuriyet başsavcılığının yeniden soruşturma yapılması sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı Cumhuriyet başsavcılığının yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden soruşturma yapma kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (benzer yöndeki kararlar için bkz. Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

94. İncelenen başvuruda insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi ve usul yönden ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin Başsavcılık kararından ve kamu görevlisinin eyleminden kaynaklandığı anlaşılmıştır.

95. Bu durumda ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda yapılması gereken iş, Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren ve ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun bir soruşturma yapılmasından ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden soruşturma yapılmak üzere Adana Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar verilmesi de gerekmektedir.

96. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Dolayısıyla eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 117.000 TL manevi tazminat ödenmesine

karar verilmesi gerekir.

97. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

98. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.194,7 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Gözaltında olumsuz koşullarda tutulmadan dolayı kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Kamu görevlilerinin kasıtlı fiilleri nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. 1. Kelepçe takılması ve bu sırada güç kullanılması nedeniyle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

2. Darbedilme nedeniyle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Adana Cumhuriyet Başsavcılığına (Verilen karar 2016/84382 numaralı soruşturma dosyasıyla ilgilidir.) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 117.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 294,70 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.194,7 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HASAN HÜSEYİN SAĞLAMCI VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/37270 | Karar tarihi: 21.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/37270

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HASAN HÜSEYİN SAĞLAMCI VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/37270)

Karar Tarihi: 21/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucular : 1. Hasan Hüseyin SAĞLAMCI

2. Kezban SAĞLAMCI

3. Cemal SAĞLAMCI

4. Yasin SAĞLAMCI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, iş kazası nedeniyle oluşan zararların eksik tazmin edilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuruculardan Hasan Hüseyin Sağlamcı, elektrik ustası olarak çalıştığı inşaat şirketinde 5/5/2001 tarihinde iş kazası geçirmiştir. Hasan Hüseyin Sağlamcı iş kazası nedeniyle 8/2/2002 tarihinde alacak davası, 1/2/2011 tarihinde maddi tazminat, 5/1/2011 tarihinde de eşi ve çocuklarıyla birlikte de manevi tazminat davası açmıştır.

3. Başvurucular tarafından açılan davalar 8/2/2002 tarihinde açılan ve Ankara 4. İş Mahkemesinde (Mahkeme) görülen alacak davası dosyasında birleştirilmiştir. Mahkeme, 13/12/2016 tarihli kararında davaların feragat nedeniyle reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; başvuruculların 29/9/2016 tarihinde davalı şirketle sulh protokolü imzalayarak

davadan feragat ettikleri, aynı tarihli dilekçeyle de bu durumu Mahkemeye sundukları, ayrıca başvurucular tarafından da davanın takip edilmediğinin anlaşıldığı ifade edilmiştir.

4. Mahkeme kararından sonra başvurucular, sulh olduklarını fakat yargılama giderleri yönünden Mahkemenin hatalı karar verdiğini belirten dilekçeyle temyiz isteminde bulunmuştur.

5. Başvuruculardan Hasan Hüseyin Sağlamcı ve eşi Kezban Sağlamcı, mahkeme kararından sonra makul sürede yargılama yapılmadığı ve dava sonunda zararlarının tam olarak karşılanmadığı bu nedenlerle adil yargılanma hakkının ve hukuki güvenlik ilkesi ile diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürerek 30/1/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. 2017/6165 bireysel başvuru numarasıyla kayda alınan dosya makul süre dışındaki iddialar yönünden yargılamanın temyiz aşamasında incelemede olduğu gerekçesiyle başvuru yollarının tüketilmediğinden kısmi kabul edilemezlik kararı verilmiş, makul süre şikâyeti yönünden ise 2016/126 bireysel başvuru numaralı dosyayla birleştirilerek Ferat Yüksel (B. No: 2014/13828, 12/9/2018) kararı doğrultusunda 15/11/2018 tarihinde başvuru yollarının tüketilmediği gerekçesiyle kabul edilemezlik kararı verilmiştir.

6. Başvuruculardan Cemal Sağlamcı ve Yasin Sağlamcı ise aynı iddialarla 30/1/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. 2017/5340 bireysel başvuru numarasıyla kayda alınan başvuru da makul süre dışındaki iddialar yönünden başvuru yollarının tüketilmediği gerekçesiyle kısmi kabul edilemezlik kararı verilmiş, makul süre şikâyeti yönünden ise 2015/5503 bireysel başvuru numaralı dosyayla birleştirilerek Ferat Yüksel kararı doğrultusunda 29/11/2018 tarihinde başvuru yollarının tüketilmediği gerekçesiyle kabul edilemezlik kararı verilmiştir.

7. Yargıtay 21. Hukuk Dairesi 12/11/2018 tarihli kararıyla yargılama giderleri yönünden düzeltme yaparak mahkeme kararını onamıştır.

8. Başvurucular, nihai hükmü 7/12/2018 tarihinde öğrendikten sonra 24/12/2018 tarihinde yeniden bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Anayasa Mahkemesince, Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonu Başkanlığına (Tazminat Komisyonu) bahsi geçen kabul edilmezlik kararlarından sonra makul süre şikâyetine ilişkin başvurucular tarafından başvuru yapılıp yapılmadığı, başvurucular hakkında tazminata hükmedilip hükmedilmediği sorulmuştur. Komisyon tarafından, başvuruculaların herhangi bir başvuruda bulunmadığı, herhangi bir tazminata da hükmedilmediği 5/12/2022 tarihinde bildirilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Mahkeme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

10. Başvurucular; yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle mahkeme dışı sulh olduklarını, daha sonra duruşmada mahkeme dışı sulh anlaşması okunarak mahkeme içi sulhe çevrildiğini, kendilerine yapılan ödemelerin makbuz hükmünde olduğunu, 5.000.000 TL zararları olduğunu ancak 1.200.000 TL sulh olarak alabildiklerini, kalan zararlarının ödenmesi gerektiğini, zararlarının karşılanmadığını Mahkemenin davayı reddetmesinin hukuka aykırı olduğunu, temyiz incelemesinde yeterli inceleme yapılmadan çelişkili kararlar verildiğini ileri sürmüştür.

11. Başvuruya konu olayda Mahkeme, tarafların sulh protokolü imzaladığını gözeterek

başvurucuların taleplerinin esasını karara bağlamamıştır. Başvurucuların iddiaları mahkeme hakkı kapsamında incelenmiştir.

12. Adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkeme hakkı; uyuşmazlığın bir mahkeme önüne getirilebilmesini, dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı iddia ve savunmaların yargı merciince incelenerek değerlendirilmesini ve bir karara bağlanmasını, ayrıca verilen kararın icra edilmesini gerektirir. Buna göre mahkeme hakkı; mahkemeye erişim hakkı, karar hakkı ve kararın icrası hakkını içerir. Karar hakkı genel itibarıyla mahkeme önüne getirilen uyuşmazlığın karara bağlanmasını isteme hakkını ifade eder (Nurettin Balta, B. No: 2016/10023, 28/12/2022, § 39).

13. Anayasa'nın 36. maddesi veya diğer herhangi bir maddesi kişilerin adil yargılanma hakkının güvencelerinden feragat edilmesini yasaklayan bir hüküm içermemektedir. Dolayısıyla kişilerin mahkeme hakkından feragat etmesi kural olarak Anayasa'ya aykırı olmaz. Ne var ki adil yargılanma hakkının güvencelerinden feragat edilmesinin Anayasa'ya uygun olabilmesi için feragat iradesinin açık olmasının ve sonuçlarının kişi yönünden makul olarak öngörülebilir olmasının yanında asgari usul güvencelerinin de sağlanmış olması, ayrıca adil yargılanma hakkından feragat edilmesini meşru olmaktan çıkaran üstün bir kamu yararının bulunmaması gerekir (Nurettin Balta, § 47).

14. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 46. maddesine göre Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulması için başvuruya konu edilen ve ihlale yol açtığı ileri sürülen kamusal eylem veya işlemden başvurucunun kişisel olarak ve doğrudan etkilenmiş olması gerekir.

15. Bu çerçevede ortaya çıkan sonuç nedeniyle başvurucunun mağdur olduğunu ileri sürmesi gerekir (Onur Doğanay, B. No: 2013/1977, 9/1/2014, §§ 42-45).

16. Bireysel başvuruda bir hakkın ihlaline karar verilebilmesi için mağdurluk statüsünün ve/veya başvuruya konu olan kamu gücü kullanımına dayalı temel nedenlerin başvurunun yapıldığı anda mevcut olması ve başvuru hakkında karar verileceği zamana kadar devam etmesi gerekir. Mağdurluk statüsünün varlığı konusunda değerlendirme yapılırken başvurucunun şikâyet ettiği hususların gerçekleşip gerçekleşmediği, hâlâ mevcut olup olmadığı ve muhtemel hak ihlalinin etkilerinin giderilip giderilmediği incelenmelidir (Zübeyit Kaya, B. No: 2013/7674, 21/5/2015, § 36).

17. Bunun yanında tazminat ya da başvurucunun taleplerinin anlaşma ile karşılanması da mağdurluk statüsünün belirlenmesine etki eder (Arman Mazman, B. No: 2013/1752, 26/6/2014, § 43).

18. Anayasa Mahkemesi sulhname imzalama üzerine yapılan başvurularda -sulhname konusu paranın ödenmediği iddiasının bulunması durumu hariç- makul bir tazminata hükmedilmesini temin eden sulhnameyle birlikte başvuruculların mağdur sıfatının ortadan kalkacağı sonucuna varmıştır. Anayasa Mahkemesi, bu durumlarda mağdur sıfatının ortadan kalkmış olması gerekçesiyle başvuruların kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir (Zübeyit Kaya, §§ 29-43; Faris Arslan, B. No: 2014/1026, 20/5/2015, §§ 45-58; Salih Alkan, B. No: 2013/4747, 31/3/2016). Sulhnamenin imzalanması mahkeme hakkından feragat iradesi olarak yorumlanması somut olayların koşulları çerçevesinde mümkün olabilir.

19. Somut olaya ilişkin Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi'nden (UYAP) yapılan incelemede başvuruculların yargılama sürecinde davalı tarafla 29/9/2016 tarihli sulh protokolü

imzaladığı, protokol gereği de 1.200.000 TL ödenmesi karşılığında tüm dava ve icra takip dosyalarından feragat edileceğinin kararlaştırıldığı anlaşılmıştır. Nitekim başvurucular da sulh protokolünden sonra davadan feragat ettiklerini belirten aynı tarihli dilekçeyle Mahkemeye başvuruda bulunmuşlardır. Mahkeme sulh protokolünü ve davadan feragat dilekçesini dikkate alarak davanın feragat nedeniyle reddine karar vermiştir. Karar, Yargıtay tarafından yargılama giderleri yönünden düzeltilerek onanmıştır.

20. Başvuruya konu olayda eksik hesaplandığı iddia edilen zararın miktarı üzerinde davalı tarafla anlaşma sağlamış ve sulh protokolünü imzalamış olmaları sebebiyle başvurucuların mağduriyetlerinin açıkça orantısız olmayacak şekilde giderildiği sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla başvurucular yönünden mağdurluk statüsü de sona ermiştir. Öte yandan başvurucuların temyiz dilekçeleri de incelendiğinde sulh olmalarına ve ödenecek meblağa ilişkin bir şikâyetlerinin bulunmadığı aksine bu konuda şikâyetlerinin bulunmadığını ifade ettikleri görülmüştür.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurucuların mağdurluk statüsünü kaybettiği anlaşıldığından başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

22. Başvurucular, yargılamanın uzun sürmesinden şikâyet etmiştir.

23. Başvurucular, sulh protokolü imzalayarak davadan feragat etmişlerse de bu anlaşma, mahkeme hakkından feragat anlamına gelmektedir. Ancak Mahkeme hakkından feragat etmek, adil yargılanma hakkının tüm usul güvencelerinden feragat etmiş olma anlamına gelmemektedir. Nitekim başvurucular yargılamanın uzun sürmesi neticesinde Mahkemeden sonuç alamayınca sulh olma yolunu tercih etmişlerdir. Bu durumda mahkeme hakkından kişi bakımından yetkisizlik kararı verilmişse de, adil yargılanma hakkının diğer bir usul güvencesi olan makul sürede yargılanma hakkından inceleme yapmayı gerektirir.

24. Başvuru, makul sürede yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir.

25. 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a 25/7/2018 tarihinde eklenen geçici ikinci maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi ve yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Tazminat Komisyonu tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

26. Bu defa 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı İcra ve İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 40. maddesi ile 6384 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesinin birinci fıkrasında yer alan tarih 9/3/2023 olarak değiştirilmiş ve 9/3/2023 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan bireysel başvuruların, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Tazminat Komisyonu tarafından inceleneceği düzenlenmiştir.

27. Anayasa Mahkemesi Ferat Yüksel (B. No: 2014/13828, 12/9/2018) kararında; ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama

kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir.

28. Mevcut başvuruda da söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır (benzer yönde Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023).

29. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 21/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SELİM GÜNEŞ

B. No: 2019/710 | Karar tarihi: 21.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/710

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SELİM GÜNEŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/710)

Karar Tarihi: 21/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Ferhat YILDIZ

Başvurucu : Selim GÜNEŞ

Vekili : Av. Ümit AVCI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, işveren ile arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuruya konu olayların meydana geldiği süreçteki olağanüstü hâl (OHAL) koşullarına, OHAL ilanına ve uygulanan tedbirlere ilişkin genel bilgiler için bkz. C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, §§ 10-18; Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, §§ 10-18.

3. Başvurucu, Van Büyükşehir Belediyesi (Belediye) bünyesinde hizmet alım sözleşmesi kapsamında iş gören özel bir şirkette (işveren) taşeron işçi olarak çalışmaktadır. Van Valiliği tarafından başvurucunun terör örgütü ile irtibat veya iltisak içinde olduğu yönünde işverene bildirimde bulunulmuştur. İşveren, güven ilişkisinin zedelendiği gerekçesiyle 25/5/2017 tarihinde başvurucunun iş sözleşmesini feshetmiştir.

4. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespiti ve işe iade talebiyle 8/6/2017 tarihinde Van 2. İş

Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkeme 19/2/2018 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararda işverenin iş sözleşmesini başvurucu hakkında terör örgütü ile irtibatlı ya da iltisaklı olabileceği hususunda şüphenin bulunduğunu belirterek 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin (667 sayılı KHK) 4. maddesi kapsamında gerçekleştirildiğini belirtmiştir. Kararda başvurucu hakkında terör örgütü propagandası yapmak suçundan gerçekleştirilen soruşturma sonucunda kovuşturmaya yer olmadığına dair karar (KYOK) verildiği vurgulanmıştır. Kararda ayrıca başvurucunun KHK kapsamında kapatılan Van Göç Sorunlarını Bilimsel Araştırma ve Kültür Derneğinin (Dernek) yönetim kurulu üyesi olduğu belirtilmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda işverenin terör örgütü ile irtibatı ve iltisakı tespit edilen başvurucudan şüphe duymasının makul olduğu ve başvurucuyu çalıştırmasının işverenden beklenemeyeceği ifade edilmiştir.

5. Başvurucu, söz konusu karara karşı sunduğu istinaf dilekçesinde, hakkında verilen KYOK kararına ve Derneğe üye olmasına dayanılarak karar verilmesinin hukuka aykırı olduğunu, terör örgütüyle irtibatının bulunmadığını ileri sürmüştür. Başvurucu, yazılı bildirim yapılmadan ve savunması alınmadan feshin gerçekleştirildiğini, mahkeme kararının kaldırılması gerektiğini ifade etmiştir. Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesi (İstinaf Mahkemesi) 5/7/2018 tarihinde ilk derece mahkemesi kararının usul ve esas yönünden hukuka uygun bulunduğunu belirterek istinaf başvurusunun esastan reddine kesin olarak karar vermiştir.

6. Başvurucu, nihai hükmü 21/12/2018 tarihinde öğrendikten sonra 28/12/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

9. Başvurucu; hakkında hiçbir adli soruşturma veya kovuşturma bulunmadığı halde fişleme bilgilerine dayanılarak iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkı ile çalışma özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Kendisi ve ailesi ile ilgili fişleme şeklindeki bilgilerin özel hayatın gizliliğini ihlal ettiğini, hukuka aykırı olarak ele geçirilen fişleme evrakına dayanılarak feshin gerçekleştirilmesi ve savunmasının alınmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Fişleme evrakında ailesinin eylemlerinin gösterilmesi nedeniyle cezaların şahsiliği ilkesinin, kesinleşmiş bir mahkûmiyeti bulunmamasına rağmen terör örgütüyle irtibatlı kabul edilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ifade etmiştir.

10. Bakanlık görüşünde; süreçte verilen kararlara, konuyla alakalı içtihada ve yargılamaların tarafı olan işveren tarafından sunulan görüş ile ilgili belgelere yer verilmiştir. Ayrıca başvuruya konu olan kararın OHAL döneminde alınması nedeniyle inceleme esnasında Anayasa'nın 15. maddesinin de dikkate alınmasının faydalı olacağı ifade edilmiştir. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

11. Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesine yönelik işlem, özel hayata saygı hakkının otomatik olarak uygulanabilirliğini sağlamamakla birlikte mevcut başvuruda mesleki hayata yönelik müdahalenin başvurucunun özel hayatına ciddi şekilde etki ettiği ve bu etkinin

belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı değerlendirildiğinden başvuru özel hayata saygı hakkı yönünden uygulanabilir bulunmuş ve bu kapsamda incelenmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. C.A.(3), §§ 97-101; Ayla Demir İşat, §§ 106-110).

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 187-191). Olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemde alınan tedbiri konu edinen somut başvuruda Anayasa'nın 15. maddesi maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimi dikkate alınacaktır (Mustafa Önal, B. No: 2018/9808, 9/2/2022, § 14).

14. Anayasa'nın 15. maddesine göre yapılacak inceleme; müdahalenin Anayasa'daki çekirdek haklarla ilgili olup olmadığı, anılan maddenin ikinci fıkrasında sayılan hak ve özgürlüklere dokunup dokunmadığı, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırılık teşkil edip etmediği ve durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının tespitiyle sınırlı olacaktır (Ayla Demir İşat, § 146).

15. Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında özel hayata saygı hakkı yer almamaktadır. Ayrıca somut olaydaki tedbirin milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir yükümlülüğe aykırı olduğu da saptanmamıştır (Ayla Demir İşat, §§ 147, 148). Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacak son inceleme, müdahalenin durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının belirlenmesine ilişkin olacaktır.

16. Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesine ilişkin tedbirin ve bu kapsamda derece mahkemelerince sonuca bağlanan uyuşmazlığın Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında durumun gerektirdiği ölçüde olduğunun söylenebilmesi için öncelikle keyfî olmaması gerekir. Diğer taraftan söz konusu tedbirin ölçülü olup olmadığı değerlendirilirken elbette ülkemizde OHAL ilanına sebebiyet veren durumun özellikleri ve OHAL ilanı sonrasında ortaya çıkan koşullar dikkate alınmalıdır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 349).

17. Ancak işçi tarafından sadakat yükümlülüğünün ihlal edildiği, dolayısıyla işçi ve işveren arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak alınacak tedbirler bakımından basit bir şüphenin yeterli olmayacağı, bu durumun somut olgularla desteklenmesi gerektiği açıktır. Gerek işveren gerekse yargı organları tarafından açıklanan nedenlerin işveren ile işçi arasındaki güven ilişkisinin zedelendiğini ortaya koyacak ve ikna edecek yeterlilikte olması gerekir (C.A. (3), § 125; Ayla Demir İşat, § 133).

18. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenmese de Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere (benzer yöndeki Yargıtay kararları için bkz. C.A. (3), §§ 46-56; Ayla Demir İşat, §§ 52-62) şüphenin işçinin kişiliğinden kaynaklanan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir. Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı bir şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir (Delil Metin, B. No: 2019/1419, 18/1/2023, § 32).

19. Öte yandan 667 sayılı KHK dayanak alınarak uygulanan somut tedbirin başvurucu

üzerinde doğuracağı etki de gözönüne alındığında özellikle yargılama sürecinde devletten beklenen yükümlülüklerin OHAL koşullarında da yerine getirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Bu anlamda takdir yetkisinin öngörülen sınırlar dâhilinde kullanılması ve nedenlerinin ikna edici şekilde ortaya konulması OHAL koşullarında da yerine getirilmesi gereken yükümlülüklerdendir. Dolayısıyla terör örgütleriyle irtibatı ya da iltisakı olduğu konusunda çalışandan duyulan şüphenin ciddi, güçlü ve objektif olduğuna ilişkin ikna edici gerekçeler ortaya konulmaması halinde alınan tedbirin Anayasa'nın 15. maddesi bağlamında da söz konusu yükümlülüklere uygun olmadığı değerlendirilebilecektir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ayla Demir İşat, § 161).

20. Özel hayata saygı hakkı, üçüncü kişiler tarafından da olsa hakkın öngördüğü güvencelere keyfî şekilde müdahale edilmesini yasaklamaktadır. Öngörülen yükümlülüklerin yerine getirilmesi, kişilerin kendilerinin, ailelerinin geleceğini ve itibarını etkileyen mesleki hayata yönelik tedbirlerin keyfî olmaması, bu kapsamda doğan uyuşmazlıkların özel hayata saygı hakkının gereklilikleri bağlamında çözümlenmesi olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde de geçerli olan temel güvencelerdir (Ayla Demir İşat, § 150). Öte yandan darbe teşebbüsü ve terör örgütlerinin özellikleri gözönüne alındığında devletin ve kişilerin güvenliği ile kamu düzeninin korunması amacıyla yasal düzenlemeler yapılmasının ve sakıncalı görülen kişilerin mesleklerinden uzaklaştırılmasına yönelik işlemler tesis edilmesinin gerçek bir ihtiyaçtan kaynaklandığı açıktır. Ancak söz konusu tedbirlerin muhataplarının sakıncalı olduğu değerlendirilen kişilerden olması ve alınan tedbirlerin durumun gerektirdiği ölçüde olması gerekir (Ayla Demir İşat, § 159). Ayrıca belirtildiği üzere temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin süresi, kapsamı ve ağırlığı ölçülülüğün belirlenmesinde dikkate alınması; kişilerin ölçüsüz veya keyfî müdahalelere karşı koyabilecekleri usule ilişkin güvencelerden yararlandırılması gerekir (Ayla Demir İşat, § 160).

21. Somut olaydaki feshin gerekçesi, devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen PKK terör örgütü ile irtibatı veya iltisakı olduğu konusunda başvurucudan duyulan şüphe ve bu şüphe nedeniyle güven ilişkinin ortadan kalkmasıdır. Mahkemenin gerekçesinin ise başvurucunun Derneğe üye olmasına ve başvurucu hakkında PKK terör örgütü propagandası yapmak suçundan verilen KYOK kararına dayandığı anlaşılmaktadır.

22. Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesinin nedeni terör örgütleriyle irtibatlı veya iltisaklı olması olarak gösterilmiştir. Bununla birlikte yargılamayı gerçekleştiren Mahkemece başvurucunun KHK ile kapatılan Derneğe üye olmasının başvurucunun terör örgütüyle irtibatlandırılmasına ne şekilde delil teşkil edebileceği tartışılmamıştır. Yine başvurucu hakkında verilen KYOK kararının da feshin hangi yönden sebebi olabileceği değerlendirilmemiştir.

23. Bu itibarla öngörülen güvencelere uygun şekilde gerçekleştirilmeyen tedbirin durumun gerektirdiği ölçüyü koruduğu söylenemeyecektir.

24. Açıklanan gerekçelerle başvurucu hakkında alınan ve Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen özel hayata saygı hakkına etki eden tedbirin OHAL döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlere uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.

III. GİDERİM

25. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılması ve toplam 500.000 TL tazminat

talebinde bulunmuştur.

26. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

27. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Van 2. İş Mahkemesine (E.2017/305, K.2018/120) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesi (E.2018/1930, K.2018/1690) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ERDAL ŞAHİN

B. No: 2019/6906 | Karar tarihi: 21.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/6906

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERDAL ŞAHİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/6906)

Karar Tarihi: 21/6/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 18/8/2023-32283

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Muzaffer KORKMAZ

Başvurucu : Erdal ŞAHİN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mahpusun çocuğu hakkında uygulanan ziyaret yasağı nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucunun başvuru konusu olay tarihi itibarıyla on yedi yaşında olan çocuğu A.Ş., Çorum L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Kurum) hükmen tutuklu olan başvurucuyla açık görüş yapmak için Kuruma gelmiş ve A.Ş'nin X-Ray cihazından geçişi esnasında dış cebi delik olan montunun iç kısmında bir dijital bellek tespit edilmiştir.

3. Kurum Müdürü; kuruma her türlü iletişim araçlarını sokmaya çalışmak şeklindeki fiil kapsamında A.Ş.nin on iki ay süreyle kurumda yapılacak olan görüşlere kabul edilmesinin kısıtlanmasına karar vermiştir.

4. A.Ş. dijital belleği cebinde unuttuğunu, cebindeki delikten montunun iç kısmına düştüğünü, belleğin silah/bıçak gibi tehlikeli olmadığını ve getirilen yasağın ölçüsüz olduğunu ileri sürerek söz konusu işleme karşı Çorum İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) 24/12/2018 tarihli şikâyet dilekçesi sunmuştur.

5. İnfaz Hâkimliği, ziyaret yasağının hukuka uygun olduğunu belirterek 31/12/2018 tarihinde şikâyet başvurusunun reddine karar vermiştir. Anılan karardan sonra bu sefer başvurucu, İnfaz Hâkimliğine 2/1/2019 tarihli dilekçe sunmuş ve Kurum Müdürü tarafından çocuğu A.Ş. hakkında verilen kararın 27/12/2018 tarihinde kendisine tebliğ edildiğini ifade ederek söz konusu kararın kaldırılmasını talep etmiştir. İnfaz Hâkimliği ret kararının A.Ş. ve başvurucu yönünden geçerli olduğunu söylemiş, başvurucunun talebi hakkında karar verilmesine yer olmadığı kararı vermiştir.

6. Diğer yandan A.Ş. hakkında infaz kurumuna yasak eşya sokma suçundan Çorum Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başlatılan soruşturmada A.Ş.nin kasıt ya da taksirinin bulunmadığı ve dijital bellekte yalnızca müzik dosyalarının yer aldığı gerekçesiyle 7/1/2019 tarihli kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiştir.

7. Devam eden süreçte İnfaz Hâkimliğinin şikâyet başvurusunun reddine ilişkin kararı başvurucu ve A.Ş.ye tebliğ edilmiş, her ikisi de karara itiraz etmiştir. Başvurucu; itiraz dilekçesinde, çocuğu A.Ş.nin içinde suç unsuru niteliğinde veri bulunmayan dijital belleği Kuruma kasıtla getirmediğini, montun delik olan cebinde unuttuğu belleğin montun iç kısmına düştüğünü, on yedi yaşında olan çocuğuna en üst sınırdan uygulanan bu yasağın ölçüsüz olduğunu ileri sürmüştür. İtiraz talebini inceleyen Çorum 1. Ağır Ceza Mahkemesi, kararın usule ve yasaya uygun olduğunu ifade ederek 24/1/2019 tarihinde itirazı reddetmiştir.

8. Başvurucu, nihai kararı 4/2/2019 tarihinde öğrendikten sonra 21/2/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Ödeme gücünden yoksun olduğunu belirten başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir (Mehmet Şerif Ay, B. No: 2012/1181, 17/9/2013).

11. Başvurucu; çocuğu A.Ş.nin içinde herhangi bir suç unsuru bulunmayan dijital belleği Kuruma kasıtla getirmediğini, montun delik olan cebinde unuttuğu belleğin montun iç kısmına düştüğünü ve on yedi yaşında olan çocuğuna en üst sınırdan uygulanan bu yasağın ölçüsüz olduğunu belirterek aile hayatına saygı hakkı ile eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, Anayasa Mahkemesinin ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihatlarına yer verilmiş; değerlendirmelerin olayın somut koşulları dikkate alınarak anılan içtihatlar ışığında yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

12. Başvuru, aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenmiştir.

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Somut olayda başvurucunun çocuğu A.Ş.ye getirilen ziyaret yasağının başvurucunun aile hayatına yönelik bir müdahale niteliğinde olduğu açıktır. Müdahalenin dayanağı olan 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 86. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı ve infaz kurumunun güvenliğinin sağlanmasına yönelik meşru amacının olduğu görülmüştür. Bu belirlemenin ardından müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine uygun olup

olmadığı yönünden inceleme yapılacaktır.

15. Anayasa'nın 19. maddesi gereği hükümlü ve tutukluların özel ve aile hayatına birtakım sınırlamaların getirilmiş olması, hukuka uygun olarak ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal bir sonucudur. Bu bağlamda idarenin tutuklu ve hükümlülerin özel ve aile hayatına müdahale konusunda takdir yetkisinin daha geniş olduğu gözetilmelidir. Burada mühim olan ceza infaz kurumunun güvenliğinin sağlanması amacı ile hükümlünün özel ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı arasında adil bir dengenin sağlanmış olmasıdır (Mehmet Koray Eryaşa, B. No: 2013/6693, 16/4/2015, § 89; Ahmet Çilgin, B. No: 2014/18849, 11/1/2017, § 32). Başvuru konusu olay bakımından müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığı incelenirken derece mahkemelerinin kararlarında ortaya konulan gerekçeler değerlendirilmeli, müdahaleyi doğuran gerekçelerin inandırıcı bir şekilde ortaya konulup konulmadığına ve müdahalenin ölçülülük ilkesine uygun olup olmadığına bakılmalıdır (Beşir Doğan, B. No: 2013/2335, 15/12/2015, § 44; Emre Sönmez, B. No: 2019/890, 13/1/2022, §§ 44, 45).

16. Diğer yandan Anayasa'nın 41. maddesinde ifade edilen çocuğun yüksek yararı, mahkemeler, idari makamlar ve yasama organı tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde gözetilmesi gereken bir ilkedir. Bu bağlamda çocuklar üzerinde etki doğuracak bir işlem yapılacağı zaman öncelikli olarak bu işlemin çocuğun yararına uygun olup olmadığı yönünde bir değerlendirme yapılması, aile hayatına saygı hakkının öngördüğü pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmesi açısından son derece önemlidir (Şükran İrge, B. No: 2016/8660, 7/11/2019, § 33).

17. Somut olayda başvurucuyla açık görüş yapmak için Kuruma gelen çocuğu A.Ş.nin üzerinde dijital bellek bulunmuş ve kuruma her türlü iletişim araçlarını sokmaya çalışmak şeklinde değerlendirilen fiili kapsamında A.Ş.nin on iki ay süreyle kurumda yapılacak olan görüşlere kabul edilmesinin kısıtlanmasına karar verilmiştir. Başvurucu, çocuğu A.Ş.nin içinde herhangi bir suç unsuru niteliğinde veri bulunmayan dijital belleği montunun delik olan cebinde unuttuğunu ve belleğin montun iç kısmına düştüğünü, A.Ş.nin belleği Kuruma kasıtla getirmediğini, kaldı ki çocuğunun görüşme esnasında dijital belleği cebinden çıkarıp kendisine vermesinin ve Kurumda belleği kullanabilmesinin mümkün olmadığını, on yedi yaşında olan çocuğuna en üst sınırdan getirilen bu yasağın ölçüsüz olduğunu yasak nedeniyle aile hayatının zarar gördüğünü derece mahkemeleri önünde ileri sürmüştür.

18. Başvuruya konu süreçte verilen kararlar değerlendirildiğinde başvurucunun çocuğunun yaşı, eyleminin ağırlığı ve A.Ş. hakkında öncesinde herhangi bir ziyaret yasağı uygulanmadığı hususlarının da dikkate alınıp başvurucunun itirazlarına ilişkin olarak müdahalenin haklılığını gösterecek şekilde ikna edici gerekçeler ortaya konulması gerekirken idari ve yargısal merciler tarafından bu yükümlülüğün yerine getirildiğini söylemek güçtür. Bu durumla birlikte başvurucunun çocuğu hakkındaki ziyaret yasağı süresinin en üst sınırdan belirlendiği ve çocuğun menfaati öncelenerek babasıyla ilişkisini sürdürebilmesi ya da bu ilişkiye en az etki edecek şekilde ceza tayini yönünde bir değerlendirme yapılmadığı da gözetildiğinde başvurucunun aile hayatına saygı hakkına yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine uygun olmadığı kanaatine varılmıştır.

19. Açıklanan gerekçelerle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

20. Başvurucu, ihlalin tespiti ve 1.000.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

21. Tespit edilen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin usul ve esaslar 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinde yer almaktadır.

22. Başvuruda aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Başvuru konusu müdahalenin sona erdiği görüldüğünden hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığı değerlendirilmiştir.

23. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 18.000 TL manevi tazminatın ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 18.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Çorum İnfaz Hâkimliği (E.2018/2137) ve Çorum 1. Ağır Ceza Mahkemesi (2019/44 D.İş) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HATİCE KUNDAKCI

B. No: 2019/8727 | Karar tarihi: 21.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/8727

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HATİCE KUNDAKCI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/8727)

Karar Tarihi: 21/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Ayhan KILIÇ

Başvurucu : Hatice KUNDAKCI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, orman olarak tespit edilen taşınmazın bir kısmı için ödenen tazminatın yetersiz olması, diğer kısmı yönünden ise tazminat ödenmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 13/3/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu 1951 doğumlu olup İzmir'de ikamet etmektedir. Başvurucu 2/1/1982 tarihinde ölen A.G.nin kızıdır.

A. Olayın Arka Planı

6. İzmir ili Buca ilçesi Kırıklar köyünde kâin 630 parsel numaralı 8.000 m² büyüklüğündeki taşınmazın 1948 yılında yapılan orman kadastrosunda orman sınırları içinde kaldığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte anılan taşınmaz, 1964 yılında yapılan tapulama çalışması sonucu zilyedi A.G. adına tarla vasfıyla tespit edilmiştir. Hazine tarafından bu tespite yapılan itiraz, Tapulama Komisyonunca 24/10/1964 tarihinde reddedilmiştir. Tapulama tutanaklarının kesinleşmesinden sonra 26/11/1964 tarihinde A.G. adına çaplı tasarruf vesikası düzenlenmiştir.

7. Orman Kadastro Komisyonunca 1975 yılında başlanan 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 2/B maddesi uygulaması sonucunda 21/6/1976 tarihinde ihtilaf konusu taşınmazın 5.000 m²lik kısmının 1961 yılından önce orman vasfını yitirdiği tespit edilerek 6831 sayılı Kanun'un 2/B maddesi uyarınca Hazine adına orman sınırları dışına çıkarılmasına karar verilmiştir. Benzer işlemler 24/7/1984 ve 12/3/1999 tarihlerinde de tekrarlanmıştır. Ancak 12/3/1999 tarihinde kesinleşen tutanakta, taşınmazın orman özelliğini yitiren kısmının 5.250 m² olduğu tespit edilmiştir.

8. Hazine tarafından 18/6/2002 tarihinde A.G.nin mirasçıları aleyhine İzmir 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde sicilin düzeltilmesi davası açılmıştır. İzmir 1. Asliye Hukuk Mahkemesince yaptırılan bilirkişi incelemesi sonucunda taşınmazın orman özelliğini yitiren kısmının 5.367 m² olduğu tespit edilmiştir. İzmir 1. Asliye Hukuk Mahkemesi 24/1/2006 tarihinde davayı kabul ederek taşınmazın 5.367 m²lik kısmının A.G. adına olan tapu kaydının iptali ile orman niteliğiyle Hazine adına tesciline ve bu kısım üzerinde bulunan ağaçların A.G.ye ait bulunduğunun tapuya şerh verilmesine, 2.633 m²lik kısmının A.G. adına olan tapu kaydının iptali ile Hazine adına tesciline karar vermiştir. İlk derece mahkemesi kararı Yargıtay 20. Hukuk Dairesinin 9/11/2006 tarihli kararıyla onanmış, karar düzeltme istemi de aynı Dairenin 12/4/2007 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

9. Gerçekleştirilen ifraz işlemi sonucunda taşınmazın 5.367 m²lik kısmı 1045, 2.633 m²'lik kısmı ise 1044 parsel numarasını almıştır.

B. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Başvuru Süreci

10. Başvurucu 8/11/2007 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurucu, mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. AİHM 28/3/2017 tarihli kararıyla başvurunun iç hukuk yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir. Anılan kararda 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un 5. maddesinin (2) numaralı fıkrasına atıfta bulunulmuştur.

C. İnsan Hakları Tazminat Komisyonuna Başvuru Süreci

11. Başvurucu 21/6/2017 tarihinde İnsan Hakları Tazminat Komisyonuna (Tazminat Komisyonu) müracaat etmiştir. Başvuru dilekçesinde başvurucu, taşınmazın 19/4/2012 tarihli ve 6292 sayılı Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi Ve Hazine Adına Orman Sınırları Dışına Çıkarılan Yerlerin Değerlendirilmesi İle Hazineye Ait Tarım Arazilerinin Satışı Hakkında Kanun'un 7. maddesi uyarınca bedelsiz iadesi için Maliye Bakanlığına yaptığı müracaatın üzerinden yaklaşık beş yıl geçmesine rağmen henüz cevaplanmadığını belirtmiştir. Başvurucu; taşınmazın 6292 sayılı Kanun'un 7. maddesi uyarınca bedelsiz olarak aynen iadesine karar verilmesini, ayrıca lehine tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

12. Tazminat Komisyonu 4/10/2018 tarihinde 1045 numaralı parsel yönünden olağan başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle başvurunun reddine, 1044 numaralı parsel yönünden ise tazminat talebinin kabulü ile başvurucu lehine 6.500 TL tazminata hükmedilmesine karar vermiştir. Kararın gerekçesi özetle şu şekildedir:

i. 6292 sayılı Kanun'un 7. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde, 6831 sayılı Kanun'un 2. maddesinin (B) paragrafının (2/B) uygulanmasıyla mülkiyet hakları iptal edilmiş arsa sahiplerine tapularının iadesi öngörülmektedir. Aynı Kanun'un 7. maddesinin (4) numaralı fıkrasına göre ormanlık araziye dâhil olması sebebiyle Maliye Hazinesi tarafından açılan dava sonucunda mülkiyet hakkı Maliye Hazinesine geçen arsalar, Orman Genel Müdürlüğünün ağaçlandırması için kullanımına sunulan araziler, kamuya açık olarak kullanılan ya da başka sebeplerle değerlendirilen, diğer kanunlara bağlı olan veya Maliye Hazinesi tarafından seçilen araziler iade konusu olamaz. İlgili şahıslar, söz konusu arsalar karşılığında eşdeğer bir arsa ya da ticari değerine eşdeğer bir tazminat elde edebilmektedir. AİHM Arıoğlu ve diğerleri/Türkiye ((k.k.), B. No: 11166/05, 6/11/2012) kararında 6292 sayı Kanun'un 7. maddesinde öngörülen iade imkânının etkili ve tüketilmesi zorunlu bir yol niteliğinde olduğuna karar vermiştir.

ii. Somut olayda A.G.nin mirasçıları 3/7/2012 tarihinde Maliye Bakanlığına dilekçe vererek taşınmazın bedelsiz olarak iadesini talep etmiştir. Maliye Bakanlığı tarafından defterdarlık uzmanına yaptırılan inceleme sonucu düzenlenen raporda ifraz ile 1045 parsel numarası altında 5.367 m² yüz ölçümlü tarla vasfıyla Hazine adına tapuya tescil edilen taşınmazın başvurucuya hissesi oranında iadesi gerektiği görüşü bildirilmiştir. Ancak başvurucunun AİHM'e yapmış olduğu başvurunun 2/B iade kapsamındaki 1045 numaralı parsel ile birlikte 1044 numaralı parseli de (2.633 m²lik kısmı) kapsaması nedeniyle iade işlemi henüz yapılamamıştır.

iii. 6292 sayılı Kanun'a dayanan iade talebi başvurucu açısından daha güvenceli ve etkilidir. Bu talebin yetkili makamlarca incelenmesinin beklenmesi daha uygun olacaktır. Dolayısıyla başvurucunun ölmüş babasının malik olduğu 630 numaralı parselde bulunan taşınmazın 5.367 m²lik kısmının 2/B olarak belirtilerek tapu kaydının iptali ile Hazine adına tapuya kayıt ve tesciline ilişkin başvurunun olağan başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle reddine karar verilmiştir.

iv. Buna karşılık 630 numaralı parselde bulunan taşınmazın 2.633 m²lik kısmının (ifraz ile yeni 1044 numaralı parsel) orman vasfı ile Hazine adına tapu kütüğüne kayıt ve tesciline karar verilmesi sonrasında başvurucunun da aralarında bulunduğu mirasçılarının tazminat talebiyle herhangi bir başvurularının olmadığı anlaşılmaktadır.

v. Defterdarlık uzmanı bilirkişinin gayrimenkul değerleme raporu ile Buca Belediye Başkanlığı ve Buca Tapu Müdürlüğünün cevap yazılarından başvurucunun murisinin maliki olduğu taşınmazın 2.633 m²lik kısmının 1/25000 ölçekli İzmir Büyükşehir Bütünü Çevre Düzeni Planı Kapsamında Tahtalı Barajı Su Koruma Havzası dâhilinde kısmen yolda kısmen de orman alanları içinde kaldığı, köy merkezine 1,4 km, ilçe merkezine 17,6 km, şehir merkezine ise 22,5 km mesafede olduğu ve üzerinde önceki tapu malikine ait herhangi bir muhdesatın bulunmadığı tespit edilmiştir. Taşınmaza ulaşım imkânının kolay olması, köy merkezine yakın konumda olması ve bölgeye olan talebin artma eğilimi göstermesi hususları taşınmazın değerini artıran unsurlar iken orman vasfının bulunması, müstakil kullanıma elverişli olmaması ve kısmen yolda kalması yönleri de değerini azaltan faktörlerdir. Tüm araştırmalar ve değerlendirmeler ışığında dava konusu taşınmazın 2018 yılı birim bedelinin

60-65 TL/m², 2007 yılı değerinin ise 5-7 TL/m² aralığında olabileceği anlaşılmaktadır.

vi. Başvurucunun murisinin malik olduğu taşınmazın 2.633 m²lik kısmının orman tahdit sınırları içinde kaldığından bahisle tazminat ödenmeksizin tapu kaydının iptali ile orman vasfıyla Maliye Hazinesi adına tapuya kayıt ve tesciline karar verilmesi nedeniyle mülkiyet hakkı ihlal edilmiştir. AİHM'in mülkiyet hakkı konusundaki yerleşik içtihatları ve hissesi de gözönüne alınarak başvurucuya toplam 6.500 TL tazminat ödenmesi gerekir.

13. Defterdarlık uzmanı bilirkişi tarafından hazırlanan 23/7/2018 tarihli raporda özetle 2007 yılında bölgede gerçekleştirilen satış işlemleri sonucu oluşan metrekare rayiç değerin 0,06 TL ila 1,33 TL arasında değiştiği ancak bunun gerçek rayiç değerini göstermekten uzak olduğu ve taşınmazın 2007 yılı metrekare birim rayiç değerinin 5 TL ila 7 TL olabileceği belirtilmiştir.

D. İdari Yargı Süreci

14. Başvurucu, Tazminat Komisyonu kararına karşı Ankara Bölge İdare Mahkemesi 11. İdari Dava Dairesinde (Bölge İdare Mahkemesi) itiraz yoluna başvurmuştur. İtiraz dilekçesinde başvurucu, murisi adına kayıtlı bulunan tapunun hukuka aykırı olarak iptal edildiği iddiasının yanında Tazminat Komisyonunun rayiç bedel takdir etme yetkisinin bulunmadığını, bu yetkinin Maliye Bakanlığına ait olduğunu, başvuru dilekçesindeki tazminat talebinin sadece manevi tazminata ilişkin olduğunu belirtmiştir. Başvurucu; taşınmazın bir bütün olarak iadesi gerektiğini savunmuş, takdir edilen 6.500 TL'nin düşük olduğunu iddia etmiştir. İtiraz dilekçesinde başvurucu ayrıca Maliye Bakanlığının 1045 numaralı parselin iadesi için kendisini 1044 numaralı parselden kaynaklanan haklardan feragat etmeye zorladığını iddia etmiş, 6292 sayılı Kanun kapsamındaki başvurusunun haksız yere bekletildiğini öne sürmüştür.

15. Bölge İdare Mahkemesi 19/12/2018 tarihinde itirazı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde, 1045 numaralı parsel yönünden 6292 sayılı Kanun kapsamındaki iade yolunun tüketilmemesi nedeniyle başvurunun reddedilmesinin hukuka uygun olduğu belirtilmiştir. Kararda ayrıca 1044 numaralı parsel yönünden taşınmazın mülkiyetinin yitirildiği tarih esas alınarak değerinin belirlenmesinin hukuka uygun olduğu ve tazminatın hesaplanma yönteminde de bir isabetsizlik bulunmadığı açıklanmıştır. Nihai karar 11/2/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

16. 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 1007. maddesi şöyledir:

"Tapu sicilinin tutulmasından doğan bütün zararlardan Devlet sorumludur.

Devlet, zararın doğmasında kusuru bulunan görevlilere rücu eder.

Devletin sorumluluğuna ilişkin davalar, tapu sicilinin bulunduğu yer mahkemesinde görülür."

17. 6384 sayılı Kanun'un 1. maddesi şöyledir:

"(1) Bu Kanunun amacı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılmış bazı başvuruların tazminat ödenmek suretiyle çözümüne dair esas ve usullerin belirlenmesidir."

18. 6384 sayılı Kanun'un 2. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türkiye'nin taraf olduğu ek protokoller kapsamında korunan haklara ilişkin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin yerleşik içtihatları doğrultusunda Ülkemiz aleyhine verilen ihlal kararlarının yoğunluğu dikkate alınmak suretiyle diğer ihlal alanları bakımından da Cumhurbaşkanı kararıyla bu Kanun hükümleri uygulanabilir."

19. 6384 sayılı Kanun'un 4. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bu Kanun kapsamında yapılacak müracaatlar hakkında karar vermek üzere Bakanlığın merkez, bağlı ve ilgili kuruluşlarında çalışan hâkim ve savcılar arasından Adalet Bakanı tarafından atanacak dört kişi ile Maliye Bakanı tarafından Maliye Bakanlığı personeli arasından atanacak bir kişiden oluşan toplam beş kişilik bir Komisyon kurulur. Komisyon Başkanı bu üyeler arasından Adalet Bakanı tarafından seçilir."

20. 6384 sayılı Kanun'un 5. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Başvuran, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde Komisyona müracaat edebilir. Bu süre içinde müracaatta bulunmayanlar Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin münhasıran iç hukuk yollarının tüketilmemiş olması gerekçesine dayanan kabul edilemezlik kararının kendilerine tebliğinden itibaren bir ay içinde de Komisyona müracaat edebilirler."

21. 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesiyle tapu sicilinin tutulmasından doğan bütün zararlardan devletin sorumlu olduğu, devletin zararın doğmasında kusuru bulunan görevlilere rücu edebileceği hüküm altına alınmıştır. Öncesinde Yargıtay, bu maddenin sadece tapu sicilinde yapılan hataları kapsadığı ancak tapu sicili oluşturulurken yani kadastro çalışmalarından kaynaklanan hataların bu madde kapsamında değerlendirilemeyeceği yönünde kararlar vermiştir. Bununla birlikte AİHM tarafından verilen çok sayıda ihlal kararından sonra Yargıtay, içtihat değişikliğine giderek kadastro sırasında yapılan hataların da 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesi kapsamında devletin sorumluluğu altında olduğuna ve tazminat ödenmesi gerektiğine dair kararlar vermiştir.

B. Uluslararası Hukuk

22. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) ek (1) No.lu Protokol'ün 1. maddesi şöyledir:

"Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez."

23. AİHM, mülkün gerçek değerine göre makul kabul edilebilecek bir miktarda tazminat ödemeden mülkiyetten yoksun bırakmanın Sözleşme'ye ek (1) No.lu Protokol'ün 1. maddesi kapsamında aşırı bir yük oluşturduğunu ve hiç tazminat ödenmeden mahrum bırakmanın ancak istisnai durumlarla haklı bulunabileceğini belirtmektedir (Jahn ve diğerleri/Almanya [BD], B. No: 46720/99, 72203/01, 72552/01, 30/6/2005, § 116; Nastou/Yunanistan (No. 2), B. No: 16163/02, 15/7/2005, § 33).

24. Turgut ve diğerleri/Türkiye (B. No: 1411/03, 8/7/2008) kararına konu olayda, 1911 yılında tapuya tescil edilen taşınmazın tapu kaydı orman olması dolayısıyla özel mülkiyete konu olamayacağı gerekçesiyle yargı kararıyla iptal edilmiştir. AİHM, başvuruculaların miras bırakanının 1911 yılında bu taşınmazı edindiğine ve başvuruculaların tapu kayıtlarının Hazine yararına iptal edildiği tarihe kadar söz konusu taşınmazın iç hukuktaki tüm sonuçlarıyla birlikte meşru olduğuna işaret etmiştir. AİHM sonuç olarak tazminat ödenmeksizin tapu kaydının iptal edilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlaline karar vermiştir (Turgut ve diğerleri/Türkiye, §§ 86-93).

25. AİHM, adil dengenin sağlanıp sağlanmadığının ve malike aşırı külfet yüklenip yüklenmediğinin değerlendirilmesinde tazminat tutarının önemli bir unsur olduğunu vurgulamakta, taşınmazın gerçek değerinin karşılanmamasının kural olarak adil dengeyi bozacağını kabul etmektedir. AİHM'e göre tazminat miktarı kural olarak taşınmazın mülkiyetinin kaybedildiği tarihteki değerine göre hesaplanmalıdır. Başka türlü yaklaşımlar az veya çok keyfîliğe ve belirsizliğe neden olabilir (Vistiņš ve Perepjolkins/Letonya [BD], B. No: 71243/01, 25/10/2012, §§ 110, 111).

26. AİHM, somut olayda benzer bir başvuruyu 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesinde öngörülen tazminat yolunun ve 6292 sayılı Kanun'da düzenlenen iade mekanizmasının tüketilmemesi sebebiyle kabul edilemez bulmuştur (Arıoğlu ve diğerleri/Türkiye, (k.k.) B. No: 11166/05, 6/11/2012).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

27. Anayasa Mahkemesinin 21/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

28. Başvurucu, murisi adına olan tapunun iptal edilmesinin hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Başvurucu 6292 sayılı Kanun kapsamında yapılan başvuru üzerine taşınmazın henüz iade edilmemiş olmasının mülkiyet hakkının ihlaline yol açtığını belirtmiştir. Tazminat Komisyonunun rayiç bedel takdir etme yetkisinin bulunmadığını öne süren başvurucu; taşınmazın bir bütün olarak iadesi gerektiğini savunmuş, Tazminat Komisyonundan tazminat değil taşınmazın iadesini talep etmesine rağmen Tazminat Komisyonunun tazminata hükmetmesinden yakınmıştır. Başvurucu; taşınmazın orman değil 300 zeytin, 20 aşılı armut ve 40 kadar da başka meyve ağacını içerdiğini, ayrıca taşınmazda bir bağ evi ve iki kuyunun bulunduğunu, bu nedenle Tazminat Komisyonunun taşınmazın nitelikleriyle ilgili tespitlerinin hatalı olduğunu belirtmiştir. Başvurucu ayrıca tazminat miktarının tespitinde taşınmazın 2007 yılındaki değerinin esas alınmasından şikâyetçi olmuştur. Başvurucu son olarak Bölge İdare Mahkemesi kararının gerekçesiz olduğunu iddia etmiştir.

29. Bakanlık görüşünde; 1045 numaralı parselin mirasçılar adına tescil edildiği ancak başvurucunun 27/8/2019 tarihinde bir daha idareye başvurarak taşınmazın tamamını kendi adına tescil edilmesini talep ettiği ve bu talebin reddine ilişkin olarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığının 10/10/2019 tarihli işlemine karşı İzmir 4. İdare Mahkemesinde açılan davanın 13/12/2021 tarihinde reddedildiği, davanın hâlen istinaf aşamasında derdest olduğu belirtilmiştir. Bakanlık, taşınmazın A.G.nin mirasçıları adına tescil edildiği gözetildiğinde başvurucunun mağdur statüsünün devam edip etmediğinin tartışılması gerektiğini ileri sürmüştür. 1044 parsel numaralı taşınmaz yönünden ise Maliye Bakanlığı ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığının ekte sunulan görüşlerinin dikkate alınmasını talep etmiştir.

30. Maliye Bakanlığının Bakanlık aracılığıyla gönderdiği yazıda, Tazminat Komisyonu tarafından ilgili belediye ile yazışma yapılarak 1044 numaralı parselin bedelinin belirlendiği belirtilmiş; başvurucunun miras hissesi dikkate alınarak ödeme yapılmasının yerinde olduğu görüşü açıklanmıştır.

31. Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Bakanlık aracılığıyla gönderdiği yazıda, 1045 parsel numaralı taşınmazın A.G.nin mirasçıları adına tescilinin yapıldığı belirtilmiştir.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. 1045 Numaralı Parsel Yönünden

32. Tazminat Komisyonunca başvurucunun 1045 numaralı parsel yönünden 6292 sayılı Kanun'un 7. maddesi uyarınca taşınmazın bedelsiz olarak iadesi için Maliye Bakanlığına müracaat ettiği gözetilerek öncelikle anılan yolun tüketilmesi gerektiğine karar verilmiştir.

33. Anayasa Mahkemesi A.M.O. ve diğerleri (B. No: 2015/868, 9/5/2018) kararında, kişiler adına tescilli iken daha önce kesinleşmiş yargı kararıyla 2/B alanı olarak Hazine adına tescil edilmiş taşınmaz yönünden 6292 sayılı Kanun'da öngörülen idari ve yargısal başvuru yollarının tüketilmesi gerektiğine hükmetmiştir (A.M.O. ve diğerleri, §§ 50-61). 1045 numaralı parselin 6831 sayılı Kanun'un 2/B maddesi uyarınca Hazine adına orman sınırları dışına çıkarıldığı, akabinde de tapusunun iptal edilerek Hazine adına tescil edildiği sabittir. Dolayısıyla A.M.O. ve diğerleri kararlarında yapılan değerlendirmenin aynen 1045 numaralı parsel yönünden de geçerli olduğu anlaşılmaktadır.

34. AİHM Tazminat Komisyonunun 6384 sayılı Kanun uyarınca tazminata hükmedebileceğini gözeterek başvuru yollarının tüketilmemesi sebebiyle kabul edilemezlik kararı vermiş ise de başvurucunun gerek Tazminat Komisyonuna yaptığı başvurusunda gerekse bireysel başvuru formunda tazminata hükmedilmesinden ziyade taşınmazın tümünün iadesini talep ettiği görülmektedir. Tazminat Komisyonunun taşınmazın iadesine karar verme yetkisi bulunmadığı gözetildiğinde iade talebi yönünden etkili olduğu anlaşılan 6292 sayılı Kanun kapsamındaki başvuru yolunun tüketilmesi gerektiğine karar verilmiş olmasında bir keyfîlik veya bariz takdir hatası bulunmamaktadır.

35. Bu durumda 1045 numaralı parsel yönünden 6292 sayılı Kanun kapsamında belirtilen idari ve yargısal süreçler usulünce tüketilmeden bireysel başvuruda bulunulduğu anlaşılmaktadır.

36. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. 1044 Numaralı Parsel Yönünden

37. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

38. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden şikâyet eden bir kimse, önce böyle bir hakkının var

olduğunu kanıtlamak zorundadır. Bu nedenle öncelikle başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca korunmayı gerektiren mülkiyete ilişkin bir menfaate sahip olup olmadığı noktasındaki hukuki durumunun değerlendirilmesi gerekir (Cemile Ünlü, B. No: 2013/382, 16/4/2013, § 26; İhsan Vurucuoğlu, B. No: 2013/539, 16/5/2013, § 31). Somut olayda İzmir ili Buca ilçesi Kırıklar köyünde kâin 630 parsel numaralı taşınmazın 1964 yılındaki tapulama çalışması sonucu başvuruculaların murisi adına tespit edildiği, dolayısıyla mülkün varlığı sabittir.

b. Müdahalenin Varlığı ve Türü

39. Anayasa'nın 35. maddesinde bir temel hak olarak güvence altına alınmış olan mülkiyet hakkı kişiye -başkasının hakkına zarar vermemek ve kanunların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla- sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma ve ondan tasarruf etme, onun ürünlerinden yararlanma olanağı verir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 32). Dolayısıyla malikin mülkünü kullanma, mülkün semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53).

40. Anayasa’nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği görülmektedir. Buna göre Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş; ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında, genel olarak mülkiyet hakkının hangi koşullarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi, mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, §§ 55-58).

41. Başvuru konusu taşınmaz 12/4/2007 tarihinde kesinleşen mahkeme kararıyla iptal edilmiştir. Dolayısıyla başvurucunun mülkiyet hakkına müdahalede bulunulduğu kuşkusuzdur. Diğer taraftan tapuların iptal edilmiş olması karşısında müdahalenin mülkten yoksun bırakmaya ilişkin kural çerçevesinde incelenmesi uygun görülmüştür.

c. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

42. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

43. Anayasa'nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması

gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

i. Kanunilik

44. Temel bir değer olarak çevrenin korunması ve herkesin çevreden eşit şekilde yararlanma hakkının bir uzantısı olarak Anayasa'nın 169. maddesinde, ormanların devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu belirtilerek bu alanlarda özel mülkiyet yasaklanmıştır. Bu nedenle belli bir sürenin geçmesiyle söz konusu alanlarda özel mülkiyet edinilmesi olanaklı değildir (AYM, E.2009/31, K.2011/77, 12/5/2011). Bu bağlamda 6831 sayılı Kanun'un 1. maddesinde de tabii olarak yetişen veya emekle yetiştirilen ağaç ve ağaççık topluluklarının yerleriyle birlikte orman sayılacağı hüküm altına alınmış, aynı Kanun'un 2. maddesinin üçüncü fıkrasında bu yerler dışında orman sınırlarında hiçbir suretle daraltma yapılamayacağı düzenlenmiştir. Anılan Kanun hükümlerinin ulaşılabilir, öngörülebilir ve belirli olduğunda kuşku bulunmadığından başvuruya konu müdahalenin kanuna dayalı olduğu sonucuna varılmıştır (Cemile Gökhan ve diğerleri, B. No: 2015/1203, 23/5/2018, § 70).

ii. Meşru Amaç

45. Anayasa'nın 169. maddesinde, ormanların ülke yönünden taşıdığı büyük önem gözetilerek korunması ve geliştirilmesi konusunda ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir. Bu özel ve ayrıntılı düzenlemenin ülkemizde orman örtüsünün sürekli yok edilmesi gerçeğinden kaynaklandığı kuşkusuzdur. Anayasa'nın 169. maddesinin birinci fıkrası gereğince devlet, doğal kaynaklarımızın en önemlilerinden birisi olan ormanların korunması ve sahalarının genişletilmesi için gereken tedbirleri alıp kanun koymak ve bütün ormanların gözetimi ödevini yerine getirmek durumundadır (AYM, E.2013/96, K.2014/118, 3/7/2014). Dolayısıyla ormanların korunması amacıyla mülkiyet hakkına müdahale edilmesinde kamu yararına dayalı meşru bir amacın bulunduğu tartışmasızdır (AYM, E.2009/31, K.2011/77, 12/5/2011).

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

46. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 38).

47. Ölçülülük ilkesi gereği kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekmektedir. Bu adil denge, başvurucunun şahsi olarak aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır. Müdahalenin ölçülülüğünü değerlendirirken Anayasa Mahkemesi bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini ve diğer taraftan müdahalenin niteliğini, başvurucunun ve kamu otoritelerinin davranışlarını da gözönünde tutarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır (Arif Güven, B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 58, 60).

48. Devletin hüküm ve tasarrufu altında olan malların korunması amacıyla mülkiyet hakkına müdahale edilmesi meşru olmakla birlikte bu kamusal külfetin tamamının mülk sahiplerine yüklenemeyeceği ve kanun koyucunun buna uygun çözüm yolları bulması gerekeceği açıktır (AYM, E.2009/31, K.2011/77, 12/5/2011). Kamuya ait orman ve diğer malların korunmasındaki kamu yararı amacı ile başvurucunun mülkiyet hakkı arasında makul denge, başvurucuya tazminat ödenmesi veya başvurucunun zararının başka yollarla telafi edilmesi şartıyla sağlanabilir (Hüseyin Akbulut ve Yusuf Akbulut, B. No: 2014/7643, 6/4/2017, § 32).

49. Mülkiyet hakkından yoksun bırakılma biçimindeki müdahalelerde adil dengenin sağlanması için hükmedilmesi gereken tazminatın miktarı kural olarak taşınmazın müdahale anındaki gerçek (tam) değeridir. Taşınmazın müdahale anındaki değerinin hesaplanması dışındaki seçenekler taşınmazın değerinde sonradan meydana gelen artış veya azalmalar nedeniyle malikin haksız kazanç elde etmesine veya haksız yere zarara uğramasına yol açabilir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014). Öte yandan kamu yararının zorunlu kıldığı çok istisnai hâllerde taşınmazın gerçek değerinin altında tazminat ödenebilir (Arzu Kocakaya ve diğerleri, B. No: 2018/34900, 13/1/2022, § 60).

50. Diğer taraftan 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesi tapu sicilinin tutulmasından doğan bütün zararlardan devletin sorumlu olduğunu, zararın doğmasında kusuru bulunan görevlilere devletin rücu edebileceğini hüküm altına almıştır. Nitekim Anayasa Mahkemesi daha önceki kararlarında Yargıtay içtihadına dayanarak 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesinde öngörülen tazminat yolunun kadastro tespiti aşamalarındaki işlemlerden doğan zararların telafisi yönünden de etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır (Nazmiye Akman, B. No: 2013/1012, 16/4/2013, § 25; Ahmet Hilmi Serter, B. No: 2014/10954, 17/11/2016, §§ 41, 42; Hatice Avcı ve diğerleri, B. No: 2014/9788, 22/9/2016, §§ 74-76).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

51. Başvurucunun murisi adına kayıtlı olan taşınmazın tapu kaydı 12/4/2007 tarihinde kesinleşen mahkeme kararıyla iptal edilerek Hazine adına tescil edilmiştir. Dolayısıyla başvurucu ve diğer mirasçılar 12/4/2007 tarihinde taşınmazın mülkiyetini kaybetmiştir.

52. Başvurucu, taşınmazın orman olarak tespitinin hukuka aykırı olduğunu öne sürmüş ise de İzmir 1. Asliye Hukuk Mahkemesinin 24/1/2006 tarihli kararı Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamındaki zaman bakımından yetkisinden önce -12/4/2007 tarihinde- kesinleştiğinden taşınmazın orman niteliğinde olduğu tespitiyle ilgili olarak eldeki başvuruda bir inceleme yapılması mümkün değildir.Bu durumda müdahalenin başvurucuya aşırı ve orantısız bir yük yükleyip yüklemediğiyle sınırlı bir inceleme yapılacaktır.

53. Tapu kayıtlarının oluşturulması ve tutulması kamu makamlarının gözetiminde olduğuna göre orman olmasına rağmen hatalı olarak bu kayıtların oluşturulması hâlinde de yine devletin sorumlu olması tabiidir. Ormanların ya da orman alanlarının korunması bağlamında müdahalenin kamu yararına dayalı meşru bir amacı bulunmakta ise de devletin verdiği tapuya dayanarak mülkiyet hakkı sahibi olan başvurucunun da menfaatlerinin gözetilmesi ve bu çerçevede idarenin hatalı işleminin bütün sonuçlarının başvurucuya yüklenmemesi gerekmektedir. Bu bağlamda tapunun iptal edilmesi karşılığında tazminat ödenmesinin başvurucuya yüklenen külfeti hafifletecek ve kamu yararı ile bireysel menfaatlerin dengelenmesini sağlayacak önemli bir araç olduğu söylenebilir.

54. Nitekim Türk hukukunda tapu sicilinin hatalı tutulmasından kaynaklanan zararların

devlet tarafından tazmin edilmesini öngören düzenleme, 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesinde yer almıştır. Anılan maddede; tapu sicilinin tutulmasından doğan bütün zararlardan devletin sorumlu olduğu, zararın doğmasında kusuru bulunan görevlilere devletin rücu edebileceği hüküm altına alınmıştır (Nazmiye Akman, § 22; Ahmet Hilmi Serter, § 39; Hatice Avcı ve diğerleri, § 72).

55. Tazminat Komisyonu da tapu kaydının hatalı olarak oluşturulmasından devletin 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesi çerçevesinde sorumluluğunun bulunduğunu kabul etmiştir. Tazminat Komisyonu, Buca Belediye Başkanlığı ve Buca Tapu Müdürlüğünden temin ettiği belgelere göre taşınmazın değerini etkileyen unsurları dikkate alarak mülkiyetinin yitirildiği 2007 yılındaki değerini tespit etmiştir. Tazminat Komisyonu, taşınmazın 1/25000 ölçekli İzmir Büyükşehir Bütünü Çevre Düzeni Planı Kapsamında Tahtalı Barajı Su Koruma Havzası dâhilinde kısmen yolda kısmen de orman alanları içinde kaldığını, köy merkezine 1,4 km, ilçe merkezine 17,6 km, şehir merkezine ise 22,5 km mesafede olduğunu ve üzerinde önceki tapu malikine ait herhangi bir muhdesatın bulunmadığını hesaba katmış; taşınmaza ulaşımın kolay olmasını, köy merkezine yakın konumda bulunmasını ve bölgeye olan talebin artma eğilimi göstermesini taşınmazın değerini artıran, orman vasfının bulunmasını, müstakil kullanıma elverişli olmamasını ve kısmen yolda kalmasını ise değerini azaltan faktörler olarak dikkate almıştır. Tazminat Komisyonunun sonuç olarak taşınmazın 2007 yılı metrekare birim değerini 6 TL olarak tespit ettiği, buna göre belirlediği satış bedelini (2.633x6=15.798) enflasyon etkilerinden arındırılacak şekilde güncelleyerek elde ettiği tutarın (45.500 TL) başvurucunun miras hissesine (1/7) isabet eden 6.500 TL'nin başvurucuya tazminat olarak ödenmesine karar verdiği anlaşılmaktadır.

56. Başvurucu; taşınmazın orman değil meyve ağaçlarının dikildiği bir tarla olduğunu, ayrıca taşınmaz üzerinde bir bağ evi ve iki kuyunun bulunduğunu, bu nedenle Tazminat Komisyonunun taşınmazın nitelikleriyle ilgili tespitlerinin hatalı olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte başvurucu, Bölge İdare Mahkemesine itiraz sürecinde bu iddiaları ileri sürmediği gibi belirtilen bu muhdesatın 1044 numaralı parselde mi yoksa 1045 numaralı parselde mi olduğunu da açıklamamıştır. İzmir 1. Asliye Hukuk Mahkemesinin 24/1/2006 tarihli kararından anlaşıldığı kadarıyla muhdesat 6292 sayılı Kanun kapsamındaki iade başvurusuna konu edilen taşınmazın üzerinde bulunmaktadır. 1044 numaralı parselin üzerinde muhdesat bulunduğuna ilişkin olarak derece mahkemesi kararlarına yansıyan herhangi bir bilgi mevcut değildir. Bu durumda Tazminat Komisyonunun taşınmazın nitelikleriyle ilgili tespitlerinden ayrılmayı gerektiren bir neden yoktur.

57. Başvurucuya ödenmesi gereken tazminatın hesaplanmasında taşınmazların güncel rayiç bedelinin dikkate alınmamış olması Anayasa'nın 35. maddesini ihlal etmemektedir. Anayasa Mahkemesinin 13/11/2014 tarihli ve E.2013/95, K.2014/176 sayılı kararında da kabul edildiği üzere taşınmazın müdahale anındaki değerinin hesaplanması dışındaki seçenekler taşınmaz değerinde sonradan meydana gelen artış veya azalmalar nedeniyle malikin haksız kazanç elde etmesine veya haksız yere zarara uğramasına yol açabilir. Dolayısıyla malikin mülkiyet hakkıyla ormanların korunması amacı arasındaki adil dengenin sağlanmasında taşınmazın güncel değerinin (Tazminat Komisyonuna başvuru tarihindeki) verilmesi gerektiği söylenemeyecektir. Nitekim AİHM'in yaklaşımı da taşınmazın mülkiyetinin yitirildiği tarihteki değerinin verilmesi yönündedir (bkz. § 25). Kuşkusuz tazminat miktarının hesaplanmasında taşınmazın mülkiyetinin yitirildiği tarihteki niteliği de gözönünde bulundurulacaktır. Ne var ki malike ödenecek tazminatın hesaplanmasında taşınmazın mülkiyetinin yitirildiği tarihteki niteliğinin ve değerinin esas alınması gerekmekte ise de

bunun enflasyon karşısında yitirilen kısmının da karşılanması gerekir. Aksi takdirde yıllarca taşınmazını kullanamayan ve taşınmazın bedelinden yararlanamayan malik, elde ettiği yarara karşılık orantısız bir külfete katlanmış olacaktır (benzer yönde değerlendirme için bkz. Arzu Kocakaya ve diğerleri, § 68).

58. Somut olayda 1044 numaralı parselin mülkiyetinin kaybedildiği 12/4/2007 tarihindeki değerinin enflasyon etkisinden arındırılarak güncellenmiş hâlinin başvurucunun miras hissesine isabet eden kısmının başvurucuya ödendiği açıktır. Tazminat Komisyonunun hesaplama yönteminin Anayasa Mahkemesi kararlarında belirlenen ölçütlere uygun olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda mevcut koşullarda başvurucu lehine hükmedilen tazminatın başvurucunun mülkiyet hakkının korunmasındaki bireysel yarar ile ormanların muhafazasındaki kamusal yarar arasındaki adil dengeyi temin ettiği değerlendirilmiştir. Dolayısıyla başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçülü olduğu kanaatine varılmıştır.

59. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın 1045 numaralı parsel yönünden başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın 1044 numaralı parsel yönünden KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının 1044 numaralı parsel yönünden İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ENVER DEMİR

B. No: 2019/10010 | Karar tarihi: 21.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/10010

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ENVER DEMİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/10010)

Karar Tarihi: 21/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Muzaffer KORKMAZ

Başvurucu : Enver DEMİR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda bulunan başvurucunun üç kişilik ziyaretçi listesi oluşturma talebinin reddedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) olduğu iddiasıyla 6/4/2017 tarihinde tutuklanan başvurucu, Elâzığ T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (İnfaz Kurumu) yerleştirilmiştir.

3. Başvurucu 19/9/2018 tarihli dilekçesiyle İnfaz Kurumuna müracaatta bulunarak belirlediği üç kişinin ziyaretçi olarak kabul edilmesini talep etmiştir.

4. İnfaz Kurumu başvurucunun talebini reddetmiştir. 5/12/2018 tarihli kararın gerekçesinde; 17/6/2005 tarihli ve 25848 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik (Ziyaret Yönetmeliği) hükümlerine göre ziyaretle ilgili hususların tutuklu/hükümlülere tebliğinden itibaren altmış gün içinde ziyaretçi listesinin İnfaz Kurumuna verilmesi gerektiği belirtilerek İnfaz Kurumu tarafından bahsi geçen durumun tek tek tebliği yerine duyuru şeklinde tebliğine dair 19/7/2018

tarihinde karar alındığı, bununla birlikte başvurucunun ziyaretçi listesini duyuru tarihi olan 19/7/2018 tarihinden itibaren altmış günlük hak düşürücü süre geçtikten sonra verdiği ifade edilmiştir.

5. Başvurucu, ret kararına Elâzığ İnfaz Hâkimliği (İnfaz Hâkimliği) nezdinde itiraz etmiştir. İnfaz Hâkimliği başvurucunun ziyaretçi listesini altmış günlük hak düşürücü süre geçtikten sonra verdiği gerekçesiyle itirazı reddetmiştir. Başvurucunun anılan karara itirazı ise Elâzığ 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 26/2/2019 tarihli kesin nitelikte kararıyla reddedilmiştir.

6. Nihai karar başvurucuya 6/3/2019 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 21/3/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Silahlı terör örgütü üyesi olma suçundan mahkûm edilen ve hapis cezası kesinleşen başvurucu hakkında denetimli serbestlik tedbiri uygulanmasına karar verilmiştir.

8. Komisyonca kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Ödeme gücünden yoksun olduğunu belirten başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

10. Başvurucu; 24/7/2018 tarihinde görevli bir personel tarafından tutuklulara aileleri dışında üç arkadaşları ile görüşme hakları olduğunun söylendiğini, bu nedenle altmış günlük ziyaretçi listesi verme süresinin bu tarihten itibaren başlaması gerektiğini ancak sürenin geçtiği gerekçesiyle talebinin reddedildiğini belirterek özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı, haberleşme hürriyeti, kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde; mevzuat hükümlerine yer verilerek değerlendirmede bu hususların dikkate alınabileceği belirtilmiştir. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki açıklamalarını tekrarlamıştır.

11. Başvuru, özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvuruda özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Ceza infaz kurumlarında bulunan mahpusların ziyaretçi listesinde değişiklik yapma ve ziyaretçi listesi oluşturma taleplerinin reddedilmesi suretiyle özel hayata saygı hakkına yönelik müdahalelerin kanuniliği, meşru amacı, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu ve ölçülülüğünün denetiminde gözetilmesi gereken genel ilkeler Anayasa Mahkemesince birçok kararda ayrıntılı olarak açıklanmıştır (benzer yöndeki kararlar için bkz. Mehmet Zahit Şahin, B. No: 2013/4708, 20/4/2016, §§ 33-37; Mehmet Sevik, B. No: 2017/24068, 18/7/2019, §§ 31-34).

14. Somut olayda başvurucunun ziyaretçi listesinde değişiklik yapılmasına ilişkin talebinin reddedilmesi suretiyle ortaya çıkan müdahalenin dayanağı olan 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 83. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı ve infaz kurumunun güvenliğinin ve disiplinin sağlanmasına yönelik meşru amacın bulunduğu açıktır. Bu belirlemenin ardından müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığı yönünden inceleme yapılacaktır.

15. Anayasa Mahkemesi üç kişilik ziyaretçi listesi oluşturma talebinin reddedilmesi suretiyle

özel hayata saygı hakkına yapılan müdahalenin ilgili ve yeterli gerekçelere dayandırılmamasının demokratik toplum düzeninde gerekli bir müdahale olmadığını Mehmet Sevik ve Mehmet Zahit Şahin kararlarında kabul etmiştir. Kararlarda Ziyaret Yönetmeliği'nde belirtilen sürenin hak düşürücü değil düzenleyici süre olarak yorumlanabileceğini ve ziyaret hakkına getirilen kısıtlamanın hükümlü ve tutukluların dış dünyayla iletişim kurması ve sosyalleşmesi suretiyle iyileştirilmesi ilkelerine uygun düşmeyeceğini vurgulamıştır. Ayrıca Anayasa Mahkemesi, gerekli görülmesi hâlinde bildirilen ziyaretçilere yönelik ziyarette bulunmalarında sakınca bulunup bulunmadığı hakkında kolluk aracılığıyla araştırma yaptırılabileceğini ve bu konuda kamu makamlarının takdir yetkisinin olduğunu da belirtmiştir. Bu gerekçelerle Mahkeme, üç kişilik ziyaretçi listesi oluşturma talebinin reddedilmesi suretiyle özel hayata saygı hakkına yapılan müdahalenin ilgili ve yeterli gerekçelere dayandırılmadığı, müdahalenin demokratik toplum düzeninde gerekli bir müdahale olmadığı sonucuna ulaşarak ihlal kararı vermiştir (Mehmet Sevik, §§ 36, 37; Mehmet Zahit Şahin, §§ 65-68). Somut olayda da anılan ilkelerden ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamaktadır.

16. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

17. Başvurucu, ihlalin tespit edilerek 300.000 TL maddi tazminat ve 300.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesini talep etmiştir.

18. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında, ihlal sonucuna varıldığında ihlalin ortadan nasıl kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir.

19. Başvuru konusu olayda özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Başvurucunun hakkında denetimli serbestlik tedbiri uygulandığı dikkate alındığında yeniden yargılama yapılmasında hukuki bir yarar bulunmamaktadır.

20. Özel hayata saygı hakkının ihlali nedeniyle yalnızca ihlalin tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya takdiren net 18.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 18.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Elâzığ İnfaz Hâkimliği (E.2018/3868, K.2018/4140) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

DURMUŞ DENİZ

B. No: 2019/10074 | Karar tarihi: 21.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/10074

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

DURMUŞ DENİZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/10074)

Karar Tarihi: 21/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucu : Durmuş DENİZ

Vekili : Av. Ferruh ER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; işçilik alacağının ödenmediği gerekçesiyle açılan davanın dava şartı yokluğundan reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, Ödemiş Belediyesinde çalışmaktayken emekli olması üzerine 10/3/2014 tarihinde Ödemiş Asliye Hukuk (İş) Mahkemesinde (Mahkeme) belirsiz alacak davası niteliğinde işçilik alacaklarına ilişkin dava açmıştır.

3. Mahkeme, davaya ilişkin bilirkişi incelemeleri yaptırmış ve yargılama neticesinde davanın kabulüyle başvurucu lehine iş ilişkisinden kaynaklanan belirlenen alacaklara hükmetmiştir.

4. Temyiz istemi üzerine Yargıtay 22. Hukuk Dairesi verilen Mahkeme kararını bozmuştur. Temyiz kararının gerekçesinde 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 107. maddesinde düzenlenen belirsiz alacak davası miktar veya değeri tam tespit edilemeyen bir alacakla ilgili olarak hak arama durumundaki kişinin hukuk sisteminde karşılaştığı güçlüklerin bertaraf edilmesi amacıyla ihdas edildiği ve bu durumda davanın

belirsiz alacak davası türünde açılabilmesi için uyuşmazlığa konu alacağın miktar veya değerinin tam ve kesin olarak davacı tarafça belirlenememesi gerektiği ifade edilmiştir. Dava dilekçesinde şartları bulunmadığı hâlde davanın belirsiz alacak davası olarak açıldığının belirtildiği durumda davacıya herhangi bir süre verilmeden hukuki yarar yokluğundan davanın reddedilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Başvuruya konu davada da başvurucunun çalışma süresi ve ücretini bildiği bu sebeple dava konusukıdem tazminatı, ihbar tazminatı, yıllık izin ve asgari geçim indirimi ücret alacaklarının miktarını belirleyebilme imkânına sahip olduğu, anılan alacak kalemleri yönünden belirsiz alacak davası açılmasında hukuki yarar bulunmadığından belirtilen talepler yönünden davanın usulden reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulmasının hatalı olduğu belirtilmiştir (detaylı benzer gerekçe için bkz. İsmail Avcı, B. No: 2019/12190, 22/2/2022, § 16).

5. Mahkeme bozma kararına uyarak ve bozma kararındaki gerekçeyi benimseyerek hukuki yarar yokluğundan davayı usulden reddetmiştir. Başvurucu temyiz isteminde bulunmuşsa da Yargıtay 22. Hukuk Dairesi temyiz itirazlarını reddederek hükmü onamış, karar düzeltme talebini de 9/5/2019 tarihinde reddetmiştir.

6. Nihai karar 4/6/2019 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 21/3/2019 tarihinde karar düzeltmeye ilişkin karardan önce bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

8. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

9. Başvurucu, alacağı tam olarak hesaplamasının mümkün olmadığını bu nedenle hem belirsiz alacak davası hem de kısmi dava açtığını, Yargıtay 22. Hukuk Dairesi ile 9. Hukuk Dairesi ve 7. Hukuk Dairesi arasında belirsiz alacak davası konusunda görüş ayrılığı bulunduğunu ve bu görüş ayrılığından dolayı davalarının usulden reddedilmesinin adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Yargıtayın hukuki yarar yokluğundan bozma kararı vermesiyle de alacaklarının zamanaşımına uğradığını, 22. Hukuk Dairesinin katı yorumu nedeniyle yeniden dava açma imkânının da ortadan kalktığını ifade ederek hak arama hürriyetinin ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

10. Başvuru, mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

13. Hak arama özgürlüğüne yapılan müdahale Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara (kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma ve ölçülülük ilkesine

aykırı olmama) uygun olmadığı takdirde Anayasa’nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Başvuru konusu olaya ilişkin verilen dava şartı yokluğundan usuli ret kararları ile yapılan müdahalenin kanun tarafından öngörülme ölçütünü karşıladığı karar gerekçesinde dayanılan kanun maddelerinden anlaşılmıştır. Dava, genel eda davası açmak yerine belirsiz alacak davası açılmasında hukuki yarar bulunmadığından kısmen reddedilmiştir. Dolayısıyla davanın usulden reddedilmesinin mahkemelerin hukuken yarar elde edilemeyecek davalarla meşgul edilmesinin önlenmesi ve kişilerin medeni hakkıyla ilgili uyuşmazlığın karara bağlanması hususunda daha elverişli olan dava yoluna başvurmaya zorlanması şeklinde meşru bir amacı olduğu anlaşılmıştır. Başvurucunun mahkemeye erişimine getirilen sınırlamanın ölçülü olup olmadığı ve başvurucuya ağır bir yük getirilip getirilmediği hususlarının değerlendirilmesi gerekmektedir (İsmail Avcı, §§ 37-56).

14. Anayasa Mahkemesi benzer konuda başvuru olan İsmail Avcı kararında detaylı bir şekilde değerlendirmeler yapmıştır. Yargıtay Dairesinin verdiği kararın usul hukuku bakımından isabetini sorgulamanın Anayasa Mahkemesinin görevi olmadığı, sadece verilen kararlarla başvuruculaın mahkemeye erişim hakkının ihlal edilip edilmediği noktasında inceleme yapıldığı vurgulanmıştır (İsmail Avcı, § 65).

15. Bu bağlamda ölçülülük yönünden incelenecek olan ilk husus, müdahale için seçilen aracın amaca ulaşılmasını sağlayıp sağlamadığıdır. Genel eda davası olarak açılması gerekirken belirsiz alacak davası şeklinde açılan davanın usulden reddedilmesinin medeni hakla ilgili uyuşmazlığın çözümü için en etkili olan davanın açılmasını temin etme amacına ulaşılması yönünden elverişli bir araç olduğu değerlendirilmiştir. Ancak müdahalenin ölçülü olabilmesi için bu aracın son çare olması, diğer bir ifadeyle başvuruculaın haklarını en az zedeleyen bir araç olması gerekir (İsmail Avcı, § 67).

16. 6100 sayılı Kanun usule aykırı olarak düzenlenen dava dilekçelerinin usulüne uygun hâle getirtilmesi için hâkime güçlü yetkiler vermektedir. Hâkime bu yetkilerin tanınmasının amacı davacının maddi hakkının birtakım şekil eksiklikleri sebebiyle usule feda edilmesinin önlenmesi ve bu suretle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkından yararlanmasının sağlanmasıdır. Dolayısıyla hatalı olarak belirsiz alacak davası biçiminde açıldığının düşünülmesi hâlinde davanın genel eda davası olduğu kabul edilerek başvuruculaın talep sonucunu netleştirmesi için başvuruculara süre verilmesinin davanın usulden reddi biçimindeki ağır bir müdahaleden kaçınılmasını sağlayacak bir araç olduğu görülmektedir (İsmail Avcı, §§ 69-70).

17. Sonuç olarak başvuruculaın şartlar oluşmadan açtıkları belirsiz alacak davasının dava şartı yokluğundan reddedilmesinin -usul hukukundaki imkânlar gözetildiğinde- başvurulabilecek son çare olmadığı değerlendirilmiştir. Davaların hukuki yarar yokluğundan reddi suretiyle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalede, medeni hakla ilgili uyuşmazlığın karara bağlanması yönünden en etkili olan davanın açılmasını sağlama amacına ulaşılması için daha hafif müdahale teşkil eden aracın seçilmesi yerine başvuruculaın mahkemeye erişimini imkânsız kılan ağır bir aracın tercih edilmesinin gereklilik şartına uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (İsmail Avcı, § 74).

18. Somut başvuruda da anılan karardan ayrılmayı gerektirir bir husus bulunmamaktadır. Bu nedenle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

19. Başvurucu, mülkiyet hakkının da ihlal edildiğini iddia etmişse de mahkemeye erişim

hakkı yönünden verilen ihlal kararı nedeniyle yargılamanın yenilenmesine karar verildiğinden ayrıca incelenmesine gerek görülmemiştir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

20. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesinden şikâyet etmektedir.

21. Başvuru, makul sürede yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir.

22. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

23. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

24. Başvurucu; ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılmasıyla 36.676,21 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

25. İncelenen başvuruda davanın devam etmesini sağlayacak diğer imkânlar denenmeden dava şartı yokluğundan reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

26. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği mahkemece yapılması gereken iş yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

27. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ödemiş Asliye Hukuk (İş) Mahkemesine (E.2018/369, K.2018/684) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

VEYSİ SANLİ VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/10526 | Karar tarihi: 21.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/10526

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

VEYSİ SANLİ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/10526)

Karar Tarihi: 21/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucular : 1.Veysi SANLİ

2. Mustafa DURGUN

3. Mahmut TETİK

Vekili : Av. Mehmet KARADAĞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, hukuk davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla çeşitli tarihlerde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

3. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/10526 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/10526 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuruculardan Veysi Sanli bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri

olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

5. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucu Veysi Sanli'nin adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

6. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

7. Açıklanan gerekçelerle ekli listede belirtilen başvuruların diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan Veysi Sanli'nin adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Ekli listede numaraları belirtilen başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca adli yardım talebi kabul edilen Veysi Sanli'nin yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

D. Diğer başvuruculların yargılama giderlerinin üzerilerinde BIRAKILMASINA 21/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BARAN DEMİRER

B. No: 2019/10854 | Karar tarihi: 21.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/10854

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BARAN DEMİRER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/10854)

Karar Tarihi: 21/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Murat AZAKLI

Başvurucu : Baran DEMİRER

Vekili : Av. Cem KURPINAR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, dava değerini artırım imkânı verilmeden ve ek rapor alınmadan, taleple bağlılık ilkesi gereği davanın kabulüne karar verilmesinin mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, 28/11/2013 tarihinde İzmir 2. İş Mahkemesinde (Mahkeme) açtığı davada; davalı K.T.D. A.Ş.'de (Şirket) şef ve bölge müdürü olarak çalıştığını ve 7/3/2013 tarihinde kendi isteğiyle işten ayrıldığını belirterek 3.000 TL fazla çalışma ücretinin tahsilini talep ve dava etmiştir.

3. Mahkeme, 12/11/2014 tarihinde, başvurucunun 10.419,22 TL fazla çalışma ücretine hak kazandığını belirterek, fazlaya ilişkin hakkı saklı kalmak kaydıyla taleple bağlılık ilkesi gereği 3.000 TL fazla çalışma ücretinin tahsiline karar vermiştir.

4. Temyiz üzerine Yargıtay 22. Hukuk Dairesince 25/5/2017 tarihinde, eksik inceleme ile hüküm kurulduğu gerekçesiyle bozma kararı verilmiştir.

5. Bu arada başvurucu 10/4/2015 tarihinde İzmir 7. İş Mahkemesinde açtığı davada 7.419,22 TL fazla çalışma ücretinin tahsiline karar verilmesini talep etmiştir.

6. Her iki dava dosyası birleştirilerek yapılan yargılamada Mahkemece bilirkişi raporu alınmıştır.

7. Rapor, başvurucuya ve davalıya tebliğ edilmiş, başvurucu ve davalı rapora itiraz ederek ek rapor alınmasını talep etmişlerdir.

8. Son duruşmada başvurucu vekili, bilirkişi raporunun eksik olduğunu ve ek rapor alınması taleplerinin bulunduğunu, Mahkeme aksi kanaatte ise artırım dilekçesi sunmak istediklerini bildirmiştir. Mahkeme tahkikatın bittiğini bildirmiş ve sözlü yargılamaya geçmiştir. Başvurucu vekili, dava dilekçesini tekrar ettiklerini ve talepleri gibi karar verilmesini istediklerini belirtmiştir.

9. Yargılama sonunda İzmir 2. İş Mahkemesi 17/10/2018 tarihinde; alınan rapor doğrultusunda 1/3 oranında hakkaniyet indirimi uygulanarak bulunan 13.427,60 TL'nin net fazla çalışma ücret alacağı olarak belirlenmesine, taleple bağlılık ilkesi gereği 10.419,22 TL fazla çalışma ücreti alacağının davalıdan tahsiline, fazlaya ilişkin hakkın saklı tutulmasına karar vermiştir.

10. Temyiz üzerine Yargıtay 22. Hukuk Dairesince hüküm onanmıştır.

11. Başvurucu 6/3/2019 tarihinde kararı öğrenmiş ve 29/3/2019 tarihinde başvuru yapmıştır.

12. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. İLGİLİ HUKUK

13. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "Taraflarca getirilme ilkesi" kenar başlıklı 25. maddesinin şöyledir:

"(1) Kanunda öngörülen istisnalar dışında, hâkim, iki taraftan birinin söylemediği şeyi veya vakıaları kendiliğinden dikkate alamaz ve onları hatırlatabilecek davranışlarda dahi bulunamaz.

(2) Kanunla belirtilen durumlar dışında, hâkim, kendiliğinden delil toplayamaz. "

14. 6100 sayılı Kanun'un "Taleple bağlılık ilkesi" kenar başlıklı 26. maddesi şöyledir:

"(1) Hâkim, tarafların talep sonuçlarıyla bağlıdır; ondan fazlasına veya başka bir şeye karar veremez. Duruma göre, talep sonucundan daha azına karar verebilir.

(2) Hâkimin, tarafların talebiyle bağlı olmadığına ilişkin kanun hükümleri saklıdır."

15. 6100 sayılı Kanun'un "Usul ekonomisi ilkesi" kenar başlıklı 30. maddesi şöyledir:

"(1) Hâkim, yargılamanın makul süre içinde ve düzenli bir biçimde yürütülmesini ve gereksiz gider yapılmamasını sağlamakla yükümlüdür."

16. 6100 sayılı Kanun'un "Kapsamı ve sayısı" kenar başlıklı 176. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Taraflardan her biri, yapmış olduğu usul işlemlerini kısmen veya tamamen ıslah edebilir."

17. 6100 sayılı Kanun'un "Islahın zamanı ve şekli" kenar başlıklı 177. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

''(1) Islah, tahkikatın sona ermesine kadar yapılabilir.''

18. 6100 sayılı Kanun'un "Bilirkişi raporunun verilmesi" kenar başlıklı 280. maddesi şöyledir:

"(1) Bilirkişi, raporunu, varsa kendisine incelenmek üzere teslim edilen şeylerle birlikte bir dizi pusulasına bağlı olarak mahkemeye verir; verildiği tarih rapora yazılır ve duruşma gününden önce birer örneği taraflara tebliğ edilir."

19. 6100 sayılı Kanun'un "Bilirkişinin oy ve görüşünün değerlendirilmesi" kenar başlıklı 282. maddesi şöyledir:

"(1) Hâkim, bilirkişinin oy ve görüşünü diğer delillerle birlikte serbestçe değerlendirir."

III. DEĞERLENDİRME

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

20. Başvurucu; belirsiz alacak davası açtığını, bozmadan sonra alınan bilirkişi raporunda fazla çalışma ücretinin 13.427,60 TL olarak hesaplandığını, son duruşmada dava değerini artırım dilekçesi sunmak istediğini ancak artırım imkânı verilmeden taleple bağlılık ilkesi gereği 10.419,22 TL üzerinden davanın kabul edildiğini, artırım dilekçesi verilmesine izin verilmediğini, bu şekilde zamanaşımına uğrayan fazla çalışma alacağının talep edilmesine engel olunduğunu ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca, Yargıtayın bozma kararına uygun olarak rapor alınmadığını, bozma kararı sonrası alınan bilirkişi raporunda haftalık çalışma süresinin dokuz saat olduğu hususunun bozma konusu yapılmadığı kanaatiyle yine haftalık dokuz saat üzerinde fazla çalışma alacağının hesaplandığını, ek rapor alınmasını talep ettiği hâlde bu konuda olumlu veya olumsuz bir karar verilmeksizin tahkikatın sona erdiğinin bildirildiğini, bozma kararına aykırı bilirkişi raporuna dayalı hüküm kurulduğunu iddia etmiştir. Başvurucu bu gerekçelerle adil yargılanma hakkının ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

21. Anayasa’nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu; fazla çalışma ücreti alacağının tahsili amacıyla açtığı davada artırım imkânı verilmeden ve ek rapor alınmadan taleple bağlılık ilkesi gereği davanın kabulüne karar verildiğini, bu şekilde zamanaşımına uğrayan fazla çalışma alacağının talep edilmesine engel olunduğunu, ayrıca Yargıtay bozma ilamına uygun olarak rapor alınmadığını iddia ederek adil yargılanma hakkı ile mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının bir unsuru olan mahkemeye erişim hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

23. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (Sözleşme) yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

24. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini, kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka anlatımla mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

25. Somut olayda başvurucunun, fazla çalışma ücreti alacağının tahsili amacıyla açtığı davada artırım imkânı verilmeden ve ek rapor alınmadan taleple bağlılık ilkesi gereği davanın kabulüne karar verilmesi ve bu bir kısım alacağın zamanaşımına uğradığı iddiasının mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil ettiği açıktır.

26. Mahkemeye erişim hakkı, kural olarak mutlak bir hak olmayıp sınırlandırılabilen bir haktır. Bununla birlikte sınırlandırmanın kanuna dayanması, meşru amacının bulunması ve ölçülü olması gerekir (Serkan Acar, B. No: 2013/1613, 2/10/2013, § 38).

27. Anayasa'nın ''Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması'' kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

28. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa'nın 36. maddesinin ihlaline neden olabilir.

29. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen; kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

30. 6100 sayılı Kanun'un 26. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre Mahkeme, tarafların talep sonuçlarıyla bağlıdır; ondan fazlasına veya başka bir şeye karar veremez. Başvuruya konu olayda başvurucu, fazla çalışma ücreti alacağının tahsili amacıyla dava açmıştır. Mahkemece son kararda başvurucunun talebiyle bağlı kalınarak talep edilen ve dava konusu olan 10.419,22 TL fazla çalışma ücreti alacağının davalıdan tahsiline, fazlaya ilişkin hakkı saklı tutulmasına karar vermiştir.

31. Mahkemenin taleple bağlı kalarak talep edilen alacağın tam kabul kararı ile davalıdan tahsiline karar vermesi 6100 sayılı Kanun'un 26. maddesinin (1) numaralı fıkrasına dayanmakta olup müdahalenin kanuni dayanağının bulunmadığı söylenemez. Bunun yanı

sıra 6100 sayılı Kanun'un 25. maddesi gereği hâkimin, iki taraftan birinin söylemediği şeyi veya vakıaları kendiliğinden dikkate alamayacağı ve onları hatırlatabilecek davranışlarda dahi bulunamayacağı, kendiliğinden delil toplayamayacağı ilkesi de dikkate alındığında, mahkemeye erişim hakkının belli usul kurallarına bağlanmasının, özellikle pozitif yükümlülüklerin söz konusu olduğu ve kamu makamlarının taraf olmadıkları davalarda, iyi adalet yönetiminin sağlanarak kamu yararının gerçekleştirilmesi şeklinde meşru bir amaca yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

32. Son olarak mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçülü olup olmadığı da incelenmelidir. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

33. Mahkemeye erişim hakkının sınırlandırılması için seçilen aracın öngörülen amaca ulaşılabilmesi bakımından elverişli olması gerekir. Ayrıca seçilen araç bu hakkı en az zedeleyici nitelikte olmalıdır. Bununla birlikte hakkı daha az zedeleyen aracın tercih edilmesi gerektiğinin söylenebilmesi için söz konusu araç aynı amacı gerçekleştirmeye uygun olmalıdır. Daha hafif sınırlama teşkil eden aracın tercih edilmesi hâlinde öngörülen amaç gerçekleşmeyecek ise daha ağır müdahale oluşturan aracın seçimi hususundaki tercih, Anayasa'ya aykırı olmaz. Bunun dışında hangi müdahale aracının tercih edileceği hususunda kamu otoritelerinin belli ölçüde takdir yetkisi bulunmaktadır (Mustafa Berberoğlu, B. No: 2015/3324, 26/2/2020, § 48).

34. Öte yandan mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahaleler orantılı olmalıdır. Orantılılık, amaç ile araç arasında adil bir denge kurulmasını gerektirmektedir. Buna göre mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlamayla ulaşılmak istenen meşru amaç ve başvurucunun mahkemeye erişim hakkından yararlanmasındaki bireysel yarar arasında makul bir orantı kurulmalıdır. Hedeflenen amaca ulaşıldığında elde edilecek kamusal yararla kıyaslandığında sınırlama ile kişiye yüklenen külfetin aşırı ve orantısız olmaması gerekir (Mustafa Berberoğlu, § 49).

35. Yargılama sırasında sunulan dilekçeler ve beyanlar da dikkate alındığında, başvurucunun artırım talebinin değerlendirilmemesi suretiyle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin, usul ekonomisi ile iyi adalet yönetimi ilkesinin sağlanarak kamu yararı amacının gerçekleştirilmesi bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez. Somut olaydaki müdahalenin ölçülülüğünün değerlendirilmesi bakımından asıl önem taşıyan ölçüt ise orantılılıktır. Bu itibarla verilen kararla başvurucuya aşırı ve orantısız bir külfet yüklenip yüklenmediğinin tespiti gerekmektedir.

36. Somut olayda başvurucu, 28/11/2013 tarihinde açtığı davada 3.000 TL fazla çalışma ücretinin tahsilini talep ve dava etmiştir. Mahkeme bilirkişi raporu alarak 12/11/2014 tarihinde, başvurucunun 10.419,22 TL fazla çalışma ücretine hak kazandığını belirtmiş ancak taleple bağlılık ilkesi gereği 3.000 TL fazla çalışma ücretinin tahsiline karar vermiştir. Anılan karar Yargıtay 22. Hukuk Dairesince, fazla mesai tahakkuku bulunmayan aylarda da fazla mesai yapıldığının anlaşılmasına göre tahakkuk bulunmayan aylar bakımından da

hesaplama yapılması gerektiği halde eksik inceleme ile hüküm kurulması hatalı bulunarak bozulmuştur. Başvurucu ilk yargılama sırasında alınan bilirkişi raporundaki fazla çalışma alacağına ilişkin miktarı dikkate alarak 10/4/2015 tarihinde açtığı ikinci davada 7.419,22 TL fazla mesai ücretinin tahsiline karar verilmesini talep etmiştir. Her iki dava dosyası birleştirilerek yargılama yapılmıştır.

37. Mahkeme Yargıtay bozma ilamını da dikkate alarak bilirkişi raporu almıştır. Rapor başvurucuya ve davalı tarafa tebliğ edilmiştir. Başvurucu rapora itiraz ederek ek rapor alınmasını talep eden dilekçeyi Mahkemeye sunmuştur. Mahkemece yapılan duruşmada başvurucu, ek rapor alınmasını, mahkeme aksi kanaatte ise artırım yapmak üzere süre verilmesini talep etmiştir. Mahkemece tahkikatın bittiği belirtilerek sözlü yargılama safhasına geçilmiş, başvurucu dava dilekçesindeki talepleri doğrultusunda karar verilmesini istemiştir. Mahkeme davanın tam kabulüne karar vererek, taleple bağlılık ilkesi gereği 10.419,22 TL fazla çalışma ücreti alacağının davalıdan tahsiline, fazlaya ilişkin hakkın saklı tutulmasına karar vermiştir.

38. Yargılama süreci ve Mahkeme kararından anlaşıldığı üzere başvurucunun iddia ve delillerini ileri sürme imkanından yoksun bırakıldığı söylenemez. Mahkemece taleple bağlı kalınarak 10.419,22 TL fazla çalışma alacağının tahsiline karar verilmiş, fazlaya ilişkin hakların saklı tutulmasına hükmedilmiştir. Başvurucuya artırım yapılması için süre verilip verilmemesi mahkemenin takdirinde olup başvurucunun zamanaşımına uğradığını iddia ettiği alacak için dava açabileceği gibi raporun tebliğinden sonra ıslah talebinde de bulunabileceği ancak anılan yolları kullandığının tespit edilemediği, öte yandan talep edemediğini iddia ettiği alacağın başvuru formunda belirtildiği üzere 3.008,38 TL olduğu anlaşılmıştır.

39. Başvurucunun zamanaşımına uğradığını iddia ettği alacağı için hukuki yollara başvurmadığı, defi niteliğinde olan zamanaşımının açılacak bir davada ileri sürülebilecek bir husus olduğu dikkatten kaçmamalıdır. Ayrıca başvurucunun, bilirkişi raporunun tebliğinden sonra ıslah talebinde de bulunabileceği gözönünde bulundurulmalıdır. Dolayısıyla başvurucunun usule yönelik hükümler bakımından üzerine düşen özen yükümlülüğünü yerine getirdiğinin de söylenemeyeceği sonucuna varılmıştır.

40. Öte yandan 6100 sayılı Kanun'un 282. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre; Mahkeme, bilirkişinin oy ve görüşünü diğer delillerle birlikte serbestçe değerlendirir. Bu anlamda mahkemenin her talep üzerine yeni bir rapor veya ek rapor alma zorunluluğunun bulunmadığı not edilmelidir. Somut olayda Mahkemenin teknik bilgiyi gerektiren fazla çalışma ücretinin hesaplanması için başvurucunun da talebi üzerine iki defa bilirkişi raporu aldığı, raporu başvurucuya ve davalıya tebliğ ettiği, başvurucunun iddia ve itirazlarını ileri sürme imkanına sahip olduğu gözönünde bulundurulmalıdır. Bu aşamada başvurucunun itirazı üzerine yeniden rapor alınması hususundaki takdir ve değerlendirme yetkisinin Mahkemeye ait olduğu dikkatten kaçmamalıdır.

41. Son olarak başvurucu, Yargıtayın bozma kararına uygun olarak rapor alınmadığını, yine haftalık dokuz saat üzerinden fazla çalışma alacağının hesaplandığını, ek rapor alınmasını talep ettiği hâlde bu konuda olumlu veya olumsuz bir karar verilmediğini de iddia etmiştir.

42. Somut olayda Mahkemece verilen ilk karar, fazla mesai tahakkuku bulunmayan aylarda da fazla mesai yapıldığının anlaşılmasına göre tahakkuk bulunmayan aylar bakımından da hesaplama yapılması gerektiği hâlde eksik incelemeyle hüküm kurulması hatalı bulunarak Yargıtay tarafından bozulmuştur. Mahkemece bozma kararına uyularak bilirkişi raporu

alınmıştır. Başvurucu vekili ek rapor alınması talebinde bulunmuştur. Mahkemece tahkikatın bittiği bildirilerek sözlü yargılamaya geçilmiş, başvurucu vekili dava dilekçelerindeki talepleri doğrultusunda karar verilmesini talep etmiştir. Mahkeme; haftalık dokuz saat üzerinden fazla çalışma ücretini hesaplayarak yıllarca uzun sürelerle fazla çalışma yapılmasının hayatın olağan akışına aykırı olduğu gerekçesiyle fazla çalışma ücreti alacaklarından 1/3 indirim yapılarak davanın kabulüne, taleple bağlı kalınarak 10.419,22 TL fazla çalışma alacağının davalıdan tahsiline, fazlaya ilişkin hakkın saklı tutulmasına karar vermiştir.

43. Buna göre Mahkemece, Yargıtay bozma ilamındaki gerekçeler ve başvurucunun dava dilekçesindeki talepleri doğrultusunda değerlendirme yapılarak karar verilmiş olup başvurucunun ileri sürdüğü temel argümanların derece mahkemesince değerlendirilmediği de söylenemez.

44. Yukarıdaki tespitler ışığında somut olay değerlendirildiğinde, Mahkemece başvurucunun ek rapor aldırılması talebinin zımnen reddi ve artırım yapılması konusunda değerlendirme yapılmaksızın dava dilekçesindeki taleple bağlı kalınarak verilen kararın katı ve şekilci bir değerlendirme sonucu verildiği söylenemez. Bu nedenle başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçülü olduğu ve bir ihlalin olmadığı sonucuna varılmıştır.

45. Açıklanan nedenlerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

46. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

47. Somut olayda İzmir 2. İş Mahkemesinde 28/11/2013 tarihinde açılan davanın12/2/2019 tarihli Yargıtay ilamı ile kesinleştiği, bu hâliyle iki dereceli yargılamanın 5 yıl 2 ay 14 gün sürdüğü anlaşılmıştır.

48. 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a eklenen geçici 2. maddeye göre Anayasa Mahkemesine yapılan ve münhasıran bu maddenin yürürlüğe girdiği 9/3/2023 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddiasıyla ilgili bireysel başvuruların Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonu (Tazminat Komisyonu) tarafından incelenerek karara bağlanması öngörülmüştür. Anayasa Mahkemesi Veysi Ado [GK] (B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında Tazminat Komisyonuna başvuru imkânının getirilmesine ilişkin yolu ulaşılabilir olma, başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesinin bulunup bulunmadığı yönünden inceleyerek Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna varmış, başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle başvurunun kabul edilemezliğine karar vermiştir.

49. Mevcut başvuruda da söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

50. Açıklanan nedenlerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 21/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SABRİ AKKUM

B. No: 2019/16078 | Karar tarihi: 21.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/16078

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SABRİ AKKUM BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/16078)

Karar Tarihi: 21/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Sabri AKKUM

Vekili : Av. Mervan Eren GÜL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, işveren ile arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle iş sözleşmesinin feshedilmesi üzerine açılan işe iade davasında, davanın sonucuna etkili iddianın kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 8/5/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. 1/1/1970 doğumlu olan başvurucu, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Diyarbakır Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü bünyesinde alt işveren konumundaki şirketin personeli olarak çalışmaktayken 18/10/2017 tarihinde iş akdi tek taraflı olarak feshedilmiştir.

7. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle 14/11/2017 tarihinde dava açmıştır. Dava dilekçesinde, terör örgütü ile irtibatlı olduğu hususunun ispatlanmadığını söylemiştir. Herhangi bir örgütle bağlantısı bulunmadığı gibi bu konuyla ilgili hakkında soruşturma ya da kovuşturma açılmadığını ifade etmiştir. Suçluluğu ispatlanmadan masumiyet karinesi ihlal edilerek ve savunması alınmaksızın haksız ve hukuka aykırı bir şekilde sözleşmesinin feshedildiğini belirtmiş ve bu şekilde çalışma hakkının elinden alınmasından yakınmıştır.

8. Diyarbakır 4. İş Mahkemesi (Mahkeme) 2/7/2018 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Diyarbakır İl Emniyet Müdürlüğü'ne yazılan müzekkere cevabında; davacı hakkında Yasadışı PKK terör örgütü üyesi olma suçundan Diyarbakır 4. ACM 1997/373 Esas, 2005/296 Kararı ile 6 Yıl 3 Ay hapis cezası verildiği ayrıca Terör amaçlı gizli örgüt kurmak (PKK) suçundan İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 1994/2302 soruşturma numarasıyla işlem gördüğü bildirilmiştir

22/07/2016 tarih ve 667 Sayılı KHK nın 4. Maddesinde yer alan düzenlemeye göre; 'Terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı oluşum veya gruplara üyeliği mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen ...' denilmek suretiyle değerlendirme kriteri getirilmiş, Anayasa Mahkemesi'nin 04.08.2016 Tarih 2016/6 D.İş, 2016/12 K.sayılı kararının gerekçesinde de belirtilen tüm bu hususlara yer verilmiştir. 667 Sayılı KHK 4. Maddesinde ifade edilen dolaylı görevlendirmenin alt işveren işçilerini kapsadığından, davacının işe iadesinin yasal olarak mümkün olmadığına, (Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 2017/1764 esas, 2017/1447 karar) ayrıca 667 sayılı KHK'nın içerik denetimi yapılabileceği kabul edildiğinde dahi asıl işverenin iş sözleşmesinin feshine yönelik talebinin alt işveren yönünden geçerli sebep oluşturduğundan (Yarg. 22. Hukuk Dairesi, 2017/5151-4850 E. K. Sayılı karar) açıklanan nedenlerle iş akdinin feshinin geçerli olduğuna ve davanın reddine karar verilerek aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

9. Başvurucu karara karşı 3/10/2018 tarihinde istinaf yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde, hakkında terör örgütüne üye olmak suçundan bugüne kadar herhangi bir soruşturma ya da kovuşturma açılmadığını vurgulayarak dava dilekçesinde belirttiği hususları tekrar etmiştir.

10. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 18/3/2019 tarihinde istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir.

11. Nihai karar başvurucuya 21/4/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 8/5/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. Anayasa Mahkemesince başvurucunun yargılamasının bulunduğu belirtilen Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesine (Ağır Ceza Mahkemesi) ait E.1997/373, K.2005/296 sayılı ilamın onaylı sureti Ağır Ceza Mahkemesinden istenilmiştir. Bunun yanı sıra Mahkeme kararında

Diyarbakır İl Emniyet Müdürlüğünün başvurucu hakkında hapis cezası ve soruşturma olduğunu belirten yazısına yer verilmesi nedeniyle söz konusu yazının bir örneği de Mahkemeden istenilmiştir. Mahkeme 30/10/2019 tarihli cevap yazısında, kararında Diyarbakır İl Emniyet Müdürlüğünün başvurucu hakkında hapis cezası ve soruşturma olduğunu belirtilen yazının sehven yazıldığını ifade etmiştir. Ağır Ceza Mahkemesinin 16/6/2020 tarihli cevap yazısında ise 1997/373 esas numaralı dosyada başvurucunun taraf olarak bulunmadığı ve söz konusu dosyanın karar numarasının 1999/402 olduğu ifade edilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Mevzuat Hükümleri

13. İlgili mevzuat için bakınız Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-25.

B. Yargıtay Kararları

14. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22/10/2007 tarihli ve E.2007/16878, K.2007/30923 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davalı işveren, davacının geçmişten gelen sabıkası ve özellikle yasadışı örgütle bağlantısı nedeni ile güvenlik önlemi olarak iş sözleşmesini feshetmiştir. Bu fesih Alman Hukukunda ve Alman Federal Mahkemelerinde şüphe feshi olarak adlandırılmaktadır. Böyle bir fesihte, işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir. Davacının geçmişte yasadışı örgüt üyesi olması, davacının görev yaptığı bölgede terör olaylarının artması ve demiryolu ulaşımının da hedefte bulunması, davalı işveren açısından iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güvenin sarsıldığı, elverişli objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphenin bulunduğu anlamına gelmektedir. Davacının iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedenle yapıldığı kabul edilmelidir. Davanın reddi yerine yazılı şekilde kabulü hatalıdır."

15. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/11/2018 tarihli ve E.2015/22-2715, K.2018/1720 sayılı kararı şöyledir:

"...şüphe feshinin söz konusu olabilmesi için iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni yıkmaya elverişli, objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphe mevcut olması ve ayrıca olayın aydınlatılması için işverenin kendisinden beklenebilecek bütün çabaları göstermesine karşın eylemin gerçekleştiğinin kanıtlanamaması gerektiğinden, somut uyuşmazlıkta davacının sabit olan, doğruluk ve bağlılığa uymayan nitelikteki eyleminin şüphe feshi teşkil etmediği de açıktır..."

16. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 3/10/2018 tarihli ve E.2018/10430, K.2018/20956 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

Yukarıda açıklanan ilke ve esaslar çerçevesinde değerlendirme yapılacak olursa, somut

olayda davacının iş sözleşmesinin feshi ile ilgili yasal dayanakların 4857 sayılı İş Kanunu ile birlikte Bakanlar Kurulu kararı ile ülke genelinde ilan edilen Olağanüstü Hal kapsamında çıkartılan kanun hükmünde kararnameler olduğu konusunda tereddüt bulunmamaktadır. Söz konusu kararnamelerin iş sözleşmesi ile çalışan işçilere yönelik hükümleri incelendiğinde, gerek 667 sayılı KHK'nin 4. maddesi gerekse 673 sayılı KHK'nin 7. maddesinde bu kanun hükmünde kararnameler kapsamında iş sözleşmesi feshedilen işçilerin bir daha yeniden doğrudan veya dolaylı olarak eski işinde veya benzer işlerde görevlendirilemeyecekleri, bunların işe iadesinin mümkün olmadığı şeklinde emredici nitelikte düzenlemelerin yer aldığı görülecektir. Bu yasal düzenlemelerin nitelik itibariyle, kamu düzenine ilişkin ve açıkça emredici nitelikte olduğu değerlendirildiğinde, açılacak davalarda taraflarca hazırlama ilkesine üstünlük tanınamayacağı göz önüne alınmalıdır. Bu itibarla, ilgili kanun hükmünde kararnameler kapsamındaki fesihlere ilişkin olarak açılan işe iade davalarında, taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir.

Buna göre görülmekte olan davada, sözleşmenin feshine dayanak bilgi ve belgelerin mahkemece resen araştırılması gerekmekte ise de, dosyada sadece Erzurum Cumhuriyet Baş Savcılığına davacı hakkında soruşturma veya kovuşturma olup olmadığı yönünde yazılan yazı cevabi ile yetinildiği, bu yönde başkaca bir araştırma yapılmadığı anlaşılmaktadır. Davacının iş sözleşmesinin feshine dayanak objektif değerlendirmelerin neler olduğu, hangi bilgi ve belgelerin feshe gerekçe yapıldığı davalı bankadan sorularak; bunun yanında resen araştırma ilkesi kapsamında davacı hakkında mevcut ise adli ya da idari soruşturma evrakları, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı'nın Terörle Mücadele, Kaçakçılık, Organize Suçlar ve İstihbarat ile ilgili birimlerinden ve Bilgi Teknolojileri Kurumu'ndan getirtilmeli, varsa davacı ile ilgili bilgi ve belgeler ile yine Bank Asya nezdinde açılmış mevduat hesapları, hesap hareketleri ve bankacılığa ilişkin işlemler olup olmadığı sorulmalı, tüm bilgi ve belgeler değerlendirilerek ulaşılacak sonuca göre hüküm kurulmalıdır. Eksik incelemeyle yazılı gerekçe ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılarak davacının davasının kabulüne karar verilmesi hatalı olup bozmayı gerektirir."

17. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 26/11/2018 tarihli ve E.2018/11097, K.2018/25472 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Taraf iradesine öncelik verilmesi sadece davanın açılmasında değil, yargılama sırasında taraflara ait bir çok usul işleminde de kendisini gösterir...Yani, yargılamada esas olan, dava malzemelerinin taraflarca toplanması ve mahkemeye sunulması olarak tanımlayabileceğimiz 'taraflarca hazırlama (getirilme) ilkesi' dir. Bu ilkenin geçerli olduğu davalarda, dava malzemelerinin mahkemeye tam olarak getirilmemesinin sorumluluğunu taraflar üstlenmiş olup; hakim, kural olarak tarafların ileri sürmediği vakıaları ve belirli bir delili kendiliğinden araştıramaz ve taraflara hatırlatamaz. Diğer yandan, kamu düzenini ilgilendiren davalarda, irade serbestisinin ve taraf iradesine tanınan üstünlüğün bir sonucu olan 'taraflarca hazırlama ilkesi' yerine, kendiliğinden (resen) araştırma ilkesinin uygulanması esastır. Kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda; hâkim, davanın ispatı için gereken bütün delillere kendiliğinden başvurur; taraflar da yargılama bitinceye kadar delil gösterebilirler. Bu davalarda bir bakıma, dava ile ilgili olguların hazırlanmasında, tarafların yanında, hakimin de görevli olması söz konusudur.

Bu açıklamalar karşısında kamu ya da özel hukuk tüzel kişiliği de olsa işçinin terör örgütleri ile irtibatının bulunması halinde bu durumun hem kamu güvenliğini hem de özel güvenliği tehdit edeceği açıktır. Bu nedenle davalı tarafın cevap dilekçesi ile davacının iş akdinin .../...

bağlantısı bulunduğuna dair kuvvetli şüphe duyulması sebebi ile feshedildiğini belirttiği görülmekle; eldeki davada taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir."

18. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 5/7/2018 tarihli ve E.2018/3181, K.2018/14806 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut uyuşmazlıkta davacının iş sözleşmesinin 15.07.2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe girişimi sonrası illegal yapılarla ilişki içinde olan emir talimat alanlarla ilgili her türlü takibat soruşturma ve kovuşturma başlatıldığı bu kapsamda kuruma ulaşan bilgiler ışığında 22.07.2016 tarihinde 4857 sayılı İş Kanunu'nun 25/II. maddesi kapsamında sonlandırıldığı bildirilerek feshedilmiştir.

Davalı Belediye fesih bildiriminde davacının illegal yapılarla ilişki içerisinde olduğunun değerlendirmesi kapsamında davacının darbe girişimi öncesi ve sonrası bir kısım sosyal medya paylaşımlarını sunmuşsa da ilgili sosyal medya paylaşımlarında hakaret, tehdit içeren bir ifade olmadığı, davacının eleştiri kapsamında kendi düşüncelerini açıkladığı, davacı hakkında adli yönden herhangi bir terör soruşturması bulunmadığı gibi davalı Kurum içi idari bir soruşturmasının da bulunmadığı, davacının ... irtibatının bulunduğunun kanıtlanmadığı, Anayasa'nın 25. maddesi ve siyasi görüşün fesih için geçerli sebep oluşturmayacağına dair 4857 sayılı İş Kanunu'nun 18. maddesinin 3. fıkrasının d bendi dikkate alındığında davacının iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedene dayanmadığı açık olduğundan davanın kabulü yerine reddi hatalıdır.

4857 sayılı İş Yasasının 20/3 maddesi uyarınca Dairemizce aşağıdaki şekilde karar verilmiştir."

19. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 21/9/2017 tarihli ve E.2017/36442, K.2017/18738 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut olayda, veri kayıt personeli olarak çalışan davacının iş sözleşmesi, 20/07/2016 günü anayasal düzeni bozucu darbe girişimi ile ilgili olarak sosyal medyada devlet ve hükümet aleyhine yazılı ve görsel paylaşımlar yapması nedeniyle Sağlık Bilimleri Üniversitesi... Eğitim ve Araştırma Hastanesi tarafından Hastane Yöneticisi, Baştabip Yardımcısı, İdari ve Mali İşler Müdür Yardımcıları ile Sağlık Bakım Hizmetleri Müdürü imzasıyla diğer davalı ...'ne gönderilen 19/07/2016 tarih ve 3 sayılı kararı gereği feshedildiği, sosyal medya paylaşımlarının dosyada belgelendiği dikkate alındığında, davacının dosyaya sunulan sosyal medya paylaşımları içeriğinde eleştiri sınırlarını aştığı, paylaşımlar içeriğine göre davalı işverenin iş ilişkisini sürdürmesi beklenemeyeceği, güvenin yıkılması veya ağır biçimde zedelenmesi nedeniyle işverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı iş sözleşmesinin feshedildiği kanaatine varılmaktadır. Zira en azından artık iş ilişkisinin sürdürülmesinin davalı-işveren açısından önemli veya makul ölçüler içerisinde beklenemeyeceği, bu durumda 4857 sayılı Kanun'un 19. maddesi gerekçesi ve 158 sayılı İLO sözleşmesinin 7. maddesi uyarınca işverenden savunma almasının beklenemeyeceği ve işveren feshinin geçerli nedene dayandığı kabul edilmelidir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 21/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

21. Başvurucu, hiçbir şekilde terör örgütü ile bağlantısının bulunmadığını ifade etmiştir. Bu konuda hakkında açılan herhangi bir soruşturma ya da kovuşturma bulunmamasına rağmen haksız bir şekilde iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

22. Bakanlık görüşünde, şüphe feshinin ne olduğuna ilişkin açıklamalarda bulunduktan sonra Mahkeme kararında ilgili mevzuat yorumlanarak açılan davanın reddedildiği ve karara karşı yapılan istinaf başvurusunun da Bölge Adliye Mahkemesince kabul edilmediği belirtilmiştir. Derece yargılamalarında bariz bir takdir hatası veya açıkça keyfîlik oluşturan bir husus bulunmaması nedeniyle başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edilmediği savunulmuştur. Öte yandan olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvurular incelenirken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejiminin dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.

2. Değerlendirme

23. Anayasa’nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

24. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucunun temel iddiası, hakkında terör örgütüne üyelikle ilgili herhangi bir soruşturma ya da kovuşturma bulunmamasına rağmen terör örgütü ile irtibatına dayanarak haksız bir şekilde sözleşmesinin feshedilmesidir. Bu nedenle başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

25. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

26. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

27. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde, diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa’nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının

gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

28. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması, adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri, dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanmasını ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varılmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul bir şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açıkça bir keyfîlik görüntüsünün olmaması ve makul bir biçimde gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No: 2013/1235, 13/6/2013, § 23).

29. Makul gerekçe; davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden, hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıktaki bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş, § 24).

30. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi, tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

31. Somut olayda başvurucunun iş sözleşmesi, terör örgütü ile irtibatı bulunduğu nedenine dayanarak feshedilmiştir. Mahkeme başvurucu hakkında terör örgütüne üye olma suçu ile ilgili soruşturma ve kovuşturma bulunduğu gerekçesiyle feshin geçerli nedene dayandığını söylemiştir. Bölge Adliye Mahkemesi tarafından da bu gerekçe kabul edilerek başvurucunun istinaf başvurusu reddedilmiştir.

32. Anayasa Mahkemesi tarafından Mahkemenin gerekçesinin dayanağını oluşturan başvurucu hakkında terör örgütüne üye olmak suçu ile ilgili yapılan yargılamaya ilişkin kararın örneği Ağır Ceza Mahkemesi tarafından istenilmesine karşın gelen cevapta Mahkeme kararında belirtilen yargılamanın başvurucuyla ilgisi bulunmadığı söylenmiştir. Öte yandan Mahkeme kararında emniyet kaydına ilişkin yazılan hususun sehven yazıldığı bizzat Mahkeme tarafından belirtilmiştir (bkz. § 12).

33. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi; hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013).

Bu noktada gerekçeli karar hakkının, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin tesisinde önemli bir araç olarak işlev gördüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Zira kişiler ancak gerekçeli karar vasıtasıyla somut olayın hukuk kuralları karşısında nasıl konumlandırıldığını öğrenebilmekte ve buna karşı etkili bir savunma geliştirme imkânı bulabilmektedirler.

34. Derece mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekmektedir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir, aynı zamanda makul olması aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken mahkemeleri, dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varılmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır.

35. Derece mahkemelerinden beklenen, öncelikle işveren kurumun niteliği ile sözleşmesi feshedilen işçinin burada hangi pozisyonda çalıştığı, işinin mahiyeti ve öneminin ne olduğu hususlarının belirlenmesidir. Zira feshetmeyi gereken olay yahut durum, farklı pozisyonlarda çalışan kişiler yönünden farklı değerlendirme yapmayı gerektirebilmektedir. Bunun yanı sıra feshi doğuran durum veya olayın/vakıanın -Yargıtay içtihadında da değinildiği gibi- doğrudan işçinin şahsından kaynaklanması, millî güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olması gerekmektedir. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi, keyfîliğin önüne geçebilmek adına önem arz etmektedir. Söz konusu kireterlerin -özellikle millî güvenlik ile ilgili hususlarda- esnek değerlendirilebileceği düşünülse dahi bu durumda da makul ve hakkaniyetli bir şekilde mevzunun ele alınması, hem işçi yönünden hem işveren yönünden adil bir denge kurulması icap etmektedir.

36. Mahkeme kararından iş akdinin neden geçerli bir nedene dayanarak feshedildiği anlaşılamamaktadır. Zira Mahkeme kararında fesih sebebi olarak başvurucunun terör örgütü ile bağlantılı olması gösterilmiş ve başvurucu hakkında Ağır Ceza Mahkemesi nezdinde verilen karar dayanak alınmıştır. Ancak Ağır Ceza Mahkemesi, belirtilen kararın başvurucu ile ilgisi olmadığını söylemiştir. Yine Mahkeme tarafından kararında yazılan İl Emniyet Müdürlüğü kayıt kısmının sehven yazıldığı söylenmiştir.

37. Bu durumda başvurucunun sözleşmesinin fesih nedeni olarak gösterilen terör örgütü bağlantısının ne olduğu ve nasıl tespit edildiği kararda ortaya konulduğunu söylemek mümkün değildir. Ayrıca başvurucunun iş yerinde aldığı görev gözönünde tutularak başvurucu hakkında yapılan tespitin yaptığı göreve hangi nedenle olumsuz bir etki yaptığının da kararda ortaya konulması gerekmektedir.

38. Kural olarak derece mahkemesi kararında esasa ilişkin hususlarda yeterli gerekçe bulunması hâlinde istinaf merciince bu karara atıf yapılarak değerlendirme yapılması makul görülebilir. İlk derece mahkemesi kararında gerekçe bulunmadığı hâllerde ise başvurucular tarafından ileri sürülen esaslı itirazların istinaf mercii tarafından gerekçeli bir şekilde karşılanması gerekir. Somut olayda başvurucunun temel iddialarının ilk derece mahkemesince kararda tartışılmamasına ve gerekçe oluşturulmamasına rağmen başvurucu tarafından ileri sürülen esaslı iddiaların Bölge Adliye Mahkemesince de karşılanmadığı görülmüştür.

39. Sonuç olarak başvurucu hakkında elde edilen bilginin iş akdinin feshini neden ve nasıl haklılaştırdığı hususunun derece mahkemelerinin gerekçelerinde yer almadığı görülmektedir. Derece mahkemelerinin gerekçesinde yer alan bilginin başvurucu ile bağlantısı bulunmadığından kararlarda yeterli bir gerekçe bulunduğu söylenemeyecektir. Diğer bir ifadeyle terör örgütüyle herhangi bir bağının bulunmaması nedeniyle iş akdinin haksız olarak feshedildiğine ilişkin başvurucunun iddiaları yeterli bir şekilde açıklığa kavuşturulmamıştır. Bu nedenle, yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

40. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

41. Başvurucu; iş akdinin haksız olarak feshedilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin, özel hayata saygı hakkının, çalışma hakkının, kamu hizmetine girme hakkının, yaşam hakkının, etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

42. Başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden masumiyet karinesinin, özel hayata saygı hakkının, çalışma hakkının, kamu hizmetine girme hakkının, yaşam hakkının, etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine yönelik iddiaları hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

43. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yargılamanın yenilenmesine karar verilmesi talebinde bulunmuştur. Başvurucunun tazminat talebi bulunmamaktadır.

44. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 4. İş Mahkemesine (E.2017/2113, K.2018/790) GÖNDERİLMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

M.T.A.

B. No: 2019/16702 | Karar tarihi: 21.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/16702

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

M.T.A. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/16702)

Karar Tarihi: 21/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Ferhat YILDIZ

Başvurucu : M.T.A.

Vekili : Av. Ferda SOYSAL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, baro levhasına yazılmasına ilişkin verilen kararın mahkemece iptal edilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Adli yargı hâkim adayı olarak görev yaparken kamu görevinden çıkarılan başvurucunun baro levhasına yazılma talebi Türkiye Barolar Birliği (TBB) Yönetim Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Adalet Bakanlığının TBB kararının iptali amacıyla açtığı davanın kabulü ile anılan işlemin iptaline karar verilmiştir. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 12. İdari Dava Dairesi tarafından istinaf başvurusunun reddine karar verilmiştir.

3. Başvurucu, nihai hükmü 20/4/2019 tarihinde öğrendikten sonra 13/5/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

4. Anayasa Mahkemesi Birinci Bölüm Üçüncü Komisyonu tarafından 8/6/2021 tarihinde eğitim hakkının, suçta ve cezada kanunilik ilkesinin, eşitlik ilkesinin, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ve çalışma hakkının ihlal edildiği iddialarının kabul edilemez olduğuna, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine yönelik başvurunun kabul edilebilirlik

incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvurucu vekili 27/10/2021 tarihli dilekçeyle; başvurucunun İzmir Barosuna başvurusu sonucunda baro kaydının gerçekleştirildiğini, bu sebeple başvurunun konusuz kaldığını, gereğinin yapılmasını talep ettiğini bildirmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. Başvurucu, baro levhasına kaydının yapılmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Bakanlık görüşünde; Anayasa Mahkemesinin konuya ilişkin kararlarına yer verilmiş ve bu kararlar doğrultusunda başvurucunun baro levhasına kaydının yapılması için bir talepte bulunup bulunmadığı hususlarında araştırma yapılması gerektiği ve incelemenin Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında gerçekleştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevabında; 4/8/2021 tarihinde baro levhasına kaydının yapılması talebiyle İzmir Barosuna başvuruda bulunduğunu ancak henüz sonuçlanmadığını, Anayasa Mahkemesinin verdiği kabul edilmezlik kararının hatalı olduğunu, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

7. Başvuru konusu olayda başvurucu vekilinin 27/10/2021 tarihli dilekçesi ile başvurunun konusuz kaldığını bildirmesi ayrıca bireysel başvuruya devam edilmesi yönünde açık bir beyanının da olmadığı gözetildiğinde başvurucunun bireysel başvurusundan feragat ettiği kabul edilmiştir. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 80. maddesinin (2) numaralı fıkrası kapsamında değerlendirilebilecek bir durumun söz konusu olmadığı anlaşıldığından 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (5) numaralı fıkrası gereğince başvuru hakkında düşme kararı verilmesi gerekir.

8. Açıklanan gerekçelerle başvurunun kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin feragat nedeniyle düşmesine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun feragat nedeniyle DÜŞMESİNE,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 21/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYHAN UÇAR

B. No: 2019/16718 | Karar tarihi: 21.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/16718

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYHAN UÇAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/16718)

Karar Tarihi: 21/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Ayhan UÇAR

Vekili : Av. Nilgün ŞAHİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasında adil yargılanma hakkı kapsamında gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 14/5/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden elde edilen bilgi ve belgelerde yer aldığı şekliyle olaylar özetle şöyledir:

A. İşe İade Davasına İlişkin Süreç

6. 1980 doğumlu olan başvurucu, 18/8/2011 tarihinden itibaren çeşitli alt işverenler nezdinde (en son Samsun Kültür Turizm Ticaret Anonim Şirketi/Şirket) Samsun Büyükşehir Belediyesi (Belediye) Su ve Kanalizasyon İdaresi (SASKİ) bünyesinde tekniker olarak çalışmıştır.

7. İşveren tarafından başvurucu hakkında başlatılan disiplin soruşturması kapsamında 15/5/2017 tarihinde başvurucunun savunması alınmıştır. Başvurucu, Zaman gazetesi aboneliğinin olduğunu ancak 17/25 Aralık 2013 tarihinden sonra aboneliğini iptal ettirdiğini, 2005-2011 yılları arasında Bank Asyada hesabının olduğunu, bu hesabını 2011 yılından sonra aktif olarak kullanmadığını, 2013 yılından önce bir defaya mahsus olmak üzere eşi adına Kimse Yok Mu Derneğine kurban bağışı yaptığını belirtmiştir. Ayrıca verdiği savunmada ise 2011 yılında evlendiğini, gelen takı ve paraları Halk Bankası, Kuveyt Türk ve Bank Asyaya yatırdığını, çeşitli zamanlarda faiz ve kâr payı durumuna göre bu bankalarda işlem yaptığını, 14/8/2015 tarihinde tüm birikimlerini toplayarak 37.000 TL'ye otomobil satın aldığını beyan etmiştir.

8. İnceleme sonucunda 17/5/2017 tarihli Belediye Teftiş Kurulu kararıyla başvurucunun iş akdinin sonlandırılmasının uygun olacağı sonucuna varılmıştır. Kurul, başvurucunun ilk ifadesi ile sonradan verdiği beyanlarında Bank Asya kullanımına ilişkin farklı bilgiler aktardığını, ilk ifadesinde Bank Asya hesabını gizlemeye çalıştığını, bu davranışının ahlak ve iyi niyet kuralları ile bağdaşmadığını, hakkında Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) ile iltisaklı olduğu kanaatinin oluştuğunu belirtmiş; 25/5/2017 tarihli bildirimi ile başvurucunun iş akdini feshetmiştir.

9. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle Belediye ve Şirket aleyhine 20/6/2017 tarihinde dava açmıştır. Samsun 2. İş Mahkemesine (Mahkeme) sunduğu dava dilekçesinde başvurucu, Bank Asya hesap hareketlerine ilişkin birtakım açıklamalarda bulunmuş; ilk savunmasında ifade verirken bazı şeyleri tam olarak hatırlayamadığını beyan etmiş; bu kapsamda tekrar ifadesine başvurulduğunda daha net bilgiler verdiğini belirtmiştir. Söz konusu durumun işveren tarafından iyi niyet kurallarına aykırı bir davranış olarak değerlendirilmesinin hatalı olduğunu ifade eden başvurucu, istenildiği takdirde bu bilgilere resmî kayıtlar vasıtasıyla ulaşılabileceğini, dolayısıyla isnat edildiği şekilde bir gizleme çabasının olmadığını ifade etmiştir. Ne bahsi geçen örgüt ile ne de millî güvenliği tehdit eden farklı yapılanmalarla irtibatının olduğunu ifade eden başvurucu iş akdinin hukuka aykırı olarak feshedildiğini ileri sürmüştür.

10. Davalı Belediye, Şirket ve SASKİ cevap dilekçelerinde, başvurucunun FETÖ/PDY ile iltisakının olduğunun değerlendirildiğini, soruşturma sürecindeki beyanlarının daiyi niyet kuralları ile bağdaşmadığını belirterek iş akdinin 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (667 sayılı KHK) hükümleri de gözetilerek 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 25/II-e maddesi gereği haklı nedenle feshedildiğini ileri sürmüştür.

11. Mahkeme, yargılama sürecinde çeşitli tarihlerde açtığı duruşmalarda davacı ve davalı tanıklarını dinlemiş; ilgili kurumlardan müzekkere yoluyla bilgi toplama yoluna gitmiştir.

28/3/2018 tarihli duruşmada başvurucu, Bank Asya'da sadece bir hesabının olduğunu, bu hesabı 2005 yılında açtığını, 2012 yılında düğünden gelen yaklaşık 28.000 TL tutarındaki takı parasını hesaba yatırdığını, 2015 yılına kadar bu paranın giderek azaldığını, 2015 yılının Ağustos ayında da araç aldığı için paranın tamamını çektiğini ifade etmiştir. İddia edildiği gibi talimatla para yatırmadığını beyan eden başvurucu, bahsi geçen on bir farklı hesabın ek hesap niteliğinde olduğunu belirterek bunları Banka'nın kendisinin oluşturduğunu ifade etmiştir. Öte yandan başvurucu, hakkında yürütülen bir ceza soruşturması olmadığını beyan etmiş ve 2016 yılı Temmuz ayına kadar SASKİ'nin de Bank Asya ile sözleşmesi olduğunu belirtmiştir.

12. Başvurucunun iddialarını araştıran Mahkeme, SASKİ'ye bu konuya ilişkin yazdığı müzekkere cevabında faturaların tahsilatı için Samsun'daki tüm banka şubeleri ile olduğu gibi Bank Asya ile de 15/2/2005-17/7/2016 tarihleri arasında sözleşme imzalandığını tespit etmiştir. Öte yandan Şirkete yazılan müzekkerenin cevabında Bank Asya ile hiçbir zaman çalışılmadığı belirtilmiştir. Samsun Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından gönderilen 22/6/2017 tarihli müzekkere cevabında ise başvurucu hakkında herhangi bir soruşturmanın bulunmadığı bilgisi verilmiştir.

13. Mahkeme, Bank Asya hesap hareketlerine yönelik dosyayı bilirkişi incelemesine göndermiştir. Bu kapsamda hazırlanan 7/5/2018 tarihli raporda, ilk hesabın 9/8/2005 tarihinde açıldığı, buna ek olarak toplamda on iki ek hesap daha açıldığı, 17-25 Aralık öncesinde toplam dokuz hesap açılmış olup bunların beşinin vadesiz, dördünün vadeli hesap olduğu, 17-25 Aralık sonrasında ise üç vadeli hesap açıldığı belirtilmiştir. 17-25 Aralık sonrasında açılan vadeli hesaplara yatırılan paranın kaynağının 20/12/2013 öncesine ait olduğu, 3/12/2013 ve 12/12/2013 tarihinde hesaba yatırılan gram altınların 20/12/2013 tarihinde vadeli hesaba aktarıldığı ve 24/10/2014 tarihinde Türk lirasına çevrilerek vadeli hesaba yatırıldığı tespit edilmiştir. Raporda sonuç olarak tüm vadesiz hesaplarda 17-25 Aralık tarihinden sonra yapılan işlemlerin bold olarak gösterildiği ve 17-25 Aralık sonrası tüm vadesiz hesapların bankacılık işlemleri için kullanılmaya devam edildiği belirtilmiştir.

14. Davalı Şirket ve SASKİ bilirkişi raporuna itiraz etmiş, başvurucunun banka hesabına Haziran 2016 tarihine dek düzenli olarak, zaman zaman da 20.000 TL gibi yüksek meblağlarla para ve döviz girişi olduğunu ileri sürmüştür. Bu kapsamda başvurucunun aktif şekilde kullandığı hesabı kapatıp kapatmadığını hatırlamamasının hayatın olağan akışına aykırı olduğunu belirtilerek başvurucunun gerçekleri gizleyip işvereni aldatmaya yönelik eylemde bulunduğunu, bu hususun doğruluk ve bağlılığa uymadığını, iş akdinin haklı nedene dayanılarak feshedildiğini savunmuştur.

15. Mahkeme 9/1/2019 tarihli kararı ile davanın reddine hükmetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şu şekildedir:

"Davacının Bilirkişi raporuna göre 03.12.2013 ve 12.12.2013 tarihinde altın hesabına gr altın yatırıldığı ve bu gr altın hesabının 24.10.2014 tarihinde TL olarak vadeli hesaba aktarıldığı ve miktarının 22.297,23 TL olarak belirtildiği 12.08.2015 tarihinde bir kısmının araç ödemesi olarak çıktığı, 13.08.2015 tarihinde vadeli hesap kapatıldığı, vadesiz hesap kullanılmaya devam ettiği anlaşılmış, yukarıda, belirtilen kararlarda belirtildiği şekilde 2013 son ayında altın hesabı açılarak para yatırıldığı, davalı tarafın şüphesinin fesih anında mevcut, belirli, objektif vakıa ve emarelere dayandığı anlaşıldığı bu sebeple yapılan feshin geçerli olduğu kabul edilmiştir."

16. Başvurucu, karara karşı 19/2/2019 tarihli dilekçesi ile istinaf talebinde bulunmuş;

hakkında aynı isnatlar ile ceza yargılaması yürütüldüğünü ve beraatına hükmedildiğini, beraat kararının da dosyada olduğunu ancak Mahkemenin bu hususu dikkate almadığını ifade etmiştir. Dosya kapsamında yapılan bilirkişi incelemesi neticesinde verilen raporun lehine olduğunu belirten başvurucu, rapor kapsamında yapılan tespitte banka hesabına yatırılan tüm mevduatların 17/25 Aralık öncesi olduğu hususunun sabit olduğunu, kaldı ki sadece Bank Asya ile değil başka bankalarla da çalıştığını, disiplin soruşturması sürecindeki beyanlarının samimi olduğunu ve bilgi gizleme amacının olmadığını ileri sürmüştür. Tüm bu süreçler nedeniyle temel hak ve hürriyetlerinin ihlal edildiğini ifade eden başvurucu, adil yargılanma hakkının, masumiyet karinesinin, savunma hakkının, kanunilik ilkesinin ihlal edildiğini belirtmiştir.

17. Belediye ile SASKİ cevap dilekçelerinde, başvurucuya yönelik her ne kadar beraat kararı verilmişse de iş akdinin başvurucunun soruşturma sırasında bilgi gizleme ve yanıltıcı beyanda bulunmak suretiyle dürüstlük ve iyi niyet kurallarına aykırı davrandığı gerekçesiyle feshedildiğini belirtmiştir.

18. Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesi 29/3/2019 tarihli kararı ile istinaf talebinin reddine hükmetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şu şekildedir:

"Dosyadaki yazılara, hükmün Dairemizce de benimsenmiş bulunan yasal ve hukuksal gerekçeleriyle dayandığı maddi delillere ve özellikle bu delillerin takdirinde bir isabetsizlik görülmemesine, davacı tarafça ileri sürülen tüm istinaf sebeplerinin ilk derece mahkemesince usulve yasaya uygun bir şekilde değerlendirilerek hüküm kurulmasına göre davacı vekilinin yerinde bulunmayan istinaf başvurusunun 6100 sayılı HMK'nın353/1-b-1. Maddesi gereğince esastan reddine karar vermek gerekmiş, açıklanan sebeplerle aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

19. Nihai karar 21/4/2019 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

20. Başvurucu 14/5/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Ceza Yargılamasına İlişkin Süreç

21. Başvurucunun FETÖ/PDY ile iltisakı olduğu yönünde gelen ihbar ve Emniyetten gönderilen birtakım tespitler üzerine işe iade davası devam ederken Başsavcılık tarafından soruşturma başlatılmış ve 28/6/2018 tarihinde başvurucunun ifadesine başvurulmuştur. Bu kapsamda başvurucu "...Teftiş kurulu tarafından hakkımda Bank Asya sebebiyle iş akdim sonlandırıldı, 1997 yılında ÖSS sınavına hazırlanırken 1 defa Samsun Sakarya Dershanesine gittim, 17/25 Aralık tarihinden önce 2011 olarak hatırlıyorum bu zamanda kimse yok mu derneğine yurt dışında kesilmesi için bir kurban bağışı yaptığımı hatırlıyorum, 17/25 Aralık tarihinden önce 1 yıl kadar Zaman gazetesi aboneliğim vardı ama daha sonra bu aboneliğimi iptal ettirdim, 2010-2011 yılları arasında TÜTEV (Türkiye Teknik Elemanlar Vakfı) Samsun Şubesinde Şube ve Avrupa Birliği Sekreteri olarak çalıştım, buradan 2011 yılı Ağustos ayında ayrılarak SASKİ'de çalışmaya başladım. O tarihten sonra bu şube ile bir bağım olmadı. Samsun Şubesi 2016 yılı Ocak ayında kapandı. Darbe girişiminden sonra da genel merkez FETÖ ile iltisakından dolayı 2016 yılı darbe girişiminden sonra kapandı, Ben kesinlikle talimat üzerine hesap açıp para yatırmadım, 2015 yılından sonra da bu hesap üzerinden iki defa bankacılık işlemi yaptım..." şeklinde beyanda bulunmuştur.

22. Başsavcılık, başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne bilerek ve isteyerek yardım etme suçundan 3/10/2018 tarihinde iddianame düzenlemiş ve Samsun 3. Ağır Ceza Mahkemesi (Ceza Mahkemesi) nezdinde dava açmıştır.

23. Başsavcılık 19/11/2018 tarihli duruşmada verdiği esas hakkındaki mütalaasında başvurucunun;

- Geçmiş dönemde örgüte müzahir dershanede eğitim gördüğünü,

- Örgüte müzahir derneğe kurban bağışında bulunduğunu,

- Örgütün yayın organlarından olan Zaman gazetesine bir yıl süreyle abone

olduğunu,

- Örgütle iltisakı nedeniyle 667 sayılı KHK ile kapatılan Türkiye Teknik Elemanlar Vakfında (TÜTEV) görev aldığını,

- Örgütün finans kuruluşu olan Bank Asyanın müşterisi olduğunu ve üçü sözde örgüt lideri Fethullah Gülen'in talimatından sonra açılmış on iki ayrı hesabının bulunduğu, talimattan sonra 24/10/2014 tarihinde 22.297 TL tutarında 91 günlük katılım hesabı açtığını, söz konusu hesabını 29/1/2015 tarihinde 22.573 TL tutar ile vadesinden önce kapattığını, aynı gün bu para ile (29/1/2015 tarihinde) 22.573 TL tutarında, 35 günlük katılım hesabı açtığını, söz konusu hesaba temditler uygulayarak hesabını 20/5/2015 tarihinde 22.945 TL tutarla vadesinden önce kapattığını, aynı gün 22.945 TL tutarında 35 günlük katılım hesabı açtığını, bunun dışında da hesap hareketlerinin bulunduğunu belirtmiş; başvurucunun örgütün talimatı ile hareket ettiğini ileri sürmüştür.

24. Ceza Mahkemesi 7/12/2018 tarihli kararıyla başvurucunun müsnet suçu işlediğine dair mahkûmiyete yeter derecede, kesin, inandırıcı, her türlü şüpheden uzak delil elde edilemediği, yüklenen suçu işlediğinin sabit olmaması nedeniyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Kanun'un 223/2-e maddesi uyarınca başvurucunun beraatine karar vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şu şekildedir:

"...somut olay değerlendirildiğinde; sanık Ayhan Uçar'ın örgüte müzahir derneğe dini ve insani duygularla kurban bağışında bulunduğu, örgütün yayın organlarından olan Zaman gazetesine bir yıl süreyle gerçek ismiyle abone olduğu, örgütle iltisakı nedeniyle 667 sy KHK ile kapatılan TÜTEV'de (Türkiye Teknik Elemanlar Vakfı) görev aldığı, sanığın Asya Katılım Bankasına ait hesap hareketleri incelendiğinde; bahsi geçen banka nezdinde 2005 yılında hesap açtırdığı, 2009, 2011, 2013, 2014 ve 2015 yıllarında açılan katılım hesaplarının olduğu, söz konusu talimattan önce açılan katılım hesapları bulunduğu gibi 2015 yılının 8. ayına kadar da hesabını kullandığı, TMSF tarafından Asya Katılım Bankasına el konulmasından sonra da sanığın hesap hareketlerinin devam ettiği, bu haliyle sanığın bankaya para yatırma ya da katılım hesabı açma eylemlerinin bankacılık hizmetlerinden yararlanma amacına yönelik olup örgüte bilerek ve isteyerek yardım etme olarak değerlendirilemeyeceği anlaşıldığından aşağıdaki şekilde hüküm tesis edilmiştir."

25. Karara karşı hem Başsavcılık hem de başvurucu istinaf kanun yoluna başvurmuş, Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 8. Ceza Dairesi 27/6/2019 tarihli kararıyla istinaf taleplerini esastan reddetmiş; karar, temyiz incelemesinden geçerek 28/6/2022 tarihinde kesinleşmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

26. İlgili mevzuat için bkz. Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-25.

B. Yargıtay Kararları

27. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22/10/2007 tarihli ve E.2007/16878, K.2007/30923 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davalı işveren, davacının geçmişten gelen sabıkası ve özellikle yasadışı örgütle bağlantısı nedeni ile güvenlik önlemi olarak iş sözleşmesini feshetmiştir. Bu fesih Alman Hukukunda ve Alman Federal Mahkemelerinde şüphe feshi olarak adlandırılmaktadır. Böyle bir fesihte, işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir. Davacının geçmişte yasadışı örgüt üyesi olması, davacının görev yaptığı bölgede terör olaylarının artması ve demiryolu ulaşımının da hedefte bulunması, davalı işveren açısından iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güvenin sarsıldığı, elverişli objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphenin bulunduğu anlamına gelmektedir. Davacının iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedenle yapıldığı kabul edilmelidir. Davanın reddi yerine yazılı şekilde kabulü hatalıdır."

28. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/11/2018 tarihli ve E.2015/22-2715, K.2018/1720 sayılı kararı şöyledir:

"... şüphe feshinin söz konusu olabilmesi için iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni yıkmaya elverişli, objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphe mevcut olması ve ayrıca olayın aydınlatılması için işverenin kendisinden beklenebilecek bütün çabaları göstermesine karşın eylemin gerçekleştiğinin kanıtlanamaması gerektiğinden, somut uyuşmazlıkta davacının sabit olan, doğruluk ve bağlılığa uymayan nitelikteki eyleminin şüphe feshi teşkil etmediği de açıktır. ..."

29. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 26/11/2018 tarihli ve E.2018/11097, K.2018/25472 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Taraf iradesine öncelik verilmesi sadece davanın açılmasında değil, yargılama sırasında taraflara ait bir çok usul işleminde de kendisini gösterir...Yani, yargılamada esas olan, dava malzemelerinin taraflarca toplanması ve mahkemeye sunulması olarak tanımlayabileceğimiz 'taraflarca hazırlama (getirilme) ilkesi'dir. Bu ilkenin geçerli olduğu davalarda, dava malzemelerinin mahkemeye tam olarak getirilmemesinin sorumluluğunu taraflar üstlenmiş olup; hakim, kural olarak tarafların ileri sürmediği vakıaları ve belirli bir delili kendiliğinden araştıramaz ve taraflara hatırlatamaz. Diğer yandan, kamu düzenini ilgilendiren davalarda, irade serbestisinin ve taraf iradesine tanınan üstünlüğün bir sonucu olan 'taraflarca hazırlama ilkesi' yerine, kendiliğinden (resen) araştırma ilkesinin uygulanması esastır. Kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda; hâkim, davanın ispatı için gereken bütün delillere kendiliğinden başvurur; taraflar da yargılama bitinceye kadar delil gösterebilirler. Bu davalarda bir bakıma, dava ile ilgili olguların hazırlanmasında, tarafların yanında, hakimin de görevli olması söz konusudur.

Bu açıklamalar karşısında kamu ya da özel hukuk tüzel kişiliği de olsa işçinin terör örgütleri ile irtibatının bulunması halinde bu durumun hem kamu güvenliğini hem de özel güvenliği tehdit edeceği açıktır. Bu nedenle davalı tarafın cevap dilekçesi ile davacının iş akdinin .../...

bağlantısı bulunduğuna dair kuvvetli şüphe duyulması sebebi ile feshedildiğini belirttiği görülmekle; eldeki davada taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir."

30. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 24/4/2018 tarihli ve E.2018/3002, K.2018/9593 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davacının iş akdi, hakkında .... C.Savcılığı tarafından bylock kullanıcısı olduğu iddiasıyla soruşturma başlatılmış olması, hakkında yurt dışı çıkış yasağı ve adli kontrol kararı verilmesi akabinde, davalı işyerinin faaliyet alanı bakımından stratejik önem taşıyan durumu gözetilerek çalıştırılmasında sakınca bulunduğu gerekçesiyle İş K. 25/II e-h-ı maddeleri gereğince haklı neden iddiasıyla feshedilmiştir. İlk Derece Mahkemesi ise feshin şüphe feshi olduğu ve davalının özel durumu gözetilerek geçerli nedene dayalı olduğu kabulüyle davanın reddine karar verilmiş olup, davacı tarafın istinaf başvurusu Bölge Adliye Mahkemesi taralından da aynı gerekçelerle esastan reddetmiştir.

...

Davacının hakkında derdest bulunan ecza yargılamasında, 'mor beyin' uygulaması kapsamında davacı ...'ın kullandığı telefona ait gsm hattının iradesi dışında bylock IP'lerine yönlendirilmiş olduğunun bilirkişi raporuyla tespit edildiği gerekçesiyle beraat kararı verildiği, isnat edildiği üzere terör örgütü ile bağlantısı bulunduğunu gösterir aleyhine başkaca somut bir delil de olmadığı anlaşılmakla, 4857 sayılı Kanun'un 20. maddesinin 3. fıkrası uyarınca, hükmün bozulmak suretiyle ortadan kaldırılması..."

31. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 8/4//2019 tarihli ve E.2019/1352, K.2019/7992 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut uyuşmazlıkta davalı işveren tarafından yapılan fesih bildiriminde, fesih nedeni olarak davalı işverene ait fabrikada 04/02/2015 tarihi ve öncesinde davacı ile bir kısım çalışanların işyerinde üretilen rakıları çaldıkları ve çalışan işçilerden ...'in hırsızlık suçuna yardım ettikleri iddiasının feshe gerekçe gösterildiği ve davacının iş akdinin davalı şirkette çalışırken 17/03/2015 tarihinde ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzeri nedenle feshedildiği anlaşılmıştır.

...2. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2015/257 esas 2015/777 karar sayılı dosyası kapsamına göre davacının hırsızlık olayından mahkum olan ... ile aynı fabrikada çalışıp, işyerinde servis bulunmaması nedeniyle aynı kişinin aracı ile muhtelif zamanlarda iş yerinden ayrıldığı, davacının sırf bu kişinin aracına binmesinin ve araçtaki alkol kokusunu farketmemesinin feshe dayanak yapılamayacağı, rakı dinlenme bölümünde çalışan davacının aynı araçta bulunan ve hırsızlığa konu olan rakının ... tarafından araçta taşındığına ilişkin bilgi sahibi olamayacağı, işverenin davacının bu hırsızlık olayından haberdar olduğu yönündeki şüphesinin makul ve objektif bir şüphe olarak değerlendirilmesinin mümkün olmadığı anlaşılmakla, davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken aksi gerekçeler ile reddine karar verilmesi hatalıdır."

32. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 18/4/2013 tarihli ve E.2012/32147, K.2013/12471 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut olayda bir şüphe feshi söz konusudur. Bu tür fesihte, işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli

olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir.

Davalı işyerinde fesih bildirgesinde anılan olayın davacı tarafından gerçekleştirildiği ceza yargılaması sonucunda da ispatlanmamış, davacı hakkında delil yetersizliğinden beraat kararı verilmiştir. Ancak davacının kendi kredi kartının sorgulanması ile bilgisi olmaksızın kredi kartından alışveriş yapılan müşterinin kredi kartının sorgulanmasının zamanlama yönünden iç içe geçmesi ve sorgulamanın yapıldığı terminalin aynı olması dikkate alındığında, bu hususun iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni ortadan kaldırmaya elverişli bir şüphe olup, davacı ile işveren arasındaki güven ilişkisinin sarsıldığı kabul edilmelidir. Bu durumda davalı işverenin artık işçiyi çalıştırması mümkün değildir. Bu sebeple iş sözleşmesinin feshi haklı sebebe dayanmasa da, feshin geçerli nedene dayandığı kabul edilmelidir. İşverence yapılan fesih geçerli nedene dayandığından davanın reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçe ile kabulü hatalı olmuştur."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

33. Anayasa Mahkemesinin 21/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Gerekçeli Karar Hakkı Yönünden

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

34. Başvurucu; iş akdinin gerekçesiz bir şekilde feshedildiğini, soruşturma sürecinde suçlamanın niteliği ve sebebinden haberdar edilmediği gibi savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıkların da sağlanmadığını, usul ve yasaya aykırı olarak fesih yapıldığını ifade etmiştir. Yargılama sürecinde alınan bilirkişi raporu lehine olduğu hâlde davanın reddedildiğini ifade eden başvurucu, sadece Bank Asya tespiti üzerinden FETÖ/PDY ile irtibatlı olduğu sonucuna varıldığını, öte yandan bu konuyla ilgili hakkında yürütülen ceza yargılaması neticesinde beraat ettiğini belirterek eşitlik ilkesi ile savunma hakkı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

35. Bakanlık görüşünde, taraflar arasındaki iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güvenin sarsıldığı, geçerli nedenle feshin söz konusu olduğu gerekçesiyle ilk derece mahkemesi tarafından davanın reddine karar verildiği, anılan kararın kanun yollarından geçerek kesinleştiği hatırlatılmış; hukuk kurallarını yorumlama yetkisinin derece mahkemelerine ait olduğu, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik olmadığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti mahiyetinde kalacağı hususlarında değerlendirmeler içeren Anayasa Mahkemesi kararlarına yer verilerek başvuru incelenirken bu hususların gözönünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir.

36. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvurucu formunda belirttiği hususları tekrar etmiş; Bank Asyada 7/3/2010 tarihinde altın hesabı açtırıp 24/10/2014 tarihinde hesabını kapattırdığını, bu hesaba 235 g altın yatırdığını, altını yatırdığı tarihte değerinin 18.776,50 TL, kapatırken ise 22.297,27 TL olduğunu belirtmiştir. Bu süre zarfında başkaca bir para yatırma işleminin olmadığını ifade eden başvurucu, ek katılım hesabını ise 5/10/2009 tarihinde 3.100 TL ile açtırdığını, bu hesabı da 14/1/2011 tarihinde 6.500,49 TL

ile kapattırdığını, bu kapsamda kesinleşmiş beraat kararı ve lehine bilirkişi raporuna rağmen işe iade davasının reddedilmesi nedeniyle Anayasa'da güvence altına alınmış haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

37. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

38. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucunun temel iddiası iddia ve itirazları karşılanmadan davanın reddi yönünde karar verildiği hususuna ilişkindir. Bu kapsamda başvurunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

i. Kabul Edilebilirlik Yönünden

39. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. Esas Yönünden

(1) Genel İlkeler

40. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

41. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü -kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde- diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa'nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

42. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması, adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul bir şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açık bir keyfîlik olmaması ve makul bir bir gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No:2013/1235, 13/6/2013, § 23).

43. Makul gerekçe davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini,

kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıkta olan bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş, § 24).

44. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

45. Somut olayda işveren nezdinde 2011 yılından itibaren çalışmakta olan başvurucu hakkında disiplin soruşturması başlatılmıştır. Bu kapsamda başvurucunun savunması alınmış, soruşturma neticesinde Teftiş Kurulu tarafından FETÖ/PDY ile iltisaklı olduğu kanaati ile iş akdi feshedilmiştir. Başvurucu, işe iade talebiyle dava açmış; işe iade yargılaması devam ederken aynı zamanda hakkında örgüte bilerek ve isteyerek yardım etme suçundan ceza yargılaması başlatılmıştır. Ceza yargılaması kapsamında delil yetersizliği nedeniyle 5271 sayılı Kanun'un 232/2-e maddesi uyarınca beraat kararı verilmiş; söz konusu karar kanun yolu incelemesinde iken işe iade davası, işverenin başvurucuya yönelik şüphesinin belirli, objektif vakıa ve emarelere dayandığı gerekçesiyle reddedilmiştir. İşe iade davasının neticelenmesinin akabinde başvurucu hakkındaki beraat kararı da Yargıtay tarafından onanarak kesinleşmiştir.

46. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013). Bu noktada gerekçeli karar hakkı, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin tesisinde önemli bir araç olarak işlev görmektedir. Zira kişiler ancak gerekçeli karar vasıtasıyla somut olayın hukuk kuralları karşısında nasıl konumlandırıldığını öğrenebilmekte ve buna karşı etkili bir savunma geliştirme imkânı bulabilmektedir.

47. Derece mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekmektedir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir, aynı zamanda gerekçenin makul olması şartı aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varılmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır (bkz. §§ 40-44).

48. Şüphe feshi gerekçesiyle iş akdinin sonlandırıldığı davalarda özellikle işvereni fesih sonucuna götüren hususların aydınlatılması önemlidir. Bu kapsamda derece mahkemelerinden beklenen, öncelikle işveren kurumun niteliği ile sözleşmesi feshedilen işçinin burada hangi pozisyonda çalıştığı, işinin mahiyeti ve öneminin ne olduğu hususlarını belirlemesidir. Zira şüpheyi doğuran olay yahut durum, farklı pozisyonlarda çalışan kişiler yönünden farklı değerlendirme yapmayı gerektirebilmektedir. Bunun yanı sıra şüphe feshini doğuran durum veya olayın/vakıanın -Yargıtay içtihadında da değinildiği gibi- doğrudan işçinin şahsından kaynaklanması, millî güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olması gerekmektedir. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi, keyfîliğin önüne geçilebilmesi adına önem arz etmektedir. Söz konusu kriterlerin -özellikle millî güvenlik ile ilgili hususlarda- esnek değerlendirilebileceği düşünülse dahi bu durumda da makul ve hakkaniyetli bir şekilde mevzunun ele alınması, hem işçi yönünden hem işveren yönünden adil bir denge kurulması icap etmektedir.

49. Öte yandan Yargıtay, şüphe feshi kapsamında açılacak davalarda taraflarca hazırlama ilkesine üstünlük tanınamayacağını belirtmiştir. Bu itibarla şüphe feshi kapsamında açılan işe iade davalarında, taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesi uygulanmaktadır (bkz. § 29). Yani derece mahkemelerinin tarafların ileri sürdüğü yahut ortaya koyduğu tespitlerden bağımsız olarak ayrıca araştırma yapması ve yine tarafların iddia ve itirazlarını bu kapsamda değerlendirerek bir sonuca varması gerekmektedir.

50. Bu açıklamalar ışığında somut olaya geri dönmek gerekirse işvereni şüphe feshine götüren temel olgu, Bank Asya hesap hareketleridir. Bunun yanı sıra disiplin ve ceza soruşturmasına yansıdığı kadarıyla başvurucu hakkında geçmişe ilişkin Zaman gazetesine abone olduğu, Kimse Yok Mu Derneğine kurban bağışı yaptığı, geçmiş dönemde örgüte müzahir dershanede eğitim gördüğü, örgütle iltisakı nedeniyle 667 sayılı KHK ile kapatılan TÜTEV'de görev aldığı yönünde tespitler de yer almaktadır.

51. Başvurucu, disiplin soruşturması ve yargılama sürecinde hakkındaki iddialara ilişkin yaptığı savunmada Zaman gazetesi aboneliğinin olduğunu ancak 17/25 Aralık 2013 tarihinden sonra aboneliğini iptal ettirdiğini, 2013 yılından önce bir defaya mahsus olmak üzere eşi adına Kimse Yok Mu Derneğine kurban bağışı yaptığını belirtmiştir. Bank Asyaya ilişkin olarak ise sadece bir hesabının olduğunu, bu hesabı 2005 yılında açtığını, 2012 yılında düğünden gelen yaklaşık 28.000 TL tutarındaki takı parasını bu hesaba yatırdığını, 2015 yılına kadar bu paranın giderek azaldığını, 2015 yılının Ağustos ayında da araç aldığı için paranın tamamını çektiğini ifade etmiştir.

52. Bank Asyanın FETÖ/PDY liderinin ve yöneticilerinin çağrıları üzerine örgüt üyelerinin yatırdığı paralar üzerinden gelir elde ettiği, bu suretle örgüt faaliyetlerine mali yönden kaynak sağladığı ve örgütün finans merkezi olduğu hususu yargı kararlarıyla tespit edilmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, § 35; Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, § 59; Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 20/12/2017 tarihli ve E.2017/1862, K.2017/5796 sayılı kararı). Aynı zamanda mutat hesap hareketlerinin örgütsel faaliyette bulunma ya da örgüte yardım etme kapsamında değerlendirilemeyeceği de Yargıtay tarafından kabul edilmiştir (Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 25/6/2020 tarihli ve E.2020/1974, K.2020/3079 sayılı kararı). Her durumda Bank Asyaya para yatırarak FETÖ/PDY ile irtibat veya iltisak içinde olunduğu ve bu suretle işçi işveren arasındaki güven

ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak sözleşmenin feshedilebilmesi için yukarıda açıklanan ilkelere uygun şekilde hareket edilmesi gerektiği açıktır (Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, § 137).

53. Mahkeme, Bank Asya hesabına yönelik bilirkişi incelemesi yaptırmış; bu kapsamda dosyaya gelen bilgiler ve ceza yargılaması sürecinde yapılan tespitler bir bütün olarak ele alındığında başvurucunun bahsi geçen Banka nezdinde 2005 yılında hesap açtırdığı, 2009, 2011, 2013, 2014 ve 2015 yıllarında katılım hesapları açtığı, bu hesaplardan üçünün sözde örgüt lideri Fethullah Gülen'in talimatından sonra açtığı, 2015 yılının 8. ayına kadar da hesabını kullandığı, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) tarafından Bankaya el konulmasından sonra da başvurucunun hesap hareketlerinin devam ettiği, 3/12/2013 ve 12/12/2013 tarihinde altın hesabına gram altın yatırdığı ve altın hesabını 24/10/2014 tarihinde TL olarak vadeli hesaba aktardığı, miktarın 22.297,23 TL olduğu, 12/8/2015 tarihinde paranın bir kısmını araç ödemesi olarak çektiği, 13/8/2015 tarihinde vadeli hesabını kapattırdığı, vadesiz hesabını kullanmaya devam ettiği görülmüştür.

54. Başvurucu, Bank Asya hesap hareketlerine ilişkin talimat üzerine işlem yaptığı iddiasını reddederek bahsi geçen on bir farklı hesabın ek hesap niteliğinde olduğunu, bunları Bankanın oluşturduğunu ifade etmiş; 2011 yılında evlendiğini, gelen takı ve paraları Halk Bankası, Kuveyt Türk ve Bank Asyaya yatırdığını, çeşitli zamanlarda faiz ve kâr payı durumuna göre bu bankalarda işlem yaptığını belirterek üzerine atılı suçlamalar kapsamında hakkında yürütülen ceza yargılamasından da beraat ettiğini beyan etmiştir.

55. Aynı somut olaya ilişkin ceza mahkemeleri ile hukuk mahkemeleri tarafından yapılan yargılama sonucu verilen kararların birbirleri yönünden mutlak surette bağlayıcı olduğunu söylemek mümkün değildir. Zira bu durumda derece mahkemeleri önlerine gelen uyuşmazlığı kendi açılarından ele almakta; ilgili mevzuat kapsamında farklı değerlendirme ve nitelendirmelere tabi tutmaktadır. Bu kapsamda Yargıtay kararlarında hem olağanüstü hâl dönemi için hem de olağanüstü hâl harici dönemler için işçi hakkında verilen bir beraat yahut takipsizlik kararının şüphe feshi noktasında nasıl değerlendirilmesi gerektiği ana hatlarıyla ortaya konulmuştur. Yargıtay, beraat kararını işçi lehine değerlendirme eğilimi göstermekle birlikte yine de kararın içeriğindeki olay ve olguların fesih için yeterli olup olmadığını ayrıca incelemiştir (bkz. §§ 30-32).

56. Gerekçeli kararda, başvurucunun Bank Asya hesap hareketlerinin şüphe feshi için yeterli olduğu kanaatine varılmış ise de başvurucunun başta bilirkişi raporunun lehine olduğu temelindeki somut olaya ilişkin savunmaları ve beraat kararında yer alan tespite ilişkin bir değerlendirme yapılmadığı görülmektedir.

57. Sonuca varmadan önce belirtmek gerekir ki derece mahkemeleri, kendisine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değildir. Ancak ileri sürülen iddialardan biri kabul edildiğinde davanın sonucuna etkili olması hâlinde mahkeme bu hususa belirli ve açık bir yanıt vermek zorunda olabilir (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56).

58. Başvuruya konu olaya ilişkin yukarıda yapılan tüm incelemeler neticesinde ilgili mevzuat, Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi içtihadı da dikkate alındığında başvurucunun iddia ve itirazlarının yargılamanın esasına temas eden ve davanın sonucu değiştirebilecek nitelikte olduğunu söylemek mümkündür.

59. Dolayısıyla gerekçeli kararda, işveren yönünden başvurucu ile işveren arasındaki güven ilişkisinin sarsılmasına neden olan olay ve olgulara dair yeterli inceleme ve araştırma

yapılmadığı, gerekçeli kararda başvurucunun yargılamanın esasına tesir eder nitelikteki iddia ve itirazlarının incelenmediği, gerekçeli kararda bu iddiaların karşılanmadığı görülmüş; yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

60. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

2. Makul Sürede Yargılanma Hakkı Yönünden

a. Başvurucunun İddiaları

61. Başvurucu, yargılamanın makul sürede neticelendirilmediğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

62. Anayasa'nın 36. ve 141. maddeleri bağlamında medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerektiğine dair temel ilkeler Anayasa Mahkemesince daha önce incelenmiş ve bu konuda kararlar verilmiştir (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013; Güher Ergun ve Tosun Tayfun Ergun, B. No: 2012/12, 17/9/2013; Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013). Başvuru konusu olayda bu ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır.

63. Somut olayda iki dereceli yargılama sisteminde 1 yıl 9 ay 9 gün süren yargılamanın bütünü dikkate alındığında başvurucunun hakkını ihlal edecek bir gecikme olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

64. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları Yönünden

65. Başvurucu, devletin denetim ve gözetim organları tarafından yasal zeminde faaliyet gösteren bir bankaya para yatırdığı için suçlu muamelesi gördüğünü ve Disiplin Kurulu kararı ile işten çıkarılma cezası ile tecziyesine karar verildiğini belirterek masumiyet karinesi ile suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

66. Başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden diğer ihlal iddialarına ilişkin olarak kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

67. Başvurucu; ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi ve tazminat talebinde bulunmuştur.

68. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875,

7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

69. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

70. Dosyadaki belgeden tespit edilen 364,60 TL başvuru harcı ile 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkına ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Samsun 2. İş Mahkemesine (E.2017/374, K.2019/7) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 364,60 TL başvuru harcı ile 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SIDDIK ÇETİN

B. No: 2019/17713 | Karar tarihi: 21.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/17713

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SIDDIK ÇETİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/17713)

Karar Tarihi: 21/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Sıddık ÇETİN

Vekili : Av. İbrahim CİNBAŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasında adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 21/5/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde, yargılama sürecindeki dava dosyalarında ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden elde edilen bilgi ve belgelerde yer aldığı şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. 1970 doğumlu olan başvurucu, 2000-2017 yılları arasında Akdeniz Belediyesi (Belediye) bünyesinde değişik alt işverenler (Şirket) nezdinde destek hizmet biriminde temizlik işçisi olarak çalışmıştır.

7. Şirket tarafından 1/4/2017 tarihli bildirimle başvurucuya, Mersin Valiliği İl Emniyet Müdürlüğü (Emniyet) tarafından yapılan tahkikat sonucunda 1/9/2016 tarihli ve 29818 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 672 ayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Kamu Personeline İlişkin Alınan Tedbirlere Dair Kanun Hükmünde Kararname (KHK) doğrultusunda iş akdinin feshedildiği tebliğ edilmiştir.

8. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle Kurum ile Şirket aleyhine 21/4/2017 tarihinde Mersin 3. İş Mahkemesi (Mahkeme) nezdinde dava açmıştır.

9. Mahkeme 23/10/2017 tarihli kararla talep konusunda bir karar verilmesine yer olmadığına, dosyanın OHAL İşlemleri İnceleme Komisyonuna gönderilmesine hükmetmiş ancak bu karar Adana Bölge Adliye Mahkemesi 7. Hukuk Dairesinin 7/12/2017 tarihli kararı ile kaldırılarak dosyanın Mahkemeye iadesine hükmedilmiştir. Kararın gerekçesinde, başvurucunun doğrudan KHK ile işten çıkarılmadığı, bu kapsamda davanın derece mahkemesince incelenmesi gerektiği belirtilmiş; ayrıca Mahkeme tarafından yeterli araştırmanın yapılmadığı, Emniyet tahkikat evrakı ile feshe dayanak ve denetime elverişli tüm bilgi ve belgelerin getirtilerek iş akdinin fesih sebebinin bu şekilde değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

10. Dosya kendisine geri gelen Mahkeme, kaldırma kararı doğrultusunda savcılığa, emniyete ve Adana 7. Ağır Ceza Mahkemesi ile diğer ilgili kurumlara müzekkere yazarak başvurucu hakkında bilgi ve belge toplama yoluna gitmiştir. Bu kapsamda gelen cevabi yazılarda başvurucu hakkında güncel bir soruşturma yahut kovuşturma bulunmadığı, (kapatılan) Adana Devlet Güvenlik Mahkemesi (DGM) tarafından hakkında örgüt üyeliği kapsamında yargılama yapıldığı ancak 21/4/1998 tarihli karar ile beraatine hükmedildiği belirtilmiş; ilgili mahkeme kararı ile yargılama sürecine ilişkin bilgi ve belgeler dosyaya gönderilmiştir.

11. Dosyaya gönderilen belgelerden anlaşıldığı kadarıyla başvurucunun kardeşinin örgüt mensubu olduğu, başvurucunun örgütün kırsal kesimine gitmek için M.S.C. ile irtibata geçtiği, onun da kendisini H.A. ile tanıştırdığı, yazdığı öz geçmiş raporunun H.A. tarafından kendisine geri verildiği, kırsal alana gitmek için Cizre'ye geçtiği ancak orada kendisini kırsal alana götürecek kurye ile iletişime geçemediği için Mersin'e geri döndüğü, M.S.C.nin kendisini A.Ç. adlı şahsın çadırına götürüp bıraktığı, oradan tekrar kırsal alana geçecekken güvenlik güçlerince yakalandığı, böylece örgüte katılma yönünde serbest iradesiyle silahlı çetenin sair efradı olma suçunu işlediği iddia edilmiştir. Başvurucu, emniyette isnat edildiği şekilde beyan vermiş; savcılıkta ise verdiği beyanı değiştirmiş ve A.Ç.nin çadırına iş aramak için gittiğini, örgüt ile ilgisinin olmadığını belirtmiş; sorgu hâkimliği önündeki ifadesinde adı geçen şahısların hiçbirini tanımadığını, emniyette kendisine işkence yapıldığını iddia etmiştir. Mahkemedeki ifadesinde ise iddianamedeki şahısların hiçbirini tanımadığını yinelemiş; A.Ç.nin patronu olduğunu, onun yanında çobanlık yaptığını, emniyette baskıya maruz kaldığını, gözleri bağlı şekilde ifade metnini okutmadan imzalattırdıklarını, savcılık ve

sorgu hâkimliği nezdinde de bu ifadelerin gerçeği yansıtmadığını beyan ettiğini belirtmiştir. DGM, gerekçeli kararında başvurucunun atılı suçu işlediği yönünde her türlü kuşkudan uzak, kesin, yeterli, inandırıcı, suç işleme kastıyla hareket ettiğine dair delil elde edilemediği gerekçesiyle beraatine hükmetmiştir.

12. Mahkeme 12/12/2018 tarihli kararı ile davanın reddine hükmetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şu şekildedir:

"Yapılan incelemede; davacının 'Ülke Topraklarından Bir Kısmını Devlet İdaresinden Ayırmaya Kalkışmak, Silahlı Çetenin Sair Efradı Olmak, Silahlı Bir Çetenin Hal ve Sıfatını Bilerek Yardımda Bulunmak' suçlarından 09/11/1994 tarihinde gözaltına alındığı, 22/11/1994 - 04/05/1995 tarihleri arasında tutuklu kaldığı, hakkında yapılan yargılama sonunda Adana Devlet Güvenlik Mahkemesinin 21/04/1998 tarihli ve 1997/26 esas 1998/109 karar sayılı kararıyla, davacının üzerine atılı suçun işlediğine dair mahkumiyetine yeter her türlü kuşkudan uzak kesin ve inandırıcı kanıtlar elde edilemediğinden beraatine karar verildiği anlaşılmıştır.

Diğer taraftan, ülkemizde yaşanan hain darbe girişimi nedeniyle ve terörle mücadele çerçevesinde milli güvenliğin sağlanması amacıyla kamu kurumlarınca birtakım tedbirlerin alınması mecburiyetinin doğduğu objektif olarak kabul edilmelidir.

Nitekim, 667 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 4.maddesiyle....düzenlemesi getirilmiştir.

...

Ceza Hukukundan farklı olarak, İş Hukuku kapsamında olması gereken husus, başka bir deyişle davacı hakkında duyulan şüphe nedeniyle iş akdinin feshedilmesini haklı kılacak husus, davacı hakkında duyulan bu şüpheyi haklı gösterecek objektif şüphe sebeplerinin akdin feshi tarihinde bulunup bulunmadığı olmalıdır.

Bu açıklamalar ışığında yapılan değerlendirmede, yukarıda ayrıntılı olarak yer verildiği üzere, bir kamu kurumu olan davalı işveren tarafından davacı hakkında duyulan şüphenin somut olgularla desteklendiği, davacının 'Ülke Topraklarından Bir Kısmını Devlet İdaresinden Ayırmaya Kalkışmak, Silahli Çetenin Sair Efradı Olmak, Silahli Bir Çetenin Hal ve Sıfatını Bilerek Yardımda Bulunmak' suçlarından 09/11/1994 tarihinde gözaltına alındığı, 22/11/1994 - 04/05/1995 tarihleri arasında tutuklu kaldığı ve bu durumun Akdeniz Belediye Başkanlığı tarafından 14/03/2017 tarihinde öğrenildiği, iş akdinin davacı hakkında duyulan şüphe nedeniyle feshedilmesini haklı gösterecek nedenlerin bulunduğu, davalı işveren açısından iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güvenin sarsıldığı, objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphenin sözleşmenin feshedildiği tarihte bulunduğu, bu nedenlerle davacının iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedenle yapıldığı sonucuna varılması gerektiği değerlendirilmiş ve aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

13. Başvurucu özetle hakkında yürütülen yargılama sonucu beraat ettiği hâlde bu gerekçeyle iş akdinin sonlandırılmasının hukuka aykırı olduğunu belirterek istinaf talebinde bulunmuş ancak Bölge Adliye Mahkemesi 18/4/2019 tarihli kararı ile istinaf başvurusunun esastan reddine hükmetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şu şekildedir:

"Somut olayda davalı belediye kamu kurumu olup, 15 Temmuz 2016 sonrası OHAL döneminde kayyuma devredilmiştir. Sonrasında çalışanlarla ilgili Mersin İl Emniyet Müdürlüğünce tahkikat yapılmış ve davacının da aralarında bulunduğu belediye çalışanları

terör örgütüyle iltisaklı görülmüştür. Bu noktada davacının terör örgütüyle iltisakın olup olmaması değil işverenin bu noktada duyduğu şüphe, feshin geçerliği için yeterlidir. Emniyet araştırmasının terör örgütüyle iltisakı bildirdiği durumda kamu kurumu olan asıl işverenin davacı işçiye olan güveni sarsılmıştır. Bu aşamada geçerli nedenle fesih şartları şüphe feshi dahilinde gerçekleşmiştir. Dosya kapsamında yer alan tüm bilgi ve belgelerin değerlendirilmesi neticesinde, davalı savunmasına göre davacının PKK/KCK ile ilgi, iltisak ya da irtibatı bulunduğu konusunda davalı işveren açısından şüphe feshini gerektirir yeterli delil olduğu anlaşıldığından davacı vekilinin bu yönü amaçlayan istinaf talebi yerinde değildir."

14. Nihai karar 11/5/2019 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

15. Başvurucu 21/5/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

16. İlgili mevzuat için bkz. Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-25.

B. Yargıtay Kararları

17. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22/10/2007 tarihli ve E.2007/16878, K.2007/30923 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davalı işveren, davacının geçmişten gelen sabıkası ve özellikle yasadışı örgütle bağlantısı nedeni ile güvenlik önlemi olarak iş sözleşmesini feshetmiştir. Bu fesih Alman Hukukunda ve Alman Federal Mahkemelerinde şüphe feshi olarak adlandırılmaktadır. Böyle bir fesihte, işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir. Davacının geçmişte yasadışı örgüt üyesi olması, davacının görev yaptığı bölgede terör olaylarının artması ve demiryolu ulaşımının da hedefte bulunması, davalı işveren açısından iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güvenin sarsıldığı, elverişli objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphenin bulunduğu anlamına gelmektedir. Davacının iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedenle yapıldığı kabul edilmelidir. Davanın reddi yerine yazılı şekilde kabulü hatalıdır."

18. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/11/2018 tarihli ve E.2015/22-2715, K.2018/1720 sayılı kararı şöyledir:

"... şüphe feshinin söz konusu olabilmesi için iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni yıkmaya elverişli, objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphe mevcut olması ve ayrıca olayın aydınlatılması için işverenin kendisinden beklenebilecek bütün çabaları göstermesine karşın eylemin gerçekleştiğinin kanıtlanamaması gerektiğinden, somut uyuşmazlıkta davacının sabit olan, doğruluk ve bağlılığa uymayan nitelikteki eyleminin şüphe feshi teşkil etmediği de açıktır..."

19. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 26/11/2018 tarihli ve E.2018/11097, K.2018/25472 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Taraf iradesine öncelik verilmesi sadece davanın açılmasında değil, yargılama sırasında taraflara ait bir çok usul işleminde de kendisini gösterir...Yani, yargılamada esas olan, dava malzemelerinin taraflarca toplanması ve mahkemeye sunulması olarak tanımlayabileceğimiz 'taraflarca hazırlama (getirilme) ilkesi'dir. Bu ilkenin geçerli olduğu davalarda, dava malzemelerinin mahkemeye tam olarak getirilmemesinin sorumluluğunu taraflar üstlenmiş olup; hakim, kural olarak tarafların ileri sürmediği vakıaları ve belirli bir delili kendiliğinden araştıramaz ve taraflara hatırlatamaz. Diğer yandan, kamu düzenini ilgilendiren davalarda, irade serbestisinin ve taraf iradesine tanınan üstünlüğün bir sonucu olan 'taraflarca hazırlama ilkesi' yerine, kendiliğinden (resen) araştırma ilkesinin uygulanması esastır. Kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda; hâkim, davanın ispatı için gereken bütün delillere kendiliğinden başvurur; taraflar da yargılama bitinceye kadar delil gösterebilirler. Bu davalarda bir bakıma, dava ile ilgili olguların hazırlanmasında, tarafların yanında, hakimin de görevli olması söz konusudur.

Bu açıklamalar karşısında kamu ya da özel hukuk tüzel kişiliği de olsa işçinin terör örgütleri ile irtibatının bulunması halinde bu durumun hem kamu güvenliğini hem de özel güvenliği tehdit edeceği açıktır. Bu nedenle davalı tarafın cevap dilekçesi ile davacının iş akdinin .../... bağlantısı bulunduğuna dair kuvvetli şüphe duyulması sebebi ile feshedildiğini belirttiği görülmekle; eldeki davada taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir."

20. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 24/4/2018 tarihli ve E.2018/3002, K.2018/9593 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davacının iş akdi, hakkında .... C.Savcılığı tarafından bylock kullanıcısı olduğu iddiasıyla soruşturma başlatılmış olması, hakkında yurt dışı çıkış yasağı ve adli kontrol kararı verilmesi akabinde, davalı işyerinin faaliyet alanı bakımından stratejik önem taşıyan durumu gözetilerek çalıştırılmasında sakınca bulunduğu gerekçesiyle İş K. 25/II e-h-ı maddeleri gereğince haklı neden iddiasıyla feshedilmiştir. İlk Derece Mahkemesi ise feshin şüphe feshi olduğu ve davalının özel durumu gözetilerek geçerli nedene dayalı olduğu kabulüyle davanın reddine karar verilmiş olup, davacı tarafın istinaf başvurusu Bölge Adliye Mahkemesi taralından da aynı gerekçelerle esastan reddetmiştir.

...

Davacının hakkında derdest bulunan ceza yargılamasında, 'mor beyin' uygulaması kapsamında davacı ...'ın kullandığı telefona ait gsm hattının iradesi dışında bylock IP'lerine yönlendirilmiş olduğunun bilirkişi raporuyla tespit edildiği gerekçesiyle beraat kararı verildiği, isnat edildiği üzere terör örgütü ile bağlantısı bulunduğunu gösterir aleyhine başkaca somut bir delil de olmadığı anlaşılmakla, 4857 sayılı Kanun'un 20. maddesinin 3. fıkrası uyarınca, hükmün bozulmak suretiyle ortadan kaldırılması..."

21. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 8/4//2019 tarihli ve E.2019/1352, K.2019/7992 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut uyuşmazlıkta davalı işveren tarafından yapılan fesih bildiriminde, fesih nedeni olarak davalı işverene ait fabrikada 04/02/2015 tarihi ve öncesinde davacı ile bir kısım çalışanların işyerinde üretilen rakıları çaldıkları ve çalışan işçilerden ...'in hırsızlık suçuna yardım ettikleri iddiasının feshe gerekçe gösterildiği ve davacının iş akdinin davalı şirkette çalışırken 17/03/2015 tarihinde ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzeri nedenle feshedildiği anlaşılmıştır.

... 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2015/257 esas 2015/777 karar sayılı dosyası kapsamına göre davacının hırsızlık olayından mahkum olan ... ile aynı fabrikada çalışıp, işyerinde servis bulunmaması nedeniyle aynı kişinin aracı ile muhtelif zamanlarda iş yerinden ayrıldığı, davacının sırf bu kişinin aracına binmesinin ve araçtaki alkol kokusunu farketmemesinin feshe dayanak yapılamayacağı, rakı dinlenme bölümünde çalışan davacının aynı araçta bulunan ve hırsızlığa konu olan rakının ... tarafından araçta taşındığına ilişkin bilgi sahibi olamayacağı, işverenin davacının bu hırsızlık olayından haberdar olduğu yönündeki şüphesinin makul ve objektif bir şüphe olarak değerlendirilmesinin mümkün olmadığı anlaşılmakla, davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken aksi gerekçeler ile reddine karar verilmesi hatalıdır."

22. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 18/4/2013 tarihli ve E.2012/32147, K.2013/12471 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut olayda bir şüphe feshi söz konusudur. Bu tür fesihte, işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir.

Davalı işyerinde fesih bildirgesinde anılan olayın davacı tarafından gerçekleştirildiği ceza yargılaması sonucunda da ispatlanmamış, davacı hakkında delil yetersizliğinden beraat kararı verilmiştir. Ancak davacının kendi kredi kartının sorgulanması ile bilgisi olmaksızın kredi kartından alışveriş yapılan müşterinin kredi kartının sorgulanmasının zamanlama yönünden iç içe geçmesi ve sorgulamanın yapıldığı terminalin aynı olması dikkate alındığında, bu hususun iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni ortadan kaldırmaya elverişli bir şüphe olup, davacı ile işveren arasındaki güven ilişkisinin sarsıldığı kabul edilmelidir. Bu durumda davalı işverenin artık işçiyi çalıştırması mümkün değildir. Bu sebeple iş sözleşmesinin feshi haklı sebebe dayanmasa da, feshin geçerli nedene dayandığı kabul edilmelidir. İşverence yapılan fesih geçerli nedene dayandığından davanın reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçe ile kabulü hatalı olmuştur."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Anayasa Mahkemesinin 21/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Gerekçeli Karar Hakkı Yönünden

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

24. Başvurucu; işe iade talebiyle başlatılan yargılama neticesinde varılan sonucun hakkaniyete aykırı olduğunu, iş akdinin yasalarda öngörülen usule riayet edilmeksizin feshedildiğini belirtmiştir. Feshe gerekçe gösterilen olgunun yaklaşık 25 yıl öncesindeki bir yargılamaya dayalı olduğunu ifade eden başvurucu; yargılamanın beraat kararı ile neticelendiğini, yasalar ve derece mahkemelerince dahi suç olarak kabul edilmeyen bir eylemin yıllar sonrasında feshe dayanak yapılmasının hukuk devleti ilkesine aykırı olduğunu ifade etmiştir. Çalıştığı süre boyunca işverene karşı güven olgusuna zarar verici herhangi

bir eylemde bulunmadığını belirten başvurucu, gerekçeli kararda iddia ve itirazlarının incelenmediğini belirterek adil yargılanma hakkının ve mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

25. Bakanlık görüşünde, taraflar arasındaki iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güvenin sarsıldığı, geçerli nedenle feshin söz konusu olduğu gerekçesiyle ilk derece mahkemesi tarafından davanın reddine karar verildiği ve anılan kararın kanun yollarından geçerek kesinleştiği hatırlatılmış; hukuk kurallarını yorumlama yetkisinin derece mahkemelerine ait olduğu, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir durum olmadığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti mahiyetinde kalacağı hususlarında değerlendirmeler içeren Anayasa Mahkemesi kararlarına yer verilerek başvuru incelenirken bu hususların gözönünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir.

26. Başvurucu; Bakanlığın görüşüne karşı beyanında işe girdikten 17 yıl sonra, işten çıkarılmadan ise 25 yıl önce yargılandığı ve beraat ettiği ceza dosyası gerekçe gösterilerek işten çıkarıldığını, feshe gerekçe gösterilen kararda örgüt ile irtibat kurduğuna dair hiçbir delil bulunamadığını vurgulamıştır. İşten çıkarıldığı tarihte Belediyede temizlik işçisi olarak çalıştığını ifade eden başvurucu, çalıştığı süre boyunca güven ilişkisini zedeleyecek hiçbir davranışta bulunmadığını, feshin usul ve yasaya aykırı yapıldığını ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

27. Anayasa’nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

28. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucunun temel iddiası iş akdinin yaklaşık 20 yıl öncesine dayanan olaylar kapsamında ve beraat ettiği bir yargılama nedeniyle iş akdinin feshinin hukuka aykırı olduğu, çalıştığı süre boyunca güven ilişkisini zedeleyen bir davranışının olmadığı, bu yöndeki iddia ve itirazların ise derece mahkemelerince dikkate alınmadığı hususuna ilişkindir. Tüm bu açıklamalar ışığında başvurunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

i. Kabul Edilebilirlik Yönünden

29. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. Esas Yönünden

(1) Genel İlkeler

30. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

31. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı organlarına davacı ve

davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü -kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde- diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa'nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

32. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması, adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul bir şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açık bir keyfîlik olmaması ve makul bir gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No:2013/1235, 13/6/2013, § 23).

33. Makul gerekçe davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıkta olan bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş, § 24).

34. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

35. Somut olayda işveren nezdinde 2000 yılından itibaren temizlik işçisi olarak çalışmakta olan başvurucunun iş akdi emniyetten gelen yazı üzerine 2017 yılında feshedilmiştir.

36. Başvurucu, işe iade talebiyle Mersin 3. İş Mahkemesinde dava açmış; yargılama kapsamında dosyaya gönderilen belgelerden başvurucunun 9/11/1994 tarihinde gözaltına alındığı, 22/11/1994-4/5/1995 tarihleri arasında tutuklu kaldığı, hakkında yapılan yargılama sonucunda DGM tarafından 21/4/1998 tarihli kararla delil yetersizliğinden beraatine karar verildiği anlaşılmıştır. Bu kapsamda derece mahkemeleri tarafından yapılan değerlendirme neticesinde işçi ile işveren arasındaki güven ilişkisini zedeleyecek nitelikte şüphe feshine dayanak somut olay ve olgunun bulunduğu değerlendirilerek davanın reddine hükmedilmiştir (bkz. §§ 6-13).

37. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici

yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013). Bu noktada gerekçeli karar hakkı, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin tesisinde önemli bir araç olarak işlev görmektedir. Zira kişiler ancak gerekçeli karar vasıtasıyla somut olayın hukuk kuralları karşısında nasıl konumlandırıldığını öğrenebilmekte ve buna karşı etkili bir savunma geliştirme imkânı bulabilmektedir.

38. Derece mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekmektedir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir, aynı zamanda gerekçenin makul olması şartı aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken, mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır (bkz. §§ 30-34).

39. Tüm bu açıklamalar karşısında şüphe feshi gerekçesiyle iş akdinin sonlandırıldığı davalarda, özellikle işvereni fesih sonucuna götüren hususların aydınlatılması önemlidir. Bunun yanı sıra şüphe feshini doğuran durum veya olayın/vakıanın -Yargıtay içtihadında da değinildiği gibi- doğrudan işçinin şahsından kaynaklanması, millî güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olması gerekmektedir. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi, keyfîliğin önüne geçilebilmesi adına önem arz etmektedir.

40. Somut olayda işvereni şüphe feshine götüren olgunun başvurucunun geçmişte terör örgütüne üye olma suçundan hakkında verilen beraat kararına ilişkin olduğu anlaşılmıştır. Yargıtay kararlarında hem olağanüstü hâl dönemi için hem de olağanüstü hâl harici dönemler için işçi hakkında verilen bir beraat kararının şüphe feshi noktasında nasıl değerlendirilmesi gerektiği ana hatlarıyla ortaya konmuştur. Bu kapsamda Yargıtay, beraat kararını işçi lehine değerlendirme eğilimi göstermekle birlikte yine de kararın içeriğindeki olay ve olguların fesih için yeterli olup olmadığını ayrıca incelemiştir (bkz. §§ 20-22).

41. Gerekçeli karardan anlaşılamamakla birlikte dosya içeriğinden edinilen bilgiye göre başvurucu hakkındaki suçlamaların 1993-1994 yıllarına ilişkin olduğu, başvurucunun örgütün kırsal yapılanmasına katılma teşebbüsünde bulunduğu, bu kapsamda ilgili kişiler ile irtibata geçtiği aşamada güvenlik güçlerince yakalandığı iddia edilmiş ancak üzerine atılı suçu işlediğine yeter kesin ve inandırıcı delil elde edilemediğinden beraatine karar verildiği görülmüştür. Beraate ilişkin gerekçeli karara göre başvurucu, emniyette verdiği ifadenin işkence altında alındığını belirtmiş; savcılık, sorgu hâkimi ve mahkemedeki anlatımlarında suçlamaları reddederek irtibat kurduğu iddia edilen kişinin işvereni olduğunu, bu kişinin yanında çoban olarak çalıştığını, örgüt ile hiçbir irtibatının olmadığını beyan etmiştir.

42. Yukarıda da ifade edildiği üzere gerekçeli kararda işveren kurumun niteliği ile sözleşmesi feshedilen işçinin burada hangi pozisyonda çalıştığı, işinin mahiyeti ve öneminin ne olduğu hususlarının irdelenmesi ve bu durumun şüpheyi doğuran olay yahut olgu ile birlikte bir bütün olarak ele alınması gerekmektedir. Ayrıca yine Yargıtay kararları da

gözönüne alındığında şüphenin güncel bir durumu yansıtması ve şüpheye konu olay yahut olgunun belli bir ağırlığa ulaşması beklenmektedir. Söz konusu kriterlerin -özellikle millî güvenlik ile ilgili hususlarda- esnek değerlendirilebileceği düşünülse dahi bu durumda da makul ve hakkaniyetli bir şekilde mevzunun ele alınması, hem işçi yönünden hem işveren yönünden adil bir denge kurulması icap etmektedir.

43. Öte yandan belirtmek gerekir ki aynı somut olaya ilişkin ceza mahkemeleri ile hukuk mahkemeleri tarafından yapılan yargılama sonucu verilen kararların birbiri yönünden mutlak surette bağlayıcı olduğunu söylemek mümkün değildir. Zira bu durumda derece mahkemeleri önlerine gelen uyuşmazlığı kendi açılarından ele almakta, ilgili mevzuat kapsamında farklı değerlendirme ve nitelendirmelere tabi tutmaktadır. Bu kapsamda Yargıtay kararlarında hem olağanüstü hâl dönemi için hem de olağanüstü hâl harici dönemler için işçi hakkında verilen bir beraat yahut takipsizlik kararının şüphe feshi noktasında nasıl değerlendirilmesi gerektiği ana hatlarıyla ortaya konulmuştur. Yargıtay, beraat kararını işçi lehine değerlendirme eğilimi göstermekle birlikte yine de kararın içeriğindeki olay ve olguların fesih için yeterli olup olmadığını da ayrıca incelemiştir (bkz. §§ 20-22).

44. Başvuruya konu yargılamada başvurucunun işveren Kurum nezdinde temizlik işçisi olarak çalıştığı, hakkındaki isnadın iş sözleşmesinin feshedildiği tarihten yaklaşık 20 yıl önceye dayandığı, şüphe doğuran olaya ilişkin olarak delil yetersizliğinden başvurucunun beraatine hükmedildiği anlaşılmıştır. İşe iade davasının reddi yönünde gerekçeli karara bakıldığında başvurucu ile ilgili olarak mevcut durumun tespiti ile yetinildiği ancak 20 yıl öncesinde alınan bir beraat kararının ilçe belediyesi nezdinde temizlik işçisi olarak çalışan başvurucu yönünden iş ilişkisinin devamını ne şekilde çekilmez hâle getirdiği hususunda şüphe feshi için yeterli olabilecek düzeyde bir bağlantı ortaya konulmadığı görülmüştür.

45. Sonuç olarak gerekçeli kararda olay ve olgular ile hüküm arasında bağlantının net bir şekilde ortaya konulamadığı, iş akdinin feshinin geçerli bir sebebe dayanıp dayanmadığı hususunda makul bir gerekçe oluşturulamadığı anlaşılmıştır. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

46. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

2. Makul Sürede Yargılanma Hakkı Yönünden

a. Başvurucunun İddiaları

47. Başvurucu, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

48. Anayasa'nın 36. ve 141. maddeleri bağlamında medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerektiğine dair temel ilkeler Anayasa Mahkemesince daha önce incelenmiş ve bu konuda kararlar verilmiştir (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013; Güher Ergun ve Tosun Tayfun Ergun, B. No: 2012/12, 17/9/2013; Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013). Başvuru konusu olayda bu ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır.

49. Başvuruya konu yargılama incelendiğinde davanın iki dereceli yargılama sisteminde 1

yıl 11 ay 28 gün sürdüğü tespit edilmiştir. Yargılama süreci bir bütün olarak dikkate alındığında başvurucunun hakkını ihlal edecek bir gecikme olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

50. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları Yönünden

51. Başvurucu ayrıca haksız fesih işlemi nedeniyle masumiyet karinesi ile çalışma hakkının ve eşitlik ilkesinin de ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

52. Başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden diğer ihlal iddialarına ilişkin olarak kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

53. Başvurucu; ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi ve tazminat talebinde bulunmuştur.

54. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

55. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

56. Dosyalardaki belgeden tespit edilen 364,60 TL başvuru harcı ile 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekçeli hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkına ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Mersin 3. İş Mahkemesine (E.2017/659, K.2018/596) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 364,60 TL başvuru harcı ile 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MENÜH SARTIK

B. No: 2019/17714 | Karar tarihi: 21.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/17714

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MENÜH SARTIK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/17714)

Karar Tarihi: 21/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Menüh SARTIK

Vekili : Av. İbrahim CİNBAŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; işveren ile arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle iş sözleşmesinin feshedilmesi üzerine açılan işe iade davasında adil yargılanma hakkının, masumiyet karinesinin, çalışma hakkının, ifade hürriyetinin ve makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 21/5/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu, Akdeniz Belediyesi bünyesinde alt işveren konumundaki bir şirketin personeli olarak çalışmaktayken 17/3/2017 tarihinde başvurucunun iş akdi tek taraflı olarak feshedilmiştir.

7. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle 14/4/2017 tarihinde dava açmıştır.

8. Mersin 2. İş Mahkemesi 15/2/2018 tarihinde davayı reddetmiştir.

9. Başvurucu karara karşı 12/4/2018 tarihinde istinaf yoluna başvurmuştur.

10. Adana Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesi 11/4/2019 tarihinde istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermiştir.

11. Başvurucu, nihai kararın 24/4/2019 tarihinde öğrendiğini beyan etmiştir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

12. Anayasa Mahkemesinin 21/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

13. Başvurucu; 16 yıl öncesine dayanan ve beraatiyle neticelenen ceza yargılamasına istinaden iş akdinin feshedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve masumiyet karinesinin, tarafına isnat edilen sosyal medya paylaşımlarının şüphe feshine gerekçe gösterilmesi nedeniyle ifade hürriyetinin, çalışma hayatına yapılan orantısız müdahale nedeniyle çalışma hakkının ve son olarak da makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

14. Bireysel başvuruların 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir. Anılan düzenlemelerde başvuru yolu öngörülen durumlarda bireysel başvuru süresinin başlangıcına ilişkin olarak başvuru yollarının tüketildiği tarihten söz edilmekte ise de haberdar olunmayan bir hususta başvuru yapılamayacağı dikkate alınarak bu ibarenin nihai kararın gerekçesinin öğrenildiği tarih olarak anlaşılması gerekir (A. C. ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1827, 25/2/2016, § 25).

15. Bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliği, öğrenme şekillerinden biridir (Mehmet Ali Kurtuldu, B. No: 2013/5504, 28/5/2014, § 27). Ancak öğrenme, gerekçeli kararın tebliği ile sınırlı olarak gerçekleşmez; başka şekillerde de öğrenme söz konusu olabilir. Başvurucunun nihai kararın gerekçesini dava dosyasını incelemek suretiyle öğrenmesi mümkündür. Bu doğrultuda dosyadan suret alınması gibi hâllerde başvurucunun gerekçeli kararı öğrendiği kabul edilebilir. Başvuruculara nihai kararın gerekçesini öğrendiklerini beyan ettikleri tarih de bireysel başvuru süresinin başlangıcı olarak ele alınabilir (İlyas Türedi, B. No: 2013/1267, 13/6/2013, §§ 21, 22).

16. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) kullanıcıların kendilerini ilgilendiren bilgi ve belgelere ihtiyaç duymaları hâlinde hızlı ve kolay şekilde ulaşabilmelerini sağlamaktadır.

Her türlü bilgi ve belge alışverişi de UYAP üzerinden elektronik ortamda ve anlık denebilecek kısa sürede gerçekleştirilebilmektedir (Hüseyin Aşkan, B. No: 2017/15649, 21/7/2020, § 26).

17. Yargı sisteminin parçası olarak avukatlar, sistemde vekâleti bulunan dava dosyalarını internet üzerinden UYAP'tan yararlanarak inceleyebilmekte; bu dosyalardan suret alabilmekte, elektronik imza ile sistemdeki dava dosyalarına evrak ekleyebilmekte, yeni dava dosyası açabilmekte ve harç ödeyebilmektedir. Ayrıca nihai kararın gerekçesine erişmenin mümkün hâle geldiği durumlarda başvurucu avukatları bu sistemi kullanmak suretiyle nihai kararın gerekçesini kesin olarak öğrenme imkânını da elde etmektedir (Hüseyin Aşkan, § 27).

18. Tüm bu işlemler yapılırken bilgi ve belgelerin son hâli, değişmez ve güvenli bir şekilde veri tabanında saklanmakta ve belgeler üzerinde yapılan işlemler (doküman oluşturma, düzenleme, imzalama, açma, okuma ve yazdırma gibi) UYAP evrak işlem kütüğüne kaydedilmektedir. Kayıt altına alınan evrak üzerindeki işlemleri yapan şahsın adı soyadı, sıfatı, birimi, yapılan işlemin niteliği, tarih ve saati sistemde saklanmaktadır (Hüseyin Aşkan, § 28).

19. Yargılama sürecinde nihai karar olan Bölge Adliye Mahkemesi ilamına ilişkin olarak UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede ilgili kararın başvurucunun avukatı tarafından 16/4/2019 günü saat 13.16’da açılarak okunduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu işlemi yapan ilgililerden işlem sırasında nihai kararın sonucunu öğrenmeleri beklenir. Böyle bir durumda işlem yapılırken nihai kararın sonucunun öğrenildiği kabul edileceğinden bireysel başvuru süresinin bu tarihten itibaren başlatılması gerekir.

20. Somut olayda Bölge Adliye Mahkemesi ilamının başvurucunun avukatı tarafından UYAP üzerinden okunduğu, bu kapsamda 16/4/2019 tarihinde bireysel başvuruya ilişkin nihai karardan haberdar olunduğunun ve bu doğrultuda bireysel başvuru süresinin 16/4/2019 tarihinden itibaren işlemeye başladığının kabul edilmesi gerekir. Nitekim ilgili usul kuralları uyarınca sürenin münhasıran tebliğden itibaren işlemeye başlayacağının kabul edildiği uygulamaların aksine bireysel başvuru yolunda başvuru süresi, ihlalin öğrenilmesi esasına bağlanmıştır (benzer yönde kararlar için bkz. Mehmet Özcan, B. No: 2019/6266, 15/1/2020, § 27).

21. Sonuç olarak bireysel başvuru konusu yargılama sürecine ilişkin nihai karardan 16/4/2019 tarihinde haberdar olduğu anlaşılan başvurucunun otuz günlük bireysel başvuru süresi geçtikten sonra 21/5/2019 tarihinde yaptığı bireysel başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 21/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUAZZEZ ERDOĞAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/22615 | Karar tarihi: 21.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/22615

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUAZZEZ ERDOĞAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/22615)

Karar Tarihi: 21/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucular : 1. Muazzez ERDOĞAN

2. Ruken ERDOĞAN

3. Yunus ERDOĞAN

4. Yusuf ERDOĞAN

Başvurucular Vekili : Av. Abdulhekim GİDER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; işçilik alacağının ödenmesine karar verilmesi talebiyle açılan davanın dava şartı yokluğu gerekçesiyle reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucular murisi, Kurtalan Belediyesinde çalışmaktayken iş akdinin feshedilmesi üzerine 2/10/2014 tarihinde Kurtalan Asliye Hukuk (İş) Mahkemesinde (Mahkeme) belirsiz alacak davası niteliğinde işçilik alacaklarına ilişkin tazminat davası açmıştır.

3. Mahkeme, davaya ilişkin bilirkişi incelemeleri yaptırmış ve yargılama neticesinde davanın kabulüyle başvuruculaların murisi lehine iş ilişkisinden kaynaklanan tazminatlara

hükmetmiştir.

4. Temyiz istemi üzerine Yargıtay 22. Hukuk Dairesi verilen kararı bozmuştur. Temyiz kararının gerekçesinde 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 107. maddesinde düzenlenen belirsiz alacak davası miktar veya değeri tam tespit edilemeyen bir alacakla ilgili olarak hak arama durumundaki kişinin hukuk sisteminde karşılaştığı güçlüklerin bertaraf edilmesi amacıyla ihdas edildiği ve bu durumda davanın belirsiz alacak davası türünde açılabilmesi için uyuşmazlığa konu alacağın miktar veya değerinin tam ve kesin olarak davacı tarafça belirlenememesi gerektiği ifade edilmiştir. Şartları bulunmadığı hâlde dava dilekçesinde, davanın belirsiz alacak davası olarak açıldığının belirtildiği durumda davacıya herhangi bir süre verilmeden hukuki yarar yokluğundan davanın reddedilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Başvuruya konu davada da başvurucunun çalışma süresi ve ücretini bildiği bu sebeple dava konusu kıdem tazminatı, ihbar tazminatı, yıllık izin ve asgari geçim indirimi ücret alacaklarının miktarını belirleyebilme imkanına sahip olduğu anılan alacak kalemleri yönünden belirsiz alacak davası açılmasında hukuki yarar bulunmadığından belirtilen talepler yönünden davanın usulden reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulmasının hatalı olduğu belirtilmiştir (detaylı benzer gerekçe için bkz. İsmail Avcı, B. No: 2019/12190, 22/2/2022, § 16).

5. Mahkeme, bozma kararına uyarak ve bozma kararındaki gerekçeyi benimseyerek hukuki yarar yokluğundan davayı usulden reddetmiştir. Başvurucular temyiz isteminde bulunmuşlarsa da Yargıtay 22. Hukuk Dairesi 23/5/2019 tarihinde taleplerini reddetmiştir.

6. Nihai karar 28/11/2019 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucular kararı 20/6/2019 tarihinde öğrendiklerini belirtmiş ve 26/6/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

8. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

9. Ödeme gücünden yoksun olduğunu belirten başvuruculara adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir (Mehmet Şerif Ay, B. No: 2012/1181, 17/9/2013).

B. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

10. Başvurucular, alacağın tam olarak hesaplamasının mümkün olmadığını bu nedenle belirsiz alacak davası açtıklarını, Yargıtay 22. Hukuk Dairesi ile 9. Hukuk Dairesi ve 7. Hukuk Dairesi arasında belirsiz alacak davası konusunda görüş ayrılığı bulunduğunu ve bu görüş ayrılığından dolayı davalarının usulden reddedilmesinin adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini iddia etmiştir. Dava açtıktan dört sene sonra Yargıtayın hukuki yarar yokluğundan bozma kararı vermesiyle de alacaklarının zamanaşımına uğradığını, 22. Hukuk Dairesinin katı yorumu nedeniyle yeniden dava açma imkânının da ortadan kalktığını ifade ederek hak arama hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Başvuru, mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal

edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

14. Hak arama özgürlüğüne yapılan müdahale Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara (kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama) uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Başvuru konusu olaya ilişkin verilen dava şartı yokluğundan usuli ret kararları ile yapılan müdahalenin kanun tarafından öngörülme ölçütünü karşıladığı karar gerekçesinde dayanılan kanun maddelerinden anlaşılmıştır. Davalar, genel eda davası açmak yerine belirsiz alacak davası açılmasında hukuki yarar bulunmadığından reddedilmiştir. Dolayısıyla davaların usulden reddedilmesinin; mahkemelerin hukuken yarar elde edilemeyecek davalarla meşgul edilmesinin önlenmesi ve kişilerin medeni hakkıyla ilgili uyuşmazlığın karara bağlanması hususunda daha elverişli olan dava yoluna başvurmaya zorlanması şeklinde meşru bir amacı olduğu anlaşılmıştır. Başvuruculara mahkemeye erişimine getirilen sınırlamanın ölçülü olup olmadığı ve başvuruculara ağır bir yük getirilip getirilmediği hususlarının değerlendirilmesi gerekmektedir (İsmail Avcı, §§ 37-56).

15. Anayasa Mahkemesi benzer konudaki İsmail Avcı kararında detaylı bir şekilde değerlendirmeler yapmıştır. Yargıtay Dairesinin verdiği kararın usul hukuku bakımından isabetini sorgulamanın Anayasa Mahkemesinin görevi olmadığı, sadece verilen kararlarla başvuruculara mahkemeye erişim hakkının ihlal edilip edilmediği noktasında inceleme yapıldığı vurgulanmıştır (İsmail Avcı, § 65).

16. Bu bağlamda ölçülülük yönünden incelenecek olan ilk husus, müdahale için seçilen aracın amaca ulaşılmasını sağlayıp sağlamadığıdır. Genel eda davası olarak açılması gerekirken belirsiz alacak davası şeklinde açılan davanın usulden reddedilmesinin medeni hakla ilgili uyuşmazlığın çözümü için en etkili olan davanın açılmasını temin etme amacına ulaşılması yönünden elverişli bir araç olduğu değerlendirilmiştir. Ancak müdahalenin ölçülü olabilmesi için bu aracın son çare olması, diğer bir ifadeyle başvuruculara haklarını en az zedeleyen bir araç olması gerekir (İsmail Avcı, § 67).

17. 6100 sayılı Kanun usule aykırı olarak düzenlenen dava dilekçelerinin usulüne uygun hâle getirtilmesi için hâkime güçlü yetkiler vermektedir. Hâkime bu yetkilerin tanınmasının amacı davacının maddi hakkının birtakım şekil eksiklikleri sebebiyle usule feda edilmesinin önlenmesi ve bu suretle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkından yararlanmasının sağlanmasıdır. Dolayısıyla hatalı olarak belirsiz alacak davası biçiminde açıldığının düşünülmesi hâlinde davanın genel eda davası olduğu kabul edilerek başvuruculara talep sonucunu netleştirmesi için başvuruculara süre verilmesinin davanın usulden reddi biçimindeki ağır bir müdahaleden kaçınılmasını sağlayacak bir araç olduğu görülmektedir (İsmail Avcı, §§ 69-70).

18. Sonuç olarak başvuruculara, şartlar oluşmadan açtıkları belirsiz alacak davasının dava şartı yokluğundan reddedilmesinin -usul hukukundaki imkânlar gözetildiğinde- başvurulabilecek son çare olmadığı değerlendirilmiştir. Davaların hukuki yarar yokluğundan reddi suretiyle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalede, medeni hakla ilgili uyuşmazlığın karara bağlanması yönünden en etkili olan davanın açılmasını sağlama

amacına ulaşılması için daha hafif müdahale teşkil eden aracın seçilmesi yerine başvurucuların mahkemeye erişimini imkânsız kılan ağır bir aracın tercih edilmesinin gereklilik şartına uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (İsmail Avcı, § 74).

19. Somut başvuruda da anılan karardan ayrılmayı gerektirir bir husus bulunmamaktadır. Bu nedenle başvurucuların Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim haklarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

20. Başvurucular, yargılamanın uzun sürmesinden şikâyet etmiştir.

21. Başvuru, makul sürede yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir.

22. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığıiddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

23. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

24. Başvurucular, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılmasıyla 75.000 TL maddi ve 75.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

25. İncelenen başvuruda davanın devam etmesini sağlayacak diğer imkânlar denenmeden dava şartı yokluğundan reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararlarından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

26. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği mahkemece yapılması gereken iş yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

27. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucuların tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruculların adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kurtalan Asliye Hukuk (İş) Mahkemesine (E.2018/238, K.2018/840) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculların tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HAYRULLAH BAŞYİĞİT

B. No: 2019/22664 | Karar tarihi: 21.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/22664

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HAYRULLAH BAŞYİĞİT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/22664)

Karar Tarihi: 21/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucu : Hayrullah BAŞYİĞİT

Vekili : Av. Rıdvan ÇİÇEK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; işçilik alacağının ödenmediği gerekçesiyle açılan davanın dava şartı yokluğundan reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, emekli olması üzerine 24/12/2014 tarihinde Sarayönü Asliye Hukuk (İş) Mahkemesinde (Mahkeme) belirsiz alacak davası niteliğinde işçilik alacaklarına ilişkin dava açmıştır.

3. Mahkeme, davaya ilişkin bilirkişi incelemeleri yaptırmış ve yargılama neticesinde davanın kabulüyle başvurucu lehine iş ilişkisinden kaynaklanan alacaklara hükmetmiştir.

4. İstinaf istemi üzerine Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 5. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) Mahkeme kararının kaldırılmasına ve yeniden yargılama yapılmasına karar vermiştir. Karar gerekçesinde; kıdem tazminatı ve yıllık ücretli izin alacaklarının belirlenebilir olmasından dolayı belirsiz alacak davasına konu edilemeyecekleri ifade edilerek hukuki yarar yokluğundan anılan alacaklara yönelik taleplerin usulden reddi

gerekirken esasa girilerek kabul kararı verilmesinin hatalı olduğu belirtilmiştir.

5. Mahkeme, istinaf kararına uymuş ve kısmen kabul kısmen ret kararı vermiştir. Karar gerekçesinde; Yargıtay 22. Hukuk Dairesi tarafından 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 107. maddesinde düzenlenen belirsiz alacak davası miktar veya değeri tam tespit edilemeyen bir alacakla ilgili olarak hak arama durumundaki kişinin hukuk sisteminde karşılaştığı güçlüklerin bertaraf edilmesi amacıyla ihdas edildiği ve bu durumda davanın belirsiz alacak davası türünde açılabilmesi için uyuşmazlığa konu alacağın miktar veya değerinin tam ve kesin olarak davacı tarafça belirlenememesi gerektiği ifade edilmiştir. Dava dilekçesinde şartları bulunmadığı hâlde davanın belirsiz alacak davası olarak açıldığının belirtildiği durumda davacıya herhangi bir süre verilmeden hukuki yarar yokluğundan davanın reddedilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Başvuruya konu davada da başvurucuların çalışma süresi ve ücretini bildiği bu sebeple dava konusu kıdem tazminatı, ihbar tazminatı, yıllık izin ve asgari geçim indirimi ücret alacaklarının miktarını belirleyebilme imkânına sahip olduğu, anılan alacak kalemleri yönünden belirsiz alacak davası açılmasında hukuki yarar bulunmadığından belirtilen talepler yönünden davanın usulden reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulmasının hatalı olduğu belirtilmiştir (detaylı benzer gerekçe için bkz. İsmail Avcı, B. No: 2019/12190, 22/2/2022, § 16) verilen kararlara atıfla kıdem tazminatı ve yıllık ücretli izin alacaklarının hukuki yarar yokluğundan usulden reddine, diğer alacakları yönünden ise ilk verilen karardaki meblağ üzerinden indirim yapılmasına karar vermiştir.

6. Başvurucu istinaf isteminde bulunmuşsa da Bölge Adliye Mahkemesi 27/2/2020 tarihinde talepleri kesin olarak reddetmiştir.

7. Yargılama devam ederken başvurucu 26/6/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

9. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

10. Başvurucu, alacağın tam olarak hesaplamasının mümkün olmadığını bu nedenle hem belirsiz alacak davası hem de kısmi dava açtığını, Yargıtay 22. Hukuk Dairesi ile 9. Hukuk Dairesi ve 7. Hukuk Dairesi arasında belirsiz alacak davası konusunda görüş ayrılığı bulunduğunu ve bu görüş ayrılığından dolayı davalarının usulden reddedilmesinin adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca Bölge Adliye Mahkemesinin katı yorumu nedeniyle yeniden dava açma imkânının da ortadan kalktığını ifade ederek hak arama hürriyetinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

11. Başvuru, mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir.

Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

14. Hak arama özgürlüğüne yapılan müdahale Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara (kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama) uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Başvuru konusu olaya ilişkin verilen dava şartı yokluğundan usuli ret kararları ile yapılan müdahalenin kanun tarafından öngörülme ölçütünü karşıladığı, karar gerekçesinde dayanılan kanun maddelerinden anlaşılmıştır. Dava, genel eda davası açmak yerine belirsiz alacak davası açılmasında hukuki yarar bulunmadığından kısmen reddedilmiştir. Dolayısıyla davanın usulden reddedilmesinin, mahkemelerin hukuken yarar elde edilemeyecek davalarla meşgul edilmesinin önlenmesi ve kişilerin medeni hakkıyla ilgili uyuşmazlığın karara bağlanması hususunda daha elverişli olan dava yoluna başvurmaya zorlanması şeklinde meşru bir amacı olduğu anlaşılmıştır. Başvurucunun mahkemeye erişimine getirilen sınırlamanın ölçülü olup olmadığı ve başvurucuya ağır bir yük getirilip getirilmediği hususlarının değerlendirilmesi gerekmektedir (İsmail Avcı, §§ 37-56).

15. Anayasa Mahkemesi benzer iddialarla yapılan İsmail Avcı başvurusuna ilişkin kararında detaylı bir şekilde değerlendirmeler yapmıştır. Yargıtay Dairesinin verdiği kararın usul hukuku bakımından isabetini sorgulamanın Anayasa Mahkemesinin görevi olmadığı, sadece verilen kararlarla başvuruculaların mahkemeye erişim hakkının ihlal edilip edilmediği noktasında inceleme yapıldığı vurgulanmıştır (İsmail Avcı, § 65).

16. Bu bağlamda ölçülülük yönünden incelenecek olan ilk husus, müdahale için seçilen aracın amaca ulaşılmasını sağlayıp sağlamadığıdır. Genel eda davası olarak açılması gerekirken belirsiz alacak davası şeklinde açılan davanın usulden reddedilmesinin medeni hakla ilgili uyuşmazlığın çözümü için en etkili olan davanın açılmasını temin etme amacına ulaşılması yönünden elverişli bir araç olduğu değerlendirilmiştir. Ancak müdahalenin ölçülü olabilmesi için bu aracın son çare olması, diğer bir ifadeyle başvuruculaların haklarını en az zedeleyen bir araç olması gerekir (İsmail Avcı, § 67).

17. 6100 sayılı Kanun usule aykırı olarak düzenlenen dava dilekçelerinin usulüne uygun hâle getirtilmesi için hâkime güçlü yetkiler vermektedir. Hâkime bu yetkilerin tanınmasının amacı davacının maddi hakkının birtakım şekil eksiklikleri sebebiyle usule feda edilmesinin önlenmesi ve bu suretle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkından yararlanmasının sağlanmasıdır. Dolayısıyla hatalı olarak belirsiz alacak davası biçiminde açıldığının düşünülmesi hâlinde davanın genel eda davası olduğu kabul edilerek başvuruculaların talep sonucunu netleştirmesi için başvuruculara süre verilmesinin davanın usulden reddi biçimindeki ağır bir müdahaleden kaçınılmasını sağlayacak bir araç olduğu görülmektedir (İsmail Avcı, §§ 69-70).

18. Sonuç olarak başvuruculaların, şartlar oluşmadan açtıkları belirsiz alacak davasının dava şartı yokluğundan reddedilmesinin -usul hukukundaki imkânlar gözetildiğinde- başvurulabilecek son çare olmadığı değerlendirilmiştir. Davaların hukuki yarar yokluğundan reddi suretiyle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalede, medeni hakla ilgili uyuşmazlığın karara bağlanması yönünden en etkili olan davanın açılmasını sağlama amacına ulaşılması için daha hafif müdahale teşkil eden aracın seçilmesi yerine başvuruculaların mahkemeye erişimini imkânsız kılan ağır bir aracın tercih edilmesinin gereklilik şartına uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (İsmail Avcı, § 74).

19. Somut başvuruda da anılan karardan ayrılmayı gerektirir bir husus bulunmamaktadır. Bu nedenle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

20. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesinden şikâyet etmiştir.

21. Başvuru, makul sürede yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir.

22. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

23. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

24. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılmasıyla 30.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

25. İncelenen başvuruda davanın devam etmesini sağlayacak diğer imkânlar denenmeden dava şartı yokluğundan reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

26. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği mahkemece yapılması gereken iş yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

27. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Sarayönü Asliye Hukuk (İş) Mahkemesine (E.2019/64, K.2019/139) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ONUR ÇETİNKAYA VE SONER ÇETİNKAYA

B. No: 2019/29250 | Karar tarihi: 21.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/29250

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ONUR ÇETİNKAYA VE SONER ÇETİNKAYA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/29250)

Karar Tarihi: 21/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucular : 1. Onur ÇETİNKAYA

: 2. Soner ÇETİNKAYA

Başvurucular Vekili : Av. Füsun Selma SARICI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; uçak kazasından kaynaklanan tazminat davasında ıslah talebinin zamanaşımından dolayı reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvuruculaların babası Y.Ç., özel bir hava yolu şirketinde yardımcı pilot olarak görev yapmaktayken 6/12/1998 tarihinde kaptan pilot K.D. ile birlikte kullandıkları uçağın kalktıktan kısa bir süre sonra İstanbul Atatürk Havalimanı'nda aprona düşmesi sonucu hayatını kaybetmiştir.

3. Başvurucular 2/6/2006 tarihinde İstanbul 5. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) her biri için 2.000 TL destekten yoksun kalma tazminatı ve 50.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi istemiyle dava açmıştır.

4. Mahkeme, yargılama aşamasında aynı uçak kazasında hayatını kaybeden kaptan pilot K.D.nin ailesinin açtığı davanın da aynı Mahkemede görüldüğünü, K.D.nin dosyasında alınacak bilirkişi raporunun bu davayı da ilgilendirdiğini belirterek ilgili dosyanın beklenilmesine 13/2/2007 tarihinde karar vermiştir.

5. K.D. hakkındaki davada verilen karar, Yargıtay incelemesinden geçerek 17/1/2012 tarihinde onanmıştır. Böylece olaya ilişkin kusur oranı kesinleştikten sonra Mahkeme 24/4/2012 tarihli duruşmada bilirkişi raporunun tebliğ edilmesine karar vermiştir. 15/11/2012 tarihli duruşmada ise dosyanın yeniden önceki bilirkişiye tevdi ile başvuruculaın destekten yoksun kalma tazminat miktarının ve davalı tarafın sorumluluğunun tespitinin istenilmesine karar verilmiştir.

6. 21/2/2013 tarihli aktüerya bilirkişisi raporu aynı gün başvuruculara iletilmiştir. Raporda başvuruculaın toplam destekten yoksun kalma zararı 82.063,06 TL olarak hesaplanmıştır. Başvurucular 25/3/2013 tarihinde ıslah için gerekli harcı yatırarak bilirkişinin belirlediği rakam üzerinden davalarını ıslah ettiklerini belirtmişlerdir.

7. Mahkeme 6/2/2014 tarihli karar ile davanın kabulüne ve başvuruculara toplam 82.063,06 TL destekten yoksun kalma tazminatı ile ayrı ayrı 43.750 TL manevi tazminatın başvuruculara verilmesine karar vermiştir. Karar gerekçesinde; başvuruculaın desteği müteveffa Y.Ç. ile davalı hava yolu şirketi arasında hizmet akdine dayalı hukuki ilişki olduğu noktasında uyuşmazlık olmadığı belirtilmiştir. 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu’nun 4. maddesinde İş Kanunu'nun uygulanmayacağı işler arasında deniz ve hava taşıma işleri gösterildiğinden 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenen hizmet akdine ilişkin hükümlerin dosya kapsamında uygulanacağı ifade edilmiştir. Olaya ilişkin ise gerçekleşen uçak kazasında kaptan pilot K.D. ve yardımcı pilot Y.Ç.nin vefat ettiği, K.D.nin ailesinin açtığı davada kusur oranının 22/7/2009 tarihli bilirkişi raporunda belirlendiği ve davalı hava yolu şirketinin kusur oranının %93 olduğunun tespit edildiği ifade edilmiştir. Hesap bilirkişi raporuna göre başvuruculaın toplam 82.063,06 TL zararı olduğu ifade edilmiştir. Başvuruculaın ıslah talebine karşı davalı zamanaşımı defini ileri sürmüş ise de dava dilekçesinde belirtilen dava konusunun ıslah yolu ile arttırılması ek dava niteliğinde olmayıp dava dilekçesinin kısmi ıslahı anlamında olduğu bu nedenle ıslah ile arttırılan miktara karşı zamanaşımı definin ileri sürülemeyeceği vurgulanmıştır. Manevi tazminat yönünden ise 43.750 TL'nin başvuruculaın her biri için ödenmesi gerektiğine karar verilmiştir.

8. Temyiz üzerine Yargıtay 13. Hukuk Dairesi 5/11/2015 tarihinde bozma kararı vermiştir. Karar gerekçesinde, başvuruculaın murisinin kullanımındaki uçağın 6/12/1998 tarihinde düştüğü ifade edilmiştir. Başvuruculaın açmış oldukları davada; fazlaya ilişkin talep ve dava haklarını saklı tutarak 2.000 TL maddi, 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulundukları, yargılama aşamasında ise 25/3/2013 tarihli dilekçe ile harçlarını yatırmak suretiyle destekten yoksun kalma tazminatı talebini 82.063 TL olarak ıslah ettikleri belirtilmiştir. Bu ıslah dilekçesine karşı davalı tarafından zamanaşımı definin ileri sürüldüğü vurgulanmıştır. Başvuruculaın murisinin ölümüne neden olan olay tarihi ile müddeabihin artırıldığı ıslah tarihi arasında on beş yıllık bir sürenin olduğu, 6098 sayılı Kanun'un 126. maddesinde öngörülen beş yıllık zamanaşımı süresinin ıslah tarihi itibarıyla geçmiş olduğuna dikkat çekilmiştir. Bu nedenle de ıslah edilen miktarlar için başvuruculaın maddi tazminat isteklerinin zamanaşımı nedeni ile reddine karar verilmesi gerekirken yanlış değerlendirme ile yazılı şekilde karar verilmesinin usul ve yasaya aykırı olduğu sonucuna varılmıştır.

9. Mahkeme, bozma kararına uyarak 11/6/2019 tarihinde başvuruculara 2.000 TL maddi tazminatın, 43.750 TL manevi tazminatın ayrı ayrı ödenmesine karar vermiştir. Karar gerekçesinde Yargıtay kararına atıfla ıslah talebinin zamanaşımı nedeniyle reddedildiğine yer verilmiştir.

10. Başvurucular vekili, gerekçeli kararı 17/7/2019 tarihinde UYAP'tan öğrendikten sonra 21/8/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucular; Mahkemenin bilirkişi raporu için kaptan pilotun dosyasında alınacak raporu ve bu raporun kusur durumunun kesinleşmesini beklediğini, bilirkişi raporunun çok geç temin edildiğini, ıslah taleplerinin zamanaşımı nedeniyle reddedilmesinin hukuka aykırı olduğunu, Yargıtayın bozma kararının diğer kararlarla çeliştiğini, ıslahın yeni bir dava olmayıp sadece dava dilekçesinde yapılan bir değişiklik olarak görüldüğü kararların da olduğunu, bozma kararının gerekçesiz olduğunu, Mahkemenin kararında direnmeyip bozma kararına uyması ve uzun süre diğer dosyadan bilirkişi raporunu beklemesiyle tarafsızlığını yitirdiğini, davalı şirket lehine hareket ettiğini, yargılamanın da uzun sürdüğünü ileri sürerek adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

12. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası gereğince bireysel başvuru da bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmesi gerekmektedir. 6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca da bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir (A. C. ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1827, 25/2/2016, § 25).

13. Anayasa Mahkemesi Deniz Baykal (B. No: 2013/7521, 4/12/2013) kararında bireysel başvurudan önce olağan kanun yollarının tüketilmesiyle ilgili bazı ilkeleri belirlemiştir. Anılan kararda; temyiz yolu açık olan bir hükme yönelik olarak, etkili görmedikleri veya hukuki yararları olmadığı için bu yola başvurmayan başvuruculara, Mahkemece verilen kararı öğrendikleri tarihte, ihlale neden olduğunu ileri sürdükleri kararı öğrenmiş oldukları kabul edilmiştir. Eğer başvurucular bozmaya uyma kararına karşı temyiz yoluna başvurmayarak, Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru hakkını kullanmışlarsa, buna ilişkin süreye riayet etmelerinin beklendiği ifade edilmiştir. Her ne kadar derece mahkemesi kararı, temyiz başvuru süresi sonunda kesinleşmekte ise de başvurucular bu yola başvurmadığında, Mahkemece verilen kararın gerekçesiyle birlikte öğrenildiği tarih itibarıyla ihlale neden olduğunu ileri sürdükleri kararı öğrendiklerine göre, bu tarihten itibaren otuz gün içinde başvuruda bulunulması gerektiği vurgulanmıştır. Temyiz yolunu etkili bir yol olarak görmeyen başvurucular bireysel başvuruda bulunma yolunu tercih etmişlerse bireysel başvuruya ilişkin süreye riayet etmelerinin gerektiği önemle belirtilmiştir.

14. Bireysel başvurunun ön şartlarından biri de otuz günlük süre kuralıdır. Sürenin başvurunun her aşamasında dikkate alınması gerekir (Deniz Baykal, B. No: 2013/7521, 4/12/2013, § 32). Otuz günlük süreye ilişkin başlangıç tarihinin tespitinde kanun hükmü gereği öğrenme tarihi esas alınmalıdır.

15. Bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliği, öğrenme şekillerinden biridir (Mehmet Ali Kurtuldu, B. No: 2013/5504, 28/5/2014, §

27). Ancak öğrenme, gerekçeli kararın tebliği ile sınırlı olarak gerçekleşmez; başka şekillerde de öğrenme söz konusu olabilir. Başvurucunun nihai kararın gerekçesini dava dosyasını incelemek suretiyle öğrenmesi mümkündür. Bu doğrultuda dosyadan suret alınması gibi hâllerde başvurucunun gerekçeli kararı öğrendiği kabul edilebilir. Başvuruculara nihai kararın gerekçesini öğrendiklerini beyan ettikleri tarih de bireysel başvuru süresinin başlangıcı olarak ele alınabilir (İlyas Türedi, B. No: 2013/1267, 13/6/2013, §§ 21, 22).

16. Diğer yandan somut olayın koşullarında başvurucunun nihai karardan daha erken bir tarihte haberdar olması gerektiğinin değerlendirilmesi durumunda Anayasa Mahkemesi, başvuru süresinin başlangıcı için bu tarihi de esas alabilir (Ögeday Akın, B. No: 2014/2345, 10/6/2015, § 38).

17. Anayasa Mahkemesi Hüseyin Aşkan (B. No: 2017/15649, 21/7/2020) kararında; kullanıcıların UYAP üzerinden yaptıkları işlemlerin (doküman oluşturma, düzenleme, imzalama, açma, okuma ve yazdırma gibi) kayıt altına alındığı evrak işlem kütüğünün Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmesi sonucunda nihai kararın açılarak okunduğuna ilişkin bir işlemin tespiti hâlinde bu işlemi yapan ilgililerin işlem sırasında nihai kararın sonucunu öğrendiklerinin kabul edileceği, böyle bir durumda bireysel başvuru süresinin de bu tarihten itibaren başlatılması gerektiği belirtilmiştir (Hüseyin Aşkan, §§ 26-29).

18. Somut olay anılan ilkeler çerçevesinde değerlendirildiğinde; başvurucular Yargıtayın bozma kararından sonra, Mahkemece bozmaya uyularak temyiz incelemesinde belirtilen şekilde karar verildiğini tekrar temyiz yoluna başvurulmasında hukuki yarar görmediklerini belirtmiştir. Mahkemenin bozmaya uyma kararı (§ 9) üzerine bireysel başvuruda bulunulduğu anlaşılmıştır. Bu durumda bireysel başvuru süresi Mahkemenin bozmaya uymaya ilişkin verdiği gerekçeli kararın öğrenildiği tarihten itibaren başlayacaktır.

19. Başvuru konusu olayda (bozmaya uyma kararı olan) İstanbul 5. Asliye Hukuk Mahkemesinin 11/6/2019 tarihli gerekçeli kararı üzerinde UYAP evrak işlem kütüğünden yapılan incelemede ilgili kararın başvurucunun avukatı Füsun Selma Sarıcı tarafından ilk kez 17/7/2019 günü saat 13.42'de açılarak okunduğu tespit edilmiştir.

20. Buna göre Mahkemenin 11/6/2019 tarihli gerekçeli kararının başvurucunun avukatı tarafından 17/7/2019 tarihinde UYAP üzerinden okunduğu, bu kapsamda en geç 17/7/2019 tarihinde bireysel başvuruya ilişkin nihai karardan haberdar olunduğunun ve bu doğrultuda bireysel başvuru süresinin 17/7/2019 tarihinden itibaren işlemeye başladığının kabul edilmesi gerekir. Nitekim ilgili usul kuralları uyarınca sürenin münhasıran tebliğden itibaren işlemeye başlayacağının kabul edildiği uygulamaların aksine bireysel başvuru yolunda başvuru süresi, daha önce de belirtildiği üzere ihlalin öğrenilmesi esasına bağlanmıştır.

21. Sonuç olarak bireysel başvuru konusu yargılama sürecine ilişkin nihai karardan 17/7/2019 tarihinde haberdar olduğu anlaşılan ve bozmaya uyma kararına karşı temyiz yoluna başvurmayan başvuruculara otuz günlük bireysel başvuru süresinden sonra, 21/8/2019 tarihinde gerçekleştirdiği bireysel başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 21/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AZİZ KESKİN

B. No: 2019/42934 | Karar tarihi: 21.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/42934

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AZİZ KESKİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/42934)

Karar Tarihi: 21/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucu : Aziz KESKİN

Vekili : Av. Ramazan KASPAROĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, işçilik alacağının ödenmediği gerekçesiyle açılan davada ıslah talebinin reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucunun işçilik alacaklarına ilişkin açtığı davada Rize İş Mahkemesi 25/1/2018 tarihli kararla davanın kısmen kabul, kısmen reddine karar vermiştir.

3. Başvurucunun istinaf istemi üzerine Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 7. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 21/3/2019 tarihinde istinaf isteminin esastan reddine kesin olmak üzere karar vermiştir.

4. Başvurucu kesin olarak verilen istinaf kararından sonra 20/5/2019 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuş, başvurusu 2019/17841 başvuru numarasıyla kayda alınmıştır.

5. Başvurucu kesin olarak verilen istinaf kararı üzerine temyiz talebinde bulunmuş, Bölge

Adliye Mahkemesi 14/5/2019 tarihli ek kararla miktar yönüyle kesin olduğunu belirterek talebin reddine karar vermiştir.

6. Başvurucu ek karara karşı temyiz isteminde bulunmuş, Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 22/10/2019 tarihli kararla temyiz istemini reddederek ek kararı onamıştır.

7. Başvurucu, nihai hükmü 8/11/2019 tarihinde öğrendikten sonra 24/12/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu, davayı belirsiz alacak davası niteliğinde açtığını, ıslah talebinin zamanaşımı nedeniyle reddedilmesinin hukuka aykırı olduğu ileri sürerek mahkemeye erişim hakkının; yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

9. Başvurucunun somut başvuruya konu dava ile ilgili daha önce Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunduğu 2019/17841 numaralı başvurunun 2019/14905 numaralı başvuru ile birleştirildiği ve incelemenin 2019/14905 numaralı dosya üzerinden devam ettiği görülmüştür.

10. Somut başvuruya konu iddiaların 2019/14905 numaralı başvurudaki iddialar ile aynı nitelikte olduğu tespit edilmiştir.

11. Başvuru konusu olayda ileri sürülen ihlal iddiaları ile ilgili olarak daha önce bireysel başvuruda bulunulduğu ve farklı bir iddianın da bulunmadığı tespit edildiğinden başvurunun mükerrer başvuru niteliğinde olduğu anlaşılmıştır.

12. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin mükerrer başvuru olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın mükerrer başvuru olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 21/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA TÜRKMEN

B. No: 2020/2828 | Karar tarihi: 21.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/2828

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA TÜRKMEN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/2828)

Karar Tarihi: 21/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : Mustafa TÜRKMEN

Vekili : Av. Serkan CENGİZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; tıbbi ihmal sonucu zarara uğranılması nedeniyle maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle de adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, kronik akciğer hastalığı (KOAH) nedeniyle Bursa Prof. Dr. Türkan Akyol Göğüs Hastalıkları Hastanesinde (hastane) yatılı tedavi görmektedir. 31/10/2008 tarihinde hemşire E.K. tarafından başvurucunun ve aynı odada tedavi gören diğer iki hastanın damar yoluna enjektör ile ilaç tedavisi uygulanmıştır. 5/11/2008 tarihinde taburcu edilen başvurucu 17/12/2008 tarihinde KOAH nedeniyle yeniden hastaneye müracaat etmiş, tahliller sonucunda kanında hepatit C virüsü bulunduğu belirlenmiştir.

3. Başvurucunun şikâyeti kapsamında Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı (Savcılık) tarafından başlatılan soruşturmada Adli Tıp Kurumu (ATK) 3. İhtisas Kurulundan rapor alınmıştır. 11/2/2011 tarihli raporda; başvurucunun 23/10/2008 ile 17/12/2008 tarihleri arasında hepatit C virüsü almış olabileceğinin kabulü gerektiği, söz konusu olayda kullanılan

enjektörle bu virüsün bulaşabileceği ancak ifadelere göre başvurucu ile aynı odada tedavi gören H.Y.de kullanılan enjektörün başvurucuya da kullanılmasına karşın H.Y.de hepatit C virüsü bulunmaması sebebiyle H.Y.den başvurucuya bu virüsün bulaşamayacağı ifade edilmiştir. H.Ynin Savcılıkta alınan beyanında; sağlık görevlisinin aynı enjektörü odada bulunan üç kişiye de kullandığını, hepatit C aşısı olduğu için kendisinin hasta olmadığını beyan ettiği görülmüştür. Soruşturma neticesinde E.K. hakkında Bursa 3. Sulh Ceza Mahkemesinde (Ceza Mahkemesi) görevi kötüye kullanma ve taksirle yaralama suçlarından dava açılmıştır.

4. Ceza Mahkemesi, dosyanın Yüksek Sağlık Şurasına (Şura) gönderilmesine karar vermiştir. Şuranın kararında; başvurucunun taburcu edildiği 5/11/2008 tarihinde yapılan tahlilinde kanında hepatit C bulunduğu, bu kişi ile aynı odada tedavi gören H.Y.de hepatit C olmaması nedeniyle başvurucunun virüsü başka şekilde almış olabileceği zira hastalığın kuluçka süresinin altı ay olduğu belirtilerek günümüzdeki tıp uygulamalarında hastalara ortak enjektör ve iğne ucu uygulamasının bulunmaması nedeniyle ilgili kişiye kusur atfedilemeyeceği vurgulanmıştır. Mahkeme, Şuranın kararında yer alan gerekçelerle E.K.nın beraatine karar vermiş ancak anılan kararın temyiz incelemesinde davanın zaman aşımı nedeniyle düşmesine hükmedilmiştir.

5. Öte yandan başvurucu, somut olayda hizmet kusuru bulunduğundan bahisle Bursa 1. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) tam yargı davası açmıştır. İdare Mahkemesi, ceza yargılamasında alınan raporlara atıfta bulunarak başvurucunun hastalığı ile sağlık hizmeti arasında illiyet bağı bulunmadığı gerekçesiyle 27/2/2014 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Başvurucu temyiz dilekçesinde; Şura kararına göre taburcu olduğu 5/11/2008 tarihinde hepatit C hastası olduğunun belirtildiğini ancak hastanenin kayıtlarında bu virüsün ilk kez 17/12/2008 tarihli tahlil sonucunda tespit edildiğini, ATK raporunda belirlenen tarihlerin Şura kararı ile uyumlu olmadığını, kaldı ki altı aylık kuluçka süresinin azami süre olduğunu ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca H.Y.nin savcılık ifadesinde hepatit C hastalığına karşı aşılı olduğunu beyan ettiği dikkate alındığında bu kişinin enjeksiyon işlemi sonucunda anılan hastalığa yakalanmamış olmasının da doğal olduğunu vurgulamıştır. Danıştay Onuncu Dairesi (Daire) 20/11/2019 tarihinde kararın onanmasına karar vermiştir.

6. Başvurucu, nihai hükmü 31/12/2019 tarihinde öğrendikten sonra 10/1/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

A. Maddi ve Manevi Varlığın Korunması ve Geliştirilmesi Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

7. Başvurucu aynı enjektörün birden fazla kişiye kullanılmasının bir sonucu olarak hepatit C hastası olduğunu, bu hastalığın yaşam süresini ve kalitesini önemli ölçüde azaltma potansiyeli bulunduğunu beyan etmiştir. Ayrıca tam yargı davasında ileri sürdüğü iddia ve itirazları gözetilmeden eksik ve hatalı bir karar verildiğini belirten başvurucu, maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

8. Başvurucunun iddiaları maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı kapsamında incelenmiştir.

9. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar

verilmesi gerekir.

10. Maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı kapsamında hukuki sorumluluğu ortaya koymak adına adli ve idari yargıda açılacak tazminat davalarının makul derecede dikkatli ve özenli inceleme şartını yerine getirmesi gerekmektedir. Derece mahkemelerinin bu tür olaylara ilişkin yürüttükleri yargılamalarda Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği seviyede derinlik ve özenle bir inceleme yapıp yapmadıklarının ya da ne ölçüde yaptıklarının da Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira derece mahkemelerinin bu konuda gösterdiği hassasiyet, yürürlükteki yargı sisteminin daha sonra ortaya çıkabilecek benzer hak ihlallerinin önlenmesinde sahip olduğu önemli rolün zarar görmesine engel olacaktır (Yasin Çıldır, B. No: 2013/8147, 14/4/2016, § 57; Tevfik Gayretli, B. No: 2014/18266, 25/1/2018, § 32).

11. Diğer taraftan belirtmek gerekir ki olayların oluşumuna ilişkin delillerin değerlendirilmesi öncelikle idari ve yargısal makamların ödevidir. Aynı şekilde başvuru dosyasında bulunan tıbbi bilgi ve belgelerden hareketle bilirkişilerin vardığı sonuçların doğruluğu hakkında fikir yürütmek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir (Mehmet Çolakoğlu, B. No: 2014/15355, 21/2/2018, § 47). Ancak maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı kapsamında yerine getirmek zorunda olduğu usul yükümlülüklerinin somut olayda yerine getirilip getirilmediğinin nesnel bir şekilde değerlendirilmesi için ilgili anayasal kurallar bağlamında derece mahkemelerinin kendilerine tanınmış takdir yetkileri çerçevesinde hareket edip etmediklerinin denetlenmesi gerekir. Bu bağlamda müdahaleyi haklı göstermek için öne sürülen gerekçelerin ilgili ve yeterli olup olmadığı incelenmelidir (Murat Atılgan, B. No: 2013/9047, 7/5/2015, § 44).

12. Başvurucunun şikâyetinin özü tıbbi müdahalede bulunan sağlık görevlisinin mesleki özen yükümlülüğünü yerine getirmemesi sebebiyle açtığı tam yargı davasının reddine ilişkindir.

13. Somut olayda alınan ATK raporunda başvurucudaki hepatit C tespitinin ilk kez 17/12/2008 tarihli tetkikte ortaya çıktığı ve aynı odada tedavi gören H.Y.nin hepatit C hastası olmaması nedeniyle başvurucuya bu kişiden virüs bulaşamayacağı ifade edilmiştir. Ceza yargılamasında dosyaya sunulan Şura kararında ise başvurucunun taburcu edildiği 5/11/2008 tarihinde yapılan tahlilinde kanında hepatit C bulunduğu, H.Y.de hepatit C olmaması nedeniyle başvurucunun virüsü başka şekilde almış olabileceği zira hastalığın kuluçka süresinin altı ay olduğu belirtilmiştir.

14. Başvurucu, ATK raporu ile Şura kararı arasında hepatit C hastalığına ilişkin tespitin hangi tarihte yapıldığına dair çelişki bulunduğunu, hastalığın altı aylık kuluçka süresinin azami bir süre olup hastalığın bu sürenin öncesinde de belirlenebileceğini ileri sürmüş ayrıca H.Y.nin hepatit C hastalığına karşı aşılı olduğunu beyan etmesi nedeniyle bu kişinin enjeksiyon işlemi sonucunda anılan hastalığa yakalanmamış olmasının da doğal olduğunu ifade etmiştir.

15. Başvurucunun söz konusu iddialarını Şura kararına itiraz ve temyiz dilekçelerinde ileri sürdüğü ancak derece mahkemelerinin kararlarında bu konuyla ilgili hiçbir gerekçeye yer verilmediği gözetildiğinde anılan iddianın yargılama makamları tarafından karşılanmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda başvurucudaki hepatit C tespitinin ilk olarak hangi tarihte yapıldığı konusunda ATK raporu ve Şura kararı arasındaki çelişki giderilmemiş, hastalığın başvurucunun hastanede tedavi gördüğü süre içinde bulaşıp bulaşmadığı, hepatit C virüsünün belirlenmesi için öngörülen altı aylık kuluçka süresinin değişkenlik gösterme

ihtimalinin olup olmadığı tartışılmamıştır. Bunun yanında H.Y.nin hastalığa karşı aşılı olduğu yönündeki beyanına karşın derece mahkemelerince hepatit C aşılı olan kişilerin bu hastalığı bulaştırmalarının mümkün olup olmadığı gibi aynı enjektörün birden fazla kişide kullanılması halinde bu uygulamanın hizmet kusuruna neden olup olmayacağı konusunda da bir araştırma yapılmadığı görülmüştür. Başka deyişle maddi olayın açıklığa kavuşturulması için gereken düzeyde bir inceleme yapılmamıştır.

16. Sonuç olarak başvurucunun vücut bütünlüğüne yönelik tıbbi müdahale sonrasında hepatit C hastası olduğu iddiası yönünden mahkeme kararlarında konuyla ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya konulmadığı anlaşılmaktadır. Üstelik başvurucunun belirtilen iddia ve şikâyetleri, yargılamanın sonucuna doğrudan etki edebilecek mahiyettedir. Dolayısıyla yargısal makamlarca bu değerlendirmelerin yapılmaması nedeniyle maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı bakımından kamu makamlarının pozitif yükümlülüklerini yerine getirmedikleri kanaatine varılmıştır.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

18. Başvurucu, tıbbi ihmal iddiası kapsamındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığıiddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

21. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesi ve 200.000 TL manevi tazminata hükmedilmesi talebinde bulunmuştur.

22. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875,

7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

23. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Bursa 1. İdare Mahkemesine (E.2012/714, K.2014/250) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.346,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Danıştay Onuncu Dairesi (E.2019/6084, K.2019/8248) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SERTAÇ EKİCİ

B. No: 2020/6698 | Karar tarihi: 21.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/6698

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SERTAÇ EKİCİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/6698)

Karar Tarihi: 21/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Mustafa ŞENOCAK

Başvurucu : Sertaç EKİCİ

Vekilleri : Av. Cevher ÇAYAN

Av. Burcu BİRLİK EKİCİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, beyanları belirleyici ölçüde hükme esas alınan tanığın başvurucu (sanık) tarafından duruşmada sorgulanmasına imkân verilmemesi nedeniyle tanık sorgulama hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Antalya Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) başvurucu hakkında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi olduğu şüphesiyle soruşturma başlatmıştır.

3. Soruşturma neticesinde Başsavcılık, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması talebiyle 7/6/2017 tarihli iddianame düzenlemiştir. İddianamede özetle ByLock tespiti, tanık R.Ü.nün ifadeleri, Yargıçlar ve Savcılar Birliği (YAR-SAV) üye kaydı, müşteki H.A.nın beyanı neticesinde başvurucunun atılı suçu işlediği iddia edilmiştir.

4. İddianamenin kabulü ile açılan dava Antalya 9. Ağır Ceza Mahkemesinin (Mahkeme)

E.2017/189 sırasına kaydedilerek görülmeye başlanmıştır. Yargılamada 22/6/2017 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda -diğerlerinin yanı sıra- Antalya Emniyet Müdürlüğü Kaçakçılık Organize Suçlarla Mücadele (KOM) Dairesine müzekkere yazılarak sanığın 531... 95 No.lu telefonuna yüklediği bildirilen ByLock programıyla yazışma ve konuşma yapıp yapmadığı, yapmış ise hangi tarihler arasında programı kaç kez kullandığı, irtibatlı olduğu kişi ile telefon numaraları program kullanımının hangi IP adresleri üzerinden sağlandığı, kullanılan telefonlara ilişkin IMEI bilgilerinin ve yazışma içeriklerinin istenmesine, tanık R.Ü.nün istinabe yoluyla dinlenilmesine karar verilmiştir.

5. Yargılama üç celsede bitirilmiştir. Birinci celsede tanık R.Ü.nün bilgi ve görgüsünün tespiti için yazılan talimata ikmalen cevap verilmiştir. Tanık beyanının başvurucu ile ilgili kısmı şöyledir:

"Ben eski Anayasa Mahkemesi raportörüyüm. Anayasa Mahkemesinde görev yapmadan önce de C. Savcısıydım. 2006 yılında kura çektim. İlk yıl Kahramanmaraş Nurhak ilçesinde C. Savcısı olarak görev yaptım. 2008 yılında Çorum Sungurlu C. Savcısı olarak tayinim yapıldı. Çorum Sungurlu'ya geldikten tahminen 1 ay kadar sonraki yaz aylarında gelmiştim. Sanık Sertaç Ekici beni telefon ile aradı. Beni ziyaret etmek istediğini söyledi. O tarihlerde kendisi Kırıkkale Sulakyurt C. Savcısı olarak görev yapıyordu. Hatırlayabildiğim kadarıyla telefon görüşmesi yaptığımız gün Sungurlu'ya geldi. Yanılıyorsam da bir veya birkaç gün sonra gelmiş olabilir. Kendisini daha önceden tanımıyordum. Adliyeye geldiğinde kendisini bana tanıttı. Geliş amacını ben tahmin edebiliyordum. Örgütsel anlamda beni de dahil ettikleri bir sohbet grubu varmış. Bu sebeple geldiğini tahmin ettim. Geldiğinde sohbet grubundan bahsetti. Detaylı olarak hatırlamıyorum ancak bundan sonra benim kendisiyle görüşeceğimi söyledi. Ağırlıklı olarak ayda 1 olmak üzere eşi doktordu, sonradan boşandıklarını duydum. Kırıkkale merkezdeki evlerine davet ediyordu. Zaman zaman da Kırıkkale merkezde görev yapan iki idari yargıda görevli hakim bunlardan biri [E.Ö.] ve [Ö.A.], kendisi de olduğunda üç kişi oluyordu sonradan Sungurlu'ya tayin olan hakim [M.G.] de bu gruba katıldı. Bu şekilde her ay düzenli olarak görüşüldü. Ben Sungurlu da üç yıl görev yaptım. 2011 yılında Batman'a tayinim çıktı. Bundan sonra Sertaç Ekici ile yüzyüze bir daha görüşmedik. Nadiren bir şey sormak için telefonla aradığı iki üç sefer olmuştur. Toplanıp görüştüğümüzde ise, örgüt lideri FETULLAH GÜLEN'in kitapları okunuyordu görüntülü videoları seyrediliyordu, bunun dışında gündeme dair güncel konulardan bahsediliyordu. Daha çok dini ağırlıklı görüşmeler yapılıyordu. Bunun dışında hakim ve savcıların normalde de dikkate etmesi gereken mesai gibi konulardan bahsedildiği oluyordu. Biz sanığı abi olarak biliyorduk, bunun dışında örgüt içinde farklı bir rütbesi var mıydı bilemiyorum. Biz onu cemaat abisi olarak biliyorduk. Ancak konuşurken sokakta kullanılan abi kelimesi ile bizim kullandığımız abi kelimesi karışıyordu. Ben daha evvel mesleki ve akademik kariyerimle ilgili olarak ayrıntılı ifade vermiştim. Zaten o ifadelerimde her şey anlaşılıyordur. Benim bildiğim kadarıyla bana söylenen bir şey yoktu ancak benim arka planında bir şeyler yapılıp yapılmadığı hakkında bilgim yok. Benim hakim adayı olmam ve mesleğe girişim bu yapıyla irtibatımdan öncedir."

6. Başvurucu; müdafiinin de hazır bulunduğu 31/10/2017 tarihli birinci celsede alınan savunmasında ByLock kullanmadığını, tanığı tanımadığını ve ifadesini kabul etmediğini, üzerine atılı suçu işlemediğini savunmuştur.

7. Mahkeme birinci celsede -diğerlerinin yanı sıra- KOM Dairesine yazılan müzekkerenin cevabının beklenmesine, tanık R.Ü.nün ifadesinde geçen E.Ö., Ö.A. ve M.G.nin cep telefonu numaralarını bildirmeleri için sanık ve müdafiine süre verilmesine, bildirdikleri takdirde bu

kişilerin ve sanığın 2008 ile 2011 yılları arasındaki HTS kayıtlarının baz istasyonu verileri ile istenmesi için Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumuna (BTK) müzekkere yazılmasına karar vermiştir.

8. İkinci celsede, içerikleri olmayan ancak sanığın ByLock kullanıcısı olduğuna ilişkin tespit tutanağı Mahkemeye sunulmuştur. Tanık R.Ü.nün ifadesinde geçen E.Ö., Ö.A. ve M.G.nin sohbetlere birlikte katıldığı kişiler olarak tanık olarak dinlenilmeleri yönünde talepte bulunulmuştur. Mahkemece bu kişilerin kendi aleyhlerine ifade vermelerinin hayatın olağan akışına uygun olmadığı için davaya katkı sağlamayacağı gerekçesiyle kovuşturmanın genişletilmesi yönündeki talebin reddine karar verilmiştir. Anılan celsede iddia makamı, esas hakkında mütalaa sunmuştur. Mahkeme, başvurucu ve müdafiinin süre talebinin kabulüne ve duruşmanın 2/4/2018 tarihine ertelenmesine karar vermiştir.

9. Üçüncü celsede başvurucu, esas hakkındaki mütalaaya karşı beyanında önceki savunmalarını tekrarlayarak isnat edilen suçu inkâr etmiştir. Başvurucu müdafii ise örgüt üyeliği suçunun gerçekleşmediğini, önceki savunmaları doğrultusunda müvekkilinin beraatini, olmadığı takdirde lehine olan hükümlerin uygulanmasını talep etmiştir. Mahkeme, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 7 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Sanığın son olarak Afyonkarahisar Cumhuriyet Savcısı olarak görev yapmakta iken FETÖ/PDY isimli silahlı terör örgütü ile irtibatlı olduğu gerekçesiyle Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun 16.07.2016/345 tarih/sayılı kararı ile meslekten ihraç edildiği ve bu kararın 29.11.2016/434 tarih/sayı kararıyla kesinleştiği, dosya içerisinde bulunan internet bağlantı iletişim sorgu sonuçları raporundan (karşı IP bilgileri) anlaşılacağı üzere;FETÖ/PDY silahlı terör örgütü mensuplarınca münhasıran kullanılan ve internet üzerinden kapalı devre sistemi ile çalışan kriptografik haberleşme programı olan ByLock isimli programı kendi kullanımda olan 0531 797 [.. ..] nolu gsm hattı üzerinden 3753 kez bağlantı kurmak suretiyle kullandığı, yine dosya içerisinde bulunan GSM hattına ilişkin HTS analiz raporuna göre; sanığın, haklarında fetö/pdy silahlı terör örgütü üyeliği ile ilgili soruşturma yürütülen bir çok kişi ile irtibat halinde olduğu, tanık [R.Ü.] ifadesinden de anlaşılacağı üzere, örgütsel toplantılar organize ettiği ve örgütsel toplantılara katıldığı, bu suretle sanığın inkara yönelik savunmalarına itibar edilmeyerek, Fettullahcı Terör Örgütü Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ /PDY) Silahlı Terör Örgütünün hiyerarşik yapısına örgüt üyesi olarak dahil olduğu anlaşıldığından, eylemlerine uyan TCK'nın 314/2, 3713 sayılı Terörlü Mücadele Kanununun 5/1 maddeleri gereğince TCK'nın 61. maddesi de dikkate alınarak suçun işleniş içimi, suçun konusunun önem ve değeri, meydana gelen zararın ağırlığı, kasta dayalı kusurunun ağırlığı, güttüğü amaç ve saik, eylemlerinin sürekliliği çeşitliliği ve yoğunluğu dikkate alındığında alt sınırdan uzaklaşmak suretiyle cezalandırılmasına, TCK'nun 53/1. maddesindeki hak yoksunluklarına hükmolunmasına, hükmün kesinleşmesinden önce gerçekleşen ve şahsi hürriyeti sınırlama sonucunu doğuran bütün haller nedeniyle geçirilen sürelerin TCK'nun 63. maddesi gereğince cezasından mahsubuna, verilen cezanın TCK'nun 58/9. maddesi gereğince mükerrirlere özgü infaz rejimine göre çektirilmesine karar verilmesi gerektiği sonuç ve kanaatine varılarak aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

10. Başvurucu; istinaf ve temyiz dilekçelerinde, tanık R.Ü.nün mahkeme huzurunda dinlenmediğini ve soru sorma hakkının kullandırılmadığını belirtmiştir. Hüküm, kanun yolu denetiminden geçerek 9/10/2019 tarihinde kesinleşmiştir. Başvurucu hakkında ByLock user-ID tespiti yapılamamıştır. İstinaf Mahkemesi de diğer deliller doğrultusunda ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı'nın getirtilmesine gerek bulunmadığını belirterek esastan

ret kararı vermiş, Yargıtay bu hususta bir açıklamada bulunmaksızın hükmü onamıştır.

11. Başvurucu, nihai hükmü 31/1/2020 tarihinde öğrendikten sonra 21/2/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. Komisyon, başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne, hakkaniyete uygun yargılanma hakkıyla bağlantılı olarak tanık sorgulama hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetlerin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

13. Başvurucu; gerekçeli kararda beyanına yer verilen tanığın huzurda dinlenilmesi için Mahkemenin herhangi bir girişimde bulunmadığını, kendisine tanığa soru sorma imkânı tanınmadığını, bu suretle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

14. Bakanlık görüşünde;

i. Mevcut başvuruda ilk derece mahkemesi tarafından tanık R.Ü.nün ağır ceza mahkemesince istinabe yoluyla alınan ifadeleri başvurucuya okunmuş ve bu beyanlara karşı varsa itiraz ve savunmalarını sunması istenmiştir.

ii. Somut olayda başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiası hakkında yapılacak incelemede ilgili mevzuat hükümleri, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi içtihatları ile somut olayın kendine özgü koşulları gözönüne alınarak değerlendirme yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

15. Başvurucu, Bakanlık görüşüne ilişkin beyanında genel olarak bireysel başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

16. Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkı yönünden incelenmiştir.

17. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

18. Anayasa Mahkemesi, birçok kararında tanık kavramını sanığa isnat edilen fiil hakkında bilgi veren herhangi bir kişi şeklinde özerk olarak yorumlamış ve tanık sorgulama hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir (Atila Oğuz Boyalı, B. No: 2013/99, 20/3/2014; Selçuk Demir, B. No: 2014/9783, 22/1/2015; AZ. M., B. No: 2013/560, 16/4/2015; Baran Karadağ, B. No: 2014/12906, 7/5/2015; Orhan Güleryüz, B. No: 2019/30221, 28/12/2021). Buna göre bir ceza yargılamasında sanığın aleyhine olan tanıkları sorguya çekme veya çektirme hakkı vardır. Hakkında gerçekleştirilen ceza yargılaması sürecinde sanığın tanıklara soru yöneltebilmesi, onlarla yüzleşebilmesi ve tanıkların beyanlarının doğruluğunu sınama imkânına sahip olması adil bir yargılamanın yapılabilmesi bakımından gereklidir (AZ. M., § 55). Diğer yandan bir mahkûmiyet -tek veya belirleyici ölçüde- sanığın soruşturma veya yargılama aşamasında sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı bir kimse tarafından verilen ifadelere dayandırılmış ve dengeleyici güvenceler sağlayan bir usul öngörülmemiş ise sanığın hakları Anayasa'nın 36. maddesindeki güvencelerle bağdaşmayacak ölçüde kısıtlanmış olur (Orhan Güleryüz, § 35).

19. Anayasa Mahkemesi, tanık sorgulama hakkıyla ilgili olarak verdiği kararlarında somut bir yargılama öncesinde veya haricinde elde edilen tanık beyanlarının delil olarak kabulünün

yargılamanın adilliğine zarar verip vermediğini değerlendirmek için üç aşamalı bir test uygulanması gerektiğini ifade etmektedir. Buna göre ilk olarak tanığın mahkemede hazır edilmemesi geçerli bir nedenin mevcudiyetine dayanmalıdır. İkinci olarak sanığın sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı tanık tarafından verilen beyanın mahkûmiyetin dayandığı tek veya belirleyici delil olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Sorgulama veya sorgulatma imkânı tanınmayan tanığın beyanının tek veya belirleyici delil olduğunun tespit edilmesi durumunda ise üçüncü aşama olarak savunma tarafının maruz kaldığı bu olumsuzluğun telafi edilmesi amacıyla yeterli düzeyde karşı dengeleyici güvenceler sağlayan bir usulün yürütülüp yürütülmediği ortaya konulmalıdır (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Abdurrahim Balur, B. No: 2013/5467, 7/1/2016, § 80; Onur Urbay, B. No: 2014/6222, 6/3/2019, §§ 36, 40; Zekeriya Sevim, B. No: 2018/18989, 16/6/2021, §§ 44, 51). Bu kapsamda, hükme ulaşılırken sorgulanmamış tanık beyanını destekleyen başka doğrulayıcı delillere dayanılması telafi edici güvencelerden biri olarak kabul edilebilir (Orhan Güleryüz, § 39). Mahkemenin yargı çevresi dışındaki tanıkların -sanığın da onlara soru sormasına imkân sağlayacak ve sorulan sorulara verdikleri cevaplar hakkında kişisel izlenim edinme fırsatı elde edecek şekilde- Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) gibi vasıtalarla dinlenmesi telafi edici bir güvence olabilir (bazı değişikliklerle birlikte Uğur Özcan, B. No: 2021/12137, 26/7/2022, § 40). Sorgulanmayan tanığın beyanının güvenilirliğinin ve doğruluğunun saptanması amacıyla savunma tarafına sağlanabilecek bir diğer telafi edici güvence ise sanığa olayın kendi versiyonunu anlatma ve delillerini sunma imkânının tanınmasıdır (Orhan Güleryüz, § 40).

20. Somut olayda Mahkeme, tanık R.Ü.nün huzurda dinlenmesine ilişkin olarak bir çaba göstermemiştir. İlgili duruşma tutanağı ve gerekçeli kararda da tanığın mahkemede hazır edilememesinin veya aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle dinlenilmemesinin hangi geçerli nedene dayandığına ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir. Ancak buna ilişkin geçerli bir nedenin ortaya konulmamış olması, tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğinin kabul edilmesi için yeterli değildir. İkinci olarak hükmün tek başına veya belirleyici ölçüde başvurucunun sorgulama veya sorgulatma imkânına sahip olmadığı bir tanık tarafından verilen ifadeye dayalı olup olmadığı ortaya çıkarılmalıdır.

21. Mahkeme, gerekçeli kararda diğerlerinin yanı sıra tanık anlatımlarına, -her ne kadar ID tespit edilememiş ise de- ByLock haberleşme programı kullanımına ilişkin verilere istinaden mahkûmiyet sonucuna ulaşmıştır. İstinaf aşamasında da diğer delillerin mahkûmiyet için yeterli olduğu, ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı'nın getirtilmesine gerek olmadığına karar verilmiştir. Bu hüküm, Yargıtay tarafından onanmıştır.

22. Yargıtay içtihadı uyarınca sanığın ByLock kullanıcısı olup olmadığının silahlı terör örgütüne üye olma suçunun sübutu açısından belirleyici olması durumunda ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı'nın dosyaya getirtilmesi, anılan tutanağın temin edilememesi hâlinde operatör kayıtları ile eşleştirme yapılmak üzere BTK'dan getirtilen CGNAT kayıtları ile HTS sonuçlarının karşılaştırılıp belirtilen hat üzerinden ByLock kullanan kişinin sanık olup olmadığı doğrultusunda bilirkişiden teknik rapor alınarak hüküm kurulması gerekmektedir [birçok karar arasından bkz. (kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 30/6/2021 tarihli ve E.2020/2018, K.2021/4527; Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 4/10/2022 tarihli ve E.2021/18943, K.2022/5428 sayılı kararları]. Somut olayda ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı dosyaya getirtilmediği gibi Yargıtay içtihadında açıklanan teknik bilirkişi raporu da temin edilmemiştir.

23. Gerekçeli karar içeriği ve hükme esas alınan delillere ilişkin Yargıtay uygulaması gözönüne alındığında tanık beyanlarının başvurucunun silahlı terör örgütü üyesi olduğu yönündeki kanaatin oluşmasında ve temel cezanın alt sınırdan uzaklaşılarak tayin edilmesinde dikkate alındığı sonucuna ulaşmak mümkündür. Diğer bir ifadeyle sorgulama imkânı tanınmayan tanık anlatımının mahkûmiyet kararına götüren tek olmasa da belirleyici nitelikte delil olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir.

24. Son olarak yargılama sürecinde başvurucuya olayın kendi versiyonunu anlatma ve delillerini sunma imkânı tanınmıştır. Ancak gerekçeli kararda ByLock deliline ve tanık anlatımlarına dayanılmasına rağmen dosya içeriğine göre ByLock delilinin mahkûmiyet hükmüne esas alınsa da tek ve belirleyici delil mahiyetinde olmadığı, sorgulama imkânı tanınmayan tanık anlatımının mahkûmiyet kararına götüren tek olmasa da belirleyici nitelikte delil olduğu anlaşılmıştır. Sonuç olarak güvenilirliği ve doğruluğu test edilmemiş tanık beyanı belirleyici ölçüde hükme esas alındığı hâlde savunma tarafına karşılaştığı zorlukları telafi edecek karşı dengeleyici güvencelerin tanınmadığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda tanık R.Ü.nün duruşmada dinlenmemesinin bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği sonucuna ulaşılmıştır.

25. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

26. Başvurucu ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi ile tazminat talebinde bulunmuştur.

27. Tespit edilen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin usul ve esaslar 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinde yer almaktadır.

28. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

29. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin tanık sorgulama hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması

için yeniden yargılama yapılmak üzere Antalya 9. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2017/189, K.2018/96) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 9.900 TL vekâlet ücretinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

R.T.

B. No: 2020/12442 | Karar tarihi: 21.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/12442

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

R. T. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/12442)

Karar Tarihi: 21/6/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 18/8/2023-32283

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : R.T.

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda hükümlü olarak bulunan başvurucunun ziyaret günü ve telefon hakkını hafta sonu kullanamamasına dair şikâyetinin derece mahkemelerince ilgili ve yeterli gerekçe olmaksızın reddedilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Silahlı terör örgütüne üye olma suçundan Gümüşhane E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Kurum) hükümlü olarak bulunan başvurucu; çarşamba günleri olarak belirlenen açık, kapalı görüş ve telefonla görüşme günlerinin eşinin çalışıyor olması, çocuklarının da eğitim durumu nedeniyle pazar günlerine aktarılması için İdare ve Gözlem Kurulu Başkanlığına (Kurul) müracaat etmiştir. Kurul, başvurucunun çocukları ile hafta sonu açık ve kapalı görüş hakkını pazar günleri saat 16.00-16.45 arasında, bir refakatçi ile birlikte kullanmasına karar vermiştir.

3. Başvurucu, bu karara karşı Gümüşhane İnfaz Hâkimliğine (Hâkimlik) itirazda

bulunmuştur. İtiraz dilekçesinde; Çocukları ile pazar günü açık ve kapalı görüş yapmasına Kurul tarafından izin verilmiş ise de bu görüşlerin bir refakatçi ile sınırlandırıldığını, bu sebeple diğer ziyaretçileri ile ancak hafta içi görüşebildiğini belirtmiştir. Ayrıca telefon görüşmelerini hafta sonu yapmasına karar verilmesini talep etmiştir. Hâkimlik 24/2/2020 tarihinde Kurul kararının usul ve yasaya uygun olduğunu belirterek başvurucunun taleplerinin reddine karar vermiştir. Anılan karara karşı başvurucunun Gümüşhane Ağır Ceza Mahkemesine yaptığı itirazın da reddine karar verilmiştir.

4. Başvurucu, nihai hükmü 6/3/2020 tarihinde öğrendikten sonra 16/3/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

5. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

6. Başvurucu; öğrenim gören çocukları ve çalışan eşi ile hafta sonu telefon görüşü yapmasına ilişkin talebinin haksız şekilde reddedilmesi nedeniyle telefon hakkını kullanamadığını belirterek aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini öne sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, süreçte verilen kararların gerekçelerine ve ilgili mevzuat ile içtihada yer verilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır. Ayrıca başvurucu, isminin kamuya açık belgelerde gizlenmesi talebinde bulunmuştur.

7. Başvuru, aile hayatına saygı hakkı çerçevesinde incelenmiştir.

8. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

9. Hükümlü ve tutukluların haftalık telefon görüşme gün ve saatlerinin öğrenim gören çocuklarıyla görüşmelerini sağlayacak şekilde tespit edilmesi gerektiğine ilişkin genel ilkeler Anayasa Mahkemesinin Yeliz Erten (B. No: 2020/99, 11/3/2021, §§ 34-38) kararında açıklanmıştır. Bu bağlamda Anayasa'nın 20. ve 41. maddeleri ebeveynin çocuklarıyla bütünleşmesinin sağlanması amacıyla tedbirler alınmasını isteme hakkını ve kamusal makamların bu tür tedbirleri alma yükümlülüğünü içermektedir. Mahkemeler, idari makamlar ve yasama organı tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde çocuğun üstün yararının gözetilmesi ile aile ilişkilerinin sürdürülmesini sağlayacak şekilde hareket edilmesi devletin pozitif yükümlülüklerinin gereğidir. Hükümlü ve tutukluların bazı haklarının sınırlandırılması, tutulmanın kaçınılmaz sonucu olsa da ceza infaz kurumu idaresi hükümlü ve tutukluların ailesiyle temasını sağlayacak tedbirler almak zorundadır. Bu tedbirler alınırken çocuğun üstün yararı gözetilerek kamu düzeni ve suç işlenmesinin önlenmesi ile aile hayatına saygı hakkı arasında adil bir denge sağlanmalı ve bu konuda ikna edici gerekçeler ortaya konmalıdır.

10. Somut olayda başvurucunun ortaokula devam eden çocuğunun olduğu ve çocuğunun hafta içi eğitim görmesi nedeniyle başvurucunun çocuğuyla görüşemediği konusunda bir tereddüt bulunmamaktadır. Başvurucunun eşi ve çocukları ile hafta sonu telefonla görüşme hakkı verilmemesinin aile hayatına saygı hakkının ihlali anlamına geleceğini derece mahkemelerine sunduğu dilekçelerinde belirttiği, buna karşılık derece mahkemelerince başvurucunun söz konusu talepleri hakkında hiçbir değerlendirme yapılmadığı anlaşılmıştır.

11. Buna göre başvurucunun haftalık telefon hakkını çalışan eşi ve öğrenim gören çocukları ile hafta sonu kullanmasına ilişkin talebi İnfaz Hâkimliğince reddedilmiş ise de derece mahkemelerince başvurucunun iddia ettiği gibi eşi ve çocukları ile hafta sonu telefon görüşü yapmasının aile bireyleri ile iletişim kurması için zorunlu olup olmadığı, bu zorunluluğun hangi sebeplere dayandığı yönünde araştırma yapılmadığı ve hiçbir somut değerlendirmeye yer verilmediği görülmüştür. Dolayısıyla idarenin uygulaması ve yargı kararları birlikte değerlendirildiğinde çocuğun üstün yararı gözetilerek aile ilişkilerinin devamlılığını sağlayacak şekilde hareket edilmediği, başvurucunun talebinin neden karşılanamadığı hususunda ilgili kararlarda somut ve yeterli bir şekilde gerekçe sunulmadığı anlaşılmakla olayda aile hayatına saygı hakkı bakımından devletten beklenen pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

12. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

13. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve 10.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

14. Başvurucunun ceza infaz kurumundan tahliye edildiği anlaşıldığından tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığı değerlendirilmiştir.

15. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında talebine bağlı kalınarak net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

C. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

D. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Gümüşhane İnfaz Hâkimliği (E.2020/101) ile Gümüşhane Ağır Ceza Mahkemesine (2020/115 D. İş) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA ÇABUK

B. No: 2020/31607 | Karar tarihi: 21.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/31607

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA ÇABUK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/31607)

Karar Tarihi: 21/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Fatma Burcu NACAR YÜCE

Başvurucu : Mustafa ÇABUK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, açık ceza infaz kurumuna ayrılma ve buna bağlı olarak denetimli serbestlik tedbirinden yararlanma talebinin reddedilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, eğitim hakkı ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan Beyşehir Sulh Ceza Hâkimliğinin 9/9/2016 tarihli kararıyla tutuklanarak aynı gün Seydişehir T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna yerleştirilmiş, 13/3/2020 tarihinde de Seydişehir T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumundan Afyonkarahisar 1 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (Ceza İnfaz Kurumu) nakledilmiştir. Konya 7. Ağır Ceza Mahkemesinin 26/4/2018 tarihli kararı ile 6 yıl 3 ay hapis cezasına mahkûm edilmiştir.

3. Başvurucu, cezası infaz edilmekteyken 2/6/2020 tarihli dilekçesiyle örgütle herhangi bir bağının bulunmadığını belirterek açık ceza infaz kurumuna ayrılma ve kalan cezasıyla ilgili denetimli serbestlik tedbiri uygulanması talebinde bulunmuştur. Aynı gün Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulu başvurucunun 60 gün süre ile gözlem altında tutulmasına karar vermiştir.

4. Afyonkarahisar 1 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü İdare ve Gözlem Kurulu Başkanlığının 5/8/2020 tarihli kararıyla başvurucunun terör örgütünden ayrıldığı konusunda samimi görülmediği belirtilerek iki ay denemeye tabi tutulmasına karar verilmiştir.

5. Başvurucunun 17/8/2020 tarihinde anılan karara yaptığı itiraz Afyonkarahisar İnfaz Hâkimliğinin 21/8/2020 tarihli kararı ile reddedilmiştir.

6. Başvurucunun ret kararına itirazı ise Afyonkarahisar 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 4/9/2020 tarihli kararı ile reddedilmiştir.

7. Bu karar başvurucuya 9/9/2020 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 30/9/2020 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurucu, Afyonkarahisar İnfaz Hâkimliğinin 18/1/2021 tarihli kararıyla denetimli serbestlik tedbirlerinden faydalandırılmak üzere Afyonkarahisar Açık Ceza İnfaz Kurumundan tahliye edilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Ödeme gücünden yoksun olduğunu belirten başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

10. Başvurucu; silahlı terör örgütüne üye olma suçundan aldığı hapis cezasının bir kısmının infaz edildiğini, kalan cezasının denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak infaz edilmesi amacıyla açık ceza infaz kurumuna ayrılma talebinde bulunduğunu, bu talebinin hukuka aykırı bir şekilde reddedildiğini belirtmiştir. Başvurucu, açık ceza infaz kurumuna ayrılma talebinin reddedilmesine bağlı olarak denetimli serbestlik tedbirinden yararlanma imkânının da ortadan kalktığını bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Bakanlık görüşünde; denetimli serbestlik tedbirinden yararlanma hakkınınbütün hükümlüler tarafından istisnasız olarak kullanılabilen bir hak olmadığı, anılan tedbirin yalnızca koşulları sağlayanlar bakımından uygulandığı ve şartları sağlamadığı görülen başvurucunun söz konusu iddiasının değerlendirilmesinde bu durumun gözetilmesinin uygun olacağı ifade edilmiştir.

12. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki açıklamalarını yineleyerek 7 ay 20 gün Ceza İnfaz Kurumunda fazladan kaldığını belirtmiş ve kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

13. Anayasa Mahkemesi Halis Yurtsever (B. No: 2015/17595, 29/11/2018) ve Ercan Tunç, (B. No: 2018/15196, 3/12/2020) kararlarında denetimli serbestlik tedbirinin uygulanması için hapis cezasının süresi ve açığa ayrılmış olma koşulu yerine getirildikten sonra ceza infaz kurumu idaresinin iyi hâl raporu üzerine başvurulan infaz hâkiminin tedbirin uygulanması yönünde karar vermesi gerektiğini belirtmiştir. Kararlarda ayrıca denetimli serbestlik tedbiri kararı, yetkili infaz hâkiminin takdir yetkisinde olduğundan Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesi kapsamında güvence altına alınmadığı

vurgulanmıştır. Anayasa Mahkemesi sonuç olarak açık ceza infaz kurumuna ayrılma ve denetimli serbestlikten yararlanma talebiyle ilgili uyuşmazlık çerçevesinde dile getirilen kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına dair şikâyetlerinde kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik açık ve görünür bir ihlal olmadığı kararı vermiştir (Halis Yurtsever, §§ 35, 36; Ercan Tunç,§§ 31, 32). Somut olayda başvuruya konu kararlar, açık ceza infaz kurumuna ayrılma talebiyle ilgilidir. Başvurucu hakkında denetimli serbestlik tedbirinin uygulanması ceza infaz kurumunun iyi hal raporu ve infaz hakimliğinin karar verilmesiyle söz konusu olabilir. Başka bir ifadeyle denetimli serbestlik tedbiri yetkili mercilerin takdiri dışında mahkemeler için doğrudan uygulanan bir tedbir niteliğinde değildir. Dolayısıyla yetkili mercilerin takdirine bağlı olarak uygulanabilen tedbirin reddedilmesi nedeniyle infazın şekline yönelik öne sürülen şikâyetler kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı bağlamında değerlendirilemez. Bu nedenle başvuruda kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik açık ve görünür bir ihlalin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

14. Açıklanan gerekçelerle açık ve görünür bir ihlal olmadığı anlaşılmakla başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Eğitim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

15. Başvurucu; açık ceza infaz kurumuna ayrılma talebinin reddedilmesi nedeniyle üniversite derslerine devam edemediğini belirterek eğitim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

16. Anayasa Mahkemesi, somut olay ve başvurucunun iddialarıyla benzer hususları Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri (B. No: 2013/583, 10/12/2014) ve Seyran Çakmakcı (B. No: 2014/16310, 19/4/2018), kararlarında inceleyerek meseleyi eğitim hakkı yönünden ele almıştır. Anılan kararlarda, tutuklu ve hükümlülerin eğitim hakkına yönelik değerlendirmelerde tutuklu ve hükümlüler açısından ceza infaz kurumunda bulunmanın doğal ve kaçınılmaz sonuçlarının gözönünde tutulması gerektiği ve ceza infaz kurumlarının işlevi ve amacı kapsamında tutuklu ve hükümlülerin haklarının ceza infaz kurumuna girmekle zaten sınırlandığı vurgulanmış ve bu durumun eğitim hakkından yoksun bırakılma olarak değerlendirilemiyeceği sonucuna varılmıştır (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, §§ 71-73; Seyran Çakmakcı, § 23).

17. Somut olayda anılan karalardan ayrılmayı gerektiren bir durumun bulunmaması nedeniyle başvurunun bu kısmına yönelik açık ve görünür bir ihlalin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

18. Açıklanan gerekçelerle açık ve görünür bir ihlal olmadığı anlaşılmakla başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

19. Başvurucu; koşulları gerçekleştiği hâlde açık ceza infaz kurumuna ayrılma ve denetimli serbestlik tedbirinden faydalanma talebinin mahkemelerce reddedildiğini ve kararların

objektif gerekçeler içermediğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

20. Anayasa Mahkemesi Mustafa Takyan ([GK], B. No: 2020/27974, 15/12/2021) kararında başvurucunun mahkûmiyet kararı kesinleştikten sonra açık ceza infaz kurumuna ayrılma ve denetimli serbestlikten yararlanma şartlarını taşıyıp taşımadığı meselesinin doğrudan doğruya cezanın infaz edilme şekline ilişkin olduğunu, suçun esası ya da cezanın miktarı ile herhangi bir ilgisinin bulunmadığını, dolayısıyla suç isnadı altında bulunulmadığı bir dönemi ilgilendiren bu uyuşmazlığın adil yargılanma hakkının cezai boyutu kapsamında kalmadığını belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi sonuç olarak açık ceza infaz kurumuna ayrılma ve denetimli serbestlikten yararlanma talebiyle ilgili uyuşmazlık çerçevesinde dile getirilen adil yargılanma hakkına dair şikâyetlerin Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ortak koruma alanının dışında kaldığı ve bireysel başvuruya konu yapılamayacağı sonucuna varmış ve konu bakımından yetkisizlik kararı vermiştir (Mustafa Takyan, §§ 40-52).

21. Somut başvuruda anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durumun bulunmaması nedeniyle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Eğitim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 21/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

B.G.

B. No: 2020/36865 | Karar tarihi: 21.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/36865

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

B.G. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/36865)

Karar Tarihi: 21/6/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 18/8/2023-32283

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Murat İlter DEVECİ

Başvurucu : B.G.

Vekili : Av. Fikret KOÇAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; konutu terk etmemeye ilişkin adli kontrol tedbirinin hukuka aykırı olması, söz konusu tedbire dosya üzerinden yapılan inceleme sonucunda karar verilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 1/12/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne ve bu kararda incelenen iddia dışında kalan iddiaların kabul edilemez olduğuna, incelemeye konu iddia yönünden ise başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda

bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve ekleri ile başvurucu hakkındaki soruşturmayı yürüten soruşturma makamından temin edilen ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Ankara Batı Cumhuriyet Başsavcılığı (Batı Başsavcılığı) tespit edilemeyen bir tarihte, Fetullahçı Terör Örgütünün (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanmasının (PDY) avukat yapılanması içinde yer aldıkları ve böylece sözü edilen silahlı terör örgütüne üye oldukları iddiasıyla aralarında başvurucunun da bulunduğu bazı avukatlar hakkında soruşturma başlatmıştır.

6. 11/12/2018 tarihli sulh ceza hâkimliği kararıyla şüphelilerin ve müdafilerinin dosyayı inceleme ve dosyadaki belgelerden örnek alma yetkileri kısıtlanmıştır.

7. Sulh ceza hâkimliğinden alınan kararlarla, başvurucunun cep telefonuyla kurduğu iletişimler belli bir süre tespit edilip dinlenmiş, kayda alınmış ve telefonunun sinyal bilgileri değerlendirilmiştir. Buna göre;

i. Başvurucu 29/5/2019 tarihinde saat 11.17 sıralarında Av. A.S.G. ile 39 saniye görüşmüştür. Görüşmede, bir şüphelinin ifadesinin alınması sırasında ne yapılacağı konusunda A.S.G.ye "... [İ]ddiaları kabul etmiyoruz, yapacak bir şey yok zaten ifade alınırken değil mi?" diye sormuştur. A.S.G. de kendisini doğrulamıştır.

ii. Başvurucu 16/9/2019 tarihinde saat 14.33 sıralarında A.S.G. ile bazı duruşmalar ve bir kişinin vergi dairesiyle ilgili bir işi hakkında 92 saniye konuşmuştur. Bir sanığın etkin pişmanlığıyla ilgili olarak A.S.G.ye "Fazla söylenecek bir şey yok. Yanımızda hani konuştuğumuz şeyleri tekrarlayacağız, değil mi? O da biliyor zaten." ve "Hani konum itibarıyla bilebileceklerini söylediğini ... tamam." demiştir. A.S.G. de kendisini teyit etmiştir.

iii. Başvurucu 23/9/2019 tarihinde saat 12.05 sıralarında K. isimli biriyle 154 saniye görüşmüştür. K.ya bir tutukluya yaptığı ziyaret ve bu kişiyle ilgili yapılacak tutukluluk incelemesi hakkında bilgi verip S. isimli bir avukatın telefon numarasını söylemiştir.

iv. Başvurucu 30/9/2019 tarihinde saat 13.57 sıralarında Av. F.T. ile 410 saniye görüşmüştür. F.T. Karaman'ın Ermenek ilçesindeki bir davayla veya davalarla ilgili olarak vekâletname verenlerin isimleri ile bir idari davaya dair başvurucudan brifing almış ve bir gerekçeli kararı göndermesini istemiştir. Görüşme sırasında konuşma üslubu konusunda taraflar arasında tartışma çıkmış ve F.T. başvurucuya "Sınırınızı bilmeniz lazım bu noktada." demiştir.

v. 10/10/2019 tarihinde saat 15.38 sıralarında başvurucu, S.D. adına kayıtlı bir cep telefonuna bir adresin bilgisini içerir mesajlar göndermiştir.

vi. Başvurucu 17/10/2019 tarihinde saat 21.42 sıralarında M.Ç. ile 220 saniye konuşmuştur. Konuşma A.S.G.ye M.Ç.nin ulaşamaması ve A. isimli kişinin devam edip etmemesiyle ilgilidir (Devam edilen şeyin ne olduğu anlaşılamamıştır.).

vii. Başvurucu 29/10/2019 tarihinde saat 20.01 sıralarında A.S.G. ile 99 saniye konuşmuştur. Görüşme sırasında A.S.G. sonraki gün şehir dışında olacağını, bir başka avukatın da bir başka şehre gideceğini söyleyip yetki belgesini elektronik posta ile göndereceğini belirterek başvurucudan idari yargıda yapılacak iki duruşmaya katılmasını rica etmiştir.

viii. 8/11/2019 tarihinde saat 12.40 sıralarında başvurucu, A.S.G. ile 185 saniye görüşmüştür. Görüşme bir kişinin verdiği vekâletnamede A.S.G.nin isminin olup olmaması, A.S.G. için yetki belgesi düzenlenip düzenlenmediği ve alınacak ödemeyle ilgili kesilecek makbuzun (Anlaşıldığına göre serbest meslek makbuzu kastediliyor.) nasıl düzenleneceği hakkındadır. Bu konuşmadan sonra başvurucu konuşulan meselenin açıklığa kavuşturulması için aynı gün saat 12.43 sıralarında Y.Ü. ile 101 saniye konuşmuştur.

ix. 12/11/2019 tarihinde saat 15.21 sıralarında S.B. ile 33 saniye görüşen başvurucu, S.B.ye almayı isteyip istemediğini sormuş; S.B. de onu taşıyamayacağı için cumartesi günü alacağını söylemiştir (Neden bahsedildiği anlaşılamamıştır.).

x. Başvurucu 18/12/2019 tarihinde saat 11.32 sıralarında A.S.G. ile yaklaşık 97 saniye görüşmüştür. Bu görüşme sırasında A.S.G. başvurucudan bir soruşturmayla ilgili bir yazıyı alıp alamadığını sormuş ve silahlı terör örgütüne üye olma suçu ile ilgili olduğu anlaşılan bir dava dosyasını incelemesini istemiştir.

xi. Başvurucu 27/12/2019 tarihinde saat 15.37 sıralarında Mu.Ç. ile 50 saniye konuşmuştur. Görüşme içeriğinden başvurucunun daha önce Mu.Ç.ye yanında çalıştırmak için birini sorduğu, Mu.Ç.nin de başvurucunun telefon numarasını o kişiye vermek için başvurucunun rızasını aldığı anlaşılmıştır. Görüşmeye göre çalışacak kişi başvurucuyu arayacaktır.

xii. Başvurucu 8/1/2020 tarihinde saat 11.38 sıralarında S.K.G. ile 383 saniye görüşmüştür. Başvurucuyu M.Ç.nin ismini vererek arayan S.K.G. özetle eşinin meslekten çıkarılmış bir hâkim olduğunu, eşinin durumunun da kendisiyle aynı olduğunu, haklarındaki yargılamaların beraatle sonuçlandığını, bu kararların kesinleştiğini ve avukatlık ruhsatını almayı beklediğini anlatmıştır. Başvurucu, birlikte çalıştığı arkadaşlarıyla durumu değerlendireceklerini söylemiştir.

xiii. Başvurucu 15/1/2020 tarihinde saat 11.33 sıralarında M.D.O. adına kayıtlı telefona adres bilgisi göndermiştir.

xiv. 4/2/2020 tarihinde saat 20.15 sıralarında başvurucu, S.Y. adına kayıtlı bir cep telefonuna bir adres bilgisini içeren mesaj göndermiştir.

8. Bahsi geçen soruşturma kapsamında sulh ceza hâkimliğinden alınan bir karara istinaden A.S.G.nin cep telefonuyla kurduğu iletişimler de dinlenip kayda alınmıştır. Buna göre A.S.G. 24/7/2019 tarihinde saat 15.11 sıralarında başvurucu ile konuşmuştur. Bu konuşmada A.S.G. başvurucudan Ankara ile alakalı olarak birinin görüşmek istediğini bildiren ve İngiltere'de avukatlık yapan M.F. isimli kişiyle telefonda acil olarak konuşmasını ve görüşmek isteyen kişiye randevu vererek onunla konuşmasını istemiştir. Kolluk görevlileri, söz konusu görüşmenin örgüt üyesi olup yurt dışına kaçan kişilerin Ankara ile ilgili bir konu olduğunda A.S.G. ve başvurucuyla irtibata geçtiklerinin delili olduğunu değerlendirmiştir.

9. Batı Savcılığı 14/1/2020 tarihinde, soruşturma görevinin Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına (Ankara Başsavcılığı) ait olduğu gerekçesiyle bir fezleke düzenlemiş ve soruşturma evrakını Ankara Başsavcılığına göndermiştir.

10. Hakkında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca silahlı terör örgütü yöneticisi olma suçundan iddianame düzenlenen bir şüpheli, başvurucunun 2011-2012 yıllarında anılan silahlı terör örgütüyle iltisaklı bir yurtta belletmenlik yaptığına ilişkin beyanda bulunmuştur.

11. Başvurucunun cep telefonuyla kurduğu iletişimlerin tespitine ilişkin tutanaklar Ankara Başsavcılığının talimatı uyarınca kolluk görevlileri tarafından analiz edilmiş, başvurucunun

kurduğu iletişimlerle diğer şüphelilerin kurduğu iletişimlerin ortak noktaları tespit edilmiştir. Yapılan analizlere göre başvurucu; A.S.G. ile 28/1/2019-27/9/2019 tarihleri arasında 109 kez ve toplamda 8.451 saniye, S.B. ile 21/3/2019-16/9/2019 tarihleri arasında 10 kez ve toplamda 751 saniye görüşmüştür.

12. Başvurucunun müdafi veya vekil olarak görev yaptığı davaların dosyaları ile Gelir İdaresi Başkanlığından alınan veriler kolluk görevlilerince karşılaştırılmış ve başvurucu ile müvekkilleri arasında para hareketi olmadığı saptanmıştır.

13. Kollukça yapılan değerlendirmeye göre başvurucunun 23/9/2019 tarihinde K. isimli kişiyle yaptığı görüşmede ceza infaz kurumunda ziyaret ettiğini söylediği kişi Av. H.K.dır ve bu kişi örgütün hukuk yapılanması içinde söz sahibidir. Zira bir soruşturma kapsamında ifadesi alınan Y.U., aldığı talimat üzerine bilgisayardan GBT kontrolü için açacağı ofisi kiralamak amacıyla 2013 yılında H.K.dan yardım aldığını hatta ofisin sabit IP'li internet aboneliğinin H.K.nın bir çalışanının üzerine yapıldığını beyan etmiştir.

14. 11/9/2020 tarihinde 06.50-07.55 saatleri arasında başvurucu ikamet ettiği konutta yakalanarak gözaltına alınmış, başvurucunun konutu ile aracında arama yapılmış ve konutunda bulunan bir SIM karta, iki dizüstü bilgisayara, bir cep telefonuna ve iki tablet bilgisayar ile üç adaptöre el konulmuştur.

15. Ankara Başsavcılığı 13/9/2020 tarihinde; aralarında başvurucunun da bulunduğu, haklarında silahlı terör örgütüne üye olma suçu nedeniyle soruşturma yürütülen bazı avukatların adli kontrol tedbirleri kapsamında yurt dışına çıkmama yükümlülüğüne tabi tutulmalarına karar verilmesini istemiştir.

16. Ankara 2. Sulh Ceza Hâkimliği aynı gün Ankara Başsavcılığının talebi doğrultusunda karar vermiştir.

17. Gözaltı sürecinde yapılan COVID-19 testinin pozitif çıkması üzerine başvurucu 14/9/2020 tarihinde gözaltından salıverilmiştir. Hastalığı nedeniyle başvurucuya 28/9/2020 tarihinde yedi günlük, 5/10/2020 tarihinde ise on dört günlük istirahat raporu verilmiştir.

18. Başvurucu 21/10/2020 tarihinde saat 09.10'da ifade vermek üzere müdafii ile Ankara Emniyet Müdürlüğü Organize Suçlarla Şube Müdürlüğüne gitmiştir. Kolluk görevlilerince başvurucunun rahatsızlığı nedeniyle kendisine verilen istirahat raporunda yazılı sürenin sona ermesi sonrasında yakalandığına ilişkin tutanak düzenlenmiştir. Başvurucu, kolluk görevlileri tarafından müdafiinin nezaretinde alınan ifadesinde özetle 15 Temmuz 2016 gecesi yaşanan silahlı bir darbe teşebbüsünün ardından 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname gereği kapatılan Özel Fatih Üniversitesinde tam burslu olarak öğrenim görse de 2017 yılında Hacettepe Üniversitesinden mezun olduğunu, ailesiyle ikamet ettiği konutu aynı zamanda avukatlık bürosu olarak kullandığını ifade edip örgüt üyeliği suçlamasını kabul etmemiştir. Başvurucunun sorulara verdiği cevaplara göre;

- Başvurucu, A.S.G.nin yanında işe başlamadan önce birçok iş başvurusu yapmış ama bu başvurulara ya cevap verilmemiş ya da olumsuz cevap verilmiştir.

-A.S.G.nin yanında özel hukuk davalarını takip etmek üzere 2019 yılı Şubat ayı ile 2020 yılı Mayıs ayı arasında çalışan başvurucu, çalışması karşılığında A.S.G.den aylık almıştır. A.S.G.ye verilen vekâletnamelerin bazılarında başvurucunun ismi de yer almıştır. Bazen de başvurucuya A.S.G. tarafından yetki belgesi verilmiştir. Böylece başvurucu, A.S.G.nin

yetişemediği bazı duruşmalara girmiştir. Dosyalara A.S.G. hâkim olduğu için ne yapması gerektiğini başvurucuya A.S.G. söylemiştir. Başvurucu, A.S.G.den aylığı genelde elden almıştır fakat COVID-19 küresel salgını sırasında başvurucunun aylığı banka hesabına yatırılmıştır.

- Başvurucu, adının da yer aldığı vekâletnamelerin sunulduğu dava dosyalarının çoğundan haberdar değildir. Dosyalar başvurucuya ait olmadığı için başvurucu, bahse konu dosyalar nedeniyle haklarında soruşturma veya kovuşturma yürütülen kişilerden para almamıştır. Durumu fark etmesinden sonra, UYAP'ta müdafi olarak kayıtlı olduğu birçok dosya için istifa dilekçesi göndermiştir.

- M.F.yi genel ağ üzerinden bulmuşlardır. Başvurucu bu kişiyi şahsen tanımamaktadır ve Ankara Anlaşması çerçevesinde vize veya çalışma izni alınabilmesi için A.S.G.nin bir müvekkilinin isteği üzerine bilgi almak maksadıyla bu kişiyle görüşmüş olabilir. Bu kişi kendilerine kimseyi yönlendirmemiştir.

- Başvurucunun bizzat takip ettiği fazla dosya yoktur. Bu dosyalardan ancak üç dört tanesi FETÖ/PDY ile ilgilidir. Başvurucu, vekilliğini üstlendiği kişilerden ücretini bazen elden almış, bazen de başvurucunun ücreti banka hesabına yatırılmıştır.

- Başvurucu; İ.D.yi (İ.D.G.) A.S.G.nin eşi olması, S.B.yi ise bu kişinin bir süre A.S.G.nin bürosunda staj yapması nedeniyle tanımıştır ancak başvurucunun S.B. ile samimiyeti yoktur. Tespit edilen telefon görüşmelerine ait kayıtlardaki bazı kişiler başvurucunun arkadaşı ve/veya meslektaşı ya da yakınıdır. Geriye kalanlar başvurucunun veya A.S.G.nin işi gereği tanıdığı kişiler ya da müvekkilleri ya da bu kişilerin yakınları olabilir.

- Başvurucu A.S.Ü.yü ve Y.Ü.yü tanımamaktadır. Başvurucunun A.S.Ü ile Ankara dışında aynı baz istasyonu çevresinde bulunmasının nedeni il dışında katıldığı bir duruşma olabilir. Başvurucunun Y.Ü. ile görüşmesi bir özel hukuk davasındaki vekâlet ücretine ilişkindir.

- Mu. Ç. A.S.G.nin bir müvekkilidir. Başvurucu ona büroda çalışacak bir kişiyi sormuş olabilir.

- Başvurucunun S.K.G. ile görüşmesini A.S.G. istemiştir. S.K.G. sonrasında büroda çalışmamıştır.

- S.Y.ye adres bilgilerini Ankara'daki bir icra dosyası için çıkarılacak vekâletname için göndermiştir. Başvurucu, M.D.O.yu hatırlamamaktadır. M.D.O. genel ağdan büroya ulaşan bir yabancı olabilir.

- K. , A.S.G.nin müvekkili olan H.K.nın babasıdır. Başvurucunun bu kişiyle yaptığı görüşmede bahsi geçen kişi S.B.dir. Başvurucunun S.B. ile ilişkisi yalnızca iş ilişkisidir. K., H.K. hakkında bilgi almak için S.B.nin telefonunu istemiş olabilir.

- Başvurucu F.T. ile birlikte çalışmamıştır. Başvurucunun F.T. ile görüşmesi Ermenek'te yaşanan maden kazasıyla ilgili davaya ilişkindir. Başvurucunun hatırladığına göre A.S.G. söz konusu davada vekildir.

- S.D., başvurucunun müvekkili H.Ö.D.nin eşidir. Başvurucu, bir iş davası için büroya geleceğinden S.D.ye adres bilgisi göndermiştir.

- M.Ç., A.S.G.nin bir müvekkilidir. M.Ç. hakaret ve yaralama suçuyla ilgili bir davanın tarafıdır.

- Başvurucunun S.B. ile yaptığı konuşmada bahsi geçen şey, hijyenik kadın pedidir.

19. Soruşturma dosyasına sunduğu belgelere göre başvurucu, 2018 yılında genel ağ üzerinden birçok yere öz geçmişini gönderip iş başvurusu yapmıştır. Bu başvurulardan ikisine olumsuz cevap verilmiştir. 2020 yılının Temmuz ve Ağustos aylarında UYAP'ta müdafi olarak kayıtlı olduğu birçok dosya için istifa dilekçesi göndermiştir ve 19/8/2020 tarihinde ikamet ettiği dairede avukatlık faaliyetine başlamıştır. A.S.G. başvurucunun hesabına 30/4/2020 tarihinde 2.750 TL yatırmıştır.

20. Başvurucu ifadesi sonrasında mevcutlu olarak Ankara Başsavcılığına sevk edilmiştir. Aynı gün Ankara Başsavcılığı; Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliğinden (Hâkimlik) başvurucunun adli kontrol tedbiri kapsamında konutunu terk etmemeye ilişkin yükümlülüğe tabi tutulmasını talep etmiştir. Ankara Başsavcılığına göre yurt dışına kaçan örgüt üyeleri Ankara ile ilgili bir konu olduğunda başvurucuya ulaşmaktadır. Başvurucu, A.S.G.nin yönlendirmesi ile şüphelilerin ifade verdikleri sırada hazır bulunmaktadır ve yapılacak savunmaları A.S.G. belirlemektedir. Başvurucunun avukatlık faaliyetini H.K. yönlendirmektedir. Meslekten çıkarılmış hâkimler ile çalışan ve bu şahısları işe almak için görüşmeler yapan başvurucu, A.S.G. ve S.B. ile irtibatlıdır; ayrıca 62 şüphelinin görüştüğü 131 farklı kişiyle bağlantılıdır. Aynı soruşturma dosyasında şüpheli olan biriyle (A.S.Ü.) Ankara dışında bir kez, farklı günde aynı baz istasyonu çevresinde bulunmuştur (Bu husus söz konusu talep yazısında "1 farklı bazda 1 farklı günde dosya şüphelisi olan 1 farklı şahısla baz birlikteliği" şeklinde ifade edilmiştir.). Avukatlık yaptığı 76 davadan 70'i FETÖ/PDY ile ilgilidir ve yargılanan şahısların yaptığı herhangi bir ödeme başvurucunun banka kayıtlarına yansımamıştır. Dolayısıyla başvurucunun eylemleri, doğal avukatlık faaliyetleri dışındadır ve başvurucu, örgüt lehine diğer şüphelilerle birlikte aynı yapılanmanın içindedir. Bununla birlikte tutuklama tedbiri ölçülü değildir. Bu sebeple başvurucunun adli kontrol tedbirine tabi tutulması yeterlidir.

21. Hâkimlik, dosya üzerinden yaptığı inceleme sonunda Ankara Başsavcılığının talebini kabul ederek başvurucunun elektronik kelepçe takılarak konutunu terk etmemeye ilişkin yükümlülüğe tabi tutulmasına karar vermiştir.

22. Başvurucu, müdafii aracılığıyla adli kontrol kararına itiraz etmiştir. İtirazında özetle soruşturma dosyasında suç unsuru bulunmadığını, dinleme kayıtlarında avukatlık mesleğinin ifasıyla ilgili hususların yer aldığını, çağrı olmadan ifadeye gittiğini, kendisinin ve müdafiinin savunması alınmadan adli kontrol kararı verildiğini, konutu terk etmeme şeklindeki yükümlülüğün ölçülü olmadığını ve bu yükümlülük nedeniyle mesleğini yapamaz duruma geldiğini ileri sürmüştür.

23. Başvurucunun itirazı, Ankara 1. Sulh Ceza Hâkimliğince 2/11/2020 tarihinde reddedilmiştir.

24. Başvurucu 1/12/2020 tarihinde bu başvuruyu yapmıştır.

25. Hâkimlik 28/1/2021 tarihinde, başvurucu ile müdafiinin adli kontrol tedbirinin kaldırılmasına veya tabi olunan yükümlülüğün değiştirilmesine yönelik talebine ve Cumhuriyet savcısının adli kontrol tedbirinin değiştirilmesine ilişkin olumlu görüşüne istinaden konutu terk etmeme şeklindeki yükümlülüğü kaldırmış ancak adli kontrol tedbiri kapsamında başvurucunun hâkim tarafından belirlenen yerlere belirtilen süreler içinde düzenli olarak başvurma yükümlülüğüne tabi tutulmasına karar vermiştir. Bir süre sonra başvurucunun mesleği de gözetilerek yapılacak başvuruların aralığı değiştirilmiştir.

26. Başvurucu hakkında yürütülen soruşturma henüz sonuçlandırılmamıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Konutu Terk Etmemeye İlişkin Adli Kontrol Tedbiri Yönünden

27. İlgili kanun maddeleri, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ilgili maddesi ve konuyla ilgili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararları, Anayasa Mahkemesinin Esra Özkan Özakça ([GK], B. No: 2017/32052, 8/10/2020, §§ 36-52) kararında yer almaktadır. Bununla birlikte Yargıtay 12. Ceza Dairesinin (Ceza Dairesi) konuya temas eden bazı kararlarına da değinilmelidir.

28. 16/2/2015 tarihli ve E.2014/13444, K.2015/2705 sayılı kararda 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinin (3) numaralı fıkrasındaki maddenin (1) numaralı fıkrasında yazılı hâller dışında, suç soruşturması veya kovuşturması sırasında kişisel kusur, haksız fiil veya diğer sorumluluk hâlleri de dâhil olmak üzere hâkimler ve Cumhuriyet savcılarının verdiği kararlar veya yaptığı işlemler nedeniyle tazminat davalarının ancak devlet aleyhine açılabileceğine ilişkin düzenlemeye işaret edilerek uzun süre uygulanan adli kontrol tedbirinin (3 yıl 6 ay 18 gün süreyle her gün 18.00-22.00 saatleri arasında karakola başvurarak imza atma) seyahat özgürlüğünü kısıtlama tedbirini aşarak davacıyı özgürlükten yoksun bıraktığı, davacı hakkında uygulanan adli kontrol tedbirinin bir aşamadan sonra ölçüsüz hâle geldiği, davacı yararına makul oranda maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi gerektiği belirtilmiştir. 22/2/2021 tarihli ve E.2019/13827, K.2021/1802 sayılı kararda da kaldırılmasına rağmen konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol kararının bir süre daha uygulanması nedeniyle davacı lehine maddi ve manevi tazminata hükmedilmesinde isabetsizlik görülmemiştir. 7/10/2022 tarihli ve E.2021/4456, K.2022/6818 sayılı kararda ise hakkındaki beraat kararı kesinleşen kişi lehine, adli kontrol, arama ve elkoyma tedbirlerinin uygulanması nedeniyle maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi yerinde bulunmuştur. Ne var ki;

i. 1/3/2021 tarihli ve E.2019/2337, K.2021/2077 sayılı kararda adli kontrol nedeniyle hâkimlerin ve Cumhuriyet savcılarının özel amaçla davrandığına ilişkin olarak dosya kapsamı itibarıyla bir delil bulunmadığı ve hukuki sorumluluğu gerektirecek bir eylemin de söz konusu olmadığı dikkate alınarak adli kontrol tedbirinin hukuki olmaması nedeniyle açılan tazminat davasının reddine ilişkin ilk derece mahkemesi kararı onanmıştır.

ii. 29/11/2021 tarihli ve E.2020/1747, K.2021/8300 sayılı kararda adli kontrol tedbiri uygulanmasının 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde tazminat sebebi olarak düzenlenmediği, 24/5/2022 tarihli ve E.2021/1184, K.2022/3996 sayılı kararda ise adli kontrol işlemlerinin 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesine göre tazminata konu edilemeyeceği açıkça belirtilmiştir.

iii. Haksız adli kontrol tedbiri nedenine dayalı tazminat davasıyla ilgili 13/6/2022 tarihli ve E.2021/745, K.2022/4616 sayılı kararda ise davanın 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (3) numaralı fıkrasında düzenlenen hâkimler ve Cumhuriyet savcılarının eylemlerinden ötürü tazminat talebine ilişkin olduğu belirtilerek talep hakkında karar vermeden önce tazminata konu edilen eylemlerle ilgili olarak hâkimler ve Cumhuriyet savcıları hakkında adli veya idari soruşturma yapılıp yapılmadığının, yapılmış ise akıbetinin ne olduğunun açıklığa kavuşturulması gerektiği ifade edilmiştir.

B. Hâkim Önüne Derhâl Çıkarılma Güvencesi Yönünden

29. AİHM'e göre Sözleşme'nin 5. maddesinin (3) numaralı fıkrasındaki bir hâkim veya kanunla adli görev yapmaya yetkili kılınmış sair bir kamu görevlisinin önüne hemen çıkarılmaya ilişkin gereklilik, hâkimin karar vermeden önce huzuruna getirilen kişiyi dinlemesini gerektirir (Schiesser/İsviçre, B. No: 7710/76, 4/12/1979, § 31; De Jong, Baljet ve Van den Brink/Hollanda, B. No: 8805/79; 8806/79; 9242/81, 22/5/1984, § 51; Nikolova/Bulgaristan [BD], B. No: 31195/96, 25/3/1999, § 49; Aquilina/Malta [BD], B. No: 25642/94, 29/4/1999, § 50; avukatın tutuklamayla ilgili duruşmaya dâhil edilmemesinin Sözleşme'nin 5. maddesinin (3) numaralı fıkrasının ihlaline olan katkısı için ayrıca bkz. Lebedev/Rusya, B. No: 4493/04, 25/10/2007, §§ 83-91).

30. Hâkim önüne derhâl çıkarılma, tutuklamanın derhâl ve kendiliğinden yargı denetimine tabi tutulmasını temin edip gözaltının ilk aşamasında en yüksek düzeyde olan kötü muamele riskine ve kolluk kuvvetleri ile diğer yetkililere verilen yetkilerin kötüye kullanılmasına karşı etkili koruma sağlamayı amaçlar (Aquilina/Malta, §§ 47-49; Ladent/Polanya, B. No: 11036/03, 18/3/2008, § 72).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

31. Anayasa Mahkemesinin 21/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

32. Başvurucu; soruşturma kapsamında ifade vermek üzere kendi isteğiyle karakola gittiğini, konutunu terk etmemesi yönünde verilen adli kontrol kararının hukuka aykırı olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğinden şikâyet etmiştir. Bu şikâyetiyle ilgili olarak başvurucu; suç şüphesi ve bunu haklı kılan somut olgu ya da delillerin olmadığını, kendisinin ve müdafiinin savunması alınmadan karar verildiğini, avukat-müvekkil ilişkisi kapsamında kalan eylemlerinin adli kontrol kararına gerekçe yapıldığını ileri sürmüştür. Başvurucu sözü edilen tedbir nedeniyle mesleğini icra edemez hâle geldiğini ve diş teliyle ilgili tedavisinin sekteye uğradığını ifade etmiştir. Başvurucu ayrıca isminin kamuya açık belgelerde gizlenmesi talebinde bulunmuştur.

33. Bakanlık görüşünde öncelikle Ceza Dairesinin E.2014/13444, K.2015/2705 sayılı kararından yola çıkılarak başvurucunun 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi kapsamında tazminat davası açmadığı ve bireysel başvurunun yapılmasından sonra konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin ortadan kalktığı belirtilmiştir. İkinci olarak başvurucunun sınırlı bir alanda yaşamaya mahkûm olmadığı, evde beraber yaşadığı veya eve ziyarete gelen kişilerle ilişki kurabildiği ve sözü edilen tedbirin yaklaşık üç ay sürdüğü gözetildiğinde özgürlükten mahrum bırakılma hâlinin oluşup oluşmadığının değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Son olarak somut delillere dayanan kuvvetli suç şüphesinin olduğu, başvurucuya isnat edilen suçun tutuklama nedeninin var sayılabildiği suçlar arasında yer aldığı, başvuruya konu adli kontrol tedbirinin kanuni dayanağının ve meşru amacının olduğu, uygulanan tedbirin ölçülü olduğu ve tedbirin elektronik kelepçe ile uygulanmasıyla ilgili hukuki düzenlemenin öngörülebilirlik ve ulaşılabilirlik ölçütlerini sağladığı yönünde değerlendirmede bulunulmuştur.

34. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında ihlal iddialarını yinelemiştir.

B. Değerlendirme

35. Anayasa Mahkemesinin Esra Özkan Özakça kararında kişilerin adli kontrol tedbiri

kapsamında konutu terk etmeme şeklindeki yükümlülüğe tabi tutulmasının kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahale teşkil ettiği değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme; anılan yükümlülüğün kişilerin fiziksel özgürlüğü üzerindeki etkisi, tedbirin uygulanma şekli ve yükümlülüğün hareket serbestîsi üzerindeki sınırlayıcı etkisinin derece ve yoğunluk olarak seyahat hürriyetine nazaran oldukça ileri bir boyutta olması ile gerekçelendirilmiştir (anılan kararda bkz. §§ 68-76). Dolayısıyla başvurucunun iddiaları, Anayasa'nın kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında ve konutu terk etmemeye ilişkin adli kontrol tedbirinin hukukiliğiyle -başvurucunun 21/10/2020 tarihinde mevcutlu olarak Ankara Başsavcılığına sevk edilmesine rağmen Hâkimlikçe sorgusunun yapılmaması iddiası doğrultusunda- hâkim önüne derhâl çıkarılma güvencesi bağlamında incelenmelidir.

36. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci, üçüncü ve beşinci fıkralarının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir...

...

Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırksekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün içinde hâkim önüne çıkarılır..."

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

37. 5271 sayılı Kanun'un 141. ve devamı maddelerinde haksız adli kontrol tedbiri nedeniyle tazminat istenmesine imkân veren açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Ceza Dairesinin konuyla ilgili içtihatları da hâkimler ve Cumhuriyet savcılarının herhangi bir kusurunun olmadığı hâllerde, haklarında hukuka aykırı olarak adli kontrol tedbiri uygulanan kişilerin tazminat isteyebilmesine cevaz vermemektedir (bkz. § 28). Nitekim Anayasa Mahkemesi E.Y. ([GK], B. No: 2018/10482, 14/12/2022, §§ 48, 49) başvurusunda adli kontrol tedbiri kapsamında konutunu terk etmemesi şeklindeki yükümlülüğe tabi tutulan kişilerin söz konusu tedbirin haksız olduğu iddiasıyla tazminat isteyebilecekleri etkili bir hukuki yol bulunmadığını tespit ederek Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar vermiştir. Bu sebeple inceleme tarihinden önce başvuruya konu adli kontrol tedbiri sonlanmış da olsa başvurucunun 5271 sayılı Kanun'un 141. vd. maddelerine dayanarak tazminat istemli dava açmaması, başvuru yollarının tüketilmemesi noktasında bir eksiklik değildir. Ayrıca başvuruda diğer kabul edilebilirlik ölçütleri yönünden bir noksanlık saptanmamıştır. O hâlde konutu terk etmemeye ilişkin adli kontrol tedbirinin hukuka aykırı olması ve adli kontrol tedbirine karar verilirken başvurucu ile müdafiinin dinlenmemesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Konutu Terk Etmemeye İlişkin Adli Kontrol Tedbirinin Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

i. Genel İlkeler

38. Genel ilkeler için bkz. Esra Özkan Özakça, §§ 78-84.

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

39. Konuyla ilgili genel ilkelere göre önce başvurucu hakkında uygulanan koruma tedbirinin kanuni dayanağının bulunup bulunmadığı, suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti olup olmadığı, tedbire meşru bir amaç için başvurulup başvurulmadığı (tedbirin amacının meşru olup olmadığı) ve ulaşılmak istenen amaca nazaran tedbirin ölçülü olup olmadığı değerlendirilmelidir.

40. Başvurucu, hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçu nedeniyle yürütülen soruşturma kapsamında Hâkimlikçe verilen bir kararla 5271 sayılı Kanun'un 109. maddesi uyarınca adli kontrol tedbiri kapsamında konutunu terk etmemeye ilişkin yükümlülüğe tabi tutulmuştur. Bu bakımdan başvurucu hakkında uygulanan tedbirin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

41. Suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti olup olmadığına gelince başvurucuya ifadesi alınırken yöneltilen sorular ve Ankara Başsavcılığının adli kontrol tedbiriyle ilgili talebini içeren yazının içeriği gözetildiğinde başvurucu hakkındaki suçlamalar cep telefonuyla kurduğu iletişimlere, silahlı terör örgütüne üye olma suçu nedeniyle haklarında soruşturma yürütülen A.S.G. ve S.B. ile bağlantısına, aynı soruşturma kapsamında soruşturulan kişilerin iletişim kurduğu bazı kişilerle iletişim kurmasına, aynı soruşturma dosyasında şüpheli olan biriyle (A.S.Ü.) Ankara dışında bir kez, farklı günde, aynı baz istasyonu çevresinde bulunmasına, UYAP kayıtlarında müdafi olarak yer aldığı 76 davadan 70'inin FETÖ/PDY ile ilgili olmasına, meslekten çıkarılmış hâkimler ile çalışmasına ve müdafiliğini üstlendiği kişilerden ücret almamasına dayanmaktadır.

42. Başvurucu, kollukça alınan ifadesinde; A.S.G.nin yanında bir süre ücretli çalıştığını, A.S.G.nin yanında işe başlamadan önce birçok iş başvurusu yaptığını ancak bu başvurulara ya cevap verilmediğini ya da olumsuz cevap verildiğini, A.S.G.ye verilen vekâletnamelerin bazılarında kendi isminin de yer aldığını, bazen de kendisine A.S.G. tarafından yetki belgesi verildiğini, bu suretle A.S.G.nin yetişemediği bazı duruşmalara girdiğini beyan etmiştir. Başvurucu; ifadesinin devamında bahse konu dosyalara A.S.G. hakim olduğu için ne yapması gerektiğini kendisine A.S.G.nin söylediğini, bu dosyalar kendisinin olmadığı için haklarında soruşturma veya kovuşturma yürütülen kişilerden para almadığını, müdafi olarak yer aldığı bazı dosyaları sonradan fark edip bu dosyalar için istifa dilekçesi gönderdiğini söylemiştir. Beyanlarına göre başvurucu; İ.D.yi A.S.G.nin eşi olması, S.B.yi ise bu kişinin bir süre A.S.G.nin bürosunda staj yapması nedeniyle tanımaktadır ancak A.S.Ü.yü tanımamaktadır. Başvurucu ayrıca soruşturma makamlarının suç unsuru taşıdığını değerlendirdiği her bir telefon görüşmesine açıklama sunup bir kısım beyanını doğrulayan bazı belgeler sunmuştur (bkz. § 19).

43. Avukat olan başvurucunun meslektaşlarıyla iletişim içinde olması ve yanında veya birlikte çalıştığı meslektaşına suç soruşturması ya da kovuşturması kapsamında hukuki çerçevede yapılacaklar hakkında danışması veya bu kişilerden nasihat alması hayatın olağan akışına uygun görünmektedir. Soruşturmayla ilgili belgelerde başvurucunun avukatlık faaliyetinin (şüphelilerin ifadesinde hazır bulunma, duruşmalara sanık müdafii olarak katılma, serbest meslek makbuzu düzenleme gibi) dışında örgütsel bir faaliyette bulunduğuna ilişkin bir tespit de yer almamaktadır. Bu nedenle soruşturma makamlarının başvurucunun suç işlediğine dair kuvvetli belirtiyi yeterince ortaya koyabildiği söylenemez. Bununla birlikte kişilerin suçlu veya suçsuz olduğuna karar vermek Anayasa Mahkemesinin

görevi olmadığı için varılan bu sonuç, başvurucuya isnat edilen suçun sübutuyla ilgili bir yargıyı içermemektedir.

44. Suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunmadığının değerlendirilmesi sebebiyle tedbirin amacının meşruluğu ve ulaşılmak istenen amaca nazaran tedbirin ölçülülüğü konusunda inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

45. Açıklanan sebeplerle suç işlediğine dair kuvvetli belirtiler ortaya konulmadan başvurucunun adli kontrol tedbiri kapsamında konutu terk etmeme şeklindeki yükümlülüğe tabi tutulması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası yönünden ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

b. Derhâl Hâkim Önüne Çıkarılma Güvencesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

46. 11/9/2020 tarihinde yakalanıp gözaltına alınması sonrasında COVID-19'a yakalanan ve bu nedenle 14/9/2020 tarihinde salıverilen başvurucu, istirahat raporlarının süresinin dolması sonrasında (21/10/2020 tarihinde) müdafii ile birlikte ilgili kolluk birimine başvurmuştur. Kollukça ifadesinin alınmasının ardından serbest bırakılmayan başvurucu, mevcutlu olarak Ankara Başsavcılığına sevk edilmiştir. Ankara Başsavcılığının talebi üzerine Hâkimlik dosya üzerinden yaptığı inceleme sonunda adli kontrol tedbiri kapsamında başvurucunun konutunu terk etmeme yükümlülüğüne tabi tutulmasına karar vermiştir (bkz. § 21). Oysa Anayasa'nın 19. maddesinin beşinci fıkrası, yakalanıp gözaltına alınan kişinin soruşturma makamlarınca serbest bırakılmaması hâlinde en geç azami gözaltı süreleri içinde hâkim önüne çıkarılmasını emretmektedir. Maddede geçen "hâkim önüne çıkarılır" ifadesi; hâkimliğin tutuklanması veya adli kontrol tedbir kapsamında konutunu terk etmeme yükümlülüğüne tabi tutulması istenen kişinin sorgusunu yapmasını ve hazırsa söz konusu kişinin müdafiinin dinlenmesini gerektirir (tutuklama tedbirine başvurulmasında başvurucunun sorgusunun yapılması yönünden benzer değerlendirme için bkz. Emre Soncan, B. No: 2016/73490, 11/3/2020, § 56). Bu yolla yakalama ile gözaltı işlemlerinin yargısal denetimi gerçekleşir ve suç isnadıyla karşı karşıya kalan kişiye gözaltı sürecinde kötü muameleye uğrama riskine karşı yeterli güvence sağlanmış olur.

47. Açıklanan gerekçelerle mevcutlu olarak Ankara Başsavcılığına sevk edilmesine rağmen Hâkimliğin dosya üzerinden yaptığı incelemeyle başvurucunun adli kontrol tedbiri kapsamında konutunu terk etmeme yükümlülüğüne tabi tutulmasına karar vermesi ve bu suretle derhâl hâkim önüne çıkarılma güvencesine uyulmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin beşinci fıkrası yönünden ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. Giderim Yönünden

48. Başvurucu 60.000 TL maddi tazminat ile 60.000 TL manevi tazminat talep etmiştir.

49. Başvuruda, konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin hukuka aykırı olması ve derhâl hâkim önüne çıkarılma güvencesine riayet edilmemesi nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü ve beşinci fıkralarının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Başvurucu hakkında yürütülen soruşturmada konutu terk etmeme şeklindeki yükümlülük inceleme tarihinden önce kaldırılmıştır. Dolayısıyla bu yönüyle ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için tazminat ödenmesi dışında yapılması gereken bir husus bulunmamaktadır.

50. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik müdahale nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya talebiyle bağlı kalınarak net

60.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Öte yandan başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasındaki illiyet bağına ve maddi zararın miktarının ne olduğuna ilişkin herhangi bir belge sunmadığı için maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulmasına ilişkin talebin KABULÜNE,

B. 1. Konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin hukuka aykırı olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Derhâl hâkim önüne çıkarılma güvencesine uyulmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin hukuka aykırı olması ve hâkim önüne derhâl çıkarılma güvencesine uyulmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü ve beşinci fıkraları yönünden İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 60.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 9.900 TL vekâlet ücretinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliğine (2020/1172 Sorgu sayılı) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÇAĞATAY KURT VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/37533 | Karar tarihi: 21.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/37533

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÇAĞATAY KURT VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/37533)

Karar Tarihi: 21/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : 1. Çağatay KURT

2. Dolunay Cem KURT

3. İsmail Hakkı SANCAK

4. Selcan KURT

5. Serpil YEDİPINAR

Başvurucular Vekili : Av. Kemaleddin Vehbi BAĞDATLI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, varsayıma dayalı şekilde idari para cezası kesilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı ile cezaların şahsiliği ilkesinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Belediye encümeni kararı ile başvuruculara ait yapının onaylı projeye aykırı olarak yapıldığının tespit edildiği gerekçesiyle 39.911 TL tutarında idari para cezası uygulanmıştır.

3. Başvurucu tarafından söz konusu idari para cezasına ilişkin işlemin iptali talebiyle Kocaeli 1. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açılmıştır. Mahkeme, 18/5/2016 tarihli kararıyla davayı reddetmiştir.

4. Başvurucuların temyizi üzerine Danıştay Altıncı Dairesinin (Daire) 25/2/2020 tarihli kararıyla hükmün onanmasına karar verilmiştir.

5. Başvurucuların karar düzeltme talebi, Dairenin 16/9/2020 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Başvurucular 25/11/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

6. Başvurucular, yapı sahibi olmadıkları yönündeki itirazlarına rağmen neden inşai faaliyet yapanlarla aynı statüde değerlendirildiklerine gerekçeli kararda yer verilmediğini, davalı idarece inşai faaliyet yürüten kişilerin tespit edilerek bu kişilere yaptırım uygulanması gerekirken sadece söz konusu taşınmazda hisse sahibi oldukları için varsayıma dayalı olarak cezalandırıldıklarını beyan ederek adil yargılanma hakkı ile suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

7. Bireysel başvurunun ön şartlarından biri de başvuru süresidir. Süre, başvurunun her aşamasında dikkate alınması gereken bir usul hükmüdür (Deniz Baykal, B. No: 2013/7521, 4/12/2013, § 32).

8. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

9. Bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliği, öğrenme şekillerinden biridir (Mehmet Ali Kurtuldu, B. No: 2013/5504, 28/5/2014, § 27). Ancak öğrenme, gerekçeli kararın tebliği ile sınırlı olarak gerçekleşmez; başka şekillerde de öğrenme söz konusu olabilir. Başvurucunun kendisi de nihai kararın gerekçesini bir vesileyle öğrendiğini beyan edebilir. Başvuruculların nihai kararın gerekçesini öğrendiklerini beyan ettikleri tarih de bireysel başvuru süresinin başlangıcı olarak ele alınabilir (İlyas Türedi, B. No: 2013/1267, 13/6/2013, §§ 21, 22).

10. Somut olayda, başvuruculların avukatı tarafından imzalanan başvuru formu Gebze Hukuk Mahkemeleri Ön Bürosuna 25/11/2020 tarihinde ibraz edilerek bireysel başvuruda bulunulmuştur. Ayrıca bireysel başvuru harcı da 25/11/2020 tarihinde yatırılmıştır. Formda nihai kararın 21/10/2020 tarihinde öğrenildiği beyan edilmiştir. Bu durumda nihai kararı öğrenme tarihinden itibaren otuz günlük başvuru süresi geçtikten sonra 25/11/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunulduğu anlaşılmıştır.

11. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 21/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÖZTÜRK TÜRKDOĞAN

B. No: 2021/36373 | Karar tarihi: 21.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/36373

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÖZTÜRK TÜRKDOĞAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/36373)

Karar Tarihi: 21/6/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 20/10/2023-32345

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Ekin ÇANKAL

Başvurucu : Öztürk TÜRKDOĞAN

Vekili : Av. Nilay NAYMAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ulusal bir gazetede yayımlanan bir haberde hakkında kullanılan ifadeler nedeniyle açtığı manevi tazminat davasının reddedilmesinin başvurucunun şeref ve itibarının korunması hakkını ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 1970 doğumlu olup avukattır. 2002 yılından bu yana İnsan Hakları Derneği (İHD) Merkez Yönetim Kurulu üyesi olan başvurucu, 2008 yılından beri ismi geçen Derneğin genel başkanlığını yapmaktadır.

3. İHD 1986 yılında kurulmuş olup kuruluş amacı “insan hak ve özgürlükleri konusunda çalışmalar yapmak” şeklinde açıklanmıştır. Derneğin kurucuları arasında tutuklu ve hükümlü yakınlarının yanı sıra yazar, gazeteci, doktor, avukat, mimar, mühendis ve akademisyen gibi çeşitli meslek dallarından kişiler yer almaktadır. İHD kuruluşundan bu yana ülkesel ve küresel anlamda insan hakları ile ilgili uygulamaları gözlemleyerek tespitlerini raporlar hâlinde kamuyla paylaşmaktadır. Yine toplumda insan hakları bilinci

oluşturmak amacıyla çeşitli faaliyetler, genel af, ölüm cezası, savaş karşıtlığı, barış, düşünce özgürlüğü, gözaltında kaybetmeler, faili meçhul ölümler, işkence ve kötü muamele, ceza infaz kurumları, çalışma yaşamı gibi alanlarda ülke çapında kampanyalar düzenlemektedir.

4. Başvurucu hakkında ulusal bir gazetenin ilk sayfasında yayımlanan 7/12/2018 tarihli haberde "Avrupa Parlamentosunda Terör Şovu" başlığı altında “Avrupa Parlementosu adeta teröristlerin toplanma mekanı oldu. Baştan sona Türkiye düşmanlığı yapılan bir konferansa teröristbaşı Öcalan’ın avukatları [M.Ş.], [İ.B.] ve PKK destekçileri Öztürk Türkdoğan ile [G.Y.] de çağırıldı. Terör örgütünün ele başlarından [Z.A.n]ın katılımı ise son anda engellendi.” ifadeleri kullanılmıştır. Gazetenin iç sayfasında ve ilgili internet sitesinde haber "Avrupa Parlamentosunda PKK Şovu" başlığı ile şu şekilde yayımlanmıştır:

“Avrupa Birliği'nin (AB) kalbi Brüksel, yine skandal bir toplantıya ev sahipliği yaptı. Avrupa Parlamentosunda (AP) düzenlenen sözde ‘Kürt Konferansı’ terör örgütü PKK’nın şovuna dönüştü. Toplantıya eski milletvekili [A.B.], İHD Eş Genel Başkanı Öztürk Türkdoğan … katıldı. [...] Skandal toplantıda konuşan İHD Genel Başkanı Öztürk Türkdoğan, terörist başı [Ö.yü] savunarak Türkiye’nin 'kendi kanunlarını uygulamadığını' iddia etti. Öcalan’ın tecrit altında olduğunu iddia eden Türkdoğan, 'Eğer İmralı’daki sorun çözülemezse, diğer cezaevlerindeki sorunların çözüleceğine inanmıyorum' dedi…”

5. Başvurucu mezkûr haberde kullanılan ifadeler sebebiyle kişilik haklarının zarar gördüğünü iddia ederek haberin yazarı ve gazete aleyhine manevi tazminat davası açmıştır. Ankara Asliye Hukuk Mahkemesi, haberin içerik itibarıyla ifade özgürlüğü ve onun özel görünümü olan basın özgürlüğü kapsamında kaldığını değerlendirmiş; başvurucunun kişilik haklarına herhangi bir saldırının gerçekleşmediği sonucuna vararak 28/1/2020 tarihinde davanın reddine karar vermiştir.

6. İlk derece mahkemesi kararının istinaf edilmesi üzerine Ankara Bölge Adliye Mahkemesi; PKK terör örgütü hakkındaki haberlerin kamuyu her zaman yakından ilgilendirdiğini, başvurucunun da İHD başkanı olarak kamusal bir figür olduğunu değerlendirmiştir. Bu bağlamda söz konusu toplantının ve bu toplantıda yapılan konuşmaların haber niteliği taşıdığını, başvurucunun da konumu itibarıyla hakkındaki sert eleştirilere katlanmak zorunda olduğunu kabul etmiştir. Sonuç olarak ihtilaflı haberin ifade özgürlüğü sınırları içinde kaldığı kanaatine varmış ve 8/6/2021 tarihinde istinaf talebinin reddine kesin olarak karar vermiştir.

7. Başvurucu 9/8/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu; söz konusu haber nedeniyle öncelikle gazete yetkilileri ile haberin yazarı aleyhine Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunduğunu, ardından habere erişimin engellenmesi amacıyla sulh ceza hâkimliğine başvuru yaptığını beyan etmiştir. Başvurucuya göre ihtilafın odağındaki haber kamuyu bilgilendirme amacı taşımayıp şahsını karalama, hedef gösterme ve gerçekleri çarpıtma amaçlıdır. Suç duyurusu hakkında takipsizlik kararı verilip erişimin engellenmesi yönündeki talebin reddedildiğini belirten başvurucu, mezkûr haberde hakkında kullanılan ifadeler sebebiyle açtığı manevi tazminat davasının reddedilmesinin şeref ve itibarının korunması hakkını ihlal ettiğini iddia etmiştir.

9. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) Bakanlık görüşünde, ifade özgürlüğü ile şeref ve itibarın

korunması hakkı arasında adil bir denge kurulup kurulmadığının değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formunda ileri sürdüğü iddiaları yinelemiştir.

10. Başvurucunun iddialarının bir bütün olarak şeref ve itibarın korunması hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir. Bireyin şeref ve itibarı, Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen manevi varlık kapsamında değerlendirilmektedir. Devlet, bireyin manevi varlığının bir parçası olan şeref ve itibara keyfî olarak müdahale etmemek ve üçüncü kişilerin saldırılarını önlemekle yükümlüdür. Üçüncü kişilerin şeref ve itibara müdahalesi, somut olaydaki gibi görsel ve işitsel yayınlar yoluyla da olabilir. Anayasa Mahkemesi pek çok kararında kişinin görsel ve işitsel yayın yoluyla bir kamuoyu tartışması çerçevesinde eleştirilmesi durumunda dahi o kişinin şeref ve itibarının manevi bütünlüğünün bir parçası olarak değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır (Adnan Oktar (3), B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 33; Nilgün Halloran, B. No: 2012/1184, 16/7/2014, § 41; Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, § 45).

11. Somut olayda başvurucunun şeref ve itibarının korunması hakkı ile davalıların ifade özgürlüğü ile bunun özel görünümü olan basın özgürlüğünün çatıştığı görülmektedir. Bu tarz uyuşmazlıklarda mahkemelerce yapılması gereken, çatışan iki değer arasında adil bir denge kurmaktır (bu konuda genel ilkeler için bkz. İlhan Cihaner (2), B. No: 2013/5574, 30/6/2014, §§ 65-73). Bu dengeleme yapılırken dikkate alınması gereken ölçütler genel olarak şunlardır:

i. İfadelerin kim tarafından dile getirildiği (Nihat Zeybekci, B. No: 2015/5633, 8/5/2019, § 29; Kemal Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 59)

ii. Hedef alınan kişinin kim olduğu, ünlülük derecesi ile ilgili kişinin önceki davranışları, katlanması gereken, kabul edilebilir eleştiri sınırlarının sade bir vatandaş ile karşılaştırıldığında daha geniş olup olmadığı (hedef alınan kişinin kamusal yetki kullanan bir görevli olması nedeniyle yapılan değerlendirmelerin bulunduğu kararlar için bkz. Ali Suat Ertosun (7), B. No: 2014/1416, 15/10/2015, § 36; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, §§ 128, 129; Nilgün Halloran, § 45; İlhan Cihaner (2), § 82; Kadir Sağdıç [GK], B. No: 2013/6617, 8/4/2015, §§ 60-66; hedef alınan kişinin siyasetçi olması nedeniyle yapılan değerlendirmelerin bulunduğu kararlar için bkz. Bekir Coşkun, §§ 66, 67; Ergün Poyraz (2) [GK], B. No: 2013/8503, 27/10/2015, § 56; Kemal Kılıçdaroğlu, §§ 59- 61)

iii. İfadelerin genel yarara ilişkin bir tartışmaya katkı sağlayıp sağlamadığı, kamu ile diğer kişilerin düşünce açıklamaları karşısında sahip oldukları hakların ağırlığı (Bekir Coşkun, § 69; Çetin Doğan (2) [GK], B. No: 2014/3494, 27/2/2019, § 62; Ergün Poyraz (2), § 56; Kadir Sağdıç, §§ 60-66; İlhan Cihaner (2), §§ 66-73; Nihat Zeybekci, § 32)

iv. Kamuyu bilgilendirme değeri, toplumsal ilginin varlığı ve konunun güncel olup olmadığı (Seray Şahiner Özkan, B. No: 2016/6439, 9/6/2021, § 44; İbrahim Okur (2), B. No: 2018/12363, 26/5/2021, § 28)

v. Şikâyetçinin kendisine yöneltilen ifadelere cevap verme olanağının bulunup bulunmadığı (Temel Coşkun, B. No: 2017/1632, 29/1/2020, § 33; Şaban Sevinç (2), B. No: 2016/36777, 26/5/2021, § 42; Nihat Zeybekci, § 39)

vi. İfadelerin hedef alınan kişinin hayatı üzerindeki etkisi (Ali Suat Ertosun (2), B. No: 2013/1592, 20/5/2015, § 33; Hüseyin Kocabıyık, B. No: 2020/15593, 22/11/2022, § 24)

vii. Cezalandırmaya konu edilen ifadelerin kullanıldığı bağlamından koparılıp koparılmadığı (Nilgün Halloran, § 52; Bekir Coşkun, §§ 62, 63; Önder Balıkçı, B. No: 2014/6009, 15/2/2017, § 45; Nihat Zeybekci, § 36)

viii. Başvurucunun yaptırıma maruz kalma endişesinin kendisi üzerinde caydırıcı etki yaratıp yaratmayacağı (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ergün Poyraz (2), § 79; Kemal Kılıçdaroğlu ve Cumhuriyet Halk Partisi, B. No: 2014/12482, 8/5/2019, § 46)

ix. Dava konusu söylemlerin maddi vakıaların açıklanması veya değer yargısı olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği (Deniz Karadeniz ve diğerleri [GK], B. No: 2014/18001, 6/2/2020, §§ 48,49; Durmuş Fikri Sağlar (2) [GK], B. No: 2017/29735, 17/3/2021, § 50)

12. Başvuru konusu haber, Avrupa Birliği'nin önemli kurumlarının başında gelen Avrupa Parlamentosunda yaklaşık yirmi yıldır her sene düzenli olarak organize edilen Kürt Konferansı ve bu konferansta başvurucunun yaptığı açıklamalara ilişkindir. Başvurucu, İHD genel başkanı sıfatıyla katıldığı, Brüksel'de gerçekleşen toplantıda A.Ö.nün tecrit altında tutulduğunu, ceza infaz kurumlarındaki uygulamalarda devletin kendi kanunlarına aykırı hareket ettiğini beyan etmiş; bir anlamda temsil ettiği Derneğin ilgilendiği başlıca meselelerle ilgili olarak uygulamaya dönük eleştirilerini paylaşmıştır. Başvurucuya göre İmralı'da hukuka aykırı uygulamalar sona ermedikçe ülkedeki diğer ceza infaz kurumlarındaki sorunların çözüme kavuşması uzak bir ihtimaldir.

13. Türkçe adı Kürdistan İşçi Partisi olan PKK'nın silahlı bir terör örgütü olduğu, ulusal ve pek çok uluslararası makam tarafından kabul edilmiş bir olgudur. Yine A.Ö.nün de PKK'nın kurucu lideri olduğu herkesçe bilinmektedir. Anılan örgütün gerçekleştirdiği şiddet içerikli eylemler ve savunduğu bölücü amaçlar dolayısıyla anayasal düzene, millî güvenliğe, kamu düzenine, kişilerin can ve mal güvenliğine yönelik ağır tehdit oluşturduğu dikkate alındığında PKK terör örgütü onlarca yıldır Türkiye'nin en hayati sorunlarından birini teşkil etmektedir (Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, §§ 7-18; Leyla Güven [GK], B. No: 2018/26689, 7/4/2022, § 9).

14. Bu bağlamda Avrupa Birliği'nin merkezinde düzenlenen uluslararası katılıma açık bir Kürt Konferansı'nın kamusal ilgi barındıran bir konu olduğu ve ülkenin demokratikleşmesi bağlamında yapılan, kamu yararı son derece yüksek olan bir tartışmaya katkı sunduğu kabul edilmelidir. Şu hâlde başvuru konusu haberin basın özgürlüğü korumasından geniş ölçüde yararlanması gerektiği şüphesizdir. Anayasa Mahkemesinin pek çok kararında altını çizdiği üzere basın özgürlüğü, kamuoyuna çeşitli fikir ve tutumların iletilmesi ile bunlara ilişkin bir kanaat oluşması için en iyi araçlardan biridir (İlhan Cihaner (2), § 63; Seray Şahiner Özkan, § 31; Cem Atmaca, B. No: 2018/6030, 8/9/2021, § 30).

15. Öte yandan başvurucu, hakkında yapılan haberin kendisini toplum nezdinde hedef gösterdiği ve gerçeğe aykırı olduğu gerekçesiyle şeref ve itibarının korunması hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun bahsi geçen toplantıya katıldığı ve alıntı yapılarak haberde yer verilen ifadeleri konferansta sarf ettiği uyuşmazlık konusu değildir. Buna ilaveten davalı gazete, her yıl düzenlenen toplantının asıl amacının PKK terör örgütü propagandası ve Türkiye düşmanlığı olduğunu ileri sürerek toplantıya katılan ve terör örgütünün kurucu liderinin ceza infaz kurumu koşulları hakkında birtakım eleştirilerini paylaşan başvurucunun terör örgütü destekçisi olduğunu iddia etmiştir.

16. Somut olayın kendine has şartlarında davalı gazetenin başvurucuya eleştiri sınırını aşan bir saldırıda bulunup bulunmadığı incelenmelidir. Bu bağlamda eldeki başvuruda taraflar

arasındaki en temel ihtilaf, başvuru konusu haberin maddi vakıaların açıklanması veya değer yargısı olarak nitelendirilmesi ile ilgilidir. Maddi olgular ispatlanabilse de değer yargılarının doğruluğunu ispatlamanın mümkün olmadığı dikkate alınmalıdır (İlhan Cihaner (2), § 64; Hasip Kaplan (2), B. No: 2014/2420, 8/11/2017, § 36). Bununla beraber yeterli bir olgusal temeli olması beklenmekle birlikte yargılamaya konu bir yazının bütün olarak ele alındığında kamu yararını ilgilendirmesi, değer yargısı kavramının geniş yorumlanması gerekliliğini ortaya çıkarabilir. Bir suç isnadının sağlam bir nedene dayandığının ortaya konmasında aranan kesinlik derecesinin kamu yararı ile ilgili bir konuda gazetecilerin değer yargısı içeren ifadeleri bakımından da aranmasını beklemek basın özgürlüğünün amacı ile bağdaşmaz (Yıldız Oto Ağca (3), B. No: 2014/1032, 29/6/2016, § 22). Bu açıklananlar ışığında davalı gazetenin başvurucu hakkında haberde kullandığı ifadelerin değer yargısı niteliğinde olduğunu yorumlamak mümkündür.

17. Anayasa Mahkemesi, bir haberde hedef alınan kişinin ünlülük derecesi ve haber veya makalenin konusuyla ilgili olarak siyasetçilerin ve kamu görevlilerinin özellikle görevleriyle ilgili ya da toplumun genelini ilgilendiren konularda şeref ve itibarın korunmasını isteme hakkı yönünden diğer bireylere nazaran daha dar bir korumadan yararlanacaklarını kabul etmektedir (Hasip Kaplan (2), § 35). Başvurucu, insan hakları savunucusu kimliğiyle sivil toplum kuruluşları çevresinde tanınan bir şahsiyettir. Nitekim Uluslararası Ceza Mahkemesi Türkiye Koalisyonu sözcülüğü; İnsan Hakları Ortak Platformu Yönetim Kurulu üyeliği gibi görevler yürütmüş, 2013 yılında oluşturulan Akil İnsanlar Heyetinde de yer almıştır. Diğer bir söylemle başvurucunun belli ölçüde tanınırlığı olan kamusal bir figür olduğunun altı çizilmelidir.

18. İhtilaflı haberde geçen ifadeler bağlamı içinde değerlendirildiğinde başvurucunun ve konferansa katılanların görüşlerinin kabul edilemez olduğunun belirtildiği görülmüştür. Öte yandan haberde kullanılan dilin nefret söylemi niteliğinde, başvurucunun hedef gösterilerek başvurucuya karşı şiddet kullanma niyetinde olan kişileri harekete geçirecek düzeyde olduğu sonucuna ulaşmak mümkün değildir. Şöyle ki nefret söyleminde belirli bir gruba ait olduğu için hedef seçilmek suretiyle esasında kendisini o grupta tanımlayan tüm bireyler yönünden barış ve huzur içinde yaşama hakkına müdahale edilmektedir (Fetullah Gülen [GK], B. No: 2014/12225, 14/7/2015, § 41). Oysa haberde, mezkûr konferansın içeriğinin terörist örgütün propagandası olduğu eleştirisi yapılmıştır. Türkiye'de yaşayan Kürt bireylerin etnik kimlikleri dolayısıyla hedef gösterilmeleri söz konusu değildir. Yine haberin süjesi olan başvurucunun toplumun çeşitli kesimlerince hedef hâline getirilmesine sebebiyet verecek ifadelerin de yer almadığı dikkate alındığında davalının sorumlu gazetecilik anlayışına ters düşecek bir haber yayımladığı söylenemez.

19. Üstelik Anayasa Mahkemesi pek çok kararında basın özgürlüğünün demokratik toplumlardaki değeri ile basın özgürlüğünün kapsamının demokrasi ile yakın ilişkisinin doğal sonucu olarak bir dereceye kadar abartıya hatta kışkırtmaya izin verecek şekilde geniş yorumlanması gerektiğinin altını çizmiştir (Ali Suat Ertosun, B. No: 2013/1047, 15/4/2015, § 66; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 102; Cem Atmaca, § 41). Medyanın abartılı, kışkırtmaya başvuran, muhalif olan, çarpıcı gelen veya rahatsız eden haberler ve iddiaların muhataplarına cevap ve düzeltme hakkı tanıması veya karşıt görüşlere yer vermesi demokratik toplumun gelişmesini ve kamuoyunda özgürce kanaat oluşmasını sağlayacağı gibi medyanın kamusal sorumluluğunun ve medya etiğinin de gereğidir (Uğurlu Gazetecilik Basın Yayın Matbaacılık Reklamcılık Ltd. Şti. (2) [GK], B. No: 2016/12313, 26/12/2019, § 56).

20. Haberde kullanılan dil ve üslup muhatabı açısından rahatsız edici olabilir. Ancak Anayasa Mahkemesinin pek çok kararında benimsediği gibi demokratik bir toplumun zorunlu temellerinden olan toplumun ilerlemesi ve bireyin özgüveni için gerekli temel şartlardan birini teşkil eden ifade özgürlüğü, sadece kabul gören veya zararsız yahut kayıtsızlık içeren bilgiler ya da fikirler için değil aynı zamanda kırıcı, şok edici veya rahatsız edici olanlar için de geçerlidir (Emin Aydın (2), B. No: 2013/3178, 25/6/2015, § 35; Bekir Coşkun, § 52).

21. Sonuç olarak başvurucu hakkında kullanılan ifadelerin başvurucunun özel hayatına ilişkin olmayıp uluslararası düzeyde gerçekleşen basına açık bir toplantıda yaptığı konuşmalar referans alınarak hazırlandığı nazara alındığında haberin başvurucunun kişilik haklarına saldırı boyutuna ulaştığını söylemek mümkün görünmemektedir. Üstelik hiç şüphesiz ki başvurucu yaptığı açıklamalarla bazı kesimlerin eleştiri oklarının hedefinde olacağını tahmin edebilecek farkındalığa sahiptir. Kaldı ki başvurucunun kendisini hedef aldığını iddia ettiği habere cevap verme ve cevabını kamuoyunda geniş kitlelere ulaştırma imkânına sahip olduğu da gözardı edilmemelidir. Yine kişilik haklarına saldırı teşkil ettiği öne sürülen ifadelerin şikâyetçinin hayatı üzerinde kayda değer somut bir etki yarattığına dair herhangi bir iddia da bulunmamaktadır (benzer yönde bir için karar bkz. Hüseyin Kocabıyık, § 24). Somut davanın kendine has koşullarında derece mahkemelerinin başvurucunun şeref ve itibarını, eleştiri sınırını aşan olası bir müdahaleden korumakta yetersiz kalıp kalmadıkları yukarıda açıklanan ilkeler ışığında (bkz. § 11) incelendiğinde devletin başvurucunun şeref ve itibarının korunması hakkı bağlamındaki pozitif yükümlülüklerine aykırı davranmadığı değerlendirilmiştir.

22. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin ikinci fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Anayasa Mahkemesince kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda bir ihlal bulunmadığı açık olan başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

23. Açıklanan gerekçelerle başvuru konusu olayda şeref ve itibarın korunması hakkının ihlal edilmediği açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Selahaddin MENTEŞ bu görüşe katılmamıştır.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Şeref ve itibarın korunması hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA Selahaddin MENTEŞ'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 21/6/2023 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Anayasa Mahkemesi çoğunluğu başvurucunun şeref ve itibarının korunması hakkının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir. Aşağıda açıkladığım sebeplerle bu karara katılmadım.

2. Olay ve olgular mahkemenin gerekçeli kararında özetlenmiştir.

3. Başvurucu Avrupa Parlamentosundaki katıldığı programdaki konuşmalarından yola çıkılarak yapılan haberde başvurucu için “PKK destekçisi” ifadelerinin kullanıldığını bu ifadelerin şeref ve itibar hakkının zedelediğini belirtmiştir. Şeref ve itibarın korunması amacıyla Ankara Asliye Hukuk Mahkemesine manevi tazminat davası açtığını açmış olduğu tazminat davasının ret ile sonuçlandığını ve kesinleştiğini belirtilerek Anayasa Mahkemesince sözleşme kapsamında şeref ve itibarının korunmasını talep etmiştir.

4. Başvurucu söz konusu haber nedeniyle maddi ve manevi varlığının korunması amacıyla tazminat davası açmıştır. Yayın yapan haber organı hakkında suç duyurusunda bulunmamış adli makamlarca da suç soruşturması ve ceza kovuşturması yapılmamıştır. Anayasa Mahkemesine gelen başvuru, başvurucunun maddi manevi varlığının korunması amacıyla tazminat talebinden ibarettir.

5. Anayasa'nın düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti ve basın hürriyetine ilişkin haklara bir müdahalenin olup olmadığı değerlendirirken Anayasa'nın 13. Maddesinde öngörülen somut başvuruya uygun düşen kanun tarafından öngörülen, Anayasa'nın 26. Maddesinin 2. Fıkrasında belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma demokratik toplum düzenin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama şartlarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

6. İfade ve basın özgürlükleri mutlak olmayıp sınırlandırılabilir nitelikli haklardandır. Anayasa'nın 26. Maddesinin 2. Fıkrasında sınırlama sebeplerine yer verilmiştir. Basın özgürlüğünün sınırlanmasında ise kural olarak 28. Maddenin 4. Fıkrası gereği Anayasa'nın 26. ve 27. Madde hükümleri uygulanacaktır.

7. Anayasa mahkemesine göre kötü niyetli olarak gerçeğin çarpıtılması bazen kabul edilebilir eleştiri sınırlarını aşabilir. Gerçeğe uygun bir beyana kamuoyunun göz önünde yanlış bir imaj uyandırabilecek vurgular, değer yargıları, varsayımlar hatta imalar eşlik edebilmektedir. Dolayısıyla haber verme görevi zorunlu olarak ödev ve sorumluluklar ve uyulması gereken sınırlar içermektedir. Bu durum özellikle basında yer alan söylemlerde isimleri zikredilen kişilerin ciddi şekilde itham edilmeleri hallerinde geçerlidir. (Kadir Sağdıç (GK), B. No. 2013-6617, 8 Nisan 2015,).

8. Anayasa'nın 12. Maddesi "temel ve hak ve hürriyetler kişinin topluma ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını ihtiva eder." düzenlemesiyle kişilerin sahip oldukları temel hak ve hürriyetleri kullanılırken ödev ve sorumluluklarının bulunduğuna gönderme yapmaktadır. İfade ve basın özgürlükleri kullanırken de geçerli olan bazı görev ve sorumluluklar bulunmaktadır. Mahkememizin (Orhan Pala, B. No: 2014/2983, 15/2/2017 Önder BALIKÇI B. No: 2014/6009, 15/2/2017) kararlarında da basın özgürlüklerinin mutlak olarak düzenlenmediği Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak sınırlandırıldığına izin verildiği vurgulanmıştır.

9. AİHM, ifade özgürlüğü ile özel yaşama saygı ve kişilik haklarının korunmasını dengelerken birçok faktörü değerlendirmektedir. Basın da yer alan ifadelerin genel yarar ile tartışmaya katkısı ilgili kişinin ne kadar meşhur olduğu ve haberin konusunun ne olduğu, ilgili kişinin yayından önceki davranışı, bilgi elde edinme yöntem ve doğruluğu, yayının içeriği biçimi ve sonuçları ifadeye uygulanan yaptırımın ağırlığı gibi kriterleri her somut olay bağlamında değerlendirmektedir.

10. AİHM, ifade ve basın özgürlüğü ile kişilerin şeref ve itibar hakkının dengelenmesinde

kişilerin yaptığı iş kamu görevlisi olup olmaması politikacı olup olmaması gibi kriterleri de esas alarak somut olayları değerlendirmektedir.

11. Orantılılığa ilişkin yapılan değerlendirilmelerde anayasa mahkemesi ilk derece mahkemeler tarafından hükmolunan manevi tazminat, adli para cezası, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarının mağdurun şeref ve itibarının korunmasını isteme hakkı ile ifade özgürlüğü arasında kurulması gereken dengeyi başvurucu aleyhine bozmadığı gerekçesiyle düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünü ihlal etmediğini karar vermiştir. (Nilgün Halloran, B. No: 2012/1184, 16/7/2014 ve Emin Aydın, B. No: 2013/2602, 23/1/2014).

12. Başvurucu aleyhine yapılan yayında kullanılan ifade nedeniyle tazminat davası açmıştır. Tazminat davası ret edilmiştir. Başvurucunun tazminat istemi hakkına ilişkin kamu yararı ve başkalarının şöhret ve haklarının korunmasının bir parçası olduğu meşru bir amacının olduğu açıktır. Türk Medeni Kanunun 24. Maddesi ve Türk Borçlar Kanunu 58. Maddesi uyarınca tazminata hükmedilmesi gerekmektedir.

13. Kişilerin şeref ve itibarının korunması basın ve ifade özgürlüğü hürriyetinin korunması konusunda değerlendirme yapılırken mahkemelerce bir dengelenme yapılma zorunluluğu vardır. Ölçütler belirlenirken ana ölçütlerden birisi de "kamu yararıdır." yayın salt toplumun yararı gözetilerek yapılmış olmalıdır. Toplumun çıkarı dışında hiçbir kişisel çıkar gerçeklerin yanlış olarak sunulmasına neden olmamalıdır. Haber olduğu biçimiyle verilmeli kişisel katkı yer almamalıdır. Gerek yazılı gerekse görsel basının bu işlevini yerine getirirken özellikle yayının gerçek olmasının yayında kamu yararı bulunmasını toplumsal ilgilinin varlığını konunun güncelliğini gözetmeli ve haber verilirken öz ve biçim arasındaki denge korunmalıdır bu ilke ve kurallar gözetilmeden yapılan yayın hukuka aykırılık oluşturur. Böylece kişilik hakları saldırıya uğramış olur. Anılan ilke ve kurallara uyulması durumunda ise yayının anayasa basın yasası ve basının genel işlevi karşısında kişilik değerlerine saldırı teşkil etmediği kabul edilmelidir.

14. Somut olay bu bağlamda değerlendirilmelidir. Başvurucu Avrupa Parlamentosunda konuşmanın çarpıtıldığını kullanmadığı söz ve ifadelerin haberleştirildiğini ve başvurucu yerine haber başlığında terör örgütü destekçisi olarak lanse edildiğinden şeref ve itibarının zedelendiğini ileri sürmüştür. Başvurucu insan hakları derneği başkanlığını yaptığını çözüm süreci döneminde akil insanlar heyeti içerisinde yer aldığını terörün sonlandırılması için aktif çaba gösterdiğini bunların bilinmesine rağmen kamuya açık ve suç hakkında herhangi bir ceza soruşturması da yapılmayan konuşması nedeniyle terör örgütü destekçisi olarak kamuoyuna manşetten haber yapıldığını ifade etmiştir.

15. Başvurucu hakkında medya organı tarafından yaptığı konuşmayla ilgisi olmayan terör örgütü destekçisi olarak haber yapılmıştır. Başvurucu kişilik haklarının zedelendiği gerekçesiyle tazminat talebinde bulunmuştur. Yargısal makamlar başvurucunun sadece tazminat talebinde bulunduğunu göz önüne alınmalıdır. Kullanılan ifadeler ağır eleştiri sınırını aşmaktadır. Kullanıldığı şekliyle başvurucunun manevi kişiliğini etkilediği açıktır.

16. Anayasa mahkemesince başvurucuya yönelik yapılan haberde kullanılan ibarenin kamusal bir tartışmaya katkı sağlayan bir yönünün olmaması eleştiri sınırlarını aşarak hakaret niteliğinde kişilerin şeref ve itibarını zedeler nitelikte olması dikkate alındığında başvurucunun talebi kabul edilerek yargısal makamlarca zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılayacak şekilde tazminata hükmetmesi gerekirken ifadeleri ağır eleştiri kapsamında değerlendirilmesi kişinin maddi ve manevi varlığını korumasız bir sonuca ulaştırmıştır.

Anayasa Mahkemesinin kişinin maddi manevi varlığının somut olay bağlamında ihlal edildiğine karar vermesi gerekmektedir.

Üye Selahaddin MENTEŞ

KEZİBAN SAÇILIK VE VELİ SAÇILIK

B. No: 2018/5552 | Karar tarihi: 11.07.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/5552

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

KEZİBAN SAÇILIK VE VELİ SAÇILIK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/5552)

Karar Tarihi: 11/7/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 24/11/2023-32379

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Elif ÇELİKDEMİR ANKITCI

Başvurucular : 1. Keziban SAÇILIK

2. Veli SAÇILIK

Başvurucular Vekili : Av. Senem DOĞANOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; barışçıl nitelikteki toplantının dağıtılması nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının, müdahale sırasında kolluğun güç kullanması ve bu olaya yönelik şikâyetin etkili soruşturulmaması nedeniyle de insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/2/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına

karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler doğrultusunda tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Olaylara İlişkin Arka Plan Bilgisi

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde bir askerî darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmiştir. Olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Olağanüstü hâl döneminde birçok tedbir alınmıştır. Alınan tedbirlerden biri de terör örgütlerine veya Millî Güvenlik Kurulunca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen kişilerin Cumhurbaşkanı'nın başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan kanun hükmünde kararnameler (KHK) ile kamu görevinden çıkarılmasıdır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 56-60). Olağanüstü hâl süresince çıkarılan otuz dört olağanüstü hâl KHK'sıyla olağanüstü hâlin sona erdiği dönemde toplam 125.806 kişi kamu görevinden çıkarılmıştır (Adnan Vural ve diğerleri [GK], B. No: 2017/36237,10/3/2022, § 11).

10. Öğretmen olarak görev yapmakta olan S.Ö. 3/10/2016 tarihli ve 675 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (675 sayılı KHK) ile kamu görevinden çıkarılmıştır. Akademisyen olan N.G. de hakkındaki 3/10/2016 tarihli görevden uzaklaştırma tedbirinin ardından 2/1/2017 tarihli ve 679 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında KHK (679 sayılı KHK) ile kamu görevinden çıkarılmıştır.

11. Kamu görevinden çıkarılan N.G. 9/11/2016 tarihinde Ankara'da Yüksel Caddesi'nde oturma eylemine başlamış, S.Ö. de 23/11/2016 tarihinden itibaren bu oturma eylemine katılmıştır. Bu kişiler 11/3/2017 tarihinde, görevlerine iade edilmeleri için açlık grevi başlattıklarını açıklamıştır. N.G. ve S.Ö.nün başlattığı oturma eylemi ve sonrasındaki açlık greviyle ilgili olarak kamuda yoğun tartışmalar yaşanmış, konu uzun süre güncelliğini korumuştur (Esra Özkan Özakça [GK], B. No: 2017/32052, 8/10/2020, §§ 12, 13).

12. Görevinden çıkarılması nedeniyle açlık grevine başlayan eski akademisyen N.G.nin 2016 yılı Kasım ayında Ankara'nın Yüksel Caddesi İnsan Hakları Anıtı önünde başlattığı ve Konur Sokak'ın Yüksel Caddesi'yle kesiştiği bölgede uzunca bir süre devam ettiği protesto gösterileri yaşanmıştır. Gösterilere katılanlar, kamu görevlerinden çıkarılmalarını ya da başkalarının çıkarılmasını ve OHAL dönemi uygulamalarını protesto etmek veya görevlerinden çıkarılmaları nedeniyle açlık grevine başlayan eski öğretmen S.Ö. ve eski akademisyen N.G.ye destek vermek amacıyla çeşitli tarihlerde söz konusu toplantılara

iştirak etmiştir. 2016 yılının sonundan başlayarak 2018 yılının ortalarına kadar gelen bir süreçte, çeşitli tarihlerde söz konusu toplantılara katılmaları nedeniyle 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 32. maddesi uyarınca emre aykırı davranışta bulunmaktan göstericiler hakkında idari para cezalarına hükmedilmiştir. Bu kapsamda başvurucu Veli Saçılık hakkında elli altı idari para cezasına hükmedilmiştir (Adnan Vural ve diğerleri, §§ 14-17). Başvurucu, hakkında uygulanan idari para cezalarına itiraz etmiş; itirazın ilgili Ankara sulh ceza hâkimliğince reddedilmesi üzerine başvurucu bu süreci ayrıca bireysel başvuru konusu yapmıştır. Anayasa Mahkemesi bu başvuruda, başvurucunun toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (başvurunun ayrıntıları için bkz. Adnan Vural ve diğerleri).

B. Başvurucuya İlişkin Süreç

13. 1947 yılı doğumlu olan birinci başvurucu, 1977 doğumlu olan ikinci başvurucunun annesidir. Başvurucular Ankara'da yaşamaktadır. İkinci başvurucu Veli Saçılık, Ankara Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğünde sosyolog olarak görev yapmaktayken 31/10/2016 tarihli ve 677 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında KHK (677 sayılı KHK) ile başvurucunun kamu görevine son verilmiştir.

14. Başvurucu Veli Saçılık kamu görevinden çıkarılması nedeniyle ve yeniden görevine dönebilmesi amacıyla başvurduğu hukuki yolların çözümsüz kaldığını ileri sürerek ihraç kararını ve hukuki süreci protesto etmek üzere 13/6/2017 tarihinde Ankara'nın Yüksel Caddesi'nde gerçekleştirilen basın açıklamasına katılmıştır. Basın açıklaması, yukarıda ayrıntılarıyla açıklanan N.G. ile S.Ö.nün devam etmekte olan açlık grevlerini destekleyen protesto gösterilerinden biri mahiyetindedir. Birinci başvurucu da oğluna destek olmak üzere bu toplantıya izleyici olarak katıldığını dile getirmiştir.

15. Başvuruculaların anlatımına göre basın açıklaması yapıldıktan sonra kolluk görevlileri şiddet kullanmış, göz yaşartıcı gaz kullanıp bedensel kuvvet uygulayarak katılımcıları darbetmiş ve barışçıl topluluğu dağıtmıştır.

16. Kolluk görevlileri tarafından düzenlenen ve beş sayfadan oluşan 13/6/2017 tarihli tutanakta (Olay Yeri Tutanağı) özetle şu bilgilere yer verilmiştir:

-DHKP/C terör örgütünün memur yapılanması olan Devrimci Memur Hareketi 13/6/2017 tarihinde, kamu görevlerinden çıkarılan N.G., S.Ö. ve A.K.nın 11/3/2017 tarihinden beri devam eden süresiz açlık grevini desteklemek amacıyla Yüksel Caddesi'ndeki İnsan Hakları Anıtı önünde oturma eylemi ve basın açıklaması organize etmiştir.

- Olay günü saat 13.15-13.30 sıralarında aralarında başvurucu Veli Saçılık'ın da olduğu beş kişi anıtın önüne gelmiştir. Başvurucunun elinde "[N.] ve [S.] İşe Geri Alınsın" yazılı pankart bulunmakta olup başvurucu "Bizler tam 216 gündür burada insan hakları anıtının önünde direnişteyiz. [N.] ve [S.nin] açlık grevinin 97. günü biz diyoruz ki KHK ile bir gecede bizi işimizden atamazsınız. Biz size karşı direniriz ve direnmeye devam ederiz. İnsan hakları anıtının önünde oluşturduğunuz utanç duvarını kaldırın. Biz defalarca seslendik size burada eylemimiz günlerdir sürüyor, burada eylem yapmamız tamamen yasaldır, tamamen meşrudur. Bu meşruluk karşısında polis bize şiddet uyguluyor. Biz bu şiddete karşı burada direniyoruz. Akşam 18.00'da basın açıklamasında görüşmek üzere." şeklinde açıklama yapmış, ardından yayaların geçişini engelleyecek biçimde beklemeye başlamıştır.

- Kolluk görevlilerinin grubu dağılmaları konusunda megafonla üç kez uyarmasından sonra topluluk bir başka sokağa yönelmiş, bu arada başvurucu Veli Saçılık "[N.], [S.]

onurumuzdur. İşimizi geri istiyoruz. Yaşasın açlık grevi direnişimiz. Zafer direnen emekçinin olacak' şeklinde slogan atmış ve '[N.] ve [S.yi] yaşatacağız. Onlara bunu yapanlar tarihe hesap verecekler, hesap vermeye devam edecekler. Yılmadık, yılmayacağız. Akşam 18.00'da buluşmak üzere dönüyoruz." diyerek gruba çağrı yapmıştır. Devamında başvurucu "[N.G.] ve [S.Ö.nün] sağlık durumları çok kritik bir aşamaya girmiştir. Biz arkadaşlarımızın sağlığı için, onların işe dönmesi için, tabi ki bizim de işe dönmemiz için, burada sesimizi yükseltmeye, bu zalimliğe zulme karşı baş kaldırmaya, isyan etmeye devam edeceğiz. Bütün halkımızı da bekliyoruz bu sokağa. Artık gaz atmayın diyoruz. Burada haklı, meşru Anayasa hakkımızı kullanıyoruz. Buna saldıranlara daima cevabımız direniş olacaktır. Yaşasın [N.], yaşasın [S.]" şeklinde açıklama yapmış, "Hak verilmez alınır, zafer sokakta kazanıldı." diyerek slogan atmayı sürdürmüştür.

- Saat 17.30'da başvurucu Veli Saçılık ve beraberindeki on beş kişi Konur Sokak'ta bulunan Türkiye Mimarlar Mühendisler Odası Başkanlığı önünde toplanmıştır. Otuz kişiye ulaşan grup saat 17.58'de İnsan Hakları Anıtı'nın önüne gelmiş, yukarıdaki paragraflarda yer verilen açıklamalara benzer mahiyette basın açıklaması yapmış ve slogan atmıştır.

- Basın açıklamasının ardından kolluk görevlileri dağılmaları hususunda grubu birden fazla kez uyarmış, makul süre vermek suretiyle grubun dağılmasını beklemiştir. Ancak ikazlara rağmen topluluk dağılmayınca polis, kalkanları ile barikat kurmuş; göstericilerin -bu arada başvurucu Veli Saçılık'ın da bu göstericilerin arasında olduğu belirtilmiştir- barikatı tekme ve yumruklarla aşmaya çalışması üzerine kademeli olarak zor kullanmıştır. Akabinde göstericiler taş, pet şişe gibi sert cisimleri kolluk görevlilerine atarak direnmiş, yeniden megafonla ikaz edilen grup dağılmamakta ısrar edince kalkan, biber gazı ve point (silah) kullanılarak gruba müdahalede bulunulmuştur.

- Başvurucu Veli Saçılık ile beraberindeki sekiz kişi bir kitabevinin yanındaki binaya girmek isterken başvurucu, annesinin biber gazından etkilendiğini ve kendilerine sürekli işkence yapıldığını dile getirmiş; kolluk görevlilerine hitaben "Nasıl bir zulümdür, nasıl bir şeydir ya defolun gidin alın beni ya her seferinde işkence yapıyorsunuz.", "Bağırma bana lan, her seferinde işkence yapıyorsunuz, serseri misiniz be." şeklinde söylemde bulunmuştur. Bir süre daha sloganlarla devam eden eylem saat 18.40'ta sona ermiştir.

17. Başvuruculaların da aralarında olduğu yedi kişi hakkında 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefet, görevi yaptırmamak için direnme suçlarını işledikleri isnadıyla 5/9/2017 tarihinde Ankara Emniyet Müdürlüğü tarafından Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) hitaben fezleke düzenlenmiştir. Başsavcılık tarafından şüpheliler hakkında ceza soruşturması başlatılmıştır.

18. Başvurucu Veli Saçılık 6/10/2017 tarihinde Başsavcılıkça alınan savunmasında üzerine atılı suçlamayı kabul etmediğini, demokratik anayasal hakkını kullanmak için belirtilen yere gittiğini, basın açıklaması sırasında polislerin birden gruba müdahale ettiğini, kendisini, annesini ve diğer kişileri darbettiklerini, biber gazı sıktıklarını ifade etmiştir. Ayrıca başvurucu; polislerin annesine kötü muamelede bulunduğunu, onu yerde sürüklediklerini ve hakaret ettiklerini gördüğünü, polislerin "Dağılın!" ikazını duymadığını, yaptığı eylemin demokratik ve barışçıl bir eylem olduğunu, müdahalenin haksız olduğunu, gözaltına alınmadığını, polisin kendilerini darbederek suç işlediğini iddia etmiştir.

19. Başvurucu Keziban Saçılık 18/10/2017 tarihli savunmasında ilk kez bu şekilde bir basın açıklamasına katıldığını, oğlunun kendisini hiçbir şeye karışmaması konusunda uyardığını, bu nedenle kenarda basın açıklamasını izlerken polislerin gruptan dağılmasını istediğini,

polisler ile açıklama yapan kişiler arasında arbede yaşandığını beyan etmiştir. Arbedede oğlunun yere düştüğünü görünce hemen koşup üstüne kapanmak istediğini, bu şekilde oğluna gelecek darbeleri engellemeye çalıştığı esnada polislerin yakın mesafeden yüzüne biber gazı sıktığını, bunun üzerine yere düştüğünü, etraftaki kişilerin yardımıyla başka yere gittiğini, bu sırada kendini kaybettiğini dile getirmiştir. Olay sırasında kesinlikle polislere karşı herhangi bir eylemde bulunmadığını ifade eden başvurucu suçlamaları kabul etmemiştir.

20. Başvurucuların kolluk görevlileri hakkındaki iddiaları zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçu bakımından değerlendirilerek görevliler hakkında soruşturma açılmış ve söz konusu soruşturma, başvurucular hakkında açılan soruşturmadan 7/11/2017 tarihinde ayrılmıştır.

21. Başsavcılık, şüpheli görevli polis memurları hakkında zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçu yönünden yürüttüğü soruşturma sonunda 14/12/2017 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

"...

Barışçıl amaçlarla bir araya gelmiş kalabalıkların toplantı hakkını kullanırken kamu düzeni açısından tehlike oluşturmayan ve şiddet içermeyen davranışlarına devletin sabır ve hoşgörü göstermesi çoğulcu demokrasinin gereğidir şeklinde belirlenmiştir.

Yapılan soruşturma sonucunda; müştekilerin olay günü katılmış oldukları toplantı ve gösteri yürüyüşü esnasında görevli emniyet mensupları tarafından usulüne uygun şekilde yapılan dağılmaları yönündeki ihtarlara rağmen dağılmamakta ısrar etmeleri üzerine görevliler tarafından gruba müdahale edilerek dağılmalarının sağlandığı, söz konusu müdahale sırasında zor kullanıldığı için müştekilerin yaralanmasının doğal olduğu, çözülmesi gereken sorunun yapılan müdahale sırasında zor kullanma yetkisinin aşılıp aşılmadığının tespiti olduğu, incelenen evrak kapsamından ve DVD Çözüm Tutanağından ise şüpheli polis memurlarının grubu dağıtmak için yaptıkları müdahale sırasında yasalar tarafından verilen zor kullanma yetkilerini aştıklarına ve bu şekilde üzerlerine atılı suçu işlediklerine dair haklarında kamu davası açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilemediği anlaşılmakla;

Şüpheliler hakkında yüklenen suçtan kamu adına KOVUŞTURMAYA YER OLMADIĞINA..."

22. Başvuruculaın Başsavcılık kararına yaptığı itiraz, Ankara 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin 15/1/2018 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Ret kararı başvuruculara 22/1/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

23. Başvurucular 20/2/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

24. Diğer taraftan başvurucular aleyhine yapılan ceza soruşturması sonunda başvuruculaın kanuna aykırı toplantılara ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçunu işledikleri isnadıyla 7/11/2017 tarihinde ceza davası açılmıştır. Başsavcılık, başvurucularla ilgili olarak görevi yaptırmamak için direnme suçundan işlem yapmamıştır. Başvurucular hakkında düzenlenen iddianamenin ilgili kısmı şöyledir:

"...

Saat:17:58 sıralarında Yüksel Caddesi Konur Sokak kesişiminden İnsan Hakları Heykeli önüne gelen yaklaşık 30 kişilik grubun İnsan Hakları Anıtı önünde

...

'işimizi geri istiyoruz / direne direne kazanacağız / yaşasın açlık grevi direnişimiz / polis defol bu sokaklar bizim /nuriye semih onurumuzdur / kahrolsun faşizm / yaşasın mücadelemiz' şeklinde slogan attıkları, bunun üzerine görevliler tarafından tüm grubun duyabileceği şekilde yaptıkları eylemin kanunsuz olduğu ve Konur Sokak istikametine doğru dağılmaları gerektiği yönünde bir kaç kez ikazda bulunulduğu ve grubun dağılması için bir süre beklendiği, ancak şahısların ikazlara rağmen dağılmayarak eylemlerine devam etmeleri üzerine Çevik Kuvvet görevlilerince grubun Konur Sokak Mülkiyeliler Binası önüne uzaklaştırıldığı ve Çevik Kuvvet görevlilerinin kalkanları ile barikat oluşturarak gruptaki kişilerin tekrar anıt önüne gelmelerini engellemeye çalıştıkları, buna rağmen yaklaşık 30 kişilik grubun polis kalkanları ile oluşturulan barikata yüklenerek barikatı aşmaya çalıştıkları, daha sonra grup içerisinde bulunan ve kimliği tespit edilemeyen bazı şahısların görevlilerin üzerine taş ve pet su şişeleri atarak saldırıda bulundukları, bunun üzerine tekrar görevliler tarafından grubun Konur Sokak istikametine doğru dağılması yönünde ikazlar yapıldığı, ancak tüm bu ikaz ve müdahaleye rağmen grubun dağılmamakta ısrar etmesi üzerine görevlilerin kademeli olarak güç kullanmak suretiyle gruba müdahalede bulunulduğu, ... saat:18:20 sıralarında TMMOB önüne uzaklaştırılan grubun sayısının çevreden katılımlar ile 40 kişiye ulaştığı ve gruptaki kişilerin 'Polis defol bu sokaklar bizim' şeklinde slogan attıkları, görevlilerin tekrar eylemci gruba ikazda bulunarak dağılmalarının istendiği, ancak grubun 'Zafer direnen emekçinin olacak / polis defol bu sokaklar bizim' şeklinde slogan atarakeylemine devam etmesi üzerine görevlilerin kalkanları ve biber gazı marifetiyle gruptakileri Meşrutiyet Caddesi istikametine doğru uzaklaştırarak grubun dağılmasını sağladıkları anlaşılmıştır.

...

Yapılan soruşturma sonucunda;

1- Tüm şüphelilerin katılmış oldukları suça konu kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşü sırasında görevliler tarafından kendilerine yapılan dağılma yönündeki ikaza ve zor kullanmaya rağmen dağılmamakta ısrar ederek üzerlerine atılı 2911 Sayılı Yasanın 32/1 maddesine muhalefet suçunu işledikleri anlaşıldığından; tüm şüphelilerin eylemlerine uyan 2911 Sayılı Yasanın 32/1 ve TCK'nun 53/1 maddesi uyarınca ayrı ayrı cezalandırılmalarına,

..."

25. Ankara 12. Asliye Ceza Mahkemesince (Asliye Ceza Mahkemesi) yapılan yargılama 13/12/2019 tarihinde başvuruculara atılı suçun kanuni unsurlarının oluşmadığı kanaatine istinaden başvurucuların beraatiyle sonuçlanmıştır. Anılan karar 22/1/2020 tarihinde istinaf kanun yoluna başvurulmaksızın kesinleşmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Mahkememizde yapılan yargılama sonucunda tüm dosya kapsamından anlaşılacağı üzere; her ne kadar sanıklar hakkında kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendisinden dağılmama suçundan cezalandırılmaları istemiyle mahkememizde kamu davası açılmış ise de; sanıkların eyleminin başlı başına suç oluşturmayacağı, kamu erklerinin de belirli oranda hoşgörü göstermesinin ve toplumun da buna katlanmasının gerektiği hususları gözönüne alındığında sanıklara atılı suçun unsurlarının oluşmadığı anlaşıldığından ayrı ayrı beraatlerine karar vermek gerekmiştir."

26. Anayasa Mahkemesi, başvuruculara şikâyeti ile ilgili soruşturmanın evrakını Başsavcılıktan istemiş; Başsavcılık, başvurucular aleyhine yürütülen soruşturma evrakı ile

birlikte kamu görevlileri hakkında verilen kovuşturmaya yer olmadığı kararını ve itiraz sürecine ilişkin belgeleri göndermiştir. Başvurucunun başvuru formuna fotokopisini eklediği DVD İzleme ve Tespit Tutanağı (İzleme Tutanağı) Başsavcılıktan gönderilen belgeler arasında veya UYAP'ta bulunamamıştır.

27. Başvuruya eklenen, on altı sayfadan oluşan ve kolluk görevlileri tarafından hazırlandığı anlaşılan İzleme Tutanağı'nda özetle;

- 13/6/2017 tarihinde 17.30 ile 18.40 saatleri arasında başvuruculların da aralarında olduğu bir grubun pankartlarla slogan atarak ve açıklama yaparak eylem yaptığı, kolluk görevlilerinin megafonla grubu uyarmasına rağmen eylemcilerin dağılmaması üzerine eylemcileri iteklemek suretiyle müdahaleye başladığı, eylemcilerin direnmesinin akabinde biber gazı kullandığı, sonrasında gaz kapsülü atan point tabanca ile müdahaleye devam ettiği bilgisine yer verilmiştir.

- Gösteriye katılan başvuruculların da dâhil olduğu yedi kişi tespit edilmiş, her birinin eylemleri ayrıca belirtilmiştir. Buna göre başvurucu Keziban Saçılık'ın uyarıya rağmen gösteri alanından ayrılmadığı, müdahalede bulunan polis memurunun yeleğinden tutarak çekiştirdiği, eylemcilere biber gazı sıkmaya çalışan polis memurunun elinden tutarak müdahale etmesini engellemeye ve polis memuruna vurmaya çalıştığı sırada gazın kendisine geldiği, gazdan etkilenerek gruptan uzaklaştığı tespit edilmiştir. Başvurucu Veli Saçılık'ın ise grupla hareket ederek sloganlara katıldığı, uyarıya rağmen uzaklaşmadığı, hareketsiz kalarak polis müdahalesini beklediği açıklanmıştır.

28. İzleme Tutanağı'na fotoğraflar eklenmiş ise de tutanağın fotokopi olması nedeniyle içeriği anlaşılamamıştır. Buna karşın başvurucu, ayrıca on yedi fotoğraftan oluşan görüntüleri sunmuştur. Bu fotoğraflardan başvuruculların gösteri yapan grup içinde bulunduğu, başvuruculları iteklemek suretiyle kolluk görevlilerinin müdahale ettiği ayrıca kolluk görevlilerinin gruba karşı yakın mesafeden göz yaşartıcı sprey kullandığı ve ellerinde gaz fişeği atan silahlar olduğu, başvurucu Keziban Saçılık'ın iki kişinin yardımıyla yerden kalkmaya çalıştığı ve birkaç kişi tarafından kendisine yardım edildiği, diğer başvurucu olan oğlunun bu esnada yanında bulunduğu anlaşılmıştır.

29. Başvuruculların fotoğrafların alındığı video görüntülerini CD şeklinde ibraz ettiği Anayasa Mahkemesince görüntüler izlenmiştir. Görüntülerde; gösteriye katılanların ellerinde pankartlarla kamu görevinden ihraç edilmelerini protesto ettikleri, süresiz açlık grevinde bulunanları destekleri görülmektedir. Az sayıda katılımcının bulunduğu gösteride slogan atıldığı, İzleme Tutanağı'nda da yer verilen açıklamalar yapılırken kolluk görevlilerinin toplantının dağıtılması hususunda uyarı yapmasının akabinde bedensel kuvvetle, copla, gaz spreyi ve bazı silahlarla (Niteliği belirlenemese de bazı belgelerde point niteliğinde olduğu belirtilmiştir.) topluluğa müdahale ettiği gözlenmiştir. Müdahale sırasında başvuruculların da dâhil olduğu katılımcıların -kolluk görevlilerinin bedenleriyle veya kalkanlarıyla itmek suretiyle- süpürme hareketine maruz kaldığı, bu sırada topluluktaki kişilerin yüzüne yakın mesafeden biber gazı sıkıldığı ve ayaklarının bulunduğu yakın bölgeye niteliği belirlenemeyen silahla ateş edildiği anlaşılmıştır. Başvurucu Keziban Saçılık'ın bir kolluk görevlisinin diğer göstericilere biber gazı sıkmak isterken kolunu tutması nedeniyle polis memurunun başvurucuya dönerek çok yakın mesafeden başvurucunun yüzüne gaz sıktığı görüntülere yansımıştır. Göstericilerin kolluk görevlilerine karşı şişe veya taş attığına ilişkin veriye rastlanmamıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

30. İlgili ulusal ve uluslararası hukuk için bkz. Özge Özgürengin, B. No: 2014/5218, 19/4/2018, §§ 22-38; Ali Ulvi Altunelli, B. No: 2014/11172, 12/6/2018, §§ 23-27, 29-45.

31. Göz yaşartıcı gaz kullanımına ilişkin olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Ali Güneş/Türkiye (B. No: 9829/07, 10/4/2012) kararında, kolluk görevlileri tarafından barışçıl bir toplantıda göz yaşartıcı gaz kullanılması kapsamında Avrupa İnsan Hakları Sözleşme'nin (Sözleşme) 3. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir. Kararda AİHM, polis memurlarının hangi gerekçe ile başvurucuya göz yaşartıcı gaz sıktığına ilişkin olarak hükûmet tarafından herhangi açıklama yapılmadığını ve gerekçe gösterilmediğini belirtmiş; gazların neden olduğu etkiler ve sağlık açısından potansiyel tehlikelerini gözönünde bulundurarak somut olayın şartlarında başvuranın yüzüne haksız yere gaz sıkılmasının kişilerin yoğun fiziksel ve ruhsal acı duymasına neden olduğu, bu doğrultuda başvuranı aşağılayabilecek ve onun itibarını düşürebilecek korku, acı ve aşağılanma duyguları uyandırdığını değerlendirerek Sözleşme'nin 3. maddesi çerçevesinde insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele yasağının ihlal edildiği sonucuna varmıştır (Ali Güneş/Türkiye, §§ 42, 43).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

32. Anayasa Mahkemesinin 11/7/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

33. Başvurucular barışçıl bir toplantıya müdahale edilirken kalkan ve elle iteklenerek göstericilerin yere düşürüldüğünü, ayrıca yakın mesafeden yüzlerine biber gazı sıkıldığını ve yoğun bir şekilde göz yaşartıcı kimyasal ateşlendiğini iddia etmiştir. Başvurucu Keziban Saçılık yüzüne doğrudan biber gazı sıkılması nedeniyle fenalaştığını, çevredekilerin yardımıyla olay yerinden uzaklaştığını, oğlunun yere düşürülmesi nedeniyle oğlunu korumak isterken müdahaleye maruz kaldığını dile getirmiştir. Bununla birlikte başvurucular kolluk görevlileri hakkındaki şikâyetlerinin etkili soruşturulmadığını, Başsavcılığın görüntüleri izlemeden ve hiçbir kolluk görevlisinin savunmasını almadan kovuşturmaya yer olmadığına kararı verdiğini, bu nedenle kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

34. Anayasa’nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz."

35. Anayasa’nın "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Devletin temel amaç ve görevleri, (...) kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

36. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele (insan haysiyetiyle bağdaşmayan) yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel ilkeler

37. Herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğu, Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınmıştır. Anılan maddenin birinci fıkrasında insan onurunun korunması amaçlanmıştır. Üçüncü fıkrasında da kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağı, kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza veya muameleye tabi tutulamayacağı hüküm altına alınmıştır. Devletin bireyin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına saygı gösterme yükümlülüğü, öncelikle kamu otoritelerinin bu hakka müdahale etmemelerini yani anılan maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen şekillerde kişilerin fiziksel ve ruhsal olarak zarar görmelerine neden olmamalarını gerektirir. Bu, devletin bireyin vücut ve ruh bütünlüğüne saygı gösterme yükümlülüğünden kaynaklanan negatif ödevidir (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, §§ 80, 81).

38. Anayasa ve Sözleşme tarafından kötü muamele, kişi üzerindeki etkisi gözetilerek derecelendirilmiş ve farklı kavramlarla ifade edilmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında geçen ifadeler arasında bir yoğunluk farkının bulunduğu görülmektedir. Bu bağlamda bir muamele; işkence, eziyet ve insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele kavramları ile tanımlanabilmektedir (bu kavramların kapsamlarının belirlenmesi için bkz. Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 76-80; Cezmi Demir ve diğerleri, §§ 84-91).

39. Kişileri küçük düşürebilecek ve utandırabilecek şekilde kişide korku, elem ve aşağılanma duygusu uyandıran veya mağduru kendi iradesine ve vicdanına aykırı bir şekilde hareket etmeye sürükleyen muameleler insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele veya ceza olarak tanımlanabilir. Uygulanan bu muamele eziyetten farklı olarak kişide bedensel ya da ruhsal bir acı oluşturmasa da küçük düşürücü veya alçaltıcı bir etki yaratmaktadır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 89).

40. Bir muamelenin anılan kavramlardan hangisinin kapsamında olduğunun belirlenebilmesi için her somut olayın kendi özel koşulları içinde değerlendirilmesi gerekir. Aleni olarak yapılması veya kamuoyunun bilgi sahibi olması, muamelenin aşağılayıcı niteliğinin belirlenmesinde rol oynasa da muamelenin aleni olmadığı durumlarda kişinin kendini değersiz hissetmesi de bu seviyedeki bir kötü muamele için yeterli olabilir. Ayrıca muamelenin küçük düşürme ya da alçaltma kastı ile yapılıp yapılmadığı dikkate alınmakla birlikte böyle bir amacın belirlenememesi muamelenin kötü muamele olmadığı anlamına gelmeyecektir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 90).

41. Belirtilmelidir ki sadece sınırları belli bazı durumlarda güvenlik güçleri tarafından fiziksel güce başvurulmasının kötü muamele olmadığı kabul edilebilmektedir. Bu kapsamda toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde yakalamayı gerektiren durumlarda ve gösteriye katılanların kendi tutumundan dolayı fiziksel güce başvurmak mümkündür. Ancak bu durumda dahi bu tür bir güce sadece kaçınılmaz hâllerde ve orantılı olmak şartıyla başvurulabilir (Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 82).

42. Devletin kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamındaki pozitif

yükümlülüğünün bir usul boyutu vardır. Bu usul yükümlülüğü çerçevesinde devlet her türlü fiziksel ve ruhsal saldırı olayının sorumlularının belirlenmesini, gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 110). Bu soruşturma, sorumluların belirlenmesini ve cezalandırılmasını sağlamaya elverişli olmalıdır. Bu mümkün olmazsa madde, sahip olduğu öneme rağmen pratikte etkisiz hâle gelecek ve bazı hâllerde devlet görevlilerinin fiilî dokunulmazlıktan yararlanarak kontrolleri altında bulunan kişilerin haklarını istismar etmeleri mümkün olacaktır (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 25).

43. Soruşturmanın etkili ve yeterli olduğundan söz edilebilmesi için soruşturma makamları, resen harekete geçerek olayı aydınlatabilecek ve sorumluların tespitine yarayabilecek bütün delilleri toplamalıdır. Dolayısıyla kötü muamele iddialarının gerektirdiği soruşturma bağımsız bir şekilde, hızlı ve derinlikli yürütülmelidir. Diğer bir ifadeyle yetkililer, olay ve olguları ciddiyetle öğrenmeye çalışmalı; soruşturmayı sonlandırmak ya da kararlarını temellendirmek için çabuk ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalıdır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 114). Soruşturma sonucunda alınan kararın soruşturmada elde edilen tüm bulguların kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayalı olması gerekir (Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014, § 99).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

44. Başvuruculların katıldığı toplantı kolluk görevlilerinin müdahalesiyle dağıtılmıştır. Başvurucular; kolluk görevlilerinin toplantıya müdahale ederken gerekli olmadığı hâlde bedenî ve maddi güç kullandıklarını, yüzlerini hedef alarak yakın mesafeden biber gazı kullandıklarını, bunun sonucunda kendilerinin yoğun şekilde göz yaşartıcı gaza maruz kaldıklarını ileri sürmüştür.

45. Başvuru dosyasında ve İzleme Tutanağı'nda yer alan kamera görüntülerine göre başvurucu Keziban Saçılık sıkılan biber gazından fiziksel olarak etkilenmiştir. İzleme Tutanağı'nda başvurucunun bir kolluk görevlisini engellemeye çalışırken kolluk görevlisinin başka kişilere sıktığı biber gazının başvurucuya isabet ettiği belirtilmiştir. Öte yandan görüntülerde kolluk görevlilerinin biber gazı spreyini toplantıya katılanların yüzlerini hedef alarak yakın mesafeden rastgele kullandığı görülmüştür. Bu durumda başvuruculara biber gazıyla müdahale edildiği hususu kabul edilmelidir.

46. Gazların neden olduğu etkiler ve içerdiği potansiyel sağlık tehlikeleri dikkate alındığında biber gazı kullanımının yoğun fiziksel acının yanı sıra bireyleri psikolojik olarak etkileyebileceği gözardı edilmemelidir. Bu bağlamda biber gazı kullanımı kişilerin itibarını düşürebilecek aşağılanma, ruhsal acı ve/ya korku duygularını barındırma niteliği olduğu da vurgulanmalıdır.

47. Ayrıca başvurucu Veli Saçılık'ın toplantı alanını terk etmemesi nedeniyle bedensel kuvvet kullanılarak iteklendiği görüntülere yansımıştır. Dolayısıyla başvurucunun biber gazı dışında fiziksel müdahaleye de maruz kaldığı görülmüştür.

48. Öte yandan görüntülerde kolluk görevlilerinin toplantıyı dağıtırken göstericilerin ayaklarına doğru, niteliği belirlenemeyen silah kullandığı gözlemlenmiştir. Bu silahın sadece göstericileri belirlemek amacıyla işaret bırakan bir silah mı yoksa gaz kullanımını sağlayan nitelikte mi olduğu belirli değildir. Başvuruculların da silah kullanımı nedeniyle yaralandıklarına ilişkin özellikle bir şikâyetleri olmadığı nazara alınarak bu hususta ayrıca değerlendirme yapılmayacaktır. Bu durumda başvuruculların göz yaşartıcı gaza, başvurucu

Veli Saçılık'ın ayrıca bedensel güce maruz kalması olgusuyla sınırlı olarak kötü muamele iddiaları incelenecektir.

49. Kötü muamele şikâyetleri incelenirken göstericileri dağıtma sırasında kolluk görevlileri tarafından başvuruculara uygulanan gücün kaçınılmaz hâle geldiğinin ortaya konulması gerekir. Aksi durumda, gerekmediği hâlde güç kullanılması söz konusu olacak ve kötü muamele yasağı ihlal edilmiş sayılacaktır.

50. Somut olayda başvuruculara bizzat şiddete başvurduklarına dair tutanak veya görüntü bulunmamaktadır. Ayrıca başvurucular hakkında bu nedenle alınmış bir cezai yaptırım veya görevi yaptırmamak için direnme suçundan soruşturma yapıldığı bilgisi de mevcut değildir. Toplantıya katılan diğer kişilerin eylemlerinin de şiddete evrildiğine ilişkin bulgunun başvuruya yansımamıştır. Her ne kadar başvurucular hakkında düzenlenen iddianamede "bazı şahısların görevlilerin üzerine taş ve pet su şişeleri atarak saldırıda bulundukları" ileri sürülmüşse de ceza yargılaması sonucunda hakkında dava açılan tüm göstericilerin beraat ettiği dikkate alındığında söz konusu iddianın ceza mahkemelerince doğrulanmadığı gözlemlenmiştir. Bu durumda başvuruculara kendi eylemleriyle güç kullanımını kaçınılmaz hâle getirdiklerinin, güç kullanımının bu nedenle gerekli olduğunun kamu makamlarınca ortaya konulduğu söylenemez.

51. Kaldı ki İzleme Tutanağı'nda yer verildiği üzere başvuruculara dağılmamaları nedeniyle bedensel güç uygulanması makul kabul edilse dahi başvurucu Keziban Saçılık'ın bir kolluk görevlisine fiziksel olarak müdahale etmeye çalışmasından dolayı çok yakın mesafeden yüzüne biber gazı sıkılması ve genel olarak göstericilerin hedef alınarak yüzlerine biber gazı sıkılması suretiyle toplantıya müdahale edilmesinin gerekliliği izah edilemeyecektir.

52. Bu tespitten sonra kolluk görevlilerinin eyleminin hangi boyuta ulaştığı incelenmelidir. Somut olay bir bütün olarak değerlendirildiğinde eylemin insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele şeklinde nitelendirilmesi uygun görülmüştür.

53. Diğer taraftan Başsavcılıkça yapılan değerlendirmede "ihtarlara rağmen dağılmamakta ısrar etmeleri üzerine görevliler tarafından gruba müdahale edilerek dağılmalarının sağlandığı, söz konusu müdahale sırasında zor kullanıldığı için müştekilerin yaralanmasının doğal olduğu" belirtilmiş ise de başvurucular yönünden müdahale somutlaştırılmamış, müdahalenin şekli ve süresi açıklanmamış, ayrıca yaralanmalarının niteliği bakımından bir değerlendirme yapılmamıştır. Bu durumda kullanılan gücün kaçınılmaz ve orantılı olduğunun ortaya konulmuş olduğu sonucuna ulaşılamaz.

54. Başvuruculara toplantıda kolluk görevlilerince darbedildiği iddiasıyla ilgili ceza soruşturmasında soruşturma makamı, başvuruculara ifadelerini aldıktan sonra ilgili kolluk görevlileri hakkında kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar vermiştir. Karar gerekçesinde İzleme Tutanağı'na atıf yaparak kolluk görevlilerinin zor kullanma yetkisinin sınırını aşmadığı kanaatine varıldığını açıklamıştır. Soruşturma sonucunda başvuruculara da dâhil olduğu şikâyetçilerin yaralandığı Başsavcılıkça genel olarak kabul edilmiş ise de başvurucular hakkında sağlık raporu alınıp alınmadığı belli değildir. Dolayısıyla başvuruculara fiziksel yaralanmaları olası ise de yaralanmaların niteliği bilinmemektedir. Bu itibarla yaralanmanın niteliği tartışılmadan ve başvuruculara yapılan müdahale somutlaştırılmadan kolluk görevlilerinin zor kullanma yetkisini aşmadıkları yönündeki değerlendirmenin mevcut delillerin nesnel analizine dayandığını kabul etmek zordur. Kaldı ki görüntülere yansıdığı kadarıyla yoğun biber gazına maruz kalan başvuruculara yapılan kolluk müdahalesinin başvuruculara gazdan etkilenmeleri bağlamında değerlendirmeye

değer görülmediği anlaşılmıştır.

55. Ayrıca görüntülere yansımasına rağmen başvuruculara müdahalede bulunan kolluk görevlilerinin kimlik tespitleri yapılmamış, olayla ilgili beyanları alınmamıştır. Şüphelilerin soruşturmaya dâhil edilerek olay hakkındaki savunma ve delillerinin belirlenmesi maddi gerçeğin ortaya çıkarılması bakımından elzemdir. Sonuç olarak başvuru konusu soruşturmada özenle ve eksiksiz delil toplanmadığı gibi toplanan delillerin de objektif olarak tartışılmadan bir sonuca ulaşıldığı kanısı oluşmuştur.

56. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

İrfan FİDAN başvurucu Veli SAÇILIK yönünden bu görüşe katılmamıştır.

Muhterem İNCE bu görüşe katılmamıştır.

B. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaın İddiaları

57. Başvurucular, barışçıl nitelikte açıklama yapılırken kolluk görevlilerinin toplanan kişilere gerekmediği hâlde müdahale ettiğini, esasen basın açıklaması olarak dahi değerlendirilmeyecek bir gösteriyi engelleyerek ifade özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

58. Anayasa'nın "Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı" kenar başlıklı 34. maddesi şöyledir:

"Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

59. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı

60. Başvuruculaın katıldığı toplantının kamu görevlileri tarafından engellenmesi toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına müdahale teşkil etmektedir.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

61. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen şartlara uygun

düşmediği müddetçe Anayasa'nın 34. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ...yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ...demokratik toplum düzeninin ...gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

62. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olma şartlarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir.

(1) Kanunilik

63. 4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu'nun 2. ve 16. maddelerinde yer alan düzenlemelerin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır (benzer yöndeki kararlar için bkz. Özge Özgürengin § 100; Ali Ulvi Altunelli §§ 91, 92).

(2) Meşru Amaç

64. Başvurucuya toplantı sırasında müdahale edilmesinin Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan sebeplerden kamu düzeninin korunmasına yönelik olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır (benzer yöndeki kararlar için bkz. Özge Özgürengin, §§ 101, 102; Ali Ulvi Altunelli, §§ 93, 94).

(3) Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk ve Ölçülülük

(a) Genel İlkeler

65. Anayasa'nın 34. maddesinde düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, Anayasa'nın 25. ve 26. maddelerinde düzenlenen ifade özgürlüğünün özel bir biçimidir. Bu kapsamda kendine özgü özerk işlevine ve uygulama alanına rağmen toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmeli, dolayısıyla ifade özgürlüğünün siyasi ve kamu yararını ilgilendiren konularda sınırlandırılmasının daha dar kapsamda olması toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının uygulamasında da gözetilmelidir. Bu sebeple demokratik bir toplumda güvence altına alınan temel haklardan biri olan bu hak dar yorumlanmamalıdır (Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 115; Ali Ulvi Altunelli, § 95). Hukukun üstünlüğüne dayalı demokratik bir toplumda, mevcut düzene itiraz eden ve barışçıl yöntemlerle gerçekleştirilmesi savunulan siyasi fikirlerin toplantı özgürlüğü ve diğer yasal araçlarla ifade edilebilmesi imkânı kişilere verilmelidir (Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 117; Ali Ulvi Altunelli, § 96).

66. Hükûmetin politikaları ile ilgili olarak bireylerin tepkilerini barışçıl yöntemlerle ortaya koymaları çoğulcu demokrasilerin karakteristik özelliğidir. Bu kapsamda siyasi konulardaki fikir ayrılıklarında azınlık veya muhalif düşüncelerin ifade edilebilmesine fırsat verilmesi demokratik bir devletin yükümlülüğüdür. Devletin barışçıl amaçlarla yapılan toplantı düzenleme ve toplantıya katılma özgürlüğünü korumakla kalmaması, ayrıca bu hakkın kullanımını engelleyen makul olmayan dolaylı sınırlamalar koymaması da gerekmektedir (Mehmet Mutlu, B. No: 2014/18240, 18/4/2018, § 87; Özge Özgürengin, § 103; Ali Ulvi Altunelli, § 100).

67. Barışçıl amaçlarla bir araya gelmiş kişilerin toplantı hakkını kullanırken kamu düzeni

açısından tehlike oluşturmayan ve şiddet içermeyen davranışlarına devletin sabır ve hoşgörü göstermesi çoğulcu demokrasinin gereğidir (Osman Erbil, B. No: 2013/2394, 25/3/2015, § 54; Dilan Ögüz Canan [GK], B. No: 2014/20411, 30/11/2017, § 36). Anayasa Mahkemesi, kanunlarda öngörülen usullere tam olarak uyulmamasının toplantı veya gösteri yürüyüşünün barışçıl niteliğini tek başına ortadan kaldırmadığını değerlendirmiş ve bu durumun varlığını toplanma hakkına müdahale için yeterli görmemiştir (Dilan Ögüz Canan, § 41; Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 119).

68. Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrası kapsamında kamu otoritelerinin toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının sınırlandırılmasında belirli bir takdir alanına sahip olduğu açıktır. Ancak bu takdir alanının Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyet'in gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olarak kullanılmaması gerekir. Bu bağlamda toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına ilişkin iddiaları incelerken Anayasa Mahkemesinin görevi ilgili kamu otoritelerinin takdir payını makul, dikkatli ve iyi niyet çerçevesinde kullanıp kullanmadıklarını değerlendirmektir (Mehmet Mutlu, § 88; Özge Özgürengin, § 104; Ali Ulvi Altunelli, §101).

69. Bu durumda Anayasa Mahkemesinin denetleyeceği ilk husus, toplantı ve gösteri yürüyüşünün sonlandırılması için zorlayıcı toplumsal bir gereksinim olup olmadığı ve kamu makamlarının bu yöndeki değerlendirmelerinin gerçeklik değeri taşıyıp taşımadığıdır (krş. için bkz. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 88). Gerçeklik değeri sadece Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında sayılan durumların gerçekleşip gerçekleşmediğini değil bu yönde bir tehlikenin olup olmadığını da kapsamaktadır (Mehmet Mutlu, § 89).

70. Barışçıl şekilde toplanan kişilere yapılan müdahalelerin demokratik toplumda kamu düzeninin korunması açısından gerekli olduğunun, müdahalenin kamu düzeninin bozulması veya bozulma tehlikesinin ortaya çıkması sebebiyle yapıldığının veya katılımcıların bu anayasal haklarını kullanırlarken hak ve özgürlüklerin gerektirdiği ödev ve sorumluluklara uygun davranmadıklarının yetkili mercilerce polis raporlarında, iddianamelerde veya derece mahkemelerinin karar gerekçelerinde gösterilmesi gerekir (Dilan Ögüz Canan, § 53).

71. Buradan çıkan sonuca göre toplanma özgürlüğünün kullanımından kaynaklanan kamu düzenine yönelik tehditlerin gerçeklik değeri taşıması hâlinde yetkili makamların bu tehditleri bertaraf edecek tedbirleri alabilecekleri kabul edilmelidir. Alınan tedbirler, durumun özelliklerine ve gerekliliklerine göre değişiklik gösterebilir. Bu nedenle devletin bu konuda yapacağı düzenleme ve uygulamalarda belli bir takdir alanına sahip olduğunun kabulü gerekir (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 81). Buna karşın bir toplantı ve gösteri yürüyüşünün yasalarda belirtilen usullere tam olarak uyulmadan düzenlenmesi tek başına toplantı veya yürüyüşün barışçıl niteliğini ortadan kaldırmaz. Aynı şekilde halka açık yerde yapılan her türlü gösterinin günlük hayatın akışında belirli derecede bir karışıklığa sebep olabileceği ve düşmanca tepkilere yol açabileceği gözönünde bulundurulmalıdır. Bu durumların varlığı toplanma hakkının ihlal edilmesini haklı gösteremez (Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 119; Gülşah Öztürk ve diğerleri, B. No: 2013/3936, 17/2/2016, § 69).

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

72. Başvurucu, beraberindeki birkaç kişiyle -saat 13.30'da beş kişi, saat 17.30'da on beş kişi olarak tutanaklara yansımıştır- araç trafiğine kapalı bir sokakta KHK ile kamu görevinden çıkarılan ve bu nedenle açlık grevi yapan eylemcilere destek vermek, aynı zamanda

kendilerinin/yakınlarının görevlerinden ihraç edilmelerini protesto etmek amacıyla bir araya gelmiştir. Bu toplantı -yukarıda (bkz. § 12) ayrıntıları belirtildiği üzere- yaklaşık iki yıla yayılan ve zaman zaman tekrarlanan bir protesto gösterisi niteliğindedir.

73. Somut olayda az sayıda katılımcının pankartlarla slogan attığı, ardından toplanma sebepleriyle ilgili açıklama yapmaya başladıktan sonra başka kişilerin de toplanması ve protestoya katılmasıyla katılımcı sayısının kısmen arttığı kamera görüntülerine yansımıştır. Açıklama sırasında kolluk görevlileri toplantının kanuna aykırı olduğunu megafonla belirterek göstericilerden dağılmalarını istemiş, göstericilerin toplantıya devam etme iradesi göstermesi üzerine kolluk görevlileri müdahaleye başlamıştır.

74. Kalabalık öncelikle süpürme hareketi olarak tanımlanan şekilde, kolluk görevlilerince bedensel kuvvet ve kalkan kullanılmak suretiyle iteklenerek başka bir sokağa doğru yönlendirilmeye, ardından da biber gazı ve niteliği bilinmeyen silah kullanılarak dağıtılmaya çalışılmıştır. Görüntülerden anlaşıldığı kadarıyla kolluk görevlileri, göstericilerin yüzlerine yakın mesafeden biber gazı spreyi sıkarak dirençlerini kırmak istemiş; ardından müdahaleyi artırarak göstericilerin ayaklarına doğru niteliği belirsiz silah kullanarak kalabalığı dağıtmıştır.

75. Gözaltına alınmayan başvuruculların veya diğer göstericilerin açıklama esnasında veya sonrasında kolluk müdahalesini gerektiren şiddet eylemleri olduğuna ilişkin veri mevcut değildir. Kolluk tarafından düzenlenen Olay Yeri Tutanağı'nda veya İzleme Tutanağı'nda toplantının şiddete evrildiği, bu nedenle barışçıl olmaktan çıktığına ilişkin bir tespit yapılmamıştır. Göstericilerin kolluk görevlilerine pet şişe ve taş atarak direndikleri hususuna Olay Yeri Tutanağı'nda yer verilmiş ise de bu husus görüntülerle desteklenmemiş, başvurucular hakkında direnme suçundan işlem yapılmamıştır. Aynı şekilde yargı makamlarının da bu yönde bir kabulü mevcut değildir. Aksine başvurucular hakkındaki ceza yargılaması sonucunda Mahkeme, başvuruculların katıldığı gösteri yürüyüşünün barışçıl olduğunu kabul ederek başvuruculların eylemlerinin suç olarak nitelendirilmesinin mümkün olmadığını değerlendirmiştir. Anılan karar göstericilerin davranışlarının kamu düzeni açısından herhangi bir tehlike arz etmediğini ve sert müdahaleyi gerektirmediğini göstermektedir.

76. Tutanaklarda ve Başsavcılık kararında, kolluğun müdahale gerekçesi olarak toplantının kanuna uygun olmadığı ve yaya geçişini engellediği belirtilmiştir. Her ne kadar kamuya açık bir alanda yapılan barışçıl bir gösterinin yaya trafiğini makul bir süre engellemesinin günlük hayat düzenini bir dereceye kadar aksatabileceği öngörülmekteyse de şiddete evrilmeyen böylesine barışçıl toplantılara kamu makamlarınca hoşgörüyle yaklaşılması gereği toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının özünü oluşturmaktadır.

77. Yukarıda yapılan tespitler sonucu az sayıda kişinin fikirlerini dile getirmek amacıyla katıldığı barışçıl protesto gösterisinde başvuruculara karşı kullanılan gücün kamu düzenini sağlamak amacıyla gerçekleştiğinin kamu makamlarınca izah edilemediği, ayrıca kullanılan ve gerekliliği ortaya konulamayan gücün bireyler üzerinde gösteriye katılma hususunda caydırıcı etki yarattığı da dikkate alınarak müdahalenin Anayasa'nın 34. maddesiyle korunan hak yönünden demokratik toplumda gerekli olmadığı değerlendirilmiştir.

78. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

İrfan FİDAN ve Muhterem İNCE bu görüşe katılmamıştır.

C. Giderim Yönünden

79. Başvurucular ihlalin tespit edilmesini istemiş ve her biri için 20.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

80. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden soruşturma işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin benzer yöndeki kararlar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

81. Ayrıca başvuruculara manevi zararları karşılığında ayrı ayrı net 20.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

2. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. 1. Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının İHLAL EDİLDİĞİNE İrfan FİDAN'ın başvurucu Veli SAÇILIK yönünden karşıoyu ile Muhterem İNCE'nin karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

2. Anayasa’nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE İrfan FİDAN ve Muhterem İNCE'nin karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının usule ilişkin boyutunun ihlalinin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara net 20.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. 294,70 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.194,70 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2023 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvuruculara Anayasa’nın 17. maddesi kapsamında insan haysiyetiyle bağdaşmayan

muamele yasağının ihlali iddiası ile Anayasa’nın 34. maddesi kapsamında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlali iddiası bulunmaktadır.

İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele Yasağının İhlali İddiası

2. Başvurucular barışçıl bir toplantıya müdahale edilirken kalkan ve elle iteklenerek göstericilerin yere düşürüldüğünü, ayrıca yakın mesafeden yüzlerine biber gazı sıkıldığını ve yoğun bir şekilde göz yaşartıcı kimyasal ateşlendiğini iddia etmiştir. Bununla birlikte başvurucular kolluk görevlileri hakkındaki şikâyetlerinin etkili soruşturulmadığını, Başsavcılığın görüntüleri izlemeden ve hiçbir kolluk görevlisinin savunmasını almadan kovuşturmaya yer olmadığına kararı verdiğini, bu nedenle kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

3. Herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğu, Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınmıştır. Anılan maddenin birinci fıkrasında insan onurunun korunması amaçlanmıştır. Üçüncü fıkrasında da kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağı, kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza veya muameleye tabi tutulamayacağı hüküm altına alınmıştır. Devletin bireyin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına saygı gösterme yükümlülüğü, öncelikle kamu otoritelerinin bu hakka müdahale etmemelerini yani anılan maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen şekillerde kişilerin fiziksel ve ruhsal olarak zarar görmelerine neden olmamalarını gerektirir. Bu, devletin bireyin vücut ve ruh bütünlüğüne saygı gösterme yükümlülüğünden kaynaklanan negatif ödevidir (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, §§ 80, 81).

4. Anayasa ve Sözleşme tarafından kötü muamele, kişi üzerindeki etkisi gözetilerek derecelendirilmiş ve farklı kavramlarla ifade edilmiştir. Dolayısıyla Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında geçen ifadeler arasında bir yoğunluk farkının bulunduğu görülmektedir. Bu bağlamda bir muamele; işkence, eziyet ve insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele kavramları ile tanımlanabilmektedir (bu kavramların kapsamlarının belirlenmesi için bkz. Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 76-80; Cezmi Demir ve diğerleri, §§ 84-91).

5. Bir muamelenin anılan kavramlardan hangisinin kapsamında olduğunun belirlenebilmesi için her somut olayın kendi özel koşulları içinde değerlendirilmesi gerekir. Aleni olarak yapılması veya kamuoyunun bilgi sahibi olması, muamelenin aşağılayıcı niteliğinin belirlenmesinde rol oynasa da muamelenin aleni olmadığı durumlarda kişinin kendini değersiz hissetmesi de bu seviyedeki bir kötü muamele için yeterli olabilir. Ayrıca muamelenin küçük düşürme ya da alçaltma kastı ile yapılıp yapılmadığı dikkate alınmakla birlikte böyle bir amacın belirlenememesi muamelenin kötü muamele olmadığı anlamına gelmeyecektir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 90).

6. Somut olayda başvurucu Veli Saçılık, kamu görevinden ihraç edilmesi ve yeniden görevine dönebilmesi amacıyla başvurduğu hukuki yolların çözümsüz kaldığını ileri sürerek ihraç kararını ve hukuki süreci protesto etmek üzere 13/6/2017 tarihinde Ankara'nın Yüksel Caddesi'nde gerçekleştirilen basın açıklamasına katılmıştır.

7. Başvuruculara göre basın açıklaması yapıldıktan sonra kolluk görevlileri şiddet kullanmış, göz yaşartıcı gaz kullanıp bedensel kuvvet uygulayarak katılımcıları darbetmiş ve barışçıl topluluğu dağıtmıştır.

8. Kolluk görevlileri tarafından düzenlenen 13/6/2017 tarihli tutanakta (Olay Yeri Tutanağı) özetle şu bilgilere yer verilmiştir:

- Saat 17.30'da başvurucu Veli Saçılık ve beraberindeki on beş kişi Konur Sokak'ta bulunan Türkiye Mimarlar Mühendisler Odası Başkanlığı önünde toplanmıştır. Otuz kişiye ulaşan grup saat 17.58'de İnsan Hakları Heykeli'nin önüne gelmiş, burada yukarıdaki paragraflarda yer verilen açıklamalara benzer mahiyette basın açıklaması yapmış ve slogan atmıştır.

- Basın açıklamasının ardından kolluk görevlileri dağılmaları hususunda grubu birden fazla kez uyarmış, makul süre vermek suretiyle grubun dağılmasını beklemiştir. Ancak ikazlara rağmen topluluk dağılmayınca polis, kalkanları ile barikat kurmuş; göstericilerin -bu arada başvurucu Veli Saçılık da bu göstericilerin arasında olduğu belirtilmiştir- barikatı tekme ve yumruklarla aşmaya çalışması üzerine kademeli olarak zor kullanmıştır. Akabinde göstericiler taş, pet şişe gibi sert cisimleri kolluk görevlilerine atarak direnmiş, yeniden megafonla ikaz edilen grup dağılmamakta ısrar edince kalkan, biber gazı ve point (silah) kullanılarak gruba müdahalede bulunulmuştur.

9. Başvuruya eklenen ve kolluk görevlileri tarafından hazırlandığı anlaşılan İzleme Tutanağı'nda özetle;

- 13/6/2017 tarihinde 17.30 ile 18.40 saatleri arasında başvuruculların da aralarında olduğu bir grubun pankartlarla slogan atarak ve açıklama yaparak eylem yaptığı, kolluk görevlilerinin megafonla grubu uyarmasına rağmen eylemcilerin dağılmaması üzerine eylemcileri iteklemek suretiyle müdahaleye başladığı, eylemcilerin direnmesinin akabinde biber gazı kullandığı, sonrasında gaz kapsülü atan point tabanca ile müdahaleye devam ettiği bilgisine yer verilmiştir.

-Başvurucu Veli Saçılık'ın ise grupla hareket ederek sloganlara katıldığı, uyarıya rağmen uzaklaşmadığı, hareketsiz kalarak polis müdahalesini beklediği açıklanmıştır.

10. Somut olayda başvurucu Veli Saçılık ve diğer kişiler, olay tarihinde gündüz yaptıkları toplantı ve gösteri yürüyüşünden sonra akşam 17.00’da aynı şekilde toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlemişlerdir. Başvurucular ellerinde pankartlarla basın açıklaması yapmışlar ve bu aşamaya kadar kolluk görevlilerinin müdahalesi olmamıştır. Basın açıklaması yapılmasından ve sloganlar atılmasından sonra kolluk görevlileri tarafından dağılmaları konusunda uyarılarda bulunulmuştur. Uyarılara rağmen topluluk dağılmadığı için kolluk görevlileri tarafından kalkanlar ile barikat kurulmuştur. Başvurucu Veli Saçılık’ın da aralarında bulunduğu göstericiler barikatı tekme ve tokatlarla aşmaya çalışmış, bunun üzerine tekrar ikazlarda bulunup dağılmaları istenmiş, fakat pet şişe, taş gibi cisimler atılması nedeniyle gruba müdahalede bulunulmuştur.

11. Öncelikle başvurucu Veli Saçılık’ın herhangi bir adli raporu olmadığı gibi, yaralanma veya darp cebir izini gösteren bir belge veya iddia da bulunmamaktadır.

12. Olayda, izinsiz yapılan toplantı ve gösteri yürüyüşünde sloganların atılması ve basın açıklaması yapılmasından sonra ikazlara rağmen toplantıya katılanların dağılmaması, bilakis kolluk görevlilerine direnilerek taş ve pet şişe atılması üzerine yapılan müdahale söz konusudur.

13. Cumhuriyet Savcılığı tarafından da olaya ilişkin ifadeler alınmış, görüntü kayıtları incelenmiş ve zor kullanma sınırının aşılmadığı soncuna varılmıştır. Savcılık tarafından yapılan soruşturmanın yetersiz olduğu söylenemeyeceği gibi olayın oluş şekli itibarıyla kolluk görevlilerinin zor kullanma yetkisini aştıkları da söylenemez.

14. Açıklanan nedenlerle, başvurucu Veli Saçılık yönünden insan haysiyetiyle bağdaşmayan

muamele yasağının ihlal edilmediği kanaatine vardığımdan, çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlali İddiası

15. Başvurucular, barışçıl nitelikte açıklama yapılırken kolluk görevlilerinin gerekmediği hâlde toplanan kişilere müdahale ettiğini, esasen basın açıklaması olarak dahi değerlendirilmeyecek bir gösteriyi engelleyerek toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

16. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının amacı ve mahiyeti dikkate alındığında bu hakkın, toplantı veya gösteri yürüyüşünün yapılacağı mekânı seçme serbestisini de kapsadığı anlaşılmaktadır. Zira toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlemenin amacı bir fikri açıklamak, ortak çıkarları savunmak, belli fikir ve kanaatler çerçevesinde kamuoyu oluşturmak ve siyasal karar organlarını etkilemek olup gösteri ve toplantı yürüyüşünün düzenlendiği mekân, açıklanan düşüncenin muhataplarına ulaşabilmesi ve tesir oluşturabilmesi bakımından önem taşımaktadır. Bu nedenle toplantı ve gösteri yürüyüşünün yapılacağı mekânın seçiminin kural olarak düzenleyicilerin takdirinde olması gerekmektedir. Bu itibarla bireylerin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleyecekleri yeri belirleme serbestîsini sınırlayan düzenlemeler bu hakka müdahale niteliği taşır (AYM, E.2014/101, K.2017/142, 28/9/2017, § 25).

17. Bu genel tespitten sonra elbette bu hakkın mutlak olduğu ve sınırlanamayacağı sonucu ortaya çıkmaz. Demokratik toplum bakımından taşıdığı öneme rağmen bu hak sınırsız olmayıp Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen güvencelere uygun olmak koşuluyla birtakım kısıtlamalara tabi tutulabilir. Anayasa’nın 13. maddesinde "Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz." denilmiştir. Buna göre toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının sınırlandırılmasında gözönünde bulundurulacak güvencelerden biri “Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı” kalınması koşuludur (AYM, E.2014/101, K.2017/142, 28/9/2017, § 27).

18. Anayasa’nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabileceği ifade edilmiştir. Buna göre demokratik toplumda vazgeçilmez bir hak teşkil eden toplantı ve gösteri yürüyüşleri, Anayasa’da belirtilen meşru amaçlardan birine dayanılarak ancak istisnai hâllerde sınırlandırılabilir. Ayrıca anılan maddenin üçüncü fıkrasında, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usullerin kanunda gösterileceği belirtilmek suretiyle kanun koyucuya düzenleme yetkisi tanınmıştır (AYM, E.2014/101, K.2017/142, 28/9/2017, § 28).

19. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, devlete birtakım pozitif yükümlülükler yüklemektedir. Bu yükümlülükler devletin, toplantı veya gösteriye katılanların bu haktan tam anlamıyla yararlanabilmesi için ve katılımcıların kısmen ya da tamamen şiddete yönelmesi veya toplantı veyahut gösterinin bütünüyle kamu düzenini bozucu bir yöne evirilmesi durumuna karşı ihtiyaç duyulan koruyucu tedbirleri almasını gerektirmektedir. Mahallin en büyük amirine de toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yapılabileceği yer ve güzergâhları belirleme yetkisi tanınmasının demokratik toplumda gerekli olmadığı sonucuna

ulaşılamaz (AYM, E.2014/101, K.2017/142, 28/9/2017, § 34).

20. Öte yandan Anayasa Mahkemesi, toplantı ve gösteri yer ve güzergahının belirlenmesine ilişkin 2911 sayılı Kanun'un 6. maddesindeki "…mahallin en büyük mülki amiri tarafından belirlenir." şeklindeki ibarenin Anayasa'nın 13., 26. ve 34. maddelerine aykırı olmadığına karar vermiş ve iptal istemlerini reddetmiştir (AYM, E.2014/101, K.2017/142, 28/9/2017, § 39).

21. Somut olayda, başvurucular, beraberindekilerle -saat 13.30'da ve 17.30'da araç trafiğine kapalı bir sokakta KHK ile kamu görevinden ihraç edilen ve bu nedenle açlık grevi yapan eylemcilere destek vermek, aynı zamanda kendilerinin/yakınlarının görevlerinden ihraç edilmelerini protesto etmek amacıyla bir araya gelmiştir. Bu toplantı yaklaşık iki yıllık bir zamana yayılan ve zaman zaman tekrarlanan bir protesto gösterisi niteliğindedir.

22. Göstericilerin saat 13.30 ve 17.30'da yapmış oldukları toplantı ve gösterilerde sloganların atıldığı, pankartların taşındığı ve basın açıklaması yapıldığı açıktır. Kolluk görevlilerinin grubun tüm faaliyetlerine izin verdiği ve bu eylemlerin gerçekleştirilmesinden sonra da dağılmaları için ikazlarda bulunduğu da tartışma dışıdır.

23. Başvuruculaların amacının protesto etmek olduğu dikkate alındığında, mahallin en büyük mülki amirinden izin alınmaksızın yapılan toplantı ve gösteri yürüyüşüne müdahale edilmediği, grubun eylemlerini tamamlamasından sonra dağılmaları konusunda birden fazla uyarıya rağmen dağılmadıkları, kolluk görevlilerinin kalkanlardan yaptıkları barikata taş ve pet şişeler attıkları, bunun üzerine gruba müdahalede bulunulduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla başvuruculaların toplantı ve gösteri yürüyüşünü düzenleme amaçlarının hasıl olduğu, toplantı ve gösteri yapılmasına, basın açıklaması ve sloganlar atılmasına engel olunmadığı belirlenmiştir.

24. Toplantı ve gösterinin amacının gerçekleştirilmesine ve uyarılara rağmen dağılmayan gruba yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunduğu, meşru bir amacının olduğu ve geçekleşen koşullarına göre demokratik bir toplumda gerekli ve ölçülü olmadığının söylenemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır.

25. Açıklanan nedenlerle somut olay yönünden, başvuruculaların toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edilmediği kanaatine vardığımdan, çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Üye İrfan FİDAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucular, barışçıl nitelikteki toplantının dağıtılması nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü haklarının; müdahale sırasında kolluğun güç kullanması ve bu olaya yönelik şikâyetin etkili soruşturulmaması nedeniyle de insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Mahkememiz çoğunluğu, toplantıya müdahalenin demokratik bir toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığını belirterek toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının; başvuruculara müdahale eden kamu görevlileri hakkında yürütülen soruşturmanın etkili ve yeterli olmadığı gerekçesiyle de insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Çoğunluğun bu yöndeki görüşüne katılmıyorum.

2. DHKP/C terör örgütünün memur yapılanması olan Devrimci Memur Hareketi'nin 13/6/2017 tarihinde, 679 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması

Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile kamu görevinden ihraç edilen N.G., S.Ö. ve A.K.nın 11/3/2017 tarihinden beri devam eden süresiz açlık grevini desteklemek amacıyla Yüksel Caddesi'ndeki İnsan Hakları Heykeli önünde oturma eylemi ve basın açıklaması organize ettiği, 13/6/2017 tarihinde 13.15-13.30 saat aralığında başvurucu Veli Saçılık ile diğer başvurucunun da olduğu beş kişinin heykelin önüne geldiği, Veli Saçılık'ın elinde "[N.] ve [S.] İşe Geri Alınsın" yazılı pankartın olduğu halde "Bizler tam 216 gündür burada insan hakları anıtının önünde direnişteyiz. [N.] ve [S.nin] açlık grevinin 97. günü biz diyoruz ki KHK ile bir gecede bizi işimizden atamazsınız. Biz size karşı direniriz ve direnmeye devam ederiz. İnsan hakları anıtının önünde oluşturduğunuz utanç duvarını kaldırın. Biz defalarca seslendik size burada eylemimiz günlerdir sürüyor, burada eylem yapmamız tamamen yasaldır, tamamen meşrudur. Bu meşruluk karşısında polis bize şiddet uyguluyor. Biz bu şiddete karşı burada direniyoruz. Akşam 18.00'da basın açıklamasında görüşmek üzere." şeklinde açıklama yaptığı, bununla yetinmeyip, ardından yayaların geçişini engelleyecek biçimde beklemeye başladığı, kolluk görevlilerinin grubu dağılmaları konusunda megafonla üç kez uyarmasından sonra topluluğun bir başka sokağa yöneldiği, başvurucu Veli Saçılık'ın "[N.], [S.] onurumuzdur. İşimizi geri istiyoruz. Yaşasın açlık grevi direnişimiz. Zafer direnen emekçinin olacak" diyerek slogan attığı ve "[N.] ve [S.yi] yaşatacağız, onlara bunu yapanlar tarihe hesap verecekler, hesap vermeye devam edecekler. Yılmadık, yılmayacağız. Akşam 18.00'da buluşmak üzere dönüyoruz." şeklinde açıklama yaparak gruba çağrı yaptığı, devamında başvurucunun "[N.G.] ve [S.Ö.nün] sağlık durumları çok kritik bir aşamaya girmiştir. Biz arkadaşlarımızın sağlığı için, onların işe dönmesi için, tabi ki bizim de işe dönmemiz için, burada sesimizi yükseltmeye, bu zalimliğe zulme karşı baş kaldırmaya, isyan etmeye devam edeceğiz. Bütün halkımızı da bekliyoruz bu sokağa. Artık gaz atmayın diyoruz. Burada haklı, meşru Anayasa hakkımızı kullanıyoruz. Buna saldıranlara daima cevabımız direniş olacaktır. Yaşasın [N.], yaşasın [S.]" şeklinde açıklama yaptığı, "Hak verilmez alınır, zafer sokakta kazanıldı." şeklinde slogan atmayı sürdürdüğü; saat 17.30'da başvurucu Veli Saçılık ve beraberindeki on beş kişinin Konur Sokak'ta bulunan Türkiye Mimarlar Mühendisler Odası Başkanlığı önünde toplandığı, otuz kişiye ulaşan grubun saat 17.58'de İnsan Hakları Heykeli'nin önüne geldiği ve benzer mahiyette basın açıklaması yaptığı ve slogan atığı, basın açıklamasının ardından kolluk görevlilerince tekrar dağılmaları hususunda gruba birden fazla uyarı yapıldığı ve süre verilerek grubun dağılmasını beklendiği, ancak ikazlara rağmen topluluğun dağılmaması üzerine polisin, kalkanları ile barikat kurduğu, göstericilerin barikatı tekme ve yumruklarla aşmaya çalışması üzerine kademeli olarak zor kullanıldığı, akabinde göstericilerin taş, pet şişe gibi cisimlerle kolluk görevlilerine atarak direndiği, yeniden megafonla ikaz edilen grubun dağılmamakta ısrar etmesi nedeniyle kalkan, biber gazı ve point kullanılarak gruba müdahalede bulunulduğu anlaşılmaktadır.

3. Anayasa Mahkemesi, toplantı hakkının bildirim usulüne bağlanabileceğini daha önceki kararlarında belirtmiştir. Söz konusu bildirimin amacı toplantı, yürüyüş veya diğer gösterilerin düzgün bir şekilde yapılmasını güvence altına almak için yetkililere makul ve uygun tedbir alma imkânı sağlamak olduğu sürece genel olarak hakkın özüne dokunmaz. Bildirim usulünün uygulanmasının amacı, toplantı hakkının etkin şekilde kullanılması imkânını sağlamaktır (Dilan Ögüz Canan [GK], B. No: 2014/20411, 30/11/2017, § 39; Ali Rıza Özer ve diğerleri, [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, § 122). Toplanma özgürlüğünün kullanımından kaynaklanan kamu düzenine yönelik tehditlerin gerçeklik değeri taşıması hâlinde yetkili makamlar bu tehditleri bertaraf etmek amacıyla tedbirler alabilirler. Bu tedbirlere aykırı toplantılar düzenlenmesi, bu tür toplantılara katılınması veya bu tür

toplantılarda suçlar işlenmesi hâlinde de ceza verilebilir (Dilan Ögüz Canan, § 40; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, [GK], B. No:2014/920, 25/5/2017, § 81).

4. Somut olayda başvuruculaın da içinde bulunduğu kişiler hakkında kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçunu işledikleri nedeniyle kamu davası açılmış, yargılama sonucunda suçun kanuni unsurlarının oluşmadığı kanaatine varılarak beraat kararı verilmiştir. Başvuruculaın da içinde olduğu başlangıçta beş kişiyle başlayıp sonrasında 30 kişiye ulaşan gruba kolluk görevlileri, eylemin kanunsuz olduğunu bildirerek dağılmaları yönünde sözlü bildirimde bulunmuş, fakat gösteriye katılanların sözlü ve fiziki saldırıda bulunarak karşılık vermeleri üzerine gösteri, kamu düzenini bozan bir evreye dönüşmüş ve barışçıl olmaktan çıkmıştır. Başvurucular da kolluk görevlilerinin ihtarlarına rağmen dağılmayan grubun içinde yer almaktadır. Toplantıya katılanların dağılmamaları üzerine gerçekleştirilen müdahalenin, bozulan kamu düzeninin tekrar teminini sağlamaya yönelik olduğu görülmektedir. Kolluk görevlileri, kanunun verdiği yetki çerçevesinde görev ve yetki kullanımında bulunmuşlardır.

5. Başvurucular tarafından toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına hukuka aykırı şekilde ve orantısız güç kullanarak müdahalede bulunan kolluk görevlileri hakkında Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunulmuş; Başsavcılık, kolluk görevlilerinin yetkileri dâhilinde güç kullanarak toplantıyı dağıttıkları gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir. Başvuruculaın itirazını inceleyen sulh ceza hâkimliği de Başsavcılık kararının usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle itirazın reddine karar vermiştir. Dolayısıyla, Başsavcılık ve sulh ceza hâkimliği kararları dikkate alındığında başvuruculaın şikâyeti yönünden etkili ve yeterli bir soruşturmanın yapılmadığı söylenemeyecektir.

6. Açıklanan nedenlerle, başvuruculaın Anayasa’nın 17.maddesinin üçüncü fıkrasında korunan kötü muamele yasağının ve 34.maddesinde korunan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edilmediği kanaatini taşıdığımdan çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Üye Muhterem İNCE

AYDIN GÜLŞAN

B. No: 2018/12630 | Karar tarihi: 11.07.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/12630

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYDIN GÜLŞAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/12630)

Karar Tarihi: 11/7/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Elif ÇELİKDEMİR ANKITCI

Başvurucu : Aydın GÜLŞAN

Vekili : Av. Süleyman YALÇINTAŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, gözaltı sürecinde hukuka aykırı kuvvet kullanımına yönelik şikâyetin etkili soruşturulmaması nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 24/4/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler doğrultusunda tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. 1988 yılı doğumlu olan başvurucu, Türk Hava Kuvvetleri Hava Harp Okulunda üsteğmen askerî rütbesiyle görev yapmaktayken 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî darbe teşebbüsü gerçekleşmiş ve Bakanlar Kurulu tarafından ülke genelinde 21/7/2016 tarihinden itibaren doksan gün süreyle olağanüstü hâl (OHAL) ilan edilmesine karar verilmiştir (darbe teşebbüsüne ilişkin sürece ilişkin detaylı açıklamalar için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017).

9. İstanbul TEM otoyolundaki Sultanbeyli gişeleri civarında 15/7/2016 tarihinde darbe teşebbüsüyle ilgili olarak meydana gelen olaylar sırasında orada bulunduğunu ifade eden başvurucu, 16/7/2016 tarihi sabahında askerî darbe teşebbüsüne katıldığı şüphesiyle yakalanarak gözaltına alınmış ve hakkında ceza soruşturması başlatılmıştır. 16/7/2016 ile 20/7/2016 tarihleri arasında gözaltında tutulan başvurucu, 20/7/2016 tarihinde tutuklanarak ceza infaz kurumuna yerleştirilmiştir.

10. Başvurucu, gözaltına alınma esnasında direnmediğini, rızasıyla kolluk merkezine gittiğini ve bu ana dair görüntülerinin bir video internet sitesinde (Youtube) bulunduğunu beyan etmiş; internet sitesinin linkini başvuru formuna eklemiştir. Anayasa Mahkemesince bahse konu internet adresindeki görüntüler izlenmiştir. Görüntülerde, kolluk görevlisi olduğu tahmin edilen bir kişinin başvurucu olduğu belirtilen kişiyle konuşması yer almaktadır. Çoğunlukla başvurucu olduğu belirtilen kişinin yüzü görüntülere yansımasa da kısa süreliğine başvurucunun yüzü görüntülenmekte ve bu görüntüde yüzünde ekimoz (morluk) olduğu anlaşılmaktadır. Kamera görüntülerinde herhangi bir fiziksel temas bulunmamaktadır.

11. Başvurucu, gözaltındayken kolluk görevlilerince darbedildiğini iddia ederek vekili vasıtasıyla 3/3/2017 tarihinde İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına şikâyette bulunmuştur.

12. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 15/3/2017 tarihinde başvurucunun gözaltında kaldığı nezarethaneyi gösteren kamera görüntülerini ilgili kolluk biriminden talep etmiştir. Kolluk birimi nezarethaneyi gösteren kamera kayıtları altmış gün süreyle saklandığından istenen görüntülere ulaşılamadığını bildirmiştir.

13. Başvurucu hakkında gözaltı süresi boyunca alınan sağlık raporları İstanbul Adli Tıp Şube Müdürlüğüne (Adli Tıp Kurumu) gönderilerek başvurucunun yaralanmasının niteliğinin tespit edilmesi istenmiştir (Başvuruya eklenmeyen ancak soruşturma evrakları içerisinde bulunan bu raporlar okunaklı değildir.). Adli Tıp Kurumunca önceki sağlık raporlarına atıfla 7/11/2017 tarihinde düzenlenen sağlık raporu şöyledir:

"Sultanbeyli Devlet Hastanesinin 16.07.2016 tarihli 25304 sayılı raporunda; darp ifadesi ile geldiği, el bileklerinde kelepçe izi, her iki göz çevresinde ekimoz ve ödem, saçlı deride yer yer en büyüğü 3x4cm olan ödemli alan, sağ yanağı kaplayan kızarıklık, sol kulak altından boyuna uzanan kızarıklık ve ödem, göğüs ön yüz sternum üzerinde kızarıklık, sol kürek kemiği üzerinde 8x10cmlik kızarık alan olduğu,

17.07.2016 tarihli 25600 sayılı raporunda; sağ ön kostolomber bölgede 3x3cmlik morluk, ekimoz, sağ kürek kemiği üzerinde 2 adet paralel ekimoz, yüz sağ tarafta yaygın ödem, ekimoz, morluk, her iki göz etrafında yaygın ödemi ekimoz, morluk, hassasiyet, sol kulak

kepçesinde ödem, ekimoz, alt çene sol yanak bölgesinde 3x1cmlik kabuklanmış yara, sol el bileğinde kelepçe izine bağlı çepeçevre kabuklanmış yara izi, sol kürek kemiği üzerinde 8x12cmlik ekimoz, ağız içi her iki yanak bölgesinde ekimoz ve ödem olduğu,

18.07.2016 tarihli 25628 sayılı raporunda; 1 gün önceki bulguların aynen görüldüğü, aynı şahsa ait 19.07.2016 tarihli 25900 sayılı raporda sağ gözde kanlanma, her iki göz çevresinde 2x2cmlik ekimoz ve küçük lezyonlar olduğu,

Şubemizin 20.07.2016 tarihli 11639 sayılı raporunda; göz altına alındıktan sonra harici bir lezyon olmadığının belirtildiği, yaygın yumuşak doku arızasının;

Kişinin yaşamını tehlikeye sokmadığı,

Basit bir tıbbi müdahaleyle giderilebilecek ölçüde hafif nitelikte OLMADIĞI..."

14. İstanbul Başsavcılığı 3/11/2017 tarihinde başvurucunun şikâyeti ile ilgili soruşturmayı bir başka şikâyetçinin soruşturmasıyla birleştirerek 4/12/2017 tarihinde iddia olunan suç yerinin bağlı bulunduğu İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) yetkisizlik kararıyla göndermiştir.

15. Başsavcılık 14/2/2018 tarihinde başvurucunun şikâyetiyle ilgili olarak şüpheli "Tuzla İlçe Emniyet Müdürlüğü görevli polis memurları, Sultanbeyli İlçe Emniyet Müdürlüğü görevli polis memurları, İl Emniyet Müdürlüğü polis memurları" hakkında kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar vermiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

"Her iki müştekinin raporlarında BTM ile giderilebilecek şekilde yaralanma bulgularının bulunduğu, ancak yaralanmalarının gözaltında/yeni oluşmuş tespitleri içermediği, ilk gözaltına alınmaları sırasında tespit edilen bulgular haricinde yeni oluşmuş bulgu ve tespitlerin bulunmadığının belirtildiği, yaralanmalarının hain darbe girişimi sırasında şahısların yakalanmalarını temin sırasında kolluk kuvvetine, kaçma ve direnmelerini kıracak ölçüde zor kullanarak yakalama işlemi kapsamında kaldığı, kanunun tanıdığı görevinin gerektirdiği ölçü dışında şüpheliler tarafından kasten yaralandıklarına ilişkin müştekilerin salt soyut iddiaları dışında dava açmayı gerektirir yeterli delil elde edilemediğinden şüpheliler hakkında kamu adına KOVUŞTURMAYA YER OLMADIĞINA..."

16. Başvurucunun Başsavcılık kararına itirazı, İstanbul Anadolu 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin 15/3/2018 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

17. Ret kararı başvurucuya 20/3/2018 tarihinde tebliğe çıkarılmıştır.

18. Başvurucu 23/3/2018 tarihinde ret kararını tebliğ aldığını beyan ederek 24/4/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

19. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Kasten yaralama" kenar başlıklı 86. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kasten başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Kasten yaralama fiilinin kişi üzerindeki etkisinin basit bir tıbbi müdahaleyle giderilebilecek ölçüde hafif olması halinde, mağdurun şikayeti üzerine, dört aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunur.

(3) Kasten yaralama suçunun;

...

d) Kamu görevlisinin sahip bulunduğu nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle,

...

İşlenmesi hâlinde, şikayet aranmaksızın, verilecek ceza yarı oranında artırılır."

20. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Bir suçun işlendiğini öğrenen Cumhuriyet savcısının görevi" kenar başlıklı 160. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar."

B. Uluslararası Hukuk

21. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 3. maddesi şöyledir:

"Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere tabi tutulamaz."

22. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Sözleşme'nin 3. maddesi ile ilgili içtihatlarında kötü muamele yasağının demokratik toplumların en temel değeri olduğunu vurgulamış; terörle ya da organize suçla mücadele gibi en zor şartlarda dahi mağdurların davranışlarından bağımsız olarak işkence, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlerin Sözleşme'yle yasaklandığını belirtmiştir. AİHM, kötü muamele yasağının Sözleşme'nin 15. maddesinde belirtilen toplum hayatını tehdit eden kamusal tehlike hâlinde dahi hiçbir istisnaya yer vermediğine dair içtihatlarını da hatırlatmıştır (Selmouni/Fransa, B. No: 25803/94, 28/7/1999, § 95; Labita/İtalya [BD], B. No: 26772/95, 6/4/2000, § 119).

23. Öte yandan bir muamele veya cezanın kötü muamele olduğunun söylenebilmesi için eylemin minimum ağırlık eşiğini aşması beklenir (Costello-Roberts/Birleşik Krallık, B. No: 13134/87, 25/3/1993, § 30; Raninen/Finlandiya, B. No: 20972/92, 16/12/1997, § 55; Erdoğan Yağız/Türkiye, B. No: 27473/02, 6/3/2007 §§ 35, 37; Gafgen/Almanya [BD], B. No: 22978/05, 1/6/2010, §§ 88, 90).

24. AİHM, sağlıklı olarak gözaltına alınan bir kişinin serbest bırakıldığı sırada yaralanmış olması hâlinde bu yaralanmanın nasıl oluştuğu konusunda geçerli bir açıklama getirmenin devletin yükümlülüğünde olduğunu belirtmiştir (Selmouni/Fransa, § 87).

25. AİHM, Sözleşme'nin 3. maddesinin tartışılabilir ve makul şüphe uyandıran kötü muamele iddialarının etkin biçimde soruşturma yükümlülüğü getirdiğine dikkat çekmektedir (Labita/İtalya, § 131; Tepe/Türkiye, B. No: 31247/96, 21/12/2004, § 48). AİHM'in içtihadında tanımlanan etkinlik için minimum standartlar soruşturmanın bağımsız, tarafsız, kamu denetimine açık olmasını, yetkili makamların titizlikle ve süratli biçimde çalışmasını gerektirmektedir (Çelik ve İmret/Türkiye, B. No: 44093/98, 26/10/2004, § 55; Mammadov/Azerbaycan, B. No: 34445/04, 11/1/2007, § 73).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

26. Anayasa Mahkemesinin 11/7/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

27. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak, geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

28. Başvurucu; gözaltında işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını, devletin işkence yapmama yükümlüğünü ihlal ettiği gibi üçüncü kişilerden gelen saldırıları da önlemeyerek pozitif yükümlülüğünü ihlal ettiğini, diğer yandan Başsavcılık tarafından hiçbir gerekçe sunulmaksızın takipsizlik kararı verildiğini ve delil araştırılmadığını, darbe olayına karıştığına ilişkin olarak ön yargıyla soruşturma yapıldığını, bu nedenle kötü muamele yasağı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

29. Anayasa’nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.”

30. Anayasa’nın "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesi şöyledir:

“Devletin temel amaç ve görevleri, … Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

31. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurunun temeli başvurucunun gözaltı sürecinde kötü muameleye maruz kalma iddiasına dayanmakta olup bu nedenle inceleme kötü muamele yasağıyla sınırlı yapılmıştır.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

32. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

33. Devletin kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüğünün usule ilişkin bir boyutu bulunmaktadır. Bu usul yükümlülüğü çerçevesinde devlet, her türlü fiziksel ve ruhsal saldırı olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır. Bu tarz bir soruşturmanın temel amacı, söz konusu saldırıları önleyen hukukun etkin bir şekilde uygulanmasını güvenceye almak ve karıştıkları olaylarda kamu

görevlilerinin ya da kurumlarının kendi sorumlulukları altında meydana gelen olaylar için hesap vermelerini sağlamaktır (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 110).

34. Yürütülecek ceza soruşturmaları, sorumluların tespitine ve cezalandırılmalarına imkân verecek şekilde etkili ve yeterli olmalıdır. Soruşturmanın etkili ve yeterli olduğundan söz edilebilmesi için soruşturma makamlarının resen harekete geçerek olayı aydınlatabilecek ve sorumluların tespitine yarayabilecek bütün delilleri toplamaları gerekir. Dolayısıyla kötü muamele iddialarının gerektirdiği soruşturma bağımsız bir şekilde hızlı ve derinlikli yürütülmelidir. Diğer bir ifadeyle yetkililer, olay ve olguları ciddiyetle öğrenmeye çalışmalı; soruşturmayı sonlandırmak ya da kararlarını temellendirmek için çabuk ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalıdır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 114).

35. Devletin pozitif yükümlülüğü kapsamında bazen tek başına soruşturma yapılmamış olması veya yeterli soruşturma yapılmamış olması da kötü muamele teşkil edebilmektedir. Dolayısıyla şartlar ne olursa olsun yetkililer, resmî şikâyet yapılır yapılmaz harekete geçmelidir. Şikâyet yapılmadığında bile işkence veya kötü muamele olduğunu gösteren yeterli, kesin belirtiler olduğunda soruşturma açılması sağlanmalıdır. Bu bağlamda soruşturmanın derhâl başlaması, bağımsız biçimde, kamu denetimine tabi olarak özenli ve süratli yürütülmesi, bir bütün olarak etkili olması gerekir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 116).

36. Soruşturma sonucunda alınan kararın soruşturmada elde edilen tüm bulguların kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayalı olması, bunun yanı sıra söz konusu kararın vücut bütünlüğüne yönelik müdahalenin Anayasa'nın aradığı zorunlu bir durumdan kaynaklanan ölçülü bir müdahale olup olmadığına yönelik bir değerlendirme içermesi de gerekmektedir (Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014, § 99).

37. AİHM kararlarında bir kişinin sağlıklı hâldeyken gözaltına alındığı ancak salıverildiği zaman vücudunda yaralanma tespit edildiği durumlarda söz konusu yaralanmanın nasıl oluştuğu hususunda makul bir açıklama getirme ve mağdurun bu yöndeki iddialarını şüphede bırakacak kanıtları sunma yükümlülüğünün devlete ait olduğu, özellikle ilgili iddiaların doktor raporları ile doğrulandığı hâllerde Sözleşme'nin 3. maddesi anlamında sorunların ortaya çıkacağı ifade edilmiştir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 94).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

38. Başvurucu, darbe teşebbüsüne karıştığı şüphesiyle yakalanarak gözaltına alınmış; ardından tutuklanmıştır. Gözaltına alındıktan sonra kolluk merkezinde tutulduğu süre boyunca fiziksel şiddete maruz kaldığını ileri süren başvurucunun kolluk görevlilerinden şikâyetçi olması üzerine ceza soruşturması başlatılmıştır.

39. Başvurucu hakkında düzenlenen sağlık raporlarında başvurucunun gözaltına alındığı tarihten beri bir kısım fiziki yaralanmalarının olduğu tespit edilmiştir. Başsavcılık, başlattığı soruşturma kapsamında başvurucunun yaralanmasının niteliğinin tespit edilmesi amacıyla Adli Tıp Kurumundan görüş sormuş, Adli Tıp Kurumu yaralanmanın basit tıbbi müdahaleyle giderilebilecek ölçüde hafif olmadığını tespit etmiştir.

40. Buna karşın soruşturmada başvurucunun şikâyet ve delillerinin tespiti amacıyla ayrıntılı olarak ifadesi alınmamış, vekili aracılığıyla sunulan şikâyet dilekçesiyle yetinilmiştir. Dolayısıyla bir yandan soruşturmaya başvurucunun etkin katılımı sağlanmamış, diğer yandan delil tespiti özensiz yapılmıştır. Ayrıca soruşturma makamınca şüpheli kolluk görevlilerinin kimliklerini belirlemeye yönelik herhangi bir işlem yapılmamıştır. Başsavcılık

tarafından gözaltı kamera kayıtlarına ulaşılmamış ve başkaca bir araştırma yapılmasına gerek duyulmaksızın kimliği belirli olmayan kolluk görevlileri hakkında kovuşturma yapılmamasına karar verilmiştir.

41. Başsavcılığın kararının gerekçesinde, başvurucunun yaralanmasının basit tıbbi müdahaleyle giderilebilecek ölçüde hafif olduğu, yakalanması sırasında tespit edilen bulgular haricinde gözaltında kaldığı sürece yeni oluşmuş bulgu veya tespitlerin bulunmadığı, dolayısıyla yakalanma sırasında kolluk görevlilerinin zor kullanması nedeniyle başvurucunun yaralandığı değerlendirilmiş; neticede başvurucunun iddiaları soyut bulunmuştur.

42. Başvurucu; yakalanması anında kolluk görevlilerine direnmediğini, bu hususun kameralara yansıdığını ileri sürmüştür. Görüntülerin yayımlandığı iddia edilen internet sitesinin adresi soruşturma makamına delil olarak sunulmuş ancak Başsavcılık tarafından görüntülerin çözümü yapılmamıştır. Kaldı ki anılan görüntülerin Başsavcılıkça izlendiğine veya değerlendirildiğine ilişkin veri soruşturma dosyasında bulunamamıştır.

43. Bireysel başvuru formunda da incelenmesi talep edilen söz konusu görüntülerde kolluk görevlilerinin başvurucu olduğu belirtilen kişiye fiziksel müdahalesi bulunmamakla birlikte sadece başvurucunun yüzünde morluk olduğu görünmektedir. Öte yandan Adli Tıp Kurumu raporunda atıf yapılan sağlık raporları incelendiğinde de başvurucunun yakalandığı gün yaralanması bulunduğu anlaşılsa da Başsavcılık değerlendirmesinin aksine gözaltı boyunca tespit edilen bazı fiziksel yaralanma bulgularının günden güne kısmen değişiklik gösterdiği (ilk raporda bulunmamakla birlikte ikinci raporda sağ ön kostolomber bölgede 3x3cmlik morluk, ekimoz, sağ kürek kemiği üzerinde 2 adet paralel ekimoz bulunduğu) gözlemlenmiştir. Bu değişikliklerin nedeni Başsavcılıkça araştırılmamıştır.

44. Tüm bu eksikliklere ek olarak başvurucunun yakalanma anında direnmediği için yaralanmalarının gözaltı sürecinde oluştuğu iddiası ile görüntüler ve raporlar arasındaki yaralanma bulgularının farklılığı karşılanmamıştır. Başvurucunun kolluk görevlilerine karşı direnip direnmediği hususu dahi Başsavcılıkça araştırılmadan başvurucudaki yaralanmanın yakalama esnasında oluştuğuna ilişkin doğrudan bir kanaate ulaşılması mevcut delillerin nesnel analiz edildiği izlenimini zayıflatmaktadır.

45. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutu itibarıyla ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

İrfan FİDAN ve Muhterem İNCE bu görüşe katılmamıştır.

46. Yukarıda belirtilen tespitler ışığında soruşturmadaki eksiklikler nedeniyle başvurucunun şikâyetine konu ettiği olayın gerçekleşme koşulları konusunda veri bulunmadığı nazara alındığında bu aşamada kötü muamele yasağının maddi boyutu itibarıyla bir inceleme yapılmasının olanaksız olduğu değerlendirilmiştir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

47. Başvurucu ihlalin tespit edilmesini istemiş ve 1.000.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

48. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği soruşturma merciince yapılması gereken iş, yeniden soruşturma işlemlerini başlatmak ve

Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

49. Ayrıca başvurucuya manevi zararları karşılığında net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

C. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE İrfan FİDAN ve Muhterem İNCE'nin karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

D. Kararın bir örneğinin kötü muamele yasağının usule ilişkin boyutunun ihlalinin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığına (Sor.2017/215328) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2023 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu, gözaltında fiziksel şiddete maruz kaldığını, ancak eylemi gerçekleştiren görevliler hakkında etkili soruşturma yürütülmediğini belirterek kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Mahkememiz çoğunluğu, başvurucunun yaralanmasına ilişkin yürütülen soruşturmanın etkili ve yeterli olmadığı gerekçesiyle kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Çoğunluğun bu yöndeki görüşüne katılmıyorum.

2. 15 Temmuz 2016 günü askerî darbe teşebbüsünün gerçekleştiği esnada Türk Hava Kuvvetleri Hava Harp Okulunda üsteğmen askerî rütbesiyle görev yapan başvurucunun İstanbul TEM otoyolundaki Sultanbeyli gişeleri civarında darbe teşebbüsüne karıştığı şüphesiyle 16/7/2016 günü sabahında yakalanarak gözaltına alınmış ve hakkında ceza soruşturması başlatılmıştır. 16/7/2016-20/7/2016 tarihleri arasında gözaltında tutulan başvurucunun 20/7/2016 tarihinde ise tutuklanmasına karar verilmiştir.

3. Devletin, bireyin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına saygı gösterme yükümlülüğü, öncelikle kamu otoritelerinin bu hakka müdahale etmemelerini, yani anılan maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen şekillerde kişilerin fiziksel ve ruhsal zarar

görmelerine neden olmamalarını gerektirir. Bu, devletin bireyin vücut ve ruh bütünlüğüne saygı gösterme yükümlülüğünden kaynaklanan negatif ödevidir (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 81). Devletin, kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamında sahip olduğu bu pozitif yükümlülüğün bir de usuli boyutu bulunmaktadır. Bu usul yükümlülüğü çerçevesinde devlet, doğal olmayan her türlü fiziksel ve ruhsal saldırı olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmi bir soruşturma yürütmek durumundadır. Bu tarz bir soruşturmanın temel amacı, söz konusu saldırıları önleyen hukukun etkin bir şekilde uygulanmasını güvenceye almak ve kamu görevlilerinin ya da kurumlarının karıştığı olaylarda, bunların sorumlulukları altında meydana gelen olaylar için hesap vermelerini sağlamaktır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 110).

4. Kötü muamele iddialarına ilişkin etkili bir soruşturmanın başlatılabilmesi için, öncelikle işkence ve kötü muamele konusundaki iddialar, uygun delillerle desteklenmelidir. İddia edilen olayların gerçekliğini tespit etmek için, her türlü makul şüpheden uzak kanıtların varlığı gerekir. Bu nitelikteki bir kanıt, yeterince ciddi, açık ve tutarlı emarelerden ya da aksi ispat edilemeyen birtakım karinelerden de oluşabilir. Ancak bu uygun koşulların tespiti halinde bir soruşturma yükümlülüğün gerekliliğinden bahsedilebilir (C.D., B. No: 2013/394, 6/3/2014, § 28).

5. Somut olayda başvurucu, gözaltında işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını, buna karşılık Başsavcılık tarafından hiçbir gerekçe sunulmaksızın ve delil araştırması yapmaksızın ilgili kamu görevlileri hakkında takipsizlik kararı verildiğini belirtmiştir. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının anılan şikâyet üzerine, 15/3/2017 tarihinde başvurucunun gözaltında kaldığı nezarethaneyi gösteren kamera görüntülerini ilgili kolluk biriminden talep ettiği, gözaltı süresi boyunca alınan sağlık raporlarını İstanbul Adli Tıp Şube Müdürlüğüne göndererek başvurucunun yaralanmasının niteliğini tespit edilmesini istediği görülmektedir.

6. Başsavcılık, başvurucunun raporunda; basit tıbbı müdahale ile giderilebilecek şekilde yaralanma bulgularının bulunduğu, ancak yaralanmasının gözaltında iken yani, yeni oluşmuş tespitleri içermediği, ilk gözaltına alınmaları sırasında tespit edilen bulgular haricinde yeni oluşmuş bulgu ve tespitlerin bulunmadığının belirtildiği; yaralanmaların darbe girişimi sırasında şahısların yakalanmalarını temin sırasında kolluk kuvvetine, kaçma ve direnmelerini kıracak ölçüde zor kullanarak yakalama işlemi kapsamında kaldığı, bu haliyle iddiasının somut bir delile dayanmadığı gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir. Başvurucunun itirazını inceleyen sulh ceza hâkimliği de Başsavcılık kararının usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle itirazın reddine karar vermiştir. Dolayısıyla Başsavcılık ve sulh ceza hâkimliği kararları dikkate alındığında başvurucunun şikâyeti yönünden etkili ve yeterli bir soruşturmanın yapılmadığı söylenemeyecektir.

7. Sonuç olarak, başvurucunun Anayasa’nın 17.maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlal edilmediği kanaatini taşıdığımdan çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Üye İrfan FİDAN Üye Muhterem İNCE

SARP VAHABİ

B. No: 2018/19972 | Karar tarihi: 11.07.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/19972

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SARP VAHABİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/19972)

Karar Tarihi: 11/7/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Gizem Ceren DEMİR KOŞAR

Başvurucu : Sarp VAHABİ

Vekili : Av. Seval ADALI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kamuoyunda Gezi Parkı olayları olarak bilinen gösterilere müdahale sırasında gözüne plastik mermi isabet etmesi sonucu bir gözünü kaybeden başvurucunun açtığı tam yargı davasının reddedilmesi nedeniyle kötü muamele yasağı ile gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 19/6/2018 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

4. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. 31/5/2013 tarihinde Taksim'de bulunan başvurucu, kamuoyunda Gezi Parkı olayları olarak bilinen gösterilere yapılan kolluk müdahalesi sırasında gözünden yaralanmıştır.

7. Hastaneye götürülen başvurucu aynı gün ameliyata alınmıştır. Ameliyat raporunda başvurucunun sol gözünden plastik mermi parçaları çıkarıldığı, plastik merminin kornea ve retinayı tamamen parçaladığı, göz içinde çok miktarda cıva bulunduğu kaydedilmiştir.

A. Ceza Soruşturmasına İlişkin Süreç ve Sağlık Raporları

8. Başvurucu, olaya ilişkin olarak 6/6/2013 tarihinde İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına şikâyette bulunmuştur. Bir şüpheli polis memuru hakkında soruşturma başlatılmıştır.

9. Yürütülen soruşturma kapsamında olay anına ilişkin kamera kaydı görüntüleri araştırılmış ve Adli Tıp Kurumundan sağlık raporu talep edilmiştir.

10. İstanbul Adli Tıp Şube Müdürlüğünün 12/12/2013 tarihli raporunda; kişideki sol göz perforasyonu yaralanmasının kişinin yaşamını tehlikeye sokan bir durum olmadığı, kişi üzerinde etkisinin basit tıbbi müdahaleyle giderilebilecek ölçüde hafif nitelikte olmadığı, kişide kemik kırığı tarif edilmediği, duyularından birinin işlevinin sürekli zayıflaması veya işlevini yitirmesi bakımından kişinin olay tarihinden 12 ay sonra yapılacak göz kontrolü muayenesi sonucunda kesin rapor düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

11. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Göz Hastalıkları Ana Bilim Dalı tarafından 31/12/2015 tarihinde, travmanın neden olduğu hasarın basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek ölçüde olmadığı, travmanın sol gözde kalıcı işlev kaybına neden olduğu, travmanın yüzde sabit esere ve kemik kırığına neden olduğu rapor edilmiştir. Başvurucuya göz protezi takılmıştır.

12. Olaya ilişkin bir kısım kamera kaydı görüntüsü ile fotoğrafların soruşturma dosyasına getirtildiği, başvurucunun yaralanmasına sebebiyet verdiği düşünülen tüfeği ateşleyen kolluk görevlisinin fotoğrafının İl Emniyet Müdürlüğüne gönderilerek görevlinin kimliğinin teşhis edilmesinin istendiği, ateşlenen tüfeğe ilişkin bilgi talep edildiği görülmüştür.

13. İl Emniyet Müdürlüğünün verdiği cevapta; kolluk görevlisinin kullandığı silahın Tip-1 model savunma tüfeği olduğu, bu silahta kullanılan fişeklerin göz yaşartıcı gaz içerebildiği bildirilmiştir. Anılan türde tüfeklerin olay günü teslim edildiği personeli gösterir bir zimmet tutanağı bulunmadığı, fotoğraftaki personelin yüzünde maske olması nedeniyle kimlik tespitinin yapılamadığı belirtilmiştir.

14. Dosya içinde mevcut fotoğraflar ve olay yerinden temin edilen görüntülerin bulunduğu CD'ler Jandarma Kriminal Laboratuvar Amirliğine gönderilerek şüphelilerin tespiti istenmiştir. 7/11/2016 tarihli kriminal uzmanlık raporunda fotoğraflardaki şahıslarla uyum sağlanamadığı belirtilmiştir.

15. 31/7/2017 tarihinde İstanbul Adli Tıp Kurumu Başkanlığı Adli Bilişim İhtisas Dairesi Ses ve Görüntü İnceleme Şubesinin düzenlediği bilirkişi raporunda görüntü örneklerinin karar vermek için yetersiz olduğunun değerlendirildiği bildirilmiştir.

16. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, olay tarihinden bu yana yapılan tüm araştırma, inceleme ve soruşturmalara rağmen şikâyetçinin yaralanmasına sebep olan şüpheli memurun kimliğinin tespit edilemediği gerekçesiyle daimî arama kararı vermiştir.

17. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 20/4/2018 tarihinde, şüphelinin atılı suçu işlediğine

dair hakkında dava açılmasını gerektirir nitelikte delil olmadığından ek kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar vermiştir.

18. 29/5/2018 tarihinde başvurucunun yaptığı itiraz, İstanbul 9. Sulh Ceza Hâkimliğince reddedilmiştir. 7/3/2022 tarihinde zamanaşımı süresinin dolduğu gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiştir. Anılan karara karşı başvurucu, itiraz etmiştir. İtiraz incelemesinin sonuçlanmadığı anlaşılmaktadır.

B. Tam Yargı Davası Süreci

19. 21/5/2014 tarihinde başvurucu, ilgili idareden tazminat talebinde bulunmuş; talebinin reddi üzerine İdare Mahkemesinde tam yargı davası açmıştır.

20. İstanbul 7. İdare Mahkemesi 28/11/2017 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...herkesin silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleyebileceği, ancak, Anayasa ve Kanuna aykırı şekilde toplantı ve gösteri yürüyüşünün düzenlenemeyeceği, bu şekilde gerçekleştirilen toplantı ve gösteriler karşısında idare tarafından uygulanacak fiillerin ve yaptırımların yine Kanunda öngörülen şekilde yerine getirileceği, idarenin tazmin sorumluluğundan bahsedilebilmesi için idare tarafından gerçekleştirilen bir eylemin, eylem sonucunda gerçekleşen bir zararın ve en önemlisi de eylem ile zarar arasında kurulan uygun illiyet bağının bulunması gerektiği, idarenin güvenlik kamu hizmetini yerine getirirken meydana gelen zararlardan dolayı tazmin yükümlülüğünün bulunup bulunmadığının, her olayın özelliğine göre değerlendirilmesi gerektiği, idari eylemler ile ortaya çıkan zarar arasında nedensellik bağının kurulması durumunda idarenin tazmin sorumluluğunun doğacağı, idari eylem ile zarar arasındaki nedensellik bağını kesen durumların varlığı halinde ise idarenin tazmin sorumluluğunun ortadan kalkabileceği, Anayasa ve Kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşleri sırasında, gösteri ve toplantı yürüyüşünde bulunanların, idare tarafından mevzuatta belirtilen usul ve esaslara uygun şekilde ihtar edilmelerine ve uyarılmalarına rağmen eylemlerine devam etmeleri sonucu, idare ajanlarının orantılı bir güç ile izinsiz yapılan gösteriyi dağıtması sırasında yaralanma durumlarının vuku bulmasında idarenin sorumluluğunun bulunmadığı, idare tarafından Anayasa ve Kanunda sınırları çizilen hükümlere aykırı fiil ve yaptırımların kullanıldığının ise ortaya konulamadığı, güvenlik kuvvetlerinin yukarıda hükümlerine ve açıklamalarına yer verilen yasal yetkiler çerçevesinde müdahalede bulunulduğu, davacının tüm dosya kapsamındaki beyanlarında, eylemlere katılmadığını ve tesadüfen arkadaşıyla yemek yemek için giderken olayların ortasında kalındığı iddia edilse de, ülke geneline yayılmış olayların dördüncü gününde, eylemlerin merkezi konumunda olan Taksim'de ve eylemcilerin en önünde (dava dilekçesindeki davacı beyanına göre) bulunan davacının, eylemlere destek vermek amacıyla kendi isteğiyle protesto gösterilerine katılmış olduğunun açık olduğu, bununla birlikte, her ne kadar davacı, yaralanmasının davalı idare personelinin kasıtlı ve yasal sınırları aşar mahiyette müdahalesi nedeniyle olduğunu belirtse de, bu hususu ispatlayacak bilgi ve belgelerin dosyaya ibraz edilmediği, dolayısıyla güvenlik kamu hizmetini yerine getiren kolluk kuvvetlerinin, kamu düzenini tesis etmek amacıyla, Anayasa ve Kanunların verdiği yetki kapsamında hareket ettiği ve davalı idarenin hizmet kusurunun ve bu durumda da sorumluluğunun bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Öte yandan, davacının yaralanmasına ilişkin olayla ilgili olarak davacı tarafından yapılan şikayete istinaden İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı bünyesinde soruşturma başlatıldığının davacı tarafından bildirilmesi üzerine, Mahkememizce yapılan 23.06.2017 tarihli ara karar

ile İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'ndan soruşturmanın safahatı sorulmuş, ara kararına cevaben gönderilen bilgi ve belgelerden, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yapılan 2014/70961 sayılı soruşturmanın ve davacının yaralanmasına sebebiyet veren kişi yada kişilerin tespitine yönelik araştırmanın devam ettiği anlaşılmakla, davacının yaralanmasına sebep olan eylemin davalı idare görevlileri tarafından, kasten ya da orantısız bir güç kullanılarak gerçekleştirildiğinin açık, net ve somut bir şekilde ortaya konulamadığı sonucuna varılmaktadır.

Bu durumda, davacının yaralanmasına ilişkin dava konusu olayda, davalı idarenin güvenlik kamu hizmetini ifa ederken, mevzuatın kendisine verdiği yetkilerin dışına çıkarak böyle bir fiilin meydana gelmesine sebebiyet verdiği hususunun somut olarak ortaya konulamaması sebebiyle, meydana gelen zarar ile idarenin eylemi arasında uygun bir illiyet bağı tespit edilemediğinden, davalı idarenin tazminat sorumluluğunun bulunduğunun ve davacının tazminat isteminin kabulüne olanak bulunmamaktadır."

21. İstanbul Bölge İdare Mahkemesi başvurucunun istinaf talebinin kesin olarak reddine karar vermiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

22. İlgili ulusal hukuk için bkz. Aslı Leman Atlı, B. No: 2018/4065, 5/10/2022, §§ 36-39.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Anayasa Mahkemesinin 11/7/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

24. Başvurucu; Taksim'de yemek yemek için bulunduğu sırada uyarı yapılmaksızın toplanan kalabalığa polisin müdahalede bulunduğunu, hedef gözeterek kendisini vurduğunu, karnına ve gözüne isabet aldığını, birçok ameliyat geçirdiğini, bir gözünü tamamen kaybettiğini belirterek kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

25. Anayasa’nın “Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı” kenar başlıklı 17. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

...

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.”

26. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği, Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunulabilmesi için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

27. Kamu görevlilerince gerçekleştirildiği iddia edilen kötü muamele şikâyetlerinde etkili yargı yolunun ceza soruşturması yolu olduğu kabul edilmiştir (Zeki Güngör, B. No: 2013/8491, 31/3/2016).

28. Somut başvuruda, ceza soruşturması sürecinde itiraz incelemesi aşamasının devam ettiği anlaşılmaktadır.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları

yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkı Kapsamındaki Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

30. Başvurucu; Taksim'de yemek yemek için bulunduğu sırada uyarı yapılmaksızın toplanan kalabalığa polisin müdahalede bulunduğunu, hedef gözeterek kendisini vurduğunu, karnına ve gözüne isabet aldığını, birçok ameliyat geçirdiğini, bir gözünü tamamen kaybettiğini, eğitimini aldığı gemi mühendisliği mesleğini tek gözle yapmasının mümkün olmadığını, hakkında askerlik yapamayacağına ilişkin rapor düzenlendiğini, erken yaşta tek gözünü kaybetmesi nedeniyle diğer gözünün de görme kaybına uğrama riski olduğunu, maruz kaldığı maddi ve manevi zararların tazmini talebiyle açtığı tam yargı davasının reddedildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

31. Bakanlık görüşünde, başvuruya konu adli süreçlere ilişkin bilgi ve belge sunulmuştur.

32. Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvurucu, olaya ilişkin ceza soruşturması bulunduğunu ancak kovuşturma aşamasına geçilemediğini, idarenin ağır hizmet kusuru sonucunda vücut bütünlüğünün ihlal edildiğini, protestolara katıldığının kabulü hâlinde dahi müdahalenin orantılı olduğunun kabul edilmesinin mümkün olmadığını, vücut bütünlüğü ihlal edildiği gibi hak arama hürriyetinin de ihlal edildiğini, idare mahkemesinin delilleri toplamadığını beyan etmiş; yeniden yargılama yapılmasında süre nedeniyle hukuki yarar bulunmaması nedeniyle tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

2. Değerlendirme

33. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

34. Kamu görevlileri tarafından gerçekleştirilen kötü muamele niteliğindeki eylemlere ilişkin tazminat imkânının medeni bir hak niteliğinde olduğu hususunda kuşku bulunmamaktadır. Bu nedenle Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının uygulanabilir olduğu açıktır (Yılmaz Yakut [GK], B. No: 2016/7749, 5/11/2020, § 48).

35. Somut olayda başvurucunun İdare Mahkemesinin yargılamasına ilişkin şikâyetleri adil yargılanma hakkı kapsamında gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

36. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

37. Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsamaktadır (Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75). Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında da “Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.” denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü

yüklenmiştir. Anayasa'nın bütünlüğü ilkesi gereği anılan Anayasa kuralı da gerekçeli karar hakkının değerlendirilmesinde gözönünde bulundurulmalıdır (Abdullah Topçu, § 76). Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır. Bu hak, tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri ve demokratik bir toplumda kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gereklidir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34). Mahkemeler, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) davanın esas sorunlarını inceledikleri gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte bulunması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir. Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi hak ihlaline yol açar (Sencer Başat ve diğerleri, §§ 35, 39).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

38. Başvurucu, toplumsal bir olaya kolluk güçleri tarafından yapılan müdahale esnasında gözüne plastik mermi isabet etmesi neticesinde yaralandığı iddiasıyla zararlarının tazminini talep etmiş; talebinin reddedilmesinin ardından tam yargı davası açmıştır.

39. İdare Mahkemesince yapılan yargılama sonucunda, meydana gelen zarar ile idarenin eylemi arasında uygun bir illiyet bağı tespit edilemediği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.

40. İdare Mahkemesi; ret gerekçesinde, başvurucunun eylemlere destek vermek amacıyla kendi isteğiyle protesto gösterilerine katıldığının açık olduğunu, güvenlik kamu hizmetini yerine getiren kolluk kuvvetlerinin kamu düzenini tesis etmek amacıyla Anayasa ve kanunların verdiği yetki kapsamında hareket ettiğini, davalı idarenin hizmet kusurunun ve sorumluluğunun bulunmadığını belirtmiştir. İdare Mahkemesi ayrıca olaya ilişkin olarak İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturmanın devam ettiğini, davacının yaralanmasına sebep olan eylemin davalı idare görevlileri tarafından kasten ya da orantısız bir güç kullanılarak gerçekleştirildiğinin açık, net ve somut bir şekilde ortaya konulamadığını belirtmiştir.

41. İdare Mahkemesinin kararına bakıldığında zarar ile eylem arasında illiyet bağı kurulamadığı, başvurucunun eyleme katılarak kendi kusuru ile zarara sebebiyet verdiği ve eylemin kasten ya da orantısız bir güç kullanılarak gerçekleştirildiğinin açık, net ve somut bir şekilde ortaya konulamadığı gibi farklı gerekçeler kullanıldığı görülmüştür.

42. Başvurucunun toplumsal gösteriye müdahale sırasında gözünden yaralandığı, gözünde plastik yabancı maddeler ve cıva tespit edildiği dosya kapsamında sabittir. Soruşturmanın hiçbir aşamasında başvurucunun yaralanmasının kamu personelinin eyleminden kaynaklanmadığına ilişkin bir iddia ya da bulgu ortaya konulmamıştır. Soruşturma dosyasındaki görüntülerden başvurucunun yaralanma anının tespit edilip edilmediği dosya kapsamından anlaşılamamakta ise de başvurucunun yaralanmasına sebebiyet verdiği düşünülen silahı ateşleyen kolluk personelinin kimlik tespitine Başsavcılık tarafından çalışıldığı, kimliğin tespit edilememesi üzerine başvurucunun yaralanmasına sebebiyet veren şüpheli memurun kimliğinin tespit edilmesi için daimî arama kararı verildiği görülmüştür. Bu kapsamda başvurucunun yaralanmasına bir memurun (kolluk görevlisinin)

sebebiyet verdiğinin değerlendirildiği anlaşılmıştır. Soruşturmanın nihayete ulaşamamasının nedeni başvurucunun yaralanma biçiminin tespit edilememesi değil yaralanmaya sebebiyet veren kolluk personelinin kimliğinin tespit edilememesidir. Başvurucunun bu yaralanma neticesinde gözünü kaybettiği de sağlık raporlarıyla sabittir. Bu durumda eylem ile zarar arasında illiyet bağı kurulamadığı yönündeki tespitin gerekçesi anlaşılamamıştır.

43. İdare Mahkemesinin ret gerekçesinde dikkat çeken bir diğer husus, başvurucunun yalnızca eyleme katılmış olması nedeniyle meydana gelen zarara kendi kusuru sonucu neden olduğudur. Ne var ki başvurucu hakkında olay günü başlatılan herhangi bir adli işlem dosyaya yansımamıştır. Dolayısıyla başvurucunun toplantıya katıldığı kabul edilse dahi saldırgan bir tutum sergilediğine ilişkin herhangi bir veri ve iddia bulunmamaktadır. Kaldı ki başvurucu etkisiz hâle getirilmeye ya da yakalanmaya çalışılırken maruz kaldığı bir bedensel kuvvet kullanımı sonucu ya da maruz kaldığı biber gazıyla değil gözüne plastik ve cıva içeren künt cisim isabet etmesi sonucu yaralanmıştır. Barışçıl olmayan bir gösteriyi dağıtmak amacıyla hatta kişinin saldırgan tutumları söz konusu olsa dahi bir kişiyi ağır yaralayacak biçimde yüze doğru fişek ateşlenmesi orantılı bir müdahale olarak kabul edilemeyecektir.

44. Başvurucunun yaralanmasına kasten sebebiyet verilip verilmediği de idarenin sorumluğunu ortadan kaldıran bir husus değildir. Eylem kasıtlı olarak gerçekleştirilmemiş olsa dahi müdahalenin planlanmasındaki hatalar, kolluk personelinin bilgi ve eğitim eksikliği ya da kamu personelinin dikkatsizliği sonucu zarar meydana gelebilecektir. Anılan hâllerde de idarenin zarardan sorumlu olacağı açıktır.

45. İdare Mahkemesi tarafından ceza soruşturması kapsamında ulaşılan ve başvurucunun iddialarını destekleyen delillerin dikkate alınmadığı, yargılama sonucunda varılan kanaati destekleyen unsurların ortaya konulmadığı görülmüştür. Neticede kötü muameleye maruz kalma iddiasına dayanan idari davada esası etkileyecek deliller değerlendirilmeksizin bir sonucuna ulaşılması ve ulaşılan sonucu destekler nitelikte başkaca deliller ortaya konulmamasının gerekçeli karar hakkını ihlal eder mahiyette olduğu kanaatine ulaşılmıştır.

46. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

47. Başvurucu ihlalin tespiti ve 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

48. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

49. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı

anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 7. İdare Mahkemesine (E.2014/1832, K.2017/2247) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 294,70 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.194,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FURKAN ASLAN

B. No: 2018/22559 | Karar tarihi: 11.07.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/22559

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FURKAN ASLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/22559)

Karar Tarihi: 11/7/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Furkan ASLAN

Vekili : Av. Taner POLAT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasında gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 13/7/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde, yargılama sürecindeki dava dosyalarında ve Ulusal Yargı Ağı

Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden elde edilen bilgi ve belgelerde yer aldığı şekliyle olaylar özetle şöyledir:

A. İşe İade Davasına İlişkin Süreç

6. 1989 doğumlu olan başvurucu, 2014 yılında çeşitli alt işveren şirketler nezdinde (şirket) asıl işveren Van Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü (Kurum) nezdinde su arıza işçisi olarak çalışmaya başlamıştır.

7. Kurum tarafından alt işveren şirkete gönderilen talimat doğrultusunda 28/11/2017 tarihli bildirimle başvurucunun iş akdinin feshedilmesine karar verilmiştir.

8. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle şirket ve Kurum aleyhine 12/12/2017 tarihinde dava açmıştır. Van 2. İş Mahkemesine (Mahkeme) sunduğu dava dilekçesinde başvurucu; feshin usule aykırı olduğunu, feshin gerekçesi olarak kapatılan derneklerde üyeliğinin bulunduğu hususunun gösterildiğini ancak bu durumun gerçeği yansıtmadığını, herhangi bir dernekte üyelik kaydının bulunmadığını, bu kapsamda yeterli inceleme yapılmadan iş akdinin feshedildiğini, işverenin iddiasını somut bir bilgi yahut belgeye dayandırmadığını ileri sürmüştür.

9. Davalı Kurum, cevap dilekçesinde usule ilişkin olarak süre aşımı ve husumet itirazlarında bulunmuş; esasa ilişkin olarak da Van Valiliği Olağanüstü Hâl Bürosu (OHAL Bürosu) tarafından sosyal çevre ve haricî araştırmalar sonucunda terör örgütleri ile irtibat ve iltisaklı oldukları tespit edilen kişilerin kendilerine bildirildiğini, başvurucunun da bu kişilerden olduğunu, bu çerçevede ilgili kanun hükmünde kararname kapsamında yapılan feshin usul ve yasaya uygun olduğunu belirterek davanın reddedilmesi gerektiğini savunmuştur.

10. Mahkeme 19/2/2018 tarihli kararında davanın reddine hükmetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şu şekildedir:

"... davacının PKK/KCK silahlı terör örgütüne üye olduğu iddiasıyla 07/11/2012 tarihinde emniyet güçlerince gözaltına alınıp, 10/11/2012 tarihinde silahlı terör örgütüne üye olma suçundan dolayı tutuklandığı, her ne kadar davacı taraf terör örgütüne üye olma suçundan dolayı hakkında açılan kamu davasından beraat etmişse de davacının PKK Terör Örgütü ile bağlantılı olabileceğine ilişkin davalı kuruma gönderilen 'Gizli' ibareli Van Emniyet Müdürlüğü'nün 17/11/2017 tarihli araştırma raporu ve davacı hakkında terör örgütü üyesi olduğu suçlamasıyla kamu davası açılmış olması hususları nazara alındığında taraflar arasındaki güven ilişkisinin sona erdiği, davalı işverenden iş akdinin devamının beklenemeyeceği, fesih tarihi itibariyle işe iade davası bakımından en azından geçerli nedenin bulunduğu, kaldı ki işe iade davalarında geçerli nedenin bulunup bulunmadığının davacının işvereni olan alt işveren açısından gerekmekte olup, davacının iş akdinin feshinin asıl işverence Ohal kapsamında PKK/KCK terör örgütü ile irtibatlı olduğu gerekçesiyle istenilmekle, alt işveren açısından feshin zorunlu hale geldiği ve geçerli fesih sebebinin oluştuğu anlaşılmakla davanın reddine dair aşağıdaki şekilde hüküm tesis etmek gerekmiştir."

11. Başvurucu, karara karşı 29/3/2018 tarihli dilekçesi ile istinaf talebinde bulunmuş; derece mahkemesi tarafından yeterli inceleme ve araştırmanın yapılmadığını, işveren açısından feshin zorunlu olduğu sonucuna nasıl ulaşıldığı hususunun gerekçeli karardan anlaşılamadığını, beraat kararı gözetildiğinde feshin hukuki olmadığını belirterek davanın kabulüne karar verilmesini talep etmiştir.

12. Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesi 24/5/2018 tarihli kararı ile istinaf talebinin reddine hükmetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şu şekildedir:

"Dosya kapsamı, mevcut delil durumu ve ileri sürülen istinaf sebepleri dikkate alındığında mahkemenin vakıa ve hukuki değerlendirmesinde usul ve esas yönünden yasaya aykırılık bulunmadığı ve özellikle asıl işverence davacının güvenliği tehdit ettiğine ilişkin somut belge veya bilgi sunulmamışsa da asıl işverenin bir yazı ile, terör örgütü ile ilgili olarak yapılan değerlendirmeler sonucunda güvenlik tedbirleri nedeniyle davacının çalışmasının uygun görülmediğinin bildirilmesi üzerine, alt işveren açısından fesih zorunlu hale geldiğinden, feshin geçerli nedene dayandığı anlaşılmakla, davacının istinaf başvurusunun esas yönünden reddine karar verilmiştir."

13. Nihai karar 13/6/2018 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

14. Başvurucu 13/7/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Ceza Yargılamasına İlişkin Süreç

15. Başvurucu hakkında Demokratik Yurtsever Gençlik Meclisi (DYGM) ve Öz Savunma Birlikleri (ÖSB) içinde faaliyet yürüttüğü, ÖSB'nin üniversite sorumlusu olarak görev yaptığı iddialarıyla soruşturma başlatılmış; 7/11/2012 tarihinde gözaltı tedbiri uygulanmış, 10/11/2012 tarihinde de başvurucunun tutuklanmasına karar verilmiştir.

16. 29/3/2013 tarihli iddianameyle başvurucu hakkında terör örgütüne üye olma isnadıyla Van 1. Ağır Ceza Mahkemesi nezdinde dava açılmıştır. Söz konusu iddianamede ÖSB'nin PKK/KCK terör örgütüne bağlı alt bir yapılanma olduğu, özellikle örgütün isteklerinin yerine getirilmemesi durumunda bombalı saldırıları organize etmekle sorumlu olduğu belirtilmiş; PKK/KCK terör örgütünün talimatlarıyla KCK tutuklamalarını protesto etmek amacıyla ceza infaz kurumlarında süresiz açlık grevleri başlatıldığı ancak grevlerin 18/11/2012 tarihinde sona erdiği ifade edilmiştir. Başsavcılık başvurucuya yönelik olarak iletişimin tespiti ve fiziki takip tedbirlerini de kullanmak suretiyle delil elde etme yoluna gitmiş ve örgüt mensubiyetine yönelik şu tespitlerde bulunmuştur:

- Başvurucunun açlık grevlerinin sona ermesine ilişkin olarak arkadaşlarına içeridekiler ölümle burun buruna gelirken kendilerinin bayram yapamayacaklarını ifade eder nitelikte birtakım mesajlar atmış ve mesajlaşma içerikleri iddianameye yansıtılmıştır.

- Telefon görüşmelerinden başvurucunun ceza infaz kurumlarındaki açlık grevlerine destek vermek için 30/10/2012 tarihinde Van Merkez Beşyol mevkiinde gerçekleştirilen yasa dışı gösterinin organizasyonunda yer aldığı ve eyleme bizzat katıldığı, 17/3/2011 günü Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Kampüsü'nde örgüt propagandasına dönüşen nevruz etkinliğine katıldığı, eylemci grup ile birlikte halay çektiği, “Özgürlük Mahkûmları” isimli sözde marşı söylediği ve alkışlayarak destek verdiği anlaşılmıştır.

- Başvurucu, mesajlaşmaları gerçekleştirdiği kişilerden bir kısmı ile 9/10/2012 ve 20/9/2012 tarihlerinde örgütsel buluşma gerçekleştirmiştir.

- Başvurucunun evinde yapılan aramada Abdullah Öcalan’ın yazdığı "Ortadoğu’da Uygarlık Krizi, Demokratik Uygarlık Çözümü" isimli kitap bulunmuş; ayrıca örgütü ve örgüt mensuplarını övücü, özendirici, şiddeti teşvik edici nitelikte doküman ele geçirilmiştir.

- Gizli tanık ifadelerine göre başvurucu, üç gün süren örgütsel eğitime katılan on beş kişiden biridir ve ÖSB yapılanması içinde faaliyet yürütmüştür.

17. Başvurucu, Emniyette ve Başsavcılıkta alınan beyanlarında ileri sürülen iddiaları reddetmiş; örgüt ile bağlantısının bulunmadığını belirtmiştir.

18. 30/1/2014 tarihinde başvurucunun tahliyesine karar verilmiştir.

19. Van 1. Ağır Ceza Mahkemesi 30/11/2015 tarihli kararı ile başvurucunun atılı suçtan beraatına hükmetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şu şekildedir:

"Sanıklar Furkan ASLAN ve [M.H.Ç.] ye ait cep telefonu numaralarının, örgüt üyesi olduğu ve Van ilinde ÖSB faaliyetleri yürüttüğü bildirilen M.Y. adlı şahsın üzerinden ele geçtiği sabit ise de; bu hususun tek başına sanıkların M.Y. adlı şahısla birlikte örgütsel faaliyette bulunduklarını göstermeyeceği, sanıklar Furkan ASLAN, [M.H.Ç] ve [M.D.] ye ait telefon tapeleri incelendiğinde sanıkların M.Y. adlı şahıstan talimat aldıklarına, yapılan eylemlere ilişkin adı geçen şahsa rapor verdiklerine dair her hangi bir delil bulunmadığı, PKK terör örgütünün Van ilindeki ÖSB bünyesinde faaliyet yürüttüklerine dair somut bir tespitin bulunmadığı, sanıkların evlerinde yapılan aramalarda örgüt propagandası niteliğindeki örgüte bir kısım yayınlar ile görüntü ve ses kayıtlarının (müzik dosyalarının) ele geçmesinin sanıkların örgüte sempati duyduklarını göstermekle birlikte tek başına örgüt üyesi sayılmalarında yeterli olmayacağı, aralarında yaptıkları telefon görüşmelerinde örgütün propagandasına dönüşen bir kısım gösterilere katıldıklarına ilişkin görüşme yapmalarının da tek başına sanıkların örgüt hiyerarşisine tabi olduklarını göstermeyeceği, eylemlerinde çeşitlilik ve yoğunluk bulunmadığı anlaşılmakla sanıkların atılı suçu işledikleri sabit olmadığından CMK'nun 223/2-e maddesi uyarınca atılı suçtan beraatlerine karar vermek gerekmiştir."

20. Karar 8/12/2015 tarihinde temyiz edilmeksizin kesinleşmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

21. İlgili mevzuat için bkz. Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-25.

B. Yargıtay Kararları

22. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22/10/2007 tarihli ve E.2007/16878, K.2007/30923 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davalı işveren, davacının geçmişten gelen sabıkası ve özellikle yasadışı örgütle bağlantısı nedeni ile güvenlik önlemi olarak iş sözleşmesini feshetmiştir. Bu fesih Alman Hukukunda ve Alman Federal Mahkemelerinde şüphe feshi olarak adlandırılmaktadır. Böyle bir fesihte, işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir. Davacının geçmişte yasadışı örgüt üyesi olması, davacının görev yaptığı bölgede terör olaylarının artması ve demiryolu ulaşımının da hedefte bulunması, davalı işveren açısından iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güvenin sarsıldığı, elverişli objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphenin bulunduğu anlamına gelmektedir. Davacının iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedenle yapıldığı kabul edilmelidir. Davanın reddi yerine yazılı şekilde kabulü hatalıdır."

23. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/11/2018 tarihli ve E.2015/22-2715, K.2018/1720 sayılı kararı şöyledir:

"... şüphe feshinin söz konusu olabilmesi için iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni yıkmaya elverişli, objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphe mevcut olması ve ayrıca olayın aydınlatılması için işverenin kendisinden beklenebilecek bütün çabaları göstermesine karşın eylemin gerçekleştiğinin kanıtlanamaması gerektiğinden, somut uyuşmazlıkta davacının sabit olan, doğruluk ve bağlılığa uymayan nitelikteki eyleminin şüphe feshi teşkil etmediği de açıktır..."

24. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 26/11/2018 tarihli ve E.2018/11097, K.2018/25472 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Taraf iradesine öncelik verilmesi sadece davanın açılmasında değil, yargılama sırasında taraflara ait bir çok usul işleminde de kendisini gösterir...Yani, yargılamada esas olan, dava malzemelerinin taraflarca toplanması ve mahkemeye sunulması olarak tanımlayabileceğimiz 'taraflarca hazırlama (getirilme) ilkesi'dir. Bu ilkenin geçerli olduğu davalarda, dava malzemelerinin mahkemeye tam olarak getirilmemesinin sorumluluğunu taraflar üstlenmiş olup; hakim, kural olarak tarafların ileri sürmediği vakıaları ve belirli bir delili kendiliğinden araştıramaz ve taraflara hatırlatamaz. Diğer yandan, kamu düzenini ilgilendiren davalarda, irade serbestisinin ve taraf iradesine tanınan üstünlüğün bir sonucu olan 'taraflarca hazırlama ilkesi' yerine, kendiliğinden (resen) araştırma ilkesinin uygulanması esastır. Kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda; hâkim, davanın ispatı için gereken bütün delillere kendiliğinden başvurur; taraflar da yargılama bitinceye kadar delil gösterebilirler. Bu davalarda bir bakıma, dava ile ilgili olguların hazırlanmasında, tarafların yanında, hakimin de görevli olması söz konusudur.

Bu açıklamalar karşısında kamu ya da özel hukuk tüzel kişiliği de olsa işçinin terör örgütleri ile irtibatının bulunması halinde bu durumun hem kamu güvenliğini hem de özel güvenliği tehdit edeceği açıktır. Bu nedenle davalı tarafın cevap dilekçesi ile davacının iş akdinin .../... bağlantısı bulunduğuna dair kuvvetli şüphe duyulması sebebi ile feshedildiğini belirttiği görülmekle; eldeki davada taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir."

25. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 24/4/2018 tarihli ve E.2018/3002, K.2018/9593 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davacının iş akdi, hakkında .... C.Savcılığı tarafından bylock kullanıcısı olduğu iddiasıyla soruşturma başlatılmış olması, hakkında yurt dışı çıkış yasağı ve adli kontrol kararı verilmesi akabinde, davalı işyerinin faaliyet alanı bakımından stratejik önem taşıyan durumu gözetilerek çalıştırılmasında sakınca bulunduğu gerekçesiyle İş K. 25/II e-h-ı maddeleri gereğince haklı neden iddiasıyla feshedilmiştir. İlk Derece Mahkemesi ise feshin şüphe feshi olduğu ve davalının özel durumu gözetilerek geçerli nedene dayalı olduğu kabulüyle davanın reddine karar vermiş olup, davacı tarafın istinaf başvurusu Bölge Adliye Mahkemesi tarafından da aynı gerekçelerle esastan reddedilmiştir. ...

Davacının hakkında derdest bulunan ceza yargılamasında, 'mor beyin' uygulaması kapsamında davacı ...'ın kullandığı telefona ait gsm hattının iradesi dışında bylock IP'lerine yönlendirilmiş olduğunun bilirkişi raporuyla tespit edildiği gerekçesiyle beraat kararı verildiği, isnat edildiği üzere terör örgütü ile bağlantısı bulunduğunu gösterir aleyhine başkaca somut bir delil de olmadığı anlaşılmakla, 4857 sayılı Kanun'un 20. maddesinin 3.

fıkrası uyarınca, hükmün bozulmak suretiyle ortadan kaldırılması..."

26. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 8/4//2019 tarihli ve E.2019/1352, K.2019/7992 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut uyuşmazlıkta davalı işveren tarafından yapılan fesih bildiriminde, fesih nedeni olarak davalı işverene ait fabrikada 04/02/2015 tarihi ve öncesinde davacı ile bir kısım çalışanların işyerinde üretilen rakıları çaldıkları ve çalışan işçilerden ...'in hırsızlık suçuna yardım ettikleri iddiasının feshe gerekçe gösterildiği ve davacının iş akdinin davalı şirkette çalışırken 17/03/2015 tarihinde ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzeri nedenle feshedildiği anlaşılmıştır.

... 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2015/257 esas 2015/777 karar sayılı dosyası kapsamına göre davacının hırsızlık olayından mahkum olan ... ile aynı fabrikada çalışıp, işyerinde servis bulunmaması nedeniyle aynı kişinin aracı ile muhtelif zamanlarda iş yerinden ayrıldığı, davacının sırf bu kişinin aracına binmesinin ve araçtaki alkol kokusunu farketmemesinin feshe dayanak yapılamayacağı, rakı dinlenme bölümünde çalışan davacının aynı araçta bulunan ve hırsızlığa konu olan rakının ... tarafından araçta taşındığına ilişkin bilgi sahibi olamayacağı, işverenin davacının bu hırsızlık olayından haberdar olduğu yönündeki şüphesinin makul ve objektif bir şüphe olarak değerlendirilmesinin mümkün olmadığı anlaşılmakla, davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken aksi gerekçeler ile reddine karar verilmesi hatalıdır."

27. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 18/4/2013 tarihli ve E.2012/32147, K.2013/12471 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut olayda bir şüphe feshi söz konusudur. Bu tür fesihte, işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir.

Davalı işyerinde fesih bildirgesinde anılan olayın davacı tarafından gerçekleştirildiği ceza yargılaması sonucunda da ispatlanmamış, davacı hakkında delil yetersizliğinden beraat kararı verilmiştir. Ancak davacının kendi kredi kartının sorgulanması ile bilgisi olmaksızın kredi kartından alışveriş yapılan müşterinin kredi kartının sorgulanmasının zamanlama yönünden iç içe geçmesi ve sorgulamanın yapıldığı terminalin aynı olması dikkate alındığında, bu hususun iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni ortadan kaldırmaya elverişli bir şüphe olup, davacı ile işveren arasındaki güven ilişkisinin sarsıldığı kabul edilmelidir. Bu durumda davalı işverenin artık işçiyi çalıştırması mümkün değildir. Bu sebeple iş sözleşmesinin feshi haklı sebebe dayanmasa da, feshin geçerli nedene dayandığı kabul edilmelidir. İşverence yapılan fesih geçerli nedene dayandığından davanın reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçe ile kabulü hatalı olmuştur."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

28. Anayasa Mahkemesinin 11/7/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia Yönünden

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

29. Başvurucu; işe iade talebiyle başlatılan yargılama neticesinde varılan sonucun hakkaniyete aykırı olduğunu, iş akdinin yasalarda öngörülen usule riayet edilmeksizin feshedildiğini, beraat kararı gerekçe gösterilerek iş akdinin feshinin hukuki olmadığını, iddia ve itirazlarının incelenmediğini, yeterli araştırmanın yapılmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

30. Bakanlık görüşünde; dava dosyasına gelen müzekkere cevaplarından başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçu nedeniyle 10/11/2012 tarihinde tutuklama tedbiri uygulandığı, Van 1. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2014/184, K.2015/337 sayılı gerekçeli kararında delil yetersizliğinden beraat karar verildiği, bu kararın temyiz edilmeyerek 8/12/2015 tarihinde kesinleştiği, buna mukabil Emniyetin davalı Kuruma gönderdiği "gizli" ibareli, 17/11/2017 tarihli araştırma raporu ve başvurucu hakkında terör örgütü üyesi olduğu suçlamasıyla kamu davası açılması nazara alındığında güven ilişkisinin sona erdiği, başvurucunun ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti mahiyetinde kaldığı ileri sürülmüştür.

31. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

2. Değerlendirme

32. Anayasa’nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

33. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucunun temel iddiası, beraat kararına rağmen derece mahkemelerince bu konudaki iddia ve itirazları karşılanmadan davanın reddine karar verildiği hususuna ilişkindir. Bu kapsamda başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

34. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

35. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

36. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak

arama özgürlüğü, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa'nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

37. Anılan kurallar uyarınca, ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri, dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul bir şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açık bir keyfîlik görüntüsünün olmaması ve makul bir biçimde gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No: 2013/1235, 13/6/2013, § 23).

38. Makul gerekçe; davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıkta olan bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş, § 24).

39. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

40. Somut olayda işveren nezdinde 2014 yılından itibaren çalışan başvurucunun iş sözleşmesi, terör örgütü ile irtibatı/iltisakı bulunduğu şüphesiyle feshedilmiştir. Başvurucu, iş akdinin geçerli bir nedene dayanmadan feshedildiğini belirterek işveren aleyhine işe iade talebiyle dava açmıştır.

41. Başvurucu, dava dilekçesinde kapatılan derneklerde üyeliğinin bulunduğu gerekçesiyle iş akdinin feshedildiğini ancak bu durumun gerçeği yansıtmadığını, işveren tarafından yeterli araştırma yapılmadığını ileri sürmüştür. Davalı Kurum ise cevap dilekçesinde başvurucu hakkında OHAL Bürosundan gönderilen yazı çerçevesinde iş akdinin feshedildiğini, söz konusu yazının sosyal çevre de dâhil olmak üzere yapılan çeşitli araştırmalar sonucu terör örgütü ile irtibatlı olabilecek kişilere dair bir listeden ibaret olduğunu, başvurucunun da bu listede adı olduğunu ifade etmiştir.

42. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenemese de Yargıtay içtihadında da belirtildiği üzere şüphenin işçinin kişiliğinde bulunan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir. Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı bir şekilde keyfî

uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir (bkz. §§ 21, 23).

43. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013). Bu noktada gerekçeli karar hakkı, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin tesisinde önemli bir araç olarak işlev görmektedir. Zira kişiler ancak gerekçeli karar vasıtasıyla somut olayın hukuk kuralları karşısında nasıl konumlandırıldığını öğrenebilmekte ve buna karşı etkili bir savunma geliştirme imkânı bulabilmektedir.

44. Derece mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekmektedir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir, aynı zamanda gerekçenin makul olması şartı aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken, mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır (bkz. §§ 35-39).

45. Tüm bu açıklamalar kapsamında gerekçeli karardan anlaşıldığı kadarıyla başvurucu hakkında OHAL Bürosundan gönderilen "gizli" ibareli yazı ile 2012 yılında örgüt üyeliğinden başlayan soruşturma, bu kapsamda verilen gözaltı ve tutukluluk kararı, en nihayetinde 2015 yılında delil yetersizliğinden verilen beraat kararı bulunduğu görülmüştür. Van 2. İş Mahkemesi 19/2/2018 tarihli gerekçeli kararında başvurucu hakkında 2012 yılında uygulanan tutuklama tedbiri ve beraat kararına değinmiş, her ne kadar başvurucu beraat etmiş ise de kamu davası açılması ve Emniyetten gelen "gizli" ibareli 17/11/2017 tarihli araştırma raporu dikkate alınarak feshin geçerli nedene dayandığı gerekçesiyle davanın reddine hükmetmiş ve bu karar istinaf incelemesinden geçerek kesinleşmiştir (bkz. § 10).

46. Aynı somut olaya ilişkin ceza mahkemeleri ile hukuk mahkemeleri tarafından yapılan yargılama sonucu verilen kararların birbiri yönünden mutlak surette bağlayıcı olduğunu söylemek mümkün değildir. Zira bu durumda derece mahkemeleri önlerine gelen uyuşmazlığı kendi açılarından ele almakta, ilgili mevzuat kapsamında farklı değerlendirme ve nitelendirmelere tabi tutmaktadır. Bu kapsamda Yargıtay kararlarında hem olağanüstü hâl dönemi için hem de olağanüstü hâl harici dönemler için işçi hakkında verilen bir beraat kararının şüphe feshi noktasında nasıl değerlendirilmesi gerektiği ana hatlarıyla ortaya konulmuştur. Yargıtay, beraat kararını işçi lehine değerlendirme eğilimi göstermekle birlikte yine de kararın içeriğindeki olay ve olguların fesih için yeterli olup olmadığını da ayrıca incelemektedir (bkz. §§ 25-27).

47. Bu kapsamda şüphe feshine gerekçe olarak Mahkeme tarafından ortaya konulan temel gerekçelerden biri Van 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 30/11/2015 tarihli beraat kararıdır. Ceza yargılamasında yer alan bilgi ve belgelere ulaşılarak söz konusu verilerin iş akdinin feshine olan etkisinin değerlendirilmesinin önünde -masumiyet karinesine uygun olmak koşuluyla- herhangi bir engel bulunmamaktadır. Diğer bir ifadeyle başvurucunun iş akdinin haksız

olarak feshedildiğine ilişkin iddialarının salt hakkında ceza soruşturması ya da kovuşturması yahut beraat ya da mahkûmiyet kararı bulunduğu tespitlerine yer verilmek suretiyle geçiştirilmemesi, elde edilen delillerin -soruşturma tamamlanarak kovuşturma aşamasına geçildiği de gözönünde bulundurulduğunda- iş akdinin feshedilmesindeki hukuki etkisine dair değerlendirmenin ortaya konulması gerekmektedir. Başvuru konusu olaya bakıldığında ise Mahkeme tarafından ceza dosyasında yer alan bilgi ve belgelerin değerlendirilmediği; iş akdinin feshedilmesindeki şüphenin olgusal dayanaklarının ortaya konulmadığı anlaşılmaktadır.

48. Gerekçeli kararda ayrıca Emniyetten gelen "gizli" ibareli bir rapordan bahsedilmiştir. Mahkeme, söz konusu belgenin Emniyet tarafından PKK/KCK ile bağlantılı olabileceğine ilişkin bir araştırmaya ilişkin olduğunu belirtmiş ancak bu sonuca nasıl ulaşıldığı, raporun içeriğinde ne gibi tespitlere yer verildiği hususlarında bir açıklamaya yer vermemiştir. Nitekim başvurucu da rapora dair tek bildiği hususun sosyal çevre araştırmasından ibaret olduğunu belirtmektedir.

49. Sonuca varmadan önce belirtmek gerekir ki derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değildir. Ancak ileri sürülen iddialardan biri kabul edildiğinde bunun davanın sonucuna etkili olması hâlinde mahkeme, bu hususa belirli ve açık bir yanıt vermek zorunda olabilir (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56).

50. Başvuruya konu olaya ilişkin yukarıda yapılan tüm incelemeler neticesinde -ilgili mevzuat, Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi içtihadı da dikkate alındığında- başvurucunun iddia ve itirazlarının yargılamanın esasına temas eden ve davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olduğunu söylemek mümkündür. Bu kapsamda derece mahkemelerinden beklenen, başvurucu ile terör örgütleri arasındaki bağlantıyı gösteren somut, kişisel ve güncel sebepleri gerekçeli kararda ayrıntılı bir şekilde ortaya koymak, kendisini davanın reddi sonucuna götüren sebepleri net bir şekilde karara yansıtmaktır.

51. Başvuruya konu olayda, başvurucu hakkında elde edilen bilginin iş akdinin feshini neden ve nasıl haklılaştırdığı hususunun gerekçeli kararda tartışılmadığı, cezai sürece ve içeriği açıklanmayan bir rapora atıf yapılmakla yetinildiği, başvurucunun yargılamanın sonucuna tesir eder nitelikteki iddia ve itirazlarının incelenmediği ve bu iddiaların karşılanmadığı görülmüştür. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

52. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

İrfan FİDAN ve Muhterem İNCE bu görüşe katılmamıştır.

B. Diğer İhlal İddiaları Yönünden

53. Başvurucu ayrıca haksız fesih işlemi nedeniyle çalışma hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

54. Başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden diğer ihlal iddialarına ilişkin olarak kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

55. Başvurucu; ihlalin tespiti ile maddi/manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

56. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

57. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

58. Dosyalardaki belgeden tespit edilen 294,70 TL başvuru harcı ile 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.194,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE, İrfan FİDAN ile Muhterem İNCE'nin karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Van 2. İş Mahkemesine (E.2017/761, K.2018/121) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 294,70 TL başvuru harcı ile 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.194,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2023 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasında, davanın reddine karar verilmesi nedeniyle gerekçeli karar hakkı ile çalışma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Mahkememiz çoğunluğu, derce mahkemesi kararında yeterli gerekçe bulunmadığından adil yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

2. Van Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü nezdinde su arıza işçisi statüsünde çalışan başvurucunun iş akdinin, terör örgütleri ile irtibat ve iltisaklı olduğu gerekçesiyle Van Valiliği Olağanüstü Hâl Bürosu tarafından feshedilmesine karar verilmiş; feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi için açılan davada Van 2. İş Mahkemesi, başvurucunun PKK/KCK silahlı terör örgütüne üye olduğu iddiasıyla 07/11/2012 tarihinde emniyet güçlerince gözaltına alınıp, 10/11/2012 tarihinde silahlı terör örgütüne üye olma suçundan dolayı tutuklanmış olduğu ve terör örgütü üyesi olduğu iddiasıyla hakkında kamu davasının açıldığı dikkate alındığında taraflar arasındaki güven ilişkisinin sona erdiği, davalı işverenden iş akdinin devamının beklenemeyeceği, fesih tarihi itibariyle işe iade davası bakımından en azından geçerli nedenin bulunduğu, böylelikle geçerli fesih sebebinin oluştuğu gerekçesiyle davanın reddine karara vermiştir.

3. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlık konusunda varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfilik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

4. Somut başvuruda şüphe feshine gerekçe olarak Mahkeme tarafından ortaya konulan temel gerekçelerden biri Van 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 30/11/2015 tarihli beraat kararıdır. Beraat kararın gerekçesinde, bir kısım olayın sübut bulduğu ancak terör örgütü üyeliği açısından yeterli olmadığı gerekçesiyle delil yetersizliğinden başvurucunun beraatine hükmedilmiştir. Bu kapsamda gerçekliği tespit edilen olay ve olgular; başvurucunun ceza infaz kurumlarındaki açlık grevlerine destek için 30/10/2012 tarihinde Van Merkez Beşyol mevkinde gerçekleştirilen yasa dışı eyleme katıldığı, 17/3/2011 günü Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Kampüsü'nde örgüt propagandasına dönüşen nevruz etkinliğine katıldığı, eylemci grupla halay çektiği, “Özgürlük Mahkûmları” isimli sözde marşı söylediği ve alkışlayarak destek verdiği, 7/11/2012 tarihinde gözaltına alınıp 10/11/2012 tarihinde silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklandığı tespitleridir. Ayrıca evinde yapılan aramalarda örgüt propagandası niteliğinde bir kısım yayının ele geçirildiği belirtilmiştir (bkz. §§ 18-21). Başvurucu hakkında daha önce de soruşturma yapıldığı hususları mevcut yargılama sürecinde ortaya çıkan tespitler ile birlikte ele alındığında, işveren açısından yeterli şüphenin oluştuğu yönünde Van 2. İş Mahkemesi tarafından yapılan değerlendirme sonunda verilen kararda yeterli gerekçenin olmadığını söylemek mümkün değildir.

5. Gerekçeli kararda ayrıca Emniyetten gelen “gizli” ibareli bir belgeden bahsedilmiş ise de söz konusu belgenin ne olduğu, içeriğinde ne gibi tespitlere yer verildiği yargılama dosyasından anlaşılamamakla birlikte, bunun dışındaki tespitlerin şüphe feshi kapsamında yeterli olduğu tespiti gözönüne alındığında, söz konusu belgenin yargılamanın sonucuna yönelik bir etkisinin olmadığı karardan anlaşılmaktadır. Ayrıca başvurucunun da anılan belgeye erişemediği veya içeriği hakkında bilgi sahibi olmadığı için yargılamanın aleyhine neticelendiği yönünde bir şikâyeti bulunmamaktadır. Dolayısıyla başvurucunun iddiaları, mahkemelerce delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup mahkeme kararlarının gerekçesinde bariz takdir hatası veya açık bir keyfilik oluşturan bir husus da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti

kapsamında kaldığı görülmektedir.

6. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun gerekçeli hakkı yönünden adil yargılanma hakkının ihlal edilmediği kanaatini taşıdığımdan çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Üye İrfan FİDAN Üye Muhterem İNCE

BİLAL AKYÜZ

B. No: 2018/23741 | Karar tarihi: 11.07.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/23741

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BİLAL AKYÜZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/23741)

Karar Tarihi: 11/7/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Nahit GEZGİN

Başvurucu : Bilal AKYÜZ

Vekili : Av. Utku Coşkuner SAKARYA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumu idaresi tarafından tehlikeli tutuklu statüsü verilen kararda kullanılan ifadeler nedeniyle masumiyet karinesinin; söz konusu kurumda tek kişilik odada tutulma nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 9/8/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

8. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

10. Türk Silahlı Kuvvetleri Kara Kuvvetleri Komutanlığında Albay rütbesinde görev yapmakta iken 15 Temmuz darbe teşebbüsü sonrasında Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca yapılan soruşturma kapsamında 16/7/2016 tarihinde gözaltına alınan başvurucu, Ankara Batı 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin 17/7/2016 tarihli kararı ile silahlı terör örgütü kurma veya yönetme, bir suçu gizlemek veya başka bir suçun delillerini gizlemek ya da yakalanmamak amacıyla öldürme, anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçunun beraberinde başka suç işleme suçlarından tutuklanmıştır.

11. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 18/12/2016 tarihinde başvurucu hakkında silahlı terör örgütü yönetme, anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs, Türkiye Büyük Millet Meclisini ortadan kaldırmaya veya Türkiye Büyük Millet Meclisinin görevlerini yapmasını engellemeye teşebbüs, Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs, nitelikli öldürme, genel güvenliği kasten tehlikeye sokma, kişi hürriyetinden yoksun kılma ve askeri komutanlıkların gasbedilmesi suçları ile başka suçlardan cezalandırılması istemiyle Ankara 13. Ağır Ceza Mahkemesinde kamu davası açılmıştır.

12. Yargılama sırasında verilen ayırma ve birleştirme kararları sonrasında Ankara 17. Ağır Ceza Mahkemesinin 20/6/2019 tarihli kararıyla başvurucunun hapis cezasıyla cezalandırılmasına ve tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde başvurucunun "... darbe teşebbüsünü Akıncı Hava Üssünde bulunan diğer FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü yöneticileriyle birlikte tüm eylemleri koordine ettiği, sanık savunmaları, mağdur beyanları, tanık beyanı, HTS kayıtları, kamera görüntüleri ve tüm dosya kapsamından sanığın FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü yöneticisi olduğu, sanığın darbenin ülke genelinde planlanıp yönetilmesinde görev aldığı, ülkede gerçekleşen eylemlerden sorumlu olduğu (...)" ifade edilmiştir.

13. Başvurucu, tutuklama kararı gereğince Sincan 2 No.lu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) tutulmaya başlanmıştır. Başvurucu 18/7/2016 ve 26/7/2016 tarihleri arasında beş kişi ile birlikte, 26/7/2016 ve 20/4/2017 tarihleri arasında üç kişi ile birlikte, 20/4/2017 ve 1/6/2017 tarihleri arasında iki kişi ile birlikte tutulmuş; 1/6/2017 tarihinden sonra ise tek kişilik odaya alınmıştır.

14. Ceza İnfaz Kurumunun 5/6/2017 tarihli İdare ve Gözlem Kurulu kararıyla başvurucunun tehlike hâli taşıyan tutuklu statüsüne alınmasına karar verilmiştir. Karar gerekçesinde, başvurucunun diğer örgüt üyesi tutuklulara ve hükümlülere talimat verebilecek durumda olduğu, devam eden yargılama süreçleri takip edildiğinde örgüt mensuplarının ortak ifade verme çabasında oldukları açıklanmıştır.

15. Başvurucunun tehlike hâli taşıyan tutuklu statüsüne alınmasından sonra İdare ve Gözlem Kurulu tarafından 6/6/2017 tarihinde başvurucunun barındırılma koşullarında değişiklik yapılmasına dair yeni bir karar alınmıştır. Karar gerekçesi şöyledir:

"... FETÖ/PDY terör örgütü mensubu tutuklu Bilal AKYÜZ hakkında Kurumumuz İdare ve Gözlem Kurulunun 05/06/2017 tarihli kararı ile 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 24/1. Maddesinde belirtilen, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'ün Tutuklulara uygulanacak hükümler ve yükümlülükleri başlıklı 186. Maddesine atfen Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük' ün 76. Maddesi gereğince 'işlediği isnat olunan suçun işleniş şekli, niteliğinin toplum içerisinde infial oluşturan bir suç olması, hem kurumun güvenliği ve düzeni hemde tutuklunun kendisinin ve diğer tutukluların güvenliğinin sağlanabilmesi amacı ile, özel gözetim ve denetim altında bulundurulmasının gerekli olduğu değerlendirilen tutuklunun tehlikeli tutuklu grubuna dahil edildiği anlaşılmıştır.

Tutuklu Bilal AKYÜZ'ün tehlikeli tutuklu grubuna dahil edilmesi ve özel gözetim ve denetim altında bulundurulmasının gerekliliği göz önünde bulundurularak, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük' ün 40/1-a,b,c,d,g Maddeleri gereğince tedbiren;

1-Havalandırma bahçelerinin günlük Saat: 09:30-10:30 saatleri arasında açık bulundurulmasına,

2-Tutuklunun zorunlu haller durumunda odasından çıkartılması durumunda diğer tutuklu ve hükümlüler ile karşılaştırılmamasına özen gösterilmesi,

3-Kurum içi faaliyetlere (Hastane, mahkeme, berber vb. faaliyetler) çıkarılırken gerekli önlemlerin alınması hususunda ilgili birimlere yazı yazılmasına...[karar verilmiştir.]"

16. Söz konusu kararlara karşı başvurucu 9/6/2017 tarihinde Ankara Batı İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) itirazda bulunmuştur. İtiraz dilekçesinde başvurucu; anılan kararlarda örgüt mensubu olduğu şeklinde kesinleşmiş bir hükümden hareket edildiğini, oysa hakkında kesinleşmiş bir hükmün bulunmadığını, idare ve gözlem kurulu tarafından bu yönde bir karar alınmasının tehlikeli sayılmasını gerektirecek eyleminin bulunmaması nedeniyle hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

17. İnfaz Hâkimliği 12/6/2017 tarihinde şikâyetin reddine karar vermiştir.

18. Anılan karara karşı başvurucu tarafından yapılan itiraz, Ankara Batı 2. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 13/7/2017 tarihinde reddedilmiştir.

19. Bu karar başvurucuya 27/7/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

20. Başvurucu 29/5/2018 tarihli dilekçeyle İnfaz Hâkimliğine başvurmuş, 5/6/2017 ve 6/6/2017 tarihli İdare ve Gözlem Kurulu kararlarının yeniden gözden geçirilmesini ve kararların kaldırılmasını talep etmiştir.

21. İnfaz Hâkimliği, 7/6/2018 tarihinde başvurucunun dilekçesi ile ceza infaz kurumundan gelen bilgi ve belgeler değerlendirildiğinde daha önce 12/6/2017 tarihli kararla başvurucunun talebinin reddedildiği gerekçesiyle yeniden karar verilmesine yer olmadığı yönünde bir değerlendirmede bulunmuştur.

22. Başvurucunun karara itirazı Ankara Batı 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 29/6/2018 tarihli kararı ile reddedilmiştir.

23. Bu karar başvurucuya 12/7/2018 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 9/8/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

24. İlgili hukuk için bkz. Raşit Konya, B. No: 2017/26780, 28/6/2018, §§ 15-30; Timur Demir, B. No: 2018/33190, 9/5/2019, §§ 14-31.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

25. Anayasa Mahkemesinin 11/7/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

26. Başvurucu, Ceza İnfaz Kurumu idaresince hakkında tehlikeli tutuklu statüsü kararı verilmesi nedeniyle kurumda ağır koşullarda tutulduğunu, bu durumunun bir yılı aşkın bir süredir devam ettiğini, anılan karar hakkında bir gözden geçirme sisteminin olmadığını, havalandırma imkânından ancak günde bir saat faydalandığını, televizyon ve radyo yayınları üzerinden haber alma hakkının kısıtlandığını, havalandırma bahçesinin üzerine tel çekildiğini belirterek yaşam hakkının ve maddi ve manevi varlığının korunması hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

27. Bakanlık görüşünde başvurucunun barındırılma koşullarına ilişkin olarak aşağıdaki bilgiler verilmiştir:

"

...

18.07.2016 ila 26.07.2016 tarihleri arasında 7 farklı odada 8 gün 5 kişi ile birlikte, 26.07.2016 ila 20.04.2017 tarihleri arasında 268 gün 3 kişi ile, 20.04.2017 ila 01.06.2017 tarihleri arasında 42 gün 2 kişi ile olacak şekilde toplamda 8 farklı kişi ile birlikte 6 farklı oda/koğuşta barındırılmış olup, 01.06.2017 tarihinden sonra tek kişi olarak barındırılmıştır.

Başvurucu halen tek kişilik oda/koğuşta kalmakta olup, odasının 8,29m2 kullanım alanı ile 2m2 WC/banyo alanı bulunmaktadır. Ayrıca kaldığı oda 1 adet 90*120 cm ebatında açılır pencere, 70*190 açılır kapıya sahip, 25m2 havalandırma bahçesine sahiptir. Oda/koğuş içerisinde 1 adet masa, 1 sandalye, elbise dolabı, yatak, ranza, lavabo, buzdolabı, su ısıtıcısı, ayakkabılık ve plastik eşya dolabı bulunmaktadır. Kurum oda/koğuşlarında merkezi sistem radyo yayını mevcut olup, sağlık hizmetleri mevcut 10 yataklı revirden sağlanabilmektedir. İleri tetkik ve tedavi için kampüste devlet hastanesi bulunmakta olup, hastane Kurum'a yaklaşık 100 metre uzaklıktadır. 112 acil servis kampüs içerisinde görev yapmakta olup, oda/koğuşta acil durum butonu bulunmaktadır. Revir biriminde 5 sağlık personeli görev yapmakta, 24 saat kesintisiz sağlık hizmeti sunulmaktadır. Avukat ve ziyaretçi görüşmelerinde herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır. Ancak koronavirüs nedeniyle Sağlık Bakanlığı Bilim Kurulu tavsiyeleri doğrultusunda halihazırda açık görüş yaptırılmamakta olup kapalı görüşler ise ayda iki kez olacak şekilde belirlenmiştir. Ziyaret hakları saklı bırakılarak, bu kapsamda yapılamayan ziyaretler yerine 10 dakika ek telefon görüşme imkanı tanınmıştır. Başvurucunun kaldığı oda/koğuşta kişisel spor ve hobi faaliyetleri yapabildiği, açık ve kapalı spor salonlarından faydalanabildiği, başvurucunun konumu ve vasfı nedeniyle güvenlik kapsamında diğer mahkumlarla sosyal ilişkisinin sınırlı olduğu, ayrıca yine koronavirüs nedeniyle Bilim Kurulu tavsiyeleri doğrultusunda bulaşıcı hastalığın yayılımı ve hükümlü ile tutukluların sağlığının korunması amacıyla sosyal faaliyetlerin halihazırda yapılamadığı, tutukluluk statüsünde herhangi bir kısıtlamanın bulunmadığı, diğer tüm tutukluların faydalandığı imkanlardan faydalanabildiği

bilinmektedir.

Başvurucunun bulunduğu kurumda sıcak ve soğuk su ihtiyacı gün boyu herhangi bir sınırlama olmaksızın sağlanmaktadır.

Genel olarak hükümlü/ tutukluların günlük iaşeleri Sincan Açık Ceza İnfaz Kurumu tarafından bir kişinin günlük alabileceği kalori miktarı hesabı üzerinden 11,50 TL iaşe bedeli karşılığında 3 öğün 4 çeşit olarak sağlanmaktadır. Ayrıca başvurucu ve tüm hükümlü ya da tutuklular kurum iç kantininden sebze, meyve, dondurulmuş gıda, aparatif gıdalar, içecek gibi ürünleri ücreti mukabilinde satın alabilmektedir.

Başvurucu Kurum'a alındığı 18.07.2016 tarihinden bu yana 34 kez avukat, 7 kez noter, 19 kez bayram ve özel günler münasebetli açık ziyaret, 30 kez aylık açık ziyaret, 113 kez haftalık kapalı ziyaret yapmıştır.

Başvurucu Ceza İnfaz Kurumuna alındığı 18.07.2016 tarihinden bu yana 195 kez haftalık telefon görüşmesi yapmış, 115 adet mektup göndermiş, 70 adet mektup almıştır.

Ayrıca 18.07.2016-01.06.2017 tarihleri arasında barındırıldığı çoklu oda/koğuşlarda gün boyu havalandırma imkanından faydalanmıştır. Kurum idare ve gözlem kurulu kararı ile tek kişilik odaya alınmasıyla birlikte gün ışığından faydalanacak şekilde başvurucuya günlük 1 saat süreyle havalandırma imkanı sağlanmaktadır.

...

Başvurucunun tehlikeli tutuklu statüsünde olmasından dolayı hakkında alınmış idare ve gözlem kurulu kararı ile radyo, televizyon ve internet olanaklarından faydalandırılması kısıtlanmıştır. Ancak anılan Kurum'un merkezi radyo yayını mevcut olduğundan kalmakta olduğu oda/koğuşta tek kanaldan 4 farklı radyo yayını dinleyebilmektedir.

...

Başvurucunun sosyal ve kültürel faaliyetler kapsamında manevi rehberlik hizmetinden faydalanmaya ilişkin talebi olmamış, kapalı ve açık spor salonlarından sportif etkinliklerden faydalanmıştır.

...

Ayrıca, Ceza İnfaz Kurumunda barındırıldığı süre içerisinde başvurucu hakkında 5 kez disiplin soruşturması yapıldığı, 26.06.2016 tarihinde 'başka bir hükümlü ile logar giderlerinden yüksek sesle iletişim kurduğu' bu nedenle 1 ay etkinliklerden men etme cezası verildiği, 08.06.2018 tarihinde 'Kurum görevlilerine hakaret veya tehditte bulunmaktan' dolayı 9 gün hücre cezası verildiği, 10.10.2018 tarihinde 'Suç örgütlerinin eğitim ve propaganda faaliyetlerini yapmak veya yaptırmak' suçundan 16 gün hücre cezası verildiği, 13.11.2019 tarihinde 'Suç örgütlerinin eğitim ve propaganda faaliyetlerini yapmak veya yaptırmak' suçundan 20 gün hücre cezası verildiği, 21.01.2021 tarihinde "Kurum görevlilerine karşı uygunsuz söz sarf etmek veya davranışta bulunmak" suçundan 1 ay etkinliklerden men etme cezası verildiği anlaşılmaktadır."

28. Bakanlık sonuç olarak başvurucunun kurum kütüphanesinden yararlandırıldığı, talebine göre günlük gazete temin edildiği, genel radyo yayınlarından istifade ettirildiği, havalandırma alanını kullanabildiği, aile fertleri ve avukatları ile belli periyotlarla görüşebildiği, kaldığı odanın yeterli büyüklükte penceresi, duş ve tuvaleti bulunduğu, günlük ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik eşyalardan faydalandığı, herhangi bir kısıtlama

olmadan sıcak ve soğuk su kullanma imkânı olduğu bir bütün olarak ele alındığında fiziki tutulma koşullarının Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen Avrupa Cezaevi Kurallarına ve Avrupa İşkencenin Önlenmesi Komitesince belirlenen kriterlere uygun olduğu şeklinde görüş bildirmiştir.

29. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki iddialarını tekrar etmiştir.

2. Değerlendirme

30. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"...

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.

..."

31. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının kötü muamele yasağı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir. Devletin bireyin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına saygı gösterme yükümlülüğü, öncelikle kamu otoritelerinin bu hakka müdahale etmemelerini yani anılan maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen şekillerde kişilerin fiziksel ve ruhsal zarar görmelerine neden olmamalarını gerektirir. Bu, devletin bireyin vücut ve ruh bütünlüğüne saygı gösterme yükümlülüğünden kaynaklanan negatif ödevidir (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 81).

32. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 3. maddesi herhangi bir sınırlama öngörmemekte ve işkence, insanlık dışı ve onur kırıcı muamele ve cezaların yasaklanmasının mutlak mahiyetini belirtmektedir. Kötü muamele yasağının mutlak mahiyeti Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında belirtilen savaş veya ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike hâlinde dahi istisna öngörmemiştir. Aynı şekilde Sözleşme'nin 15. maddesi benzer bir düzenleme ile kötü muamele yasağına ilişkin herhangi bir istisna öngörmemiştir (Turan Günana, B. No: 2013/3550, 19/11/2014, § 33).

33. Tutulma koşulları, tutulanlara yapılan uygulamalar, ayrımcı davranışlar, devlet görevlileri tarafından sarf edilen hakaretamiz ifadeler, kişiye normal olmayan bazı şeyleri yedirme, içirme gibi muameleler kötü muamele olarak ortaya çıkabilir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 90). Mahpuslar, Anayasa'nın 19. maddesi kapsamında hukuka uygun olarak kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkından mahrum bırakılabilirken (İbrahim Uysal, B. No: 2014/1711, 23/7/2014, §§ 29-33) genel olarak Anayasa ve Sözleşme'nin ortak alanı kapsamında kalan diğer temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Bununla birlikte ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi ceza infaz kurumunda güvenliğin sağlanmasına yönelik kabul edilebilir, makul gerekliliklerin olması durumunda sahip olunan haklar sınırlanabilir. Dolayısıyla verilen bir mahkûmiyet veya tutuklama kararının infazında mahkûmlar veya tutuklular için sağlanacak şartlar insan onuruna saygıyı koruyacak nitelikte olmalıdır (Turan Günana, §§ 35, 36).

34. Ceza infaz kurumlarında kötü muamele olarak kabul edilecek hususlar farklı şekillerde tezahür edebilir. Bunlar ceza infaz kurumu idaresi ve görevlilerinin kasıtlı davranışlarından

kaynaklanabileceği gibi yönetimsel hatalar veya yetersiz kaynaklar sebebiyle de ortaya çıkabilir. Ceza infaz kurumlarındaki yaşam, mahpuslara sunulan aktivitelerin genişliğinden mahpuslar ve ceza infaz görevlileri arasındaki ilişkilerin genel durumuna kadar geniş bir alanda değerlendirilmelidir. İnfazın yöntemi ve infaz sürecindeki davranışların mahpusları özgürlükten mahrum kalmanın doğal sonucu olan kaçınılmaz elem seviyesinden daha fazla sıkıntılı veya eziyetli bir duruma sokmaması gerekir (Turan Günana, §§ 37, 39).

35. Yukarıda ifade edilen tüm hususlara ilave olarak bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamına girebilmesi için asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olmasının gerektiğini ifade etmek gerekir. Her olayda asgari eşiğin aşılıp aşılmadığı somut olayın özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda muamelenin süresi, fiziksel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi faktörler önem taşımaktadır (Tahir Canan, § 23). Tutulma koşullarının, kötü muamele yasağı kapsamında sorun oluşturduğunu söyleyebilmek için söz konusu uygulamanın, niteliğinden kaynaklanan ve özgürlükten mahrum kalmanın doğal sonucu kaçınılmaz elem seviyesinin ötesinde asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olması gerekmektedir (Raşit Konya, § 50).

36. Ceza infaz kurumlarında hükümlü ya da tutuklu statüsüyle tutulan kişilerin diğer tutulanlardan ayrılmasının tek başına Anayasa'nın 17. maddesine aykırı bir durum oluşturmadığı Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında belirtilmiştir. Buna göre disiplinin sağlanması, güvenlik gerekçesi veya ayrı tutulan kişiyi diğer tutulan kişilerden korumak kaygısıyla bu tür uygulamalar yapılması mümkündür (Turan Günana § 43; Ahmet Yeter, B. No: 2014/5100, 16/2/2017, § 39). Ayrıca tek başına tutma tedbirinin sadece güvenlik veya disiplini sağlama kaygısıyla değil mahpusların devam eden soruşturmalarda hileli iş birliği yapmalarını veya dışarıdakilerle yeni bir suç işlemek için iş birliği yapmalarını önleme gibi amaçlarla uygulanması da mümkündür (Raşit Konya, § 44).

37. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası çerçevesinde ceza infaz kurumlarında tutulma koşullarını değerlendirirken başvurucu tarafından ileri sürülen somut olaylara ilişkin iddialarla birlikte koşulların bir bütün olarak gözetilmesi ve bu kapsamda önlemlerin şiddeti, süresi, amacı ve bireyler için sonuçlarının birlikte değerlendirilmesi gerektiğini de kabul etmiştir (Turan Günana, § 38). Dolayısıyla her başvuruda somut olayın özel koşulları, alınan tedbirin niteliği ve süresi, amacı ve söz konusu kişi üzerindeki etkisi değerlendirilmelidir.

38. Somut olayda hükümözlü olan başvurucu, Sincan 2 No.lu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna yerleştirilmiş, 1/6/2017 tarihinden sonra tek kişilik odada barındırılmıştır.

39. Öncelikle ceza infaz kurumlarında disiplinin sağlanması, güvenlik gerekçesi veya ayrı tutulan kişiyi diğer tutulan kişilerden korumak kaygısıyla tek kişilik odada tutmaya ilişki uygulamaların yapılmasının mümkün olduğu yeniden belirtilmelidir. Ayrıca tek başına tutma tedbirinin sadece güvenlik veya disiplini sağlama kaygısıyla değil mahpusların devam eden soruşturmalarda hileli iş birliği yapmalarını veya dışarıdakilerle yeni bir suç işlemek için iş birliği yapmalarını önleme gibi amaçlarla uygulanmasının da mümkün olduğu tekrar edilmelidir. Özellikle örgütlü suçlar ve terör suçları ilgili olarak devam eden soruşturmaların selameti bakımından bu gibi tedbirlerin gündeme gelmesi söz konusu olabilmektedir. Somut olayda da başvurucunun örgütlü suç ile terör suçları kapsamında ve ağır suçlamalar nedeniyle tutuklu olduğu, tutulduğu Ceza İnfaz Kurumu idaresinin başvurucuyu yürütülen söz konusu soruşturmaları verebileceği talimatlarla etki edebileceği, örgüt mensuplarının

soruşturmalarda ortak hareket ederek soruşturmanın selametine etki edebilecekleri gerekçesiyle bir süre sonra tek başına tutulmaya başlandığı anlaşılmıştır (bkz. § 14).

40. Diğer taraftan kötü muamele yasağının değerlendirilmesinde alınan önlemlerin niteliği, amacı, şiddeti, süresi ve birey için sonuçları bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Tek kişilik odada tutulmanın mahpus üzerindeki etkilerinin kötü muamele yasağı kapsamında aranan asgari eşik seviyesine ulaşıp ulaşmadığı, somut olaya özgü koşullar çerçevesinde değerlendirilmektedir.

41. Başvurucunun barındırılma koşullarına ilişkin olarak Bakanlığın sunduğu ve Anayasa Mahkemesi tarafından başvurucunun kaldığı ceza infaz kurumundan alınan bilgilere göre başvurucunun 1/6/2017 tarihinde tek kişilik odaya alındığı, bu odanın 8,29 m² kullanım alanı olup bir penceresi, bir banyo ve tuvaleti ile 25 metrekarelik bir havalandırma bahçesi bulunduğu anlaşılmıştır.

42. 5/6/2017 tarihinden itibaren başvurucu havalandırma imkânından günlük bir saat olarak ve tek başına faydalandırılmıştır. Başvurucunun sosyal ve kültürel faaliyetler kapsamında manevi rehberlik hizmetinden faydalanmaya ilişkin talebinin olmadığı, kapalı ve açık spor salonlarından sportif etkinliklerden faydalandırıldığı bildirilmiştir.

43. Başvurucu -Bakanlıktan gelen görüş yazısı tarihine kadar -toplamda 162 kez yakınlarıyla, 34 kez avukatıyla ziyaretçi görüşü gerçekleştirmiştir. 195 kez yakınlarıyla telefon görüşmesi gerçekleştirmiş, 115 mektup göndermiş, 70 mektup almıştır.

44. Somut koşullar değerlendirildiğinde büyüklüğü, havalandırma penceresi, tuvalet ve duş için ayrılmış uygun ve yeterli bölümleri olduğu dikkate alındığında başvurucunun tutulduğu odanın Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen Avrupa Cezaevi Kurallarına (bkz. Raşit Konya, §§ 14-27) uygun fiziki koşullara sahip olduğu anlaşılmaktadır (benzer yöndeki kararlar için bkz. Raşit Konya, § 46; Timur Demir, B. No: 2018/33190, 9/5/2019, § 45). Diğer taraftan başvurucu, havalandırma imkânından her gün ve günde bir saat olarak yararlandırılmıştır. Başvurucu, ailesi ve avukatı ile çok sayıda görüş gerçekleştirmiştir. Bu şekilde dış dünyayla iletişimi bütünüyle kesilmeyen başvurucunun duyusal ve sosyal olarak izole edildiği sonucuna ulaşılamamıştır.

45. Başvurucunun talebi üzerine devam eden statüsü ve söz konusu koşullar, İnfaz Hâkimliğince gözden geçirilmiş, Hâkimlikçe tek başına tutma gerekçelerinin geçerli olduğu değerlendirilmiştir.

46. Bu itibarla; başvurucunun şikâyet ettiği tutulma koşulları, gerekçesi ve süresi dikkate alındığında somut olayda kötü muamele yasağı için aranan asgari eşik derecesinin aşılmadığı sonucuna varılmıştır.

47. Başvurucu ayrıca havalandırma bölümüne güneş ışığını engelleyecek şekilde tel çekilmesi uygulamasından yakınmaktadır. Havalandırma bahçelerinin üzerine tel çekilmesi uygulamalarına ilişkin başvurular daha önce Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmiş ve uygulamanın kişilerin maddi ve manevi bütünlüklerini ihlal etmediği sonucuna varılmıştır (Müjdat Gürbüz, B. No: 2017/36529, 23/5/2018, §§ 83-85). Somut başvuruda anılan içtihattan ayrılmayı gerektirir bir unsur bulunmamaktadır.

48. Açıklanan gerekçelerle kötü muamele yasağına ilişkin bir ihlalin olmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Masumiyet Karinesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

49. Başvurucu, yargılamasının devam edip hakkında verilmiş kesinleşmiş bir hüküm bulunmadığını, hakkında tehlikeli tutuklu statüsü verilmesi kararında yer alan bazı tespitlerin Anayasa'nın 38. maddesinde güvence altına alınan "Suçluluğu mahkeme kararıyla saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz." hükmünün ihlali niteliğinde olduğunu, tehlikeli sayılmasını gerektirecek herhangi eyleminin olmadığını, bu şekilde suçluluğu sabit olmadan suçlu muamelesi gördüğünü belirterek masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

50. Ceza İnfaz Kurumunun 5/6/2017 tarihli İdare ve Gözlem Kurulu kararıyla başvurucunun tehlike hâli taşıyan tutuklu statüsüne alınmasına karar verilmiştir. İnfaz Hâkimliği 12/6/2017 tarihinde başvurucunun şikâyetinin reddine karar vermiştir. Anılan karara karşı başvurucu tarafından yapılan itiraz, Ankara Batı 2. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 13/7/2017 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir. Bu karar başvurucuya 27/7/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

51. Başvurucu, İdare ve Gözlem kararındaki bazı tespitlerin masumiyet karinesini ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

52. Başvuruya konu nihai kararın başvurucuya 27/7/2017 tarihinde tebliğ edildiği dikkate alındığında otuz günlük başvuru süresinden sonra 9/8/2018 tarihinde dile getirilen ihlal iddiasının süre aşımı nedeniyle incelenemeyeceği sonucuna varılmıştır.

53. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Masumiyet karinesinin ihlal edildiği iddiasının süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 11/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULKADİR ASLAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/24314 | Karar tarihi: 11.07.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/24314

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULKADİR ASLAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/24314)

Karar Tarihi: 11/7/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucular : Abdulkadir ASLAN ve diğerleri

[bkz. ekli tablonun (D) sütunu]

Vekilleri : bkz. ekli tablonun (G) sütunu

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvurular, yargılamanın makul sürede tamamlanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla çeşitli tarihlerde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

3. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tabloda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2018/24314 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

4. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir.

Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

5. Açıklanan gerekçelerle ekli tabloda belirtilen başvuruların diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Ekli tabloda numaraları belirtilen başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 11/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AZİME AYDIN VE İSMAİL AYDIN

B. No: 2018/27114 | Karar tarihi: 11.07.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/27114

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AZİME AYDIN VE İSMAİL AYDIN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/27114)

Karar Tarihi: 11/7/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Melek ŞAHAN

Başvurucular : 1. Azime AYDIN

2. İsmail AYDIN

Başvurucular Vekili : Av. Nevroz UYSAL ASLAN

Av. İlyas TARIM

Av. Hüseyin TÜL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; Şırnak'ın Cizre ilçesinde sokağa çıkma yasakları sırasında güvenlik güçleri tarafından terörle mücadele kapsamında yürütülen operasyonlarda meydana gelen ölüm ve takip eden süreç nedeniyle yaşam hakkının ve adil yargılanma hakkının, yakınlarının cenazesinin geç teslim edilmesi ve teslim edilirken gösterilen tutum nedeniyle kötü muamele yasağının, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının, din ve vicdan hürriyetinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Türkiye’de PKK terör örgütünün neden olduğu terör ve şiddet eylemleri 2015 yılının ortalarından itibaren özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yoğun olarak yaşanmaya başlamıştır. Şırnak'ın Cizre, İdil, Silopi ilçeleri, Hakkâri'nin Yüksekova ilçesi, Diyarbakır'ın

Silvan, Sur ve Bağlar ilçeleri, Mardin'in Dargeçit, Nusaybin ve Derik ilçeleri ile Muş'un Varto ilçesinde PKK terör örgütü tarafından cadde ve sokaklara hendekler kazılarak barikatlar kurulmuş; patlayıcılar yerleştirilmiş ve bu yerleşim yerlerinin bir kısmında öz yönetim adı altında hâkimiyet kurulmaya çalışılmıştır. Terör ve şiddet olaylarına, Türk Silahlı Kuvvetleri ve Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından PKK mensuplarına karşı ortak olarak gerçekleştirilen ve başta Sur, Cizre ve Nusaybin olmak üzere on bir şehirde yürütülen askerî operasyonlarla müdahale edilmiştir. Terör örgütü mensuplarının yakalanması, halkın can ve mal güvenliği ile kamu düzeninin sağlanması için operasyonların gerçekleştirildiği bölgelerin bazılarında 2015 yılının ikinci yarısından başlamak üzere değişen tarihlerde sokağa çıkma yasakları uygulanmış ve bazı yerleşim birimleri geçici süreyle askerî güvenlik bölgesi ilan edilmiştir. Terör örgütü üyelerinin yakalanarak halkın can ve mal güvenliğinin sağlanması amacıyla getirilen sokağa çıkma yasakları güvenlik güçlerince yürütülen operasyonların sona ermesinin ardından kaldırılmıştır. Gerçekleşen geniş çaplı operasyonlarda beş yüze yakın güvenlik görevlisi şehit olmuş, iki binin üzerinde terörist etkisiz hale getirilmiştir (sürece ilişkin detaylı aktarım ile operasyonlar ve hendek olaylarına ilişkin arka plan bilgisi için bkz. Gülser Yıldırım (2), B. No: 2016/40170, 16/11/2017; Ayşe Çelik, B. No: 2017/36722, 9/5/2019; Seyid Narin [GK], B. No: 2018/20156, 18/5/2022; Gazal Kolanç ve diğerleri [GK], B. No: 2017/37897, 5/7/2022).

3. Operasyonların gerçekleştirilip sokağa çıkma yasaklarının uygulandığı dönemde, Cizre Cumhuriyet Başsavcılığının (Başsavcılık) kararına istinaden 6/2/2016 tarihinde Cizre ilçesi, Cudi Mahallesi, Mehmetçik Sokak ile Narin Sokak'ın kesişiminde bulunan ve güvenlik güçleri tarafından C-3184 olarak belirtilen binaya arama yapmak için gelinmiş ancak sıcak çatışmalar nedeniyle arama tamamlanamamıştır. 7/2/2016 tarihinde yeniden gidilen binada yapılan aramada kimliği belirsiz iki kişinin cesedine ulaşılmıştır. Cesetler cenaze aracıyla Cizre Devlet Hastanesine nakledilmiştir.

4. 6/2/2016-7/2/2016 tarihli olay yeri inceleme tutanaklarının incelenmesi neticesinde arama işlemleri kamera ile kaydedilmiş; aramalarda ulaşılan cesetlerin yanı sıra Kalaşnikof marka bir uzun namlulu silah, silaha takılı şarjör, biri fişek yatağında olmak üzere 77 fişek ve bir el bombası ele geçirilmiştir. Söz konusu el bombası imha edilmiş, geriye kalan ateşli silah, ateşli silah ürünleri ve diğer deliller elkoyma kararı doğrultusunda muhafaza altına alınmıştır. Tutanaklarda ayrıca binanın çatışmalardan dolayı büyük oranda hasar gördüğü, binanın dışa bakan duvarlarında bir insanın geçebileceği kadar delikler bulunduğu belirtilmiştir. Başvuruculaların yakını olduğu anlaşılan cesedin üzerindeki kamuflaj hücum yeleği cebinde uzun namlulu silaha ait bir fişek ve "industries" ibareli bir metal parça ele geçirilmiş, ölenin el ve yanak svaplarının alınmıştır.

5. 7/2/2016 tarihinde olay yerinde bulunan (daha sonra başvuruculaların yakını olduğu anlaşılacak) kimliği belirsiz ceset üzerinde yapılan otopside işlemi neticesinde ölüm sebebinin çoklu ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmalarına bağlı seri kot, pelvis, ekstremite, kafatası ve yüz kemikleri ile birlikte çoklu iç organ ve büyük damar yaralanmalarında gelişen iç kanama ve beyin doku harabiyeti olduğu tespit edilmiştir. Otopsi işleminde cesetten DNA analizi için kas ve kemik doku örnekleri alındığı, cesetten alınan idrar ve saçlı deri örneğinin İstanbul Adli Tıp Kurumuna gönderilerek sistematik toksikolojik analizlerinin yaptırılmasının uygun olacağı belirtilmiştir. DNA testi sonucunda cesedin başvuruculaların oğlu R.A. olduğu belirlenmiştir.

6. Güvenlik güçleri, çatışmaların da devam ettiği bölgede yaptığı araştırma sonucu olay yerini gören ve kayıt yapan, kamuya ya da özel şahıslara ait olan kamera ve/veya tanık tespit

edememiştir. Güvenlik birimleri, gerçekleştirdikleri internet taramasında terör örgütünü destekleyen yayınlar yapan internet sitelerinde (ANF Ajansı) R.A.nın PKK terör örgütünün silahlı alt yapılanmalarından YPS tarafından sahiplenildiğini tespit etmiştir.

7. Biri gizli olmak üzere altı tanık, başvuruculaların yakını R.A.nın Zero kod adıyla örgütte faaliyet gösterdiğini, Sur Mahallesi'ndeki gençlik yapılanmasında yer aldığını, gençleri örgütleyerek ya da baskı yoluyla güvenlik güçlerine karşı eylemlere katılmaya zorladığını, Cudi Mahallesi'nde silahlı çatışmalara girdiğini beyan etmiştir. Başvurucu Azime Aydın 8/8/2016 tarihinde müşteki sıfatıyla verdiği ifadesinde özetle oğlunun sokağa çıkma yasağı başladıktan sonra amcasına gideceğini belirterek evden ayrıldığını, bir daha kendisinden haber alamadıklarını, oğlunun herhangi bir silahlı terör örgütüne üyeliğinin veya sempatisinin olmadığını beyan etmiştir.

8. Soruşturma sonunda 28/2/2017 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. Gerekçede; R.A.nın maktul şüpheli sıfatıyla yer aldığı, PKK/KCK terör örgütü mensubu olup bu örgütün sözde özerklik öz yönetim faaliyetleri kapsamında gerçekleştirdiği eyleme katıldığı, güvenlik güçleriyle yaşanan çatışmalarda yer aldığı ve üzerine atılı devletin birliğini ve ülke bütünlüğü bozma suçunu işlediği ancak ölümü sebebiyle iddialar ve şüpheli hakkında anılan kararın verildiği ifade edilmiştir. Söz konusu karara yönelik itiraz Şırnak Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 23/7/2018 tarihinde reddedilmiştir. Ret gerekçesinde, operasyonların arka planına ve güç kullanımına ilişkin mevzuata dair kapsamlı bir açıklama yapıldıktan sonra R.A.ya ait cesedin terör örgütü mensuplarınca kullanılan evde, terör örgütü mensubu olduğu değerlendirilen başka bir cesetle birlikte bulunduğu, söz konusu evde terör örgütü mensuplarınca kullanıldığı değerlendirilen birçok silah, mermi ve mühimmatın ele geçirildiği, YPS'nin öleni örgüt üyesi olarak sahiplendiğini ve aleyhe ifade veren tanıkların beyanları olduğu belirtilmiştir.

9. Anılan kararda; elde edilen deliller uyarınca R.A.nın terör örgütü üyesi olduğunun tespit edildiği ve güvenlik güçlerinin terör örgütüne yönelik operasyonlarda ve belirtilen amaçlar doğrultusunda yetkili merciden almış oldukları hukuka uygun emri yerine getirmeleri esnasında kendilerine, diğer güvenlik güçlerine ve sivil halka örgüt mensuplarınca yöneltilen, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız saldırıları o anda hâl ve koşullara göre, saldırı ile orantılı biçimde defetme zorunluluğu olduğunun, meşru müdafaa hakkı kapsamında hareket ettiklerinin değerlendirildiği, meşru müdafaa sınırını aştıklarına dair herhangi bir delil elde edilemediği ve bu bağlamda Başsavcılık kararında hukuka aykırılık bulunmadığı ifade edilmiştir. Kararda başvurucunun etkin soruşturma yapılmadığına dair itirazı incelenerek resmî bir soruşturmanın başlatıldığı, soruşturmanın suça karışmış olma ihtimali olan kişilerden bağımsız yürütüldüğü, haber alınır alınmaz ivedilikle harekete geçildiği, otopsi, olay yeri inceleme, ifade alma vb. soruşturma işlemlerinin yapıldığı, bunlara bağlı olarak 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu 'nun 160. ve devamı maddelerinde sayılan görev ve yetkilerin kullanıldığı, müştekinin soruşturmaya dâhil edilerek etkili başvuru hakkının gereklerine uygun davranıldığı, ayrıca soruşturmanın makul bir sürede tamamlanıp etkili soruşturma yürütülmesi yükümlülüğünün ihlal edilmediği sonucuna ulaşıldığı tespit edilmiştir.

10. Başvurucular, nihai kararı 30/7/2018 tarihinde öğrenmelerinin ardından 20/8/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculara adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

13. Başvurucular, yakınları R.A.nın bir terör örgütünün üyesi olmadığı hâlde üyesi olduğu gerekçesiyle öldürüldüğünü, R.A.nın güvenlik güçlerine karşı silahlı saldırı gerçekleştirdiğinin ve kendisine yönelik olarak kullanılan öldürücü gücün mutlak zorunluluğunun ve orantılılığının kanıtlanamadığını, soruşturma makamlarınca gerekçesiz kararlar verildiğini iddia etmiştir. Başvurucular, olay yerinin incelemesinin Cumhuriyet savcısı/muhtar/hazirun bulunmadan yapılıp otopsiye avukatların girmesine izin verilmediğini, soruşturma ölenin lehine ve tarafsız olacak şekilde yürütülmediği için soruşturmanın birtakım çelişkiler, eksiklikler içerdiğini, Başsavcılığın resen araştırma yapmadığını, yakınlarının ölümüne ilişkin delillerin korunup toplanmadığını ve faillerin cezasız bırakıldığını belirterek yaşam hakkının ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Ayrıca yakınlarının cenazesini ancak olaydan on aydan fazla bir süre sonra alabildiklerini, cenazeyi defnedemedikleri gibi cenaze töreninde de hazır bulunamadıklarını belirterek kötü muamele yasağının, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının, din ve vicdan hürriyetinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

14. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; operasyonlarında planlama ve hazırlık aşamasının somut olayın şartları ile uyumlu olduğu, güvenlik güçlerinin somut olayın koşullarına göre kendilerinden beklenebilecek gerekli tüm önlemleri aldıkları, silah kullanımının ilk andan itibaren suç işlenmesinin önlenmesine ve sivillerin terör örgütünün şiddet eylemlerine karşı korunmasına yönelik olduğu ancak yer yer terör örgütü mensupları ile güvenlik güçleri arasında gerçekleşen çatışmalarda silah kullanımının güvenlik güçleri açısından meşru müdafaa kapsamında kaldığı ifade edilmiştir. Ayrıca güvenlik güçlerinin kendilerine ve üçüncü kişilere zarar verilmemesini sağlamak için silah kullanmalarının bir zorunluluk arz ettiği, somut başvuruda başvuruculara yakınına güvenlik güçlerinin haksız ve orantısız güç kullandıkları kanaatini destekleyecek, her türlü makul şüphenin ötesinde olan bir delil bulunmadığı, Cizre Cumhuriyet Başsavcılığının yürüttüğü soruşturma dosyasında yer alan delillerden başvurucular yakınının terör örgütüne katıldığının ve çatışmalarda fiilen yer aldığının anlaşıldığı belirtilerek yaşam hakkının maddi boyutunun ihlal edilmediği, olayın hangi koşullar altında meydana geldiğini ortaya koymaya elverişli bir soruşturma yürütülmesi nedeniyle de yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edilmediği bildirilmiştir.

15. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı başvuru formundaki iddialara benzer iddialar ileri sürmüştür.

A. Yaşam Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

16. Somut başvurunun yaşam hakkı bağlamında incelenmesinden önce bazı hususlara açıklık getirilmesi elzemdir. Öncelikle inceleme kapsamının bireysel başvurunun niteliği gereği başvuruya konu olaylarla sınırlı olduğu belirtilmedir. Yapılan tespit ve değerlendirmeler, başvuru konusu olayı çevreleyen koşullara ilişkin ve bunlarla sınırlıdır; öz yönetim ilanlarını takip eden süreçteTürkiye'nin bir bölümünde yaşanan terör olaylarına karşı düzenlenen güvenlik operasyonlarının ve alınan diğer tedbirlerin genel bir değerlendirilmesi olarak anlaşılamaz. Başvuru formunda dile getirilen tüm iddialarla ilgili bir değerlendirmede bulunmak Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Buna karşılık yoğun terör hadiselerinin ve buna bağlı can kayıplarının yaşandığı, bunları sona erdirmek üzere

güvenlik operasyonlarının düzenlendiği, son derece tehlikeli ve öngörülemez bir ortamda meydana gelen ölüm olaylarına ilişkin somut başvuru değerlendirilirken olayların arka planının gözardı edilmesi de düşünülemez.

17. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvuruda yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

18. Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen yaşam hakkı kapsamında devletin negatif bir yükümlülük olarak yetki alanında bulunan hiçbir bireyin yaşamına kasıtlı ve hukuka aykırı olarak son vermeme yükümlülüğü bulunmaktadır . Anayasa'nın 17. maddesinin son fıkrasında belirtilen yaşam hakkına yapılan müdahalenin hukuka uygun olacağı hâllerde dahi son çare olarak öldürücü kuvvet kullanılması gerekir. Kamu görevlilerinin güç kullanımına ilişkin eylemlerinin gereklilik ve ölçülülük bakımından değerlendirmesi yapılırken eylemlerin planlanması ve kontrolü dâhil olayın bütün aşamaları dikkate alınmalıdır. Bunun yanı sıra bu konuda yapılacak değerlendirmede bir bütün olarak somut olayın hangi koşullarda gerçekleştiği, nasıl bir seyir izlediği ve yaşamını kaybeden kişinin daha önceki eylemleri ile kendisinin yaratacağı tehlikenin niteliği de gözönünde bulundurulmalıdır. Devlet, yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutu kapsamında doğal olmayan her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır. Kamu görevlilerinin güç kullanımı sonucu gerçekleşen ölümlere ilişkin soruşturmaların etkili olabilmesi için soruşturma makamlarının olaya karışmış olabilecek kişilerden bağımsız olması, resen ve derhâl harekete geçerek ölüm olayını aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmesi gerekir. Soruşturma süreci kamu denetimine açık olmalı ve ölen kişinin yakınlarının meşru menfaatlerini korumak için bu sürece gerekli olduğu ölçüde katılımları sağlanmalıdır. Makul bir özen ve süratle yürütülmesi gereken soruşturmasonucunda alınan kararın soruşturmada elde edilen tüm bulguların kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayalı olması ve bunun yanı sıra söz konusu kararın yaşam hakkına yönelik müdahalenin Anayasa’nın aradığı zorunlu bir durumdan kaynaklanan ölçülü bir müdahale olup olmadığına yönelik bir değerlendirme içermesi de gerekmektedir (detaylı aktarım için bkz. Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014; İpek Deniz ve diğerleri, B. No: 2013/1595, 21/4/2016; Cembeli Erdem, B. No: 2014/19077, 18/4/2018; Cem Sarısülük ve diğerleri [GK], B. No: 2015/16451, 15/12/2021; güvenlik güçlerinin fiziksel zor ve silah kullanımına ilişkin mevzuat için bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 208, 214, 216-218, 221.

19. Yaşam hakkının maddi boyutunun, devletin negatif (öldürmeme) yükümlülüğünün ihlal edildiğine yönelik iddialar incelenirken öncelikle belirlenmesi gereken husus, ölümün devlet görevlilerinin güç kullanımı sonucu meydana gelip gelmediğidir. Başvurucular, yakınlarının güvenlik güçlerince öldürüldüğünü iddia etmiştir. Ölüm olayıyla ilgili yürütülen soruşturma sonucunda verilen kararda da R.A.nın ölümünün kamu gücünün kullanımına bağlı olarak, düzenlenen operasyonlarda gerçekleştiği kabul edilmiştir. Somut başvuruda, başvuruculara yakının güvenlik güçlerince düzenlenen operasyonda öldürüldüğü yönündeki kabul ve tespitlerden ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır.

20. Anayasa Mahkemesi Gazal Kolanç ve diğerleri kararında, terör olayları nedeniyle 2015 ve 2016 yıllarında Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde güvenlik güçleri tarafından gerçekleştirilen geniş çaplı operasyonlarda meydana gelen ölümler için birden çok başvurunun birleştirilmesi suretiyle yaşam hakkı yönünden yaptığı detaylı değerlendirmede

olayın koşullarını, konuya ilişkin yaklaşımını, ilkeleri ve ölçütleri belirlemiştir. Somut başvurudaki ihlal iddiasına konu tekil ölüm olayı ve akabinde olaya özgü yapılan soruşturmanın öznel şartları dışında genel operasyon -güç kullanımı- koşullarına yaklaşım bağlamında Gazal Kolanç ve diğerleri kararında yapılan belirlemelerden ayrılmayı gerektiren bir neden bulunmamaktadır.

21. Devletin yaşam hakkına müdahalesinin Anayasa'ya uygun olabilmesi için sağlanması gereken ilk ölçüt müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunmasıdır. Güvenlik kuvvetlerinin güç ve silah kullanımını düzenleyen mevzuatın hangi durumlarda ve ne ölçüde güç kullanılacağını belirleyen, gücün kötüye kullanımını, keyfîliği önlemeye ve yaşam hakkına yapılan müdahalelerin asgari düzeyde tutulmasını sağlamaya yönelik yeterli ve açık kurallar içerdiği ve dolayısıyla kanunilik şartını sağladığı değerlendirilmiştir (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 339).

22. Yaşam hakkına yapılan müdahalenin ihlale yol açmaması için karşılanması gereken ikinci kriter, müdahalenin Anayasa'nın 17. maddesinin dördüncü fıkrasında sayılan istisnai durumlardan biri kapsamında gerçekleştirilmesidir. Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda ve/veya kararın itirazen incelenmesinde güvenlik güçlerinin güç kullanımının terörle mücadele çerçevesinde yetkili bir merciden almış oldukları hukuka uygun bir emri yerine getirdikleri sırada kendilerine, diğer güvenlik güçlerine ve sivil halka örgüt mensuplarınca yöneltilen, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız saldırıları o anda hal ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetme zorunluluğuyla gerçekleştiği kabul edilmiştir. Söz konusu kabul; R.A.nın cansız bedeninin bulunduğu binanın terör örgütü mensuplarınca kullanılmasına, R.A.nın cesedinin terör örgütü mensubu olduğu değerlendirilen başka bir cesetle birlikte bulunmasına, ikamet içinde terör örgütü mensuplarınca kullanıldığı düşünülen birçok silah, mermi ve mühimmatın ele geçirilmesine, YPS'nin R.A.yı savaşçı örgüt üyesi olarak sahiplenmesine, aleyhe ifade veren tanıkların beyanlarına ve soruşturma sürecinde elde edilen delillere dayanmaktadır. Söz konusu deliller terör eylemlerinin engellenmesi için yapılan operasyonlarda R.A.nın güvenlik güçlerine karşı girdiği ağır silahlı saldırıda güvenlik güçlerinin emri yerine getirmesi sırasında, kendilerine, diğer güvenlik güçlerine ve sivil halka örgüt mensuplarınca yöneltilen, gerçekleşen veya tekrarı muhakkak olan haksız saldırıları o andaki koşullara göre saldırıyla orantılı biçimde defettiğinin, bir başka ifadeyle R.A.nın meşru müdafaa koşulları altında öldürüldüğünün kabulü için yeterlidir. Ayrıca başvurucular bu verilerin aksine, bu tespitlerin yanlış olduğu yönünde emare teşkil eden herhangi bir bilgi/belge de sunmamıştır.

23. Diğer taraftan söz konusu operasyonların yapılma sebebi olan yaygın terör olaylarının Gazal Kolanç ve diğerleri kararında yapılan belirleme (aynı kararda bkz. § 342) doğrultusunda ayaklanma olarak nitelendirilmesi gerektiği dikkate alındığında R.A.nın ölümüyle sonuçlanan güç kullanımının Anayasa'nın 17. maddesinde yer alan bir ayaklanmanın bastırılması meşru amacına da matuf olduğu kanaatine ulaşılmıştır.

24. Yaşam hakkına yapılan müdahalenin ihlale yol açmaması için karşılanması gereken son kriter, müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesi anlamında ölçülülük ilkesine aykırılık taşımamasıdır. Bir başka ifadeyle devlet görevlilerinin ölümle neticelenen güç kullanımlarının somut olayın şartlarında ortaya çıkan tehlikeyi bertaraf etmek için orantılı ve gerçekleştirilmek istenen meşru amaca ulaşmak için mutlak zorunlu olduğu ortaya konulmalıdır. Gazal Kolanç ve diğerleri kararında; terör eylemlerinin sona erdirilmesi için yapılan operasyonlar kapsamında yaşam hakkına yönelik gerçekleşen müdahalelerin silahlı

bir ayaklanma kapsamında ağır silahlar kullanılarak gerçekleştirilen kesintisiz ve öngörülemez nitelikteki ölümcül terör saldırılarına karşı silahlı ayaklanmayı bastırmak ve güvenlik güçleri ve diğer kişilerin yaşamları bakımından ortaya çıkan tehlikeyi bertaraf etmek için yapılan zorunlu ve orantılı bir müdahale olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 343-368). Bu noktada başvuruculaların yakını R.A.nın da soruşturma dosyasında mevcut olan ve aksine herhangi bir veri, delil ya da emare sunulmamış deliller uyarınca, Gazal Kolanç ve diğerleri kararında belirtilip detaylandırılan operasyonlar kapsamında güvenlik kuvvetleriyle yaşadığı silahlı saldırı esnasında güç kullanımına bağlı olarak hayatını kaybettiğinin kabulünün gerektiğini, dolayısıyla operasyonlar için anılan kararda yapılan nitelemenin bu başvuru için de geçerli olduğunu yeniden hatırlatmak gerekir. Sonuç olarak cesedi terör örgütü mensuplarınca kullanılan binada terör örgütü mensubu olduğu değerlendirilen başka bir cesetle birlikte, yanlarında çok sayıda silah, mermi ve mühimmatla bulunan, YPS tarafından savaşçı örgüt üyesi olarak sahiplenilen, hakkında örgütün gençlik yapılanması içinde yer aldığına, Zero kod adını kullandığına, örgütte faaliyet gösterdiğine, gençleri örgütleyerek/baskı yoluyla güvenlik güçlerine karşı eylemlere katılmaya zorladığına, Cudi Mahallesi'nde silahlı olarak saldırılar gerçekleştirdiğine ilişkin beyanlar tespit edilen R.A.nın meşru müdafaa ve silahlı ayaklanmanın bastırılması kapsamında mutlak zorunlu ve orantılı güç kullanımı sonucu hayatını kaybettiği, yaşam hakkının maddi boyutu yönünden bir ihlal bulunmadığı değerlendirilmiştir.

25. Yaşam hakkının maddi boyutuna ilişkin olarak yapılan incelemenin ardından hakkın usul boyutu (etkili soruşturma yükümlülüğü) çerçevesinde değerlendirme yapılması gerekmektedir.

26. Somut sürece bakıldığında R.A.nın bedeninin bulunmasını takiben Başsavcılık tarafından derhâl soruşturma başlatıldığı, olay yeri incelemesinin yapıldığı, delillerin toplanıp muhafaza altına alındığı, güvenlik birimleri ile gerekli yazışmaların yapıldığı, ölü muayene ve otopsi işlemlerinin vakit kaybetmeden gerçekleştirildiği görülmüştür. Ayrıca olay mahallinde görüntü kaydeden kamuya ya da özel şahsa ait kameranın olmadığı ve görgü tanığının bulunmadığı yönünde tespit yapıldığı, ayrıca R.A.nın annesinin ifadesine de başvurulduğu anlaşılmıştır.

27. Sokağa çıkma yasağı ve devam eden silahlı ayaklanma nedeniyle olay yerine erişimin sınırlı olduğu bir ortamda kamu gücü eliyle yeterli bir soruşturma yürütülerek ölümün meydana geldiği koşulların tam olarak ortaya konulması özellikle önemlidir. Öte yandan olayı çevreleyen zorlu koşullar soruşturma makamları ve delil toplamakla görevli kamu görevlileri için de geçerlidir. Öyle ki söz konusu çatışma ve operasyon döneminde verilen arama kararını yerine getirmek ve delil toplamak için olay yerine giden emniyet görevlilerine ve onların güvenliğini sağlamak için tertibat alan Jandarma ve Polis Özel Harekât mensuplarına terör örgütü üyelerince bombalı ve silahlı saldırıda bulunulduğu, bazı uzman görevlilerin yaralandığı, bu görevlilerin arama kararı gereğini yerine getiremeden olay yerinden ayrılmak zorunda kaldıkları, Cizre Adliyesi binasının iki ayrı tarihte roketatarlar ve uzun namlulu silahlar kullanılarak gerçekleştirilen terör saldırılarının hedefi olması nedeniyle adliye binası dışında çalıştığı tespit edilmiştir. Bu derece öngörülemez ve şiddetli terör saldırılarının olduğu, devlet güçlerinin kontrollerinin sınırlı bulunduğu bir ortamda etkili soruşturma yapma yükümlülüğü kapsamında olay yerinden delil toplanmasına ilişkin ilkelerin katı biçimde uygulanmasının mümkün olmadığı kuşkusuzdur. Anayasa Mahkemesi, soruşturmanın bağımsız kişilerce yürütülmesi kriterinin hiçbir şekilde

Cumhuriyet savcılarının ağır silahlarla çatışmaların devam ettiği bir bölgeye bizzat giderek delilleri tespit etmesi gerektiği şeklinde yorumlanamayacağı kanaatindedir (Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 373, 377).

28. Esasen ceza soruşturmalarında delil toplama işlemleri jandarma veya polis teşkilatları içindeki adli kolluk birimlerince yerine getirilmek zorunda olduğundan jandarma ve polisin ortak gerçekleştirdiği güvenlik operasyonları sonucu gerçekleşen ölüm olaylarında adli işlemlerle ilgili kim görevlendirilirse görevlendirilsin bu iki teşkilatla bir şekilde kurumsal bir bağı bulunacaktır. Somut başvuruya konu soruşturmalarda arama kararlarının terörle mücadele operasyonlarına katılmayan adli kolluk birimlerince talep edildiği ve karar gereğinin uzman olay yeri inceleme görevlilerince yerine getirildiği anlaşılmıştır. Olay yeri inceleme ve delil toplama işlemlerinin çatışmalara fiilen katılan Jandarma ve Polis Özel Harekât birimlerinden ayrı bir yapı içindeki bu uzman birimlerce yerine getirilmesi somut olayın koşullarında soruşturmanın bağımsızlığının sağlanması bakımından önemli bir tedbir olarak değerlendirilmiştir. Buna ek olarak adli kolluk görevlileri, daha sonra tutanağa bağladıkları tüm işlemleri video ve fotoğraflarla kaydederek soruşturmayı yürütmekle görevli Cumhuriyet savcılarının incelemesine imkân sağlamıştır. Soruşturmalar için kritik önemdeki ölü muayene ve otopsi işlemleri ise Cumhuriyet savcılarının bizzat katılımıyla yapılmıştır. Dolayısıyla somut olayda etkili soruşturma yürütme yükümlülüğü kapsamında soruşturmanın bağımsızlığının zedelenmemesi için imkânlar dâhilindeki tüm tedbirlerin alındığı kanaatine ulaşılmıştır.

29. Süreçte kamu görevlilerinin şüpheli sıfatıyla ifadelerinin alınmadığı görülmekte ise de soruşturmanın amacı, somut olayın ne şekilde gerçekleştiğini ortaya çıkarmak ve böylece kullanılan gücün Anayasa'nın 17. maddesi anlamında meşru olup olmadığını belirlemektir. Dolayısıyla ifade alma işlemi her soruşturmada yerine getirilmesi gereken otomatik bir zorunluluk olarak kabul edilemez. Süreçte toplanan deliller olayın koşullarında maddi gerçeği ortaya çıkarmış ve kullanılan gücün Anayasa'nın 17. maddesi anlamında mutlak zorunlu ve orantılı olduğunu göstermiştir. Bu nedenle somut olayda çatışmalara katılan görevlilerin ifadelerinin alınmaması etkili soruşturma yükümlülüğü ile ulaşılmak istenen amaç bakımından yerine getirilmesi gereken zorunlu ve faydalı bir delil toplama işlemi olarak değerlendirilmemiştir. Bunun da ötesinde devamlılık arz eden ve öngörülemez nitelikteki silahlı çatışmalara katılan operasyonel birliklerin çatışmaların seyrine göre sürekli değişmesi nedeniyle farklı zamanlarda gerçekleşmesi son derece muhtemel ölümlerin hangi birim görevlilerince kullanılan güç sonucu meydana geldiğini belirlemek de neredeyse imkânsızdır (Gazal Kolanç ve Diğerleri, § 381).

30. R.A.nın ölümüne ilişkin olarak olay yerinde araştırma yapılarak tutanağa bağlandığı, otopsi işleminin gecikmeksizin gerçekleştirildiği, olay yerinde bulunan delillerin muhafaza altına alındığı, gereken laboratuvar incelemelerinin elde edilen veriler ölçüsünde yapıldığı, annesinin (başvurucunun) ifadesine başvurulup muhtemel tanıkların araştırıldığı, R.A. hakkında bilgisi olan tanıkların dinlendiği görülmüştür. Başsavcılık olaya görüntü kayıtlarına ulaşmak için girişimde bulunmuş ise de olay yerini kaydeden kamera tespit edilememiştir. Süreç bütün olarak yaklaşık iki yıl altı ay gibi zaman diliminde tüketilmiştir.

31. Soruşturmanın etkinliğine ilişkin asgari ölçütleri karşılayan incelemenin nitelik ve derecesinin olayın koşullarına bağlı olduğu unutulmamalıdır. Gazal Kolanç ve diğerleri kararında detaylı analize konu -döneme hâkim olan- koşullar altında dahi olayın aydınlatılabilmesi için imkânlar dâhilinde tüm delillerin toplanmasının hukukun üstünlüğüne olan inancın korunması ve hukuka aykırı eylemlere müsamaha gösterildiği veya kayıtsız

kalındığı görünümü verilmemesi açısından kritik bir önemi vardır. Yukarıda aktarılan safahatı içeren soruşturma sürecinde ölüm olayını çevreleyen koşulların tespitine imkân sağlayan gerekli ve yeterli bilgilerin olabildiğince bir bütün olarak elde edildiği, kriminal/laboratuvar incelemelerinin yapıldığı, tanık beyanlarının alındığı, kimlik teşhisinin yapıldığı ve sürecin makul olduğu değerlendirilebilecek 2 yıl 6 ay gibi bir sürede tamamlandığı görülmüştür. Somut olayı çevreleyen son derece zor ve ağır koşullar nazara alındığında ölüm olayı ile ilgili delil toplama işlemlerinin özensiz yürütüldüğü yorumunu getirmek mümkün değildir.

32. Sonuç itibarıyla soruşturma makamlarının olayların seyrini aydınlatmaya yönelik işlemlerinden kuşku duyulmasını gerektirecek bir durumun başka bir ifade ile yürütülen soruşturmanın derinliği ve ciddiyeti üzerinde etki gösterecek nitelikte bir hususun bulunmadığı, dolayısıyla yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğüne yönelik bir ihlal bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

33. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

34. Gazal Kolanç ve diğerleri ile Mehmet İnan (B. No: 2016/228, 20/12/2022) kararları doğrultusunda kötü muamele yasağının, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddialarının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucuların yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 11/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FARRUKH SOLIEV

B. No: 2018/35803 | Karar tarihi: 11.07.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/35803

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FARRUKH SOLIEV BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/35803)

Karar Tarihi: 11/7/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mustafa Erdem ATLIHAN

Başvurucu : Farrukh SOLIEV

Vekili : Av. Atanur DEMİR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; kötü muameleye maruz kalma riski bulunan ülkeye sınır dışı etme kararı verilmesi ve bu karara karşı açılan davanın reddi nedeniyle yaşam hakkı ile kötü muamele yasağıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının, insan haysiyetiyle bağdaşmayan koşullarda ve hukuka aykırı olarak idari gözetim altında tutulma nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, özel hayata saygı hakkı ve kötü muamele yasağının, yargılamanın yenilenmesi talebinin reddi nedeniyle de adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvuru formundaki anlatımına göre Tacikistan vatandaşı olan başvurucu 25/8/2015 tarihinde Türkiye'ye yasal yollardan giriş yapmış ve ikamet izni almıştır. İkamet kaydını uzatmak için 11/1/2017 tarihinde İl Göç İdaresine müracaatta bulunan başvurucu; işlem esnasında GöçNet Sistemi'nde, hakkında G-87 (genel güvenlik) ve M-26 (yasa dışı örgüt faaliyetleri) tahdit kayıtları bulunduğunun tespit edilmesi üzerine adli işlem yapılması için polis merkezine götürülmüştür. Daha sonra İstanbul Valiliğinin (İdare) 16/1/2017 tarihli kararıyla başvurucunun 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma

Kanunu'nun 54. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendi gereği sınır dışı edilmesine karar verilmiştir.

3. İdare tarafından sınır dışı edilmesine karar verilirken aynı tarihli kararla bir ay süre idari gözetim altına alınmasına karar verilen başvurucu, Kırklareli Geri Gönderme Merkezine nakledilmiş; Kırklareli Valiliği tarafından başvurucu hakkında verilen idari gözetim kararı altı ay uzatılmıştır. Başvurucu, hakkında uygulanan idari gözetimin kaldırılması talebiyle Kırklareli Sulh Ceza Hâkimliğine başvurmuştur.

4. Kırklareli Sulh Ceza Hâkimliği 17/8/2017 tarihli kararıyla ve "6458 sayılı Yasanın 57/3 maddesinde idari gözetim süresinin 6 ayı geçemeyeceği, ancak bu sürenin, sınır dışı etme işlemlerinin yabancının iş birliği yapmaması veya ülkesiyle ilgili doğru bilgi ya da belgeleri vermemesi nedeniyle tamamlanamaması hâlinde en fazla altı ay daha uzatılabileceği düzenlenmesi karşısında; FARRUKH SOLIEV'in işbirliği yapmadığına, ülkesi ile ilgili doğru bilgi ya da belgeleri vermemesi nedeniyle tamamlanamadığına dair somut bir verinin dosya içerisinde bulunmadığı, ayrıca itiraz eden hakkındaki G-87 genel güvenlik kodunun gerekçelendirilmediği ve terör örgütüne üye olduğuna ilişkin dosyada delil bulunmadığı" gerekçesiyle başvurucunun serbest bırakılmasına karar vermiştir.

5. Başvurucunun söz konusu sınır dışı işleminin iptali için İstanbul 1. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) açtığı iptal davası, Mahkemenin 23/6/2017 tarihli kararıyla başvurucunun ülkesinde kötü muameleye maruz kalacağına ilişkin olarak somut bir iddiada bulunmamış olması ve ciddi emare oluşturacak bilgilerin bulunmaması gerekçesiyle kesin olarak reddedilmiştir.

6. Başvurucunun iptal davasını açmak için mahkemeye sunduğu dava dilekçesinin incelenmesi neticesinde ülkesine gönderilmesi hâlinde kötü muameleye uğrayabileceği iddiasına ilişkin olarak sadece zorla ülkesine gönderilmesi hâlinde zorlu şartlara maruz kalacağını ve ülkesinde hukuk diye bir kavramın neredeyse olmadığını ifade ettiği, ülkesinde kötü muameleye maruz kalmasına neyin sebep olacağına dair herhangi somut bir açıklamada bulunmadığı görülmüştür.

7. Başvurucu 30/4/2018 tarihli dilekçesi ile mahkemeye başvurarak yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuş; yargılamanın yenilenmesi sebebi olarak pasaport bilgilerinin isim benzerliği olan bir başkası tarafından kullanılarak hakkında gerçeğe aykırı kırmızı bülten çıkarılmasını ve bu bilginin karardan sonra ortaya çıkmasını göstermiştir. Başvurucunun yargılamanın yenilenmesi talebini içeren dilekçesinde ülkesine geri gönderilmesi hâlinde kötü muameleye maruz kalacağına ilişkin bir iddia ileri sürmediği görülmüştür.

8. Başvurucu, yargılamanın yenilenmesi aşamasında, 15/10/2018 tarihli ek beyan dilekçesiyle ülkesine geri gönderilmesi hâlinde kötü muameleye maruz kalacağına ilişkin iddiasını ileri sürmüştür. Bu ek beyan dilekçesinde başvurucu, vatandaşı olduğu Tacikistan'ı can güvenliği nedeniyle terk etmek zorunda kalması sebebiyle yargılama aşamasında birtakım belgeleri temin edip iddiasına dayanak olarak mahkemeye sunma imkânı bulamadığını, yasaklı olan Tacikistan İslami Yeniden Doğuş Partisi üyesi olduğunu, bu üyeliğe ilişkin belgeleri ülkesinden uzakta olması, iletişiminin kısıtlı olması nedeniyle sonradan temin edebildiğini ifade ederek dilekçe ekinde 20/3/2016 tarihli İngilizce olarak yazılmış bir belge ve bu belgenin çevirisini Mahkemeye iletilmiştir.

9. Başvurucunun yargılamanın yenilenmesi talebi Mahkemece şartların oluşmadığı

gerekçesiyle 19/10/2018 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir. Bu karar başvurucuya 22/11/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

10. Başvurucu, sırf muhalif kişiliği nedeniyle ülkesine iadesi hâlinde adil yargılanmayacağını ve kötü muameleye maruz kalacağını belirterek 10/12/2018 tarihinde tedbir talepli bireysel başvuruda bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi, başvurucunun sunduğu bilgileri dikkate alarak sınır dışı işleminin 12/1/2019 tarihine kadar geçici olarak durdurulmasına karar vermiştir.

11. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve başvurucunun vekilinden tedbir talebini değerlendirmeye yarar tüm bilgi ve belgelerin Anayasa Mahkemesine gönderilmesi istenmiş; Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, başvurucunun 11/1/2017 tarihinde İstanbul İl Göç İdaresi Müdürlüğüne kısa dönem ikamet izni müracaatı sırasında hakkında G-87 (genel güvenlik) ve M-26 (yasa dışı örgüt faaliyetleri) tahdit kayıtları bulunduğu tespiti üzerine başvurucunun adli işleme tabi tutulduğunu, ardından da sınır dışı edilmek üzere İstanbul İl Göç İdaresi Müdürlüğüne teslim edildiğini belirtmiştir. Anılan cevabi yazıdan başvurucunun kırmızı bültenle uluslararası seviyede aranan yabancılardan olduğuna ilişkin Emniyet Genel Müdürlüğü INTERPOL-EUROPOL Daire Başkanlığının 24/11/2016 tarihli yazısına istinaden başvurucu hakkında sınır dışı kararı tesis edildiği anlaşılmıştır.

12. Başvurucu 46715/18 başvuru numarası ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) başvuru yapmış; AİHM'in önce 5/10/2018 tarihli kararı ile başvurucunun tedbiren 22/10/2018 tarihine kadar Türkiye'den sınır dışı edilmemesine, sonra da 22/10/2018 tarihli kararıyla sınır dışı işleminin geçici olarak durdurulmasına karar verdiğini belirtmiştir.

13. Başvurucu vekili 17/12/2018 tarihli dilekçeyle INTERPOL kaydında adı geçen kişinin başvurucu olmadığını, keza kayıttaki pasaport bilgilerinin başvurucunun bilgileri ile uyuşmadığını ileri sürerek iddiasını desteklediğini düşündüğü belgeleri dilekçesine eklemiştir.

14. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan inceleme neticesinde başvurucunun aynı sınır dışı işlemine ilişkin olarak Anayasa Mahkemesine yaptığı önceki tarihli altı başvuru daha olduğu görülmüştür. Bu başvuruların incelenmesi neticesinde başvurucunun;

- 18/1/2017 başvuru tarihli, 2017/4840 numaralı ve 30/4/2018 başvuru tarihli, 2018/11315 numaralı bireysel başvurularda yasaklı olan Tacikistan İslami Yeniden Doğuş Partisi üyesi olduğunu ileri sürmediği, ülkesine geri gönderilmesi hâlinde kötü muameleye maruz kalacağına ilişkin olarak soyut ve genel ifadeler kullandığı,

- 18/5/2018 başvuru tarihli ve 2018/13565 numaralı bireysel başvurusunda, bu başvuruyu takip eden diğer başvurularda ise yasaklı olan Tacikistan İslami Yeniden Doğuş Partisi üyesi olduğunu ileri sürdüğü görülmüştür.

15. Başvurucunun aynı sınır dışı etme işlemine ilişkin olarak Anayasa Mahkemesine yaptığı bu başvurulara ilişkin olarak Anayasa Mahkemesince değişik tarihlerde verilen kararlarla dosyalar 2016/24615 ve 2017/20451 numaralı bireysel başvuru dosyalarında birleştirilmiş, bu iki dosyada da ihlal iddialarına ilişkin değerlendirme yapılması için zaruri nitelikteki bilgi ve belgeleri başvurucunun sunmaması nedeniyle işin esası hakkında bir değerlendirme yapılabilmesi mümkün görülmemiş, başvurularını azami dikkat ve özenle takip etmesi gereken başvurucunun ihtarata rağmen olması gerekenin dışında pasif bir tutum sergilediği anlaşıldığından başvuruların reddine karar verilmiştir (Alı Javıd ve diğerleri, B. No:

2017/20451, 20/4/2020, §§ 22-30).

16. Birinci Bölüm tarafından tedbir talebi hakkında ara kararıyla adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Haksız Şekilde İdari Gözetim Altına Tutulma Nedeniyle Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkı ile İdari Gözetim Altındandaki Tutma Koşulları Nedeniyle Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

17. Başvurucu; sekiz ay süreyle idari gözetimde tutulmak suretiyle hürriyetinin kısıtlandığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, idari gözetim altında nezarethane koşullarında tutulduğunu, tutulma şartlarının idari gözetim için uygun olmadığını, açık havaya çıkarılmadığını belirterek kötü muamele yasağının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

18. Anayasa Mahkemesi B.T. ([GK], B. No: 2014/15769, 30/11/2017) başvurusunda idari gözetim altında tutulma yerlerinin yönetiminin, denetiminin ve işletilmesinin İçişleri Bakanlığının yürüttüğü bir kamu hizmeti olduğunu, 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesine göre idari işlem ve eylemlerden dolayı kişisel hakkı doğrudan etkilenenlerin idari yargıda tam yargı davası açabileceğini, teorik düzeyde mevcudiyeti tespit edilen bu yolun -sırf bilgi eksikliği nedeniyle- fiiliyatta hiç işletilmemesinin etkisiz olduğu biçiminde yorumlanamayacağını belirtmiş ve yabancının salıverilmesi hâlinde etkili hukuk mekanizmasının tam yargı davası olduğunu ifade etmiştir (B.T., §§ 45-58).

19. Anayasa Mahkemesi aynı başvuruda idari gözetimi sona erdirilen başvurucuların hukuka aykırı olarak idari bir kararla özgürlüklerinden yoksun bırakılmaları nedeniyle uğradıklarını öne sürdükleri maddi ve manevi zararlarının karşılanması bakımından başarı şansı sunma, yeterli giderim sağlama kapasitesini haiz ve ulaşılabilir olduğu görülen tam yargı davası yolu tüketilmeden yapılan başvuruların incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmadığı sonucuna varmıştır (B.T., § 73; A.A., B. No: 2014/18827, 20/12/2017, § 37).

20. Anayasa Mahkemesi R.M. ve diğerleri (B. No: 2015/19133, 17/4/2019) başvurusunda bir kez daha yukarıda yer verilen ilkelere bağlı kaldığını vurgulamıştır (aynı kararda bkz. § 31). İdari gözetimleri son bulan başvuruculların geri gönderme merkezinde tutulmaları nedeniyle kötü muamele yasağı, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiaları bakımından açıklanan ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Kötü Muameleye Maruz Kalma Riski Bulunan Ülkeye Sınır Dışı Etme Kararının Olası Sonuçları Nedeniyle Kötü Muamele Yasağının ve Söz Konusu Karara Karşı Açılan Davanın Reddi Nedeniyle Kötü Muamele Yasağıyla Bağlantılı Olarak Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

22. Başvurucu; kötü muameleye maruz kalma riski bulunan ülkeye sınır dışı etme kararı verilmesi ve bu işlemle ilgili açtığı iptal davasında ülkesine sınır dışı edildiği takdirde kötü muameleye maruz kalacağını iddiasına rağmen bu hususun İdare Mahkemesi tarafından değerlendirilmediğini iddia ederek kötü muamele yasağının, yaşam hakkı ile etkili başvuru

hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

23. Başvurucunun sınır dışı edilme işlemi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiası kötü muamele yasağı kapsamında değerlendirildiğinden ayrıca yaşam hakkı kapsamında bir inceleme yapılmamıştır. Bunun yanı sıra başvurucunun Anayasa'nın 40. maddesi kapsamındaki etkili başvuru hakkına ilişkin şikâyetlerinin Anayasa'nın 17. maddesiyle bağlantılı olarak ele alınması gerektiği tespit edilmiştir.

24. Bir başvurunun Anayasa Mahkemesince incelenebilmesi için her şeyden önce başvuru, öngörülen süre içinde yapılmalıdır. Bu nedenle esas incelemesine geçilmeden önce kabul edilebilirlik kriterlerinden olan başvurunun süresinde ileri sürülüp sürülmediği hususunun öncelikle açıklığa kavuşturulması gerekir. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvuramayanlar, mazeretin kalktığı tarihten itibaren onbeş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler..."

25. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) "Başvuru süresi ve mazeret" kenar başlıklı 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

26. İdari işlemlerden kaynaklanan hak ihlallerinin giderilmesi için öncelikle idari yargıda dava açılması gerektiği, olağan kanun yolları tüketildikten sonra hak ihlali devam ediyorsa ancak bu takdirde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulabileceği açıktır (Halit Abdullah, B. No: 2012/26, 26/3/2013, §§ 16-19).

27. 2577 sayılı Kanun'a göre idari yargıdaki olağan kanun yolları istinaf ve temyiz kanun yollarıdır. Kanun'da belirtilen sebeplerin varlığı hâlinde kararı veren mahkemenin yargılamayı tekrarlayarak yeniden karar vererek yargılamayı yenilemesi ise olağanüstü kanun yoludur.

28. Başvurucu tarafından hakkında verilmiş ve kesinleşmiş bir karar hakkında yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunulması halinde yapılan bu talep, asıl kararın kesinliği bakımından bir sonuç doğurmamaktadır (Ümit Tekin, B. No: 2013/781, 26/3/2013, § 18).

29. Somut olayda başvurucunun hakkındaki sınır dışı etme işleminin iptali için İstanbul 1. İdare Mahkemesinde açtığı iptal davası, Mahkemenin 23/6/2017 tarihli kararıyla kesin olarak reddedilmiştir. Bu kararın başvurucuya tebliğ tarihi başvuru formu kapsamından ve UYAP üzerinden tespit edilememekle birlikte başvurucunun en geç yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunduğu 30/4/2018 tarihinde nihai kararı öğrendiği kabul edilmelidir. Bu hâlde başvurucunun öğrenme tarihinden itibaren otuz gün içinde bireysel başvuruda bulunması gerekirken bu tarihi geçirdikten sonra 10/12/2018 tarihinde yaptığı bireysel başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

30. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Yargılamanın Yenilenmesi Talebinin Reddi Şikâyeti Yönünden Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

31. 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca, bireysel başvurunun incelenebilmesi için kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) ve Türkiye'nin taraf olduğu Sözleşme'ye ek protokoller kapsamına da girmesi gerekir. Sözleşme'nin 6. maddesinde adil yargılanmaya ilişkin hak ve ilkelerin medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyuşmazlıkların ve bir suç isnadının esasının karara bağlanması esnasında geçerli olduğu belirtilerek hakkın kapsamı bu konularla sınırlandırılmıştır.

32. Başvuruya konusu ihlal iddialarının Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamına girmediği, dolayısıyla Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanında olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (benzer yöndeki karar için bkz. Nihat Akbulak [GK], B. No: 2015/10131, 7/6/2018).

33. Açıklanan gerekçelerle diğer kabul edilebilirlik şartları incelenmeksizin, yargılamanın yenilenmesi talebinin reddi şikâyeti yönünden adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. İdari gözetim altına alınma dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kötü muameleye maruz kalma riski bulunan ülkeye sınır dışı etme kararının olası sonuçları nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Yargılamanın yenilenmesi talebinin reddi şikâyeti yönünden adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 11/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İLYAS BOZKURT

B. No: 2018/36112 | Karar tarihi: 11.07.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/36112

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İLYAS BOZKURT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/36112)

Karar Tarihi: 11/7/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Fatma Burcu NACAR YÜCE

Başvurucu : İlyas BOZKURT

Vekili : Av. Büşra Zernişan BOZKURT

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, disiplin cezasına karşı yapılan şikâyetin infaz hâkimliğince esas yönden değerlendirilmeksizin reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, silahlı terör örgütü kurma ve yönetme suçundan Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliğinin kararıyla 19/1/2018 tarihinde tutuklanmış ve Sincan 1 No.lu F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumuna (Ceza İnfaz Kurumu) yerleştirilmiştir. Başvurucu, Ankara 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin kararıyla 31/7/2018 tarihinde tahliye edilmiştir.

3. Başvurucunun Ceza İnfaz Kurumunda bulunan odasında 8/6/2018 tarihinde İnfaz koruma memurları tarafından arama yapılmıştır. Arama sırasında havalandırmaya açılan kapının üst kısmına yapıştırılmış bir çöp poşeti görülmesi üzerine ilgili poşet ile kapı arasında herhangi bir yasaklı madde olup olmadığının kontrolü için çöp poşetinin kapıdan çıkarılmak istendiği, başvurucunun görevli infaz koruma memurlarına yönelik "Ya onu oradan neden söküyorsun? Ben onunla spor yapıyorum" şeklinde tepki gösterdiği gerekçesiyle başvurucu hakkında

tutanak düzenlenmiştir.

4. Ceza İnfaz Kurumu tarafından başlatılan disiplin soruşturması kapsamında başvurucu ve tanıklar dinlenilmiş, olay yerini gören kamera kayıtları incelenmiştir.

5. Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığı (Disiplin Kurulu) 22/6/2018 tarihli kararıyla, başvurucunun 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 40. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (e) bendinde düzenlenen "kurum görevlilerine karşı uygunsuz söz sarf etmek veya davranışta bulunma" eylemini gerçekleştirdiği gerekçesiyle başvurucuya bir ay bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma cezası verilmesine karar vermiştir.

6. Başvurucu, Disiplin Kurulunun kararına karşı Ankara Batı İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) 10/7/2018 tarihinde şikâyette bulunmuştur.

7. İnfaz Hâkimliği 13/9/2018 tarihli kararıyla, şikâyetin esasını incelemeden şikâyet hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Hakimliğimizce tutuklunun itirazı üzerine savunmasının alınması için duruşma günü tayin edilmiş ve duruşma günü beklenirken Sincan 1 Nolu F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumunun 01/08/2018 tarih ve 2018/9329 sayılı yazısı ile itiraz edenin 31/07/2018 tarihinde tahliye edildiğinin bildirildiği anlaşılmıştır.

Tutuklu vekili Duruşmada alınan ifadesinde; '6 ay boyunca hiç bir kurum personeli ile sorun yaşamazken olay günü görevli memurlar 6 ay boyunca duran spor eşyalarını sağa sola atmış, müvekkilimin seccadesini kirli yere atmıştır, sonrasında da müvekkilime disiplin cezası verildi, tanıklar konuştuğunda da müvekkilimin lehine ifadeler vardır, bizzat tanıkların duruşmada dinlenmesini talep ediyoruz, müvekkilimin ağzından sadece onu neden söküyorsun o benim spor malzemem cümlesi çıkmıştır, müvekkilim kimseye hakaret etmemiştir, müvekkilime verilen cezanın iptalini talep ediyoruz' şeklinde beyanda bulunmuştur.

İtiraz edenin tahliye edilmesi nedeniyle itiraz konusuz kaldığından Sincan 1 Nolu F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü Disiplin Kurulunun 22/06/2018 tarih ve 2018/112 sayılı kararı hakkında karar verilmesine yer olmadığına dair karar vermek gerekmiştir."

8. Söz konusu karara karşı başvurucunun yaptığı itiraz, Ankara Batı 1. Ağır Ceza Mahkemesinin (Ağır Ceza Mahkemesi) 22/10/2018 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Kararda, İnfaz Hâkimliğince verilen kararda usul ve yasaya aykırı bir yönün bulunmadığı belirtilmiştir.

9. Başvurucu, nihai hükmü 12/11/2018 tarihinde tebellüğ ettikten sonra 12/12/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Sincan 1 No.lu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğünün 10/6/2020 tarih ve 2020/5857 sayılı yazısında, Disiplin Kurulu Başkanlığının 22/6/2018 tarih ve 2018/112 sayılı ceza verme kararının itiraz aşamasında iken tutuklu İlyas Bozkurt'un tahliye olması sebebi ile kesinleşmediği ve disiplin cezasının infaz edilmediği şeklinde bildirildiği görülmüştür.

11. Komisyonca başvurucunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından

yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Başvurucu, disiplin cezasına karşı yaptığı şikâyetin karar tarihinden önce tahliye edildiği gerekçesiyle İnfaz Hâkimliğince konusuz kaldığı değerlendirilerek karar verilmesine yer olmadığına karar verilmemesi gerektiğini belirterek Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Bakanlık görüşünde; başvurucunun tahliye edilmiş olması sebebiyle cezanın infaz edilmediği, başvurucunun mağdur sıfatının olmadığı belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında hakkında tutulan disiplin cezasına konu tutanağın gerçeğe aykırı düzenlendiğini ve cezayı infaz ettiğini ifade etmiştir. Başvurucu, başvuru formunda dile getirdiği hususları yinelemiş; şikâyetlerinin İnfaz Hâkimliği ve itiraz makamınca değerlendirilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

14. Anayasa Mahkemesi 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkına sahip olanlar" kenar başlıklı 46. maddesine ilişkin değerlendirmesinde bir kişinin Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmesi için iki temel ön koşul bulunduğunu, bu kapsamda ilkinin başvuruya konu edilen ve ihlale yol açtığı ileri sürülen kamu gücü eylem veya işleminden ya da ihmalinden dolayı başvurucunun güncel bir hakkının ihlal edilmesi ve bunun sonucunda kendisinin mağdur olduğunu ileri sürmesi, ikincisinin ise bu ihlalden dolayı kişisel olarak ve doğrudan etkilenmesi olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesi çerçevesinde bir hakkı doğrudan etkilenmeyen kişi mağdur statüsü kazanamaz (bazı farklılıklarla birlikte bkz. Onur Doğanay, B. No: 2013/1977, 9/1/2014, §§ 42, 43).

15. Diğer taraftan bireysel başvuruda mağdur kavramı, davada menfaat veya dava ehliyeti kuralları gibi kurallardan bağımsız bir şekilde yorumlanır. Ayrıca mağdur kavramı, günümüzde toplumun koşulları ışığında değişime tabi olup bu kavram aşırı biçimcilikten uzak bir şekilde yorumlanmalı ve uygulanmalıdır (Onur Doğanay, § 44).

16. Öte yandan bir başvurunun kabul edilebilmesi için başvurucunun sadece mağdur olduğunu ileri sürmesi yeterli olmayıp ihlalden doğrudan etkilendiğini yani mağdur olduğunu göstermesi veya mağdur olduğu konusunda Anayasa Mahkemesini ikna etmesi gerekir. Bu itibarla mağdur olduğu zannı veya şüphesi de mağdurluk statüsünün varlığı için yeterli değildir (Onur Doğanay, § 45; Ayşe Hülya Potur, B. No: 2013/8479, 6/2/2014, § 24).

17. Bireysel başvuru yolunu işletebilecekler esas itibarıyla doğrudan mağdur sıfatını taşıyan kişiler olmakla birlikte somut olayın koşullarına ve ihlal edilen hakkın niteliğine göre mağdur ile arasında doğrudan kişisel ve özel bir bağ bulunan, dolayısıyla da Anayasa'nın ihlalinden olumsuz olarak etkilenmiş veya ihlalin sona ermesinden meşru ve kişisel bir menfaati bulunan kimseler de dolaylı mağdur sıfatıyla bireysel başvuruda bulunabileceklerdir (Engin Gök ve diğerleri, B. No: 2013/3955, 14/4/2016, § 53).

18. Diğer taraftan yargılama makamlarınca uyuşmazlığın esasının incelenebilirliğinin değerlendirilmesinde kamu yararı ile bireyin menfaatleri arasında denge kurulurken dava konusu işlemin mahiyeti, başvurucunun hukuki durumuna ve gelecek yaşantısına ne şekilde etkilerinin olduğu, işlemin hukuka uygunluk denetimi gerçekleştirilmediğinden bertaraf edilemeyen bu etkilerin başvurucuya bir külfet yükleyip yüklemediği gibi hususlar gözönünde bulundurulmalıdır.

19. Bu kapsamda bireyin hukuki durumu üzerinde birtakım etki ve sonuçlar doğuran, dolayısıyla hak ve menfaatlerini etkilediği çok açık olan işlemleri yargı mercileri önünde uyuşmazlık konusu etme olanağından bireyin yoksun bırakılması mahkemeye erişimini imkânsız hâle getirebileceğinden ölçülülük ilkesini zedeleyebilir.

20. Somut olayda başvurucu 13/9/2018 tarihli İnfaz Hâkimliği kararı ile bu karara yönelik yaptığı itirazın reddedilmesini esas almak suretiyle 12/12/2018 tarihli dilekçesiyle Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurucunun bireysel başvuru yapmadan önce 31/7/2018 tarihinde anılan İnfaz Kurumdan tahliye edildiği, 22/6/2018 tarihli ve 2018/112 sayılı Disiplin Kurulu kararıyla hakkında verilen bir ay bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma disiplin cezasını infaz etmediği anlaşılmıştır.

21. Öte yandan Anayasa Mahkemesi Levent Tütüncü (B. No: 2015/3690, 18/7/2018) başvurusu ile ilgili verdiği kararın esası, idari bir işleme karşı açılan davada 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 12. ve 13. maddeleri kapsamında iptal ve tam yargı davası açmanın şartı olarak öngörülen kişinin bir işlem nedeniyle hakkın ihlal edilip edilmemesine yönelik mahkemenin yorumuna dayanmaktadır. Gerçekten idari işlemler açısından söz konusu mesele tartışmalı olabilir. Zira idari bir işlem birden fazla kişinin menfaatini ihlal edebilir, etkileyebilir ya da kişiler üzerinde hiçbir etki doğurmayabilir. Bu hususun her bir kişi açısından değerlendirilmesi idari yargıdaki iptal ve tam yargı davalarının doğası gereğidir. Ancak başvuru konusu olayda bir kişi hakkında özel olarak tesis edilen disiplin işleminin uygulanıp uygulanmaması meselesi üzerinden sonuca ulaşılacaktır.

22. Başvurunun ihlal iddialarının temelinde hakkında verilen bir ay bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma cezası olduğu açıktır. Başvurucu, adil yargılama hakkı kapsamındaki şikâyetlerini İnfaz Hâkimliğinin anılan kararı çerçevesinde dile getirmektedir. Yukarıda bahsedildiği gibi ihlal iddialarına konu bir ay bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma disiplin cezasının başvurucunun tahliye edilmesi nedeniyle bu süreçte infaz edilmediği anlaşılmıştır. Başvurucunun tahliyesi sonucu söz konusu cezanın başvurucu üzerinde bir etki doğurmasının mümkün olmadığı ve başvurucuya bir külfet getirmediği, dolayısıyla disiplin cezasına dair işlemin başvurucunun menfaatini ihlal etmeyeceği sonucuna varılmıştır. Bu durumda başvurucunun ihlal iddiasına konu disiplin cezasının infaz kabiliyetinin ortadan kalkması nedeniyle mağdur sıfatının sona erdiği anlaşılmıştır.

23. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 11/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ ŞAHİN

B. No: 2019/148 | Karar tarihi: 11.07.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/148

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ ŞAHİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/148)

Karar Tarihi: 11/7/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mahmut ALTIN

Başvurucu : Ali ŞAHİN

Vekili : Av. Altan BALANTEKİN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; tapu iptali ve tescil davasının reddedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvurucu, nihai hükmü 23/11/2018 tarihinde öğrendikten sonra 2/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Hüseyin Aşkan (B. No: 2017/15649, 21/7/2020) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Kararda Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi'nde (UYAP) evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede başvurucu vekili tarafından nihai kararın açılarak okunduğu tespit edilen tarih, nihai kararın sonucunun öğrenildiği tarih kabul edilerek bireysel başvuru süresi bu tarihten itibaren başlatılmış ve başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Somut olayda da nihai kararın başvurucu vekili tarafından UYAP üzerinden

23/11/2018 tarihinde okunduğu ve başvurunun otuz günlük bireysel başvuru süresi geçtikten sonra 2/1/2019 tarihinde yapıldığı anlaşıldığından başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 11/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NECMİ BEKDUR

B. No: 2019/345 | Karar tarihi: 11.07.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/345

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

NECMİ BEKDUR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/345)

Karar Tarihi: 11/7/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 24/10/2023-32349

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucu : Necmi BEKDUR

Vekili : Av. Adem YILDIRIM

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; iş kazasından kaynaklanan tazminat talebinin ıslah ile artırılan kısmının zamanaşımı gerekçesi ile reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu 5/11/2003 tarihinde iş kazası geçirmiş, 12/5/2006 tarihinde Bakırköy 3. İş Mahkemesinde iş kazasından kaynaklanan tespit davası açmıştır. Bakırköy 3. İş Mahkemesi 6/12/2007 tarihinde başvurucunun iş kazası geçirdiğinin tespitine karar vermiştir. Temyiz incelemesinde Yargıtay 21. Hukuk Dairesinin 4/12/2008 tarihli kararıyla hüküm onanmıştır.

3. Bu defa başvurucu 14/9/2010 tarihinde Bakırköy 2. İş Mahkemesinde (Mahkeme) iş kazasından kaynaklanan 1.000 TL maddi ve 25.000 TL manevi tazminat talepli dava açmıştır.

4. Mahkeme bilirkişi incelemesi yaptırmış, 9/10/2014 tarihinde başvurucunun zararının 51.946 TL olduğunu gösteren bilirkişi raporu aldırmıştır. Başvurucu 24/11/2014 tarihinde ıslah talebinde bulunmuş, 3/12/2014 tarihinde davalı taraf zamanaşımı defini ileri sürmüştür.

5. Mahkeme 23/12/2014 tarihinde davanın kısmen kabulüne, kısmen reddine karar vermiştir. Karar gerekçesinde Mahkeme; tespit davasında olayın kesin olarak iş kazası olduğunu gösteren bilirkişi heyet raporu ile başvurucunun iş kazası neticesinde %65 oranında maluliyete uğradığını belirten hesap raporunu dikkate alarak 51.946 TL maddi, 20.000 TL manevi tazminat verilmesine karar vermiştir.

6. Temyiz talebi üzerine Yargıtay 21. Hukuk Dairesinin 16/2/2016 tarihli kararıyla hüküm bozulmuştur. Karar gerekçesinde, dava konusu olayda değişen ve gelişen bir durumun söz konusu olmadığı, davalı tarafın zamanaşımı defini ileri sürdüğü dikkate alınarak maddi tazminat talebine ilişkin dava dilekçesinde talep edilen miktarla sınırlı bir karar verilmesi gerekirken ıslah edilen kısmı da kapsayacak şekilde karar verilmesinin hukuka aykırı olduğu ifade edilmiştir.

7. Mahkeme 27/12/2016 tarihinde benzer gerekçelerle (bkz. § 6) bozma kararına uyarak başvurucuya 1.000 TL maddi, 20.000 TL manevi tazminat verilmesine karar vermiştir.

8. Başvurucu, anılan kararı temyiz etmiş ve aynı Dairece 6/11/2018 tarihinde hüküm onanmıştır.

9. Nihai karar 27/11/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, başvurucu 26/12/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

11. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

12. Başvurucu; bilirkişi raporlarının iki yıl gibi uzun bir sürede Mahkemeye sunulabildiğini, bilirkişinin görevini ihmal ettiğini, olayın iş kazası olarak nitelendirildiğini tespit davasıyla öğrendiğini ve Mahkemenin zamanaşımı başlangıç tarihini yanlış hesapladığını iddia etmiştir. Başvurucu, 2010 yılında davayı açarken 18/6/1927 tarihli ve 1086 sayılı mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlükte olduğunu, dava açıldıktan sonra 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle belirsiz alacak davası olarak davanın nitelendirilmesi gerektiğini ancak böyle kabul edilmediğini, bunun için zamanaşımı defiyle karşılaştığını iddia ederek ıslah talebinin reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Başvuru, mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir.

Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

16. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine "adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (Sözleşme) yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., § 34).

17. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini, kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka anlatımla mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

18. Dava açmayı imkânsız kılacak ya da aşırı zorlaştıracak ölçüde kısa olmadıkça dava açma ya da kanun yollarına başvurma için belli sürelerin öngörülmesi hukuki belirlilik ilkesinin bir gereğidir ve tek başına bu durum mahkemeye erişim hakkına aykırılık oluşturmaz (Remzi Durmaz, B. No: 2013/1718, 2/10/2013, § 27). Bu nedenle usul kurallarını uygularken mahkemelerin yargılamanın hakkaniyetine zarar getirecek ölçüde katı şekilcilikten ve kanunla öngörülmüş usul şartlarının ortadan kalkmasına neden olacak aşırı esneklikten kaçınmaları gerekir (Kamil Koç, B. No: 2012/660, 7/11/2013, § 65).

19. Somut olayda başvurucu 5/11/2003 tarihinde yaşadığı iş kazasından sonra 14/9/2010 tarihinde 1.000 TL maddi tazminat talebiyle dava açmış ve 24/11/2014 tarihli dilekçe ile bu talebini ıslah etmiştir. Mahkeme, iş kazasının meydana geldiği tarihten itibaren başlayan zamanaşımının ıslah tarihinde dolduğu gerekçesiyle başvurucunun dava dilekçesindeki talebiyle bağlı kalarak 1.000 TL maddi tazminata hükmetmiştir (bkz. § 7).

20. Anayasa Mahkemesi somut başvuruya benzer nitelikte iddiaları Çetin Akboğa ([GK] B. No: 2019/430, 23/3/2023) kararında incelemiştir. Anılan karara konu olayda, 5/1/2005 tarihinde gerçekleşen iş kazasından sonra 6/8/2007 tarihinde fazlaya ilişkin haklar saklı tutulmak kaydıyla 2.000 TL maddi tazminat talepli dava açılmıştır. Bilirkişi incelemesi sonucu maddi zarar 121.312,31 TL olarak belirlenmiş ve 8/11/2016 tarihli dilekçe ile maddi tazminat talebi bilirkişi raporundaki tutar kadar arttırılmıştır. İlk derece mahkemesi davayı kabul etmiş ise de Bölge Adliye Mahkemesi, iş kazasının meydana geldiği 5/1/2005 tarihinden itibaren başlayan zamanaşımının ıslah dilekçesinin sunulduğu 8/11/2016 tarihinde dolduğu gerekçesiyle bilirkişi raporu doğrultusunda artırılan maddi tazminat kısmı yönünden davayı reddetmiştir.

21. Anılan başvuruda davanın ıslah ile artırılan kısmının reddedilmesini mahkemeye erişim hakkı kapsamında inceleyen Anayasa Mahkemesi, davaya konu zararın tespit edilmesinin belli bir uzmanlık gerektirdiğine, bu nedenle zararın boyutunun belirlenebilmesi için derece mahkemelerince bilirkişi raporu alınmasına karar verildiğine dikkat çekmiş; zararının

tümünün yargılamanın başlangıcında bilinmesinin beklenemeyeceği, bu sebeple tüm zararı için tazminat talep edilemediği kanaatine ulaşmıştır (Çetin Akboğa, § 68).

22. Anayasa Mahkemesi zamanaşımı süresinin başlangıcı yönünden dava açıldığı tarihte başvurucunun zararın miktarını bilebilmesinin mümkün olmadığı hususu dikkate alınmadan karar verilmesinin bilirkişi raporuyla belirlenen tazminat tutarının tamamını başvurucunun talep edebilme imkânını ortadan kaldırdığı kanaatine varmıştır. Sonuç olarak başvurucunun bilirkişi raporundan sonra artırdığı alacak talebinin zamanaşımı gerekçesiyle reddedilmesine ilişkin yorumun başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği, başvurucunun katlanmak zorunda kaldığı külfet hedeflenen meşru amaçla karşılaştırıldığında külfetin orantısız olduğu, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşmıştır (Çetin Akboğa, §§ 73, 74).

23. Anılan kararda ayrıca Türk hukukunda belirsiz alacak davasına ilişkin düzenlemenin kabulünden önceki döneme ilişkin olarak açılan kısmi davalarda başvuruculların zararın miktarını dava tarihi itibarıyla öğrenebilmelerinin kendilerinden beklenemeyeceğine dair AİHM'in ihlal kararlarına da dikkat çekilmiştir (Çetin Akboğa § 69).

24. Somut olay yukarıda yer verilen ilkeler bakımından değerlendirildiğinde başvurucunun iş kazası nedeniyle maluliyet durumunun dava açıldığı tarihte belirli olmadığı, yargılama sırasında olaya ilişkin alınan bilirkişi raporları neticesinde zararın bütün boyutlarıyla öğrenilebildiği anlaşılmıştır. Nitekim başvurucu da zararı öğrenmesinden sonra ıslah talebinde bulunmuştur.

25. Yukarıda yer verilen tespitler ışığında başvuruya konu olay değerlendirildiğinde ıslaha konu dava değerinin artırılan kısmı yönünden davanın zamanaşımından reddedilmesine ilişkin uygulamanın başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği, başvurucunun katlanmak zorunda kaldığı külfet hedeflenen meşru amaçla karşılaştırıldığında külfetin orantısız olduğu, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

26. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

27. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesinden şikâyet etmektedir.

28. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

30. Başvurucu; ihlalin tespiti ve 50.946 TL maddi, 30.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

31. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

32. Yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesi mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçları bakımından yeterli bir giderim sağladığından başvurucunun tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Bakırköy 2. İş Mahkemesine (E.2016/254, K.2016/429) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 294,70 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.194,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYHAN GÜLER

B. No: 2019/558 | Karar tarihi: 11.07.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/558

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYHAN GÜLER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/558)

Karar Tarihi: 11/7/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mustafa İlhan ÖZTÜRK

Başvurucu : Ayhan GÜLER

Vekili : Av. Seçil ÇAM

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, özel bir güvenlik şirketinde çalışan başvurucunun sosyal medyada beğendiği paylaşımlar nedeniyle iş akdinin feshedilmesinin ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 1976 doğumlu olup iş akdinin feshedildiği 27/7/2016 tarihine kadar özel bir güvenlik şirketine bağlı güvenlik görevlisi olarak Anadolu Üniversitesinde belirsiz süreli iş sözleşmesiyle çalışmıştır.

3. Başvurucu 15/7/2016 tarihinde yaşanan darbe teşebbüsünden bir gün sonra Facebook isimli sosyal medya hesabı üzerinden başka hesaplar tarafından yapılan iki ayrı paylaşımı "Beğen" butonuna basarak beğenmiştir.

4. Güvenlik şirketi, başvurucunun bahse konu paylaşımları beğenmiş olmasının suçu ve suçluyu övdüğü anlamına geldiğini değerlendirerek iş akdini 27/7/2016 tarihinde "haklı nedenle" feshetmiştir.

5. Başvurucu; fesih işleminin haksız olduğunu iddia ederek işe iade talepli tespit davası açmıştır.

6. Davanın görüldüğü Eskişehir 1. İş Mahkemesi (Mahkeme) 20/12/2016 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Gerekçeli kararında Mahkeme; ülkenin içerisinde bulunduğu olağanüstü dönem içerisinde işverenlerden şüphelendikleri kişilerle çalışmalarının beklenemeyeceği, haklılık derecesi tam anlamıyla oluşmadığı düşünülse bile şüpheli bir durumun varlığı nedeniyle işverenin şüphe feshinin geçerli olduğu değerlendirmesinde bulunmuştur.

7. Kararın istinaf edilmesi üzerine dosyayı inceleyen Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 4/4/2017 tarihinde Mahkemenin kararını kaldırmıştır. Gerekçeli kararında Bölge Adliye Mahkemesi; Mahkemenin hangi paylaşımı esas alarak karar verdiğinin anlaşılamadığını, davacının beğeni yapıp yapmadığı, yaptı ise hangi paylaşımları beğendiği konusunda uzman teknik bilirkişiden rapor alınarak feshin geçerli veya haklı nedene dayanıp dayanmadığının tespit edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

8. Anılan karar üzerine Mahkeme, dosyayı bilirkişiye tevdi etmiştir. Bilirkişi başvurucunun sosyal medya hesabına girememesi üzerine başvurucunun rızası ile şifresini alarak başvurucunun hesap geçmişini incelemiştir. Bilirkişi raporunda başvurucunun iki ayrı paylaşımı beğendiğini tespit etmiştir. Paylaşımlardan ilki A.G. isimli bir şahıs tarafından yapılan 16/7/2016 tarihli "camide okunan sela camiye gelin diye okunur, sokağa çıkın diye değil" şeklindeki bir paylaşımdır. Diğeri ise yine aynı tarihte özel harekat isimli bir hesap tarafından yapılan şöyle bir paylaşımdır:

"Bir tane er düşünün,

Ankara gibi bir yerde askerlik yapıyor.

Etrafında oksijenden çok rütbeli asker mevcut.

Yat diyorlar yatıyor, kalk diyorlar kalkıyor.

Gece 2'de kalkıp 4'e kadar nöbet tutuyor.

Nöbet çıkışı geri uyuyup 6'da uyanıyor.

Soğuk su ile traşını oluyor.

Kibrit kutusu gibi 3 tane kahvaltılık ile karnını doyuruyor.

Aklında annesi, babası belki de 300 gündür yüzünü görmediği sevdikleri.

Tanka bin diyorlar biniyor,

Sür diyorlar sürüyor,

Dur diyorlar duruyor.

Karşısında, sözde elinde şerefini koruduğu millete mensup bir kitle.

Su şişesi atıyor, taş atıp sopa sallıyor. araçtan indirilip linç edilmeye çalışılıyor

Elinde askerliği boyunca en fazla 20 kez mermi attığı silahı var, yine onu kullanmıyor.

Korkulu ve şaşkın gözlerle etrafa bakıyor.

Gözü dönmüş, sözde milletin iradesi de kafire saldırır gibi salyalarını en fazla 20 yaşında

Olan er'in üzerine akıtıyor.

Görüntüler, videolar ortada.

biri bile silahını kullanmıyor!

Şimdi bunları geçelim, o er'i televizyonda izleyen annesine gelelim, 20 yaşına kadar gözünden sakındığı, vatana kurban olsun diye eline kına yakıp yolladığı oğlunu bu şekilde görüyor. Bütün dinler toplansa, dünyadaki tüm inançlar birleşse, bu ananın hakkını verin dese, bütün insanlar toplansa yine ödeyemez. Benim gözümde, ailem dahil bilerek veya bilmeyerek kim bu meydanlara inmişse, kim bu oyuna ortak olmuşsa, o insanda şeref namına bir zerre bile yoktur."

9. Mahkeme 6/9/2017 tarihli kararıyla davanın reddine karar vermiştir. Gerekçeli kararında Mahkeme; önceki gerekçesini yineleyerek olayda şüpheli bir durum olduğu ve işverenin şüphe feshinin geçerli olduğu kanaatine varmıştır. İstinaf edilmesi üzerine kararı inceleyen Bölge Adliye Mahkemesi, iş ilişkisinin devamı için gerekli güven ilişkisinin sarsıldığı değerlendirmesinde bulunarak 13/7/2018 tarihinde istinaf talebinin reddine karar vermiştir. Kararın temyiz edilmesi üzerine dosyayı inceleyen Yargıtay 22. Hukuk Dairesi 18/10/2018 tarihinde herhangi bir gerekçe belirtmeden kararın onanmasına karar vermiştir.

10. Başvurucu, nihai kararı 4/12/2018 tarihinde öğrendikten sonra 31/12/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Başvurucu, Mahkemenin hangi paylaşım nedeniyle iş akdinin feshedildiğini belirleyip tartışmadan karar verdiğini, bilirkişi raporunda geçen ve herhangi bir sakınca içermeyen paylaşımın yalnızca beğenildiğini, paylaşımı yapan kişinin hâlen aynı iş yerinde çalışmaya devam etmesine rağmen kendisinin iş akdinin feshedilmesinin ifade özgürlüğü ile adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini iddia etmiştir. Bakanlık görüşünde; mevcut başvuruda başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümlerinin, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı önceki iddialarını yinelemiştir.

13. Başvuru ifade özgürlüğü kapsamında incelenmiştir.

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Somut olayda başvurucunun iş sözleşmesi bazı paylaşımları beğenmesi nedeniyle feshedilmiştir. Başvurucu, iş akdini fesheden güvenlik şirketinde özel hukuk hükümlerine tabi bir personeldir. Dolayısıyla somut olayda kamu gücünü kullanan idarenin doğrudan müdahalesinin söz konusu olmadığı dikkate alındığında başvurunun devletin pozitif yükümlülükleri bağlamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmektedir (aynı ölçütle negatif yükümlülük bağlamında değerlendirmeler için bkz. C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, § 104; Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, § 113).

16. Pozitif yükümlülükler özel hukuk kişilerinin birbirleri ile olan uyuşmazlıklarının

çözümüne ilişkin yasal altyapının oluşturulmasını, söz konusu uyuşmazlıkların adil yargılama gereklerine uygun ve usul yönünden güvenceleri haiz bir yargılama kapsamında incelenmesini ve bu yargılamalarda temel haklara ilişkin anayasal güvencelerin gözetilip gözetilmediğinin denetlenmesini de gerektirir (Ömür Kara ve Onursal Özbek, B. No: 2013/4825, 24/3/2016, §§ 47, 48).

17. Bu doğrultuda özel hukuk iş ilişkisi kapsamında çalışan bireylerin Anayasa ile güvence altına alınan haklarına yönelik müdahale iddiası içeren uyuşmazlıklarının karara bağlandığı davalarda derece mahkemelerince söz konusu güvenceler gözardı edilmemeli, işveren ve çalışanlar arasındaki çatışan çıkarlar adil biçimde dengelenmeli, müdahalenin işverenin meşru amacıyla ölçülü olup olmadığı değerlendirilmeli, ulaşılan sonuç hakkında hüküm kurulurken ilgili ve yeterli gerekçeler sunulmalıdır (Ömür Kara ve Onursal Özbek, § 50).

18. Derece mahkemeleri tarafından, tarafların çıkarları dengelenirken ve müdahalenin ölçülülüğü irdelenirken iş sözleşmelerinde kısıtlayıcı ve zorlayıcı düzenlemelerin ne şekilde belirlendiği, çalışanların temel haklarına yönelik müdahalede bulunulmasına neden olan meşru amacın müdahale ile ölçülü olup olmadığı, sözleşmenin feshinin çalışanların eylem ya da eylemsizlikleri karşısında makul ve orantılı bir işlem olup olmadığı somut olayın koşullarına göre ele alınmalıdır. Ayrıca yargılamalar sırasında gerçekleştirilen işlemlerin ve neticede verilen kararın gerekçesinin bizatihi ifade özgürlüğüne ilişkin bir müdahale oluşturmaması için derece mahkemelerince gereken özen gösterilmelidir (bazı farklılıklarla birlikte bkz. Ömür Kara ve Onursal Özbek, § 51).

19. Yukarıdaki açıklamalar ışığında somut olayda Anayasa Mahkemesince yapılması gereken, başvurucu ile işveren şirket arasındaki özel hukuk hükümlerine tabi iş sözleşmesinin işveren tarafından feshedilmesi üzerine kamu makamlarınca etkili bir yargısal sistem kurulup işletilerek başvurucunun ifade özgürlüğü ile işverenin menfaatleri arasında adil bir denge kurmak suretiyle, devletin pozitif yükümlülüklerini yerine getirmekte başarılı olup olmadığını belirlemektir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Volkan Çakır, B. No: 2017/35488, 7/4/2021, § 28; Musa Karaca ve diğerleri, B. No: 2019/16719, 10/5/2023, § 17).

20. İşverenlerin çalıştırdıkları işçilerin verimli şekilde iş görmeleri ve önceden saptanmış nesnel kurallara karşı sadakat göstermeleri konusunda beklenti içinde olmalarının haklı bir gerekliliğe dayandığını söylemek gerekir. Zira işin veriminin düşmesine veya işveren ile olan güven ilişkisinin ciddi şekilde zedelenmesine işçiden kaynaklanan nedenlerle yol açılan durumlarda işverenin menfaatinin etkileneceği açıktır. Dolayısıyla yasal düzenlemelerin ve işverenin belirlediği kurallar çerçevesinde devam eden iş ilişkisinin meşru nedenler ortaya çıktığında bozulması ve sona erdirilmesi olağan bir durumdur (C.A. (3), § 123). Bununla birlikte başvurucunun, idare ile arasında belirli bir düzeyde güven ve sadakat ilişkisinin tesis edilmesi gereken bir devlet memuru olmadığı, 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılıİş Kanunu'na tabi bir işçi olduğu da unutulmamalıdır. Bu bağlamda, özel hukuka tabi olarak çalışan işçilerin işverenlerine karşı yerine getirmeleri beklenen sadakat, sakınma ve gizlilik yükümlülüğünün, kamu kurumunda çalışanlardan beklenen sadakat ve sakınma yükümlülüğü kadar katı olması beklenemez (Oğuz Kurumlu, B. No: 2019/12167, 11/1/2023 § 24; Hülya İnan, B. No: 2019/10642, 11/1/2023, § 23; İdil Alakuş Dere, B. No: 2019/38252, 11/1/2023, § 21; Nuran Müzeyyen Korkut, B. No: 2019/19160, 1/3/2023, § 28).

21. Somut olayda güvenlik şirketi, bir üniversitede güvenlik görevlisi olarak çalışan başvurucunun yapılan iki adet paylaşımı beğenmiş olması nedeniyle eyleminin suçu ve

suçluyu övme anlamı taşıdığı gerekçesiyle iş akdini haklı nedenle feshetmiştir. Mahkeme ve Bölge Adliye Mahkemesi, başvurucunun beğendiği paylaşımlar nedeniyle işveren ile aralarındaki güven ilişkisinin bozulduğu kanaatiyle feshin geçerli olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

22. 4857 sayılı Kanun'un 18. maddesinde belirsiz süreli iş sözleşmelerinin işveren tarafından sona erdirilmesinde geçerli bir sebep bildirme zorunluluğu getirilmiştir. Söz konusu hükümde, geçerli sebeplerin neler olabileceği madde metninde sayılmıştır. İşveren tarafından iş sözleşmesinin sona erdirilebilmesi için ya işçinin yeterliliği ve davranışlarından kaynaklanan ya da işletmenin, işyerinin veya işin gereklerinden kaynaklanan geçerli bir sebebin işveren tarafından gösterilmesi gerekmektedir. Hükmün gerekçesinde de işbu hüküm gereği iş sözleşmesinin sona erdirilebilmesi için işçinin davranışlarının iş görme borcunu ciddi biçimde olumsuz etkilemesi, iş görme borcunu gerektiği biçimde yerine getirmesine olanak vermemesi, iş ilişkisinin sürdürülmesinin işveren açısından makul ölçülerde beklenememesi gerektiği ifade edilmiştir. Hükme göre bir davranış ancak işyerinde olumsuzluklara yol açması hâlinde geçerli sebep sayılabilir. İşçinin davranışlarının işyerindeki üretim ve iş ilişkisi sürecine olumsuz bir etkisi yoksa bu davranışların iş sözleşmesinin sona erdirilmesinde geçerli bir sebep olarak gösterilmesi mümkün değildir (Musa Karaca ve diğerleri, § 19; İdil Alakuş Dere, § 18; Nuran Müzeyyen Korkut, § 17).

23. Somut olayda başvuruya konu beğenme eyleminin mesai saatleri içerisinde ya da iş araçlarıyla yahut işyerinde yapıldığı ve başvurucunun bu sebeplerle iş sözleşmesinden kaynaklanan sorumluluklarını yerine getiremediği ileri sürülmemiştir. Söz konusu paylaşımların başvurucunun işi, işyeri veya işvereni ile bir ilgisi bulunduğu da mahkemelerce kabul edilmiş değildir. Paylaşımın hangi sebeplerle işveren ile "aralarındaki güven ilişkisinin kopmasına ve iş yerinde olumsuzluğa yol açtığı" izah edilmemiştir.

24. Mahkeme ve Bölge Adliye Mahkemesi kararlarında başvurucunun beğendiği paylaşımlarla ilgili olarak "iş yerinde işin görülmesini önemli ölçüde olumsuz olarak etkilediğine ilişkin" bir değerlendirmeye yer verilmemiş; "işçiye somut olarak hangi sözleşme yükümlülüğünün yüklendiği" ve "işçinin, hangi davranışı ile hangi somut sözleşme yükümlülüğünü ihlal ettiği eksiksiz olarak" tespit edilmemiş; "işverenin zarar gören işletme menfaatlerinin neler olduğu" açıklanmamıştır. Mahkeme ve Bölge Adliye Mahkemesi kararlarında, anılan paylaşımların soyut olarak işveren ile işçi arasındaki güven ilişkisini bozduğu belirtilmekle yetinilmiş, hangi paylaşımın hangi gerekçeyle bu duruma sebebiyet verdiği konusunda bir değerlendirme yapılmamış, paylaşımların içeriğine yer verilmemiş, soyut olarak ülkenin içerisinde bulunduğu olağanüstü şartlar vurgulanmakla yetinilmiştir.

25. Somut olayda, başvurucunun darbe teşebbüsünün gerçekleştiği gece henüz olayların herkes için yeterince açık olarak belirmediği bir sırada sübjektif düşünceleri doğrultusunda kendi sosyal medya hesabında, başkası tarafından yapılan bir paylaşımı beğendiği görülmektedir. Başvurucunun beğendiği paylaşımlarla, halk ile askerin karşı karşıya gelmesinden duyduğu rahatsızlığı dile getirdiği görülmektedir. Bununla birlikte, bu içeriklerde temel olarak ve inkâr edilemez şekilde kamuoyu tartışmaları kapsamındaki meselelerin ele alındığı ve içeriklerin bu tartışmalar bağlamında paylaşıldıkları göz ardı edilmemelidir. Kamu menfaatini ilgilendiren meseleler söz konusu olduğunda, ifade özgürlüğünün önemli ölçüde korunmasının yanı sıra yetkililerin takdir marjının özellikle kısıtlanması gerekir. Kamu menfaatini ilgilendiren bir husus olduğu dikkate alındığında, kullanılan ifadelerin belirli bir husumet içermesi ve bazı sözlerin belli bir ağırlığa sahip olma ihtimalinin bulunması durumu ifade özgürlüğünün korunması yönündeki gerekliliği ortadan

kaldırmaz (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Melike/Türkiye, B. No: 35786/19, 15/6/2021, §§ 47, 48; Musa Karaca ve diğerleri, § 23).

26. Ayrıca somut olayda, bilirkişi tarafından tespit edilen başvuruya konu içeriği hazırlayan ve ilgili sosyal medya platformunda yayınlayan kişinin başvurucu olmadığı ve başvurunun yalnızca ilgili içeriklerin alt kısmında bulunan “Beğen” butonuna bastığı gözardı edilmiştir. Paylaşılan bir içeriğe “Beğen” butonuna basma yoluyla tepki göstererek içeriği aktif bir şekilde yayma niyeti değil, yalnızca bu içeriğe karşı duyulan ilginin ifade edildiği dikkate alındığında bir içeriği “beğenme” eyleminin, bu içeriği sosyal medya platformlarında paylaşma eylemi ile aynı ağırlığa sahip olamayacağı açıktır. Ayrıca, söz konusu içeriğin ilgili sosyal medya platformlarında çok geniş bir kitleye ulaştığı yönünde de bir iddia bulunmamaktadır. Dahası, görevinin niteliği dikkate alındığında, başvuranın çalıştığı iş yerindeki bilinirliği ve temsil edebilirliğinin kısıtlı olduğu ve sosyal medya platformu üzerindeki eylemlerinin diğer çalışanlar üzerinde önemli bir etkisinin olamayacağı görülmektedir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Melike/Türkiye, § 51).

27. Yukarıda ayrıntılı olarak belirtilen ilkeler gözetilmeden işten çıkarma şeklinde uygulanan yaptırımın, müdahalenin meşru amacı ile karşılaştırıldığında başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği sonucuna ulaşılmıştır (iş akdinin feshinin ifade özgürlüğü üzerindeki ağırlığına ilişkin değerlendirmeler için bkz. Volkan Çakır, § 39; Musa Karaca ve diğerleri, § 26; İdil Alakuş Dere, § 22; Oğuz Kurumlu, § 25). Yukarıdaki değerlendirmeler ışığında Anayasa Mahkemesi, 4857 sayılı Kanun'un 18. maddesinin aşırı bir yoruma tabi tutularak düşünce açıklamalarının dolaylı sınırlandırılmasına dayanak yapıldığı ve derece mahkemelerinin Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ilkelere uygun hareket etmedikleri kanaatine varmıştır.

28. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

İrfan FİDAN ve Muhterem İNCE bu görüşe katılmamışlardır.

III. GİDERİM

29. Başvurucu ihlalin tespiti ve yargılamanın yenilenmesi ile 5.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

30. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK] B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

31. Öte yandan ihlalin tespiti ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA

OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE İrfan FİDAN ve Muhterem İNCE'nin karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Eskişehir 1. İş Mahkemesine (E.2017/828, K.2017/992) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 294,70 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.194,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2023 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu, Mahkemenin hangi paylaşım nedeniyle iş akdinin feshedildiğini belirleyip tartışmadan karar verdiğini, bilirkişi raporunda geçen ve herhangi bir sakınca içermeyen paylaşımın yalnızca beğenildiğini, iş akdinin feshedilmesinin ifade özgürlüğü ile adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini iddia etmiştir.

2. Başvurucunun, STK Güvenlik Sistemleri Özel Güvenlik Tic Ltd. Şti.’ne bağlı özel güvenlik görevlisi unvanıyla Anadolu Üniversitesi Rektörlüğünde güvenlik görevlisi olarak çalışmakta iken 27/07/2016 tarihli fesih ihbarı ile ''15 Temmuz günü yaşanılan askeri kalkışma (darbe girişimi) olayı ile ilgili sosyal paylaşım sitesi (Facebook) üzerinden yaptıkları paylaşımlarda 'Suçu ve suçluyu övmek' gerekçesi ile iş verenin haklı nedenlerle fesih hakkını kullandığı" gerekçesi ile iş akdine son verilmiştir.

3. Başvurucunun açtığı işe iade davası Eskişehir 1. İş Mahkemesince reddedilmiş, Yargıtay tarafından onanan karar kesinleşmiştir.

4. Somut olayda başvurucunun iş sözleşmesi bazı paylaşımları beğenmesi nedeniyle feshedilmiştir. Başvurucu, STK Güvenlik Sistemleri Özel Güvenlik Tic Ltd. Şti.’nde özel hukuk hükümlerine tabi güvenlik görevlisi olarak çalışmaktadır. Dolayısıyla somut olayda kamu gücünü kullanan idarenin doğrudan müdahalesinin söz konusu olmadığı dikkate alındığında başvurunun devletin pozitif yükümlülükleri bağlamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmektedir (aynı ölçütle negatif yükümlülük bağlamında değerlendirmeler için bkz. C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, § 104; Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, § 113).

5. Pozitif yükümlülükler özel hukuk kişilerinin birbirleri ile olan uyuşmazlıklarının çözümüne ilişkin yasal altyapının oluşturulmasını, söz konusu uyuşmazlıkların adil yargılama gereklerine uygun ve usul yönünden güvenceleri haiz bir yargılama kapsamında incelenmesini ve bu yargılamalarda temel haklara ilişkin anayasal güvencelerin gözetilip gözetilmediğinin denetlenmesini de gerektirir (Ömür Kara ve Onursal Özbek, B. No: 2013/4825, 24/3/2016, §§ 47, 48).

6. Somut olayda başvurucu, darbe teşebbüsünden bir gün sonra 16/7/2016 tarihinde, darbe teşebbüsünü öven paylaşımları beğenmiştir. Bunun üzerine iş akdi 27/7/2016 tarihinde feshedilmiştir.

7. Başvurucu tarafından açılan davada başvurucunun iddia ve delilleri incelenmiş, bilirkişi raporu alınmış, adil yargılanma hakkının tüm güvenceleri de sağlanarak gerekçesi ortaya konulmak suretiyle davanın reddine karar verilmiştir. İstinaf istemi üzerine Ankara Bölge Adliye Mahkemesi; "Davacının davalı işyerinde özel güvenlik görevlisi olarak çalıştığı, dosya içerisindeki bilgi ve belgeler ile 14.08.2017 tarihli teknik bilirkişi raporu dikkate alındığında, davalı işverenin davacı işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açacak nitelikte olması karşısında, işverenden katlanması beklenilmeyecek bu tür bir şüpheden dolayı iş ilişkisinin devamı için gerekli güven ilişkisinin sarsılmasına yol açacak ve güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğu da ortadan kalkacaktır. Bu halde, davalı işveren tarafından yapılan fesih geçerli nedene dayandığından, davacının işe iade talebinin reddine dair mahkemece verilen karar, usul ve yasaya uygundur." gerekçesiyle istemin reddine karar vermiştir. Temyiz üzerine Yargıtay 22. Hukuk Dairesi de: "Dosya kapsamının birlikte değerlendirilmesiyle yapılan inceleme sonucunda, uyuşmazlığa uygulanması gereken hukuk kurallarına ve özellikle davacının sosyal medyada 15 Temmuz darbe girişimini öven yazılı ve görsel paylaşımlarda bulunması üzerine iş sözleşmesinin işverence haklı nedenle feshedildiğinin anlaşılmasına göre, sonucu itibariyle doğru olan Bölge Adliye Mahkemesi kararında bir isabetsizlik bulunmadığından, tarafların yerinde görülmeyen tüm temyiz itirazlarının reddi ile kararın bu ek gerekçe ile ONANMASINA" karar vermiştir.

8. Somut olayda başvurucunun iş akdi şüphe feshi kapsamında işveren tarafından feshedilmiştir. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22/10/2007 tarihli ve E.2007/16878, K.2007/30923 sayılı kararına göre; "Davalı işveren, davacının geçmişten gelen sabıkası ve özellikle yasadışı örgütle bağlantısı nedeni ile güvenlik önlemi olarak iş sözleşmesini feshetmiştir. Bu fesih Alman Hukukunda ve Alman Federal Mahkemelerinde şüphe feshi olarak adlandırılmaktadır. Böyle bir fesihte, işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir."

9. Şüphe feshi gerekçesiyle iş akdinin sonlandırıldığı davalarda özellikle işvereni fesih sonucuna götüren hususların aydınlatılması önemlidir. Bu kapsamda derece mahkemelerinden beklenen, öncelikle işverenin niteliği ile sözleşmesi feshedilen işçinin burada hangi pozisyonda çalıştığı, işinin mahiyeti ve öneminin ne olduğu hususlarını belirlemesidir. Zira şüpheyi doğuran olay yahut durum, farklı pozisyonlarda çalışan kişiler yönünden farklı değerlendirme yapmayı gerektirebilmektedir.

10. Bunun yanı sıra şüphe feshini doğuran durum veya olayın/vakıanın -Yargıtay içtihadında da değinildiği gibi- doğrudan işçinin şahsından kaynaklanması, millî güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olması gerekmektedir. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi, keyfîliğin önüne

geçebilmek adına önem arz etmektedir.

11. Somut olayda gerek Eskişehir 1. İş Mahkemesi gerekse Ankara Bölge Adliye Mahkemesince tüm deliller ve başvurucunun iddiaları değerlendirilerek, gerekçesi ortaya konulmak suretiyle davanın reddine karar verilmiştir. Başvurucunun yaptığı "beğeni"nin 15 Temmuz darbe teşebbüsünün bir gün sonrasında gerçekleşmesi ve başvurucunun güvenlik görevlisi olarak Anadolu Üniversitesinde çalıştığı dikkate alındığında, başvurucunun iş akdinin işveren tarafından şüphe feshi kapsamında feshedilmesinin keyfî ve temelsiz olmadığı sonucuna varılmıştır. Öte yandan başvurucunun açtığı davada mahkemelerce verilen kararların gerekçesiz olduğu da söylenemez.

12. Açıklanan nedenlerle, pozitif yükümlülüklerin söz konusu olduğu somut olay yönünden, başvurucunun Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edilmediği kanaatine vardığımızdan, çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyoruz.

Üye İrfan FİDAN Üye Muhterem İNCE

OUMAR ALPHA

B. No: 2019/2653 | Karar tarihi: 11.07.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/2653

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

OUMAR ALPHA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/2653)

Karar Tarihi: 11/7/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Kübra ÇİFTÇİ

Başvurucu : Oumar ALPHA

Vekili : Av. Muhammet YILDIRIM

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; hakkında sınır dışı etme kararı alınan başvurucunun açmış olduğu davanın süre yönünden reddedilmesinin adil yargılanma hakkını ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Gine Cumhuriyeti vatandaşı olan ve Antalya'da yaşayan başvurucu hakkında, Antalya Valiliği Göç İdaresi İl Müdürlüğünce yapılan incelemede, başvurucunun ülkeye yasal giriş kaydının veya ikamet izninin bulunmadığı tespit edilerek 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 54/1-h maddesi uyarınca sınır dışı etme kararı alınmıştır. Aynı zamanda başvurucu altı ay süreyle idari gözetim altına alınarak Geri Gönderme Merkezine teslim edilmiştir.

3. Başvurucu, sınır dışı etme kararına karşı idari yargıda dava açmıştır. İdare Mahkemesi, davayı süre yönünden kesin olarak reddetmiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

"Dosyanın incelenmesinden, Gine uyruklu olan davacı hakkında 6458 sayılı Kanun'un 54/1-h maddesi uyarınca 15/11/2018 tarihli sayılı sınır dışı edilmesi kararının alındığı ve bu kararın davacıya aynı tarihte tebliğ edilmek istendiği ancak davacının imzadan imtina ettiği, davacı

vekili tarafından yukarıda hükmüne yer verilen Yasa maddesi uyarınca tebliğ tarihinden itibaren 15 günlük süre içerisinde ve en son 30/11/2018 tarihinde dava açılması gerekirken, 14/12/2018 tarihinde Mahkememiz kaydına giren dilekçe ile açılan işbu davanın süresinde olmadığı anlaşılmakta olup, süreaşımı nedeniyle davanın esasının incelenmesine olanak bulunmamaktadır..."

4. Başvurucu, kesin nitelikteki idare mahkemesi kararını 21/1/2019 tarihinde öğrenmiş, 24/1/2019 tarihinde adli yardım ve tedbir talepli olarak bireysel başvuruda bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi, başvurucunun sınır dışı edildiği takdirde yaşamına ya da maddi veya manevi bütünlüğüne yönelik ciddi bir tehlike oluşturduğuna dair bilgi veya bulgunun bulunmadığı gerekçesiyle 1/2/2019 tarihinde tedbir talebinin reddine karar vermiştir.

5. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

7. Başvurucu vekili; başvurucunun sınır dışı edilmesine ilişkin kararın tebliğ sürecinin usulsüz olduğunu, söz konusu kararın başvurucuya tebliğini gösteren -dosyadan örnek olarak aldığı- evrakta "yabancı şahıs ve avukatı imzadan imtina etmiştir" şeklinde bir ibare olduğunu ancak söz konusu evrakın düzenlendiği tarihte kendisinin başvurucunun avukatı olmadığını, bu durumun bile tek başına tebliğin usulsüz kabul edilmesi için yeterli olduğunu iddia etmiştir. Ayrıca idarenin savunma dilekçesinin eki olarak gönderdiği belgede, başvurucunun söz konusu evrakta imzasının bulunduğunu, bu durumda belgelerin birbiriyle çeliştiğini, idarenin bazı belgeleri gizleyerek yabancıların sınır dışı edilmesine dair usule ilişkin güvencelere riayet etmediğini, bu hususta iddialarının idare mahkemesince de dikkate alınmayarak davanın süre yönünden reddedilmesinin başvurucunun etkili başvuru hakkını ve hak arama hürriyetini ihlali ettiğini ileri sürmüştür. Konunun esasıyla ilgili olarak ise başvurucunun 2006 yılında Türkiye'ye öğrenci olarak giriş yaptığını ancak Türkiye'ye giriş yaparken kullandığı pasaporttaki ismiyle şu anki isminin tam olarak uyuşmadığını, eski ismine ek olarak yeni bir isim eklendiğini, bu durumun idarenin eksik ve yetersiz araştırması nedeniyle anlaşılamadığını, dolayısıyla başvurucunun ülkeye yasal giriş kaydının olmadığı yolunda idarece yapılan tespitin hatalı olduğunu, ayrıca Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü öğrencisi olması nedeniyle sınır dışı edilmesi hâlinde eğitiminin yarım kalacağını belirterek eğitim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

8. Başvurucu her ne kadar 2006 yılından bu yana Akdeniz Üniversitesinde öğrenci olduğunu ileri sürmüşse de söz konusu davada sunmuş olduğu dilekçede, 2012 yılına kadar eğitimini tamamlayamadığı için öğrencilik statüsünün sona erdiğini belirtmiştir. Bu nedenle başvurucunun eğitim hakkıyla ilgili iddiaları, soyut olarak değerlendirilmiş ve eğitim hakkı kapsamında inceleme yapılmamıştır.

9. Başvurucunun iddialarının tamamı, adil yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir.

10. Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bireysel başvurunun incelenebilmesi için kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa’da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Avrupa

İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) veya Türkiye'nin taraf olduğu Sözleşme'ye ek protokoller kapsamına da girmesi gerekir. Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan hak ihlali iddiasını içeren başvurular bireysel başvurunun kapsamında değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

11. Bu bağlamda öncelikle, haklarında sınır dışı edilmelerine karar verilen yabancıların bireysel başvuruya konu şikâyetlerinin 25/3/2016 tarihli ve 29664 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak 1/8/2016 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren ek (7) No.lu Protokol kapsamında kalıp kalmadığının belirlenmesi gerekmektedir.

12. Esasen ek (7) No.lu Protokolün getiriliş gayesi, ülkeden çıkarmaya dair işlemlerden doğan davaların bir medeni hak ve yükümlülüğe ilişkin olmaması nedeniyle Sözleşme'nin 6. maddesindeki güvencelerden yararlanamayan yabancılara belli koşulların varlığı hâlinde birtakım imkânlar tanımaktır. Bu kapsamda anılan protokol ile -bazı yabancılara- sınır dışı edilmeye karşı koruma imkânı sunabilecek birtakım özel düzenlemeler ihdas edilmiştir (Wısam Sulaıman Dawood Eaqadah, 2021/2831, 15/2/2023, § 41).

13. Ek (7) No.lu Protokol'ün "Yabancıların sınır dışı edilmesinde usul güvenceleri" kenar başlıklı 1. maddesinin ilk fıkrasında kurallara uygun olarak ülkede ikamet eden yabancının ancak kanuna uygun şekilde alınmış bir karar uyarınca sınır dışı edilebileceği hükme bağlanmıştır. Bunun yanında Protokol, hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancıya a) sınır dışı edilmesine karşı gerekçeler sunma, b) durumunu yeniden inceletme, c) bu amaçlarla, yetkili bir makam veya bu makam tarafından tayin edilen kişi veya kişiler huzurunda temsil edilme şeklinde güvenceler sağlamaktadır. Söz konusu protokolün 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasında ise hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancının hangi durumlarda bu güvencelerden yararlanamayacağına ilişkin istisnaya yer verilmiştir. Buna göre bir yabancının sınır dışı edilmesi kamu çıkarları açısından gerekliyse veya ulusal güvenlik nedenlerinden kaynaklanıyorsa bu kişi belirtilen usul güvencelerini kullanmadan önce sınır dışı edilebilecektir (konuyla ilgili daha ayrıntılı değerlendirmeler için bkz. Wısam Sulaıman Dawood Eaqadah, §§ 61-71).

14. Somut olayda idare, başvurucunun ülkeye yasal giriş kaydının bulunmadığı gerekçesiyle sınır dışı etme kararı almış, söz konusu davaya verdiği savunma dilekçesinde de başvurucunun ikamet izni veya ikamet izni başvurusu olmadığını belirtmiştir. Başvurucu ise dava dilekçesinde, 2006 yılında öğrencilik sebebiyle Türkiye'ye yasal yollardan giriş yaptığını, eğitimini tamamlayamadığı için 2012 yılında öğrencilik statüsünün sona erdiğini, ekonomik nedenlerle ikamet izni için başvuru yapamadığını belirtmiştir. Bu durumda başvurucunun dava dilekçesindeki beyanlarına göre, sınır dışı etme kararının alındığı tarihte Türkiye'de ikamet izni bulunmamaktadır. Dolayısıyla başvurucunun, Ek (7) No.lu Protokol'ün "Yabancıların sınır dışı edilmesinde usul güvenceleri" kenar başlıklı 1. maddesinin ilk fıkrasında yer alan "kurallara uygun olarak ülkede ikamet eden yabancı" statüsünde olmadığı, bahsi geçen Protokolün korumasından faydalanamayacağı sonucu ulaşılmıştır.

15. Öte yandan, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından yabancıların ülkeye girişine, ülkede kalışına veya ülkeden çıkarılmasına ilişkin işlemlerin Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamında kalmadığı kabul edilmektedir. Bir başka ifadeyle söz konusu işlemlere ilişkin davalar medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili görülmemektedir (Aıgul Mavlıanova, B. No: 2016/6293, 9/11/2017, § 27). Dolayısıyla sınır dışı etme veya iade etme kararını konu alan uyuşmazlıkları içeren yargılamaların Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesinde

güvence atına alınan adil yargılama hakkının ortak koruma alanı kapsamında kalmadığının kabulü gerekir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Aıgul Mavlıanova, § 28).

16. Bu çerçevede, başvurucunun sınır dışı edilmesine dair işlemlere karşı açtığı davada adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının konusu, "kurallara uygun olarak ülkede ikamet eden yabancı" statüsünde bulunmaması nedeniyle Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kaldığından başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 11/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALPER UÇA

B. No: 2019/12525 | Karar tarihi: 11.07.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/12525

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALPER UÇA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/12525)

Karar Tarihi: 11/7/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Alper UÇA

Vekili : Av. Tolga Osman ÇİFTÇİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasında adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 12/4/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde, yargılama sürecindeki dava dosyalarında ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden elde edilen bilgi ve belgelerde yer aldığı şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. 1984 doğumlu olan başvurucu, 2012-2016 yılları arasında Borsa İstanbul Anonim Şirketi (Şirket) bünyesinde çalışmaya başlamış; en son uzman yardımcısı olarak görev yapmakta iken 18/7/2016 tarihinde "hizmetine ihtiyaç duyulmaması" gerekçesiyle başvurucunun iş akdi sona erdirilmiştir.

7. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle Şirket aleyhine 3/8/2016 tarihinde dava açmıştır. İstanbul 18. İş Mahkemesine (Mahkeme) sunduğu dava dilekçesinde başvurucu; iş akdinin haklı ve geçerli bir sebep olmaksızın feshedildiğini, fesih işleminin usul ve yasaya uygun olmadığını, savunması dahi alınmadan işten çıkarıldığını ileri sürmüştür. Davalı Şirket ise cevap dilekçesinde 1/4/2016 tarihinden sonra güncellenen hedefler ve iş stratejileri doğrultusunda hizmetine ihtiyaç duyulmayan personelle iş ilişkisinin sonlandırıldığını, bu kapsamda 15/7/2016 tarihinde yaşanan darbe teşebbüsünden sonraki olağanüstü durum ile başvurucunun verimsizliği birlikte değerlendirilerek iş akdinin feshedildiği belirtilmiştir. Şirket ayrıca 24/11/2016 tarihli ek beyan dilekçesi ile iş akdi sona erdirilen personel hakkında yapılan değerlendirmede resmî makamlardan gelen şifahi bilgilerin, borsa içi ve borsa dışı edinilen istihbari bilgilerin, sosyal çevre bilgisinin, personelin işe alındığı tarihteki referansların, zaman içinde oluşan kanaatin gözönünde bulundurulduğunu ileri sürmüştür. Başvurucunun da aralarında bulunduğu 51 kişinin Fethullahçı Terör Örgütü ve/veya Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) ile iltisaklı olduğu kanaatine varıldığını ifade etmiştir.

8. Mahkeme 6/12/2016 tarihli kararı ile dava şartı yokluğu nedeniyle davanın reddine karar vermiş, başvurucu 20/3/2017 tarihli dilekçesi ile gerekçeli karara karşı istinaf talebinde bulunmuştur.

9. Öte yandan 8/8/2017 tarihinde davalı Şirket, işten çıkarılan personelin FETÖ/PDY ile irtibat yahut iltisaklı olabileceği gerekçesiyle personel hakkında suç duyurusunda bulunmuş; İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) bu kapsamda soruşturma başlatmıştır.

10. Başvurucunun istinaf talebi üzerine İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 27. Hukuk Dairesi 24/5/2018 tarihinde yaptığı değerlendirmede ceza soruşturmasının bekletici mesele yapılarak karar verilmesi gerektiğini belirterek kararın kaldırılmasına ve dosyanın mahkemesine gönderilmesine hükmetmiştir.

11. Başsavcılık, yürüttüğü soruşturma neticesinde başvurucu hakkında 5/6/2018 tarihinde yapılan değerlendirmede kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şu şekildedir:

"Mali Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüğü tarafından yapılan çalışmalarda; şüphelilerin KOM Daire Başkanlığı ve bağlı birimler tarafından yürütülen soruşturmalarda adı geçenleri gösterir tabloda kayıtlarına rastlanmadığı, Ankara CBS 2014/37666 sayılı Bank Asya'ya para yatırın talimatı ile ilgili 31 Aralık 2013 ile 24 Aralık 2014 tarihleri arasından para artışı olan/yeni hesap açan şahıslar listesini gösterir tabloda isimlerinin bulunmadığı, 15 Temmuz sonrası işlem yapılan personel listesini gösterir tabloda isimlerinin bulunmadığı, KOM Daire Başkanlığı ve bağlı birimler tarafından yürütülen soruşturmaya konu şirketlerdeki ortak ve yöneticilerin kaydını gösterir ortak tabloda kayıtlarına rastlanmadığı, FETÖ/PDY'ye

kapsamında değerlendirilen dernek ve sendikalarda kaydı olanları gösterir tabloda kayıtlara rastlanmadığı, Ankara CBS 2016/180056 sayılı soruşturma kapsamında KOM Daire Başkanlığı tarafından gönderilen Bylock kullanan cihazlara ait abonelik bilgilerini içeren listede kayıtlarının bulunmadığı, Analiz şube müdürlüğüne gönderilen FETÖ/PDY kapsamında çeşitli birimlerden işlem yapılanlar listesinde isimlerine rastlanmadıklarına ilişkin 17/05/2018 tarihli tutanak tanzim edildiği,

Tüm dosya kapsamına göre şüpheliler hakkında yapılan soruşturma sonucunda FETÖ/PDY silahlı terör örgütüyle iltisak ve/veya organik bağları bulunduğuna ilişkin salt soyut ihbar dışında kamu davası açmaya yeterli başkaca delil elde edilemediği..."

12. Mahkeme 25/10/2018 tarihli kararı ile davanın kabulü ile başvurucunun işe iadesine hükmetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şu şekildedir:

"Mahkememizce İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'na yazılan müzekkere cevabının incelenmesinden İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 2017/119100 sayılı dosyasında verilen tefrik kararı sonucu 2018/99766 soruşturma 2018/48456 karar nolu kararı ile davacı hakkında FETÖ/PDY örgütüne üye olmak suçundan yapılan soruşturma sonucunda davacı hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiği, işbu kararın kesinleştiği anlaşılmıştır.

....davacının iş akdinin davalı işverence 15 Temmuz 2016 tarihinde FETÖ/PDY terör örgütü tarafından gerçekleştirilen darbe sonrası feshedildiği, davacı hakkında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 2018/99766 soruşturma 2018/48456 karar nolu kararı ile FETÖ/PDY örgütüne üye olmak suçundan yapılan soruşturma sonucunda kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiği, işbu kararın kesinleştiği, böylece davacının terör örgütü ile bağlantısı, irtibat ve iltisakı olmadığı kanaatiyle hakkında yapılan soruşturmanın takipsizlik kararı ile sonuçlandığı, davacının iş akdinin geçerli bir neden olmadan davalı işveren tarafından sona erdirildiği anlaşıldığından feshin geçersizliğine, davacının işe iadesine, işe başlatmama tazminatı ve boşta geçen süre ücretinden işverenin sorumlu olduğunun tespitine, davacı işçinin kıdemi de dikkate alınarak işe başlatmama tazminatının takdiren 4 aylık brüt ücreti tutarında belirlenmesine karar vermek gerektiği sonuç ve kanaatine varılarak aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

13. Davalı Şirket, karara karşı 14/12/2018 tarihinde istinaf talebinde bulunmuş; verilen hükmün Yargıtay içtihadına aykırı olduğunu, Başsavcılığın kararının hukuk mahkemeleri açısından bağlayıcı olmadığını, başvurucunun işe girişinde verdiği CV'de A.Ç.nin isminin not alındığını, söz konusu kişinin geçmişte Şirkette bilgi teknolojilerinden sorumlu genel müdür yardımcısı olduğunu, işe alımların başında yer aldığını, mevcut durum itibarıyla İstanbul 22. Ağır Ceza Mahkemesinde 2018/209 Esas sayılı dosyasında örgüt üyeliğinden yargılandığını ifade etmiştir. Benzer şekilde CV'nin "Deneyim" kısmında ismi bulunan Ü.S. hakkında da İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından soruşturma yürütüldüğünü, başvurucunun işe girişinde etkili olduğu düşünülen şahıslarla olan irtibatının güven ilişkisini zedelediğini, bu nedenlerle davanın reddi gerektiğini savunmuştur.

14. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 27. Hukuk Dairesi 7/2/2019 tarihli kararla istinaf başvurusunun kabulüne ve davanın reddine kesin olarak hükmetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şu şekildedir:

"Her ne kadar davacı hakkında yapılan soruşturma sonunda kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiş ise de; bu durumun şüphe feshi yönünden sonuca etkisi bulunmamaktadır.

Nitekim emsal İstanbul 2. İş Mahkemesinin 2017/150 Esas sayılı dosyasında davanın reddine ilişkin ilk derece mahkemesine yönelik istinaf başvurusunun esastan reddine ilişkin Dairemizin 2017/2464-2018/785 E/K sayılı kararı Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 19/11/2018 tarih ve 2018/6846-2018/20749 E/K sayılı kararı ile onanarak kesinleşmiştir. Bu nedenle davanın reddine karar verilmesi gerekirken kabulüne karar verilmesi hatalıdır. Davalı vekilinin istinaf sebepleri yerindedir.

Açıklanan nedenlerle; davalı vekilinin istinaf talebinin kabulü ile; ilk derece mahkemesi kararının HMK'nun 353/1-b/2.bendi uyarınca kaldırılarak; davanın reddine karar verilmesi gerektiği kanaatine varılmış ve aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

15. Nihai karar 13/3/2019 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

16. Başvurucu 12/4/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

17. İlgili mevzuat için bkz. Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-25.

B. Yargıtay Kararları

18. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22/10/2007 tarihli ve E.2007/16878, K.2007/30923 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davalı işveren, davacının geçmişten gelen sabıkası ve özellikle yasadışı örgütle bağlantısı nedeni ile güvenlik önlemi olarak iş sözleşmesini feshetmiştir. Bu fesih Alman Hukukunda ve Alman Federal Mahkemelerinde şüphe feshi olarak adlandırılmaktadır. Böyle bir fesihte, işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir. Davacının geçmişte yasadışı örgüt üyesi olması, davacının görev yaptığı bölgede terör olaylarının artması ve demiryolu ulaşımının da hedefte bulunması, davalı işveren açısından iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güvenin sarsıldığı, elverişli objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphenin bulunduğu anlamına gelmektedir. Davacının iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedenle yapıldığı kabul edilmelidir. Davanın reddi yerine yazılı şekilde kabulü hatalıdır."

19. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/11/2018 tarihli ve E.2015/22-2715, K.2018/1720 sayılı kararı şöyledir:

"... şüphe feshinin söz konusu olabilmesi için iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni yıkmaya elverişli, objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphe mevcut olması ve ayrıca olayın aydınlatılması için işverenin kendisinden beklenebilecek bütün çabaları göstermesine karşın eylemin gerçekleştiğinin kanıtlanamaması gerektiğinden, somut uyuşmazlıkta davacının sabit olan, doğruluk ve bağlılığa uymayan nitelikteki eyleminin şüphe feshi teşkil etmediği de açıktır. ..."

20. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 26/11/2018 tarihli ve E.2018/11097, K.2018/25472 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Taraf iradesine öncelik verilmesi sadece davanın açılmasında değil, yargılama sırasında taraflara ait bir çok usul işleminde de kendisini gösterir...Yani, yargılamada esas olan, dava malzemelerinin taraflarca toplanması ve mahkemeye sunulması olarak tanımlayabileceğimiz 'taraflarca hazırlama (getirilme) ilkesi' dir. Bu ilkenin geçerli olduğu davalarda, dava malzemelerinin mahkemeye tam olarak getirilmemesinin sorumluluğunu taraflar üstlenmiş olup; hakim, kural olarak tarafların ileri sürmediği vakıaları ve belirli bir delili kendiliğinden araştıramaz ve taraflara hatırlatamaz. Diğer yandan, kamu düzenini ilgilendiren davalarda, irade serbestisinin ve taraf iradesine tanınan üstünlüğün bir sonucu olan 'taraflarca hazırlama ilkesi' yerine, kendiliğinden (resen) araştırma ilkesinin uygulanması esastır. Kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda; hâkim, davanın ispatı için gereken bütün delillere kendiliğinden başvurur; taraflar da yargılama bitinceye kadar delil gösterebilirler. Bu davalarda bir bakıma, dava ile ilgili olguların hazırlanmasında, tarafların yanında, hakimin de görevli olması söz konusudur.

Bu açıklamalar karşısında kamu ya da özel hukuk tüzel kişiliği de olsa işçinin terör örgütleri ile irtibatının bulunması halinde bu durumun hem kamu güvenliğini hem de özel güvenliği tehdit edeceği açıktır. Bu nedenle davalı tarafın cevap dilekçesi ile davacının iş akdinin .../... bağlantısı bulunduğuna dair kuvvetli şüphe duyulması sebebi ile feshedildiğini belirttiği görülmekle; eldeki davada taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir."

21. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 24/4/2018 tarihli ve E.2018/3002, K.2018/9593 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davacının iş akdi, hakkında .... C.Savcılığı tarafından bylock kullanıcısı olduğu iddiasıyla soruşturma başlatılmış olması, hakkında yurt dışı çıkış yasağı ve adli kontrol kararı verilmesi akabinde, davalı işyerinin faaliyet alanı bakımından stratejik önem taşıyan durumu gözetilerek çalıştırılmasında sakınca bulunduğu gerekçesiyle İş K. 25/II e-h-ı maddeleri gereğince haklı neden iddiasıyla feshedilmiştir. İlk Derece Mahkemesi ise feshin şüphe feshi olduğu ve davalının özel durumu gözetilerek geçerli nedene dayalı olduğu kabulüyle davanın reddine karar verilmiş olup, davacı tarafın istinaf başvurusu Bölge Adliye Mahkemesi taralından da aynı gerekçelerle esastan reddetmiştir.

...

Davacının hakkında derdest bulunan ceza yargılamasında, 'mor beyin' uygulaması kapsamında davacı ...'ın kullandığı telefona ait gsm hattının iradesi dışında bylock IP'lerine yönlendirilmiş olduğunun bilirkişi raporuyla tespit edildiği gerekçesiyle beraat kararı verildiği, isnat edildiği üzere terör örgütü ile bağlantısı bulunduğunu gösterir aleyhine başkaca somut bir delil de olmadığı anlaşılmakla, 4857 sayılı Kanun'un 20. maddesinin 3. fıkrası uyarınca, hükmün bozulmak suretiyle ortadan kaldırılması..."

22. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 8/4//2019 tarihli ve E.2019/1352, K.2019/7992 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut uyuşmazlıkta davalı işveren tarafından yapılan fesih bildiriminde, fesih nedeni olarak davalı işverene ait fabrikada 04/02/2015 tarihi ve öncesinde davacı ile bir kısım çalışanların işyerinde üretilen rakıları çaldıkları ve çalışan işçilerden ...'in hırsızlık suçuna yardım ettikleri iddiasının feshe gerekçe gösterildiği ve davacının iş akdinin davalı şirkette çalışırken 17/03/2015 tarihinde ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzeri nedenle feshedildiği anlaşılmıştır.

... 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2015/257 esas 2015/777 karar sayılı dosyası kapsamına göre davacının hırsızlık olayından mahkum olan ... ile aynı fabrikada çalışıp, işyerinde servis bulunmaması nedeniyle aynı kişinin aracı ile muhtelif zamanlarda iş yerinden ayrıldığı, davacının sırf bu kişinin aracına binmesinin ve araçtaki alkol kokusunu farketmemesinin feshe dayanak yapılamayacağı, rakı dinlenme bölümünde çalışan davacının aynı araçta bulunan ve hırsızlığa konu olan rakının ... tarafından araçta taşındığına ilişkin bilgi sahibi olamayacağı, işverenin davacının bu hırsızlık olayından haberdar olduğu yönündeki şüphesinin makul ve objektif bir şüphe olarak değerlendirilmesinin mümkün olmadığı anlaşılmakla, davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken aksi gerekçeler ile reddine karar verilmesi hatalıdır."

23. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 18/4/2013 tarihli ve E.2012/32147, K.2013/12471 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut olayda bir şüphe feshi söz konusudur. Bu tür fesihte, işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir.

Davalı işyerinde fesih bildirgesinde anılan olayın davacı tarafından gerçekleştirildiği ceza yargılaması sonucunda da ispatlanmamış, davacı hakkında delil yetersizliğinden beraat kararı verilmiştir. Ancak davacının kendi kredi kartının sorgulanması ile bilgisi olmaksızın kredi kartından alışveriş yapılan müşterinin kredi kartının sorgulanmasının zamanlama yönünden iç içe geçmesi ve sorgulamanın yapıldığı terminalin aynı olması dikkate alındığında, bu hususun iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni ortadan kaldırmaya elverişli bir şüphe olup, davacı ile işveren arasındaki güven ilişkisinin sarsıldığı kabul edilmelidir. Bu durumda davalı işverenin artık işçiyi çalıştırması mümkün değildir. Bu sebeple iş sözleşmesinin feshi haklı sebebe dayanmasa da, feshin geçerli nedene dayandığı kabul edilmelidir. İşverence yapılan fesih geçerli nedene dayandığından davanın reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçe ile kabulü hatalı olmuştur."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

24. Anayasa Mahkemesinin 11/7/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

25. Başvurucu; işe iade talebiyle başlattığı yargılama neticesinde varılan sonucun hakkaniyete aykırı olduğunu, iş akdinin yasalarda öngörülen usule riayet edilmeksizin ve savunması alınmadan feshedildiğini, ne işveren tarafından ne de mahkemeler tarafından örgüt ile iltisakını gösterir somut bir delil ortaya konulabildiğini, bu kapsamda yürütülen ceza soruşturmasının da neticesiz kaldığını ve takipsizlik kararı verildiğini belirtmiştir. Davalı Şirketin istinaf dilekçesinde iddia ve isnatlarını genişleterek idari ve yargısal süreçlerde ileri sürmediği hususları feshe dayanak gösterdiğini, buna mukabil ilgili mevzuata aykırı olarak istinaf incelemesinde bu hususlar dikkate alınmadan davanın reddedildiğini ifade eden başvurucu; kendisiyle benzer durumda olanlar yönünden farklı kararlar verildiğini, bu kapsamda adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

26. Bakanlık görüşünde, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına atıf yapılarak ve davalı Şirket tarafından gönderilen bilgi ve belgeler de dikkate alınmak suretiyle başvurucunun iddialarının kanun yolu şikâyeti kapsamında kalıp kalmadığı hususunun değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

B. Değerlendirme

27. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

28. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucunun temel iddiası; iş akdinin somut bir gerekçe gösterilmeksizin asılsız iddialar ile feshedilmesi, Bölge Adliye Mahkemesince yeterli inceleme ve araştırma yapılmadan, iddia ve itirazları karşılanmadan davanın reddine karar verilmesidir. Bu kapsamda başvurunun adil yargılanma hakkı kapsamındaki iddialarının gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

29. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

30. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

31. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü -kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde- diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa'nın, bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

32. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması, adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul bir şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açık bir keyfîlik olmaması ve makul bir gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No:2013/1235, 13/6/2013, §

23).

33. Makul gerekçe; davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıkta olan bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş, § 24).

34. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

35. Somut olayda işveren nezdinde 2012 yılından itibaren çalışmakta olan başvurucunun iş sözleşmesi 18/7/2016 tarihinde hizmetine ihtiyaç duyulmadığı gerekçesiyle feshedilmiştir. Başvurucu, iş akdinin geçerli bir nedene dayanmadan feshedildiğini belirterek işveren aleyhine işe iade talebiyle dava açmış; yargılama sürecinde işveren Şirket başvurucunun FETÖ/PDY ile iltisakı nedeniyle hizmetine ihtiyaç duyulmadığını, iş akdinin şüphe feshi kapsamında sonlandırıldığını ifade etmiştir. Yargılama sürecinde davalı Şirket, başvurucu hakkında suç duyurusunda bulunmuş; bu kapsamda soruşturma başlatılmıştır (bkz. §§ 6-9).

36. Mahkeme, davanın reddine hükmederken Bölge Adliye Mahkemesi soruşturma sonucunun bekletici mesele yapılması gerektiği gerekçesiyle dosyayı Mahkemeye iade etmiştir. Bu kapsamda yeniden değerlendirme yapan Mahkeme, Başsavcılığın verdiği kovuşturmaya yer olmadığı kararını dikkate alarak davanın kabulüne karar vermişse de istinaf incelemesinde Bölge Adliye Mahkemesi soruşturmanın takipsizlik ile neticelenmesinin yargılamaya etkisi bulunmadığını belirterek davanın reddine hükmetmiştir (bkz. §§ 10-14).

37. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenemese de -Yargıtay içtihadında da belirtildiği üzere- şüphenin işçinin kişiliğinde bulunan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir (bkz. §§ 18-19). Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir.

38. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013). Bu noktada gerekçeli karar hakkı, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin tesisinde önemli bir araç olarak işlev görmektedir. Zira kişiler ancak gerekçeli karar vasıtasıyla somut olayın

hukuk kuralları karşısında nasıl konumlandırıldığını öğrenebilmekte ve buna karşı etkili bir savunma geliştirme imkânı bulabilmektedir.

39. Derece mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekmektedir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir, aynı zamanda gerekçenin makul olması şartı aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken, mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır (bkz. §§ 30-34).

40. Tüm bu açıklamalar karşısında şüphe feshi gerekçesiyle iş akdinin sonlandırıldığı davalarda, özellikle işvereni fesih sonucuna götüren hususların aydınlatılması önemlidir. Bunun yanı sıra şüphe feshini doğuran durum veya olayın/vakıanın -Yargıtay içtihadında da değinildiği gibi- doğrudan işçinin şahsından kaynaklanması; milli güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olması gerekmektedir. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi, keyfîliğin önüne geçilebilmesi adına önem arz etmektedir.

41. Somut olayda başvurucu hakkında işvereni şüphe feshine götüren olgu fesih bildiriminde "hizmetine ihtiyaç duyulmama" olarak izah edilmiştir. İşveren; yargılama sürecinin devamında, yaşanan olağanüstü durumlar karşısında ve millî güvenlik kapsamında darbe teşebbüsünün yaşandığı gecenin akabinde personele yönelik inceleme yapma zorunluluğunun doğduğunu ifade etmiştir. Bu inceleme sırasında resmî makamlardan gelen şifahi bilgilerin, şirket içi ve dışı edinilen istihbari bilgiler ile sosyal çevre bilgisinin, işe alımların yapıldığı tarihteki referansların, zaman içinde oluşan kanaatin gözönünde bulundurulduğunu bildiren Şirket, başvurucunun iş akdine şüphe feshi kapsamında son verildiğini belirtmiştir.

42. Türkiye, 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış; bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiş ve olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde yeniden uzatılmayarak son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları olgusal temellere dayanarak bu teşebbüsün arkasında FETÖ/PDY'nin olduğunu değerlendirmiştir (darbe teşebbüsü ve arkasındaki yapılanmaya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25). Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra FETÖ/PDY ile irtibatlı olduğu değerlendirilen bazı ticari kuruluşlara, finans kuruluşlarına ve medya organlarına yönelik birtakım idari tedbirlere başvurulmuştur (ayrıntılı bilgi için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 34, 35).

43. Özel hukuk tüzel kişiliğini haiz işveren Şirketin bu kapsamda özellikle darbe gecesi yaşanan olaylar üzerine personeline yönelik inceleme başlatması ve inceleme kriterleri makul görülmekle birlikte ceza soruşturması sürecinde başvurucuya ilişkin somut bir tespit, bilgi yahut belge ortaya koyamadığı görülmüştür. Nitekim ceza soruşturması sonucunda da çeşitli kurumlar ile yapılan yazışmalar ve araştırmalar neticesinde Başsavcılık soyut iddialar içeren ihbar dışında bir delile ulaşılamadığı gerekçesiyle başvurucu yönünden

kovuşturmaya yer olmadığı kararı vermiştir.

44. Öte yandan Şirket, istinaf başvuru dilekçesinde Başsavcılığın kovuşturmaya yer olmadığı kararına rağmen bu durumun hukuk mahkemeleri açısından bağlayıcı olmadığını belirtmiş; başvurucunun işe giriş için verdiği CV'si üzerinde ismi not alınan A.Ç.nin geçmişte işe alımların başında yer aldığını, mevcut durum itibarıyla da örgüt üyeliğinden yargılandığını, benzer şekilde CV'nin "Deneyim" kısmında ismi bulunan Ü.S. hakkında da soruşturma yürütüldüğünü ve bu hususların güven ilişkisinin zedelenmesi yönünden yeterli olduğunu ileri sürmüştür.

45. Bölge Adliye Mahkemesi yaptığı nihai değerlendirmede -bir önceki kararında soruşturmanın sonucunun bekletici mesele yapılması gerektiğini belirttiği hâlde- takipsizlik kararının şüphe feshi yönünden sonuca etkisi bulunmadığını belirterek tarafların karşılıklı iddia ve savunmalarına, dayandıkları bilgi ve belgelerle tüm dosya kapsamına göre davanın reddine hükmetmiştir.

46. İşveren Şirketin istinaf dilekçesinde belirttiği üzere aynı somut olaya ilişkin ceza mahkemeleri ile hukuk mahkemeleri tarafından yapılan yargılama sonucu verilen kararların birbirleri yönünden mutlak surette bağlayıcı olduğunu söylemek mümkün değildir. Zira bu durumda derece mahkemeleri önlerine gelen uyuşmazlığı kendi açılarından ele almakta, ilgili mevzuat kapsamında farklı değerlendirme ve nitelendirmelere tabi tutmaktadır. Bu kapsamda Yargıtay kararlarında hem olağanüstü hâl dönemi için hem de olağanüstü hâl harici dönemler için işçi hakkında verilen bir beraat yahut takipsizlik kararının şüphe feshi noktasında nasıl değerlendirilmesi gerektiği ana hatlarıyla ortaya konulmuştur. Yargıtay, beraat kararını işçi lehine değerlendirme eğilimi göstermekle birlikte yine de kararın içeriğindeki olay ve olguların fesih için yeterli olup olmadığını ayrıca incelemiştir (bkz. §§ 21-23).

47. Bu açıklamalar ışığında somut olaya geri dönmek gerekirse şüphe feshine yönelik olarak istinaf mercii tarafından başvurucunun örgüt ile iltisakına ilişkin nasıl bir değerlendirme yaptığı hususu gerekçeli karardan tam olarak anlaşılamamıştır. Zira Bölge Adliye Mahkemesi ilk aşamada verdiği kararda, soruşturma sonucunun bekletici mesele yapılması gerektiğini belirtmiş ancak nihai incelemesinde takipsizlik kararında yapılan değerlendirmeyi hiçbir şekilde gerekçeli kararda ele almamış ve incelememiştir. Öte yandan takipsizlik kararında da başvurucuya yönelik hiçbir tespit yapılamamış ve bu kapsamda kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmiştir.

48. Davalı Şirketin istinaf başvurucu dilekçesinde ileri sürdüğü hususlara yönelik olarak ise Bölge Adliye Mahkemesinin yine herhangi bir inceleme/değerlendirme yapmadığı görülmüştür. Şayet Bölge Adliye Mahkemesi davalı Şirketin bu yöndeki iddiasına itibar ederek davanın reddi kararı vermişse söz konusu kişilerin başvurucu ile irtibatının tam olarak ne olduğu hususunun ortaya konulması gerekmektedir. Zira adı geçen kişilerin referans yahut hangi sıfatla CV'de isimlerinin geçtiği dahi tam olarak anlaşılamamakta; söz konusu kişiler yönünden yürütülen adli takibatın hangi aşamalarda olduğu, bu tespitin işçi ile işveren arasındaki güven ilişkisini nasıl zedelediği hususlarına ilişkin hiçbir açıklamaya gerekçeli kararda yer verilmediği görülmektedir.

49. Sonuca varmadan önce belirtmek gerekir ki derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değildir. Ancak ileri sürülen iddialardan biri kabul edildiğinde bunun davanın sonucuna etkili olması hâlinde mahkeme, bu hususa belirli ve açık bir yanıt vermek zorunda olabilir (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56).

50. Başvuruya konu olaya ilişkin yukarıda yapılan tüm incelemeler neticesinde -ilgili mevzuat, Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi içtihadı da dikkate alındığında- başvurucunun iddia ve itirazlarının yargılamanın esasına temas eden ve davanın sonucu değiştirebilecek nitelikte olduğunu söylemek mümkündür. Bu kapsamda derece mahkemelerinden beklenen başvurucu ile FETÖ/PDY arasındaki bağlantıyı gösteren somut, kişisel ve güncel sebepleri gerekçeli kararda ayrıntılı bir şekilde ortaya koyması, mahkemeyi kendisini davanın reddi sonucuna götüren sebepleri net bir şekilde karara yansıtmasıdır.

51. Dolayısıyla gerekçeli kararda, işveren yönünden başvurucu ile aralarındaki güven ilişkisinin sarsılmasına neden olan olay ve olgulara dair yeterli inceleme ve araştırmanın yapılmadığı, başvurucunu yargılamanın esasına tesir eder nitelikteki iddia ve itirazlarının incelenmediği ve bu iddiaların karşılanmadığı görülmüştür. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

52. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

53. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yargılamanın yenilenmesi ve tazminat talebinde bulunmuştur.

54. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

55. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

56. Dosyalardaki belgeden tespit edilen 364,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması

için yeniden yargılama yapılmak amacıyla İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 27. Hukuk Dairesine (E.2019/192, K.2019/328) iletilmek üzere İstanbul 18. İş Mahkemesine (E.2018/161, K.2018/460) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ARİF SEZGİN (3)

B. No: 2019/16653 | Karar tarihi: 11.07.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/16653

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ARİF SEZGİN BAŞVURUSU (3)

(Başvuru Numarası: 2019/16653)

Karar Tarihi: 11/7/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Muzaffer KORKMAZ

Başvurucu : Arif SEZGİN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, hükümlü hakkında disiplin cezası verilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucunun da aralarında bulunduğu hükümlüler hakkında infaz koruma memurlarınca gerçekleştirilen sayıma karşı çıktıkları gerekçesiyle disiplin soruşturması başlatılmıştır. Disiplin Kurulu, başvurucunun sayım yapılmasına karşı çıkmak fiilini işlediğini belirterek 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 43. maddesi uyarınca üç ay ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma disiplin cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir.

3. Başvurucu; sayımın yapıldığı odada beklediğini ve sayım yapılmasını engellemediğini belirterek söz konusu işleme karşı Manisa İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) şikâyet dilekçesi sunmuştur. Başvurucunun itirazı İnfaz Hâkimliği tarafından kabul edilmiş ve Disiplin Kurulu kararı iptal edilmiştir. İnfaz Hâkimliği kararında; kamera kayıtlarına göre hükümlülerin sayıma karşı çıkmak gibi bir eylemlerinin bulunmadığı, sayım için gelen infaz koruma memurlarına herhangi bir direniş göstermedikleri ifade edilmiştir.

4. Manisa Cumhuriyet Başsavcılığı İnfaz Hâkimliği kararına itiraz etmiştir. İtirazı inceleyen Manisa 1. Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi), İnfaz Hâkimliği kararının usul ve yasaya uygun olmadığı gerekçesiyle kaldırılmasına ve Disiplin Kurulu kararının onanmasına kesin olarak karar vermiştir. Nihai karar 25/4/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Başvurucu 8/5/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

5. Komisyon tarafından başvurucunun bu kararda incelenen şikâyeti haricindeki diğer iddialarının kabul edilemez olduğuna, karara konu olan iddianın kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin ise Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. Ödeme gücünden yoksun olduğunu belirten başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir (Mehmet Şerif Ay, B. No: 2012/1181, 17/9/2013).

7. Başvurucu; sayım yapılmasını engelleme gibi bir amaç taşımadığını, verilen ceza nedeniyle ailesiyle görüşemediğini ve itirazlarının ilgili mahkemelerce karşılanmadığını belirterek haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde, Anayasa Mahkemesinin ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihatlarına yer verilmiş ve olayın somut koşulları dikkate alınarak anılan içtihatlar ışığında inceleme yapılmasının uygun olacağı ifade edilmiştir.

8. Başvuru, aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenmiştir.

9. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

10. Ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma şeklindeki disiplin cezasıyla cezalandırılan başvurucunun aile hayatına saygı hakkına yapılan müdahalenin dayanağı olan 5275 sayılı Kanun'un 43. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı ve infaz kurumunun güvenliğinin ve düzeninin sağlanmasına yönelik meşru amacın bulunduğu açıktır. Bu belirlemenin ardından müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine uygun olup olmadığı yönünden inceleme yapılacaktır.

11. Anayasa’nın 19. maddesi gereği hükümlü ve tutukluların özel ve aile hayatına birtakım sınırlamaların getirilmiş olması, hukuka uygun olarak ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal bir sonucudur. Bu bağlamda idarenin tutuklu ve hükümlülerin özel ve aile hayatına müdahale konusunda takdir yetkisinin daha geniş olduğu gözetilmelidir. Burada mühim olan ceza infaz kurumunun güvenliğinin sağlanması amacı ile hükümlünün özel ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı arasında adil bir dengenin sağlanmış olmasıdır (Mehmet Koray Eryaşa, B. No: 2013/6693, 16/4/2015, § 89; Ahmet Çilgin, B. No: 2014/18849, 11/1/2017, § 32). Başvuru konusu olay bakımından müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığı incelenirken derece mahkemelerinin kararlarında ortaya konulan gerekçeler değerlendirilmeli ve müdahaleyi doğuran gerekçelerin inandırıcı bir şekilde ortaya konulup konulmadığına ve müdahalenin ölçülülük ilkesine uygun olup olmadığına bakılmalıdır (Beşir Doğan, B. No: 2013/2335, 15/12/2015, § 44; Emre Sönmez, B. No: 2019/890, 13/1/2022, §§ 44, 45).

12. Somut olayda başvurucu, sayımı engelleyici bir tutum içinde bulunmadığını derece mahkemeleri önünde ileri sürmüştür. İnfaz Hâkimliği kararında da kamera kayıtlarına dayanılarak başvurucu ve diğer hükümlülerin sayıma karşı çıkmak gibi bir eylemlerinin

bulunmadığı, sayım için gelen infaz koruma memurlarına herhangi bir direniş göstermedikleri ifade edilmiştir. Ağır Ceza Mahkemesi kararında ise İnfaz Hâkimliğinin kamera kayıtlarına istinaden yaptığı tespite dair herhangi bir değerlendirme yapılmamış ve İnfaz Hâkimliği kararının usul ve yasaya uygun olmadığı belirtilerek ilgili idari kurulca verilen karar hukuka uygun bulunmuştur. Buna göre Disiplin Kurulu ve Ağır Ceza Mahkemesinin kararlarında başvurucunun itirazlarına ilişkin olarak müdahalenin haklılığını gösterecek şekilde ikna edici gerekçeler ortaya konulduğunu söylemek güçtür. Bu hususlarla birlikte alt sınır olan bir aylık süreden uzaklaşılarak verilen disiplin cezasının süresi de dikkate alındığında başvurucunun aile hayatına saygı hakkına yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine uygun olmadığı kanaatine varılmıştır.

13. Açıklanan gerekçelerle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

14. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve 25.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

15. Disiplin cezasının infazının tamamlandığı dikkate alındığında ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır.

16. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 18.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 18.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Manisa İnfaz Hâkimliği (E.2019/71, K.2019/687) ve Manisa 1. Ağır Ceza Mahkemesi (2019/587 D.İş) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TAHSİN ÇAKIR

B. No: 2019/24644 | Karar tarihi: 11.07.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/24644

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

TAHSİN ÇAKIR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/24644)

Karar Tarihi: 11/7/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucu : Tahsin ÇAKIR

Vekili : Av. Saadet DİRİARIN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme ve silahlı terör örgütüne üye olma suçlarından dolayı başlatılan ceza soruşturması sırasında verilen kayyım atama kararı nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Ada Doğu Karadeniz İnşaat Malzeme Nak. Taah. Oto. Sanayi ve Ticaret Limited Şirketinin (şirket) yöneticisi ve ortağıdır. Başvurucu, hakkında anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme ve silahlı terör örgütüne üye olma suçunda yürütülen ceza soruşturması kapsamında Sakarya 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin 1/9/2016 tarihli kararıyla şirketin yönetimine kayyım atanmasına karar verilmiştir. Hâkimlik 9/9/2016 tarihli kararla kayyımın yetkilerini Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devretmiştir.

3. Başvurucunun kayyım atanması kararına karşı yaptığı itiraz üzerine Sakarya 2. Sulh Ceza Hâkimliği 4/3/2019 tarihinde itirazın reddine karar vermiştir. Karar gerekçesinde, şirket hakkında terörizmin finansmanın önlenmesi hakkında kanuna muhalefet suçundan ayrı bir soruşturma yürütüldüğü ve soruşturmanın hâlen devam ettiği belirtilmiştir.

4. Başvurucunun Sakarya 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin 4/3/2019 tarihli kararına yönelik itirazı Sakarya (kapatılan) 3. Sulh Ceza Hâkimliğince 11/4/2019 tarihinde reddedilmiştir.

5. Başvurucu, nihai hükmü 12/6/2019 tarihinde öğrendikten sonra 4/7/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

7. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) kayıtlarının incelenmesi sonucunda bireysel başvuru süreci devam ederken başvurucunun Sakarya 5. Ağır Ceza Mahkemesinin 1/3/2019 tarihli kararıyla silahlı terör örgütüne bilerek ve isteyerek yardım suçundan mahkûmiyetine karar verildiği, bu karara yönelik istinaf başvurusunun Sakarya Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesinin 17/5/2021 tarihli ilamıyla reddedildiği anlaşılmıştır.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu, şirkete kayyım atanmasına ilişkin olarak 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda öngörülen koşulların somut olayda gerçekleşmediğini ifade etmiştir. Bakanlık görüşünde, 1/7/2016 tarihinde yapılan değişiklikle 5271 sayılı Kanun'un 133. maddesi uyarınca atanan kayyımların görevleriyle ilgili iş ve işlemlerden dolayı aynı Kanun'un 141. devamı maddeleri uyarınca devlet aleyhine tazminat davası açılabileceği belirtilmiştir. Bakanlık, bu sebeple başvuru yollarının usulünce tüketilmediğini, şikâyetlerinin ise özü itibarıyla kanun yolu şikâyetine ilişkin olduğunu belirtmiştir. Bakanlık, suçla mücadele ve suç işlenmesinin önlenmesi amacı dikkate alındığında müdahalenin kamu yararına dayalı meşru bir amacının da olduğunu vurgulamıştır. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

9. Başvuru, şirkete kayyım atandığı tarihte kayyım atanması ile sınırlı olarak Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının gereklilikleri kapsamında incelenmiştir.

10. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

11. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden şikâyet eden bir kimse, önce böyle bir hakkının var olduğunu kanıtlamak zorundadır. Başvurucu, kayyım atanan şirketin ortağı ve yöneticisi konumundadır. Sermaye şirketlerinin ortaklık paylarının Anayasa’nın 35. maddesi kapsamında mülk olduğunda kuşku bulunmamaktadır (Hamdi Akın İpek, B. No: 2015/17763, 24/5/2018, § 84).

12. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Anılan madde uyarınca temel hak ve özgürlükler, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 62).

13. Somut olayda başvuruya konu kayyım atanması tedbiri, 5271 sayılı Kanun'un 133. maddesi kapsamında uygulanmıştır. Diğer taraftan bireysel başvuru devam ederken olağanüstü hâl kapsamı çerçevesinde düzenlenen 674 sayılı KHK'nın 19. maddesi ile daha önce terör örgütlerine aidiyeti, iltisakı veya bu örgütle irtibatı nedeniyle kayyım atanmasına karar verilen şirketlerde görev yapan kayyımların yetkilerinin hâkim veya mahkeme tarafından TMSF'ye devredileceği ve devirle birlikte kayyımların görevlerinin sona ereceği belirtilmiştir. Buna göre başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuna dayandığı kuşkusuzdur. Öte yandan sermaye şirketlerinin idare edilmesi şirketin ekonomik faaliyetleri, mal varlığı ve gelirleri üzerinde tasarrufta bulunma yetkisi tanıması bakımından önem taşımaktadır. Dolayısıyla şirketler yönünden yönetimin kamu gücü kullanılarak kayyıma devredilmesinin şirket ortağı ve yöneticisi konumundaki başvurucu yönünden mülkiyet hakkı kapsamında tanınan tasarruf yetkisini kısıtladığı kuşkusuzdur (Benzer yöndeki karar için bkz. Emine Görgülü, B. No: 2014/5871, 6/7/2017, § 48).

14. Başvurucunun ortağı ve yöneticisi olduğu şirkete kayyım atanmasının terörizmin finansmanının önlenmesi amacı gerekçe gösterilerek muhtemel bir müsaderenin sonuçsuz kalmaması için gerekli görüldüğü anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu tedbirin uygulanmasının kamu yararına dayalı meşru bir amacı bulunmaktadır.

15. Son olarak kamu makamlarınca başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyle gerçekleştirilmek istenen amaç ile bu amacı gerçekleştirmek için kullanılan araçlar arasında makul bir ölçülülük ilişkisinin olup olmadığı değerlendirilmelidir. Somut olaydaki müdahalenin ölçülülüğünün değerlendirilmesi bakımından asıl önem taşıyan ölçüt orantılılıktır. Öngörülen tedbirin maliki olağan dışı ve aşırı bir yük altına sokması durumunda müdahalenin orantılı ve dolayısıyla ölçülü olduğundan söz edilemez. Bu itibarla, uygulanan tedbirle başvurucuya aşırı ve orantısız bir yük yüklenip yüklenmediğinin tespiti gerekmektedir.

16. Sakarya 5. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 1/3/2019 tarihli mahkûmiyet kararında yer alan MASAK raporunda sanığın kardeşi M.Ç. ile birlikte ortak oldukları Ada Doğu Karadeniz Ltd. Şti.nin 2013 yılı Aralık ayı itibarıyla Bank Asya hesaplarındaki bakiyesi 166.578 TL iken Ocak 2014 tarihi itibarıyla 2.017.683 TL'ye yükseldiği, sanığın İ. firmasının yetkilileri olan N.B. ve Z.B. ile uzun zamandan beri irtibatlı olduğu açıklanmıştır. Başvurucunun İ. firmasının Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) finans sağladığını bilebilecek konumda olması, hakkındaki BİMER ihbarı ve gizli tanık beyanı, U.T. ve N.L.in soruşturma aşamasındaki beyanları birlikte değerlendirildiğinde sanığın örgütün varlığından haberdar olduğu, sahibi ve yetkilisi olduğu Ada Doğu Karadeniz Ltd. Şti. isimli şirketinin örgütün bankaya destek olunması için yapmış olduğu çağrıya olumlu yanıt verdiği belirtilmiştir.

17. Başvurucunun şirketine kayyım atanmasının temel gerekçesi olarak şirket ortakları hakkında silahlı terör örgütü üyeliği iddiasıyla dava açılması ve terörizmin finansmanı hakkında kanuna muhalefet suçunun işlenmekte olduğuna ilişkin kuvvetli suç şüphesinin mevcut olduğu gösterilmektedir. Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK) raporunda yer alan tespitler (§ 16) ve başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne bilerek ve isteyerek yardım etme suçundan verilen mahkûmiyet kararı bu noktada dikkate alınmalıdır (§ 7). Sonuç olarak başvuruya konu tedbir kararının keyfî veya öngörülemez olduğu söylenemez.

18. Son olarak kayyımın yaptığı iş ve işlemlere karşı çeşitli hukuk yollarının mevcut olduğu görülmektedir. Buna göre 5271 sayılı Kanun'un 133. maddesinin (2) numaralı fıkrasında,

kayyıma şirket bütçesinden ödenen ücretin tamamının soruşturma veya kovuşturma konusu suçtan dolayı kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararının verilmesi hâlinde kanuni faiziyle birlikte ödeneceği hüküm altına alınmıştır. Ayrıca aynı maddenin (3) numaralı fıkrasında, ilgililerin atanan kayyımın işlemlerine karşı görevli mahkemeye 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ve 29/6/1956 tarihli ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre başvurabilecekleri belirtilmiştir. Dolayısıyla başvurucunun bu maddeye göre şirketlerin yönetimi ile ilgili olarak kayyımın işlemlerine karşı her zaman dava açabilme hakkı bulunmaktadır. Bunun yanında yine bu maddenin (4) numaralı fıkrasında, kayyımların görevleriyle ilgili iş ve işlemlerinden dolayı 5271 sayılı Kanun'un 142. ila 144. maddeleri uyarınca devlet aleyhine tazminat davası açılabileceği düzenlenmiştir (Hamdi Akın İpek, § 120). Ayrıca tedbir süresinin makul bir süreyi aştığı durumlarda yeni bir başvuru yapılabilmesi de mümkündür.

19. Bu durumda özellikle örgütlü suçlarla mücadele alanında kamu makamlarının geniş takdir yetkisinin bulunduğu gözetildiğinde, somut olayda müdahalenin başvurucuya şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklemediği değerlendirilmiştir. Bu sebeple başvuruya konu müdahalenin kamu yararı ile başvurucunun mülkiyet hakkının korunması arasında olması gereken adil dengeyi bozmadığı ve ölçülü olduğu sonucuna varılmıştır.

20. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ERTAN YÜREK (2)

B. No: 2019/36616 | Karar tarihi: 11.07.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/36616

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERTAN YÜREK BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2019/36616)

Karar Tarihi: 11/7/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mücahit AYDIN

Başvurucu : Ertan YÜREK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mahpusun üç kişilik ziyaretçi listesi bildirme talebinin reddi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Ceza infaz kurumunda hükümlü olarak barındırılan başvurucu, infaz kurumuna kabulünden yaklaşık 1 yıl 11 ay sonra ziyaretçi listesi bildirme talebinde bulunmuştur. Başvurucunun talebi, ceza infaz kurumuna geldiğinden itibaren altmış günlük yasal süre içinde ziyaretçi listesi bildirimi yapılmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir.

3. Başvurucunun infaz hâkimliğine yaptığı şikâyet, altmış günlük yasal süreden sonra ziyaretçi listesine ekleme yapılmasının yasal dayanağı bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmiş; bu karara yaptığı itiraz da infaz hâkimliği kararının usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle ağır ceza mahkemesince reddedilmiştir.

4. Başvurucu, nihai hükmü 25/10/2019 tarihinde öğrendikten sonra 5/11/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

5. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

7. Başvurucu; ceza infaz kurumuna kabulünde kendisine ziyaretçi listesi ile ilgili altmış günlük yasal süre hakkında bir bilgilendirme yapılmadığını veya yapılmışsa da hatırlamadığını, yasal süre geçtikten sonra bildirim talebinin kabul edilmemesinin sosyal ve kültürel yönden çok ağır sonuçları olduğunu ve bu hakkının süresiz ve orantısız bir şekilde yok sayıldığını belirterek özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde sürece, ilgili mevzuata ve Anayasa Mahkemesi içtihadına yer verilmiş ve başvuru incelenirken Anayasa'nın, anılan mevzuat ve içtihadın yanı sıra somut olayın kendine özgü koşullarının değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

8. Başvuru, özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmiştir.

9. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

10. Ceza infaz kurumlarında bulunan mahpusların ziyaretçi listesinde değişiklik yapma ve ziyaretçi listesi oluşturma taleplerinin reddedilmesi suretiyle özel hayata saygı hakkına yönelik müdahalelerin kanuniliği, meşru amacı, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu ve ölçülülüğünün denetiminde gözetilmesi gereken genel ilkeler Anayasa Mahkemesince birçok kararda ayrıntılı olarak açıklanmıştır (Mehmet Zahit Şahin, B. No: 2013/4708, 20/4/2016, §§ 33-37; Mehmet Sevik, B. No: 2017/24068, 18/7/2018, §§ 31-34).

11. Başvurucunun ziyaretçi listesi bildirme talebinin reddedilmesi suretiyle ortaya çıkan müdahalenin kanuni dayanağının ve meşru amacının bulunduğu açıktır (ayrıntılı açıklama için bkz. Mehmet Zahit Şahin, §§ 47-57; Mehmet Sevik, §§ 28, 29).

12. Anayasa'nın 19. maddesi gereğince hükümlü ve tutukluların özel ve aile hayatının sınırlanması hukuka uygun olarak ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz bir sonucudur. Öte yandan hükümlü ve tutukluların ziyaret hakkı değerlendirilirken ceza infaz kurumlarının güvenliğinin ve düzeninin sağlanması ile hükümlü ve tutukluların dış dünyayla iletişim kurmaları ve sosyalleşmeleri suretiyle iyileştirilmesi ilkeleri arasında makul bir dengenin kurulması gerekir (Mehmet Zahit Şahin, § 62).

13. Hükümlü ve tutukluların temel haklarına yapılan müdahalelere gerekçe olarak gösterilebilecek makul nedenlerin somut olayın tüm koşulları dâhilinde olaya özgü olgu ve bilgilerle gerekçelendirilmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra yapılacak değerlendirmede kişinin itham edildiği suçun ve tutuklama sebeplerinin de dikkate alınması gerekmektedir (Mehmet Zahit Şahin, § 63). Bu bağlamda başvuru konusu olay bakımından yapılacak değerlendirmelerin temel ekseni, idari makamlar ve derece mahkemelerinin kararlarında dayandıkları müdahaleye ilişkin gerekçelerin özel hayata saygı hakkının kısıtlanması bakımından demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk ve ölçülülük ilkelerine uygun olduğunu inandırıcı bir şekilde ortaya koyup koyamadığı olacaktır (Mehmet Zahit Şahin, § 64; Ahmet Temiz, B. No: 2013/1822, 20/5/2015, § 68).

14. Somut olayda başvurucunun üç kişilik ziyaretçi listesi bildirme talebi, altmış günlük süre içinde yapılmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Anayasa Mahkemesi benzer bir başvuruda

ziyaretçi isim listesinin bildirilmesi için mevzuatta öngörülen altmış günlük sürenin hak düşürücü değil düzenleyici süre olarak yorumlanması gerektiğini, aksi bir yorumla ziyaret hakkına getirilen kısıtlamanın hükümlü ve tutukluların dış dünyayla iletişim kurması ve sosyalleşmesi suretiyle iyileştirilmesi ilkelerine uygun düşmeyeceğini ifade etmiştir (Mehmet Sevik, § 36). Bunun yanında kamu makamlarının başvurucunun ziyaretçi olarak görüşmek istediği kişiler hakkında kolluk vasıtasıyla araştırma yapma, kurumun güvenliği ve disiplini bakımından uygun görülmeyenlere ziyaret izni vermeme şeklindeki geniş takdir yetkisi gözetildiğinde başvurucunun talebinin salt altmış günlük sürenin geçtiğinden bahisle reddedilmesinin özel hayata saygı hakkı ile kamu güvenliği amacı arasında adil denge sağlamaktan uzak olduğu anlaşılmaktadır (benzer yöndeki karar için bkz. Mehmet Sevik, § 37). Bu nedenle başvurucunun ziyaretçi listesi bildirme talebinin reddedilmesi suretiyle özel hayata saygı hakkına yapılan müdahalenin ilgili ve yeterli gerekçelere dayandırılmadığı ve demokratik toplum düzeninde gerekli olmadığı sonucuna varılmıştır.

15. Açıklanan gerekçelerle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

16. Başvurucu, ihlalin tespiti ile miktar belirtmeksizin manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

17. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

18. Ayrıca başvurucuya manevi zararları karşılığında net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kayseri 2. İnfaz Hâkimliğine (E.2019/2733, K.2019/2769) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Kayseri 1. Ağır Ceza Mahkemesi (2019/2602 D.İş) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSA KARATAŞ

B. No: 2019/39928 | Karar tarihi: 11.07.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/39928

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSA KARATAŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/39928)

Karar Tarihi: 11/7/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Zehra GAYRETLİ

Başvurucu : Musa KARATAŞ

Vekili : Av. Seher DURSUN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin ihlal kararının gereğinin yerine getirilmemesi nedeniyle müdafi yardımından yararlanma hakkıyla bağlantılı olarak hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, yasa dışı TKEP/L (Türkiye Komünist Emek Partisi/Leninist) örgütüne üye olduğu şüphesiyle hakkında başlatılan soruşturma kapsamında 24/10/1997 tarihinde gözaltına alınmıştır. Başvurucunun gözaltında tutulduğu tarihlerde yürürlükte olan mevzuata göre gözaltı süresinde şüphelilere avukata erişim imkânı tanınmamaktadır.

3. Başvurucu, avukata erişiminin kısıtlandığı soruşturma evresinde verdiği ifadelerinde TKEP/L isimli örgütün lideri olduğunu kabul etmiştir.

4. İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi (DGM) Cumhuriyet Başsavcılığının 3/12/1997 tarihli iddianamesi ile başvurucunun anayasal düzeni zorla değiştirmeye kalkışma suçundan cezalandırılması talebiyle İstanbul 6 No.lu DGM'de kamu davası açılmıştır. Başvurucu, kovuşturma evresinde yaptığı savunmada gözaltında müdafii yardımı almaksızın verdiği

ifadelerin işkence altında alındığını ve bu ifadeleri kabul etmediğini belirterek hakkındaki suçlamayı reddetmiştir.

5. Dava sonucunda başvurucunun atılı suçtan müebbet hapis cezasıyla cezalandırılmasına 19/4/2000 tarihinde karar verilmiştir. Gerekçeli kararda -diğerlerinin yanı sıra- başvurucunun gözaltında müdafii bulunmaksızın verdiği ifadelere delil olarak dayanılmıştır. Hüküm, kanun yolu denetiminden geçerek 19/5/2001 tarihinde kesinleşmiştir.

6. Başvurucu, mahkûmiyetle sonuçlanan davaya ilişkin olarak 25/9/2000 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) başvurmuştur. Başvurucu; diğer iddialarının yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) ve (3) numaralı fıkraları kapsamında kollukta müdafi yardımından faydalanamadığını, yargılamayı yürüten mahkemenin müdafi olmaksızın polis tarafından alınan ifadelerinin mahkûmiyet kararında kullanıldığını şikâyet konusu yapmıştır.

7. AİHM, Musa Karataş/Türkiye (B. No: 63315/00, 5/1/2010) kararında başvurucunun adil yargılanma hakkı kapsamındaki müdafi yardımından yararlanma hakkına dair şikâyetini kabul edilebilir bulmuş; başvurucunun kollukta müdafii hazır olmaksızın verdiği ifadelerin mahkûmiyette delil olarak kullanılmasının yargılamanın adilliğini zedelediğine ve dolayısıyla Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) ve (3) numaralı fıkralarının ihlal edildiğine karar vermiştir.

8. Başvurucu 15/9/2010 tarihli dilekçeyle anılan karara dayanarak yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuştur. DGM'lerin kapatılmasının ardından dava dosyasının devredildiği İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi (CMK mülga 250. madde ile görevli) (Mahkeme) 5/10/2010 tarihli kararı ile başvurucunun talebini reddetmiştir.

9. Başvurucunun bu karara itirazı İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesince (CMK mülga 250. madde ile görevli) 12/11/2010 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

10. Başvurucu bu defa 19/7/2019 tarihli dilekçesinde, AİHM'in ihlal kararına da atıf yaparak müdafi yokluğunda ve işkence altında alınan ifadelerin mahkûmiyetiyle sonuçlanan davada hükme esas alınması nedeniyle Anayasa'nın ve Sözleşme'nin ilgili maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüş ve yargılamanın yenilenmesine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

11. Mahkeme, başvurucunun talebini 23/9/2019 tarihinde reddetmiştir. Ret kararının gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Yargılamanın yenilenmesindeki amaç, gerçeğin araştırılması ve böylece toplumun ve hükümlünün menfaatinin korunmasıdır. Yargılamanın yenilenmesi talebinde yeni kanıtlar öne sürülüp, önceki dosyada mevcut diğer belgelerle birlikte talep dilekçesi değerlendirildiğinde hükümlü lehine yeni bir durum oluşturmayacağı kanaati ile yeniden yargılanma talebinin REDDİNE karar verildi."

12. Başvurucunun bu karara itirazı İstanbul 15. Ağır Ceza Mahkemesince 30/10/2019 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

13. Öte yandan, başvuru konusu Musa Karataş/Türkiye kararının Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesince icrası takip edilen kararlardan olduğu ancak dosyanın 7/6/2018 tarihinde kapatıldığı yapılan inceleme sonucu anlaşılmıştır.

14. Başvuru 3/12/2019 tarihinde yapılmıştır.

15. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından

yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

16. Başvurucu, Anayasa Mahkemesi ve AİHM tarafından DGM'lerin görev alanına giren suçlar yönünden gözaltı sırasında avukata erişim imkânı tanınmamasının müdafi yardımından yararlanma hakkını ihlal ettiğine ve ihlalin giderilmesinin yargılamanın yenilenmesiyle mümkün olduğuna ilişkin çok sayıda karar verildiğini belirterek kendisi hakkında da benzer konuda verilen AİHM kararına rağmen yargılamanın yenilenmesi talebinin reddedilmemesinin adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un geçici 1. maddesinin (8) numaralı fıkrası uyarınca Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin başlangıcı 23/9/2012 tarihi olup Mahkeme, ancak bu tarihten sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılan bireysel başvuruları inceleyebilir (Zafer Öztürk, B. No: 2012/51, 25/12/2012, § 17).

18. Anayasa Mahkemesine yapılacak bireysel başvurudan önce tüketilmesi zorunlu olan olağan kanun yolunun Anayasa Mahkemesi önündeki başvuruya konu olan duruma çözüm getirme, başka bir ifadeyle Anayasa'yı ihlal ettiği iddia edilen hususun düzeltilmesini ve ihlalin ortadan kaldırılmasını sağlayabilme özelliği olmalıdır. Anayasa Mahkemesi, başvuru konusu olaya etkin bir çözüm sunacak yetkisi olmayan kurum ve organlara başvurularak davanın yeniden ele alınmasına ve başvurunun zaman bakımından yetki kapsamına alınmasına izin vermemektedir (İbrahim Oğuz Yapar, B. No: 2012/829, 5/3/2013, § 32).

19. Başvuru konusu olayda, AİHM'in Musa Karataş/Türkiye kararında tespit edilen hak ihlalinin giderilmesi için başvurucu tarafından yapılan yeniden yargılanma talebi Mahkemenin 5/10/2010 tarihli kararı ile reddedilmiş ve bu karar kanun yolu denetiminden geçerek 12/11/2010 tarihinde kesinleşmiştir. Başvurucunun bu kararın kesinleşmesinden yaklaşık dokuz sene sonra Mahkemeye gönderdiği 19/7/2019 tarihli dilekçesiyle AİHM'in bahse konu kararında tespit ettiği hak ihlaline de atıf yapmak suretiyle yeniden yargılanma talebinde bulunmasının davanın canlandırılmasına ve başvurunun zaman bakımından yetki kapsamına alınmasına bir etkisi bulunmamaktadır. Kaldı ki AİHM tarafından verilen ihlal kararı üzerine Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesince icra süreci takip edilen dosya 7/6/2018 tarihinde kapatılmıştır.

20. Bu nedenle somut olayda başvuru konusu karar 23/9/2012 tarihinden önce kesinleştiğinden başvurunun Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisi dışında kaldığı açıktır.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurunun zaman bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun zaman bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 11/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CEBRAİL DEMİREL

B. No: 2019/40502 | Karar tarihi: 11.07.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/40502

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

CEBRAİL DEMİREL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/40502)

Karar Tarihi: 11/7/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Cebrail DEMİREL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin tespitine ilişkin kayıtların hukuka aykırı şekilde elde edilmesi ve mahkûmiyet kararında tek veya belirleyici delil olarak bu verilere dayanılması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 1990 doğumlu olup bireysel başvuru konusu olayların geçtiği tarihte astsubay olarak görev yapmaktadır.

3. Örgüt hiyerarşisi içinde üst konumda bulunan kişilerin örgüt içi iletişimi sağlamak amacıyla örgütün askerî mahrem yapılanmasında yer alan ve örgütte kendilerinden alt konumda olan kişileri, tespit edilmeyi zorlaştıracak şekilde önceden belirlenen tedbir kuralları doğrultusunda ankesörlü/kontörlü sabit hatlardan aradıklarına dair bilgilere ulaşılması üzerine Balıkesir Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) örgütün bu ildeki askerî mahrem yapılanmasına mensup kişilerin belirlenmesi amacıyla soruşturma başlatılmıştır.

4. Başsavcılık, Balıkesir ve ilçelerinde görev yapan askerî personel/öğrencilerden bu yapılanmaya mensup olanların tespiti açısından başka surette delil elde etme imkânı

bulunmadığından il ve ilçelerdeki çeşitli ankesörlü telefonlara ait hatların HTS kayıtlarının Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumundan (BTK) getirtilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

5. Bu bağlamda Başsavcılık, Balıkesir 2. Sulh Ceza Hâkimliğinden söz konusu yetmiş dört ayrı ankesörlü telefona ait hatların 1/1/2014-31/12/2015tarihleri arasındaki telekomünikasyon yoluyla iletişimlerin 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "İletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması" kenar başlıklı 135. maddesinin (6) numaralı fıkrası uyarınca tespit edilmesi talebinde bulunmuştur. Balıkesir 2. Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) 9/6/2017 tarihinde talep doğrultusunda, anılan hatların belirlenen tarih aralıklarına dair HTS kayıtlarının getirtilmesine karar vermiştir.

6. Kolluk görevlilerinin BTK'dan gönderilen HTS kayıtlarını incelemeleri sonucunda düzenledikleri 9/11/2017 tarihli HTS Analiz İnceleme ve Tespit Tutanağı'nda (HTS analiz raporu), başvurucu adına kayıtlı telefon hattının Bandırma ilçe merkezinde bulunan (3) ayrı ankesörlü/kontörlü telefondan 21/6/2014-21/8/2014 tarihleri arasında toplam 15 kez arandığı, bu aramalar içerisinde başvurucunun kendisi gibi astsubay olan A.Ö. ve A.T. isimli kişilerle farklı tarihlerde iki kez ardışık aramasının bulunduğu, bu iki ardışık aramada başvurucunun dokuz kez arandığı, diğer altı aramanın tekil olduğu tespit edilmiştir.

7. Başsavcılık, HTS kayıtları doğrultusunda başvurucunun örgütün mahrem hizmetler sınıfına tabi olduğunu, asker kimliğine rağmen örgüt içerisinde bağlı olduğu mahrem imamı tarafından umuma açık yerlerde bulunan kontörlü telefonlardan ardışık ve tekil olarak aranmak suretiyle örgütsel görüşmeler yaptığını, örgütün sivil mahrem imamları ile buluşarak görüştüğünü ve örgütsel toplantılara katıldığını belirterek başvurucunun FETÖ/PDY terör örgütüne üye olma suçunu işlediği iddiasıyla iddianame düzenlemiştir.

8. Balıkesir 3. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) yürütülen yargılamada 29/11/2017 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına, duruşmanın ilk celsesinin 15/2/2018 tarihinde yapılmasına, başvurucunun kullanmakta olduğu GSM hattına ait arama, aranma, IMEI (cihaz seri numarası) ve yer (sinyal) bilgilerin 10/8/2014-15/7/2014 tarihlerini kapsayacak şekilde BTK'dan getirtilmesine karar verilmiştir.

9. Başvurucunun müdafii ile birlikte savunmasını yaptığı ilk celse sonunda Mahkeme, Başsavcılığa müzekkere yazılarak başvurucuyla ardışık araması tespit edilen A.Ö. ile A.T. isimli astsubaylarla ilgili soruşturma yürütülüp yürütülmediği sorularak bu kişilerin ifade örneklerinin gönderilmesinin istenmesine karar vermiştir.

10. Başsavcılığa yazılan müzekkereye cevaben A.Ö. hakkında soruşturma yürütüldüğü ve Balıkesir 2. Ağır Ceza Mahkemesinde dava açıldığı, iddianame örneğinin gönderildiği, A.T. hakkında ise herhangi bir soruşturma kaydının bulunmadığı Mahkemeye bildirilmiştir. Mahkeme ikinci celsede;

i. Başsavcılığa müzekkere yazılarak başvurucunun dosyada bulunan HTS analiz raporuna dayanak teşkil eden ankesörlü telefonlardan elde edilen HTS kayıtlarının birer örneğinin gönderilmesinin istenmesine,

ii. Başvurucunun savunmalarının denetlenebilmesi için 5271 sayılı Kanun'un 135. maddesi gereğince başvurucunun kendisine ait olduğunu beyan ettiği 0535 ... 06 numaralı telefonun 1/1/2014-31/12/2014 tarihlerini kapsayacak şekilde iletişiminin tespitine; arama, aranma, IMEI (Cihaz seri numarası) ve yer (sinyal) bilgilerine ilişkin bilgilerin gönderilmesi için BTK'ya yazı yazılmasına,

iii. 1 ve 2 No.lu ara kararlarda belirtilen HTS kayıtları geldikten sonra dosyanın bilirkişiye tevdi edilerek dosyada bulunan HTS analiz raporunun doğru olup olmadığı, HTS analiz raporunda gösterilen kayıtların niçin başvurucunun dosyaya BTK'dan celbedilen HTS kayıtlarında gözükmediği hususunda rapor aldırılmasına karar vermiştir.

11. Üçüncü celsede, ankesörlü/kontörlü hattın HTS kayıtları ile başvurucunun kullandığı telefonun HTS kayıtlarının karşılaştırmasına ilişkin aldırılan 19/4/2018 tarihli bilirkişi raporu başvurucuya okunmuştur. Bu raporda; ankesörlü/kontörlü telefon hattına ait HTS kayıtları ile başvurucuya ait telefona ilişkin BTK'dan gelen HTS kayıtlarının birbiri ile örtüştüğü, BTK raporlarında sorgulanan hattı arayan numara kaydı ve sorgulayan hattın aradığı numara kaydı olmak üzere iki aşamada döküm yapıldığı için tek taraflı bakıldığında HTS kayıtları ile BTK kayıtlarının uyuşmadığı görülmekte ise de BTK kayıtları aranan ve arayan olarak dökümleri incelendiğinde HTS analiz raporunun doğru olduğunun tespit edildiği belirtilmiştir. Bu celsede Başsavcılık tarafından esas hakkında mütalaa sunulmuş, Mahkemece, başvurucu ve müdafiine mütalaaya karşı savunmalarını hazırlayabilmeleri ve bilirkişi raporunu inceleyebilmeleri için sonraki celseye kadar süre verilmiştir.

12. Duruşmanın neticelendiği son celsede başvurucu ve müdafii mütalaaya karşı savunma yaparak suçlamayı reddetmiştir. Mahkemece başvurucunun atılı suçtan hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir. Kararda, başvurucunun sabit ankesörlü/kontörlü hatlardan kendisi gibi asker olan diğer iki kişiyle ardışık olarak arandığına yine aynı yöntemle birden fazla kez de tekil olarak arandığına dair tespitler Mahkemece delil olarak hükme esas alınmıştır. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"... 2013 yılında Bandırma 6.Ana Jet Üs Komutanlığına tayin olduğu halen astsubay olarak görev yaptığı, 0 535 ... 06 nolu telefon hattını 2010 yılından beri kullandığı, sanığın adına kayıtlı söz konusu telefon hattından Balıkesir Bandırma İlçe merkezinde bulunan (3) ayrı ankesörlü/kontörlü telefondan 21/06/2014 - 21/08/2014 tarihleri arasında toplam (15) kez arandığını, bu aramalar içerisinde kendisi gibi astsubay olan [A.Ö.], [A.T.] isimli şahıslarla farklı tarihlerde 2 kez ardışık aramasının bulunduğu, 2 ardışık aramalarda sanığın (9) kez arandığı, diğer (6) aramasının tekil olduğunun 09/11/2017 tarihli Analiz İnceleme ve Tespit Tutanağı ile tespit edildiği,

Her ne kadar sanık ve müdafii tarafından BTK'dan gelen CD'nin incelenmesinde; HTS analiz raporunda arandığı belirtilen 0 266 [...] 59 nolu hatta ilişkin 10/08/2014 tarihli aramanın gözükmediği, 0 266 [...] 56 - 0 266 [...] 57 nolu hatlara ilişkin hiçbir aramanın gözükmediği nedeniyle kontörlü telefondan aranma şeklindeki suç delilinin çöktüğünü ileri sürerek sanık hakkındaki suçlamayı kabul etmemiş iseler de, mahkememizin 2. Celsesinde HTS analiz raporlarının doğru olup olmadığı ve HTS analiz raporunda gösterilen kayıtların niçin sanığın BTK'dan gelen HTS kayıtlarında gözükmediği hususunda aldırılan bilirkişi raporunda ankesörlü kontörlü telefon hattına ait HTS kayıtları ile sanığa ait telefona ilişkin BTK 'dan gelen HTS kayıtlarının birbiri ile örtüştüğü, BTK raporlarında sorgulanan hattı arayan numara kaydı ve sorgulayan hattın aradığı numara kaydı olmak üzere iki aşamada döküm yapıldığı için tek taraflı bakıldığında HTS kayıtları ile HTS kayıtlarının tutmadığı görülmekte ise de BTK kayıtları aranan ve arayan olarak dökümleri incelendiğinde HTS analiz raporunun doğru olduğunun tespit edildiği anlaşılmış, bu nedenle sanık ve müdafiinin savunmalarına itibar edilmemiş,

... sanıkla birlikte ardışık araması tespit edilen [A.Ö.] ile [A.T.] isimli astsubaylardan [A.Ö.] hakkında soruşturma yürütüldüğü ve Balıkesir 2. Ağır Ceza Mahkemesinde yargılandığı,

iddianame örneğinin dosyamız arasına alındığı, [A.T.] hakkında ise herhangi bir soruşturma kaydının bulunmadığı anlaşılmış, örgütün gizliliğe önem verdiği, hücre tipi yapılandığı, söz konusu dosya ve diğer dosyalardan asker kişilerin sohbet gruplarının iki üç kişiden oluştuğu gözetildiğinde..."

13. Anılan hükme yönelik istinaf başvurusu Bursa Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesince (Bölge Adliye Mahkemesi) 15/10/2018 tarihinde esastan reddedilmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...[A.Ö.] ile [A.T.] isimli astsubaylardan [A.Ö.] hakkında Balıkesir Cumhuriyet Başsavcılığınca soruşturma yürütüldüğünün ilk derece mahkemesinde tespiti üzerine iddianame örneğinin dosya arasına alındığı, [A.T.] hakkında ise Balıkesir Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturmaya ilişkin iddianamenin istinaf aşamasında Dairemizce tespit edilerek dosya içerisine alındığı, her iki şahsında Cebrail DEMİREL ile ardışık aranmaları konusunda açıklayıcı beyanda bulunmadıklarının belirlendiği anlaşıldığından, bu husus sonuca etkili bir eksiklik olarak değerlendirilmemiş ve davanın yeniden görülmesi nedeni yapılmamıştır."

14. Yargıtay (kapatılan) 16. Ceza Dairesi, Bölge Adliye Mahkemesi kararının temyiz edilmesi üzerine mahkûmiyet hükmüne yönelik olarak verilen istinaf başvurusunun esastan reddi kararını onamıştır.

15. Başvurucu nihai kararı 20/11/2019 tarihinde öğrendikten sonra 4/12/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

16. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

17. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Ankesörlü/Kontörlü Sabit Hatlarla (Telefonlarla) Kurulan İletişimin Tespiti Sonucunda Elde Edilen Veriler Yönünden

18. Başvurucu; 5271 sayılı Kanun'da öngörülen usul hükümlerine uyulmaksızın ankesörlü/sabit hatların HTS kayıtlarının getirtilmesi yönünde karar alınması nedeniyle bu delilin hükme esas alınamayacağını ileri sürmüştür.

19. Bakanlık görüşünde; ankesörlü/kontörlü sabit telefonlar üzerinden yapılan ardışık ve periyodik aramanın teknik özelliklerinin, delil niteliğinin ve hukuka uygunluğunun Yargıtay (kapatılan) 16. Ceza Dairesi ve Ceza Genel Kurulunca değerlendirildiği kararlara yer verilmiştir. Anılan kararlarda ulaşılan sonuçtan hareketle somut olayda mahkûmiyete esas alınan HTS kayıtlarının hukuka uygun delil niteliğinde olduğu belirtilmiştir.

20. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında, başvuru formunda belirttiği hususları tekrar etmiştir.

21. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Bu bağlamda başvurucunun iddiaları, adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma güvencesi yönünden incelenmiştir.

22. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

23. Somut olayda Başsavcılık, FETÖ/PDY'nin mahrem yapılanma adı altında oluşturduğu örgütsel organizasyon içinde yer alan kişilerin deşifre olmalarını önlemek amacıyla kendi aralarında ankesörlü/sabit hatlar aracılığıyla iletişim kurduklarına dair veriler elde etmiştir. Bu verilere göre anılan yöntemle haberleşmenin örgüt mensuplarınca Türkiye genelinde yaygın bir uygulama olarak kullanıldığını da değerlendiren Başsavcılık, örgütün Balıkesir'de askerî mahrem yapılanma oluşturabileceğinden şüphelenmiştir.

24. Diğer yandan Başsavcılık, Balıkesir'de de bu yönde bir yapılanma olabileceğine dair şüphe üzerine soruşturmaya başladığı sırada varsa bu yapılanmaya mensup kişilerin kimler olabileceğine dair herhangi bir delile sahip olmamıştır. Dolayısıyla bireysel başvuruya konu olayda mahrem yapılanmaya -somut olayda mahrem yapılanmanın türlerinden biri olan askerî mahrem yapılanmaya- mensup kişilerin iletişim yöntemi hakkındaki tespitleri değerlendiren Başsavcılık, Balıkesir özelinde bu yapılanmaya mensup kişilerin de aynı yöntemle iletişim kurmuş olabileceğini değerlendirmiştir. Buradan hareketle soruşturmanın başladığı tarihten itibaren geriye dönük olarak Balıkesir ve ilçelerinde faaliyet gösteren ankesörlü/kontörlü sabit hatlar aracılığıyla -telekomünikasyon yoluyla- kurulan iletişimin tespiti için Hâkimlikten 5271 sayılı Kanun'un 135. maddesinin (6) numaralı fıkrası uyarınca talepte bulunulmuştur. Bu talep doğrultusunda verilen Hâkimlik kararı üzerine anılan sabit hatların HTS kayıtları BTK aracılığıyla getirtilmiş ve bu kayıtlar kolluk birimleri tarafından analiz edilmiştir.

25. Buna göre bireysel başvuru konusu olayda FETÖ/PDY'nin askerî mahrem yapılanmasında başvurucunun da yer aldığına dair adli makamlarca ulaşılan sonucun dayanağını öncelikle başvurucunun görev yerinde faaliyet gösteren ankesörlü/sabit hatların 5271 sayılı Kanun'un 135. maddesinin (6) numaralı fıkrası gereğince getirtilen HTS kayıtları ve bu kayıtlar üzerinde kolluk birimlerince yapılan analiz ve değerlendirme işlemleri oluşturmaktadır.

26. Anılan Kanun'un 135. maddesinin (6) numaralı fıkrası uyarınca şüpheli ve sanığın telekomünikasyon yoluyla iletişiminin tespitinin soruşturma evresinde hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının kararına, kovuşturma aşamasında ise mahkeme kararına istinaden yapılacağı öngörülmüştür.

27. Anayasa Mahkemesi, Murat Albayrak ([GK], B. No: 2020/16168, 8/3/2023) kararında ankesörlü veya sabit hatlar aracılığıyla kurulan iletişimlerin örgütsel boyutuna ve bu iletişimlere konu HTS kayıtlarının hukuka uygun delil olup olmadığının değerlendirilmesine yönelik ilkeleri belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi bu kararda, Yargıtayın birçok kararında ankesörlü/kontörlü sabit hatlara ilişkin HTS kayıtlarının -bir delil olarak- elde ediliş yönteminin hukuka uygun olduğuna dair değerlendirmelerde bulunduğunu da belirterek Başsavcılık tarafından Hâkimlik kararı doğrultusunda ankesörlü/kontörlü sabit hatlarla yapılan iletişime dair BTK'dan HTS kayıtlarının getirtmesinin ve bu kayıtlar üzerinde şüpheli olabilecek kişilerin tespiti amacıyla kolluk birimlerine teknik analiz yaptırılmasının bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren bir uygulama olarak değerlendirilemeyeceğini ifade etmiştir (Murat Albayrak, §§ 67, 68, 102-108). Başvurucunun bu yöndeki itirazları dikkate alındığında, anılan kararda yer alan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamaktadır.

28. Açıklanan gerekçelerle ankesörlü/kontörlü sabit hatlarla (telefonlarla) kurulan iletişimin tespiti sonucunda elde edilen veriler yönünden Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

B. Telekomünikasyon Yoluyla Kurulan İletişimin Tespitine İlişkin Kayıtların Mahkûmiyet Kararında Tek veya Belirleyici Delil Olarak Kullanılamayacağı İddiası

29. Başvurucu; hakkında verilen mahkûmiyet kararında HTS kayıtlarının tek veya belirleyici delil olarak kullanılmasının hukuka aykırı olduğunu, bu kayıtlara konu görüşme içeriklerinin belli olmadığını, HTS kayıtlarına yansıyan aramaların örgütsel iletişime uygun yapıldığına dair kabulün varsayıma dayalı olduğunu ve bu görüşmelerde kendisini arayan kişinin dahi tespit edilmediğini ileri sürmüştür.

30. Bakanlık görüşünde;

i. Mahkemenin gerekçeli kararında delil olarak sıraladığı bilgi ve belgelere vurgu yapılmış, başvurucu ve müdafiinin söz konusu verilere karşı iddia ve itirazlarını dile getirme fırsatı elde ettiği belirtilmiş ve ayrıca delillerin değerlendirilmesinin derece mahkemelerinin yetkisinde olduğu ifade edilmiştir.

ii. Başvurucunun dosyada yer alan HTS kayıtlarının sıhhatine ilişkin yaptığı itirazın Mahkeme tarafından kabul edilerek başvurucunun ileri sürdüğü hususlarda bilirkişi raporu aldırıldığı ve başvurucuya hakkındaki suçlamalara karşı etkili itiraz etme imkânı sağlandığı vurgulanmıştır.

iii. Başvurucunun atılı suçlamanın niteliği, iddianameye konu eylemler ve dosyada bulunan deliller hakkında yeterli şekilde bilgilendirildiği, yargılama aşamasının tamamında lehine olan hususları ileri sürebildiği, aleyhe olan delillere karşı çıkabildiği ve olaya ilişkin kendi anlatımını mahkemeye sunabildiği ifade edilmiştir. Yargılamanın silahların eşitliği ilkesine uygun olarak yürütüldüğü, mahkeme tarafından savunmanın menfaatlerinin korunması için sağlanan güvencelerin yeterli olduğu belirtilmiştir.

iv. Başvurucunun şikâyetlerinin esas itibarıyla yargılamanın sonucuna, delillerin değerlendirilmesine, hukuk kurallarının yorumuna ve uygulanmasına ilişkin olduğu, Anayasa’nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasına göre kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Ayrıca Anayasa Mahkemesinin derece mahkemelerinin delilleri takdirinde bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik bulunmadıkça bu takdire müdahalesinin söz konusu olamayacağını birçok kararında dile getirdiği, somut olayda dosyadaki bilgi ve belgeler dikkate alınarak yapılan yargılama ve kurulan hükümde bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik olmadığı vurgulanmıştır.

31. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında ankesörlü/kontörlü sabit hatlarla kurduğu iletişimin suça konu olamayacağını, Bakanlığın görüş yazısının gerçeklikle örtüşmediğini, Bakanlık görüşünün bu görüşe ek olarak sunulan Yargıtay kararıyla da çeliştiğini ileri sürmüştür.

32. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması

ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

33. Temel hak ve özgürlüklere müdahalenin söz konusu olduğu durumlarda derece mahkemelerinin takdir ve değerlendirmelerinin Anayasa'daki güvencelere etkisini nihai olarak değerlendirecek merci Anayasa Mahkemesidir. Bu itibarla Anayasa'da öngörülen güvenceler dikkate alınarak bireysel başvuru kapsamındaki temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğine ilişkin herhangi bir inceleme kanun yolunda gözetilmesi gereken hususun incelenmesi olarak nitelendirilemez (Şahin Alpay (2) [GK], B. No: 2018/3007, 15/3/2018, § 53).

34. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesi çok istisnai durumlarda temel hak ve özgürlüklerden biri ile doğrudan ilgili olmayan bir şikâyeti kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin yasak kapsamına girmeden inceleyebilir. Açık keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsıldığı ve adil yargılama hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvencelerin anlamsız hâle geldiği çok istisnai hâllerde, aslında yargılamanın sonucuna ilişkin olan bu durumun bizatihi kendisi usule ilişkin bir güvenceye dönüşmüş olur. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin derece mahkemelerinin değerlendirmelerinin usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirip getirmediğini ve açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsılıp sarsılmadığını incelemesi yargılamanın sonucunu değerlendirdiği anlamına gelmez. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi derece mahkemelerinin delillerle ilgili değerlendirmelerine ancak açıkça keyfî ve adil yargılanma hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getiren bir uygulama varsa müdahale edebilecektir (Ferhat Kara [GK], B. No: 2018/15231, 4/6/2020, § 149; M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 83).

35. Somut olayda başvurucu, mahkûmiyet kararında HTS verilerinin belirleyici delil olarak kullanılması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ise de adil yargılanma hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvencelerden hangisinin ihlal edildiğini açıkça belirtmemiştir. Başvurucunun bu ihlal iddiasının adil yargılanma hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvencelerden biri ya da birkaçı yönünden incelenmesi de mümkün görünmemektedir. Bu durumda geriye Mahkemenin HTS verilerini mahkûmiyet kararında tek veya belirleyici delil olarak kullanmasının adil yargılanma hakkı kapsamındaki usul güvencelerini tamamen etkisiz hâle getiren ve açıkça keyfî bir uygulama olup olmadığının değerlendirilmesi kalmaktadır.

36. Anayasa Mahkemesi, Murat Albayrak kararında, örgütün kamuya açık ve birbirinden bağımsız olan market, büfe, kırtasiye, iddia bayisi, lokanta gibi işletmelerde bulunan ve ücret karşılığı kullanılan sabit (kontörlü/voip) hatlar ile Türk Telekoma ait ankesörlü telefon hatları üzerinden iletişim kurma yöntemini benimsediği vurgulamıştır (Murat Albayrak, §§ 18-20).

37. Anılan kararda örgüt hiyerarşisinde mahrem sorumlu konumunda bulunan kişilerin örgütsel faaliyetleri yönünden kendilerine bağlı bulunan diğer örgüt mensuplarıyla bu yöntemle iletişim kurmadan önce ilgililerin telefon numaralarını gizlemek ve yakalanmaları durumunda bu kişilerin deşifre olmasını engellemek amacıyla farklı yöntemlerle kaydettikleri, söz konusu hatlarla bu kişileri ardışık, periyodik ya da tekil olarak adlandırılan yöntemlere uygun şekilde aradıkları belirtilmiştir (Murat Albayrak, §§ 23-27).

38. Anayasa Mahkemesi ve Yargıtayın FETÖ/PDY'nin mahrem yapılanmasının ankesörlü/kontörlü sabit hatlarla kurduğu değerlendirilen iletişime dair bazı kararlarına atıfta bulunularak desteklenen Murat Albayrak kararında, örgüt hiyerarşisine göre sorumlu mahrem imam konumundaki kişilerin TSK'da görevli olup esasında örgüt hiyerarşisi içinde kendilerine bağlı askerî personeli önceden belirlenen tedbir kuralları doğrultusunda örgüt içi haberleşme amacıyla ankesörlü/kontörlü sabit hatlardan aradıklarına ilişkin olarak yapılan tespit ve değerlendirmelerin olgusal temellerden yoksun olmadığı değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra suç isnadı altındaki kimselerin de HTS kayıtlarına ve örgütün askerî mahrem yapılanmasına dâhil olduklarını gösterir delillerin gerçekliğine ve güvenilirliğine itiraz etme, bunlara yönelik her türlü iddia ve taleplerini dile getirme imkânına soruşturma ve kovuşturma süreçlerinin her aşamasında sahip oldukları da açıktır. Nitekim kanun yolu denetimi yapan merciler de bu iddiaların yeterince incelenmediği durumlarda mahkûmiyet hükümlerinin bozulmasına karar vermektedir (Murat Albayrak, § 75).

39. Başvurucu hakkındaki mahkûmiyet kararı incelendiğinde, Mahkemenin başvurucunun Balıkesir'de askerî personel olarak görevli olduğu dönem içinde bu ilde bulunan ankesörlü/kontörlü sabit hatlar üzerinden örgütün kullandığı iletişim yöntemlerine uygun olarak aranmasını örgütle bağlantısını gösteren bir delil olarak değerlendirdiği görülmüştür. Mahkeme bu değerlendirmeyi yaparken anılan yapılanmanın iletişim yönteminde tedbir adı altında uyguladığı kurallara dair Türkiye genelindeki adli işlemler sonucunda elde edilen delilleri dikkate almak suretiyle söz konusu hatlar ile başvurucuya ait GSM hattına ait HTS kayıtlarının karşılaştırmalı analizi üzerine hazırlanan 19/4/2018 tarihli bilirkişi raporuna dayanmıştır. Kullanım şekli ve teknik özellikleri itibarıyla FETÖ/PDY'nin mahrem yapılanması mensuplarınca -örgütsel iletişimde gizliliği sağlama amacıyla- kullanılan bu iletişim yöntemine ilişkin verilerin terör örgütüne üye olma suçu açısından mahkûmiyete dayanak alınması, adil yargılanma hakkı kapsamındaki usul güvencelerini tamamen etkisiz hâle getiren ve açıkça keyfî bir uygulama olarak değerlendirilemez.

40. Diğer yandan muhakeme sürecinde elde edilen deliller ve Mahkemenin gerekçesi dikkate alındığında kişilerin sabit hat ve/veya ankesörlü telefonlar üzerinden örgütün hücre tipi yapılanmasına ait haberleşme ağına dâhil olup olmadıklarının belirlenmesi açısından Yargıtay tarafından ilkesel olarak ortaya konulan ve adli makamlarca yapılması gerekli görülen araştırmaların (bkz. Murat Albayrak, §§ 73,74) somut olayda da yerine getirildiği anlaşılmıştır. Mahkeme, kolluk tarafından düzenlenen HTS analiz raporunun doğru olup olmadığı ve burada gösterilen kayıtların niçin başvurucunun BTK'dan gelen HTS kayıtlarında gözükmediği hususunda bilirkişi raporu aldırarak başvurucunun ileri sürdüğü çelişkinin varlığına ilişkin iddiayı karşılamıştır. Bu noktada başvurucu ile ardışık aranan askeri personel A.Ö. hakkındaki iddianame örneğinin derece mahkemesindeki yargılama sırasında, yine başvurucu ile ardışık aranan askeri personel A.T. hakkındaki iddianame örneğinin ise istinaf aşamasında dosya arasına alındığını belirtmek gerekir. Ancak başvurucunun silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri ile tanık sorgulama hakkına ilişkin bir itirazı bireysel başvuru formunda yer almamıştır. Dolayısıyla FETÖ/PDY'nin mahrem yapılanmasına mensup sorumlu mahrem imamlar tarafından ankesörlü/kontörlü sabit hatlar üzerinden aranarak başvurucuyla telekomünikasyon yoluyla ve örgütsel haberleşme amacıyla iletişim kurulduğuna dair teknik analizlere konu edilen HTS kayıtlarının mahkûmiyet kararında tek veya belirleyici delil olarak kullanılması sonucunda açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsılmadığı ve adil yargılanma hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvencelerin anlamsız hâle geldiği çok istisnai

bir durumun bulunmadığı değerlendirilmiştir.

41. Diğer yandan başvurucu BTK'dan gelen kayıtlarda yer alan arama sürelerinde birçok hatanın bulunduğunu ileri sürmüş ise de başvuru formunda bu hataların somut olarak nelerden ibaret olduğunu açıkça belirtmemiştir. Kaldı ki; HTS kayıtlarının karşılıklı analizi sonucunda ankesörlü/kontörlü sabit hatlardan yapılan aramaların gerçekliği kolluk makamlarınca ve sonrasında Mahkemece aldırılan bilirkişi raporuyla net olarak tespit edildiğinden -iletişimin kurulma şeklinden ve operatörlerin kayıt tutma tekniğinden kaynaklanan nedenlerle- anılan kayıtlarda arama sürelerine dair başvurucunun itirazına konu esaslı olmayan sayısal verilerin yer almasının esasa etkili bir şüphe oluşturmadığı açıktır.

42. Somut olayda Murat Albayrak kararında yer alan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamaktadır. Telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin tespitine ilişkin kayıtların mahkûmiyet kararında tek veya belirleyici delil olarak kullanılmasında adil yargılanma hakkına yönelik bir ihlalin bulunmadığının açık olduğu anlaşılmıştır.

43. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Ankesörlü/kontörlü sabit hatlarla (telefonlarla) yapılan iletişimin tespiti sonucunda elde edilen veriler yönünden hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin tespitine ilişkin kayıtların mahkûmiyet kararında tek veya belirleyici delil olarak kullanılamayacağına ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Ankesörlü/kontörlü sabit hatlarla (telefonlarla) yapılan iletişimin tespiti sonucunda elde edilen veriler yönünden Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

E. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÜLŞAN ADET

B. No: 2020/1455 | Karar tarihi: 11.07.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/1455

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÜLŞAN ADET BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/1455)

Karar Tarihi: 11/7/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mücahit AYDIN

Başvurucu : Gülşan ADET

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mektubun sakıncalı bulunarak alıkonulması nedeniyle haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Sincan Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda hükümlü olarak barındırılan başvurucunun Fransa'da yaşayan kardeşine göndermek istediği mektup 2/9/2019 tarihinde mektup okuma komisyonu tarafından incelenmiş ve mektup içeriğinde yer alan şiirlerde terör örgütünü öven ve devlete karşı isyan niteliğinde ifadelere yer verildiği belirtilerek söz konusu mektubun incelenmek üzere disiplin kurulu başkanlığına sunulmasına karar verilmiştir.

3. Disiplin Kurulu Başkanlığı, mektubu tamamen sakıncalı bulmuş ve idarede muhafaza altında tutulmasına karar vermiştir. Karar gerekçesinde ilgili mevzuata yer verilmiş ve mektubun terör örgütü üyelerinin örgütsel amaçlı haberleşmesini sağlayacak nitelikte olduğu belirtilmiştir. Başvurucu bu karara karşı infaz hâkimliğine şikâyet başvurusunda bulunmuştur. İnfaz Hâkimliği söz konusu uygulamanın ceza infaz kurumu kurallarına uygun olduğu ve mevzuata aykırı bir durumun bulunmadığı gerekçesiyle şikâyet başvurusunu reddetmiştir. Başvurucunun bu karara yaptığı itiraz ise ağır ceza mahkemesi tarafından kararın usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir.

4. Başvurucu, nihai hükmü 13/12/2019 tarihinde öğrendikten sonra 23/12/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

5. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

7. Başvurucu; dışarı ile iletişim araçlarını kullanarak bağını koparmamasının kendisi için hayati önem taşıdığını, zorlayıcı maddi koşullarına rağmen bunu yapmaya çalıştığını ancak hiçbir gerekçe gösterilmeden mektubuna el konulduğunu, bu nedenle adil yargılanma hakkının, haberleşme ve ifade hürriyeti ile özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde sürece, ilgili mevzuata ve Anayasa Mahkemesi içtihadına yer verilmiş ve başvuru incelenirken Anayasa'nın, anılan mevzuat ve içtihadın yanı sıra somut olayın kendine özgü koşullarının değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki iddia ve taleplerini yinelemiştir.

8. Başvuru, haberleşme hürriyeti kapsamında incelenmiştir.

9. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

10. Somut olayda başvurucunun haberleşme hürriyetine yapılan müdahalenin kanuni dayanağı olan 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 68. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı ve müdahalenin kamu düzeninin sağlanması meşru amacıyla gerçekleştirildiği açıktır. Bu belirlemeden sonra müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığı değerlendirilmelidir.

11. Mahpusların mektuplarının denetlenmesi ve alıkonulması suretiyle haberleşme hürriyetine yapılan müdahalelerin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu ve ölçülülüğünün denetiminde gözetilmesi gereken genel ilkelere Anayasa Mahkemesince birçok kararda ayrıntılı olarak yer verilmiştir (Ahmet Temiz, B. No: 2013/1822, 20/5/2015, §§ 37-68; Muhittin Pirinççioğlu (3), B. No: 2017/34566, 10/3/2020, §§ 44-57; Cihat Ayik ve Hacı Ali Baştürk, B. No: 2017/31506, 10/3/2020, §§ 44-57). Bu bağlamda kamu makamları ile derece mahkemelerinin haberleşme hürriyetine yönelik müdahalenin zorunlu bir ihtiyaca karşılık geldiğini ve orantılı olduğunu ilgili ve yeterli gerekçelerle ortaya koymaları gerekmektedir.

12. Somut olayda başvurucu, yurt dışında yaşayan kardeşine genel olarak duygusal içerikli şiirlerin yer aldığı bir mektup yazmıştır. Mektup Okuma Komisyonu mektubun içeriğinde terör örgütünü öven ve devlete karşı isyan niteliğinde ifadeler yer aldığı yönünde bir değerlendirme yapmış, Disiplin Kurulu Başkanlığı ise mektubun terör örgütü üyelerinin örgütsel amaçlı haberleşmesini sağlayacak nitelikte olduğu gerekçesiyle mektubun tamamının sakıncalı olduğuna karar vermiştir. Her iki kararda da hangi ifadeler nedeniyle mektubun sakıncalı görüldüğüne ilişkin bir değerlendirme yapılmamıştır. Derece mahkemelerinin kararlarında da mektubun içeriğine ilişkin bir tartışma yapılmamış,

mektubun içeriği ve el konulma nedeni ilişkilendirilmemiş, el koyma işleminin mevzuata aykırı olmadığı belirtilmekle yetinilmiştir. Bunun yanında mektubun tamamının alıkonulmasına karar vermek yerine mektup içerisinde sakıncalı olduğu değerlendirilen bazı cümlelerin okunmayacak şekilde karalanarak mektubun gönderilmesinin veya muhatabına verilmesinin mümkün olup olmadığına ilişkin bir tartışma da yapılmamıştır. Disiplin Kurulu Başkanlığı ve derece mahkemeleri kararlarında mektubun alıkonulmasına dair mektupla ilişkili, somut bilgilere dayalı ve yeterli gerekçenin bulunmadığı ve sakıncalı içeriğe dair somut bir değerlendirmenin yapılmadığı görülmektedir. Bu nedenle müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olmadığı kanaatine varılmıştır.

13. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

14. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve miktar belirtmeksizin maddi tazminat talebinde bulunmuştur.

15. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

16. Başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmayıp başvurucu da yeterli bilgi ve belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin haberleşme hürriyetinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara Batı 1. İnfaz Hâkimliğine (E.2019/2601, K.2019/2643) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara Batı 1. Ağır Ceza Mahkemesi (2019/3169 D.İş) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TEVFİK BAŞARAN

B. No: 2020/1782 | Karar tarihi: 11.07.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/1782

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

TEVFİK BAŞARAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/1782)

Karar Tarihi: 11/7/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : M. Emin ŞAHİNER

Başvurucu : Tevfik BAŞARAN

Vekili : Av. Hasan UŞEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, Anayasa Mahkemesinin mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin kararı üzerine yapılan yeniden yargılamada ihlal kararına uygun karar verilmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 6/1/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Olayın Arka Planı

8. Başvurucu, hisseli olarak malik olduğu Bursa ili Nilüfer ilçesi Ertuğrul Mahallesi'nde kâin 4863 ada, 1 parsel sayılı taşınmazını da kapsayan alanda yol yapılmak suretiyle taşınmazına el atıldığından bahisle 8/7/2011 tarihinde Bursa 6. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Asliye Hukuk Mahkemesi) kamulaştırmasız el atma nedeniyle tazminat davası açmıştır.

9. Yapılan yargılama sonunda Asliye Hukuk Mahkemesi 12/5/2015 tarihli kararıyla, davanın kısmen kabulü ile taşınmazda başvurucunun hissesine tekabül eden 935,69 m²den (98/1205 pay) stabilize yol yapılmak suretiyle fiilen el atılan kısmında hissesine düşen 45,07 m² için 29.182 TL kamulaştırmasız el atma tazminatının dava tarihinden itibaren işletilecek yasal faizi ile birlikte kendisine ödenmesine, dava konusu taşınmazın fiilî el atmaya konu 45,07 m² kısmının başvurucu adına tapudaki kaydının yol olarak iptaline, fiilen el atılmayan hukuki el atmaya konu bölüme ilişkin olarak ise idari yargıda dava açılması gerektiğinden yargı yolunun caiz olmaması nedeniyle usulden reddine karar vermiştir.

10. Mezkûr karar üzerine başvurucu, fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla 10.000 TL kamulaştırmasız el atma tazminatının adli yargıda ilk davanın açıldığı tarihten itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte ödenmesine karar verilmesi istemiyle Bursa 2. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkeme 31/10/2016 tarihli kararla yasal düzenleme uyarınca bu aşamada uyuşmazlığın esası hakkında karar verilmesine hukuken yer olmadığına karar vermiştir. Kararda, 20/8/2016 tarihli ve 6745 sayılı Yatırımların Proje Bazında Desteklenmesi ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'la 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'na birtakım hükümler eklendiği vurgulanmıştır. Bu bağlamda uygulama imar planlarında umumi hizmetlere ve resmî kurumlara ayrılan taşınmazların kamulaştırılması için öngörülen beş yıllık sürenin 2942 sayılı Kanun'a eklenen geçici 11. madde gereğince bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren başlayacağı ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce açılan ancak henüz karara bağlanmayan veya kararı kesinleşmeyen davalara da bu madde hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir.

11. Taraflarca bu karara karşı yapılan istinaf başvurusu İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 9. İdari Dava Dairesinin (Bölge İdare Mahkemesi) 28/2/2017 tarihli kararıyla reddedilmiş ve karar bu şekilde kesinleşmiştir.

B. Anayasa Mahkemesine Yapılan Bireysel Başvuru

12. Başvurucu 21/4/2017 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur. Bireysel başvuru formunda; taşınmazın imar planında kamu hizmeti alanına ayrılmasının mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiğini, bu müdahale sebebiyle taşınmazını dilediği gibi kullanamadığını belirtmiştir. Başvurucu, taşınmazının kamulaştırılmamasının mülkiyet hakkının ihlaline yol açtığını ifade etmiştir. Başvurucu, bunun yanında dava sürecinde yapılan yasal değişikliklerin geriye yürütülmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı, eşitlik ilkesi ve hak arama hürriyetinin ihlal edildiğini de ileri sürmüştür.

13. Anayasa Mahkemesi 29/11/2018 tarihinde başvuruyu birleştirilen başvuru (B. No:

2016/62285) üzerinden karara bağlamıştır. Anılan kararda, başvurucuya ait taşınmazın uygulama imar planında kamu hizmeti alanına ayrılmasına rağmen beş yılı aşkın bir süreden beri kamulaştırılmadığı ve kendilerine herhangi bir tazminat da ödenmediği dikkate alındığında Hüseyin Ünal (B. No: 2017/24715, 20/9/2018) kararında yer alan ilkelerden ayrılmayı gerektirir bir durumun söz konusu olmadığı sonucuna varılmış ve başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edildiğine hükmedilmiştir. Ayriyeten kararın bir örneği mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Mahkemeye gönderilmiştir.

C. İhlal Kararından Sonraki Süreç

14. İhlal kararı sonrasında Mahkemece yeniden yargılama yapılmıştır. Mahkeme yeniden yargılaması sonucunda 20/6/2019 tarihli kararıyla bu kez davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde, somut olayda dava konusu taşınmazın ilk olarak 21/4/1999 tarihinde onaylanan 1/1.000 ölçekli metro kuzeyi uygulama imar planı kapsamında spor alanında kaldığı ve umumi hizmetlere/resmî kurumlara ayrıldığı, daha sonra da Bursa Büyükşehir Belediye Meclisinin 17/7/2008 tarihli kararı ile onaylı 1/5.000 ölçekli nâzım imar planında spor tesisleri alanı olarak ayrıldığı, başvurucunun ise taşınmaza 25/4/2011 tarihli satış işlemi ile malik olduğu hatırlatılmıştır. Kararda, esasen başvurucunun taşınmazı edindiği tarih itibarıyla taşınmaz için kısıtlılık durumunun mevcut olduğu, ilgili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararında belirtilen mülkiyet hakkının geçmişte belirli bir süre engellenme durumunun eski malikler açısından gerçekleşmesine karşın 25/4/2011 tarihli satış işlemi sonucu mülkiyet sahibi olan başvurucu açısından kısıtlılık hâlinden kaynaklanan ve tazminatı gerektirir mağduriyetinin, mülkiyet hakkının süresi belirsiz bir zaman diliminde kısıtlanması durumunun gerçekleşmediği belirtilmiştir. Karar gerekçesinde ayrıca Danıştay Altıncı Dairesinin 30/6/2015 tarihli ilamına da atıf yapılmıştır.

15. Başvurucu bu karara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde önceki aşamalarda ileri sürdüğü iddiaları tekrarlamakla birlikte Anayasa Mahkemesi kararının yok sayıldığını ifade etmiştir. Bölge İdare Mahkemesi 29/11/2019 tarihli kararıyla, Mahkemenin kararında kanunda sayılan kaldırma nedenlerinin bulunmadığı gerekçesiyle istinaf başvurusunun esastan reddine kesin olarak karar vermiştir.

16. Nihai karar 13/12/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Başvurucu 6/1/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

17. Konu ile ilgili hukuk için bkz. Hüseyin Ünal, B. No: 2017/24715, 20/9/2018, §§ 17-29.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Anayasa Mahkemesinin 11/7/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

19. Başvurucu; taşınmazının uygulama imar planında kamu hizmetine ayrılmış olmasına rağmen beş yılı aşkın bir süreden beri kamulaştırılmaması ve kendisine bir tazminat da ödenmemesi sebebiyle haksızlığa uğradığından mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden şikâyet etmektedir. Başvurucu, Anayasa Mahkemesinin kararına uyulması zorunlu olduğu hâlde

yeniden yargılama yapılarak kendisine tazminat ödenmesi gerekirken derece mahkemelerince tam aksine hareket edilerek davanın reddine karar verilmiş olması nedeniyle hak arama hürriyeti ile mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. Bakanlık görüşünde; başvurunun konusunu oluşturan davanın 2015 yılında açılmış olması nedeniyle bu tarih itibarıyla başvurucunun taşınmazı satın aldığı tarihten itibaren henüz beş yıllık süre geçmeksizin dava açılıp açılmadığı hususunun gözönünde bulundurulmasının faydalı olacağı belirtilmiştir.

2. Değerlendirme

21. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

22. Başvurucunun şikâyetinin özü, imar uygulamasında kamu hizmeti alanı olarak ayrılması sebebiyle maliki olduğu taşınmazından dilediği gibi yararlanamadığına, taşınmazını kullanamadığına ve ondan tasarruf edemediğine yönelik olduğundan başvurunun mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

23. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

24. Anayasa Mahkemesi 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu hükümleri ile 2942 sayılı Kanun'a eklenen geçici 11. maddeye dayalı olan müdahalenin kanunilik ölçütünü taşıdığını değerlendirmiş, ayrıca taşınmazın kamu hizmetine tahsis edilmesine yönelik müdahalenin kamu yararına dayalı meşru bir amacının bulunduğu açıklanmıştır (Hüseyin Ünal, §§ 44-50). Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin 28/3/2018 tarihli ve E.2016/196, K.2018/34 sayılı kararı ile anılan madde iptal edilmiştir. Dolayısıyla Hüseyin Ünal kararında da ölçülülük yönünden yapılan değerlendirmede uygulama imar planının onaylanmasından itibaren beş yıldan fazla süre geçmesine rağmen imar planında kamu hizmetine ayrılan taşınmazın kamulaştırılmaması ve herhangi bir tazminat da ödenmemesinin başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği sonucuna ulaşılmış, başvurucunun mülkiyet hakkının korunması ile kamunun yararı arasında olması gereken adil dengenin başvurucu aleyhine bozulduğu ve müdahalenin ölçülü olmadığı kabul edilmiştir (Hüseyin Ünal, §§ 51-62).

25. Nitekim Mehmet Memduh Gökçen ve diğerleri (B. No: 2016/62285, 29/11/2018) kararında da başvurucuya ait taşınmazın uygulama imar planında kamu hizmeti alanına ayrılmasına rağmen beş yılı aşkın bir süreden beri kamulaştırılmadığı ve kendisine herhangi bir tazminat da ödenmediği belirtilerek Hüseyin Ünal kararına atıfta bulunmak suretiyle mezkûr kararda yer alan ilkelerden ayrılmayı gerektirir bir durumun söz konusu olmadığından bahisle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır (Mehmet Memduh Gökçen ve diğerleri, §§ 22, 23).

26. Anayasa Mahkemesi tarafından verilen bir ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmemesi daha önce varlığı tespit edilen ihlalin devam ettiği anlamına gelir. Bu bakımdan Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmediğine ilişkin iddiaları incelemek de bireysel başvuruları incelemeye yetkili olan Anayasa Mahkemesinin görev alanına girer (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, § 52; Şahin Alpay (3), B. No: 2018/10327, 3/12/2020, § 39). Bu sebeple eldeki başvuruda Anayasa Mahkemesince yapılacak inceleme, daha önce verilen ihlal kararının gereklerinin yerine getirilip getirilmediğinin ve bu kapsamda başvurucunun anayasal haklarının ihlal edilip edilmediğinin tespitiyle sınırlı olacaktır (Sıddıka Dülek ve diğerleri, B. No: 2013/2750, 17/2/2016, § 70; Mehmet Ali Ayhan (2), B. No: 2016/7967, 22/7/2020, § 54; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), § 52).

27. Mahkeme yeniden yargılama sonucu verdiği 20/6/2019 tarihli kararıyla davayı reddetmiştir. Başvurucunun taşınmaza 25/4/2011 tarihli satış işlemi ile malik olduğunu dikkate alan Mahkeme, başvurucunun taşınmazı edindiği tarih itibarıyla taşınmaz için kısıtlılık durumunun mevcut olduğunu belirtmiştir. Mahkemeye göre eski malikler açısından mülkiyet hakkının geçmişte belirli bir süre engellenmiş olma durumu söz konusu olsa dahi 25/4/2011 tarihli satış işlemi sonucu mülkiyet sahibi olan başvurucu açısından kısıtlılık hâlinden kaynaklanan bir mağduriyet olgusu ve mülkiyet hakkının süresi belirsiz bir zaman diliminde kısıtlanması söz konusu değildir.

28. Anayasa Mahkemesinin 29/11/2018 tarihli ihlal kararının derece mahkemelerinde görülen davanın başvurucu lehine sonuçlandırılması gerektiği anlamına gelmediği özellikle belirtilmelidir.

29. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi Özkan Uğur (B. No: 2018/88, 11/4/2018) kararında, başvurucunun maliki olduğu taşınmazın uygulama imar planına göre yaşlılar yurdu alanı olarak ayrılması sonucunda taşınmazın kullanım hakkının kısıtlandığı, dolayısıyla başvurucunun mülkiyet hakkına müdahalede bulunulduğu açık olmakla birlikte başvurucu açısından bu müdahalenin taşınmazı satış işlemi sonucunda edindiği tarihte başlayacağını belirtmiştir. Bu durumda ise tasarrufu hukuken kısıtlanan bir taşınmaz bakımından söz konusu beş yıllık sürenin taşınmazın edinim tarihinden başlatılmasının uygun olduğu değerlendirilmiştir. Somut olayda da başvurucunun taşınmazdaki payını satış yoluyla edindiği 25/4/2011 tarihinden itibaren beş yıl geçtikten sonra 21/4/2017 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunduğu görülmektedir. Anayasa Mahkemesi de 29/11/2018 tarihli kararıyla başvuruya ilişkin olarak mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır.

30. Bu bağlamda derece mahkemelerinin Anayasa Mahkemesince verilen ihlal kararını etkisiz kılacak ve ihlal kararı verilmesini anlamsız hâle getirecek şekilde bir karar veremeyeceği hatırda tutulmalıdır. Anayasa Mahkemesinin somut bir başvuruda Anayasa hükümleri çerçevesinde değerlendirme yaparak ihlal sonucuna ulaşması hâlinde ihlal kararının gereğini yerine getirmekle yükümlü olan derece mahkemeleri, Anayasa Mahkemesi kararının bağlayıcılığını sorgulayamayacağı gibi bununla çelişecek bir karar da veremez.

31. Somut olayda Anayasa Mahkemesi uygulama imar planında kamu hizmeti alanına ayrılan taşınmaz üzerinde imar kısıtlılığının devam ettiği süreyi dikkate alarak bu taşınmazın hâlâ kamulaştırılmamasının ya da kendilerine herhangi bir tazminat da ödenmemesinin mülkiyet hakkının ihlaline neden olduğu sonucuna varmıştır. Bu kapsamda

ihlalin sonuçlarının giderilmesi için kararın bir örneği yeniden yargılama yapılmak üzere Mahkemeye göndermiştir. Bundan sonra derece mahkemelerinin görevi mülkiyet hakkı ihlal edildiği tespit edilen başvurucunun hakkının tesisi noktasında gerekli hukuki çözümü bulmaktan ibarettir. Aksine bir yorum Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı şeklinde emredici Anayasa hükümleri ile bağdaşmaz (bu konudaki detaylı açıklamalar için bkz. Kadri Enis Berberoğlu (3), B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 82-100).

32. Sonuç olarak başvurucuya ait taşınmazın uygulama imar planında kamu hizmeti alanına ayrılmasına rağmen beş yılı aşkın bir süreden beri kamulaştırılmaması ya da herhangi bir tazminat ödemesine konu edilmemesinin başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği Anayasa Mahkemesince tespit edilerek ihlal kararı verilmesine rağmen bu kararın gereğinin eski hâle getirme kuralı çerçevesinde yerine getirilmediği kanaatine varılmıştır.

33. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

34. Başvurucu, ihlalin tespiti ile tazminat talebinde bulunmuştur.

35. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

36. Yeniden yargılama yapılmak üzere dosyanın yetkili yargı merciine gönderilmesine karar verilmesinin ihlal sonucu açısından yeterli bir giderim sağladığı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Bursa 2. İdare Mahkemesine (E.2019/8, K.2019/697) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.346,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin

sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÜMMÜHAN ARSLAN

B. No: 2020/3529 | Karar tarihi: 11.07.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/3529

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÜMMÜHAN ARSLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/3529)

Karar Tarihi: 11/7/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Ümmühan ARSLAN

Vekili : Av. Kasım ER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, sürekli işçi kadrosuna geçme talebinin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlandığı gerekçesiyle reddine dair işleme karşı açılan iptal davasında hukuk kurallarının öngörülemez biçimde yorumlanarak davanın reddedilmesi nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 13/1/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu 27/6/1989 tarihli ve 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) uyarınca personel çalıştırılmasına dair hizmet sözleşmesi kapsamında çalıştırılan sürekli işçi kadrolarına atanmak için başvuruda bulunmuştur.

7. Başvurucu hakkında, 3/10/2016 tarihli ve 676 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (676 sayılı KHK) 74. maddesiyle 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 48. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendine eklenen (8) numaralı alt bent uyarınca güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yaptırılmıştır. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlanması nedeniyle başvurucuların sürekli işçi kadrosuna geçme talebi reddedilmiştir.

8. Başvurucu, söz konusu işlemin iptali istemiyle 18/3/2018 tarihinde dava açmıştır.

9. Samsun 2. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 18/10/2018 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararda, başvurucunun 2014 yılı Şubat ayında Bank Asyada hesap açtırdığı ve hesabına 19,10 gr hurda altın yatırdığı, bunun yanı sıra 1988 sigortalı çalışma gününün 630 günlük kısmının terör örgütüne müzahir kapatılan eğitim kurumunda geçtiği ifade edilmiştir. Başvurucunun eşinin ByLock kullanıcısı olduğu, Bank Asyada hesabının bulunduğu ve 1/9/2016 tarihli ve 672 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (672 sayılı KHK) ekinde yer alan liste ile kamu görevinden çıkarıldığı ve hakkında Amasya Ağır Ceza Mahkemesi nezdinde devam eden kamu davasının bulunduğu söylenmiştir. Yargıtay 16. Ceza Dairesinin (Yargıtay) kararına atıf yapılarak Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) elebaşının Bank Asyaya para yatırma talimatında bulunduğu vurgulanmış ve başvurucunun da bu talimattan sonra Şubat 2014 tarihinde anılan bankada hesap açtırarak 19,10 gr hurda altın teslim etmesi nedeniyle tesis edilen işlemin hukuka uygun bulunduğu belirtilmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Olayda; Amasya Valiliği İl Olağanüstü Hal Bürosu'nun 27/02/2018 tarih ve 1969 sayılı yazıları ekinde gönderilen bilgi ve belgelerden, davacının 2014 yılı şubat ayında FETÖ/PDY terör örgütü ile müzahir kapatılan Bank Asya Katılım Bankasına 19,10 gr hurda altın teslim ederek hesap açtırdığı, 2014 yılı nisan ayında ise parasının tamamını çektiği, sigortalı olarak çalıştığı 1988 günün 630 gününün yine aynı terör örgütüne müzahir kapatılan Şehzade Eğitim A.Ş. de geçtiği, eşi M.A.'nın Bylock kullanıcısı olduğu, kapatılan Bank Asya Katılım Bankasında hesabı bulunduğu, 672 sayılı KHK ile kamu görevinden çıkarıldığı, Amasya A.C.M de hakkında açılan E:2017/351 sayılı kamu davasının devam ettiği, Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 20/12/2017 tarih, E:2017/1862, K:2017/5796 sayılı kararında FETÖ/PDY terör örgütü elebaşının Bank Asya'ya para yatırın talimatında bulunduğu 15/01/2014 tarihinden sonra anılan bankaya para yatıranların terör örgütüyle irtibatlı olduğunun kabul edildiği dikkate alındığında davacının da bu talimattan sonra Şubat 2014 tarihinde anılan bankaya 19,10 gr hurda altın teslim ederek hesap açtırdığı görülmektedir.

Bu durumda, tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde, hakkında yapılan güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırmasının olumlu sonuçlanmadığı anlaşılan davacının, yukarıda alıntısına yer verilen mevzuat hükümleri doğrultusunda sürekli işçi kadrosuna geçiş sınavına alınmamasına ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmamaktadır."

10. Başvurucu, karara karşı 30/12/2018 tarihinde istinaf yoluna başvurmuştur. İstinaf

dilekçesinde, eşi hakkında yapılan tespitlerden dolayı sorumlu tutulmasının hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Ayrıca kendisi hakkında yapılan tespitlerde hukuka aykırı bir durum olmadığı, suç olmayan fiillerden dolayı sorumlu tutulduğunu ifade etmiştir.

11. Samsun Bölge İdare Mahkemesi 3. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 28/6/2019 tarihinde istinaf talebini reddetmiştir. Kararda, Danıştay'a temyiz yolunun açık olduğu belirtilmiştir.

12. Başvurucu 23/8/2019 tarihinde karara karşı temyiz yoluna başvurmuştur. Temyiz dilekçesinde, istinaf dilekçesinde belirttiği hususları tekrarlamıştır.

13. Danıştay Onikinci Dairesi 6/11/2019 tarihinde temyiz istemini reddetmiştir. Kararda, istinaf incelemesi üzerine kesinleşen karar hakkında temyiz isteminde bulunulması ve dosyanın esasının incelenmesi hukuken mümkün olmadığı belirtilmiştir.

14. Nihai karar başvurucuya 14/12/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 13/1/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

15. Mahkeme kararında dayanak olarak gösterilen Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 20/12/2017 tarihli ve E. 2017/1862, K. 2017/5796 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir:

"...25.09.2014 ve 13.10.2014 tarihlerinde örgüt liderinin talimatı doğrultusunda anılan örgütle irtibatlı Bank Asya'ya eşi adına para yatıran..."

IV. İLGİLİ HUKUK

16. 657 sayılı Kanun'un 6. maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Devlet memurları, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına ve kanunlarına sadakatla bağlı kalmak ve milletin hizmetinde Türkiye Cumhuriyeti kanunlarını sadakatla uygulamak zorundadırlar"

17. 657 sayılı Kanun'un 48. maddesi şöyledir:

"Devlet memurluğuna alınacaklarda aşağıdaki genel ve özel şartlar aranır.

A) Genel şartlar:

1. Türk Vatandaşı olmak,

2. Bu Kanunun 40 ncı maddesindeki yaş şartlarını taşımak,

3. Bu Kanunun 41 nci maddesindeki öğrenim şartlarını taşımak,

4. Kamu haklarından mahrum bulunmamak,

5. Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına ya da affa uğramış olsa bile devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, (…) zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından mahkûm olmamak.

6. Askerlik durumu itibariyle;

a) Askerlikle ilgisi bulunmamak,

b) Askerlik çağına gelmemiş bulunmak,

c) Askerlik çağına gelmiş ise muvazzaf askerlik hizmetini yapmış yahut ertelenmiş veya

yedek sınıfa geçirilmiş olmak,

7. 53 üncü madde hükümleri saklı kalmak kaydı ile görevini devamlı yapmasına engel

olabilecek (…) akıl hastalığı (…) bulunmamak.

8. [Anayasa Mahkemesinin 24/7/2019 tarihli ve E.:2018/73; K.:2019/65 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir]

B) Özel şartlar:

1. Hizmet göreceği sınıf için 36 ve 41 nci maddelerde belirtilen öğretim ve eğitim kurumlarının birinden diploma almış olmak,

2. Kurumların özel kanun veya diğer mevzuatında aranan şartları taşımak."

18. 676 sayılı KHK'nın 74. maddesiyle 657 sayılı Kanun'un 48. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendine eklenen ve Anayasa Mahkemesinin 24/7/2019 tarihli ve E.2018/73, K.2019/65 sayılı kararıyla iptal edilen (8) numaralı alt bent şöyledir:

"Güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılmış olmak."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Anayasa Mahkemesinin 11/7/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

20. Başvurucu, kendisi hakkında yapılan tespitlerin hukuka uygun fiiller olduğu ve herhangi bir suçun konusunu oluşturmadığını ifade etmiştir. Eşi hakkında yapılan tespitler nedeniyle kendisinin sorumlu tutulmasının başlı başına hukuka aykırı olduğunu ve kamu hizmetine girme hakkının elinden alındığını ifade etmiştir. Bu nedenle eşitlik ilkesinin, hukuki güvenlik hakkının, adil yargılanma hakkının ve etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

21. Bakanlık görüşünde, istinaf kararı ile kesinleşen hüküm hakkında temyiz isteminde bulunulduğu ve Danıştay tarafından istinaf incelemesiyle kesinleşen kararların temyiz incelemesinin yapılamayacağı gerekçesi ile bu istemin reddedildiğini belirttikten sonra başvurunun süresinde olup olmadığı değerlendirilirken bu hususun dikkate alınması gerektiğini söylemiştir. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması neticesinde başvurucuya bir suç isnadında bulunulmadığı, işe başlatmamanın bir disiplin cezası olmayıp kamu hizmetine girmenin genel şartlarından birini taşımamaktan kaynaklandığı göz önüne alındığında, Anayasa Mahkemesince konu bakımından yetkisi değerlendirilirken bu hususun da dikkate almasının faydalı olacağını ileri sürmüştür. Somut başvuruda, idare mahkemesinin dava konusu maddi olay ve olguları, delillerin değerlendirmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu ve kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini gerekçelendirdiğini ifade ederek başvurucunun iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığı hususunun da dikkate alınması gerektiğinin altını çizmiştir.

B. Değerlendirme

22. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

23. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu, başvuru formunda adil yargılanma hakkının usul güvencelerine ilişkin bir iddia ileri sürmemiş olup başvurucunun şikâyetlerinin genel olarak adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan hakkaniyete uygun yargılanma hakkına yönelik olduğu değerlendirildiğinden inceleme bu kapsamda yapılmıştır.

24. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

25. Ancak temel hak ve özgürlüklere müdahalenin söz konusu olduğu durumlarda derece mahkemelerinin takdir ve değerlendirmelerinin Anayasa'daki güvencelere etkisini nihai olarak değerlendirecek merci Anayasa Mahkemesidir. Bu itibarla Anayasa'da öngörülen güvenceler dikkate alınarak bireysel başvuru kapsamındaki temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğine ilişkin herhangi bir inceleme kanun yolunda gözetilmesi gereken hususun incelenmesi olarak nitelendirilemez (Şahin Alpay (2) [GK], B. No: 2018/3007, 15/3/2018, § 53).

26. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesi çok istisnai durumlarda temel hak ve özgürlüklerden biri ile doğrudan ilgili olmayan bir şikâyeti kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin yasak kapsamına girmeden inceleyebilir. Açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsıldığı ve adil yargılama hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvencelerin anlamsız hâle geldiği çok istisnai hâllerde aslında yargılamanın sonucuna dair olan bu durumun bizatihi kendisi usule ilişkin bir güvenceye dönüşmüş olur. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin derece mahkemelerinin değerlendirmelerinin usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirip getirmediğini ve açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsılıp sarsılmadığını incelemesi yargılamanın sonucunu değerlendirdiği anlamına gelmez. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi derece mahkemelerinin delillerle ilgili değerlendirmelerine ancak açık bir keyfîlik ve adil yargılanma hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getiren bir uygulama varsa müdahale edebilecektir (Ferhat Kara [GK], B. No: 2018/15231, 4/6/2020, § 149).

27. Somut olaydaki dava, başvurucunun sürekli işçi kadrosuna geçme talebinin reddedilmesine yönelik işleme karşı açılmıştır. Davada çözüme kavuşturulması gereken temel mesele başvurucunun sürekli işçi kadrosuna geçiş şartlarını taşıyıp taşımadığıdır. Sürekli işçi kadrosuna geçmenin genel ve özel koşulları 657 sayılı Kanun'un 48. maddesinde düzenlenmiştir. Başvurucunun 676 sayılı KHK'nın 74. maddesiyle 657 sayılı Kanun'un 48. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendine eklenen (8) numaralı alt bent dışındaki şartları taşıdığına yönelik bir ihtilaf bulunmamaktadır. Tartışma konusu olan husus başvurucunun bu bentteki şartı taşıyıp taşımadığıdır. İdare Mahkemesi başvurucunun belirtilen alt bent ile getirilen şartı sağlayamadığını kabul etmiştir (benzer yöndeki karar için bkz. Sebiha Kaya, B. No: 2018/34124, 20/5/2021, § 43).

28. 657 sayılı Kanun'un 48. maddesine eklenen "Güvenlik soruşturması ve/veya arşiv

araştırması yapılmış olmak" biçimindeki alt bendin başvurucunun geçmek istediği kadro için güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılması şartı getirdiği açıktır.

29. Anılan kuralın Anayasa Mahkemesinin 24/7/2019 tarihli ve E.2018/73, K.2019/65 sayılı kararıyla iptal edilmiş olması da bu neticeyi değiştirmemektedir. Anayasa Mahkemesinin iptal kararında özel hayata saygı hakkıyla sınırlı bir inceleme yapıldığı dikkatten kaçırılmamalıdır. Anayasa Mahkemesinin söz konusu kararında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucu bireylerin kişisel verilerinin toplanmasının, işlenmesinin ve kullanılmasının kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına müdahale teşkil ettiği kabul edilerek bu müdahaleye dayanak oluşturan kanunun hukuk devleti ilkesinin gerektirdiği kriterleri karşılayıp karşılamadığı irdelenmiştir. Anayasa Mahkemesi, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması neticesinde devlet memurluğuna atanmada esas alınacak kişisel veri niteliğindeki bilgilerin alınmasına, kullanılmasına ve işlenmesine yönelik güvenceler ve temel ilkeler kanunla belirlenmeksizin bunların alınmasına ve kullanılmasına izin verilmesinin Anayasa'nın 13., 20. ve 128. maddeleriyle bağdaşmadığı sonucuna ulaşmıştır (Sebiha Kaya, § 45).

30. 657 sayılı Kanun'un 48. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendinin devlet memurluğuna girişte güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılması şartını getiren (8) numaralı alt bendinin kişisel verilerin korunması hakkı yönünden yeterli güvenceleri içermediği gerekçesiyle iptal edilmiş olmasının, yürürlükte bulunduğu dönemdeki uygulamalarına ilişkin olarak açılan davalarda bu kuralın dikkate alınmasının otomatik olarak adil yargılanma hakkını zedelediği söylenemez. Kuralın kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlalini teşkil etmesi adil yargılanma hakkını da ihlal ettiği biçiminde anlaşılamaz. Zira adil yargılanma hakkı uyuşmazlıkta uygulanacak kuralın içeriği itibarıyla adil olmasını değil uygulanma şekli itibarıyla adil olmasını garanti etmektedir. Bu açıdan iptal edilen kuralın somut olaydaki uygulanma şeklinin adil yargılanma hakkını zedeleyip zedelemediği irdelenmelidir (Sebiha Kaya, § 46).

31. Bireysel başvuruya konu kararın gerekçesinden Mahkemenin 657 sayılı Kanun'un 48. maddesine eklenen alt bentteki şartı güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırmasının olumlu sonuçlanması biçiminde yorumladığı anlaşılmaktadır.

32. Uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk kurallarının yorumlanmasında öncelikli yetkinin derece mahkemelerine ait olduğunun altı bir kez daha çizilmelidir. Anayasa Mahkemesinin kendi yorumunu derece mahkemelerininkinin yerine kaim etmesi söz konusu olamaz. Bununla birlikte derece mahkemelerinin yorumlarının etkilerinin adil yargılanma hakkıyla çelişip çelişmediğini incelemek Anayasa Mahkemesinin görevindedir. Bu bakımdan bireysel başvuru kapsamında yapılacak değerlendirmede derece mahkemelerinin söz konusu fıkranın güvenlik soruşturmasının olumlu sonuçlanmasını gerektirdiği biçimindeki yorumu veri kabul edilecektir (Sebiha Kaya, § 48).

33. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumlu sonuçlanması şartının aranmasının kuralı belli ölçüde muğlaklaştırdığı söylenebilir. Zira güvenlik soruşturmasının olumlu neticelenip neticelenmediği konusunda ulaşılacak sonucun atamaya yetkili konumda bulunan kişi veya kişilere bağlı olarak değişmesi riski bulunmaktadır. Bu da keyfî ve ayrımcı uygulamaların gelişmesine, dolayısıyla bireylerin devlete olan güvenlerinin zedelenmesine sebep olabilecektir. Bununla birlikte kuralların iyi uygulanmayabileceği hususunda oluşan şüphe tek başına kuralın öngörülemez olduğu sonucuna varılmasına haklılık kazandırmaz. Hukuk kurallarının muğlak ifadeler içermesi hukuk devletinde arzu edilir bir durum olmasa

da modern devlette bundan kaçınılması ve kuralın kapsamına giren tüm durumların kazuistik bir yöntemle önceden düzenlenmesi imkânsızdır. Dolayısıyla kuralın somut olaydaki uygulanma biçimi, diğer ifadeyle Mahkemenin somut olayda kuralın kapsamını öngörülemez biçimde genişletip genişletmediği önemli hâle gelmektedir (Sebiha Kaya, § 49).

34. Mahkemenin başvurucu hakkında yapılan güvenlik soruşturmasını olumsuz olarak nitelerken başvurucunun Bank Asyada, terör örgütü liderinin talimatı sonrasında hesap açtırdığı ve bu hesaba altın yatırdığı olgusuna dayandığı anlaşılmaktadır. Mahkeme, Yargıtayın emsal kararı uyarınca terör örgütü liderinin Bank Asyaya para yatırma talimatının bulunduğunu vurgulamıştır.

35. Mahkemenin bu yorumunun keyfî olmadığı vurgulanmalıdır. Anayasa'ya ve 657 sayılı Kanun'a göre devlete sadakat yükümlülüğü devlet memurlarının temel ödevlerindendir. Bu sebeple bir kimse hakkında yapılan güvenlik soruşturması sonucunda bu kişinin devlete sadakatinden kuşkulanılmasını haklı gösterecek ölçüde tespitlerin elde edilmesi hâlinde güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak nitelenmesi makul karşılanabilir. Olağanüstü hâl ilan edilmesine neden olan olaylar ve olağanüstü hâl döneminde alınan tedbirlerin amacı gözetildiğinde bir kimsenin terör örgütleriyle bağlantısının bulunduğunun tespit edilmesi durumunda bu kişinin devlete sadakatinden kuşkulanılmasını gerektiren haklı nedenlerin var olduğu sonucuna ulaşılması keyfî bir yargı olmaz (Sebiha Kaya, § 52).

36. Buna karşılık kişinin devlete sadakat göstermeyeceğine yönelik kuşku kişisel değerlendirme ve kanaatlere değil somut ve maddi tespitlere dayanmalıdır. Bu çerçevede güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucu elde edilen verilerin somut olmaması hâlinde bunlara dayanılarak güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak nitelenmesi keyfîliğe yol açabilir ve kuralın uygulanmasını öngörülebilir olmaktan çıkarabilir. Bu açıdan somut olayda başvurucu hakkında yapılan tespitler gözetildiğinde atamasının iptal edilmesinin başvurucu açısından öngörülebilir olup olmadığı ve kamu makamlarının yorumlarının keyfîlik taşıyıp taşımadığı değerlendirilmelidir (Sebiha Kaya, § 53).

37. Başvurucunun güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak nitelendirilmesine yol açan tespitlerin bir kısmı başvurucunun şahsına değil eşine ilişkindir. İdarenin başvurucunun eşine ilişkin olarak dayandığı olgular, başvurucunun eşinin ByLock kullanıcısı olması, 672 sayılı KHK ile kamu görevinden ihraç edilmiş bulunması, Bank Asyada hesabının bulunması ve hakkında ağır ceza mahkemesi nezdinde ceza davası açılmış bulunmasıdır.

38. Hukuk devletinde bir kimsenin başkalarının fiillerinden sorumlu tutulması -kanunda öngörülen- çok istisnai hâller dışında kabul edilemez. Çağdaş hukuk sistemleri bireyin özerkliğini esas alarak ona haklar bahşetmekte ve sorumluluklar yüklemektedir. Bir kimsenin hukuken ve fiilen davranışlarını kontrol etme gücü ve yükümlülüğünü haiz olmadığı başka bir bireyin fiillerden dolayı kamu otoritelerinin yaptırımına maruz kalması bireysel özerklik düşüncesiyle bağdaşmamaktadır (Sebiha Kaya, § 54).

39. Bununla birlikte somut olayda Mahkemenin başvurucunun eşi ile ilgili olguya dayanmadığı görülmektedir. Mahkeme kararında başvurucunun şahsıyla ilgili tespitler ön plana çıkarılarak değerlendirme yapılmıştır. Anayasa Mahkemesi başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediğini idarenin işlem tesis ederkenki gerekçesinden ziyade derece mahkemelerinin gerekçesi üzerinden gerçekleştirir. Olayda Mahkemenin başvurucunun eşiyle ilgili olguyu gerekçesinin dışında tuttuğu gözetildiğinde bu olguyla ilgili olarak Anayasa Mahkemesinin bir değerlendirme yapmasına gerek bulunmamaktadır.

40. Terör örgütü liderinin talimatı üzerine hesabı bulunmayan bankada hesap açtırılması ve bu hesaba altın yatırılması anayasal düzene sadakati hususunda kamu makamlarında kuşku oluşması kabul edilebilir bir durumdur. Bu hâle uyan bir kimsenin memuriyete alınmamasının bu kişi açısından öngörülebilir olduğu söylenebilir. Öte yandan kamu makamlarının soyut bilgiler içeren bir istihbarat raporundan hareket etmediği gözlemlenmektedir. Aksine başvurucunun hesap açtırdığına ve eğitim kurumunda çalıştığına ilişkin olarak somut tespitler yer almaktadır. Başvurucunun karşı argümanları ileri sürme imkânına sahip olmasına rağmen bu tespite karşı bir itiraz öne sürmediği gözetildiğinde Mahkemenin başvurucunun güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanması olarak yorumlamasında herhangi bir keyfîlik veya bariz takdir hatası bulunmamaktadır.

41. Tüm bu hususlar gözetildiğinde başvurucunun güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak kabul edilmesinin keyfî ve temelsiz olmadığı, bu nedenle başvurucunun iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu değerlendirilmiştir. Dolayısıyla başvurucunun şikâyetinin açıkça dayanaktan yoksun olduğu kanaatine varılmıştır.

42. Açıklanan nedenlerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 11/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ TAŞ VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/6915 | Karar tarihi: 11.07.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/6915

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ TAŞ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/6915)

Karar Tarihi: 11/7/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mücahit AYDIN

Başvurucular : 1. Ali TAŞ

2. Levent SAĞLAM

3. Enver SEZGİN

Başvurucu Vekili : Av. Emir Han KIR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, telefonla görüşme gününün öğrenim gören çocuklarla görüşmeyi sağlayacak şekilde belirlenmesi talebinin reddedilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurular, süresi içinde yapılmıştır. Başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Talepte bulunan ve ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir. 2020/12606 ve 2020/8502 numaralı başvuruların 2020/6915 numaralı başvuru ile birleştirilmesine karar verilmesi gerekir. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvurular ile benzer nitelikte olan Yeliz Erten (B. No: 2020/99, 11/3/2021) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu

çerçevede mahpusların telefonla görüşme gününün öğrenim gören çocuklarıyla görüşmeyi sağlayacak şekilde belirlenmesine yönelik taleplerinin değerlendirilmesinde çocuğun üstün yararının aile ilişkinlerinin devamlılığının sağlanması bağlamında dikkate alınması gerektiği, somut ve yeterli gerekçe sunulmaksızın bu yöndeki taleplerin karşılanmamasının devletten beklenen pozitif yükümlülüklere aykırı olduğu gerekçesiyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Somut başvurularda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

3. Başvurucular ihlalin tespiti ile lehlerine tazminata karar verilmesini talep etmişlerdir. Başvurucuların ceza infaz kurumundan tahliye edildikleri gözetildiğinde ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuların her birine manevi zararları karşılığında net 18.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. Talepte bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

C. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

D. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Başvuruculara net 18.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. 9.900 TL vekâlet ücretinin başvurucu Enver Sezgin'e ÖDENMESİNE, 446,90 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucu Ali Taş'a ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için Eskişehir 1. İnfaz Hâkimliği (E.2020/447, K.2020/551; E.2019/2532, K.2020/2), Ereğli (Konya) İnfaz Hâkimliği (E.2020/2, K.2020/9), Eskişehir 1. Ağır Ceza Mahkemesi (2020/88 D.İş; 2020/601 D.İş) ve Ereğli (Konya) Ağır Ceza Mahkemesi (2020/183 D.İş) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MURAT ALTINDAĞ

B. No: 2020/18961 | Karar tarihi: 11.07.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/18961

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MURAT ALTINDAĞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/18961)

Karar Tarihi: 11/7/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Murat ALTINDAĞ

Vekili : Av. Vedat GÜLEÇ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasının esası incelenmeden reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Diyarbakır Kayapınar Belediyesine bağlı taşeron firmada işçi olarak çalışmakta iken iş akdinin fesih edilmesi üzerine işe iade davası açmıştır. Yerel mahkeme, 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'de (667 sayılı KHK) yer alan devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunan kişilere ait listede başvurucunun da adının geçtiği, hakkında terör propagandası yapma suçundan ceza davası açıldığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir.

3. İstinaf mahkemesi, iş sözleşmesinin feshinin asıl işverenin yazısı ile istendiğini, bu talep karşısında alt işverenin başka türlü hareket etme seçeneği bulunmadığının, fesih tarihi itibarıyla alt işveren açısından feshin zorunlu hâle gelmiş olması sebebi ile feshin geçerli

nedenle yapıldığının kabulü gerektiğinden istinaf talebinin reddine hükmetmiştir.

4. Başvurucu, nihai hükmü 30/3/2020 tarihinde öğrendikten sonra 24/6/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. COVID-19 pandemisi nedeniyle bireysel başvuru süresinin 13/3/2020 ile 15/6/2020 tarihleri arasında durduğu dikkate alındığında başvurunun süresinde yapıldığı değerlendirilmiştir. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

5. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

6. Başvuruya konu olayda, istinaf mahkemesince yerel mahkemeden farklı bir gerekçeyle davanın reddine karar verildiği anlaşılmış olup başvurucunun iddialarının istinaf mahkemesi kararı dikkate alınarak değerlendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

7. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Berrin Baran Eker ([GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020) kararında, asıl işverenin başvurucu hakkındaki değerlendirmesinin objektif ve makul dayanakları olup olmadığı, dolayısıyla geçerli feshin koşullarının oluşup oluşmadığı mahkemelerce incelenmeden asıl işverenin şüphesine bağlı kalınması nedeniyle mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu nedenle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkeme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

8. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması, 40.000 TL maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda, tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için

yeniden yargılama yapılmak amacıyla Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesine (E.2009/955, K.2020/155) iletilmek üzere Diyarbakır 6. İş Mahkemesine (E.2017/1139, K.2018/679) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SERPİL ŞENTÜRK

B. No: 2020/22924 | Karar tarihi: 11.07.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/22924

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SERPİL ŞENTÜRK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/22924)

Karar Tarihi: 11/7/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Ferhat YILDIZ

Başvurucu : Serpil ŞENTÜRK

Vekili : Av. Nazlı ÇUBUKLU SAYGILI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; işveren ile arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvuruya konu olayların meydana geldiği süreçteki olağanüstü hâl (OHAL) koşullarına, OHAL ilanına ve uygulanan tedbirlere ilişkin genel bilgiler için bkz. C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, §§ 10-18; Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, §§ 10-18.

3. Başvurucu, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (Kurum) bünyesinde hizmet alım sözleşmesi kapsamında iş gören özel bir şirkette (işveren) taşeron işçi olarak çalışmaktadır. Kurum tarafından başvurucunun terör örgütü ile irtibat veya iltisak içinde olduğu yönünde işverene bildirimde bulunulmuştur. İşveren, güven ilişkisinin zedelendiği gerekçesiyle başvurucunun iş sözleşmesini feshetmiştir.

4. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespiti ve işe iade talebiyle 29/11/2017 tarihinde Ankara

14. İş Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkeme 22/6/2018 tarihinde davanın kabulüne karar vermiştir. Kararda, başvurucunun Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) ile irtibat ve iltisakını ispatlayan bir delil elde edilemediği vurgulanmıştır. Anılan karara karşı yapılan istinaf başvurusu Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 5. Hukuk Dairesi (İstinaf Mahkemesi) tarafından kabul edilmiş ve mahkeme kararının kaldırılmasına karar verilmiştir. Kararda Mahkemece eksik incelemeyle karar verildiği, ilgili idari birimlerden başvurucu hakkındaki delillerin araştırılması gerektiği ifade edilmiştir.

5. Mahkeme 27/1/2020 tarihinde yeniden davanın kabulüne karar vermiştir. Kararda başvurucu hakkında Bylock isimli kriptolu haberleşme programının olduğu iddiasıyla Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından gerçekleştirilen soruşturma sonucunda, Bylock kullanıldığı tespit edilen telefon hatlarının sözleşmeleri üzerindeki imzaların başvurucuya ait olmadığından kovuşturmaya yer olmadığına dair karar (KYOK) verildiği bilgilerine yer verilmiştir. Kararda sonuç olarak Bylock kullanıldığı tespit edilen telefon hattı sözleşmelerindeki imzaların başvurucuya ait olmaması ve anılan soruşturmanın fesih tarihinden sonra başlatılması nedenleriyle feshin geçersiz olduğu ifade edilmiştir.

6. Söz konusu karara karşı yapılan istinaf başvurusu üzerine İstinaf Mahkemesi 1/7/2020 tarihinde istinaf başvurusunun kabulüne, mahkeme kararının kaldırılmasına ve davanın kesin olarak reddine karar vermiştir. Kararda; işverene başvurucunun terör örgütü ile irtibatlı olabileceği bilgisinin verildiği, bu itibarla taraflar arasındaki güven ilişkisinin zedelendiği, dolayısıyla iş akdinin devamının işverenden beklenemeyeceği, başvurucu hakkında sonradan gelişen sürecin feshe bir etkisinin bulunmayacağı vurgulanmıştır.

7. Başvurucu, nihai hükmü 28/7/2020 tarihinde öğrendikten sonra 14/8/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu; iş akdi feshedilirken hiçbir gerekçe gösterilmediğini, hakkında gerçekleştirilen soruşturma sonucunda kesin olarak Bylock yüklü olan hatları kullanmadığının anlaşıldığını ve KYOK kararı verildiğini ifade etmiştir. Hakkında gerçekleştirilen fişleme nedeniyle özel hayatın gizliliği ilkesinin, hakkında hiçbir suç isnadı bulunmadan iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin, yargılamanın 3 yıl sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

10. Bakanlık görüşünde; süreçte verilen kararlara, konuyla alakalı içtihada ve yargılamaların tarafı olan işveren tarafından sunulan görüş ile ilgili belgelere yer verilmiştir. Ayrıca başvuruya konu olan kararın OHAL döneminde alınması nedeniyle inceleme esnasında Anayasa'nın 15. maddesinin de dikkate alınmasının faydalı olacağı ifade edilmiştir. Başvurucunun Bakanlık görüşüne karşı beyanında, başvuru dilekçesinde yer verilen hususlar tekrar edilmiştir.

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

11. 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a 25/7/2018 tarihinde eklenen geçici ikinci maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi ve yargı kararlarının geç

veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Tazminat Komisyonu tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

12. Bu defa 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı İcra ve İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 40. maddesi ile 6384 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesinin birinci fıkrasında yer alan tarih 9/3/2023 olarak değiştirilmiş ve 9/3/2023 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan bireysel başvuruların, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Tazminat Komisyonu tarafından inceleneceği düzenlenmiştir.

13. Anayasa Mahkemesi Ferat Yüksel (B. No: 2014/13828, 12/9/2018) kararında; ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir.

14. Mevcut başvurularda da söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

15. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Özel Hayata Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

16. Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesine yönelik işlem, özel hayata saygı hakkının otomatik olarak uygulanabilirliğini sağlamamakla birlikte mevcut başvuruda mesleki hayata yönelik müdahalenin başvurucunun özel hayatına ciddi şekilde etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı değerlendirildiğinden başvuru özel hayata saygı hakkı yönünden uygulanabilir bulunmuş ve bu kapsamda incelenmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. C.A. (3), §§ 97-101; Ayla Demir İşat, §§ 106-110).

17. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

18. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 187-191). Olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemde alınan tedbiri konu edinen somut başvuruda Anayasa'nın 15. maddesi maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimi dikkate alınacaktır (Mustafa Önal, B. No: 2018/9808, 9/2/2022, § 14).

19. Anayasa'nın 15. maddesine göre yapılacak inceleme; müdahalenin Anayasa'daki çekirdek haklarla ilgili olup olmadığı, anılan maddenin ikinci fıkrasında sayılan hak ve özgürlüklere dokunup dokunmadığı, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırılık

teşkil edip etmediği ve durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının tespitiyle sınırlı olacaktır (Ayla Demir İşat, § 146).

20. Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında özel hayata saygı hakkı yer almamaktadır. Ayrıca somut olaydaki tedbirin milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir yükümlülüğe aykırı olduğu da saptanmamıştır (Ayla Demir İşat, §§ 147, 148). Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacak son inceleme, müdahalenin durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının belirlenmesine ilişkin olacaktır.

21. Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesine ilişkin tedbirin ve bu kapsamda derece mahkemelerince sonuca bağlanan uyuşmazlığın Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında durumun gerektirdiği ölçüde olduğunun söylenebilmesi için öncelikle keyfî olmaması gerekir. Diğer taraftan söz konusu tedbirin ölçülü olup olmadığı değerlendirilirken elbette ülkemizde OHAL ilanına sebebiyet veren durumun özellikleri ve OHAL ilanı sonrasında ortaya çıkan koşullar dikkate alınmalıdır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 349).

22. Ancak işçi tarafından sadakat yükümlülüğünün ihlal edildiği, dolayısıyla işçi ve işveren arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak alınacak tedbirler bakımından basit bir şüphenin yeterli olmayacağı, bu durumun somut olgularla desteklenmesi gerektiği açıktır. Gerek işveren gerekse yargı organları tarafından açıklanan nedenlerin işveren ile işçi arasındaki güven ilişkisinin zedelendiğini ortaya koyacak ve ikna edecek yeterlilikte olması gerekir (C.A. (3), § 125; Ayla Demir İşat, § 133).

23. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenmese de Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere (benzer yöndeki Yargıtay kararları için bkz. C.A. (3), §§ 46-56; Ayla Demir İşat, §§ 52-62) şüphenin işçinin kişiliğinden kaynaklanan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir. Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı bir şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir (Delil Metin, B. No: 2019/1419, 18/1/2023, § 32).

24. Öte yandan 667 sayılı KHK dayanak alınarak uygulanan somut tedbirin başvurucu üzerinde doğuracağı etki de gözönüne alındığında özellikle yargılama sürecinde devletten beklenen yükümlülüklerin OHAL koşullarında da yerine getirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Bu anlamda takdir yetkisinin öngörülen sınırlar dâhilinde kullanılması ve nedenlerinin ikna edici şekilde ortaya konulması OHAL koşullarında da yerine getirilmesi gereken yükümlülüklerdendir. Dolayısıyla terör örgütleriyle irtibatı ya da iltisakı olduğu konusunda çalışandan duyulan şüphenin ciddi, güçlü ve objektif olduğuna ilişkin ikna edici gerekçeler ortaya konulmaması halinde alınan tedbirin Anayasa'nın 15. maddesi bağlamında da söz konusu yükümlülüklere uygun olmadığı değerlendirilebilecektir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ayla Demir İşat, § 161).

25. Özel hayata saygı hakkı, üçüncü kişiler tarafından da olsa hakkın öngördüğü güvencelere keyfî şekilde müdahale edilmesini yasaklamaktadır. Öngörülen yükümlülüklerin yerine getirilmesi, kişilerin kendilerinin, ailelerinin geleceğini ve itibarını etkileyen mesleki hayata yönelik tedbirlerin keyfî olmaması, bu kapsamda doğan uyuşmazlıkların özel hayata saygı hakkının gereklilikleri bağlamında çözümlenmesi olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde de geçerli olan temel güvencelerdir (Ayla Demir İşat, § 150). Öte yandan darbe teşebbüsü ve terör örgütlerinin özellikleri gözönüne alındığında devletin ve kişilerin güvenliği ile kamu düzeninin korunması amacıyla yasal düzenlemeler yapılmasının

ve sakıncalı görülen kişilerin mesleklerinden uzaklaştırılmasına yönelik işlemler tesis edilmesinin gerçek bir ihtiyaçtan kaynaklandığı açıktır. Ancak söz konusu tedbirlerin muhataplarının sakıncalı olduğu değerlendirilen kişilerden olması ve alınan tedbirlerin durumun gerektirdiği ölçüde olması gerekir (Ayla Demir İşat, § 159). Ayrıca belirtildiği üzere temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin süresi, kapsamı ve ağırlığı ölçülülüğün belirlenmesinde dikkate alınması; kişilerin ölçüsüz veya keyfî müdahalelere karşı koyabilecekleri usule ilişkin güvencelerden yararlandırılması gerekir (Ayla Demir İşat, § 160).

26. Somut olaydaki feshin gerekçesi, devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen FETÖ/PDY ile irtibatı veya iltisakı olduğu konusunda başvurucudan duyulan şüphe ve bu şüphe nedeniyle güven ilişkisinin ortadan kalkmasıdır.

27. Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesinin nedeni FETÖ/PDY ile irtibatlı veya iltisaklı olması olarak gösterilmiştir. Bununla birlikte Mahkemece başvurucu hakkında Bylock kullanıcısı olduğundan bahisle gerçekleştirilen bir soruşturmaya ve bu soruşturma sonucunda verilen KYOK kararına dayanılmış ve davanın kabulüne karar verilmiştir (bkz. § 5). İstinaf Mahkemesince ise anılan soruşturmaya değinilmeden, başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatlı olabileceğinin işverene bildirilmesinin geçerli fesih için yeterli olduğu, sonradan ortaya çıkan gelişmelerin bu durumu etkilemeyeceği vurgulanmıştır. İstinaf Mahkemesince başvurucu hakkında somut delillere değinilmediği, Kurum tarafından şüpheli olduğunun bildirilmesinin yeterli bulunduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla FETÖ/PDY ile irtibatı ya da iltisakı olduğu konusunda başvurucudan duyulan şüphenin ciddi, güçlü ve objektif olduğuna ilişkin ikna edici gerekçeler ortaya konulmadan alınan tedbirin söz konusu yükümlülüklere uygun olmadığı değerlendirilmektedir.

28. Bu itibarla öngörülen güvencelere uygun şekilde gerçekleştirilmeyen müdahalenin durumun gerektirdiği ölçüyü koruduğu söylenemeyecektir.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurucu hakkında alınan ve Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen özel hayata saygı hakkına etki eden tedbirin OHAL döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlere uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.

III. GİDERİM

30. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılması ve 79.000 TL maddi ve 20.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

31. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

32. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 5. Hukuk Dairesine (E.2020/1063, K.2020/1571) iletilmek üzere Ankara 14. İş Mahkemesine (E.2019/169, K.2020/110) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.346,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

VEJDİ TANRIKULU

B. No: 2020/23477 | Karar tarihi: 11.07.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/23477

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

VEJDİ TANRIKULU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/23477)

Karar Tarihi: 11/7/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Ferhat YILDIZ

Başvurucu : Vejdi TANRIKULU

Vekili : Av. Özcan GÜZEL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; işveren ile arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvuruya konu olayların meydana geldiği süreçteki olağanüstü hâl (OHAL) koşullarına, OHAL ilanına ve uygulanan tedbirlere ilişkin genel bilgiler için bkz. C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, §§ 10-18; Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, §§ 10-18.

3. Başvurucu, Kayapınar Belediyesi (Belediye) bünyesinde hizmet alım sözleşmesi kapsamında iş gören özel bir şirkette (işveren) taşeron işçi olarak çalışmaktadır. Belediye tarafından başvurucunun terör örgütü ile irtibat veya iltisak içinde olduğu yönünde işverene bildirimde bulunulmuştur. İşveren, güven ilişkisinin zedelendiği gerekçesiyle 24/1/2017 tarihinde başvurucunun iş sözleşmesini feshetmiştir.

4. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespiti ve işe iade talebiyle 3/2/2017 tarihinde

Diyarbakır 3. İş Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkeme 21/6/2017 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararda, işverenin iş sözleşmesini başvurucu hakkında terör örgütü ile irtibatlı ya da iltisaklı olabileceği hususunda şüphenin bulunduğunu belirterek 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin (667 sayılı KHK) 4. maddesi kapsamında gerçekleştirildiğini belirtmiştir. Kararda ayrıca başvurucunun hakkında soruşturma veya idari tahkikat olup olmadığının araştırılması talebinin, feshin doğrudan 667 sayılı KHK'ya dayanılarak gerçekleştirilmesi nedeniyle dosyaya yenilik katmayacağı ifade edilmiştir.

5. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesi (İstinaf Mahkemesi) 5/10/2017 tarihinde ilk derece mahkemesi kararının usul ve esas yönünden hukuka uygun bulunduğunu belirterek istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermiştir. Yargıtay 22. Hukuk Dairesi 25/4/2018 tarihinde başvurucunun temyiz talebinin kabulü ile İstinaf Mahkemesi kararının bozulmasına karar verilmiştir. Kararda ilk derece mahkemesince eksik inceleme sonucunda karar verildiği, başvurucu hakkında hangi bilgi ve belgelerin feshe gerekçe yapıldığına yönelik araştırma yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

6. Mahkeme 17/7/2019 tarihinde davanın yeniden reddine karar vermiştir. Kararda ilgili birimlere yazılan müzekkere cevaplarına göre başvurucunun herhangi bir terör örgütüyle bağlantısı olduğuna dair herhangi bir bilgi veya bulguya rastlanılmadığı vurgulanmış ve bozma öncesi karardaki gerekçeler aynı şekilde tekrar edilmiştir. Kararda ayrıca başvurucunun hakkında soruşturma veya idari tahkikat olup olmadığının araştırılması talebinin, feshin doğrudan 667 sayılı KHK'ya dayanılarak gerçekleştirilmesi nedeniyle dosyaya yenilik katmayacağı tıpkı bozma öncesi karardaki gibi ifade edilmiştir.

7. İstinaf Mahkemesi 15/1/2020 tarihinde ilk derece mahkemesi kararına karşı Yargıtaya temyiz başvurusunda bulunabileceğini belirterek dosyanın Yargıtaya gönderilmek üzere Mahkemeye iadesine karar vermiştir. Yargıtay 22. Hukuk Dairesi ise 10/6/2020 tarihinde Mahkeme kararının usul ve kanuna uygun bulunduğundan bahisle onanmasına karar vermiştir.

8. Başvurucu, nihai hükmü 8/7/2020 tarihinde öğrendikten sonra 21/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu; iş akdinin KHK ile feshedilmesi, hiçbir araştırma yapılmadan bir KHK ile terör örgütü üyesi olarak suçlanıp mahkûm edilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının tüm güvencelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu iş akdinin fişleme niteliğindeki bilgilere dayanılarak feshedilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin, mülkiyet hakkının ve özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

11. Bakanlık görüşünde; başvurucu tarafından ileri sürülen iddiaların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığının, yapılacak kabul edilebilirlik incelemesinde dikkate alınmasının faydalı olacağı belirtilmiştir. Ayrıca başvuruya konu olan kararın OHAL döneminde alınması nedeniyle inceleme esnasında Anayasa'nın 15. maddesinin de dikkate alınmasının faydalı olacağı ifade edilmiştir. Bakanlık görüşünde son olarak adil yargılanma hakkı ile özel hayata saygı hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken yukarıda yer verilen

Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihatları ve somut olayın kendine özgü koşulları dikkate alınarak bir inceleme yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

12. Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesine yönelik işlem, özel hayata saygı hakkının otomatik olarak uygulanabilirliğini sağlamamakla birlikte mevcut başvuruda mesleki hayata yönelik müdahalenin başvurucunun özel hayatına ciddi şekilde etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı değerlendirildiğinden başvuru özel hayata saygı hakkı yönünden uygulanabilir bulunmuş ve bu kapsamda incelenmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. C.A. (3), §§ 97-101; Ayla Demir İşat, §§ 106-110).

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 187-191). Olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemde alınan tedbiri konu edinen somut başvuruda Anayasa'nın 15. maddesi maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimi dikkate alınacaktır (Mustafa Önal, B. No: 2018/9808, 9/2/2022, § 14).

15. Anayasa'nın 15. maddesine göre yapılacak inceleme; müdahalenin Anayasa'daki çekirdek haklarla ilgili olup olmadığı, anılan maddenin ikinci fıkrasında sayılan hak ve özgürlüklere dokunup dokunmadığı, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırılık teşkil edip etmediği ve durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının tespitiyle sınırlı olacaktır (Ayla Demir İşat, § 146).

16. Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında özel hayata saygı hakkı yer almamaktadır. Ayrıca somut olaydaki tedbirin milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir yükümlülüğe aykırı olduğu da saptanmamıştır (Ayla Demir İşat, §§ 147, 148). Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacak son inceleme, müdahalenin durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının belirlenmesine ilişkin olacaktır.

17. Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesine ilişkin tedbirin ve bu kapsamda derece mahkemelerince sonuca bağlanan uyuşmazlığın Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında durumun gerektirdiği ölçüde olduğunun söylenebilmesi için öncelikle keyfî olmaması gerekir. Diğer taraftan söz konusu tedbirin ölçülü olup olmadığı değerlendirilirken elbette ülkemizde OHAL ilanına sebebiyet veren durumun özellikleri ve OHAL ilanı sonrasında ortaya çıkan koşullar dikkate alınmalıdır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 349).

18. Ancak işçi tarafından sadakat yükümlülüğünün ihlal edildiği, dolayısıyla işçi ve işveren arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak alınacak tedbirler bakımından basit bir şüphenin yeterli olmayacağı, bu durumun somut olgularla desteklenmesi gerektiği açıktır. Gerek işveren gerekse yargı organları tarafından açıklanan nedenlerin işveren ile işçi arasındaki güven ilişkisinin zedelendiğini ortaya koyacak ve ikna edecek yeterlilikte olması gerekir (C.A. (3), § 125; Ayla Demir İşat, § 133).

19. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenmese de Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere (benzer yöndeki Yargıtay kararları için bkz. C.A. (3), §§ 46-56; Ayla Demir İşat, §§ 52-62) şüphenin işçinin kişiliğinden kaynaklanan bir sebebe dayanması, bu sebebin

de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir. Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı bir şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir (Delil Metin, B. No: 2019/1419, 18/1/2023, § 32).

20. Öte yandan 667 sayılı KHK dayanak alınarak uygulanan somut tedbirin başvurucu üzerinde doğuracağı etki de gözönüne alındığında özellikle yargılama sürecinde devletten beklenen yükümlülüklerin OHAL koşullarında da yerine getirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Bu anlamda takdir yetkisinin öngörülen sınırlar dâhilinde kullanılması ve nedenlerinin ikna edici şekilde ortaya konulması OHAL koşullarında da yerine getirilmesi gereken yükümlülüklerdendir. Dolayısıyla terör örgütleriyle irtibatı ya da iltisakı olduğu konusunda çalışandan duyulan şüphenin ciddi, güçlü ve objektif olduğuna ilişkin ikna edici gerekçeler ortaya konulmaması hâlinde alınan tedbirin Anayasa'nın 15. maddesi bağlamında da söz konusu yükümlülüklere uygun olmadığı değerlendirilebilecektir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ayla Demir İşat, § 161).

21. Özel hayata saygı hakkı, üçüncü kişiler tarafından da olsa hakkın öngördüğü güvencelere keyfî şekilde müdahale edilmesini yasaklamaktadır. Öngörülen yükümlülüklerin yerine getirilmesi, kişilerin kendilerinin, ailelerinin geleceğini ve itibarını etkileyen mesleki hayata yönelik tedbirlerin keyfî olmaması, bu kapsamda doğan uyuşmazlıkların özel hayata saygı hakkının gereklilikleri bağlamında çözümlenmesi olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde de geçerli olan temel güvencelerdir (Ayla Demir İşat, § 150). Öte yandan darbe teşebbüsü ve terör örgütlerinin özellikleri gözönüne alındığında devletin ve kişilerin güvenliği ile kamu düzeninin korunması amacıyla yasal düzenlemeler yapılmasının ve sakıncalı görülen kişilerin mesleklerinden uzaklaştırılmasına yönelik işlemler tesis edilmesinin gerçek bir ihtiyaçtan kaynaklandığı açıktır. Ancak söz konusu tedbirlerin muhataplarının sakıncalı olduğu değerlendirilen kişilerden olması ve alınan tedbirlerin durumun gerektirdiği ölçüde olması gerekir (Ayla Demir İşat, § 159). Ayrıca belirtildiği üzere temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin süresi, kapsamı ve ağırlığı ölçülülüğün belirlenmesinde dikkate alınması; kişilerin ölçüsüz veya keyfî müdahalelere karşı koyabilecekleri usule ilişkin güvencelerden yararlandırılması gerekir (Ayla Demir İşat, § 160).

22. Somut olaydaki feshin gerekçesi terör örgütü ile irtibatı veya iltisakı olduğu konusunda başvurucudan duyulan şüphe ve bu şüphe nedeniyle güven ilişkinin ortadan kalkmasıdır. Davanın reddine karar veren Mahkemenin bunun dışında bir gerekçe ortaya koyamadığı anlaşılmaktadır. Bozma sonrası gerçekleştirilen yargılama sırasında ise Mahkemece, başvurucu hakkında herhangi bir terör örgütüyle bağlantısı olduğuna dair bilgi veya belgeye rastlanılmadığı açıkça ifade edilmiştir.

23. Başvurucunun hakkında hiçbir soruşturma veya kovuşturma olmadığının Mahkemece tespit edilmesine rağmen terör örgütü ile irtibatı ya da iltisakı olduğu konusunda başvurucudan duyulan şüphenin ciddi, güçlü ve objektif olduğuna ilişkin ikna edici gerekçeler ortaya konulmadan alınan tedbirin söz konusu yükümlülüklere uygun olmadığı değerlendirilmektedir. Bu itibarla öngörülen güvencelere uygun şekilde gerçekleştirilmeyen tedbirin durumun gerektirdiği ölçüyü koruduğu söylenemeyecektir.

24. Açıklanan gerekçelerle başvurucu hakkında alınan ve Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen özel hayata saygı hakkına etki eden tedbirin OHAL döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15.

maddesindeki ölçütlere uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.

III. GİDERİM

25. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılması ve toplam 1.000.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

26. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

27. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 3. İş Mahkemesine (E.2018/393, K. 2019/807) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.346,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HAKAN YIKILMAZ

B. No: 2020/24117 | Karar tarihi: 11.07.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/24117

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HAKAN YIKILMAZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/24117)

Karar Tarihi: 11/7/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Hakan YIKILMAZ

Vekili : Av. Sadi KAYABAŞI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlandığı gerekçesiyle infaz koruma memurluğu görevine başlatılmama işlemine karşı açılan iptal davasında, hukuk kurallarının öngörülemez biçimde yorumlanarak davanın reddedilmesi nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ve mahkûmiyet kararı bulunmamasına rağmen göreve başlatılmama nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 16/7/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda

bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. 25/2/1989 doğumlu olan başvurucu, Bandırma Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonuna bağlı Ceza İnfaz Kurumlarına (1 No.lu ve 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu) yerleştirilmek üzere yapılan infaz ve koruma memuru sınavına katılarak görev yapmaya hak kazanmıştır.

7. Başvurucu hakkında 12/4/2000 tarihli ve 24018 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) 11. ve 12. maddeleri uyarınca güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yaptırılmıştır. Yönetmelik'in 15. maddesine göre yapılan değerlendirme sonucunda güvenlik soruşturması olumsuz olduğu sonucuna varılmış ve başvurucunun ataması gerçekleştirilmemiştir.

8. Başvurucu söz konusu işlemin iptali istemiyle 11/11/2016 tarihinde dava açmıştır.

9. Balıkesir İdare Mahkemesi 18/11/2016 tarihinde yetki yönünden davayı reddetmiştir. Kararda, dava dosyasını görmeye yetkili yerin Ankara İdare Mahkemesi olduğu belirtilmiştir.

10. Ankara 1. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 8/12/2016 tarihinde davayı yetki yönünden reddetmiş ve yetkili mahkemenin belirlenmesi için dava dosyasını Danıştaya göndermiştir.

11. Danıştay Onikinci Dava Dairesi (Danıştay) 15/6/2017 tarihinde, davanın görüm ve çözümünde Ankara İdare Mahkemesinin yetkili olduğuna karar vermiştir.

12. Mahkeme 17/10/2018 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararda, başvurucunun kemik kırığı oluşacak şekilde yaralama suçundan adli para cezasına çevrilen hapis cezası aldığı ve bu ceza hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına yer olmadığı kararı verildiği ifade edilmiştir. Öte yandan yine başvurucunun hakaret suçundan hapis cezası ile cezalandırıldığı ve cezanın ertelendiği belirtilmiştir. Söz konusu cezaların Yönetmelik hükümleri doğrultusunda değerlendirilmesi sonucunda güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak sonuçlandığına kanaat getirilmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Dava dosyasının incelenmesinden; Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün 29.03.2016 tarih ve E. 888/39654 sayılı yazıları ile Bandırma Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonuna bağlı Ceza İnfaz Kurumlarına (1 nolu ve 2 nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu) yerleştirilmek üzere 80 Erkek Sözleşmeli İnfaz ve Koruma Memuru sınavı verildiği, davacının bu sınavda 83. Sırada 3. yedek olarak başarılı olduğu, bu sınavda birinci olan kişinin feragat etmesi sonrasında sıralamaya geçilip geçilemeyeceği konusunda Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünden görüş sorulduğu, geçileceğinin bildirilmesi üzerine Komisyon tarafından davacıdan gerekli belgelerin talep edildiği, davacı ile ilgili olarak Bursa Valiliği İl Emniyet Müdürlüğünce güvenlik soruşturması yapıldığı, davacının sabıka kaydında, Bursa 7. Asliye Ceza Mahkemesinin 2012/1367, 2012/1655 sayılı kararıyla kemik kırığı oluşacak şekilde yaralama suçundan 5 ay 25 gün hapis cezası karşılığı toplam 3.500,00 TL adli para cezası ile cezalandırıldığı ve Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılmasına Yer Olmadığına karar verildiği, Bursa 10. Asliye Ceza Mahkemesinin E:2010/1138, K:2010/2161 sayılı kararı ile hakaret suçundan 25 gün hapis cezası ile cezalandırıldığı ve işbu cezanın ertelendiği, bu hususların atamaya engel bir durum olup olmadığı konusunda Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüne

görüş sorulduğu, bu görüş doğrultusunda güvenlik soruşturması ile ilgili olarak bir komisyon oluşturulduğu, bu komisyon tarafından güvenlik soruşturmasının olumsuz olduğu yönünde karar alındığı ve davacının Sözleşmeli İnfaz ve Koruma Memuru olarak yerleştirilmesinin uygun olmayacağı yönünde alınan kararın Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüne gönderildiği ve davacının atamasının yapılmadığı, bu işlemin iptali ile özlük haklarının tazminine karar verilmesi istemiyle bakılmakta olan davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

Uyuşmazlıkta, davacı hakkında, yaralama suçundan 5 ay 25 gün hapis cezası karşılığı toplam 3.500,00 TL adli para cezası ile cezalandırıldığı ve Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılmasına Yer Olmadığına dair karar ile hakaret suçundan verilen 25 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına ve işbu cezanın ertelenmesine ilişkin karar yukarıda aktarılan mevzuat doğrultusunda değerlendirilerek, Adalet Bakanlığı Memur Sınav, Atama ve Nakil Yönetmeliği'nin 6. maddesinin 5/d bendinde belirtilen 'Güvenlik soruşturması olumlu sonuçlanmak' koşulunu taşımadığı hakkında yapılan güvenlik soruşturması sonucunda tespit edilen davacının, atamasının yapılmamasına ilişkin dava konusu işlemlerde mevzuata aykırılık görülmemiştir."

13. Başvurucu karara karşı 28/12/2018 tarihinde istinaf yoluna başvurmuştur.

14. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 24/4/2019 tarihinde istinaf talebini kesin olarak reddetmiştir.

15. Başvurucu Bölge İdare Mahkemesi kararına karşı 23/7/2019 tarihinde temyiz yoluna başvurmuştur.

16. Bölge İdare Mahkemesi 31/10/2019 tarihinde temyiz başvurusunu reddetmiştir. Kararda, dava konusunun atama işlemine dair bir işleme ilişkin olması nedeniyle verilen kararın kesin olduğu belirtilmiştir.

17. Başvurucu temyiz talebinin reddine dair Bölge İdare Mahkemesi kararına karşı 4/12/2019 tarihinde temyiz yoluna başvurmuştur.

18. Danıştay Onikinci Dairesi (Danıştay) 19/2/2020 tarihinde temyiz talebini reddederek Bölge İdare Mahkemesinin temyiz ret kararını onamıştır.

19. Nihai karar, başvurucuya 15/6/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 16/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

20. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun “Temyiz" kenar başlıklı 46. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Danıştay dava dairelerinin nihai kararları ile bölge idare mahkemelerinin aşağıda sayılan davalar hakkında verdikleri kararlar, başka kanunlarda aksine hüküm bulunsa dahi Danıştayda, kararın tebliğinden itibaren otuz gün içinde temyiz edilebilir:

...

c) Belli bir meslekten, kamu görevinden veya öğrencilik statüsünden çıkarılma sonucunu doğuran işlemlere karşı açılan iptal davaları.

...”

21. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Hapis cezasının ertelenmesi" kenar başlıklı 51. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) İşlediği suçtan dolayı iki yıl veya daha az süreyle hapis cezasına mahkûm edilen kişinin cezası ertelenebilir. Bu sürenin üst sınırı, fiili işlediği sırada onsekiz yaşını doldurmamış veya altmışbeş yaşını bitirmiş olan kişiler bakımından üç yıldır. Ancak, erteleme kararının verilebilmesi için kişinin;

a) Daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı üç aydan fazla hapis cezasına mahkûm edilmemiş olması,

b) Suçu işledikten sonra yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlık dolayısıyla tekrar suç işlemeyeceği konusunda mahkemede bir kanaatin oluşması,

Gerekir.

...

8) Denetim süresi yükümlülüklere uygun veya iyi halli olarak geçirildiği takdirde, ceza infaz edilmiş sayılır."

22. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun "Hükmün açıklanması ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması" kenar başlıklı 231. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

(5) Sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza, iki yıl veya daha az süreli hapis veya adlî para cezası ise; mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Uzlaşmaya ilişkin hükümler saklıdır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmamasını ifade eder.

(6) Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için;

a) Sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması,

b) Mahkemece, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması,

c) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi, gerekir. Sanığın kabul etmemesi hâlinde, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmez.

...

(10) Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmediği ve denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklere uygun davranıldığı takdirde, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak, davanın düşmesi kararı verilir.

...”

23. 10/7/2003 tarihli ve 25164 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Adalet Bakanlığı Memur Sınav, Atama ve Nakil Yönetmeliği'nin "Özel şartlar" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Genel şartların yanında, atama yapılacak kadroların niteliğine göre aşağıdaki şartlar aranır:

...

5) Koruma güvenlik görevlisi ile infaz ve koruma memuru kadrolarına atanabilmek için;

...

d) Güvenlik soruşturması olumlu olmak,

..."

24. Dava konusu işlemin dayanağı olan Yönetmelik'in "Amaç" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Bu Yönetmeliğin amacı; ... ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde çalışacak personel ... hakkında yapılacak güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasını düzenlemektir."

25. Yönetmelik'in "Kapsam" kenar başlıklı 2. maddesi şöyledir:

"Bu Yönetmelik; ... ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde çalışacak personeli, ... için yapılacak güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının esas ve usullerini, bunu yapacak mercileri, hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılacak gizlilik dereceli yerlerde çalışan kamu personeli ile meslek grupları ve üst kademe yöneticilerini kapsar"

26. Aynı Yönetmelik'in "Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasında araştırılacak hususlar" kenar başlıklı 11. maddesi şöyledir:

"Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasında kişinin içinde bulunduğu ortam dikkate alınarak, kişinin kayıtlı ikamet adresi ile fiilen ikamet ettiği adres esas alınmak suretiyle;

a) Kimlik kontrolü, kimlik kayıtlarının doğruluk derecesi, uyrukluğu, geçmişte yabancı bir devletin uyrukluğuna girip girmediği,

b) Genel kolluk kuvvetlerinin ve istihbarat birimlerinin arşivlerinde bilgiler bulunup bulunmadığı, adli sicil kaydının ve hakkında arama kaydı veya herhangi bir tahdidin olup olmadığı,

c) Terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakının bulunup bulunmadığı ve 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanuna ve Atatürk ilke ve inkılaplarına aykırı davranıp davranmadığı,

ç) Şeref ve haysiyetini ihlal edecek ve görevine yansıyacak şekilde kumara, uyuşturucuya, içkiye, paraya ve aşırı bir şekilde menfaatine düşkün olup olmadığı, ahlak ve adaba aykırı davranıp davranmadığı,

d) Yabancılarla, özellikle hasım ve hasım olması muhtemel Devlet mensupları ve temsilcileriyle ilgili derecesinin iç yüzü ve nedeni,

araştırılır."

27. Yönetmelik'in "Yöntem" kenar başlıklı 12. maddesi şöyledir:

"Bu Yönetmelik kapsamına giren kamu kurum ve kuruluşlarınca yaptırılacak güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasında aşağıdaki yöntem izlenir:

a) 9 / A ve 9 / B maddeleri kapsamındaki talepler doğrudan Cumhurbaşkanlığına iletilir.

b) Emniyet Genel Müdürlüğü ve/veya mahalli mülki idare amirliklerince (a) bendi

kapsamındaki talepleri hariç yapılması öngörülen güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması ilgili bakanlık veya kamu kurumu ve kuruluşlarının talebi üzerine gerçekleştirilir. İllerden gelen talepler valilikler aracılığı ile yapılır.

c) Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılması taleplerinin ilgili makama ulaşmasından itibaren arşiv araştırması sonuçları en geç 30 iş günü, güvenlik soruşturması sonuçları en geç 60 iş günü içinde cevaplandırılır. Soruşturma ve araştırma sonucu içeren bilgi ve belgeler ilgilinin işlemini yapan makamlardaki dosyasında asgari ‘‘gizli’’ gizlilik derecesinde aidiyet konusuna göre fiziki ve / veya elektronik ortamda muhafaza edilir.

ç) Güvenlik soruşturmasını ve arşiv araştırmasını isteyen makama, kişi hakkında karar vermeye yeterli bilgiler aktarılır.

d) Güvenlik soruşturmasını ve arşiv araştırmasını nasıl ve ne şekilde yapılacağı, soruşturma ve araştırma yapmaya yetkili makamların görev ve talimatları ile belirlenir.

e) Mahalli mülki idari amirliklerince yapılmış olan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasında durumu saptananların evrakının bir örneği dosya açılmak üzere Emniyet Genel Müdürlüğüne gönderilir.

f) Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması taleplerine, ilgili kişinin adı, soyadı ve kimlik numarası bilgilerini içeren liste dijital ortama kaydedilerek eklenir. Ancak Milli İstihbarat Teşkilatı Başkanlığına iletilmek üzere gönderilen güvenlik soruşturması talep yazılarına, söz konusu liste yerine bu Yönetmeliğin ekinde yer alan güvenlik soruşturması formu dijital ortama kaydedilerek eklenir."

28. Yönetmelik'in "Değerlendirme" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"Yaptırılan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunda elde edilen verilerin değerlendirilmesi amacıyla gerektiğinde kişinin gizlilik dereceli birim, kısım ve gizlilik dereceli yerler ile askeri, emniyet ve istihbarat teşkilatları, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde çalıştırılıp çalıştırılmamaları, yer değiştirerek bu görevlere devam edip etmemeleri ile 657 sayılı Kanunun 48 inci maddesi kapsamında belirtilen şartları taşıyıp taşımadığı gibi hususları incelemek ve sonucunu sorumlu amirin takdirine sunmak üzere; bakanlıklarda görevlendirilecek bakan yardımcısının, diğer kamu kurum ve kuruluşlarında en üst amirin, üniversitelerde rektörün, illerde valinin başkanlığında, personel birim amiri, hukuk müşaviri ve varsa güvenlik işlerinden sorumlu birim amirinden oluşan değerlendirme komisyonu kurulur. Cumhurbaşkanlığında kurulacak Değerlendirme Komisyonu İdari İşler Başkanının görevlendireceği bir üst kademe yöneticisinin başkanlığında belirlenecek genel müdürlerin katılımıyla oluşur. Türk Silahlı Kuvvetlerinde ise bu Komisyonun oluşumu kendi yönergeleri ile belirlenir. Değerlendirme Komisyonunun çalışma tutanakları ve kararları gizlidir"

B. Uluslararası Hukuk

29. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes davasının medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar[ın] ... esası konusunda karar verecek olan ... bir mahkeme tarafından ... görülmesini isteme hakkına sahiptir..."

30. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) adil yargılanma hakkının demokratik toplumda

önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamaktadır (Airey/İrlanda, B. No: 6289/73, 9/10/1979, § 24). AİHM'e göre hukuk devletinin temel ilkelerinden biri olan hukuki belirlilik Sözleşme'nin bütün maddelerinde mündemiçtir (Iordan Iordanov/Bulgaristan, B. No: 23530/02, 2/7/2009, § 47). Adil yargılanma hakkı hukukun kabul edilmiş evrensel ilkelerine uygun olarak yorumlanmalıdır. Bu bağlamda hakkın tesliminden kaçınma (denial of justice) yasağı bu ilkelerin başında gelmektedir (Golder/Birleşik Krallık, B. No: 4451/70, 21/2/1975, § 35).

31. AİHM iç hukukun yorumlanmasında öncelikli görevin ulusal otoritelere ait olduğunu vurgulamaktadır. AİHM'in görevi ulusal hukuk mercilerinin yorumlarının etkilerinin Sözleşme ile uyumlu olup olmadığını tespit etmekle sınırlıdır (Waite ve Kennedy/Almanya, B. No: 26083/94, 18/2/1999, § 54). AİHM kural olarak kendisinin ulusal mahkemelerin yerine geçerek değerlendirme yapma görevinin bulunmadığını, ulusal hukukun yorumlanmasına ilişkin sorunları çözmenin öncelikli olarak ulusal otoritelerin -özellikle ulusal mahkemelerin- yetkisinde olduğunu ifade etmektedir. AİHM bu sebeple ulusal mahkemelerin iç hukukun yorumuna ilişkin tartışmalarına karışmayacağını belirtmektedir. Ancak AİHM keyfîliğin bulunduğu, diğer bir ifadeyle ulusal mahkemelerin iç hukuku açıkça hatalı veya keyfî ya da adaleti hiçe sayacak şekilde uyguladıklarını gözlemlediği hâllerde bunu sorgulayabileceğine işaret etmektedir (Anđelković/Sırbistan, B. No: 1401/08, 9/4/2013, § 24).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

32. Anayasa Mahkemesinin 11/7/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

33. Başvurucu, hakkında verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına (HAGB) dair kararın dikkate alınmadığını, basit yaralama suçundan alınan HAGB kararının memuriyete engel teşkil etmediğini, haksız ve hukuka aykırı olan mahkeme kararı nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

34. Bakanlık görüşünde, Mahkeme ve Bölge İdare Mahkemesinin başvurucunun itirazları dikkate alarak Yönetmelik hükümleri uyarınca dava konusu işlemi incelediğini ve başvurucunun güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlandırılmasına ilişkin işlemde hukuka aykırılık görmediğini belirtmiştir. Derece mahkemeleri önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile derece mahkemelerince uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun esas yönünden adil olup olmaması bireysel başvuru incelemesine konu olamayacağını ifade etmiştir.

35. Başvurucu, Bakanlık görüşüne cevap olarak başvuru formunda belirttiği hususu tekrar ederek HAGB kararının memuriyete engel teşkil etmediğini belirtmiş ve bu nedenle memuriyete alınmasının önüne geçilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

36. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı

veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

37. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucunun asıl şikâyeti HAGB'nin değerlendirilmesine yöneliktir. Bu nedenle şikâyetin delillerin değerlendirilmesine ilişkin olması nedeniyle başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir. Öte yandan başvurucu Bölge İdare Mahkemesi kararının temyiz yolu kapalı bir şekilde kesin olarak verilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini iddia etmiş olsa da Bölge İdare Mahkemesi kararına karşı temyiz yoluna başvurduğu ve Danıştay tarafından temyiz isteminin esastan reddine karar verildiği görülmüştür. Temyiz yoluna erişilmiş olması nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasının ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

38. Başvurucunun Bölge İdare Mahkemesince ve Danıştayca temyize tâbi olmadığı sonucuna ulaşılan bir karara karşı temyiz yolunu tükettikten sonra bireysel başvuruda bulunmuş olduğu gözetildiğinde öncelikle başvurunun süresinde olup olmadığı meselesi incelenmelidir.

39. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde bireysel başvuruların yapılması gerekmektedir (Bilent Aktaş ve diğerleri, B. No: 2014/19389, 7/12/2016, § 11). Anılan düzenlemelerde başvuru yolu öngörülen durumlarda bireysel başvuru süresinin başlangıcına ilişkin olarak başvuru yollarının tüketildiği tarihten söz edilmekte ise de haberdar olunmayan bir hususta başvuru yapılamayacağı dikkate alındığında bu ibarenin nihai kararın gerekçesinin öğrenildiği tarih olarak anlaşılması gerekir (A. C. ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1827, 25/2/2016, § 25).

40. Buna göre Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerden Sözleşme kapsamındaki herhangi birinin ihlaline neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmale ilişkin otuz günlük bireysel başvuru süresi; söz konusu işlem veya eylem için herhangi bir başvuru yolunun kanunlarda öngörülmüş olması hâlinde bu yolun tüketilmesinden sonra verilen nihai kararın öğrenilmesinden, buna karşılık söz konusu işlem veya eyleme ilişkin olarak kanunlarda herhangi bir başvuru yolunun öngörülmemiş olması durumunda işlemin tesis edildiği ya da eylemin ika edildiği tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır (Bestami Eroğlu [GK], B. No: 2018/23077, 17/9/2020, § 107).

41. Etkili olmadığı açıkça belli olan yolların tüketilmesinden sonra bireysel başvuru yapılması hâlinde süre aşımı söz konusu olabilir. Buna karşılık etkili olup olmadığı ancak nitelikli bir hukuki tartışmadan sonra ortaya çıkan bir yolun tüketilmesinin ardından yapılan bireysel başvurunun esasının incelenmesi gerekir. Bu nedenle bir başvuru yolunun makul bir başarı şansı sunabilecek ve bir çözüm sağlayabilecek nitelikte, kullanılabilir ve etkili başvuru yolu olup olmadığının her somut olayın özel şartları içinde denetlenmesi gerekmektedir (Murat Durmuş, B. No: 2015/13800, 9/6/2020, § 22).

42. Kesin nitelikteki kararlara karşı bireysel başvuru süresi kararın öğrenilmesinden itibaren başlar. Bu nitelikteki kararlara karşı kanun yoluna başvurulmasının bireysel başvuru süresine bir etkisi bulunmamaktadır (Nesin Kayserilioğlu, B. No: 2012/613,

13/6/2013, § 17).

43. Anayasa Mahkemesi istinaf yolu açık olduğu hâlde kararın kesin olarak verilmesinden dolayı kanun yoluna başvuru imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasını Umut Öztürk ([GK], B. No: 2017/37079, 29/9/2021) kararında değerlendirmiştir. Kararda, ilk derece mahkemesi veya istinaf mahkemesinin verdiği kararın kesin olduğu hususunda yaptığı tespitin yargı denetimi dışında olmadığının ve bu tespite karşı bir üst kanun yoluna müracaat edilmesinin mümkün olduğunun altı çizilmiştir. Aynı kararda, ilk derece veya bölge adliye mahkemesince kesin olduğu belirtilerek verilen kararlara karşı kanun yolunun açık olduğuna dair şikâyetlerin öncelikli olarak kanun yolunda (istinaf/temyiz) dile getirilmesi gerektiği belirtilmiştir (Umut Öztürk, §§ 34-36).

44. Anılan kararda, ilk derece/istinaf mahkemesinin kesin kararlarına karşı -kararın kesin olduğu belirtilsin veya belirtilmesin- kanun yoluna başvurulmasının kural olarak bireysel başvuru süresini etkilemeyeceği, bununla birlikte karara karşı üst kanun yollarına başvurmada tartışmalı durumların söz konusu olduğu hâllerde yani başvurucunun üst kanun yoluna başvurmasının kabul edilebilir nedenlerinin bulunması durumunda başvuru süresinin kanun yolu merciinin kararının öğrenilmesinden itibaren başlayacağı vurgulanmıştır.

45. Anayasa Mahkemesi anılan kararında, mahkemece kesin olarak verildiği belirtilen karara karşı kanun yolunun açık olduğu iddiasıyla söz konusu kanun yoluna başvurma imkânı olmasına rağmen bu yola başvurmadan ihlal iddialarını doğrudan bireysel başvuruda dile getirdiği gerekçesiyle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğu sonucuna ulaşmıştır (Umut Öztürk, §§ 37-38).

46. Anayasa Mahkemesi Yasin Şimşek [GK], B. No: 2017/37390, 29/9/2021 kararında ise, kesin olarak verilen karara karşı kanun yoluna başvurulmasının hangi durumlarda süreye etkili olarak kabul edilebileceğini değerlendirmiştir.

47. Anayasa Mahkemesi Yasin Şimşek kararında, başvurucunun bir olağan başvuru yolunu etkili olarak değerlendirmesini haklı kılan nedenlerin varlığı hâlinde söz konusu yolu tükettikten sonra bireysel başvuruda bulunmuş olması sebebiyle başvurucunun cezalandırılmaması gerektiğini vurgulamıştır (Yasin Şimşek, § 47). Kararda, Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolunun ikincil nitelikte olduğu, etkili olmayacağı teorik düzeyde açıkça anlaşılmayan ve pratikte de etkisiz kaldığı belirli hâle gelmeyen bir başvuru yolunun tüketilmesiyle ihlalin tespiti ve giderilmesi fırsatının bireysel başvurudan önce bu mercilere tanınmasının makul karşılanması gerektiği belirtilmiştir (Yasin Şimşek, § 47). Kararda, bu itibarla istinaf veya temyize tabi olup olmadığı hususunun tartışmalı olduğu, bu konudaki yargı içtihatlarında bir belirsizliğin bulunduğu hâllerde istinaf veya temyiz yolu tüketildikten sonra yapılan bireysel başvurular -nihai kararın öğrenilmesinden itibaren otuz gün içinde olmak şartıyla- süresinde kabul edilmesi gerektiği belirtilmiştir (Yasin Şimşek, § 47).

48. Anılan kararda, başvurucunun kesin bir karara karşı istinaf/temyiz yolunu tükettikten sonra bireysel başvuruda bulunması durumunda, bunu haklı kılan bir nedenin varlığı ortaya konulmadıkça başvuru süresini etkilemeyeceği belirtilmiştir. Kesin olduğu hususunda bir tereddüt bulunmayan bir karara karşı istinaf veya temyiz yoluna başvurulmasından sonra yapılan bireysel başvurunun süresinde kabul edilmesi mümkün olmayacaktır.

49. Yasin Şimşek başvurusuna konu somut olayda, başvurucunun adli yargıda işçilik

alacaklarına ilişkin olarak açtığı davada bilirkişi incelemesi yaptırılmak suretiyle toplam 34.089,50 TL alacağı olduğuna hükmedilmiş, sonrasında bozma kararı üzerine dava görev yönünden reddedilmiştir. Bunun üzerine başvurusunun fazlaya ilişkin haklarını saklı tutarak 1.000 TL maddi tazminat talebiyle açtığı davada idare mahkemesi süre aşımı gerekçesiyle miktar yönüyle kesin olmak üzere karar vermiştir. Başvurucu kesin karar karşı istinaf yoluna gitmiştir. Bölge İdare Mahkemesi istinaf sınırının altında kaldığı gerekçesiyle istinaf istemini incelemeksizin reddetmiştir. Başvurucu, istinaf kararının kendisine tebliğ edilmesinin ardından 30 gün içinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Kararda, başvurucunun kararın kesin olmadığını düşünmesinin ve istinaf yoluna müracaat etmesi açıkça temelsiz olmadığı vurgulanmış ve istinaf yolunun tüketilmesinden sonra nihai kararın tebliğinden itibaren otuz gün içinde yapılan bireysel başvurunun süresinde kabul edilmiştir.

50. Umut Öztürk ve Yasin Şimşek kararları incelendiğinde, bireysel başvurunun ikincilliğinin vurgulandığı ve kesin olduğu belirtilen kararlara karşı doğrudan bireysel başvuru yapılması uygulamasına, başvurucuların kararın kesinliğine itirazı bulunması ve bunu makul gerekçeyle ortaya koyması halinde bir istisna öngörüldüğü anlaşılmaktadır.

51. Burada çözümlenmesi gereken mesele, somut olayda başvurucunun kesin olarak verilen Bölge İdare Mahkemesi kararına karşı temyiz kanun yoluna başvurmasını haklı kılan makul bir gerekçesinin olup olmadığıdır.

52. Öncelikle burada yapılacak yorumun hak ve özgürlükleri daraltacak değil aksine genişletecek şekilde olması gerekmektedir. Birseysel başvurunun ikincilliği ilkesine uygun olarak mümkün olduğunca iddialarını yargılama mercileri önünde tartıştırmaya çalışan başvurucular cezalandırılmamalıdır. Ancak, açık bir şekilde kanun yoluna başvurmanın etkili olmayacağının anlaşılması halinde bu yola başvurulması süre hesabında dikkate alınmamalıdır. Bir başvurucunun hakkının teslimini bir an önce temin etmek adına açıkça kesin olduğunu gördüğü bir karara karşı yapacağı bireysel başvuruyu geciktirmesine bir sebep olamayacağı da göz önüne alınmalıdır.

53. Burada yapılacak değerlendirmede, kesin olarak verilmiş bir karara karşı kanun yoluna başvurulması ve başvurulan mahkemenin kararın kesin olduğu gerekçesiyle incelememesinin hak ihlaline sebep olup olmadığı yahut mevzuata uygun olup olmadığının değerlendirilmeyeceğine dikkat edilmelidir. Burada sadece bireysel başvurunun ikincilliğine uygun olarak üst yargılama merciine yapılan başvurunun kabul edilebilir nedenlerinin bulunmasının etkili olmayacağı teorik düzeyde açıkça anlaşılmayan (bkz. Umut Öztürk kararı) ve pratikte de etkisiz kaldığı belirli hâle gelmeyen (bkz. Yasin Şimşek kararı) bir başvuru olması yeterlidir.

54. Başvurucu, başvuruya konu olayda göreve son verilmenin dava konusu edilmiş olması nedeniyle Bölge İdare Mahkemesi kararına karşı temyiz incelemesinin yapılması gerektiğini iddia etmektedir. Başvurucu iddiasına dayanak olarak da 2577 sayılı Kanun'un 46. maddesinin (c) bendini göstermektedir (bkz. § 20). Bölge İdare Mahkemesi ise dava konusunun atamaya dair işlem olması nedeniyle temyize konu edilmeyeceğini söyleyerek temyiz talebinin reddine dair karar vermiştir (bkz.§ 16).

55. Her ne kadar Bölge İdare Mahkemesinin temyiz talebinin reddedilmesine yönelik kararı Danıştay tarafından hukuka uygun bulunmuş olsa da başvurucunun kararı temyiz etme talebinin tamamen dayanaksız olduğu söylenemeyecektir. Zira başvurucu hakkında tesis edilen işlem başvurucunun yerleştirilmiş olduğu göreve atanmaması sonucunu doğurmakta, bu da görevi ile olan ilişkisini kesmekte ve görevin sona erdirildiği izlenimini

uyandırmaktadır.

56. Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde başvurucunun temyiz yoluna başvurma niyetinin tamamen dayanaksız ve soyut olduğu söylenemeyeceğinden, başka bir deyişle temyiz yoluna başvurma hususunun makul ve kabul edilebilir bir temeli olması nedeniyle başvurunun süresinde olduğu kanaatine varılmış ve başvurunun esastan incelenmesine geçilmiştir.

57. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

58. Ancak temel hak ve özgürlüklere müdahalenin söz konusu olduğu durumlarda derece mahkemelerinin takdir ve değerlendirmelerinin Anayasa'daki güvencelere etkisini nihai olarak değerlendirecek merci Anayasa Mahkemesidir. Bu itibarla Anayasa'da öngörülen güvenceler dikkate alınarak bireysel başvuru kapsamındaki temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğine ilişkin herhangi bir inceleme kanun yolunda gözetilmesi gereken hususun incelenmesi olarak nitelendirilemez (Şahin Alpay (2) [GK], B. No: 2018/3007, 15/3/2018, § 53).

59. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesi çok istisnai durumlarda temel hak ve özgürlüklerden biri ile doğrudan ilgili olmayan bir şikâyeti kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin yasak kapsamına girmeden inceleyebilir. Açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsıldığı ve adil yargılama hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvencelerin anlamsız hâle geldiği çok istisnai hâllerde aslında yargılamanın sonucuna dair olan bu durumun bizatihi kendisi usule ilişkin bir güvenceye dönüşmüş olur. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin derece mahkemelerinin değerlendirmelerinin usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirip getirmediğini ve açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsılıp sarsılmadığını incelemesi yargılamanın sonucunu değerlendirdiği anlamına gelmez. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi derece mahkemelerinin delillerle ilgili değerlendirmelerine ancak açık bir keyfîlik ve adil yargılanma hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getiren bir uygulama varsa müdahale edebilecektir (Ferhat Kara [GK], B. No: 2018/15231, 4/6/2020, § 149).

60. Somut olaydaki dava, başvurucunun infaz koruma memuru olarak atamasının yapılmamasına dair işleme karşı açılmıştır. Davada çözüme kavuşturulması gereken temel mesele başvurucunun güvenlik soruşturması sonucunda elde edilen verilerin değerlendirilmesi sonucunun olumsuz olup olmadığıdır. Mahkeme, güvenlik soruşturması sonucunun olumsuz olduğunu kabul etmiştir.

61. Yönetmelik'in amaç ve kapsamından anlaşıldığı üzere ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde çalışacak personel hakkında güvenlik soruşturması yapılması gerekmektedir. Güvenlik soruşturması belirtilen yönteme göre yapıldıktan sonra elde edilen veriler değerlendirilmekte ve güvenlik soruşturmasının sonucunun olumlu olması aranmaktadır (bkz. §§ 23-28).

62. Bireysel başvuruya konu kararın gerekçesinden de Mahkemenin Yönetmelik hükümlerini güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırmasının olumlu sonuçlanması biçiminde yorumladığı anlaşılmaktadır.

63. Uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk kurallarının yorumlanmasında öncelikli yetkinin derece mahkemelerine ait olduğunun altı bir kez daha çizilmelidir. Anayasa Mahkemesinin kendi yorumunu derece mahkemelerininkinin yerine kaim etmesi söz konusu olamaz. Bununla birlikte derece mahkemelerinin yorumlarının etkilerinin adil yargılanma hakkıyla çelişip çelişmediğini incelemek Anayasa Mahkemesinin yetkisindedir. Bu bakımdan bireysel başvuru kapsamında yapılacak değerlendirmede derece mahkemelerinin söz konusu fıkranın güvenlik soruşturmasının olumlu sonuçlanmasını gerektirdiği biçimindeki yorumu veri kabul edilecektir (Sebiha Kaya, B. No: 2018/34124, 20/5/2021 § 48).

64. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumlu sonuçlanması şartının aranmasının kuralı belli ölçüde muğlaklaştırdığı söylenebilir. Zira güvenlik soruşturmasının olumlu neticelenip neticelenmediği konusunda ulaşılacak sonucun atamaya yetkili konumda bulunan kişi veya kişilere bağlı olarak değişmesi riski bulunmaktadır. Bu da keyfî ve ayrımcı uygulamaların gelişmesine, dolayısıyla bireylerin devlete olan güvenlerinin zedelenmesine sebep olabilecektir. Bununla birlikte kuralların iyi uygulanmayabileceği hususunda oluşan şüphe tek başına kuralın öngörülemez olduğu sonucuna varılmasına haklılık kazandırmaz. Hukuk kurallarının muğlak ifadeler içermesi hukuk devletinde arzu edilir bir durum olmasa da modern devlette bundan kaçınılması ve kuralın kapsamına giren tüm durumların kazuistik bir yöntemle önceden düzenlenmesi imkânsızdır. Dolayısıyla kuralın somut olaydaki uygulanma biçimi, diğer ifadeyle Mahkemenin somut olayda kuralın kapsamını öngörülemez biçimde genişletip genişletmediği önemli hâle gelmektedir (Sebiha Kaya, § 49).

65. İdare, başvurucu hakkında yapılan güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak kabul ederken öncelikle başvurucu hakkında kemik kırığı oluşacak şekilde yaralama suçundan adli para cezasına hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına yer olmadığı kararına dayanmıştır. Diğer dayanak noktası ise hakaret suçundan verilen hapis cezasının ertelenmesidir. Derece mahkemesi de idarenin işleminde hukuka aykırılık görmemiştir.

66. Mahkemenin bu yorumunun keyfî olmadığı vurgulanmalıdır. Mahkeme başvurucu hakkında verilen yaralama suçuna ilişkin adli para cezası ile başvurucunun hakaret suçuna ilişkin ertelenen hapis cezasını dayanak almıştır. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucu elde edilen verilerin somut olmaması hâlinde bunlara dayanılarak güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak nitelenmesi keyfîliğe yol açabilir ve kuralın uygulanmasını öngörülebilir olmaktan çıkarabilir. Bu açıdan somut olayda başvurucu hakkında yapılan tespitler gözetildiğinde atamasının iptal edilmesinin başvurucu açısından öngörülebilir olup olmadığı ve kamu makamlarının yorumlarının keyfîlik taşıyıp taşımadığı değerlendirilmelidir. Diğer taraftan başvurucu hakkında verilmiş bir HAGB kararı olmadığı anlaşılmaktadır.

67. Kemik kırığı oluşturacak şekilde yaralamaya neden olan kişinin infaz koruma memuru olması konusunda kamu makamlarında kuşku oluşması kabul edilebilir bir durumdur. Bu hâle uyan bir kimsenin memuriyete alınmamasının bu kişi açısından öngörülebilir olduğu söylenebilir. Öte yandan kamu makamlarının soyut bilgiler içeren bir istihbarat raporundan hareket etmediği gözlemlenmektedir. Ayrıca ortada başvurucunun iddia ettiği gibi HAGB kararının dikkate alınmaması gibi bir durum da bulunmamaktadır. Bu nedenle Mahkemenin para cezasına çevrilen yaralama suçuna ait hapis cezasını güvenlik soruşturmasının olumsuz

sonuçlanması olarak yorumlamasında herhangi bir keyfîlik veya bariz takdir hatası bulunmamaktadır.

68. Güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak sonuçlanmasına ilişkin diğer bir tespit ise başvurucu hakkında hakaret suçundan verilen hapis cezasının ertelenmesidir.

69. Somut olayda başvurucu hakaret suçundan dolayı 25 gün hapis cezası ile cezalandırılmış ve bu cezanın ertelenmesine karar verilmiştir. Erteleme süresi sonunda mahkûm olunan hapis cezası ortadan kalkmayacak olup bunun aksine hükmolunan ceza infaz edilmiş sayılacaktır. Mahkeme, hakaret suçundan mahkûm olunan ve ertelenmesine karar verilen hapis cezasını da güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak sonuçlandırdığını kabul etmiştir. İnfaz koruma memurluğunun görevinin niteliği ve çalışma koşulları düşünüldüğünde, hakaret suçunu işleyen kişiden bu görevi yerine getirme konusunda şüphe duyulması makul bir durumdur ve bu durumun başvurucu açısından öngörülmez olduğu söylenemeyecektir. Yine burada da soyut verilerden hareket edilmemiş aksine ertelenen hapis cezası gerekçe olarak gösterilmiştir. Buradan hareketle ertelenmesine karar verilen hakaret suçundan mahkûm olunan hapis cezasının güvenlik soruşturmasını olumsuz olarak değerlendirilmesine yönelik Mahkeme yorumunun keyfîlik veya bariz takdir hatası içerdiğinden söz edilemeyecektir.

70. Tüm bu hususlar gözetildiğinde başvurucunun güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak kabul edilmesinin keyfî ve temelsiz olmadığı, bu nedenle başvurucunun iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu değerlendirilmiştir. Dolayısıyla başvurucunun şikâyetinin açıkça dayanaktan yoksun olduğu kanaatine varılmıştır.

71. Açıklanan nedenlerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Selahaddin MENTEŞ bu görüşe katılmamıştır.

B. Masumiyet Karinesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

72. Başvurucu, HAGB kararının yanlış değerlendirilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

73. Bakanlık görüşünde, başvuruya konu işlemin başvurucunun memuriyete atanmasının uygun olmadığına dair olduğu belirtilmiştir. İdare mahkemesi tarafından yapılan incelemede başvurucunun atanmak istediği görev için güvenlik soruşturmasının öngörüldüğü, yapılan araştırma kapsamında idarece tesis edilen işlemin hukuka uygun bulunduğu ifade edilmiştir. İdare mahkemesi kararında başvurucuya doğrudan bir suç isnadında bulunulmamasının masumiyet karinesi yönünden yapılacak kabul edilebilirlik incelemesinde (konu bakımından yetkisizlik nedeniyle) dikkate alınması gerektiği söylenmiştir.

74. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanında; HAGB kararının değerlendirildiği Anayasa Mahkemesi kararlarından örnek göstermiş ve HAGB'nin yanlış değerlendirilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiğini bir kez daha vurgulamıştır.

2. Değerlendirme

75. 6216 sayılı Kanun’un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Anayasa Mahkemesince kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda başvurucunun ihlal iddialarını temellendiremediği, temel haklara yönelik bir

müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşruluğunun açık olduğu başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

76. Masumiyet karinesi, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına alır. Bunun sonucu olarak kişinin masumiyeti asıl olduğundan suçluluğu ispat külfeti iddia makamına ait olup kimseye suçsuzluğunu ispat mükellefiyeti yüklenemez. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz (Kürşat Eyol, B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 26).

77. Kişinin suçluluğunu ima ya da kabul eden bir yargı kararı söz konusu olmadıkça sadece soruşturma açılmış olması da disiplin veya idari yaptırım işlemlerinin başlatılması veya uygulanması için yeterli görülebilir (Ramazan Tosun, B. No: 2012/998, 7/11/2013, § 65).

78. Masumiyet karinesi bakımından önemli olan husus kamu makamlarının işlem ya da kararlarında belirttikleri gerekçeler veya kullandıkları dil nedeniyle bireye cezai sorumluluk yüklememeleri, ceza mahkemeleri tarafından henüz suçlu bulunmamış bireyin masumiyeti üzerine gölge düşürülmesine sebebiyet vermemeleridir (Galip Şahin, B. No: 2015/6075, 11/6/2018, § 47).

79. Başvuruya konu olayda derece mahkemesince başvurucunun güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak değerlendirilmesi neticesinde infaz koruma memuru olarak atanmamasına yönelik işlem, başvurucu hakkında yaralama suçu nedeniyle verilen adli para cezası ile hakaret suçu nedeniyle verilerek ertelenen hapis cezası gözönünde bulundurularak değerlendirilmiştir. Başvurucu hakkında HAGB kurumunun uygulanmadığının hatırlanması gerekir. Kararda başvurucu hakkında verilen mahkûmiyet kararlarının dayanağı olan fiiller dışında suçlu olduğuna dair saptamada bulunulmadığı görülmüştür. İdare mahkemesi, atanmamaya dair işlemi olgusal olarak ele almış ve mevzuat hükümlerini gözönünde bulundurarak sonuca ulaşmıştır.

80. Bu hâle göre derece mahkemesi tarafından ilgili mevzuat ve somut olayın koşulları değerlendirilmek suretiyle işlemin hukuka uygun olduğunun tespit edildiği görüldüğünden masumiyet karinesinin ihlal edilmediğinin açık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

81. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA Selahaddin MENTEŞ'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

2. Masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 11/7/2023 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

1. Mahkemenin Sayın Çoğunluğu tarafından başvurucunun masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir. Belirttiğim gerekçelerle Sayın çoğunluğun görüşüne katılmadım.

2. Olay ve olgular mahkememizin gerekçeli kararında ayrıntılı olarak özetlenmiştir. Başvurucu Ceza İnfaz Koruma Memurluğu sınavını kazanmıştır. Arşiv araştırması sonucu olumsuz çıktığı için ataması yapılmamıştır. Başvurucu idarenin bu işlemine karşı dava süreçleri yürütmüştür. İdare Mahkemesi Adalet Bakanlığı Memur Sınav Atama ve Nakil Yönetmeliğinin 6. Maddesinin 5/d bendinde belirtilen güvenlik soruşturması olumlu sonuçlanmak şartını taşımadığı için idari yargıdaki süreçler başvurucunun aleyhine sonuçlanmıştır. İdare Mahkemesi başvurucunun Bursa 10. Asliye Mahkemesindeki 25 gün hapis cezası ile cezalandırıldığı ve ertelendiği Bakanlığın Komisyonunun bu gerekçesi göz önüne alınarak idarenin işlemin hukuka uygun bulunduğu anlaşılmıştır.

3. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

4. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa’nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

5. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması, adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri, dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varılmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul bir şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açıkça bir keyfîlik görüntüsünün olmaması ve makul bir biçimde gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No: 2013/1235, 13/6/2013, § 23).

6. Makul gerekçe; davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıktaki bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş, § 24).

7. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir.

Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

8. Yukarıda belirtilen Mahkememizin daha önce ortaya koyduğu genel ilkeler çerçevesinde somut olayın değerlendirilmesi gerekmektedir. Başvurucu masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ertelemeli ve memuriyete engel olmayan hapis cezasına otomatik bir sonuç bağlandığını idari mercilerin ve yargı makamlarının bu konuyu gerekçeli olarak irdelemediğini belirtmiştir.

9. Her şeyden önce başvurucunun memur olarak atanmaması nedeniyle özel hayatının etkilendiğini kabul etmek gerekir. Somut olayda uygulanan kural güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumlu sonuçlanması ibaresine dayanmaktadır. Kuralın bu haliyle uygulamayı belirli bir ölçüde muğlaklaştırdığı açıktır. Atamaya yetkili kişilere göre bir netice doğuracağı bunun da keyfiliğe yol açacağı bilinmelidir. Yargı makamlarının da idarenin gerekçesini kullanarak olaya özgü bir gerekçe yazmadan aynı gerekçeleri tekrar ederek vakaları değerlendirmeleri keyfiliğe yol açacaktır.

10. Başvurucunun başvurusu idare mahkemeleri tarafından ertelemeli ve memuriyete engel teşkil etmeyen sabıka nedeniyle kabul edilmemiştir. Adli yargı tarafından verilen hapis cezalarına idari işlemler bakımından da otomatik aynı sonuçları bağlamak kişilerin özel hayatını ciddi bir şekilde etkileyeceği açıktır. Yargı makamlarına düşen görev idari işlemleri bu yönüyle denetleyip özel hayat bağlamında kişilerin haklarını korumaktır. Başvurucunun başvurusu bu bağlamda değerlendirildiğinde idare mahkemesinin özel hayat bağlamında uygulanan kuralın kişinin özel hayatı masumiyet karinesinin sonuçları ve etkisi değerlendirilip gerekçelendirilmeden sonuçlandırıldığı için başvurucunun başvurusu kabul edilerek ihlal kararı verilmesi gerekmektedir.

Üye Selahaddin MENTEŞ

ALİ ŞİMŞEK

B. No: 2020/29621 | Karar tarihi: 11.07.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/29621

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ ŞİMŞEK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/29621)

Karar Tarihi: 11/7/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Zehra GAYRETLİ

Başvurucu : Ali ŞİMŞEK

Vekili : Av. Ahmet DOĞAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasında başvurucunun (sanığın) hazır bulunma talebinin reddedilerek ses ve görüntü aktarımı suretiyle duruşmaya uzaktan katılımının sağlanması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 11/9/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, adli yardım talebinin kabulüne ve duruşmada hazır bulunma hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu Ereğli T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) tutuklu iken silahlı terör örgütüne üye olma suçundan yargılanmıştır. Konya 8. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) görülen yargılamanın duruşması üç celsede tamamlanmıştır. Yargılamada 17/8/2017 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda duruşmanın 16/11/2017 tarihinde yapılmasına, başvurucunun duruşma tarihinde Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) aracılığı ile hazır edilmesi için tutuklu bulunduğu Ceza İnfaz Kurumuna müzekkere yazılmasına karar verildiği belirtilmiştir.

6. Başvurucu, yargılamanın 16/11/2017 tarihli ilk celsesine tutuklu bulunduğu Ceza İnfaz Kurumundan SEGBİS aracılığı ile katılmıştır. Duruşma Tutanağı'nda başvurucunun SEGBİS aracılığıyla duruşmaya katılmak istemediği yönünde Mahkemeye itirazda bulunduğuna dair herhangi bir beyanı yer almamaktadır. Duruşmada başvurucu, müdafiinin de hazır bulunmasıyla savunma yapmıştır. Başvurucunun SEGBİS aracılığı ile katıldığı yargılamanın 21/2/2018 tarihli ikinci ve 8/5/2018 tarihli üçüncü celselerinde iddia makamınca esas hakkında mütalaa sunulmuş ve hüküm açıklanmıştır. Başvurucunun bizzat duruşmada hazır bulunmak istediğine dair Mahkemeye herhangi bir bildirimde bulunduğunu ortaya koyan somut bir veriye rastlanmamıştır. Mahkeme, başvurucunun silahlı terör örgütü üyeliği suçundan hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir.

7. Başvurucu, gerekçeli temyiz dilekçesini sunmasını müteakip 28/1/2020 tarihli ek dilekçe ile duruşmalara SEGBİS aracılığı ile katılmak zorunda bırakılması nedeniyle savunma hakkının kısıtlandığını ileri sürmüştür.

8. Yargıtay 16. Ceza Dairesi 24/6/2020 tarihinde hükmü onamıştır. Başvurucunun ek temyiz dilekçesinde ileri sürdüğü duruşmalara SEGBİS aracılığı ile katılmak zorunda bırakılması nedeniyle savunma hakkının kısıtlandığına dair iddiasının Yargıtay tarafından karşılandığına dair somut bir veri bulunmamaktadır.

IV. İLGİLİ HUKUK

9. İlgili hukuk için bkz. Şehrivan Çoban [GK], B. No: 2017/22672, 6/2/2020, §§ 38-60.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Anayasa Mahkemesinin 11/7/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

11. Başvurucu, duruşmalara bizzat katılamaması nedeniyle savunma hakkının kısıtlandığını ileri sürmüştür.

12. Bakanlık görüşünde, başvurucunun SEGBİS aracılığı ile duruşmaya katılmak istemediği veya duruşmada bizzat hazır bulunmak istediği yönünde herhangi bir beyanda bulunmadığına vurgu yapılmış; SEGBİS ile ilgili şikâyetlerin temyiz aşamasında da ileri sürülmediği ifade edilmiştir. Ayrıca başvurucunun müdafi yardımından da yararlanmak suretiyle herhangi bir sınırlamaya maruz kalmadan ve teknik bir bağlantı sorunu yaşamadan etkili bir şekilde savunma yapma imkânı bulduğu ifade edilmiştir.

B. Değerlendirme

13. Anayasa Mahkemesi Şehrivan Çoban ve Emrah Yayla ([GK], B. No: 2017/38732,

6/2/2020) kararlarında duruşmada hazır bulunma hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi bu kararlarda öncelikle kişilerin istemine aykırı olarak SEGBİS yoluyla duruşmaya katılmasının duruşmada hazır bulunma hakkına yönelik bir müdahale teşkil ettiğini tespit etmiştir. Bu müdahalenin kanunilik, meşru amaç ve ölçülülük yönünden inceleneceğini ifade etmiştir. Anılan kararlarda 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 196. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı ve müdahalenin usul ekonomisinin gerçekleştirilmesine yönelik meşru bir amaca dayandığı sonucuna ulaşılmıştır (Şehrivan Çoban, §§ 72-104; Emrah Yayla, §§ 58-86).

14. Anılan kararlarda ölçülülük yönünden yapılan incelemede ise başvurucunun duruşmada hazır bulunma talebinin hangi zorlayıcı nedene dayalı olarak kabul edilmediğinin ortaya konulmaması ve başvurucunun SEGBİS yoluyla katıldığı celselerde esaslı işlemlerin yapılması nedeniyle müdahalenin gerekli olmadığı değerlendirilmiştir.

15. Öte yandan Anayasa Mahkemesi daha önce adil yargılanma hakkı güvencelerinden açık veya örtülü şekilde feragat edilmesinin mümkün olduğunu ancak feragatin Anayasa'ya uygun kabul edilebilmesi için feragat iradesinin açık olmasının ve sonuçlarının kişi yönünden makul olarak öngörülebilir olmasının gerektiğini belirtmiştir. Buna ek olarak asgari usul güvencelerinin sağlanmış olması, ayrıca adil yargılanma hakkından feragat edilmesini meşru olmaktan çıkaran üstün bir kamu yararının da bulunmaması gerekmektedir (Nurettin Balta, B. No: 2016/10023, 28/12/2021, § 45). Örtülü feragatin hangi durumlarda Anayasa'ya uygun kabul edileceğine ilişkin ilkeler Ansar Onat (B. No: 2019/14515, 15/6/2022) kararında belirtilmiştir. Buna göre örtülü feragatin geçerli olabilmesi için feragat eden tarafın söz konusu eylemlerinin sonuçlarını makul olarak öngörebileceğinin ortaya konulması gerekmektedir. Dolayısıyla yetkili yargı organlarının bu konuda varsayıma dayalı bir değerlendirme yapmamaları gerekir (duruşmada hazır bulunma hakkı bakımından yapılan benzer değerlendirmeler için bkz. Emrah Yayla, § 75). Bununla birlikte adil yargılanma hakkı güvencelerinden feragat iradesi, bunu gösteren olguların bulunmasından veya suç isnadı altındaki kişinin tutum ve davranışlarından anlaşılabilir (Ansar Onat, § 21).

16. Somut olayda başvurucunun doğrudan duruşmada hazır bulunma hakkından feragat ettiğine dair bir beyanı bulunmamakta ise de talebine aykırı olarak SEGBİS yoluyla duruşmalara katılmak zorunda bırakıldığını söylemek de mümkün gözükmemektedir. Zira üç celsede tamamlanan duruşmanın tüm celselerine SEGBİS aracılığı ile katılan başvurucu, bu duruma yönelik herhangi bir itiraz ileri sürmemiştir. Yine yargılamaya uzaktan katılım sürecinde ses ve görüntü kalitesiyle ilgili sorun yaşandığına ilişkin bir iddia ve itiraza duruşma tutanakları ve başvuru formunda yer verilmemiştir. Başvurucunun duruşmalara bizzat katılma talebini celse aralarında Mahkemeye iletmemiş olması da dikkate alındığında söz konusu hakka ilişkin feragat etme iradesini zımnen ortaya koyduğu açıktır. Ayrıca başvurucunun SEGBİS aracılığı ile duruşmaya katılımının sonuçlarını makul olarak öngörebilecek durumda olmadığına dair somut bir veri bulunmadığı gibi duruşmada hazır bulunma hakkından feragat ile ilgili asgari usul güvencelerinin kendisine sağlanmadığına yönelik bir iddiası da başvuru formuna yansımamıştır. Buna ek olarak başvurucunun duruşmada hazır bulunma hakkından feragat etme iradesini gösterdiğine ilişkin kabulü meşru olmaktan çıkaracak üstün bir kamu yararının mevcut olduğundan söz etmek de -somut olayın koşullarında- mümkün gözükmemektedir. Dolayısıyla başvurucunun duruşmada hazır bulunma hakkına bir müdahalede bulunulmadığı sonucuna varılmıştır.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil

yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 11/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÜNAY KAYA

B. No: 2020/36504 | Karar tarihi: 11.07.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/36504

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÜNAY KAYA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/36504)

Karar Tarihi: 11/7/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mustafa ŞENOCAK

Başvurucu : Günay KAYA

Vekili : Av. Hanifi BAYRI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, beyanları belirleyici ölçüde hükme esas alınan tanığın başvurucu (sanık) tarafından duruşmada sorgulanmasına imkân verilmemesi nedeniyle tanık sorgulama hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Kayseri Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) başvurucunun Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi olduğu şüphesiyle başvurucu hakkında soruşturma başlatmıştır.

3. Soruşturma neticesinde Başsavcılık, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması talebiyle 5/4/2019 tarihli iddianame düzenlemiştir. İddianamede özetle başvurucunun ByLock kullanıcısı olması ve tanık ifadelerine göre atılı suçu işlediği iddia edilmiştir.

4. İddianamenin kabulü ile açılan dava Kayseri 4. Ağır Ceza Mahkemesince görülmeye başlanmıştır. Yargılamada 12/4/2019 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda -diğerlerinin yanı sıra- Başsavcılık ve İl Emniyet Müdürlüğüne ayrı ayrı

müzekkere yazılarak sanığın ByLock programı kullanıp kullanmadığı konusunda ellerinde bulunan bütün bilgi, belge, yazışma içeriklerinin istenmesine, ByLock tespit edilememesi hâlinde dosya içinde bulunan, başvuruya ait olan GSM hattına ilişkin HTS ve HIS kayıtları üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırılmasına, tanık H.G.nin istinabe yoluyla dinlenilmesine, tanık B.T.nin adresine göre işlem yapılmasına karar verilmiştir.

5. Duruşma beş celsede bitirilmiştir. Birinci celsede, başvurucu hakkında düzenlenen ByLock raporu mahkemeye sunulmuştur. Söz konusu rapora göre ID eşleştirmesi yapılamadığı ve içeriklerine rastlanmadığı belirtilmiştir. Başvurucunun kullandığı GSM hattına ilişkin HTS ve HIS kayıtları üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırılmıştır. Bilirkişi tarafından düzenlenen rapora göre başvurucuya ait 530 ... 97 No.lu GSM hattıyla 16/4/2015-17/2/2016 tarihleri arasında toplamda 8.018 kez ByLock sunucusuna erişim sağlandığı tespit edilmiştir. Tanık H.G.nin dinlenilmesi için yazılan talimata ikmalen cevap verilmiştir. Tanık H.G.nin duruşmada okunan beyanının başvurucu ile ilgili kısmı şöyledir:

"Ben sanığı Kayseri'de lisede okuduğum dönemden tanırım, Kayseri Mimar Sinan Anadolu Meslek Lisesinde okuyordum ve ailem Gemerek'te yaşadığından okulun yurdunda kalıyordum, 2010 yılında 3. Sınıfı bitirdim ve yazın Kayseri'de kalıp çalışmaya karar verdim, bunun için Kayseri'de kalacak bir yer ayarlamak amacıyla okuldan bir öğretmenimle görüştüm, o da bana bir kaç gün içerisinde kalacak bir ev ayarladı, bu evde kalmaya başladım, ev cemaate ait bir evdi, başlarda bizimle yanlış hatırlamıyorsam [F] kod [F] isimli şahıs ilgilendi, lise son sınıfın sonlarına doğru [F] kod [F] isimli şahıs beni dosyanız sanığı olan Hamza kod Günay Kaya ile tanıştırdı ve beni sanığa devretti, sanık beni ve emniyette isimlerini verdiğim diğer kişileri askeri okul sınavlarına hazırladı, aynı zamanda bize sohbetler verdi, sohbetlerde kitap okuyor ve bize Fetullah Gülen CD'lerini izletiyordu, YGS'ye girip askeri okula yetecek puanı aldıktan sonra sanık bize ağırlıklı olarak spor yaptırdı, askeri okul mülakat sınavında çıkabilecek sorulara ilişkin bizi çalıştırdı, prova şeklinde mülakatlar yaptırdı, daha sonra ben sınavı kazandım ve Balıkesir Astsubay MYO'ya başladım, burda iki sene eğitim gördüm, bu süre içerisinde de sanık Günay Kaya 2-3 haftada bir Balıkesir'e gelerek benimle görüşüyordu, yine burada bir grubumuz vardı bunların isimlerini de emniyette vermiştim, Balıkesir'de zamanımız kısıtlı olduğundan örgüte ait bir evde toplanırdık, sanık Günay burada bize sohbet verirdi, sohbette aynı şekilde Fetullah Gülen kitapları ve CD'leri olurdu, 2013 yılında askeri okulu bitirip Kayseri'ye geldim, burada sanık Günay beni eve çağırdı, Ankara ilinde sınır eğitimi göreceğim dönem içerisinde benimle ilgilenecek olan şahıs ile beni tanıştırdı, ben 15 günlük mehil sürem bittikten sonra Ankara'ya gittim, ancak Ankara'da başka kişilerle bir ev tuttum ve sanığın benimle tanıştırmış olduğu kişi ile de görüşmedim, bunun üzerine sanık bir kaç kez Ankara'ya gelerek benimle görüştü, neden başka evde kaldığımı, onlarla birlikte hareket etmediğimi sordu, bizim bu aykırı hareketlerimiz nedeniyle şefkat tokatı yiyebileceğimizi söyledi, Ankara'da eğitim bittikten sonra kura çektik, 2014 yılı temmuz ayında Çanakkale'ye gittim, sanık Hamza kod Günay Kaya Çanakkale'ye gelerek benimle görüştü, bu görüşmede kalacak yer, arkadaş ortaındaki durumlar gibi genel konulardan konuştuk, hatırladığım kadarıyla bu tarihten sonra da sanık ile bir [daha] görüşmem olmadı."

6. Yine aynı celsede başvurucu, avukatı mazeret dilekçesi sunduğu için müdafiinin de hazır bulunacağı duruşmada savunma yapmak istediğini belirtmiştir.

7. İkinci celsede tanık B.T. duruşmada hazır edilmiştir. Tanığın beyanının başvurucu ile ilgili kısmı şöyledir:

"Şu an huzurda bulunan sanık Günay Kaya'yı tanırım, şöyle ki ben 2011-2013 yılları arasında Balıkesir ilinde faaliyette bulunan Astsubay Meslek Yüksek Okulunda öğrencilik yapıyordum, kendisi de bizimle ilgilenen ve abi tabir edilen şahıstır."

8. Yine aynı celsede başvurucu; alınan savunmasında ByLock kullanmadığını, tanıkların beyanlarını kabul etmediğini ve örgüt üyesi olmadığını savunmuştur.

9. Yine aynı celsede iddia makamı tarafından esas hakkında mütalaa sunulmuştur. Mahkeme başvurucu ve müdafiinin süre talebinin kabulüne ve duruşmaya ara verilmesine, yeni oturumun 10/9/2019 tarihinde yapılmasına, tanık H.G.nin beyanında bahsi geçen ve F. kod adını kullandığı bildirilen F. isimli (F.Ç.) kişinin tanık olarak dinlenilmesine karar vermiştir.

10. Üçüncü celsede tanık H.G.nin beyanında bahsi geçen ve F. kod adını kullandığı bildirilen F. isimli (F.Ç.) kişinin dinlenilmesi için celse arasında yazılan talimata cevap verilmemiştir. Mahkeme, talimat evrakının dönüşünün beklenmesine karar vermiştir.

11. Dördüncü celsede, tanık F.Ç.nin dinlenilmesi için yazılan talimata ikmalen cevap verilmiştir. Anılan tanık istinabe yoluyla alınan beyanında; başvurucuyu tanımadığını, Günay isimli bir kişiyi bildiğini ancak soy adını hatırlamadığını, bu kişinin ilahiyatta okuduğunu en son 2012 yılında gördüğünü ifade etmiştir.

12. Yine aynı celsede başvurucu, önceki savunmalarını tekrar etmiştir. Başvurucunun yeni müdafii dosyaya vekâletname sunmuş, esasa ilişkin savunma hazırlamak üzere süre talebinde bulunmuştur. Mahkeme; süre talebinin kabulüne, duruşmaya ara verilmesine ve yeni celsenin 22/10/2019 tarihinde yapılmasına karar vermiştir.

13. Beşinci celsede Mahkeme, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 8 yıl 9 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"[S]anığın amacını benimsediği silahlı terör örgütü FETÖ/PDY yapılanması içerisine dahil olduğu, örgüt ile organik bağ kurarak süreklilik gösteren faaliyetlerde bulunduğu, örgütün askeriyeye sızma amacı doğrultusunda örgüt içerisinde mahrem imam olarak faaliyetlerde bulunduğu, öğrencileri askeri okullara yönlendirdiği ve askeri sınavlara hazırladığı, askeri sınavları kazanan şahısları gerek askeri öğrencilik döneminde gerekse göreve atandıktan sonra takip ettiği ve örgütsel talimatlar verdiği, örgütün kriptolu haberleşme programı ByLock'u kullandığı anlaşılmakla sübut bulan çeşitlilik ve süreklilik gösteren yukarıda ayrıntılarıyla izah edilip tartışılan eylem ve faaliyetlerinin sanığın atılı olan silahlı örgüt üyeliği suçunu oluşturacağı, zira silahlı örgüte üye olmanın örgüte hakim olan hiyerarşik gücün emrine girmeyi ifade ettiği, sanığın silahlı terör örgütü (FETÖ/PDY) üyeliği suçu[nu işlediği anlaşılmıştır]."

14. Başvurucu; istinaf ve temyiz dilekçelerinde -diğerlerinin yanı sıra- tanık H.G.nin mahkeme huzurunda dinlenilmediğini, Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) ile bağlantı kurulmadığını ve soru sorma hakkının kullandırılmadığını belirtmiştir. Hüküm, kanun yolu denetiminden geçerek 28/9/2020 tarihinde kesinleşmiştir. Yargıtay onama kararında "sanık ile ilgili dosyada mevcut diğer delillerin atılı suçun sübutu için yeterli olduğu görülmekle, sanığın ByLock kullanıcısı olduğunu bildiren ayrıntılı ByLock tespit ve değerlendirme tutanağının dosyaya gelmesi beklenilmeden karar verilmesi sonuca etkili bulunmamış" kabulüne yer verilmiştir.

15. Başvurucu, nihai hükmü 12/11/2020 tarihinde öğrendikten sonra 24/11/2020 tarihinde

bireysel başvuruda bulunmuştur.

16. Komisyon; adli yardım talebinin kabulüne, hakkaniyete uygun yargılanma hakkıyla bağlantılı olarak tanık sorgulama hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetlerin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

17. Başvurucu; gerekçeli kararda beyanlarına yer verilen tanık H.G.nin duruşmada dinlenilmesi için Mahkemenin herhangi bir girişimde bulunmadığını, kendisine tanığa soru sorma imkânı tanınmadığını, bu suretle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

18. Bakanlık görüşünde; tanığın istinabe yoluyla alınan beyanının duruşmada okunduğu, başvurucunun bunlara karşı iddia ve itirazlarını dile getirdiği ifade edilmiştir.

19. Başvurucu, Bakanlık görüşüne ilişkin beyanında genel olarak bireysel başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

20. Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkı yönünden incelenmiştir.

21. Anayasa Mahkemesi, birçok kararında tanık kavramını sanığa isnat edilen fiil hakkında bilgi veren herhangi bir kişi şeklinde özerk olarak yorumlamış ve tanık sorgulama hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir (Atila Oğuz Boyalı, B. No: 2013/99, 20/3/2014; Selçuk Demir, B. No: 2014/9783, 22/1/2015; AZ. M., B. No: 2013/560, 16/4/2015; Baran Karadağ, B. No: 2014/12906, 7/5/2015; Orhan Güleryüz, B. No: 2019/30221, 28/12/2021). Buna göre bir ceza yargılamasında sanığın aleyhine olan tanıkları sorgulama ve sorgulatma hakkı vardır. Hakkında gerçekleştirilen ceza yargılaması sürecinde sanığın tanıklara soru yöneltebilmesi, onlarla yüzleşebilmesi ve tanıkların beyanlarının doğruluğunu sınama imkânına sahip olması adil bir yargılamanın yapılabilmesi bakımından gereklidir (AZ. M., § 55). Diğer yandan bir mahkûmiyet -tek veya belirleyici ölçüde- sanığın soruşturma veya yargılama aşamasında sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı bir kimse tarafından verilen ifadelere dayandırılmış ve dengeleyici güvenceler sağlayan bir usul öngörülmemiş ise sanığın hakları Anayasa'nın 36. maddesindeki güvencelerle bağdaşmayacak ölçüde kısıtlanmış olur (Orhan Güleryüz, § 35).

22. Anayasa Mahkemesi, tanık sorgulama hakkıyla ilgili olarak verdiği kararlarında somut bir yargılama öncesinde veya haricinde elde edilen tanık beyanlarının delil olarak kabulünün yargılamanın adilliğine zarar verip vermediğini değerlendirmek için üç aşamalı bir test uygulanması gerektiğini ifade etmektedir. Buna göre ilk olarak tanığın mahkemede hazır edilmemesi geçerli bir nedenin mevcudiyetine dayanmalıdır. İkinci olarak sanığın sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı tanık tarafından verilen beyanın mahkûmiyetin dayandığı tek veya belirleyici delil olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Sorgulama veya sorgulatma imkânı tanınmayan tanığın beyanının tek veya belirleyici delil olduğunun tespit edilmesi durumunda ise üçüncü aşama olarak savunma tarafının maruz kaldığı bu olumsuzluğun telafi edilmesi amacıyla yeterli düzeyde karşı dengeleyici güvenceler sağlayan bir usulün yürütülüp yürütülmediği ortaya konulmalıdır (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Abdurrahim Balur, B. No: 2013/5467, 7/1/2016, § 80; Onur Urbay, B. No: 2014/6222, 6/3/2019, §§ 36, 40; Zekeriya Sevim, B. No: 2018/18989, 16/6/2021, §§ 44, 51). Bu kapsamda hükme ulaşılırken sorgulanmamış tanık beyanını destekleyen başka doğrulayıcı delillere

dayanılması telafi edici güvencelerden biri olarak kabul edilebilir (Orhan Güleryüz, § 39). Mahkemenin yargı çevresi dışındaki tanıkların -sanığın da onlara soru sormasına imkân sağlayacak ve sorulan sorulara verdikleri cevaplar hakkında kişisel izlenim edinme fırsatı elde edecek şekilde- SEGBİS gibi vasıtalarla dinlenmesi telafi edici bir güvence olabilir (bazı değişikliklerle birlikte Uğur Özcan, B. No: 2021/12137, 26/7/2022, § 40). Sorgulanmayan tanığın beyanının güvenilirliğinin ve doğruluğunun saptanması amacıyla savunma tarafına sağlanabilecek bir diğer telafi edici güvence ise sanığa olayı kendi açısından anlatma ve delillerini sunma imkânının tanınmasıdır (Orhan Güleryüz, § 40).

23. Başvuru konusu olayda incelenmesi gereken ilk sorun, beyanı delil olarak kabul edilen tanığın duruşmada dinlenmemesinin geçerli bir nedene dayanıp dayanmadığıdır. Somut olayda Mahkeme tarafından tanık H.G.nin huzurda dinlenilmesine ilişkin herhangi bir çaba gösterilmemiştir. İlgili duruşma tutanağı ve gerekçeli kararda da tanığın duruşmada hazır edilememesinin veya aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle dinlenilmemesinin hangi geçerli nedene dayandığına ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir. Ancak buna ilişkin geçerli bir nedenin ortaya konulmamış olması, tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğinin kabul edilmesi için yeterli değildir. İkinci olarak hükmün tek başına veya belirleyici ölçüde başvurucunun sorgulama veya sorgulatma imkânına sahip olmadığı bir tanık tarafından verilen ifadeye dayalı olup olmadığı ortaya çıkarılmalıdır.

24. Somut olayda Mahkeme; bilirkişi raporunda da belirtildiği üzere başvurucuya ait 530 ... 97 No.lu GSM hattından 16/4/2015-17/2/2016 tarihleri arasında toplamda 8.018 kez ByLock sunucusuna erişim sağlanmasına ve tanıkların beyanlarına istinaden mahkûmiyet sonucuna ulaşmıştır. Bu hüküm, Yargıtay tarafından "tüm dosya kapsamı gözetilerek diğer delillerin atılı suçun sübutu için yeterli olduğu görülmekle, sanığın ByLock kullanıcısı olduğunu bildiren ayrıntılı ByLock tespit ve değerlendirme tutanağının dosyaya gelmesi beklenilmeden karar verilmesi sonuca etkili bulunmamış" kabulü ile onanmıştır.

25. Gerekçeli karar içeriğinden Mahkemenin -tanık H.G.nin beyanı dışında- başvurucunun örgüt içi gizli haberleşme programı olan ByLock'u kullandığına ilişkin bilirkişi raporu ve tanık B.T.nin ikinci celsede duruşmada sunduğu, 2011-2013 yılları arasında Balıkesir ilinde faaliyette bulunan Astsubay Meslek Yüksek Okulunda öğrencilik yaparken kendisiyle ilgilenen ve abi tabir edilen şahıs olduğuna ilişkin beyanı başta olmak üzere pek çok farklı delile dayandığı anlaşılmıştır. Bu kapsamda duruşmada sorgulanamayan tanık H.G.nin beyanının mahkûmiyet kararına götüren tek veya belirleyici nitelikte delil olduğunun kabulü mümkün görünmemektedir. Başvurucunun sorgulama veya sorgulatma imkânı bulmadığı tanığın beyanının tek veya belirleyici delil olarak mahkûmiyette kullanılmadığının tespit edilmesi nedeniyle tanık sorgulama hakkıyla ilgili uygulanan testin üçüncü aşamasıyla ilgili bir inceleme yapılmamıştır.

26. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2)

numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 11/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÜMRAN ÇELİK

B. No: 2021/32716 | Karar tarihi: 11.07.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/32716

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÜMRAN ÇELİK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/32716)

Karar Tarihi: 11/7/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Ferhat YILDIZ

Başvurucu : Ümran ÇELİK

Vekili : Av. Serdar BALIK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; işveren ile arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvuruya konu olayların meydana geldiği süreçteki olağanüstü hâl (OHAL) koşullarına, OHAL ilanına ve uygulanan tedbirlere ilişkin genel bilgiler için bkz. C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, §§ 10-18; Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, §§ 10-18.

3. Başvurucu, Bağlar Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (işveren) bünyesinde işçi olarak çalışmaktadır. İşveren tarafından başvurucunun Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) ile irtibat veya iltisak içinde olduğu gerekçesiyle 15/8/2016 tarihinde başvurucunun iş sözleşmesi feshedilmiştir.

4. Başvurucu feshin geçersizliğinin tespiti ve işe iade talebiyle 16/9/2016 tarihinde Diyarbakır 3. İş Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Dava dilekçesinde; hiçbir terör

örgütüyle irtibatının bulunmadığı, savunması alınmadan fesih işleminin gerçekleştirildiği, hakkında disiplin soruşturması veya ceza yargılamasının bulunmadığı ileri sürülmüştür. Mahkeme, terör örgütü ile irtibatlı ya da iltisaklı olabileceği hususunda şüphenin bulunabileceğini belirterek 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin (667 sayılı KHK) 4. maddesi kapsamında gerçekleştirilen fesih işleminin hukuka uygun olduğu gerekçesiyle 2/1/2017 tarihinde davanın reddine karar vermiştir.

5. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 7. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 4/5/2017 tarihinde başvurucunun istinaf başvurusunun reddine karar vermiştir. Kararda, 667 sayılı KHK dayanak alınarak gerçekleştirilen feshin geçerlilik denetiminin yapılamayacağı ifade edilmiştir.

6. Yargıtay 22. Hukuk Dairesi 19/9/2017 tarihinde Bölge Adliye Mahkemesi kararının bozulmasına, dosyanın Mahkemeye gönderilmesine karar vermiştir. Kararda Mahkemece feshin dayanağını oluşturabilecek denetime elverişli tüm delillerin araştırılarak toplanması ve toplanan delillerin yeniden bir değerlendirmeye tabi tutularak sonucuna göre bir karar verilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

7. Mahkeme 24/6/2019 tarihli kararıyla davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; bozma ilamı doğrultusunda yapılan araştırma sonucunda başvurucu hakkında terör örgütüne üyelik suçundan ceza yargılamasının devam ettiğinin anlaşıldığı, işverenden terör örgütü ile irtibatı veya iltisakı bulunabilecek başvurucuyu çalıştırmasının beklenemeyeceği ifade edilmiştir.

8. Bölge Adliye Mahkemesi 28/5/2021 tarihli kararıyla başvurucunun istinaf talebinin kesin olarak reddine karar vermiştir. Kararda; başvurucu hakkında devam eden ceza yargılamasına ilişkin Ankara 29. Ağır Ceza Mahkemesinin yazılı cevap içeriği dikkate alındığında işverenin işçisine karşı duyduğu şüphenin aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açtığı belirtilmiştir. Kararda ayrıca işverenin bir kamu kuruluşu olduğu dikkate alındığında iş ilişkisinin devamı için gerekli güveni yıkmaya elverişli bir şüphenin söz konusu olduğu, Mahkemece yapılan değerlendirmede bir isabetsizlik bulunmadığı vurgulanmıştır.

9. Başvurucu, nihai hükmü 5/7/2021 tarihinde öğrendikten sonra 16/7/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Başvurucu hakkındaki işe iade davasında verilen ret kararlarının gerekçesinde yer alan ve Ankara 29. Ağır Ceza Mahkemesince yürütülen ceza yargılaması sonucunda 3/11/2022 tarihinde başvurucunun FETÖ/PDY'ye üyelik suçundan mahkûmiyetine karar verilmiştir. Kararda başvurucunun etkin pişmanlık kapsamında üzerine atılı suçlamaları tevil yoluyla ikrar ettiği, ByLock iletişim sistemini kullandığı, örgüt tarafından organize edilen örgütsel toplantılara ve diğer faaliyetlere sohbet ablası olarak katıldığı ifade edilmiştir. Kararın gerekçesinde ayrıca başvurucunun örgütün sözde emniyet mahrem yapılanmasında öğretmen konumunda olduğu, örgüte destek olmak amacıyla Bank Asyaya para yatırdığı vurgulanmıştır. Anılan karara karşı başvurucu tarafından istinaf kanun yoluna başvurulmuş olup, yargılama halen derdest durumdadır.

11. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetlerinin özel hayata saygı ile makul sürede yargılanma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

14. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde; yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken olağanüstü hâl ve pandemi koşullarının gözetilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

15. 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a 25/7/2018 tarihinde eklenen geçici ikinci maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi ve yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Tazminat Komisyonu tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

16. Bu defa, 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı İcra ve İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 40. maddesi ile 6384 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesinin birinci fıkrasında yer alan tarih 9/3/2023 olarak değiştirilmiş ve 9/3/2023 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan bireysel başvuruların, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Tazminat Komisyonu tarafından inceleneceği düzenlenmiştir.

17. Anayasa Mahkemesi Ferat Yüksel (B. No: 2014/13828, 12/9/2018) kararında; ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir.

18. Mevcut başvurularda da söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

19. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Özel Hayata Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

20. Başvurucu; iş akdinin haksız olarak savunması alınmadan feshedildiğini, tarafsız ve bağımsız mahkemece yargılanma, çelişmeli yargılama, gerekçeli karar ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu fesih işlemi ile terörist ilan edilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin ve özel hayata saygı hakkının, kendisine atfedilen suç davranışlarının 2016 öncesine ait olması nedeniyle kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesinin

ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvurucu kendisinin eylemleri feshe gerekçe yapılırken başka insanları benzer eylemleri nedeniyle sorumlu tutulmaması nedeniyle eşitlik ilkesinin, işe devam etme olanağı kaldırıldığından mülkiyet ve çalışma hakkının ihlal edildiğini ifade etmiştir.

21. Bakanlık görüşünde öncelikle; başvurucu tarafından ileri sürülen iddiaların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığının da değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Görüşte ayrıca başvurucu hakkında gerçekleştirilen kovuşturma sonucunda mahkûmiyet kararı verildiğinin dikkate alınmasının yararlı olacağı ifade edilmiştir.

22. Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesine yönelik işlem, özel hayata saygı hakkının otomatik olarak uygulanabilirliğini sağlamamakla birlikte mevcut başvuruda mesleki hayata yönelik müdahalenin başvurucunun özel hayatına ciddi şekilde etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı değerlendirildiğinden başvuru özel hayata saygı hakkı yönünden uygulanabilir bulunmuş ve bu kapsamda incelenmiştir (benzer şekildeki değerlendirmeler için C.A. (3), §§ 97-101; Ayla Demir İşat, §§ 106-110).

23. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

24. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 187-191). Olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemde alınan tedbiri konu edinen somut başvuruda Anayasa'nın 15. maddesi maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimi dikkate alınacaktır (Mustafa Önal, B. No: 2018/9808, 9/2/2022, § 14).

25. Anayasa'nın 15. maddesine göre yapılacak inceleme; müdahalenin Anayasa'daki çekirdek haklarla ilgili olup olmadığı, anılan maddenin ikinci fıkrasında sayılan hak ve özgürlüklere dokunup dokunmadığı, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırılık teşkil edip etmediği ve durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının tespitiyle sınırlı olacaktır (Ayla Demir İşat, § 146).

26. Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında özel hayata saygı hakkı yer almamaktadır. Ayrıca somut olaydaki tedbirin milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir yükümlülüğe aykırı olduğu da saptanmamıştır (Ayla Demir İşat, §§ 147, 148). Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacak son inceleme, müdahalenin durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının belirlenmesine ilişkin olacaktır.

27. Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesine ilişkin tedbirin ve bu kapsamda derece mahkemelerince sonuca bağlanan uyuşmazlığın Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında durumun gerektirdiği ölçüde olduğunun söylenebilmesi için öncelikle keyfî olmaması gerekir. Diğer taraftan söz konusu tedbirin ölçülü olup olmadığı değerlendirilirken elbette ülkemizde OHAL ilanına sebebiyet veren durumun özellikleri ve OHAL ilanı sonrasında ortaya çıkan koşullar dikkate alınmalıdır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 349).

28. Ancak işçi tarafından sadakat yükümlülüğünün ihlal edildiği, dolayısıyla işçi ve işveren arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak alınacak tedbirler bakımından basit bir şüphenin yeterli olmayacağı, bu durumun somut olgularla

desteklenmesi gerektiği açıktır. Gerek işveren gerekse yargı organları tarafından açıklanan nedenlerin işveren ile işçi arasındaki güven ilişkisinin zedelendiğini ortaya koyacak ve ikna edecek yeterlilikte olması gerekir (C.A. (3), § 125; Ayla Demir İşat, § 133).

29. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenmese de Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere (benzer yönde Yargıtay kararları için bkz. C.A. (3), §§ 46-56; Ayla Demir İşat, §§ 52-62) şüphenin işçinin kişiliğinden kaynaklanan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir. Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı bir şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir (Delil Metin, B. No: 2019/1419, 18/1/2023, § 32).

30. Öte yandan 667 sayılı KHK dayanak alınarak uygulanan somut tedbirin başvurucu üzerinde doğuracağı etki de gözönüne alındığında özellikle yargılama sürecinde devletten beklenen yükümlülüklerin OHAL koşullarında da yerine getirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Bu anlamda takdir yetkisinin öngörülen sınırlar dâhilinde kullanılması ve nedenlerinin ikna edici şekilde ortaya konulması OHAL koşullarında da yerine getirilmesi gereken yükümlülüklerdendir. Dolayısıyla terör örgütleriyle irtibatı ya da iltisakı olduğu konusunda çalışandan duyulan şüphenin ciddi, güçlü ve objektif olduğuna ilişkin ikna edici gerekçeler ortaya konulmaması halinde alınan tedbirin Anayasa'nın 15. maddesi bağlamında da söz konusu yükümlülüklere uygun olmadığı değerlendirilebilecektir (benzer yönde değerlendirmeler için bkz. Ayla Demir İşat, § 161).

31. Özel hayata saygı hakkı, üçüncü kişiler tarafından da olsa hakkın öngördüğü güvencelere keyfî şekilde müdahale edilmesini yasaklamaktadır. Öngörülen yükümlülüklerin yerine getirilmesi, kişilerin kendilerinin, ailelerinin geleceğini ve itibarını etkileyen mesleki hayata yönelik tedbirlerin keyfî olmaması, bu kapsamda doğan uyuşmazlıkların özel hayata saygı hakkının gereklilikleri bağlamında çözümlenmesi olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde de geçerli olan temel güvencelerdir (Ayla Demir İşat, § 150). Öte yandan darbe teşebbüsü ve terör örgütlerinin özellikleri gözönüne alındığında devletin ve kişilerin güvenliği ile kamu düzeninin korunması amacıyla yasal düzenlemeler yapılmasının ve sakıncalı görülen kişilerin mesleklerinden uzaklaştırılmasına yönelik işlemler tesis edilmesinin gerçek bir ihtiyaçtan kaynaklandığı açıktır. Ancak söz konusu tedbirlerin muhataplarının sakıncalı olduğu değerlendirilen kişilerden olması ve alınan tedbirlerin durumun gerektirdiği ölçüde olması gerekir (Ayla Demir İşat, § 159). Ayrıca belirtildiği üzere temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin süresi, kapsamı ve ağırlığı ölçülülüğün belirlenmesinde dikkate alınması; kişilerin ölçüsüz veya keyfî müdahalelere karşı koyabilecekleri usule ilişkin güvencelerden yararlandırılması gerekir (Ayla Demir İşat, § 160).

32. Somut olaydaki feshin gerekçesi, devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen FETÖ/PDY ile irtibatı veya iltisakı olduğu konusunda başvurucudan duyulan şüphe ve bu şüphe nedeniyle güven ilişkinin ortadan kalkmasıdır. FETÖ/PDY ile irtibatı veya iltisakı olduğu konusunda başvurucudan duyulan şüphenin, FETÖ/PDY üyeliği suçundan yargılanan başvurucunun eylemlerine dayandığı anlaşılmaktadır. Nitekim başvuru tarihinden sonra da başvurunun FETÖ/PDY üyeliği suçundan mahkûmiyetine karar verildiği anlaşılmaktadır (bkz. § 10).

33. Somut olayda başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatı veya iltisakı olduğu yönünde elde edilen ve derece mahkemelerince açıklanan bilgiler dikkate alındığında, güven ilişkisinin

zedelendiği konusunda başvurucudan duyulan şüphenin ciddi, güçlü ve objektif bir şüphe olarak nitelendirilmeye uygun hâle geldiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda tedbirin taraflar arasındaki güven ilişkisini ortadan kaldırmaya elverişli olduğu ve iş sözleşmesinin feshedilmesini gerekli kıldığı konusunda başvurucu özelinde bireyselleştirmenin yapıldığını söylemek mümkündür. Dolayısıyla somut başvurunun koşullarında benimsenen yaklaşımın kamu gücüyle donatılan işverenin takdir yetkisinin kapsamında olduğu, keyfîlik içermediği ve gerçekleştirilen müdahaleyle takdir yetkisinin sınırlarının aşılmadığı değerlendirilmektedir.

34. Bu açıklamalar doğrultusunda başvurucunun devlete sadakat bağının zayıfladığının işareti olan FETÖ/PDY ile irtibatlı veya iltisaklı olma olgusunun işçi-işveren arasındaki güven ilişkisini zedeleyen bir unsur olarak kabul eden idari ve yargısal kararların müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı konusunda ikna edici nitelikte ilgili ve yeterli gerekçeleri içerdiği değerlendirilmektedir. Dolayısıyla somut olaydaki müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk koşulunu sağlamadığı söylenemeyecektir.

35. Öte yandan başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesinde millî güvenliğin ve kamu düzeninin korunmasına, kamu hizmetinin sürdürülebilirliğinin sağlanmasına yönelik meşru amacın olduğu açık olsa da alınan tedbirin amaçla ölçülü olması şarttır. Bu hususta başvurucunun mesleğinin niteliği, başka bir işte çalışma imkânının bulunup bulunmadığı ve başvurucuya düşen fedakârlığın ağırlığı bir bütün olarak ele alınmalıdır.

36. Somut olayda başvurucu bir kariyer mesleği niteliğinde olan mesleki faaliyetten alıkonulmadığı gibi özel sektörde çalışmasını engelleyen herhangi bir ilave kısıtlamaya da tabi tutulmamıştır. Bu konuda bir kısıtlamanın getirilmemiş olması nedeniyle başvurucunun özel hayata saygı hakkına yönelik müdahalenin öngörülen meşru amaçla ölçülü şekilde gerçekleştirildiği ve kamunun menfaati ile başvurucunun kişisel menfaati arasında adil dengenin kurulduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle başvurucu ile işveren arasında doğan uyuşmazlığın çözümüne olanak sağlamaya uygun yasal düzenlemelerin mevcut olduğu görülmektedir. Yine başvuruya konu edilen yargılama süreci incelendiğinde başvurucunun derece mahkemeleri önünde delillerini sunduğu, iddiada bulunma ve savunma haklarını herhangi bir engellemeyle karşı karşıya kalmadan kullandığı, dolayısıyla yargılamalarda usule ilişkin güvencelerin sağlandığı anlaşılmaktadır.

37. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

E. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GAZAL KAÇAR

B. No: 2021/46624 | Karar tarihi: 11.07.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/46624

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GAZAL KAÇAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/46624)

Karar Tarihi: 11/7/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Ferhat YILDIZ

Başvurucu : Gazal KAÇAR

Vekili : Av. Özkan TOMAR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, işveren ile arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle iş sözleşmesinin feshedilmesi üzerine açılan işe iade davasında, kesin bir mahkûmiyet hükmü ile sonuçlanmayan ceza yargılamasının esas alınması ve gerekçeli kararda suçluluğu ima eden bazı ifadeler kullanılması nedeniyle masumiyet karinesi ile bir kısım Anayasal haklarının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Ergani Belediyesi (İşveren/Belediye) bünyesinde hizmet alım sözleşmesi kapsamında iş gören özel bir şirkette taşeron işçi olarak çalışmaktadır. Ergani Kaymakamlığı Olağanüstü Hal Bürosunca başvurucunun terör örgütü ile irtibat veya iltisak içinde olduğu yönünde İşverene bildirimde bulunulmuştur. İşveren, güven ilişkisinin zedelendiği gerekçesiyle başvurucunun iş sözleşmesini feshetmiştir.

3. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespiti ve işe iade talebiyle 20/11/2017 tarihinde Ergani Asliye (İş) Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkeme, terör örgütü ile irtibatlı ya da iltisaklı olabileceği hususunda şüphenin bulunduğunu belirterek

gerçekleştirilen fesih işleminin hukuka uygun olduğu, işçi ile işveren arasındaki güven ilişkisinin zedelendiği, iş akdinin devamının beklenemeyecek derecede şüphe meydana geldiği gerekçesiyle 13/9/2018 tarihinde davanın reddine karar vermiştir.

4. Başvurucu; söz konusu karara karşı sunduğu istinaf dilekçesinde terör örgütüyle hiçbir irtibatının bulunmadığını, bu konuda araştırma yapılmaksızın karar verildiğini, kendisine savunma hakkı tanınmadığını ileri sürmüştür. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi), başvurucunun terör örgütü propagandası yapma suçundan 1 yıl hapis cezası ile cezalandırıldığını, feshin geçerli olduğunu belirterek 29/1/2020 tarihinde istinaf başvurusunun esastan reddine kesin olarak karar vermiştir.

5. Başvurucu, nihai kararı 12/7/2021 tarihinde öğrendiğini belirterek aynı tarihte bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

6. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Hüseyin Aşkan (B. No: 2017/15649, 21/7/2020) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Kararda Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi'nde (UYAP) evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede başvurucu vekili tarafından nihai kararın açılarak okunduğu tespit edilen tarih, nihai kararın sonucunun öğrenildiği tarih kabul edilerek bireysel başvuru süresi bu tarihten itibaren başlatılmış ve başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Somut olayda da nihai kararın başvurucu vekili tarafından UYAP üzerinden 17/9/2020 tarihinde okunduğu ve başvurunun otuz günlük bireysel başvuru süresi geçtikten sonra 12/7/2021 tarihinde yapıldığı anlaşıldığından başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 11/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET ZEKİ ÖZTÜRK

B. No: 2021/48964 | Karar tarihi: 11.07.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/48964

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET ZEKİ ÖZTÜRK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/48964)

Karar Tarihi: 11/7/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Ferhat YILDIZ

Başvurucu : Mehmet Zeki ÖZTÜRK

Vekili : Av. Özkan TOMAR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, işveren ile arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuruya konu olayların meydana geldiği süreçteki olağanüstü hâl (OHAL) koşullarına, OHAL ilanına ve uygulanan tedbirlere ilişkin genel bilgiler için bkz. C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, §§ 10-18; Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, §§ 10-18.

3. Başvurucu, Mardin Büyükşehir Belediyesi (Belediye) bünyesinde hizmet alım sözleşmesi kapsamında iş gören özel bir şirkette (işveren) taşeron işçi olarak çalışmaktadır. Mardin Valiliği OHAL Bürosu tarafından başvurucunun terör örgütü ile irtibat veya iltisak içinde olduğu Belediyeye bildirilmiştir. İşveren tarafından güven ilişkisinin zedelendiği gerekçesiyle 5/1/2017 tarihinde başvurucunun iş sözleşmesi feshedilmiştir.

4. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespiti ve işe iade talebiyle 3/2/2017 tarihinde Mardin 1.

Asliye (İş) Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkeme 10/11/2017 tarihinde uyuşmazlıkla ilgili Olağanüstü Hal (OHAL) Komisyonunun görevli olduğu gerekçesiyle karar verilmesine yer olmadığına dair hüküm kurmuştur. OHAL Komisyonu tarafından görevsiz olunduğundan bahisle dosyanın Mahkemeye iadesine karar verilmesi üzerine Mahkemece 2/7/2019 tarihinde davanın reddine karar verilmiştir. Kararda; başvurucu hakkında açılmış idari veya adli bir soruşturma, kapatılan dernek veya vakıflarda üyelik veya ByLock kaydı bulunmadığı ancak Mardin Valiliği yazısına göre 2015 yılında İzmir merkezli mali kaçakçılık suçlarından evrak kaydının bulunduğu, PKK terör örgütüne müzahir olduğunun bildirildiği ifade edilmiştir. Kararda; başvurucunun terör örgütleri ile iltisaklı olabileceği şüphesinin devam ettiği ve işverenle başvurucu arasındaki güven ilişkisinin zedelendiği, feshin zorunlu hâle geldiği ve geçerli sebebe dayandığı vurgulanmıştır.

5. Başvurucu istinaf dilekçesinde; terör örgütleriyle hiçbir ilgisinin bulunmadığını, Mahkemece bu konuda bir araştırma yapılmadan karar verildiğini, savunmasının alınmadığını, mahkeme kararının kaldırılması gerektiğini ileri sürmüştür. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesi 20/5/2021 tarihinde istinaf başvurusunun esastan reddine kesin olarak karar vermiştir. Kararda; başvurucu hakkındaki emniyet müdürlüğü tarafından hazırlanan güvenlik soruşturması evrakındaki tespitler nazara alındığında işveren açısından şüphe feshi şartlarının oluştuğu belirtilmiştir.

6. Başvurucu, nihai hükmü 24/6/2021 tarihinde öğrendikten sonra 14/7/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu; iddialarının OHAL Komisyonu tarafından incelenmemesi nedeniyle hak arama hürriyetinin, herhangi bir yargılama yapılmadan bir itham üzerine iş akdinin feshedilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Savunması alınmadan iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle savunma hakkının, bir daha çalışamayacak olması nedeniyle yaşam ve çalışma hakkının, OHAL Komisyonuna başvuru hakkı bulunmaması ve OHAL gerekçesiyle işten çıkarılması nedenleriyle etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Somut herhangi bir karara, belgeye dayanan suçu olmamasına rağmen terörle irtibatlı ve iltisaklı kabul edilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının, yargılamayı gerçekleştiren mahkemelerce gerçek anlamda bir yargısal faaliyet icra edilmediğinden mahkeme hakkının ihlal edildiğini ifade etmiştir.

9. Bakanlık görüşünde; süreçte verilen kararlara, konuyla alakalı içtihada ve yargılamaların tarafı olan işveren tarafından sunulan görüş ile ilgili belgelere yer verilmiştir. Ayrıca başvuruya konu olan kararın OHAL döneminde alınması nedeniyle inceleme esnasında Anayasa'nın 15. maddesinin de dikkate alınmasının faydalı olacağı ifade edilmiştir.

10. Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesine yönelik işlem, özel hayata saygı hakkının otomatik olarak uygulanabilirliğini sağlamamakla birlikte mevcut başvuruda mesleki hayata yönelik müdahalenin başvurucunun özel hayatına ciddi şekilde etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı değerlendirildiğinden başvuru özel hayata saygı hakkı yönünden uygulanabilir bulunmuş ve bu kapsamda incelenmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. C.A. (3), §§ 97-101; Ayla Demir İşat, §§ 106-110).

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini

gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 187-191). Olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemde alınan tedbiri konu edinen somut başvuruda Anayasa'nın 15. maddesi maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimi dikkate alınacaktır (Mustafa Önal, B. No: 2018/9808, 9/2/2022, § 14).

13. Anayasa'nın 15. maddesine göre yapılacak inceleme; müdahalenin Anayasa'daki çekirdek haklarla ilgili olup olmadığı, anılan maddenin ikinci fıkrasında sayılan hak ve özgürlüklere dokunup dokunmadığı, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırılık teşkil edip etmediği ve durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının tespitiyle sınırlı olacaktır (Ayla Demir İşat, § 146).

14. Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında özel hayata saygı hakkı yer almamaktadır. Ayrıca somut olaydaki tedbirin milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir yükümlülüğe aykırı olduğu da saptanmamıştır (Ayla Demir İşat, §§ 147, 148). Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacak son inceleme, müdahalenin durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının belirlenmesine ilişkin olacaktır.

15. Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesine ilişkin tedbirin ve bu kapsamda derece mahkemelerince sonuca bağlanan uyuşmazlığın Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında durumun gerektirdiği ölçüde olduğunun söylenebilmesi için öncelikle keyfî olmaması gerekir. Diğer taraftan söz konusu tedbirin ölçülü olup olmadığı değerlendirilirken elbette ülkemizde OHAL ilanına sebebiyet veren durumun özellikleri ve OHAL ilanı sonrasında ortaya çıkan koşullar dikkate alınmalıdır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 349).

16. Ancak işçi tarafından sadakat yükümlülüğünün ihlal edildiği, dolayısıyla işçi ve işveren arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak alınacak tedbirler bakımından basit bir şüphenin yeterli olmayacağı, bu durumun somut olgularla desteklenmesi gerektiği açıktır. Gerek işveren gerekse yargı organları tarafından açıklanan nedenlerin işveren ile işçi arasındaki güven ilişkisinin zedelendiğini ortaya koyacak ve ikna edecek yeterlilikte olması gerekir (C.A. (3), § 125; Ayla Demir İşat, § 133).

17. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenmese de Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere (benzer yöndeki Yargıtay kararları için bkz. C.A. (3), §§ 46-56; Ayla Demir İşat, §§ 52-62) şüphenin işçinin kişiliğinden kaynaklanan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir. Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı bir şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir (Delil Metin, B. No: 2019/1419, 18/1/2023, § 32).

18. Öte yandan 667 sayılı KHK dayanak alınarak uygulanan somut tedbirin başvurucu üzerinde doğuracağı etki de gözönüne alındığında özellikle yargılama sürecinde devletten beklenen yükümlülüklerin OHAL koşullarında da yerine getirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Bu anlamda takdir yetkisinin öngörülen sınırlar dâhilinde kullanılması ve nedenlerinin ikna edici şekilde ortaya konulması OHAL koşullarında da

yerine getirilmesi gereken yükümlülüklerdendir. Dolayısıyla terör örgütleriyle irtibatı ya da iltisakı olduğu konusunda çalışandan duyulan şüphenin ciddi, güçlü ve objektif olduğuna ilişkin ikna edici gerekçeler ortaya konulmaması hâlinde alınan tedbirin Anayasa'nın 15. maddesi bağlamında da söz konusu yükümlülüklere uygun olmadığı değerlendirilebilecektir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ayla Demir İşat, § 161).

19. Özel hayata saygı hakkı, üçüncü kişiler tarafından da olsa hakkın öngördüğü güvencelere keyfî şekilde müdahale edilmesini yasaklamaktadır. Öngörülen yükümlülüklerin yerine getirilmesi, kişilerin kendilerinin, ailelerinin geleceğini ve itibarını etkileyen mesleki hayata yönelik tedbirlerin keyfî olmaması, bu kapsamda doğan uyuşmazlıkların özel hayata saygı hakkının gereklilikleri bağlamında çözümlenmesi olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde de geçerli olan temel güvencelerdir (Ayla Demir İşat, § 150). Öte yandan darbe teşebbüsü ve terör örgütlerinin özellikleri gözönüne alındığında devletin ve kişilerin güvenliği ile kamu düzeninin korunması amacıyla yasal düzenlemeler yapılmasının ve sakıncalı görülen kişilerin mesleklerinden uzaklaştırılmasına yönelik işlemler tesis edilmesinin gerçek bir ihtiyaçtan kaynaklandığı açıktır. Ancak söz konusu tedbirlerin muhataplarının sakıncalı olduğu değerlendirilen kişilerden olması ve alınan tedbirlerin durumun gerektirdiği ölçüde olması gerekir (Ayla Demir İşat, § 159). Ayrıca belirtildiği üzere temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin süresi, kapsamı ve ağırlığı ölçülülüğün belirlenmesinde dikkate alınması; kişilerin ölçüsüz veya keyfî müdahalelere karşı koyabilecekleri usule ilişkin güvencelerden yararlandırılması gerekir (Ayla Demir İşat, § 160).

20. Somut olaydaki feshin gerekçesi, devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen PKK terör örgütü ile irtibatı veya iltisakı olduğu konusunda başvurucudan duyulan şüphe ve bu şüphe nedeniyle güven ilişkinin ortadan kalkmasıdır. Yargılamayı gerçekleştiren mahkemelerin karar gerekçesinde ayrıca Mardin Valiliği tarafından gönderilen ve başvurucunun 2015 yılında mali kaçakçılık suçundan evrakının bulunduğu ile PKK terör örgütüne müzahir olduğu bilgilerini içeren yazı, kararın esasına etkili delil olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır.

21. Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesinin nedeni terör örgütleriyle irtibatlı veya iltisaklı olması olarak gösterilmiştir. Bununla birlikte yargılamayı gerçekleştiren mahkemelerce, başvurucu hakkında hiçbir adli veya idari soruşturma bulunmadığının tespit edilmesine rağmen, Mardin Valiliği yazısı içeriğinin başvurucunun iş akdinin feshine nasıl etki ettiğine dair bir gerekçeye yer verilmemiştir. Bu itibarla öngörülen güvencelere uygun şekilde gerçekleştirilmeyen müdahalenin durumun gerektirdiği ölçüyü koruduğu söylenemeyecektir.

22. Açıklanan gerekçelerle başvurucu hakkında alınan ve Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen özel hayata saygı hakkına etki eden tedbirin OHAL döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlere uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.

III. GİDERİM

23. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

24. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve

Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Mardin 1. Asliye (İş) Hukuk Mahkemesine (E.2018/572, K. 2019/332) GÖNDERİLMESİNE,

D. 487,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.387,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesi (E.2020/1461, K.2021/672) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SİNAN ASLAN

B. No: 2022/50147 | Karar tarihi: 11.07.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/50147

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SİNAN ASLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/50147)

Karar Tarihi: 11/7/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mustafa Eyyub DEMİRBAŞ

Başvurucu : Sinan ASLAN

Vekili : Av. Muhammed İsmail ARIKAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; 8/3/2012 tarihli ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun uyarınca verilen tedbir kararına yönelik esaslı iddiaların itiraz mercii tarafından karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının, tedbir kararına karşı savunma hakkını kullanılamadığını belirtilerek savunma hakkının, başvurucu hakkında şiddet uygulayan ifadesinin kullanılması nedeniyle de masumiyet karinesinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, verilen tedbir kararı nedeniyle çocuklarını görmekten mahrum bırakıldığını belirterek aile hayatına saygı hakkının, hürriyetinin kısıtlandığından bahisle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, evine gidemediği ve şahsi eşyalarını kullanamadığı için mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden de yakınmaktadır.

3. Başvurucu, nihai hükmü 23/2/2022 tarihinde öğrendikten sonra 23/3/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Başvuru, gerekçeli karar hakkı ve masumiyet

karinesi yönlerinden incelenmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

4. Anayasa Mahkemesi gerekçeli karar hakkı yönünden olay ve olguları somut başvuru ile benzer iddiaları Salih Söylemezoğlu (B. No: 2013/3758, 6/1/2016) ve Erdal Türkmen (B. No: 2016/2100, 4/4/2019) kararlarında incelemiş ve uygulanacak ilkeleri belirlemiştir. Anılan kararlarda, Anayasa'da güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı gereği itiraz merciince başvurucuların beyan ve delillerinin etkili bir şekilde incelenmesi ve karşılanması gerektiği belirtilerek söz konusu yükümlülüğün yerine getirilmemesi nedeniyle başvurucuların gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine hükmedilmiştir. Somut başvuruda, anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

5. Masumiyet karinesinin medeni hak ve yükümlülükler kapsamında kalan bir yargılamada uygulanabilmesi için başvurucunun söz konusu medeni yargılama ile hakkında yürütülen veya sona eren ceza yargılaması arasında bağlantı bulunduğunu göstermesi gerekmektedir. Medeni hak yargılamasında, ceza yargılamasında verilen kararın sonucunun dikkate alındığı ve değerlendirildiği veya ceza dosyasında yer alan delillerin irdelendiği ya da başvurucunun hakkındaki suçlamayı doğuran olaylara dahli ile ilgili irdelemelerde bulunulduğu veyahut başvurucunun muhtemel suçluluğuyla ilgili yorum yapıldığı hâllerde, söz konusu bağlantının var olduğu kabul edilebilir (S.M. [GK], B. No: 2016/6038, 20/6/2019, § 38).

6. Somut başvuruda 6284 sayılı Kanun kapsamında yürütülen tedbir sürecinin ceza soruşturmasına veya kovuşturmasına bağlı olmadığı, lehine tedbir verilenin talebi üzerine başlatıldığı görülmektedir. Başvuru dosyasında, başvuru konusu kararın verildiği tedbir yargılaması kapsamında kalan fiillerle ilgili olarak başvurucu hakkında ceza soruşturması başlatıldığına dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Medeni hak ve yükümlülüğe ilişkin olan somut uyuşmazlık kapsamında verilen kararda kullanılan ifadelerin -bağlantılı bir ceza davası/soruşturması bulunmaması nedeniyle- masumiyet karinesi kapsamında incelenmesi mümkün olmadığından masumiyet karinesinin ihlal edildiği iddiasının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez bulunması gerekmektedir.

7. Aile hayatına saygı, kişi hürriyeti ve güvenliği ile mülkiyet haklarının ihlal edildiği iddialarının, gerekçeli karar hakkı bağlamında adil yargılama hakkı yönünden ihlal sonucuna ulaşılması nedeniyle incelenmesine gerek görülmemiştir.

III. GİDERİM

8. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Aile hayatına saygı, kişi hürriyeti ve güvenliği ile mülkiyet haklarının ihlal edildiği iddiaların incelenmesine YER OLMADIĞINA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla Malatya 4. Aile Mahkemesine (E.2022/10 D.İş, K.2022/10) iletilmek üzere Malatya 3. Aile Mahkemesine (E.2021/601) GÖNDERİLMESİNE,

E. 664,10 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.564,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET YAVUZEL VE DİĞERLERİ

B. No: 2016/1652 | Karar tarihi: 12.07.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/1652

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET YAVUZEL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/1652)

Karar Tarihi: 12/7/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Mahmut ATEŞ

Başvurucular : 1. Mehmet YAVUZEL

: 2. Halil YAVUZEL

: 3. Azat YILMAZ

: 4. Emin YILMAZ

: 5. Feride YILDIZ

: 6. İzzettin YILDIZ

: 7. Sultan İRMAK

: 8. Hanifi İRMAK

: 9. Rohat AKTAŞ

: 10. Ferit AKTAŞ

Vekilleri : Av. Gülşen Özbek YILDIRIM

Av. Ramazan DEMİR

Av. Hüseyin TÜL

Av. Benan MOLU

: 11. Abdullah ZİLAYAZ

: 12. Hüsna ZİLAYAZ

: 13. Salih ZİLAYAZ

: 14. İslam BALIKESİR

: 15. Rahmi BALIKESİR

Vekilleri : Av. Gülşen ÖZBEK YILDIRIM

Av.Ramazan DEMİR

Av.İlyas TARIM

Av.Hüseyin TÜL

Av.Nevroz UYSAL ASLAN

: 16. Mahmuttin DUYMAK

: 17. Lütfiye DUYMAK

: 18. Fırat DUYMAK

: 19. Aram Tekoşer DUYMAK

: 20. Bedirhan DUYMAK

Vekilleri : Av. Gülşen ÖZBEK YILDIRIM

Av. Ramazan DEMİR

Av. Hüseyin TÜL

Av. Nevroz UYSAL ASLAN

: 21. Muharrem ERBEK

: 22. Ayşe ERBEK

: 23. Mehmet Salih ERBEK

Vekilleri : Av. Gülşen ÖZBEK YILDIRIM

Av.Ramazan DEMİR

Av.Hüseyin TÜL

: 24. Faik ÖZKAN

: 25. Murat ASLAN

: 26. Sercan UĞUR

Vekili : Av. Gülşen ÖZBEK YILDIRIM

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; Cizre'de uygulanan sokağa çıkma yasağı sırasında tıbbi yardım ve tedavi sağlanmaması ve güvenlik kuvvetlerinin güç kullanımı neticesi ölüm meydana gelmesi

nedeniyle kötü muamele yasağı ile yaşam hakkının ve bu hak bağlamında etkili soruşturma yapma yükümlülüğünün, sokağa çıkma yasağı uygulaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, cenazelerin bulundukları sıradaki fiziksel durumları, cenazeleri teslim alırken ve defin için dinî merasim sırasında yaşanan zorluklar nedeniyle kötü muamele yasağı, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile din ve vicdan özgürlüğünün, Av. Ramazan Demir'in bazı başvurucular adına Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine geçici tedbir talebiyle bireysel başvurular yapmasının ardından bir ceza soruşturması kapsamında tutuklanması nedeniyle bireysel başvuru hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. PKK terör örgütü özellikle 2015 yılından itibaren yaşanan konjonktür ile ilgili gelişmelere bağlı olarak şehir savaşı stratejisini hayata geçirmiştir. Bu strateji çerçevesinde örgüt, şehir merkezlerine eleman, silah ve mühimmat sevk etmiş, yollarda patlayıcı ile tuzaklanmış hendek ve barikatlar oluşturmuş, binaları tünellerle birbirine bağlayarak sığınak ve karargâh olarak kullanmaya başlamıştır. PKK terör örgütünün bu stratejisiyle eylemlerini kırsal alandan yerleşim merkezlerine taşıyarak şehir merkezlerini silahlı çatışma alanına dönüştürme gayretinde olduğu anlaşılmıştır. Belirli bölgelerde öz yönetim ilan eden ve uzun süreli bir silahlı çatışma için hazırlık yapan PKK terör örgütü, eylemlerine karşı düzenlenecek operasyonlarda yerleşim merkezlerindeki sivil halk ile güvenlik güçlerini karşı karşıya getirmeyi ve güvenlik operasyonlarının sivil halka karşı yürütüldüğü algısını oluşturmayı amaçlamıştır.

3. PKK/KCK terör örgütü anlatılan süreçte Cizre'nin de içinde bulunduğu on sekiz yerleşim merkezinde öz yönetim ilan etmiştir. Bunun üzerine kamu makamları bölge halkının tahliye edilmesini öncelikli tedbir olarak uygulamıştır. Terör örgütünün tahliyeleri önlemeye çalışması karşısında bu merkezlerin bazılarında kamu düzeninin sağlanması, halkın can ve mal güvenliğinin korunması amacıyla sokağa çıkma yasağı ilan edilerek güvenlik operasyonları başlatılmıştır. Dolayısıyla somut başvuruya konu olayların yaşandığı tarihlerde, yalnızca Cizre'de değil sokağa çıkma yasağı uygulanan bir il ve on ilçe merkezinde de (Silvan, Varto, Derik, Dargeçit, Bağlar, Sur, Silopi, İdil, Yüksekova, Nusaybin, Şırnak Merkez) PKK terör örgütüne karşı düzenlenen güvenlik operasyonları devam etmektedir.

4. Bu terör olayları sırasında yaşananların boyutu ve vahameti İçişleri Bakanlığının 23/1/2017 tarihli açıklamasıyla paylaşılmıştır. Bu açıklamaya göre 22 Temmuz 2015 tarihinden itibaren;

i. 247 kamu binasına, 6 baraja, 231 özel ticari işletmeye, 19 ambulansa ve 1.643 araca terör saldırısı düzenlenmiştir.

ii. Güvenlik güçleri PKK terör örgütü tarafından bu saldırılarda kullanılan 45 Bixi, 44 Kanas, 997 Kalaşnikof, 22 M16, 2 Lançer, 2 G3, 3 Zağros, 1 Doçka, 1 M1 olmak üzere toplam 2.166 ateşli silah, 3 havan, 115 roketatar, 1.445 roketatar mermisi, el yapımı 3.046 patlayıcı, 1.341 el bombası, 342.016 mühimmat, patlayıcı yapımında kullanılan 33.546 kg malzeme ele geçirmiştir.

iii. Sokağa çıkma yasağı uygulanan yerleşim merkezlerinde 3.630 çukur kapatılıp barikat kaldırılmış, tuzaklanan 6.187 bomba düzeneği imha edilmiştir.

iv. PKK terör örgütünün saldırılarında 335 sivil vatandaş hayatını kaybederken 2.106 kişi yaralanmıştır. Terör saldırılarında 859 güvenlik görevlisi şehit olmuş, 4.711 güvenlik

görevlisi yaralanmıştır. Bu saldırılarda Derik kaymakamı da terör örgütü mensuplarınca şehit edilmiştir.

5. Cizre ilçesinde ilk olarak 4/9/2015 tarihinden geçerli olmak üzere sokağa çıkma yasağı ilan edilerek güvenlik operasyonları başlatılmıştır. Cizre'de bu tarihten itibaren sokağa çıkma yasakları çeşitli defalar kaldırılmış ancak olayların devam etmesi üzerine yeniden sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir. Başvuruya konu olayların meydana geldiği tarihte Cizre'de 14/12/2015 tarihinde ilan edilen ve tam gün esasına göre uygulanan sokağa çıkma yasağı devam etmektedir (başvuru konusu olayların arka planına dair ayrıntılı açıklamalar için bkz.Gazal Kolanç ve diğerleri [GK], B. No: 2017/37897, 5/7/2022, §§ 16-28).

6. 27/1/2016 tarihinde Av. Ramazan Demir ve Av. Gülşen Özbek Yıldırım; aralarında başvurucular Mehmet Yavuzel, Rohat Aktaş, Sercan Uğur, Faik Özkan, Murat Aslan, Muharrem Erbek, Azat Yılmaz, Abdullah Zileyaz, Feride Yıldız, İslam Balıkesir, Mahmuttin Duymak ve Sultan İrmak'ın da olduğu on dört kişinin Bostancı Sokak 23 No.lu binada yaralı şekilde mahsur kaldığı, bu kişilerin bulundukları binanın bombalanmaya devam ettiği ve tıbbi yardıma ihtiyaç duymalarına karşılık bölgede süren silahlı çatışmalar ve uygulanan sokağa çıkma yasağı nedeniyle dışarı çıkamadıkları iddialarını dile getirerek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Başvuruda, Şırnak Valiliği tarafından verilen sokağa çıkma yasağı kararının uygulanmaması ve bu kişilerin yaşamları ile fiziksel bütünlüklerinin korunması konularında Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 73. maddesi uyarınca tedbir kararı verilmesi talep edilmiştir (Başvuru sürecinde 27/1/2016 tarihli başvuru formunda ismi Ruhat olarak belirtilen başvurucu Rohat Aktaş'ın gerçek isminin Rohat, soyadı Zileyaz olarak belirtilen başvurucu Abdullah Zilayaz'ın gerçek soyadının Zilayaz, soyadı Kalkan olarak belirtilen başvurucu İslam Balıkesir'in gerçek soyadının Balıkesir, ismi Mahmut olarak belirtilen başvurucu Mahmuttin Duymak'ın gerçek isminin Mahmuttin, soyadı Irmak olarak belirtilen başvurucu Sultan İrmak'ın gerçek soyadının İrmak olduğu tespit edilmiştir.).

8. Anayasa Mahkemesi, iddialarda dile getirilen konularla ilgili olarak başvuruculaların avukatları ve Şırnak Valiliğinden bilgi talep etmiştir. Bu bilgilerin temin edilmesinin ardından geçici tedbir talebi 29/1/2016 tarihli tedbire ilişkin ara kararıyla reddedilmiştir (27/1/2016 tarihli bireysel başvuruda dile getirilen iddialar, bu kapsamda Şırnak Valiliğinden alınan bilgiler ve başvuru sonrasında gelişen olaylara ilişkin ayrıntılı açıklamalar için ayrıca bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 29-48). Ret kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

1. Başvurucu Oldukları Belirtilen Kişilerin Güvenlik Güçlerince Açılan Ateş Sonucu Yaralandığı ve Hâlen Bir Binanın Bodrum Katında Bulunduğu İddiası

32. Bilindiği üzere 2015 yılı Temmuz ayından itibaren Türkiye'nin birçok şehrinde terör eylemleri gerçekleşmektedir. Bu eylemler kapsamında Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bulunan bazı il ve ilçe merkezlerinde güvenlik güçleri ile terör örgütü üyeleri arasında sıcak çatışmalar yaşanmaktadır. Bu kapsamda ilgili mülki amirler tarafından sivillerin yaşamını koruma gerekçesiyle sokağa çıkmağı kararları alınmıştır.

33. Anayasa Mahkemesi tarafından Cizre'deki sokağa çıkma yasağı kararını alan ve uygulayan Şırnak Valiliğine ve avukatlara, başvurucu oldukları belirtilen kişilerin hangi koşullar altında yaralandıklarına ilişkin bazı sorular yöneltilmiştir. Valilik, başvurucu

oldukları belirtilen kişilerin yaralandıklarını belirttikleri yerin terör örgütü üyeleri ile yoğun çatışmalar yaşanan bir bölge olduğunu ve güvenlik güçlerinin sadece kendilerine ateş açan kişilere karşılık verdiğini belirtmiştir. Ayrıca Valilik, ağır yaralı olduğu iddia edilen bazı başvurucu oldukları belirtilen kişilerin basın organlarına mülakat verdiğini ifade etmiştir.

34. Başvuru formunda, yaralandığı iddia edilen kişilerin hangi koşullar altında yaralandığına ve silahlı olup olmadıklarına yer verilmemesi nedeniyle avukatlara bu husus sorulmuş, ancak avukatlar tarafından Mahkemeye gönderilen cevapta bu soru yanıtsız bırakılmıştır (bkz. § 18).

35. Bununla birlikte, avukatlar yaralı olduğu iddia edilen 14 kişinin hâlen Bostancı sokak No:23 adresinde bulunan binanın bodrum katında beklediklerini belirtmektedir. Valilik; Anayasa Mahkemesine, AİHM'e ve resmi makamlara başvurucu oldukları belirtilen kişilerin bulunduğu adrese ilişkin çelişkili bilgiler verildiğini, şu an itibarıyla üç farklı adres bilgisinin bulunduğunu ifade etmektedir. Başvuruculardan Mehmet Yavuzel, yapılan telefon görüşmesinde sağlık görevlilerine bulunduğu yeri belirtmemiş, adres bilgilerinin Faysal Sarıyıldız'dan alınabileceğini belirtmiştir. Faysal Sarıyıldız ise 28/1/2016 tarihinde başvurucu oldukları belirtilen kişilerin tam olarak nerede olduğunu bilmediğini, bir sonraki gün adres netleşince belirteceğini ambulans şoförüyle yaptığı telefon görüşmesinde ifade etmiştir.

36. Bu bilgilerden, başvurucu oldukları belirtilen kişilerin yaralı olup olmadığına, yaralı iseler durumlarının ağır olup olmadığına, hangi koşullar altında yaralandıklarına, tamamının yaralı olup olmadığına, silahlı olup olmadıklarına ve başvurucu oldukları belirtilen kişilerin hangi adreste bulunduklarına ilişkin belirsizliğin hâlen devam ettiği anlaşılmaktadır. Başvuru evrakı kapsamında toplanan bilgi ve belgelerden bu belirsizliğin ortaya çıkmasında başvurucu oldukları belirtilen kişilerin kamu makamlarıyla doğrudan iletişime geçmede ve bilgi vermede isteksiz olmalarının ve kamu makamlarını bilgi alma konusunda üçüncü kişilere yönlendirme eğiliminde olmalarının etkili olduğu izlenimi oluşmuştur.

2. Güvenlik Güçlerinin Yaralıların Bulunduğu Binaya Ağır Silahlarla Saldırmaya Devam Ettiği İddiası

37. Başvuru formunda Anayasa Mahkemesine 27/1/2016 tarihli başvurularda yaralıların bulunduğu binanın güvenlik güçleri tarafından bombalanmaya devam edildiği iddia edilmiş; AİHM'e gönderilen 25/1/2016 tarihli ek bilgilendirme yazısında ise yaralıların bulundukları bodrumun üst kısımlarının bombardıman nedeniyle tamamen yıkıldığı, yaralıların oksijen alamayacak şekilde toz ve moloz altında kaldığı belirtilmiştir.

38. Bununla birlikte Valilik, başvurucu oldukları belirtilen kişilerin bulundukları iddia edilen binanın ve sokağın fotoğraflarını sunarak, binaya bombalı saldırı yapıldığı iddiasını kesin bir şekilde reddetmiştir. Ayrıca Valilik, başvurucu oldukları belirtilen kişilerden Mehmet Tunç'un BBC Türkçe haber sitesi muhabiri ile yaptığı mülakata ilişkin anılan kuruluşun internet sitesinde yayımlanan haber ve telefon kaydını paylaşmıştır. 26/1/2016 tarihinde yayımlanan haberden, anılan kişinin binanın ikinci katından yayına bağlandığını, sağlık durumunun iyi olduğunu ifade ettiği anlaşılmaktadır.

39. Bu durumda, başvurucu oldukları belirtilen kişilerin ileri sürdüğü şekilde bulundukları binanın güvenlik güçleri tarafından bombalandığına ve başvurucu oldukları belirtilen kişilerin moloz yığını altında kaldıklarına dair iddiaların doğruluğu hakkında bir bilgi edinilememiştir. Avukatlara yöneltilen sorunun yanıtsız kalması nedeniyle, ortaya çıkan

çelişkinin başvurucu oldukları belirtilen kişilerin adres değişikliği yapmalarından mı yoksa kamu makamlarıyla iletişime geçen üçüncü kişilerin bilgi eksikliğinden mi kaynaklandığı anlaşılamamıştır.

3. Sağlık Hizmetlerine Erişimin Güvenlik Güçleri Tarafından Engellendiği İddiası

40. Başvuru formunda, resmi makamların ambulansların giderek yaralıları almasına izin vermediği ileri sürülmektedir. Valilik, terör örgütü üyeleri tarafından hazırlanan barikatlar, kazılan hendekler ve bombalı tuzaklar nedeniyle başvurucu oldukları belirtilen kişilerin bulundukları iddia edilen noktaya ambulansların ulaşımının mümkün olmadığını belirtmektedir. Valilik, başvurucu oldukları belirtilen kişilerin bulunduğu yere yakın güvenli alanlara ambulansların gönderilerek bekletildiğini, sağlık durumu iyi olan başvurucu oldukları belirtilen kişilerin ağır yaralıları ambulanslara taşımalarının defalarca teklif edildiğini ancak bu teklifin kabul edilmediğini belirtmektedir.

41. Öte yandan, sağlık görevlilerinin doğrudan iletişim kurduğu başvurucu oldukları belirtilen kişilerden Mehmet Yavuzel, 19 yaralıdan 3-4'ünün ağır yaralı olduğunu belirtmektedir. Ancak Mehmet Yavuzel sağlık görevlilerinin yaralıları güvenli bölgeye taşıması için yaptığı teklifi kabul etmemiş, kendisinin yapabileceği bir şey olmadığını belirtmiş, Faysal Sarıyıldız ve İdris Baluken ile iletişim kurulmasını, bundan sonra kendisinin aranmamasını istemiştir. Belirtilen hususlar dikkate alındığında, kamu makamlarının başvurucu oldukları belirtilen kişilerin sağlık hizmetine erişimlerini keyfi olarak engelledikleri anlaşılamamaktadır.

4. Sonuç

42. Başvuru formunda ileri sürülen iddialarla ilgili olarak başvurucu oldukları belirtilen kişilerin kimlikleri, adresleri, hangi durumda bulundukları, yaşamlarına yönelik ağır ve acil bir tehlike ile bu tehlikenin ne şekilde giderileceğine yönelik hususlar, avukatlar tarafından net olarak ortaya konulamamıştır. Anayasa Mahkemesi tarafından yapılan araştırma sonucunda da başvuru formunda ileri sürülen hususları doğrulayacak nitelikte bilgi ve belge edinilememiştir.

43. Başvurucu oldukları belirtilen kişilerin kamu makamları ile doğrudan iletişime geçme yönünde isteksiz davranmaları, kamu makamlarını üçüncü kişilere yönlendirmeleri, bulundukları yere ilişkin farklı tarihlerde farklı adresler bildirilmesi gibi hususlar dikkate alındığında sürekli yer değiştirdiklerine ve sağlık hizmetlerine erişim için kamu makamları ile iletişim kurmaktan kaçındıklarına ilişkin ciddi şüpheler ortaya çıkmaktadır.

44. Anılan kişilerin yaralı olup olmadığına, yaralı iseler durumlarının ağır olup olmadığına, hangi koşullar altında yaralandıklarına, tamamının yaralı olup olmadığına, silahlı olup olmadıklarına ve hangi adreste bulunduklarına ilişkin belirsizliğin hâlen devam etmesi nedeniyle bu aşamada tedbir kararı verilemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte kamu makamlarının belirsizliğin ortadan kalkması durumunda sağlık görevlilerinin ve güvenlik güçlerinin yaşam haklarını da dikkate alarak gerekli tedbirleri alması demokratik bir hukuk devletinde kim olduğuna bakılmaksızın bireylerin yaşam haklarını korunması yükümlülüğünün bir gereğidir.

45. Açıklanan nedenlerle, başvurucu olduğu belirtilen kişilerin sağlık hizmetlerine erişimlerinin sağlanabilmesi için kamu makamlarını belli bir yönde hareket etmeye zorlayacak şekilde tedbir kararı verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

..."

9. Başvurucu avukatları 26/12/2017 tarihinde kapsamlı bir ek dilekçe göndererek somut olaya bağlı hak ihlali iddialarını genişletmiş, 27/1/2016 tarihli ilk başvurunun ardından yaşanan gelişmeler hakkında bilgi vermiştir. Bu ek dilekçede ayrıca ilk başvurudan sonra hayatını kaybettiği anlaşılan başvurucular açısından yakın akrabalarının başvuruya devam edeceği ancak başvurucular Sercan Uğur, Murat Aslan ve Faik Özkan bakımından başvuruya devam edilmeyecekleri belirtilmiştir (başvurucu avukatlarının 26/12/2017 tarihli ek dilekçelerinde dile getirdikleri iddialarla ilgili ayrıntılı açıklamalar için ayrıca bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 256-261).

10. Ayrıca 27/1/2016 tarihli başvurunun sonrasında operasyon bölgesinde yapılan aramalarda cesetleri bulunan başvurucularla ilgili ceza soruşturmalarının tamamlanmasının ardından bu başvurucuların yakınları tarafından Anayasa Mahkemesine benzer hak ihlali iddialarını içeren müstakil bireysel başvurular yapılmıştır. Bu kapsamda Muharrem Erbek'in yakınları tarafından yapılan 2017/19411 numaralı, Mahmuttin Duymak'ın yakınları tarafından yapılan 2019/12033 numaralı, Sultan İrmak'ın yakınları tarafından yapılan 2018/33041 numaralı, Abdullah Zilayaz'ın yakınları tarafından yapılan 2018/26149 numaralı ve İslam Balıkesir'in yakınları tarafından yapılan 2018/29851 numaralı bireysel başvurular somut başvuru ile birleştirilmiştir. 27/1/2016 tarihli ilk başvuruda Bostancı Sokak No: 23 adresinde oldukları belirtilen Mehmet Tunç ve Asya Yüksel adlı şahısların başka bir adreste yapılan aramada ölü bulunmaları nedeniyle bu kişilere dair bireysel başvuru somut başvurudan ayrılmıştır.

11. Terör örgütü mensupları ile güvenlik güçleri arasındaki çatışmalar 20/1/2016 tarihinden itibaren Cudi Mahallesi civarında yoğunlaşmıştır. Başvuruya konu olayların geçtiği Bostancı Sokak No: 23 adresindeki bina (C-3095) ve çevresinde bu tarihten itibaren aralıksız silahlı çatışmalar yaşanmıştır. Başvuru dosyası kapsamından güvenlik operasyonu düzenlenen bölgede kontrolün sağlanmasının ardından yapılan aramalarda başvurucular Mehmet Yavuzel, Rohat Aktaş, Muharrem Erbek, Azat Yılmaz, Abdullah Zilayaz, Mahmuttin Duymak, Sultan İrmak ve İslam Balkesir'in cesetlerine ulaşıldığı, derhâl ceza soruşturması başlatıldığı anlaşılmıştır. Güvenlik güçlerinin telsiz konuşmalarına, tutanaklara ve insansız hava aracı (İHA) görüntülerine yansıyan olay tarihindeki silahlı çatışmaların seyri, soruşturma dosyalarında yer aldığı şekliyle özetle şöyledir:

- 21/1/2016 tarihinde C 3095 numaralı binada 8-10 kişilik terör örgütü mensubunun bulunduğu tespit edilmiştir. C 3095 numaralı bina çevresinde yoğunlaşan çatışmalarda kalabalık terörist gruplar bu bina ile C 3096, 3064, 2861, 2866 ve 3063 numaralı binalar arasında sürekli geçiş yaparak saldırılarına devam etmiştir. İHA, C 3095 numaralı binadan çıkan on beş kişilik terörist grubun C 3100 numaralı binaya geçiş yaptığını kaydetmiştir. 22/1/2016 tarihinde Yıldız-30 kodlu ekip Ömer Hayyam Sokak üzerindeki barikatı aşmaya çalıştığı sırada terör örgütü mensuplarının saldırısına uğramış ve durmak zorunda kalmıştır. Aynı tarihte 3095 numaralı binadan çıkan on kişilik terörist grubun Nusaybin Caddesi'ne doğru kaçtığı tespit edilmiştir. Teröristler Yıldız-30 kodlu ekibin güvenliği ve barikatın kaldırılması için bölgeye gelen tanka el bombası atmıştır. Yıldız-30 kodlu ekibe ise C 3095 numaralı binadan çıkarak 3064, 3065 ve 3066 numaralı binalara geçen teröristler, otuzdan fazla roket atışı yapmıştır. 23/1/2016-24/1/2016 tarihlerinde bölgede duvarları kırmak ve tünel açmak suretiyle birbirlerine bağlanan binalar arasında terör örgütü mensuplarının geçiş yaptığı görülmüştür. 24/1/2016 günü Kobra 3 unsuru C 3095 numaralı binada muhtemelen iki terör örgütü mensubunun etkisiz hâle getirildiğini anons etmiştir. 26/1/2016

tarihinde 3095 ve 3096 numaralı binalar arasında terör örgütü mensuplarının bulunduğu tespit edilmiştir. Ekin-20 kodlu ekip, müteaddit kere teröristlere teslim olun çağrısında bulunarak yaralıların tedavi edileceğini anons etmiştir. Ancak bu çağrılara her seferinde roket atılarak ve uzun namlulu silahlarla ateş açılarak karşılık verilmiştir. Bu sırada Ekin-6 ekibinden bir güvenlik görevlisi yaralanmıştır. Avcı-9 kodlu ekip roket saldırısına uğramış, Yavuz-Mihmandar kodlu ekibe Bixi tabir edilen ağır makineli silahla ateş açılmıştır. Yoğunlaşan çatışmalarda Avcı kodlu ekiplerin bölgedeki binalara sızması üzerine çatışmaların 20 metreye kadar bir mesafeden devam etmiş, Sur Mahallesi'ndeki bazı binalardan Cudi Mahallesi'ndeki güvenlik güçlerine keskin nişancı atışı yapılmıştır. Bu sırada Poyraz 12 kodlu ekip terör örgütü mensuplarının yaralanan kendi arkadaşlarını infaz ettiklerini anons etmiştir. 27/1/2016 günü sabah saatlerinde çatışmaların yoğun olarak devam ettiği 3095, 3106 ve 3100 numaralı binalara güvenlik güçlerince tank atışı yapılmıştır. 29/1/2016-30/1/2016 tarihlerinde 3095, 3096 ve 3106 numaralı evlerden güvenlik güçlerine roket ve uzun namlulu silahlarla saldırıda bulunulması üzerine çatışmalar yeniden şiddetlenmiştir. Avcı kodlu birimlerin 3095, 3096 ve 3097 numaralı binalara sızma operasyonu yapmak istemesi üzerine bu binaları ateşe veren terör örgütü mensupları kaçmaya başlamıştır. Bu sırada özellikle Avcı-12 kodlu ekip terör örgütü mensuplarının yoğun ateşi altında kalmıştır. Teröristlerce ateşe verilen 3096 numaralı binada tuzaklanan bir el yapımı patlayıcının (EYP)infilak etmesi üzerine çok güçlü bir patlama yaşanmıştır (aynı bölgede ilerleyen tarihlerde yaşanan çatışmalarla ilgili telsiz kayıtları için ayrıca bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri, §138).

12. Güvenlik güçlerinin C 3095 numaralı bina ve çevresini kontrol altına almalarının ardından adli makamlardan 12/2/2016 tarihinde arama ve elkoyma izni alınmış, C-3095 numaralı binada olay yeri inceleme görevlileri adli arama yapmıştır. Bu aramada 26 kişinin cesedi, üzerinde dolu şarjör takılı olan AK-47 saldırı tüfekleri, ceplerinde iki el bombası olan bir hücum yeleği, telsiz ve piller gibi terör örgütü üyelerince eylemlerde kullanılan malzemeler ele geçirilmiştir. Arama işlemleri video ve fotoğraf kaydına alınmış, tüm bulgulara olay yeri inceleme tutanak ve raporlarında ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Delil değeri olan malzemeler üzerinde kriminal polis laboratuvarınca inceleme yapılarak raporlar düzenlenmiştir.

13. Cizre Cumhuriyet Başsavcılığı, bulunan cesetler için ayrı ayrı ceza soruşturmaları başlatmıştır. Bu kapsamda cesetler üzerinde adli muayene ve otopsi işlemleri yapılmış, ölü bulunan kişilerin kimliklerinin tespiti için DNA örnekleri alınmıştır. Bu soruşturmalar kapsamında elde edilen bilgiler özetle şöyledir:

1- Ölü muayene ve otopsi işlemlerinde Mehmet Yavuzel'in cesedi tamamen yandığından kesin ölüm nedeni tespit edilememiştir. Soruşturma dosyasındaki bilgi ve beyanlara göre Şanlıurfa nüfusuna kayıtlı Mehmet Yavuzel'in Cizre ile bir irtibatı yoktur. Daha önce PKK terör örgütünün gençlik yapılanmasına dâhil olarak Nusaybin'de örgüte eleman kazandırma faaliyetlerinde bulunan Mehmet Yavuzel, Cizre'de sokağa çıkma yasağı ilan edilmesinden iki gün önce 35 kişilik bir grupla sözde öz yönetim direnişine katılmak amacıyla Cizre'ye gelmiştir. Örgütün dağ kadrosundan patlayıcı eğitimi almış olan ve Şahin kod adını kullanan Mehmet Yavuzel, Cizre'de barikat ve çukurlara patlayıcı döşenmesi faaliyetlerinde yer almış, barikatlarda AK-47 tüfeği ile nöbet tutarak güvenlik güçleriyle silahlı çatışmaya girmiştir. Mehmet Yavuzel'in ölümü ile ilgili soruşturmada Şırnak Cumhuriyet Başsavcılığı 29/3/2021 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Bu karar itiraz edilmeksizin kesinleşmiştir.

2- Rohat Aktaş'ın otopsi raporunda; cesedinde karbonizasyon derecesinde yanık ve geniş doku kayıpları bulunduğu, ölümünün penetran yaralanmasına bağlı iç organ değişimleri sonucu meydana geldiği belirtilmiştir. Rohat Aktaş ölümünün ardından PKK terör örgütünce şehit YPS (kendisini öz savunma gücü olarak tarif eden yasa dışı silahlı örgüt) savaşçısı olarak kabul edilmiştir. Rohat Aktaş'ın ölümü ile ilgili soruşturmada Şırnak Cumhuriyet Başsavcılığınca kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. Bu karara yapılan itirazın Şırnak Sulh Ceza Hâkimliğince 16/5/2019 tarihinde reddi ile karar kesinleşmiştir.

3- İslam Balıkesir'in adli muayene ve otopsi raporlarına göre cesedi yanmıştır. İslam Balıkesir ölümünün ardından PKK terör örgütünce şehit YPS savaşçısı olarak kabul edilmiştir. Hakkârili olan ve Hakkari'de PKK terör örgütü üyesi olma suçundan hakkında kovuşturma bulunan İslam Balıkesir sözde öz yönetim direnişine katılmak amacıyla Cizre'ye gelmiştir. İslam Balıkesir'in ölümü ile ilgili soruşturmada Şırnak Cumhuriyet Başsavcılığı kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Bu karara yapılan itirazın Şırnak Sulh Ceza Hâkimliğince reddedilmesi üzerine karar kesinleşmiştir.

4- Mahmuttin Duymak'ın adli muayene ve otopsi raporlarına göre cesedi yanmış ve vücut bütünlüğü bozulmuştur. Mahmuttin Duymak, ölümünün ardından PKK terör örgütünce şehit YPS savaşçısı olarak kabul edilmiştir. Önceki tarihlerde terör örgütü üyesi olma suçundan hakkında kovuşturma bulunan Mahmuttin Duymak'ın Cizre'de yaşanan terör olayları boyunca ilçeye teröristlerce getirilen silahları kabul edip saklama, barikatların hazırlanmasına yardım etme, barikatlarda AK-47 tüfeği ile nöbet tutma gibi eylemlerde bulunduğu tespit edilmiştir. Mahmuttin Duymak'ın ölümü ile ilgili soruşturmada Şırnak Cumhuriyet Başsavcılığı kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Bu karara yapılan itirazın Şırnak Sulh Ceza Hâkimliğince 22/2/2019 tarihinde reddedilmesi üzerine karar kesinleşmiştir.

5- Sultan İrmak'ın adli muayene ve otopsi raporlarına göre vücudunda ileri derecede yanık ve doku kayıpları mevcuttur. Ölümü penetran cisim yaralanmasına bağlı kalp ve göğüsteki değişimler sonucunda meydana gelmiştir. DNA incelemesi ile kimliği tespit edilerek cenazesi ailesine teslim edilen Sultan İrmak, ölümünün ardından PKK terör örgütünce şehit YPS savaşçısı olarak kabul edilmiştir. Tanık beyanlarına göre Cizre'deki terör olaylarında AK-47 silah taşıyan Sultan İrmak, Yurtsever Devrimci Gençlik Hareketi (YDG-H) adına silahlı faaliyette bulunurken güvenlik güçleri ile girdiği çatışmada öldürülmüştür. Sultan İrmak'ın ölümü ile ilgili soruşturmada Şırnak Cumhuriyet Başsavcılığı kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Bu karara yapılan itirazın Şırnak Sulh Ceza Hâkimliğince 17/5/2018 tarihinde reddedilmesi üzerine karar kesinleşmiştir.

6- Soruşturmalar kapsamında beyanı alınan F.M. adlı tanık; çatışmalar sırasında güvenlik güçlerinin alanı daraltmaları üzerine kalabalık bir terörist grupla Cudi Mahallesi'nin sonuna doğru ilerlediklerini, çevreye örgüt mensupları yerleştirdikten sonra bodrum kata indiklerini, burada DEM-GENÇ mensubu olan AK-47 silahlı kişilerin, örgütün dağ kadrosundan şahısların ve YDG-H mensuplarının bulunduğunu, bodrumda sivil vatandaş olmadığını, güvenlik güçlerinin çağrısını duyduğunda teslim olmak istediğini ancak diğer örgüt mensuplarınca engellenerek darbedildiğini beyan etmiştir.

14. Başvurucu Muharrem Erbek'in cesedi 10/2/2016 tarihinde Niran Sokak No: 12 (C 3158) adresinde yapılan aramada, başvurucu Azat Yılmaz'ın cesedi ise 17/2/2016 tarihinde Niran Sokak No: 6 (C 3154) adresindeki binada yapılan aramada bulunmuştur. Muharrem Erbek ve Azat Yılmaz'ın ölümleriyle ilgili soruşturmalarda elde edilen bilgiler özetle şöyledir:

7- Muharrem Erbek'in cesedi üzerinde yapılan otopsi sonucunda ölümünün penetran cisim yaralanmasına bağlı ekstremite kemik kırıkları ile birlikte iç organ ve büyük damar yaralanmasında gelişen iç ve dış kanama neticesinde meydana geldiği tespit edilmiştir. Yapılan aramada Muharrem Erbek'in cesedinin yanında AK-47 saldırı tüfeği ve bu tüfeğe ait mermiler bulunmuştur. Çok sayıda tanık ifadesine göre Direj kod adıyla PKK adına silahlı eylemlerde bulunan Muharrem Erbek, Cizre'deki terör saldırılarına bizzat katılmış ve iki astsubayın şehit olduğu olayda da yer almıştır. Cizre Cumhuriyet Başsavcılığı, Muharrem Erbek'in ölümüyle ilgili soruşturma sonucunda kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Bu karara yapılan itirazın Şırnak Sulh Ceza Hâkimliğince 26/1/2017 tarihinde reddedilmesi üzerine karar kesinleşmiştir.

8- Azat Yılmaz'ın cesedi üzerinde yapılan otopsi sonucunda ölümünün ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı kosta, ekstremite kırıkları ile birlikte iç organ yaralanmasından gelişen iç kanama sonucu meydana geldiği tespit edilmiştir. C 3154 sayılı binada 17/2/2016-19/2/2016 tarihlerinde yapılan aramalarda, tabancalar, AK-47 saldırı tüfekleri, el bombası, hücum yelekleri, keskin nişancı tüfeklerine ait mühimmat gibi terör eylemlerinde kullanıldığı değerlendirilen çok sayıda malzeme ele geçirilmiştir. Ölüm olayıyla ilgili soruşturma sonucunda Azat Yılmaz'ın PKK terör örgütü gençlik yapılanmasına dâhil olarak Cizre'de açılan çukurlarda silahlı olarak nöbet tuttuğu ve güvenlik güçleri ile girdiği çatışmada öldürüldüğü belirlenerek kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. 15/2/2018 tarihli bu karar itiraz edilmeksizin kesinleşmiştir [C 3095 sayılı bina ve çevresinde gerçekleşen olaylarla ilgili olarak Şırnak Valiliği ve Adalet Bakanlığı (Bakanlık) tarafından gönderilen bilgi ve belgeler ile başvurucular Mehmet Yavuzel ve İslam Balıkesir'in telefon görüşmeleri için ayrıca bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 29-59; tedbir talebinde Bostancı Sokak No: 23 adresinde bulundukları belirtilen ancak cesetleri Niran Sokak'ta başka bir evde (C 3185) bulunan Mehmet Tunç ve Asya Yüksel'in ölümleriyle ilgili ceza soruşturmalarında elde edilen bilgiler için anılan kararda bkz. §§ 117-143, 186-204].

II. DEĞERLENDİRME

A. İncelemenin Kapsamı Yönünden Değerlendirme

15. Başvurucular 27/1/2016 tarihli ilk başvuruda sokağa çıkma yasağı uygulamasının yasal temeli bulunmadığı gibi meşru amaç da taşımadığını, bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Ayrıca yaralı durumdaki başvuruculara tıbbi yardım ve tedavi sağlanmaması nedeniyle yaşam hakkının, sokağa çıkma yasağının kapsamı, süresi ve uygulama şeklinin temel hizmet ve ihtiyaçlara ulaşmayı engellemesi nedeniyle de kötü muamele yasağının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

16. Eksiklik bildirimine verilen cevapta ise ilk başvuruda belirtilen hak ihlali iddialarına ek olarak güvenlik kuvvetlerinin gereksiz ve orantısız güç kullanması neticesi ölüm meydana gelmesi nedeniyle yaşam hakkının, ölüm olayları ile ilgili soruşturmalarda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından belirlenen kriterlere riayet edilmemesi nedeniyle yaşam hakkı bağlamında etkili soruşturma yapma yükümlülüğünün, cenazelerin bulundukları sıradaki fiziksel durumları, cenazeleri teslim alırken ve defin için dinî merasim sırasında yaşanan zorluklar nedeniyle kötü muamele yasağı, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile din ve vicdan özgürlüğünün, Av. Ramazan Demir'in bazı başvurucular adına Anayasa Mahkemesi ve AİHM'e geçici tedbir talebiyle bireysel başvurular yapmasının ardından bir ceza soruşturması kapsamında tutuklanması nedeniyle bireysel başvuru hakkının ihlal edildiği iddiaları dile getirilmiştir.

17. Ceza soruşturmalarının tamamlanmasının ardından yapılan ve somut başvuru ile birleştirilen 2017/19411, 2019/12033, 2018/33041, 2018/26149 ve 2018/29851 numaralı bireysel başvurularda eksiklik bildirimine verilen cevapta dile getirilen hak ihlali iddiaları tekrar edilerek yaşam hakkının maddi ve usul boyutlarıyla birlikte kötü muamele yasağı, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, din ve vicdan hürriyeti ile bireysel başvuru hakkının ihlal edildiği iddia edilmiştir.

18. Bakanlık görüşünde özetle Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulabilmesi için olağan başvuru yollarının tüketilmesi gerektiği oysa başvurucuların hak ihlali iddialarıyla ilgili olarak telafi sağlamaya elverişli idari ve adli yollara müracaat etmeksizin doğrudan Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulundukları, bu nedenle başvurunun kabul edilemez bulunması gerektiği belirtilmiştir. Esas hakkında ise hukuka ve somut olayın şartlarına uygun şekilde orantılı güç kullanımı neticesi meydana gelen ölümler nedeniyle ihlal olmadığına karar verilmesi gerektiği dile getirilmiştir.

19. Somut başvuru, başvurucular Mehmet Yavuzel, Rohat Aktaş, Azat Yılmaz, Abdullah Zilayaz, Muharrem Erbek, İslam Balıkesir, Mahmuttin Duymak, Sultan İrmak,Sercan Uğur, Murat Aslan, Faik Özkan, İzzettin Yıldız ve Feride Yıldız bakımından yalnızca 27/1/2016 tarihinde yapılan başvuruda dile getirilen hak ihlali iddiaları bağlamında yaşamı koruma yükümlülüğü kapsamında incelenmiştir. Başvurucular Halil Yavuzel, Ferit Aktaş, Emin Yılmaz, Salih Zilayaz, Hüsna Zilayaz, Mehmet Salih Erbek, Ayşe Erbek, Rahmi Balıkesir, Lütfiye Duymak, Fırat Duymak, Aram Tekoşer Duymak, Bedirhan Duymak ve Hanifi İrmak bakımından ise yaşamı koruma yükümlülüğüne ek olarak eksiklik bildirimine verilen cevapta dile getirilen ihlal iddiaları bağlamında yaşam hakkı kapsamında öldürmeme ve etkili soruşturma yapma yükümlülüğü, kötü muamele yasağı, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, din ve vicdan hürriyeti ile bireysel başvuru hakkının incelenmesine karar verilmiştir (incelemenin kapsamı ve iddiaların hukuki nitelendirmesi ile ilgili ilkeler ve ayrıntılı açıklamalar için bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 282-290)

B. Kabul Edilebilirlik Yönünden Değerlendirme

1. Sercan Uğur, Murat Aslan ve Faik Özkan'ın Bireysel Başvuruları

20. 27/1/2016 tarihinde geçici tedbir uygulanması talebiyle avukatlar tarafından yapılan ilk başvuruda Bostancı Sokak No: 23 adresindeki binada bulunan kişiler arasında Sercan Uğur, Murat Aslan ve Faik Özkan'ın da olduğu belirtilmiştir. Bu ilk başvuruda başvurucuların açık kimlik bilgileri ve vekâlet belgeleri yer almasa da olay tarihinde bölgedeki koşullar nazara alınarak yaşamlarının tehlikede olduğu iddia edilen bu başvurucuların geçici tedbir talepleri hakkında bir karar verilmek üzere başvuruları Bölüme sevk edilerek avukatlardan eksikliklerin giderilmesi talep edilmiştir.

21. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğünün (İçtüzük) 66. maddesinin (3) numaralı fıkrasında, başvuru evrakında herhangi bir eksiklik bulunması halinde bu eksikliğin giderilmesi için başvurucu veya varsa vekiline onbeş günü geçmemek üzere bir süre verileceği ve geçerli bir mazereti olmaksızın bu sürede eksikliğin tamamlanmaması durumunda başvurunun reddine karar verileceği öngörülmüştür. Ayrıca İçtüzük'ün 66. maddesinin (2) numaralı fıkrasında da eksikliklerin tamamlattırılmasına dair yazıda başvurucuya, verilen kesin sürede eksiklikleri geçerli bir mazereti olmaksızın tamamlamadığı takdirde başvurusunun reddine karar verileceğinin bildirileceği ifade edilmiştir.

22. Avukatlar tarafından eksiklik bildirimine verilen cevapta, Sercan Uğur, Murat Aslan ve

Faik Özkan'ın hayatlarını kaybetmelerinin ardından bu kişilerin yakınlarından vekâlet almanın mümkün olmadığı, bu nedenle bu başvurucular açısından başvuruya devam edilmeyeceği bildirilmiş (bkz. § 9) ve bu kişilerin kimlik bilgileri dahil eksik görülen hususlar hakkında bir bilgi verilmemiştir.

23. Dolayısıyla başvurunun incelenmesi için gerekli ve temel nitelikteki eksik belgeler Anayasa Mahkemesine sunulmamıştır. Bu nedenle başvuru dosyasında Sercan Uğur, Murat Aslan ve Faik Özkan'ın açık kimlik bilgilerini, başvuru konusu olaylarla bir ilgilerinin olup olmadığını hatta bireysel başvuruda bulunma iradeleri bulunup bulunmadığını aydınlatacak bir bilgi veya belge yoktur.

24. Açıklanan gerekçelerle Sercan Uğur, Murat Aslan ve Faik Özkan'ın bireysel başvurularının reddine karar verilmesi gerekir.

2. Salih Zilayaz'ın Bireysel Başvurusu

25. İçtüzüğün 80. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince feragat, başvurunun takipsiz bırakılması, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kalkmış olması veya başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden görülmemesi hâlinde düşme kararı verilebilir.

26. Salih Zilayaz, eşi Hüsna Zilayaz ile birlikte yakınları Abdullah Zilayaz'ın ölümü ile neticelenen olaylarla ilgili aynı şikayetleri dile getirerek bireysel başvuruda bulunmuştur. Nüfus kayıtlarından başvurucu Salih Zilayaz'ın bireysel başvuruda bulunduktan sonra 3/9/2022 tarihinde vefat ettiği anlaşılmıştır.

27. Vefat eden Salih Zilayaz tarafından öne sürülen aynı hak ihlali iddialarının Hüsna Zilayaz'ın bireysel başvurusu kapsamında incelenmesi mümkün görülmüştür. Dolayısıyla Salih Zilayaz'ın başvurusunun devamında Anayasa'nın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı bir halin bulunmadığı, Salih Zilayaz'ın bireysel başvurusunun ölümü nedeniyle düşmesine karar verilmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

28. Açıklanan gerekçelerle Salih Zilayaz'ın bireysel başvurusunun düşmesine karar verilmesi gerekir.

3.Feride Yıldız ve İzzettin Yıldız'ın Bireysel Başvuruları

29. 27/1/2016 tarihli ilk başvuruda başvurucu Feride Yıldız'ın Bostancı Sokak No: 23 adresindeki binada bulunduğu ve tıbbi yardıma ihtiyaç duyduğu belirtilmiştir. Başvurucu İslam Balıkesir 30/1/2016 tarihinde sağlık görevlilerini telefonla aradığında kendisi ile birlikte C 3095 sayılı binanın bodrum katında olan kişiler arasında Feride Yıldız'ın da bulunduğunu söylemiştir (bu görüşmenin özeti için bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri, § 45). Eksiklik bildirimine verilen cevapta, olay tarihlerinde Feride Yıldız'ın ailesini telefonla arayarak bodrum katta olduğunu söylediği hususuna yer verilmiştir.

30. Buna karşılık belirtilen adres ve çevresinde güvenlik operasyonlarının tamamlanmasının ardından yapılan aramalarda Feride Yıldız'ın cesedi bulunamamıştır. Feride Yıldız'ın nüfus kayıtlarında sağ olarak göründüğü, UYAP kayıtlarının tetkiki neticesinde ise hakkında Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığının 2021/33284 sayılı soruşturma dosyası ile Ergani Sulh Ceza Hâkimliğince 2019 yılında verilmiş derdest bir yakalama kararı olduğu anlaşılmıştır. Başvuru dosyasındaki belgelerden Feride Yıldız'ın ailesinden alınan DNA örneklerinin olay yerinde bulunan kimliği belirsiz cesetlerden alınan DNA örnekleri ile eşleşmediği, ayrıca Cizre Emniyet Müdürlüğünce Feride Yıldız hakkında uygulanan bir gözaltı işlemi de

olmadığı görülmüştür.

31. Bu hâlde somut başvuruda başvurucu Feride Yıldız'ın olay tarihinde Bostancı Sokak No: 23 adresinde ya da sokağa çıkma yasağı uygulanan başka bir bölgede bulunduğuna, yaşanan çatışmalar nedeniyle yaşamının tehlikeye girdiğine veya hayatını kaybettiğine dair soyut iddialar dışında bir bulgu mevcut değildir.

32. Başvurucu İzzettin Yıldız'ın, yakını olan Feride Yıldız'ın başvuruya konu olaylar nedeniyle yaşam hakkı başta olmak üzere diğer hak ihlali iddialarıyla ilgili olarak ceza soruşturması başlatılması ya da uğradığı zararların tazmini için başvuru yapma imkânı bulunmaktadır. İkincillik ilkesi gereği, iddia edilen hak ihlalleri nedeniyle oluşan zararın idari veya adli makamlarca giderilmesi imkânı söz konusu iken Anayasa Mahkemesinin ilk kez bireysel başvuru yoluyla dile getirilen bu iddiaları incelemesi mümkün değildir. Esasen başvurucular Feride Yıldız ve İzzettin Yıldız'ın ihlal iddiaları daha önce diğer idari ve hukuki mekanizmalar önünde ileri sürülmediğinden Anayasa Mahkemesinin elindeki bilgiler bu ihlal iddialarını incelemeye de yeterli değildir.

33. Açıklanan gerekçelerle başvurucular Feride Yıldız ve İzzettin Yıldız'ın bireysel başvurularının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

4. Diğer Başvuruculaların Bireysel Başvuruları

a.Yaşamı Koruma Yükümlülüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

34. Somut başvuruda başvuruculaların avukatları tarafından, bir binanın bodrum katında yaralı hâlde bulunan Mehmet Yavuzel, Rohat Aktaş, Azat Yılmaz, Abdullah Zilayaz, Muharrem Erbek, İslam Balıkesir, Mahmuttin Duymak ve Sultan İrmak'ın yeri ve durumları konusunda yetkililerin haberdar edilmesine karşın bu kişilere tıbbi yardım sağlanmadığı ve böylece yaşamı koruma yükümlülüğüne aykırı davranıldığı iddia edilmiştir. Bu kişilerin cesetlerinin bulunmasının ardından yakınları olan Halil Yavuzel, Lütfiye Duymak, Fırat Duymak, Aram Tekoşer Duymak, Bedirhan Duymak, Ayşe Erbek, Mehmet Salih Erbek, Emin Yılmaz, Hüsna Zilayaz, Rahmi Balıkesir, Hanifi İrmak ve Ferit Aktaş tarafından yapılan bireysel başvurularda da aynı iddialar dile getirilmiştir.

35. Anayasa Mahkemesi Gazal Kolanç ve diğerleri kararında, kamuoyunda hendek olayları olarak adlandırılan yaygın terör olayları sırasında tıbbi yardım sağlanmaması nedeniyle yaşamı koruma yükümlülüğünün ihlal edildiği iddialarının incelenme usulüne dair ilke ve esasları belirlemiştir. Bu ilkelere göre öncelikle tıbbi yardıma ihtiyaç duyduğu belirtilen kişilerin güvenlik güçlerine karşı terör eylemlerinde bulunan kişiler olup olmadığı belirlenmelidir. Bu kişilerin silahlı terör faaliyetlerinde bulunan şahıslar olduğunun kabul edilmesi hâlinde bu kez yaralı ve savunmasız bir şekilde tıbbi yardıma ihtiyaç duyup duymadıkları tespit edilmelidir. Son olarak somut olayın koşulları ve kamu makamlarının imkân ve kabiliyetleri çerçevesinde bu kişilere sağlık yardımı sağlanması için gerekli önlemlerin alınıp alınmadığı değerlendirilmelidir (Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 301, 302).

36. Mehmet Yavuzel, Rohat Aktaş, Azat Yılmaz, Abdullah Zilayaz, Muharrem Erbek, İslam Balıkesir, Mahmuttin Duymak ve Sultan İrmak'ın ölümlerinin ardından yürütülen soruşturmalarda bu kişilerin PKK terör örgütünün öz yönetim ilanını takip eden süreçte gerçekleşen, aylarca süren ve yüzlerce insanın ölümüyle sonuçlanan terör eylemlerine bizzat katılan ve güvenlik güçlerine karşı silahlı mücadele yürüten kişiler olduğu sonucuna varılmıştır. Bu şahısların cesetlerinin terör örgütü üyesi olduğu değerlendirilen diğer birçok

kişinin cesedi, silahlar ve mühimmatla birlikte bulunması, bu kişilerin birçoğunun Cizre ile irtibatı olmamasına rağmen kesintisiz silahlı çatışmaların ve sokağa çıkma yasağının devam ettiği bir alanda bulunmaları, terör örgütünün tabiriyle özyönetim direnişine katılmak amacıyla Cizre'ye geldiğine ve silahlı terör eylemlerinde bulunduğuna dair tanık beyanları, telsiz görüşmelerine ve olay tutanaklarına yansıyan terör saldırıları ve nihayet F.M. adlı tanığın binaların bodrum katında sivil kimse bulunmadığına, buradaki kişilerin AK-47 silah taşıyan DEM-GENÇ mensupları, örgütün dağ kadrosundan şahıslar ve YDG-H mensupları olduklarına dair beyanları nazara alındığında somut başvuruda, soruşturmalarda varılan sonuçlardan ayrılmayı gerektiren bir yön bulunmadığı kanaatine varılmıştır. Bu hâlde yapılması gereken, belirtilen şahısların iddia edildiği gibi yaralı ve savunmasız bir durumda iken sağlık yardımı talebinde bulunup bulunmadığı konusunun aydınlatılmasıdır.

37. Telsiz görüşmeleri ve resmî tutanaklara yansıdığı şekliyle terör örgütü mensuplarının etkisiz hâle getirilerek bölgenin emniyetinin sağlanması için söz konusu adreslere sevk edilen ve "Teslim olun." çağrıları yapan güvenlik güçlerine mütemadiyen ateş açılmaktadır. Yaralıların olduğu iddia edilen sokaklar terör örgütü mensupları tarafından el yapımı patlayıcı düzenekleri ve mayınlarla tuzaklanmış, sokak üzerinde barikatlar kurulmuş ve hendekler oluşturulmuştur. Bu hâliyle araç girişinin mümkün olmadığı Bostancı Sokak ile Ömer Hayyam Sokak ve civarında teröristlerle silahlı çatışmalar yoğun şekilde devam etmektedir. Bu sokaklarda bulunan binalarda açılan tüneller vasıtasıyla yer değiştiren terör örgütü üyelerince yaralıların bulunduğu iddia edilen binalara ulaşmaya çalışan güvenlik güçlerine ağır silahlarla yapılan saldırılarda birçok görevli yaralanmış ve birçoğu da şehit olmuştur (anlatılan olaylar ve kamu makamlarının yaralıların bulunduğu iddia edilen binalara ulaşma çabalarına dair ayrıntılı açıklamalar için bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 37, 41, 43, 45, 138, 273, 274, 310-318; Bostancı Sokak No: 23 adresinden güvenlik güçlerine yapılan roketatarlı saldırıya dair telsiz görüşmeleri için bkz. aynı karar § 57). Tanık F.M. tamamı terör örgütü üyesi olan şahıslarla birlikte bodrumda bulunduğu sırada güvenlik güçlerinin çağrısını duyup teslim olmak istediğini ancak diğer örgüt mensuplarınca engellenerek darbedildiğini beyan etmiştir.

38. Neticede somut başvuruda PKK terör örgütü adına güvenlik güçlerine karşı silahlı eylemlerde bulunan Mehmet Yavuzel, Rohat Aktaş, Azat Yılmaz, Abdullah Zilayaz, Muharrem Erbek, İslam Balıkesir, Mahmuttin Duymak ve Sultan İrmak'ın yaralı ve savunmasız bir durumda iken sağlık yardımı talep ettiklerine dair hiçbir delil olmadığı kanaatine varılmıştır. Bunun aksine bodrum katlarında yaralı sivil şahısların bulunduğu iddialarının terör örgütünce ortaya atıldığı, terör örgütünün bu iddialarla operasyonlarda yaralı sivillerin hedef alındığı algısı yaratarak kamuoyu desteği sağlamaya, sokağa çıkma yasağının kaldırılmasına, sivil halkın çatışma bölgesine girmesine ve çatışma bölgesindeki sivil halkın tahliyesinin önlenmesine çalıştığı, nihai amacının ise güvenlik güçlerinin operasyonları ile sıkıştırılan mensuplarının teslim olmalarını engelleyip yakalanmadan bölgeden çıkmalarını sağlamak olduğu değerlendirilmiştir.

39. Açıklanan gerekçelerle somut başvuruda gerekli tıbbi tedavinin sağlanmaması nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Öldürmeme ve Etkili Soruşturma Yükümlülüklerinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

40. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği, Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunulabilmesi için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur.

Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması, bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

41. Anayasa’nın 17. maddesi, 5. maddesindeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında bireyin bir devlet görevlisi tarafından hukuka aykırı olarak ve Anayasa’nın 17. maddesini ihlal eder bir biçimde yaşamına son verildiğine ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması hâlinde etkili bir ceza soruşturması yapılmasını gerektirir. Bu tarz bir soruşturmanın temel amacı yaşam hakkını koruyan hukukun etkin bir şekilde uygulanmasını güvenceye almak ve kamu görevlilerinin ya da kurumlarının karıştığı olaylarda bunların sorumlulukları altında meydana gelen ölümler için hesap vermelerini sağlamaktır (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 54; Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014, § 96-97). Dolayısıyla kolluk görevlilerinin güç kullanımları sonucu gerçekleştiği iddia edilen ölüm olaylarının ardından Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulmadan önce tüketilmesi gereken etkili başvuru yolu ceza soruşturması ve söz konusu olmuş ise ceza kovuşturmasıdır (Edip Cömert ve diğerleri, B. No: 2020/10681, 16/6/2022, § 88).

42. Mehmet Yavuzel ve Azat Yılmaz'ın ölümleriyle ilgili soruşturmalar sonucunda verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlar itiraz edilmeksizin kesinleşmiştir (bkz. §§ 13, 14). Dolayısıyla başvurucular Halil Yavuzel ve Emin Yılmaz'ın, yakınlarının ölümü nedeniyle yürütülen soruşturmalar sonucunda verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlara itiraz etmediği, böylece sorumluların hesap vermesi ve yaşam hakkının ihlalinden kaynaklanan zararların giderilmesi imkânı sağlayan bir başvuru yolunu kullanmayarak davalarını takip etmek için kendilerinden beklenen özeni göstermediği sonucuna varılmıştır.

43. Açıklanan gerekçelerle Halil Yavuzel ve Emin Yılmaz'ın yaşam hakkı bağlamında öldürmeme ve etkili soruşturma yükümlülüğünün ihlal edildiği iddialarının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

44.Başvurucular Lütfiye Duymak, Fırat Duymak, Aram Tekoşer Duymak, Bedirhan Duymak, Ayşe Erbek, Mehmet Salih Erbek, Hüsna Zilayaz, Rahmi Balıkesir, Hanifi İrmak ve Ferit Aktaş'ın açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan yaşam hakkı bağlamında öldürmeme ve etkili soruşturma yapma yükümlülüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddialarının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Diğer Hak İhlali İddiaları

45. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile bireysel başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların Gazal Kolanç ve diğerleri kararında belirtilen gerekçelerle açıkça dayanaktan yoksunluk nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir (Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 384-395).

46. Kötü muamele yasağı, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile din ve vicdan özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddiaların Gazal Kolanç ve diğerleri kararında belirtilen gerekçelerle başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir (Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 396-400).

C. Esas Bakımından Değerlendirme

9- Öldürmeme Yükümlülüğü

47. Yaşam hakkının öldürmeme yükümlülüğü bakımından ihlal edildiğine yönelik iddialar incelenirken öncelikle belirlenmesi gereken husus, ölümün devlet görevlilerinin güç kullanımı sonucu meydana gelip gelmediğidir. Somut başvuruda bazı terör örgütü mensuplarının yaralı arkadaşlarının güvenlik güçlerince yakalanmalarını önlemek için arkadaşlarını infaz ettiğine, kaçarken C 3095 numaralı binayı ateşe verdiğine dair telsiz konuşmaları bulunmaktadır. Buna karşılık ceza soruşturmalarında ölümlerin güvenlik kuvvetlerinin güç kulanımı sonucu meydana geldiği kabul edilmiştir. Anayasa Mahkemesi somut başvuruda ceza soruşturmaları sonucunda varılan Rohat Aktaş, Abdullah Zilayaz, Muharrem Erbek, İslam Balıkesir, Mahmuttin Duymak ve Sultan İrmak'ın güvenlik güçlerince düzenlenen operasyon sırasında öldürüldüğü yönündeki kabul ve tespitlerden ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmadığı kanaatindedir.

48. Öldürme fiilinin devlet görevlileri tarafından gerçekleştirildiği belirlendikten sonra yaşam hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'ya uygun olup olmadığı Anayasa'nın 13. ve 17. maddelerinde belirtilen ilkeler çerçevesinde ele alınmalıdır. Bu kapsamda devletin yaşam hakkına müdahalesinin Anayasa'ya uygun olabilmesi için sağlanması gereken ilk ölçüt müdahalenin kanuni bir dayanağının olmasıdır.

49. Anayasa Mahkemesi Gazal Kolanç ve diğerleri kararında kolluk kuvvetlerinin güç ve silah kullanımını düzenleyen kuralları detaylı olarak incelemiş ve bu düzenlemelerin hangi görevlilerin hangi durumlarda ve ne ölçüde güç kullanacaklarını belirleyen, gücün kötüye kullanımını, keyfîliği önlemeye ve yaşam hakkına yapılan müdahalelerin asgari düzeyde tutulmasını sağlamaya yönelik yeterli ve açık kurallar içerdiğini, böylece kanunilik ölçütünü karşıladığını değerlendirmiştir (Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 335-339). Somut başvuruda bu tespittten ayrılmayı gerektiren bir yön bulunmadığı kanaatine varılmıştır.

50. Yaşam hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'ya uygun sayılması için karşılanması gereken ikinci kriter, müdahalenin Anayasa'nın 17. maddesinin dördüncü fıkrasında sayılan istisnai durumlardan biri kapsamında gerçekleştirilmesidir.

51. Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlarda güvenlik güçlerinin güç kullanımının bu istisnai durumlardan meşru müdafaa kapsamında olduğu kabul edilmiştir. Başvuruya konu olayda meşru müdafaa şartlarının gerçekleştiğine dair kabul ceza soruşturmaları sonucunda elde edilen Rohat Aktaş, Abdullah Zilayaz, Muharrem Erbek, İslam Balıkesir, Mahmuttin Duymak ve Sultan İrmak'ın öz yönetim ilanını takip eden sürecin başından sonuna kadar terör örgütünün Cizre ilçesindeki silahlı eylemlerine katıldıkları yönündeki delillere dayanmaktadır (özetlenen bu deliller ve Anayasa Mahkemesinin aynı yöndeki kabulü için bkz. §§ 12-14, 30-32). Bu delillerle birlikte belirtilen kişilerin cesetlerinin yoğun terör saldırılarının ve silahlı çatışmaların yaşandığı, girişleri terör örgütü mensuplarınca hendek ve barikatlarla kapatılan, patlayıcılarla tuzaklanan bir alanda otomatik silahlar, bunlara ait mühimmat ve el bombaları ile birlikte bulunması, bu kişilerin güvenlik güçleri ile girdiği silahlı çatışmada ve meşru müdafaa şartları altında öldürüldüğüne dair güçlü bir kanaat oluşturmaktadır.

52.Anayasa Mahkemesi Gazal Kolanç ve diğerleri kararında PKK terör örgütünün şehir savaşı stratejisi kapsamında ateşli silahlar, roketatarlar ve patlayıcılar kullanarak gerçekleştirdiği, ülke topraklarının bir kısmını işgal amacı taşıyan, yüzlerce kişinin ölümü ve binlerce kişinin yaralanması ile sonuçlanan yaygın terör olaylarının ayaklanma olarak nitelendirilmesi gerektiğini açıklamıştır (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 342). Dolayısıyla somut başvuruda Rohat Aktaş, Abdullah Zilayaz, Muharrem Erbek, İslam Balıkesir, Mahmuttin

Duymak ve Sultan İrmak'ın ölümleriyle sonuçlanan güç kullanımının güç kullanan güvenlik görevlilerinin kendilerinin ve başkalarının hayatını koruma amacı yanı sıra Anayasa'nın 17. maddesi anlamında bir ayaklanmanın bastırılması meşru amacına da matuf olduğu kanaatine varılmıştır.

53. Yaşam hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'ya uygun kabul edilebilmesi için sağlanması gereken son kriter, müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesi anlamında ölçülülük ilkesine aykırı olmaması gereğidir. Yaşam hakkı söz konusu olduğunda ölçülülük kriteri diğer haklarda yapılan incelemeye nazaran daha sert bir teste tabi tutulmalıdır. Bir başka deyişle devlet görevlilerinin ölümle neticelenen güç kullanımlarının somut olayın şartlarında ortaya çıkan tehlikeyi bertaraf etmek için orantılı ve gerçekleştirilmek istenen meşru amaca ulaşmak için mutlak zorunlu olduğu ortaya konulmalıdır.

54.Toprak bütünlüğünü ve vatandaşlarının yaşamlarını korumanın devletin temel varlık nedenlerinden biri olduğu izahtan varestedir. Somut başvurudaki gibi silahlı ayaklanma ve devletin topraklarından bir kısmını işgal etme girişiminde bulunulduğu bir olayda kamu otoritesinin geri çekilme veya eylemden kaçma gibi bir zorunluluğu olduğu kabul edilemez. Bilakis böyle bir durum eldeki bütün imkânlarla harekete geçerek mevcut silahlı ayaklanmayı hukuka uygun bir şekilde bastırmak için eylemde bulunmayı gerektirir. Zira aksi tutum devletin, vatandaşların temel hak ve özgürlüklerini koruma yönündeki pozitif yükümlülüğünün ihlali anlamına gelebilecektir. Dolayısıyla somut başvuruya konu vahim terör olaylarının önlenmesi ve ayaklanmanın bastırılması için ölümcül güç kullanılmasının elverişli bir yol olmadığı söylenemez.

55. Anayasa Mahkemesi Gazal Kolanç ve diğerleri kararında Cizre'de düzenlenen güvenlik operasyonu öncesi hazırlanan harekât planını ayrıntılı bir şekilde değerlendirerek silahlı ayaklanmanın bastırılması meşru amacıyla yürütülen operasyonun somut olayın koşullarında mutlak zorunluluk ve orantılılık ilkelerine uygun olarak ve can kayıplarının en aza indirilmesi için gerekli özen gösterilerek planlandığı sonucuna varmıştır (Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 350-356). Aynı operasyon kapsamında gerçekleşen somut başvuruya konu olaylar bakımından farklı değerlendirme yapılmasını gerektirir yön bulunmadığı kanaatine varılmıştır.

56. PKK terör örgütünün kendi ifadesiyle öz yönetim ilanını takip eden süreçte Cizre'de yaşanan terör hadiselerinin iki temel özelliği bulunmaktadır: Bunlardan birincisi yaşanan çatışmaların süreklilik arz etmesidir. Yoğunluğu zaman zaman artıp azalsa da yaşanan çatışmalar hiçbir zaman kesintiye uğramamış, güvenlik güçlerinin hendek ve barikatlarla kapatılan alanlara her müdahalesine terör saldırısı ile karşılık verilmiştir. Terör olaylarının ikinci özelliği ise saldırıların öngörülemez olmasıdır. Terör örgütü üyelerinin hendek ve barikatlarla kapatılan cadde ve sokaklarda, ayrıca buralardaki tünellerle birbirine bağlı binalar arasında sürekli hareket hâlinde olmaları, bazı çatışmaların sivillerin bulunması muhtemel mahallerde gerçekleşmesi nedeniyle potansiyel saldırının nereden geleceği, hangi şiddette olacağı ve ne zaman başlayacağının güvenlik güçlerince önceden bilinmesi neredeyse imkânsızdır. Bu durum; karşılık verilecek silahların türü, karşılığın derecesi, başka bir deyişle kullanılacak gücün orantılılığı bakımından isabetli bir muhakemeyi de önemli ölçüde engellemektedir (Gazal Kolanç ve diğerleri [GK], §§ 359 ve 366).

57. Bu koşulları gözönünde bulundurmaksızın güvenlik güçlerinin operasyonlarda hangi araç ve silahları kullanabilecekleri konusunda bir değerlendirme yapmak ya da hangi araç ve silahların kullanılacağını kamu makamlarına dikte etmek güvenlik güçlerine, kendilerinin

ve üçüncü kişilerin yaşamlarını tehlikeye sokacak şekilde gerçekçi olmayan bir sorumluluk yüklemek anlamına gelecektir. Son derece karmaşık ve zor koşullar altında gerçekleştirilen güvenlik operasyonlarında yöntem ve araçların seçimi konusunda operasyonu icra eden kamu makamlarının takdir hakları olduğu kuşkusuzdur.

58. Başvuru dosyasındaki delillere göre PKK terör örgütü adına güvenlik güçlerine karşı silahlı faaliyet yürüten Rohat Aktaş, Abdullah Zilayaz, Muharrem Erbek, İslam Balıkesir, Mahmuttin Duymak ve Sultan İrmak, öz yönetim ilanını takip eden yaklaşık altı aylık sürede güvenlik güçlerine teslim olmayı hiç düşünmeden, girişleri barikat ve hendeklerle kapatılmış olan, üzerinde çok sayıda tuzaklanmış el yapımı patlayıcı madde ve el bombası bulunan, yoğun çatışmaların devam ettiği Cudi Mahallesi'ne gelmiş ve silahlı faaliyetlerine devam etmiştir.

59. Somut başvuruya konu olayda çatışma bölgesindeki kalabalık terörist gruplar; güvenlik güçlerine keskin nişancı tüfekleri, otomatik tüfekler, el bombaları, patlayıcılar ve roketatarlar kullanarak kesintisiz ve öngörülemez saldırılar düzenlemektedir. Bu saldırılarda binalar arasında terör örgütü üyelerince açılan tüneller vasıtasıyla eleman ve mühimmat transferi yapılmaktadır. Rohat Aktaş, Abdullah Zilayaz, Muharrem Erbek, İslam Balıkesir, Mahmuttin Duymak ve Sultan İrmak'ın cesetlerinin bulunduğu binalardan (C 3095 ve C 3158) güvenlik güçlerine roketatar, otomatik silahlar ve el bombası kullanılarak saldırılar düzenlenmiştir. Bu binalarda bulunan terör örgütü mensuplarına yönelik "Teslim ol." çağrılarına ateş açılarak karşılık verilmiştir. Belirtilen terör saldırılarında güvenlik güçlerinden yaralanan ve şehit olanlar bulunmaktadır. Dolayısıyla güvenlik güçlerinin bu binalardaki terör örgütü üyelerinin teslim olma iradelerinin olmadığını ve ağır silahlarla gerçekleştirdikleri saldırılarına devam edeceklerini değerlendirmeleri son derece tabiidir (terör saldırılarında Cizre'de 66 güvenlik görevlisi şehit olmuş ve 428 görevli yaralanmıştır bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri, § 272; C 3095 sayılı binadan roketatarla gerçekleştirilen terör saldırısı ile güvenlik güçlerinin ölüm ve yaralanmalarına neden olan diğer terör saldırıları ile ilgili bilgiler için ayrıca bkz. anılan karar §§ 57-59).

60.Bu açıklamalar ışığında somut başvuruya konu olayda silahlı bir ayaklanma kapsamında ağır silahlar kullanılarak gerçekleştirilen kesintisiz ve öngörülemez nitelikteki ölümcül terör saldırılarına karşı güvenlik güçlerince ölümcül güç kullanılarak mukabele edilmesinin silahlı ayaklanmayı bastırmak, güvenlik güçleri ve diğer kişilerin yaşamları bakımından ortaya çıkan tehlikeyi bertaraf etmek için orantılı bir müdahale olduğu, somut olayın açıklanan koşulları altında güvenlik güçlerinin kendilerinin ve başkalarının hayatlarını koruma ve silahlı ayaklanmayı bastırma meşru amaçlarına daha hafif bir sınırlama ile ulaşmalarının mümkün olmadığı, dolayısıyla ölümcül güç kullanmalarının mutlak zorunlu olduğu kanaatine varılmıştır.

61. Açıklanan gerekçelerle somut başvuruda öldürmeme yükümlüğünün ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

2. Yaşam Hakkının Usul Boyutu

62. Kamu görevlilerinin güç kullanımı neticesi ölüm olayının meydana geldiği durumlarda kamu makamlarının bu ölüm olayıyla ilgili olarak etkili bir ceza soruşturması yürütme yükümlülüğü ortaya çıkmaktadır. Bu yükümlülük yaşam hakkı bağlamında usul yükümlülüğü olarak adlandırılmaktadır. Anayasa Mahkemesi kamu görevlilerinin güç kullanımları sonucu meydana gelen ölümlerle ilgili ceza soruşturmalarının etkili olduğunun kabul edilebilmesi için olması gereken nitelikleri birçok kararında ayrıntılı olarak açıklamıştır (etkili

soruşturma yükümlülüğünde benimsenen temel ilkeler içinpek çok karar arasından bkz. Cemil Danışman,§§ 95-100; Gazal Kolanç ve diğerleri, § 369).

63. Somut başvuruya konu olaylarda kamu makamlarının terörle mücadele operasyonlarında yaşanan çatışmalarda ölen kişiler olduğunu tespit etmesinin ardından kendiliklerinden harekete geçerek ceza soruşturması başlattıkları anlaşılmıştır. Derhâl başlatılan bu soruşturmalar, olayların karmaşık yapısı, olay tarihinde bölgedeki genel durum ve delil toplanmasındaki güçlükler dikkate alındığında makul bir sürede tamamlanmıştır. Başvurucular, yakınlarının ölümü nedeniyle başlatılan soruşturmalarda belge örneklerine erişebilmiş; kendilerini avukatla temsil ettirmiş ve kararlara itiraz haklarını kullanmıştır. Dolayısıyla somut başvuruya konu ceza soruşturmalarında resmî bir soruşturmanın resen başlatılması, soruşturmaların makul bir süratle yürütülüp tamamlanması, başvurucuların soruşturma işlemlerine katılımlarının sağlanması ve soruşturmanın gerektiği ölçüde kamu denetimine açık olması koşullarının yerine getirildiği değerlendirilmiştir.

64. Anayasa Mahkemesi, Gazal Kolanç ve diğerleri kararında soruşturmanın bağımsız kişilerce yürütülmesi kriterinin hiçbir şekilde Cumhuriyet savcılarının ağır silahlarla çatışmaların devam ettiği bir bölgeye bizzat giderek delilleri tespit etmeleri gerektiği şeklinde yorumlanamayacağını belirtmiştir (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 373). Somut başvuruya konu soruşturmalarda arama kararlarının terörle mücadele operasyonlarına katılmayan adli kolluk birimlerince talep edildiği ve karar gereğinin uzman Olay Yeri İnceleme görevlilerince yerine getirildiği anlaşılmıştır. Buna ek olarak adli kolluk görevlileri, daha sonra tutanağa bağladıkları tüm işlemleri video ve fotoğraflarla kaydederek soruşturmayı yürütmekle görevli Cumhuriyet savcılarının incelemesine imkân sağlamıştır. Soruşturmalar için kritik önemdeki ölü muayene ve otopsi işlemleri ise Cumhuriyet savcılarının bizzat katılımıyla yapılmıştır. Dolayısıyla somut olayda etkili soruşturma yükümlülüğü kapsamında soruşturmanın bağımsızlığının zedelenmemesi için imkânlar dâhilinde tüm tedbirlerin alındığı kanaatine varılmıştır.

65. Başvuruculaın soruşturmanın yeterli olmadığı yönündeki diğer iddiaları olayda sorumluluğu olduğu iddia edilen kamu görevlilerinin ifadelerinin alınmamasına ilişkindir. Soruşturmanın amacı, somut olayın ne şekilde gerçekleştiğini ortaya çıkarmak ve böylece kullanılan gücün Anayasa'nın 17. maddesi anlamında meşru olup olmadığını belirleyerek yaşam hakkını koruyan hukukun etkin bir şekilde uygulanmasını güvenceye almaktır. Dolayısıyla ifade alma işlemi her soruşturmada yerine getirilmesi gereken otomatik bir zorunluluk olarak kabul edilemez. Bilakis ifade alma da dâhil herhangi bir soruşturma işleminin yerine getirilmemesi ancak bu belirtilen amaç doğrultusunda faydalı olacaksa etkili soruşturma yükümlülüğüne aykırılık oluşturabilir. Nitekim yaşam hakkının maddi boyutu bakımından ihlal edildiği iddiaları incelenirken açıklandığı üzere başvuru dosyasındaki deliller; Rohat Aktaş, Abdullah Zilayaz, Muharrem Erbek, İslam Balıkesir, Mahmuttin Duymak ve Sultan İrmak'ın Cizre'deki silahlı terör eylemlerinde yer aldıklarını ve son olarak eylemlerine devam etmek üzere girişleri barikat ve hendeklerle kapatılmış olan, yoğun silahlı çatışmaların devam ettiği bir bölgede bulunan C-3095 ve C-3158 numaralı binaların olduğu alana geldiklerini, belirtilen kişilerin cesetlerinin bulunduğu bu binalardan güvenlik güçlerine ağır silahlarla terör saldırıları yapıldığını göstermektedir (bkz. §§ 37-51). Bu tespitlere ve soruşturmalarda ulaşılan benzer sonuçlara göre toplanan deliller olayın koşullarında maddi gerçeği ortaya çıkarmış ve kullanılan gücün Anayasa'nın 17. maddesi anlamında mutlak zorunlu ve orantılı olduğunu göstermiştir. Bu nedenle soruşturma açısından kritik önemi olan delillerin somut olayın koşullarında özen

yükümlülüğüne uygun olarak toplandığı, çatışmalara katılan görevlilerin ifadelerinin alınmamasının ise etkili soruşturma yükümlülüğü ile ulaşılmak istenen amaç bakımından yerine getirilmesi gereken zorunlu ve faydalı bir delil toplama işlemi olmadığı kanaatine varılmıştır

66.Bu açıklamalar ışığında Rohat Aktaş, Abdullah Zilayaz, Muharrem Erbek, İslam Balıkesir, Mahmuttin Duymak ve Sultan İrmak'ın ölümleriyle ilgili soruşturmaların yeterli olduğu ve soruşturmalar neticesinde verilen kararların eldeki delillerin kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayalı olduğu sonucuna varılmıştır.

67. Açıklanan gerekçelerle somut başvuruda yaşam hakkının usul yükümlülüğü bakımından ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Başvurucular Sercan Uğur, Murat Aslan ve Faik Özkan'ın bireysel başvurularının REDDİNE,

C. Başvurucu Salih Zilayaz'ın bireysel başvurusunun DÜŞMESİNE,

D. 1. Başvurucular Feride Yıldız ve İzzettin Yıldız'ın bireysel başvurularının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Başvurucular Mehmet Yavuzel, Rohat Aktaş, Azat Yılmaz, Abdullah Zilayaz, Muharrem Erbek, İslam Balıkesir, Mahmuttin Duymak, Sultan İrmak, Halil Yavuzel, Lütfiye Duymak, Fırat Duymak, Aram Tekoşer Duymak, Bedirhan Duymak, Ayşe Erbek, Mehmet Salih Erbek, Emin Yılmaz, Hüsna Zilayaz, Rahmi Balıkesir, Hanifi İrmak ve Ferit Aktaş'ın sağlık yardımı sağlanmamasından dolayı yaşamı koruma yükümlülüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Başvurucular Halil Yavuzel ve Emin Yılmaz'ın yaşam hakkının öldürmeme yükümlülüğü ile usul boyutu bakımından ihlal edildiğine ilişkin iddialarının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Başvurucular Halil Yavuzel, Lütfiye Duymak, Fırat Duymak, Aram Tekoşer Duymak, Bedirhan Duymak, Ayşe Erbek, Mehmet Salih Erbek, Emin Yılmaz, Hüsna Zilayaz, Rahmi Balıkesir, Hanifi İrmak ve Ferit Aktaş'ın kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile bireysel başvuru haklarının ihlal edildiğine ilişkin iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

5. Başvurucular Halil Yavuzel, Lütfiye Duymak, Fırat Duymak, Aram Tekoşer Duymak, Bedirhan Duymak, Ayşe Erbek, Mehmet Salih Erbek, Emin Yılmaz, Hüsna Zilayaz, Rahmi Balıkesir, Hanifi İrmak ve Ferit Aktaş'ın kötü muamele yasağı, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile din ve vicdan özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddialarının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

6. Başvurucular Lütfiye Duymak, Fırat Duymak, Aram Tekoşer Duymak, Bedirhan Duymak, Ayşe Erbek, Mehmet Salih Erbek, Hüsna Zilayaz, Rahmi Balıkesir, Hanifi İrmak ve Ferit Aktaş'ın yaşam hakkının öldürmeme yükümlülüğü ile usul boyutu bakımından ihlal edildiğine ilişkin iddialarının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

E. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının öldürmeme yükümlülüğü ile usul boyutu bakımından İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

F. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvuruculların yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMALARINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 12/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞAHİDE AKCANIM

B. No: 2017/4632 | Karar tarihi: 12.07.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/4632

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞAHİDE AKCANIM BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/4632)

Karar Tarihi:12/7/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Mahmut ATEŞ

Başvurucu : Şahide AKCANIM

Vekili : Av. Muzaffer ÖZDEMİR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kamusal güç kullanımı neticesi ölüme neden olunması ve bu olayla ilgili etkili bir soruşturma yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuru 7/11/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur. Komisyonca 9/12/2019 tarihinde başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

6. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi'nden (UYAP) elde edilen bilgi

ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Olayların Arka Planı

7. PKK terör örgütü 12/8/2015 tarihinden itibaren Diyarbakır'ın Silvan ilçesinin de dâhil olduğu bazı merkezlerde "öz yönetim" ilan etmiştir. Öz yönetim ilan ettiği bölgelerde patlayıcıyla tuzaklanmış hendekler kazmak ve barikatlar kurmak suretiyle yalıtılmış bölgeler oluşturmaya çalışan PKK terör örgütü, kamuoyunda hendek olayları olarak adlandırılan ve aylarca devam eden bu süreçte roketatarlar, keskin nişancı tüfekleri, patlayıcılar ve otomatik saldırı tüfekleri kullanarak terör saldırıları düzenlemiştir. Okullar, hastaneler, barajlar, adliye binaları, ambulanslar gibi temel kamu hizmetlerini sağlayan eşya ve binaların yanında sivilleri de hedef alan bu terör saldırılarında 335 sivil hayatını kaybederken 2.106 kişi yaralanmıştır. Terör saldırılarında 859 güvenlik görevlisi ve Derik kaymakamı şehit olmuş, 4.711 güvenlik görevlisi yaralanmıştır. Bu terör eylemlerinin engellenmesi, halkın can ve mal güvenliğinin sağlanması amacıyla sözde öz yönetim ilan edilen bazı bölgelerde mülki idare amirliklerince sokağa çıkma yasakları uygulanarak terörle mücadele operasyonları başlatılmıştır (anılan olaylar, öz yönetim ilanları, PKK terör örgütünün şehir savaşı stratejisi ve sokağa çıkma yasakları hakkındaki arka plan bilgisi ile ayrıntılı açıklamalar için bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri [GK], B. No: 2017/37897, 5/7/2022, §§ 16-28, 67, 346-348).

8. PKK terör örgütü yukarıda belirtilen stratejisi çerçevesinde öz yönetim ilan ettiği diğer yerleşim yerlerinde olduğu gibi Silvan ilçesinde de hendek ve barikatlar oluşturarak bunları patlayıcı maddelerle tuzaklamış, sivil halka ve güvenlik kuvvetlerine karşı ateşli silah ve bombalar kullanarak saldırılarda bulunmuştur. 18/8/2015 tarihinden itibaren özellikle Konak, Mescit, Tekel ve Ferudun Mahallelerinde yoğunlaşan bu terör eylemlerinin engellenmesi, halkın can ve mal güvenliğinin korunması amacıyla düzenlenen operasyonlarda PKK terör örgütü mensupları ile güvenlik güçleri arasında şiddetli silahlı çatışmalar yaşanmıştır. Başvuruya konu olayın gerçekleştiği 2/10/2015 tarihinde Silvan Kaymakamlığı tarafından sokağa çıkma yasağı ilan edilmiş ve güvenlik güçlerince sabah saatlerinde kapsamlı bir terörle mücadele operasyonu başlatılmıştır.

B. Somut Başvuruya Konu Olaylar ve Ceza Soruşturması

9. Başvurucunun oğlu V.A. 2/10/2015 tarihinde saat 14.00 sıralarında yoğun çatışmaların devam ettiği Konak Mahallesi Dicle Caddesi 1041. Sokak'taki metruk bir binada yapılan aramada ölü olarak bulunmuştur.

10. 2/10/2015 günü Silvan ilçesinde düzenlenen güvenlik operasyonu sırasında Gözcü 5 kodlu ekip tarafından etkisiz hâle getirilen bir terör örgütü mensubunun silahı ile birlikte Konak Mahallesi Dicle Caddesi 1041. Sokak'ta bulunan binanın içine çekilerek saklanmaya çalışıldığı tespit edilmiştir. Bunun üzerine aynı gün Silvan Cumhuriyet Başsavcılığınca başlatılan soruşturma kapsamında belirtilen ev ve eklentilerinde adli arama ve elkoyma işlemleri icra edilerek delillerin tespit edilmesine karar vermiştir.

11. Aynı gün düzenlenen ev arama ve olay yeri inceleme raporları ile olay yeri krokisine göre olay yerinde tespit edilen deliller özetle şöyledir:

1- Olay yeri inceleme görevlilerince arama ve delil tespiti işlemleri devam ettiği sırada, inceleme yapılan yerin çevresinde terör örgütü mensuplarının güvenlik güçlerine yönelik roketatarlar ve otomatik silahlarla gerçekleştirdikleri saldırılar devam etmektedir.

2- Konak Mahallesi 1041 Sokak No: 58/2 adresindeki metruk binanın önüne gelindiğinde yerde kan izleri görülmüş, bu kan izleri takip edildiğinde binanın eklentisi durumundaki kiler kısmına doğru izler devam etmiştir. Binanın kiler kısmına girildiğinde üzerinde PKK terör örgütünün kırsal alanda faaliyet yürüten mensuplarının giydiğine benzer kıyafet olan bir kişinin ölü olarak yerde yattığı ve karnının sol alt tarafında kan izlerinin olduğu tespit edilmiştir. Bu şahsın üst aramasında V.A. adına düzenlenmiş kimlik kartı bulunmuştur.

3- Binanın tandır kısmında, zeminde bir roket emniyet tapası, V.A.nın cesedinin hemen yanında ise silindir demir boru içine hazırlanmış, üzerine şeffaf bant sarılmış ve fitille irtibatlandırılmış patlamamış el yapımı patlayıcı bulunmuştur. Binada devam eden aramada iki Kalaşnikof marka tüfek, bu tüfeğe ait şarjör ve seyyar dipçik ile el yapımı patlayıcı yapımında kullanılan demir borular, koli bantları, torpil ve fitiller ele geçirilmiştir. Bu delillerle birlikte olay yerinde bulunan kan lekeleri, üzerinde kan lekeleri bulunan bir şapka, cep telefonu gibi delil değeri olabilecek diğer eşyalar muhafaza altına alınmıştır.

4- Olay yeri yakınlarında güvenlik güçlerine yönelik terörist saldırıların yoğunlaşması üzerine V.A.nın cesedi operasyona katılan görevliler tarafından Silvan Emniyet Müdürlüğü önüne getirilmiş, burada olay yeri inceleme görevlileri tarafından cesetten el ve yüz svapları, avuç ve parmak izleri alınmıştır. Ayrıca cesedin üzerinden çıkan elbiseler de muhafaza altına alınarak tüm işlemler kamerayla kaydedilmiştir.

12. 2/10/2015 tarihinde Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığınca yapılan otopsi işlemi sonucunda V.A.nın ölümünün sol dirsek kısmından vücuduna giren mermi çekirdeğinin dirseğin iç bölgesinden çıkmasının ardından kaburga hattının hemen altından yeniden vücuda girmesi sonucunda oluşan kemik kırıkları, iç organ ve büyük damar yaralanmaları sonucu gerçekleştiği belirlenmiştir. Ayrıca ölüme neden olan atışın uzak atış mesafesinden yapıldığı tespit edilmiştir.

13. V.A.nın vücudundan elde edilen mermi çekirdeği nüvesi ve çekirdek gömlek parçaları ile birlikte olay yerinden elde edilen tüm deliller üzerinde Ankara ve Diyarbakır Kriminal Polis Laboratuvarınca incelemeler yapılmıştır. Bu incelemeler sonucunda mermi çekirdeği nüvesi ve çekirdek gömlek parçalarının hangi silahtan atıldığını tespite yarar karakteristik iz taşımadığı, V.A.nın üzerinden çıkan elbiselerde atış artıkları bulunduğu, elbiselerdeki izlere göre atışın uzak atış mesafesinden yapıldığı, V.A.nın cesedinden alınan svaplarda ise atış artığı olmadığı belirlenmiştir.

14. 2/10/2015 tarihli operasyon tutanakları ile güvenlik güçlerinin telsiz görüşmelerine göre somut başvuru konusu olaylarla ilgili bilgiler şöyledir:

i. Sabah erken saatlerde başlayan operasyonda kritik noktalara Gözcü kodlu keskin nişancı personel yerleştirilmiştir. Bu kapsamda Gözcü 5 kodlu birim, Dilan Düğün Salonu binasının üstünde konuşlandırılmıştır.

ii. Saat 06.37'den itibaren güvenlik operasyonuna katılan güvenlik görevlileri terörist unsurların hareketlerini telsizden rapor etmeye başlamıştır. Telsiz görüşmelerinden Azizoğlu, Tekel ve Karabehlül Caddelerinde terör örgütü mensuplarının roket ve otomatik silahlar kullanarak güvenlik güçlerine saldırdığı, Tekel ve Azizoğlu Caddelerinin barikatlarla kapatıldığı anlaşılmıştır.

iii. Saat 07.54'ten itibaren çatışmalar Azizoğlu Caddesi, Dicle Caddesi 1011, 1014 numaralı sokaklar ve Yıldızlı Sokak üzerinde yoğunlaşmıştır. Gözcü birimleri roket ve otomatik silahlar taşıyan terör örgütü mensuplarını etkisiz hâle getirdiklerini telsizle birçok kez anons

etmiştir. Özellikle Gözcü 9 Biriminin konuşlandığı Dicle Caddesi'nde yoğun çatışmalar yaşanmış, güvenlik güçlerine bixi tabir edilen ağır makineli tüfeklerle saldırılar düzenlenmiş, Gözcü 9 Birimi çok sayıda terör örgütü mensubunu etkisiz hâle getirmiştir. Güvenlik güçlerinin Azizoğlu Caddesi'ndeki barikatı aşarak ilerlemeye başlamasının ardından Kiraz Sokak üzerinde görevlilere roketli saldırı düzenlenmiştir.

iv. Gözcü 5 Birimi saat 10.32'de elinde Kalaşnikof marka silah bulunan bir şahsı vurduğunu telsizle anons etmiştir. Bu sırada operasyona havadan destek veren helikopter Azizoğlu Meydanı'na çıkan sokakların terör örgütü mensuplarınca branda ile kapatıldığını, meydanda çok sayıda tuzaklama olduğunu, 8-10 kişilik bir terörist grubun elinde roket ve uzun namlulu silahlar görüldüğünü anons ederek ekipleri uyarmıştır. Azizoğlu Meydanı'na operasyon düzenleyen güvenlik güçlerine meydanda konuşlanan keskin nişancı terör örgütü mensupları ateş açmış, Gözcü 9 Birimi de terörist unsurlarca uzak mesafeden yoğun ateş altına alınmıştır.

v. İlerleyen saatlerde güvenlik güçlerinin Azizoğlu Caddesi üzerindeki barikatları aşarak bölgeyi kontrol altına alması üzerine terör örgütü mensupları yer değiştirmiş ve eylemlerine Silvan ilçesinin çeşitli bölgelerinde devam etmiştir. Bu kapsamda operasyona katılan çok sayıda ekip, evlerin çatılarından uzun namlulu silahlarla kendilerine ateş edildiğini, terör örgütü mensuplarının ateşli silahlar ve el yapımı patlayıcı kullanarak saldırılar düzenlediğini anons etmiştir. Gözcü 5 Birimi saat 13.19'da elinde Kalaşnikof marka silah bulunan bir terör örgütü mensubunu vurduğunu, bir kadının vurulan kişiye yardım ederek onu ikametin içine çektiğini, kişinin elindeki silahı da kadın şahsın aldığı bilgisini vermiştir.

15. Silvan Cumhuriyet Başsavcılığı V.A.nın ölümüyle ilgili yürüttüğü soruşturmada 14/4/2016 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Bu kararda yukarıda özetlenen olay ve delillere göre V.A.nın güvenlik güçlerine yönelik silahlı saldırı düzenlediği sırada Gözcü 5 Birimince meşru müdafaa kapsamında öldürüldüğü, ardından diğer terör örgütü mensuplarınca bina içine çekildiği hususlarının sabit olduğu gerekçesine yer verilmiştir. Karar,başvurucunun itirazının Diyarbakır 3. Sulh Ceza Hâkimliğince reddedilmesi sonucu kesinleşmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

16. Başvurucu, somut başvuruda V.A.nın güvenlik güçlerince öldürüldüğü olayda yaşam hakkının esas ve usul boyutları bakımından ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvurucu, aynı olaylara dayanarak adil yargılanma hakkının da ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvurucunun ihlal iddialarının gerekçeleri şu şekilde özetlenebilir:

i. V.A.nın vücudundan alınan örneklerde atış artığı yoktur. Olay yerinde bulunan silah ve patlayıcılarda V.A.nın parmak izlerine rastlanmamıştır. Bu nedenle V.A.nın meşru müdafaa kapsamında öldürüldüğünün kabul edilmesi mümkün değildir.

ii. Yerel basında V.A.nın ölümüne neden olan olaylara tanık olan kişiler olduğu yönünde haberler çıkmış ancak bu kişilerin beyanları alınmamıştır. Olayın şüphelisi konumundaki güvenlik görevlilerinin ifadelerine başvurulmamıştır. Otopsi işlemi kurallara uygun şekilde yapılmamıştır. Bu nedenle verilen karar eksik toplanan delillere dayanmaktadır.

17. Bakanlık görüşünde özetle suç işlenmesinin önlenmesi ve diğer kişilerin yaşamlarının korunması amacı kapsamında mutlak zorunlu ve orantılı bir güç kullanımı sonucu gerçekleşen ölüm olayında yaşam hakkının esası bakımından ihlal edilmediğine karar verilmesi gerektiği, derhal başlatılan soruşturmada olayın gerçekleşme koşullarını ortaya

çıkaracak tüm delillerin toplanarak soruşturmanın altı aylık sürede tamamlanması karşısında yaşam hakkının usul boyutu bakımından da bir ihlalin oluşmadığı ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

18. Başvurucunun ihlal iddialarının yaşam hakkının esas ve usul boyutları kapsamında incelenmesine karar verilmiştir.

19. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan yaşam hakkı bağlamındaki öldürmeme ve etkili soruşturma yapma yükümlülüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

A. Yaşam Hakkının Esas Boyutu Bakımından Değerlendirme

20. Yaşam hakkının öldürmeme yükümlülüğü bakımından ihlal edildiğine yönelik iddialar incelenirken öncelikle belirlenmesi gereken husus, ölümün devlet görevlilerinin güç kullanımı sonucu meydana gelip gelmediğidir. V.A.nın ölümüyle ilgili ceza soruşturmasında ölümün güvenlik kuvvetlerinin güç kullanımı sonucu meydana geldiği kabul edilmiştir. Ceza soruşturmasında toplanan delillere göre somut başvuruda bu tespitten ayrılmayı gerektiren bir yön bulunmadığı kanaatine varılmıştır.

21. Öldürme fiilinin devlet görevlileri tarafından gerçekleştirildiği belirlendikten sonra yaşam hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'ya uygun olup olmadığı Anayasa'nın 13. ve 17. maddelerinde belirtilen ilkeler çerçevesinde ele alınmalıdır. Bu kapsamda devletin yaşam hakkına müdahalesinin Anayasa'ya uygun olabilmesi için sağlanması gereken ilk ölçüt müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunmasıdır.

22. Anayasa Mahkemesi Gazal Kolanç ve diğerleri kararında kolluk kuvvetlerinin güç ve silah kullanımını düzenleyen kuralları detaylı olarak incelemiş; bu düzenlemelerin hangi görevlilerin hangi durumlarda ve ne ölçüde güç kullanacağını belirleyen gücün kötüye kullanımını, keyfîliği önlemeye ve yaşam hakkına yapılan müdahalelerin asgari düzeyde tutulmasını sağlamaya yönelik yeterli ve açık kurallar içerdiğini böylece kanunilik ölçütünü karşıladığını değerlendirmiştir (Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 335-339). Somut başvuruda bu tespittten ayrılmayı gerektiren bir yön bulunmadığı kanaatine varılmıştır.

23. Yaşam hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'ya uygun sayılması için karşılanması gereken ikinci kriter, müdahalenin Anayasa'nın 17. maddesinin dördüncü fıkrasında sayılan istisnai durumlardan biri kapsamında gerçekleştirilmesidir.

24. Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda güvenlik güçlerinin güç kullanımının bu istisnai durumlardan meşru müdafaa kapsamında olduğu kabul edilmiştir. Başvuruya konu olayda meşru müdafaa şartlarının gerçekleştiğine dair kabul, ceza soruşturmaları sonucunda elde edilen, V.A.nın elinde Kalaşnikof marka silah bulunduğu hâlde yoğun çatışmaların devam ettiği bir alandayken vurulduğuna, vurulduktan sonra diğer terör örgütü mensuplarınca içinde patlayıcı madde ve silahlar bulunan bir evin içine çekildiğine dair delillere dayanmaktadır. Bu delillerle birlikte V.A.nın cesedinin sokağa çıkma yasağı uygulanan bir tarihte, yoğun terör saldırılarının ve silahlı çatışmaların yaşandığı, girişleri terör örgütü mensuplarınca hendek ve barikatlarla kapatılan, patlayıcılarla tuzaklanan bir alanda otomatik silahlar, bunlara ait mühimmat ve el bombaları ile birlikte bulunmuş olması, V.A.nın güvenlik güçleri ile girdiği silahlı çatışmada ve meşru müdafaa şartları altında öldürüldüğüne dair güçlü bir kanaat oluşturmaktadır.

25. Anayasa Mahkemesi Gazal Kolanç ve diğerleri kararında PKK terör örgütünün şehir savaşı stratejisi kapsamında ateşli silahlar, roketatarlar ve patlayıcılar kullanarak gerçekleştirdiği, ülke topraklarının bir kısmını işgal etme amacı taşıyan, yüzlerce kişinin ölümü ve binlerce kişinin yaralanması ile sonuçlanan yaygın terör olaylarının ayaklanma olarak nitelendirilmesi gerektiğini açıklamıştır (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 342). Dolayısıyla somut başvuruda V.A.nın ölümüyle sonuçlanan güç kullanımının güç kullanan güvenlik görevlilerinin kendilerinin ve başkalarının hayatını koruma amacı yanı sıra Anayasa'nın 17. maddesi anlamında bir ayaklanmanın bastırılması meşru amacına da matuf olduğu kanaatine varılmıştır.

26. Yaşam hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'ya uygun kabul edilebilmesi için sağlanması gereken son kriter, müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesi anlamında ölçülülük ilkesine aykırı olmaması gereğidir. Yaşam hakkı söz konusu olduğunda ölçülülük kriteri diğer haklarda yapılan incelemeye nazaran daha sert bir teste tabi tutulmalıdır. Bir başka deyişle devlet görevlilerinin ölümle neticelenen güç kullanımlarının somut olayın şartlarında ortaya çıkan tehlikeyi bertaraf etmek için orantılı ve gerçekleştirilmek istenen meşru amaca ulaşmak için mutlak zorunlu olduğu ortaya konulmalıdır.

27. Toprak bütünlüğünü ve vatandaşlarının yaşamlarını korumanın devletin temel varlık nedenlerinden biri olduğu izahtan varestedir. Somut başvurudaki gibi silahlı ayaklanma ve devletin topraklarından bir kısmını işgal etme girişiminde bulunulduğu bir olayda kamu otoritesinin geri çekilme veya eylemden kaçma gibi bir zorunluluğu olduğu kabul edilemez. Bilakis böyle bir durum eldeki bütün imkânlarla harekete geçerek mevcut silahlı ayaklanmayı hukuka uygun şekilde bastırmak için eylemde bulunmayı gerektirir. Zira aksi tutum devletin, vatandaşların temel hak ve özgürlüklerini koruma yönündeki pozitif yükümlülüğünün ihlali anlamına gelebilecektir. Dolayısıyla somut başvuruya konu terör olaylarının önlenmesi ve ayaklanmanın bastırılması için ölümcül güç kullanılmasının elverişli bir yol olmadığı söylenemez.

28. Anayasa Mahkemesi Gazal Kolanç ve diğerleri kararında güvenlik operasyonu öncesi hazırlanan harekât planını ayrıntılı bir şekilde değerlendirerek silahlı ayaklanmanın bastırılması meşru amacıyla yürütülen operasyonun somut olayın koşullarında mutlak zorunluluk ve orantılılık ilkelerine uygun olarak, can kayıplarının en aza indirilmesi için gerekli özen gösterilerek planlandığı sonucuna varmıştır (Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 350-356). Somut başvuruya konu olaylar bakımından farklı bir değerlendirme yapılmasını gerektiren bir yön bulunmadığı kanaatine varılmıştır.

29. PKK terör örgütünün kendi ifadesiyle öz yönetim ilanını takip eden süreçte yaşanan terör hadiselerinin iki temel özelliği bulunmaktadır: Bunlardan birincisi yaşanan çatışmaların süreklilik arz etmesidir. Yoğunluğu zaman zaman artıp azalsa da yaşanan çatışmalar hiçbir zaman kesintiye uğramamış, güvenlik güçlerinin hendek ve barikatlarla kapatılan alanlara her müdahalesine terör saldırısı ile karşılık verilmiştir. Terör olaylarının ikinci özelliği ise saldırıların öngörülemez olmasıdır. Terör örgütü üyelerinin hendek ve barikatlarla kapatılan cadde ve sokaklarda, ayrıca buralardaki tünellerle birbirine bağlı binalar arasında sürekli hareket hâlinde olmaları, bazı çatışmaların sivillerin bulunması muhtemel mahallerde gerçekleşmesi nedeniyle potansiyel saldırının nereden geleceği, hangi şiddette olacağı ve ne zaman başlayacağının güvenlik güçlerince önceden bilinmesi neredeyse imkânsızdır. Bu durum; karşılık verilecek silahların türü, karşılığın derecesi, başka bir deyişle kullanılacak gücün orantılılığı bakımından isabetli bir muhakemeyi de önemli ölçüde engellemektedir (Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 359, 366).

30. Bu koşulları gözönünde bulundurmaksızın güvenlik güçlerinin operasyonlarda hangi araç ve silahları kullanabilecekleri konusunda bir değerlendirme yapmak ya da hangi araç ve silahların kullanılacağını kamu makamlarına dikte etmek güvenlik güçlerine, kendilerinin ve üçüncü kişilerin yaşamlarını tehlikeye sokacak şekilde gerçekçi olmayan bir sorumluluk yüklemek anlamına gelecektir. Son derece karmaşık ve zor koşullar altında gerçekleştirilen güvenlik operasyonlarında yöntem ve araçların seçimi konusunda operasyonu icra eden kamu makamlarının takdir hakları bulunduğu kuşkusuzdur.

31. Somut başvuruya konu olayda çatışma bölgesindeki kalabalık terörist gruplar; güvenlik güçlerine keskin nişancı tüfekleri, otomatik tüfekler, el bombaları, patlayıcılar ve roketatarlar kullanarak kesintisiz ve öngörülemez saldırılar düzenlemiştir. Bu saldırılarda binalar arasında terör örgütü üyelerince açılan tüneller vasıtasıyla eleman ve mühimmat transferi yapılmaktadır. Belirtilen terör saldırılarında güvenlik güçlerinden yaralanan ve şehit olanlar bulunmaktadır. Dolayısıyla güvenlik güçlerinin elinde Kalaşnikof marka silah ile çatışma bölgesinde bulunan V.A.nın teslim olma iradesinin olmadığını ve silahlı eylemlerine devam edeceğini değerlendirmeleri son derece tabiidir

32. Bu açıklamalar ışığında somut başvuruya konu olayda, silahlı bir ayaklanma kapsamında ağır silahlar kullanılarak gerçekleştirilen kesintisiz ve öngörülemez nitelikteki ölümcül terör saldırılarına karşı güvenlik güçlerince ölümcül güç kullanılarak mukabele edilmesinin silahlı ayaklanmayı bastırmak ve güvenlik güçleri ve diğer kişilerin yaşamları bakımından ortaya çıkan tehlikeyi bertaraf etmek için orantılı bir müdahale olduğu, somut olayın açıklanan koşulları altında güvenlik güçlerinin kendilerinin ve başkalarının hayatlarını koruma ve silahlı ayaklanmayı bastırma meşru amaçlarına daha hafif bir sınırlama ile ulaşmalarının mümkün olmadığı, dolayısıyla ölümcül güç kullanmalarının mutlak zorunlu olduğu kanaatine varılmıştır.

33. Açıklanan gerekçelerle başvuruda öldürmeme yükümlüğünün ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

B. Yaşam Hakkının Usul Boyutu Bakımından Değerlendirme

34. Kamu görevlilerinin güç kullanımı neticesi ölüm meydana geldiği durumlarda kamu makamları üzerinde bu ölüm olayıyla ilgili etkili bir ceza soruşturması yapma yükümlülüğü oluşmaktadır. Bu yükümlülük yaşam hakkı bağlamında usul yükümlülüğü olarak adlandırılmaktadır. Anayasa Mahkemesi kamu görevlilerinin güç kullanımları sonucu meydana gelen ölümlerle ilgili ceza soruşturmalarının etkili olduklarının kabul edilebilmesi için sahip olmaları gereken nitelikleri birçok kararında ayrıntılı olarak açıklamıştır (etkili soruşturma yükümlülüğünde benimsenen temel ilkeler için pek çok karar arasından bkz. Cemil Danışman,§§ 95-100; Gazal Kolanç ve diğerleri, § 369).

35. Somut başvuruya konu olayda kamu makamlarının terörle mücadele operasyonlarında yaşanan çatışmalarda ölen bir kişinin bulunduğunu tespit etmelerinin ardından kendiliklerinden harekete geçerek ceza soruşturması başlattıkları anlaşılmıştır. Derhâl başlatılan bu soruşturma olayların karmaşık yapısı, olay tarihinde bölgedeki genel durum ve delil toplanmasındaki güçlükler dikkate alındığında makul sürede tamamlanmıştır. Başvurucu, yakının ölümü nedeniyle başlatılan soruşturmada belge örneklerine erişebilmiş; kendisini avukatla temsil ettirmiş ve kararlara itiraz hakkını kullanmıştır. Dolayısıyla başvuruya konu ceza soruşturmasında; resmî bir soruşturmanın resen başlatılması, soruşturmanın makul süratle yürütülüp tamamlanması, başvurucunun soruşturma işlemlerine katılımının sağlanması ve soruşturmanın gerektiği ölçüde kamu denetimine açık

olması koşullarının yerine getirildiği değerlendirilmiştir.

36. Anayasa Mahkemesi Gazal Kolanç ve diğerleri kararında soruşturmanın bağımsız kişilerce yürütülmesi kriterinin Cumhuriyet savcılarının ağır silahlarla çatışmaların devam ettiği bir bölgeye bizzat giderek delilleri tespit etmeleri gerektiği şeklinde hiçbir şekilde yorumlanamayacağını belirtmiştir (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 373). Somut başvuruya konu soruşturmada arama kararlarının terörle mücadele operasyonlarına katılmayan adli kolluk birimlerince talep edildiği ve karar gereğinin uzman olay yeri inceleme görevlilerince yerine getirildiği anlaşılmıştır. Buna ek olarak adli kolluk görevlileri, daha sonra tutanağa bağladığı tüm işlemleri video ve fotoğraflarla kaydederek soruşturmayı yürütmekle görevli Cumhuriyet savcılarının incelemesine imkân sağlamıştır. Soruşturma için kritik önemdeki ölü muayene ve otopsi işlemleri ise Cumhuriyet savcılarının ve adli tabibin bizzat katılımıyla usulüne uygun olarak yapılmıştır. Dolayısıyla somut olayda etkili soruşturma yükümlülüğü kapsamında soruşturmanın bağımsızlığının zedelenmemesi için imkânlar dâhilindeki tüm tedbirlerin alındığı kanaatine varılmıştır.

37. Başvuruculara soruşturmanın yeterli olmadığı yönündeki diğer iddiaları olayda sorumluluğu bulunduğu iddia edilen kamu görevlilerinin ifadelerinin alınmamasına ilişkindir. Soruşturmanın amacı, somut olayın ne şekilde gerçekleştiğini ortaya çıkarmak ve böylece kullanılan gücün Anayasa'nın 17. maddesi anlamında meşru olup olmadığını belirleyerek yaşam hakkını koruyan hukukun etkin bir şekilde uygulanmasını güvenceye almaktır. Dolayısıyla ifade alma işlemi her soruşturmada yerine getirilmesi gereken otomatik bir zorunluluk olarak kabul edilemez. Bilakis ifade alma dâhil herhangi bir soruşturma işleminin yerine getirilmemesi ancak bu belirtilen amaç doğrultusunda faydalı olacaksa etkili soruşturma yükümlülüğüne aykırılık oluşturabilir.

38. Nitekim yaşam hakkının maddi boyutu bakımından ihlal edildiği iddiaları incelenirken açıklandığı üzere başvuru dosyasındaki deliller; girişleri barikat ve hendeklerle kapatılmış olan, yoğun silahlı çatışmaların devam ettiği bir bölgede elinde Kalaşnikof marka silahla bulunan V.A.nın silahlı saldırıda bulunmasını engellemek amacıyla meşru müdafaa şartları altında öldürüldüğünü göstermektedir. Bu tespitlere ve soruşturmada ulaşılan benzer sonuca göre toplanan deliller olayın koşullarında maddi gerçeği ortaya çıkarmış ve kullanılan gücün Anayasa'nın 17. maddesi anlamında mutlak zorunlu ve orantılı olduğunu göstermiştir. Bu nedenle soruşturma açısından kritik önemi olan delillerin somut olayın koşullarında özen yükümlülüğüne uygun olarak toplandığı, çatışmalara katılan görevlilerin ifadelerinin alınmamasının ise etkili soruşturma yükümlülüğü ile ulaşılmak istenen amaç bakımından yerine getirilmesi gereken zorunlu ve faydalı bir delil toplama işlemi olmadığı kanaatine varılmıştır.

39. Bu açıklamalar ışığında V.A.nın ölümüyle ilgili soruşturmanın yeterli olduğu ve soruşturma neticesinde verilen kararların eldeki delillerin kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayalı olduğu sonucuna varılmıştır.

40. Açıklanan gerekçelerle başvuruda yaşam hakkının usul boyutu bakımından ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 12/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ADEM ALADAĞ

B. No: 2017/34912 | Karar tarihi: 12.07.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/34912

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ADEM ALADAĞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/34912)

Karar Tarihi: 12/7/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Murat İlter DEVECİ

Başvurucu : Adem ALADAĞ

Vekili : Av. Kubilay TEKGÜL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; tutuklama tedbirinin hukuki olmaması ve tutuklulukta makul sürenin aşılması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, soruşturma aşamasında müdafinin dosya içeriğini inceleme veya belgelerden örnek alma yetkisine kısıtlama getirilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Bu başvuru 18/9/2017 tarihinde, 2017/39930 sayılı başvuru ise 15/12/2017 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca aralarındaki kişi yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2017/39930 sayılı başvurunun bu başvuru ile birleştirilmesine ve başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış, bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiş ve olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihine kadar birçok kez uzatılmıştır. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

6. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmasına yönelik olarak Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturmalar yürütülmüş; çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 51; Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, § 12).

7. Özel sektörde mühendis olarak görev yapan başvurucu, 7/2/2013 tarihli ve 6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkındaki Kanun'a muhalefet ve silahlı terör örgütüne üye olma suçlarını işlediği iddiasıyla hakkında İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığınca başlatılan bir soruşturma kapsamında 17/1/2017-27/1/2017 tarihleri arasında gözaltında tutulmuştur.

8. Başvurucu gözaltı sürecinde verdiği ifadesinde özetle Türkiye'de çalıştığı dönemde maaş hesabı olarak Bank Asyada hesap açtırdığını, yurt dışında olduğu için başka banka hesabı açtırma imkânı bulamadığını, bu nedenle bankacılık işlemleri için Bank Asyadaki hesabını kullandığını, E.D.ye borcu olduğu için bu kişiye para havalesi yaptığını ve Kimse Yok mu Derneğine ait genel ağ adresinde yer alan bazı hikâyelerden etkilenmesi nedeniyle zekat ve kurban gibi bazı dinî ödevlerini Derneğe para yatırarak yerine getirdiğini beyan etmiştir.

9. Başsavcılık 27/1/2017 tarihinde başvurucunun 6415 sayılı Kanun'a muhalefet ve silahlı terör örgütüne üye olma suçlarından tutuklanmasını istemiştir.

10. Başvurucu aynı gün İstanbul Anadolu 1. Sulh Ceza Hâkimliğince yapılan sorgusunda daha önce verdiği ifadesiyle uyumlu beyanlarda bulunmuştur. Hâkimlik sorgu sonunda başvurucunun isnat edilen her iki suçtan da tutuklanmasına karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"[Başvurucuya] ... yüklenen terörizmin finansmanının önlenmesi hakkındaki kanuna muhalefet ve silahlı terör örgütüne üye olma suçlarını işlediklerine ilişkin kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren şüphelilerin üzerine atılı suçun vasıf ve mahiyeti mevcut delil durumu, delillerin tam olarak toplanmamış olması, toplanmayan delillerin karartılma ihtimalinin bulunması, şüphelilerin Fetö Terör Örgütünün finans kaynağı Bankasya ve Kimse Yokmu derneği vasıtasıyla örgüte finansman sağladığına yönelik kuvvetli şüphe, Bankasya ve Kimse Yokmu derneği üzerinden yapılan para transferleri ve bu transferler yapılırken yazılan açıklamalar, şüpheliler üzerinde bulunan dijital meteryaller üzerinde yapılan incelemelerin devam ediyor olması, Katar ülkesinden Fetö/PDY Terör örgütüne üye olması şüphesi nedeniyle sınır dışı edilmeleri ve tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde haklarında kuvvetli suç şüphesi oluştuğu,atılı suçun CMK 100/3-a da sayılan katalog

suçlardan oluşu bu nedenlerle şüphelilerin yurt dışından sınır dışı edilmeleri ve yeniden kaçma ve saklanma şüphesi içerisende bulunduğu, adli kontrolun yetirli bir tedbir olamayacağı değerlendirilmekle [başvurucunun] üzerine atılı terörizmin finansmanının önlenmesi hakkındaki kanuna muhalefet ve silahlı terör örgütüne üye olma suçlarından CMK nun 100 ve 101.maddeleri uyarınca [tutuklanmasına karar verildi.]"

11. Başvurucunun sözü edilen karara yönelik itirazı, İstanbul Anadolu 2. Sulh Ceza Hâkimliğince 13/2/2017 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

12. Başvurucunun tutukluluk hâli çeşitli sulh ceza hâkimlilerce verilen kararlarla 21/7/2017 tarihine kadar devam ettirilmiştir. İstanbul Anadolu 6. Sulh Ceza Hâkimliği 21/7/2017 tarihinde, başvurucunun tahliye talebini reddedip başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Kararda başvurucunun isnat edilen suçları işlediğine ilişkin somut delillerin varlığı, suçun vasıf ve mahiyeti, tutuklu kalınan süre, tutuklama kararlarındaki gerekçelerin mevcudiyetini koruyor olması, başvurucunun delilleri karartacağına ilişkin şüphenin bulunması, isnat edilen suç için kanunda öngörülen cezanın miktarı dikkate alınmıştır. Anılan karar başvurucu vekilince 10/8/2017 tarihinde öğrenilmiştir.

13. İlk başvuru 18/9/2017 tarihinde yapılmıştır.

14. İstanbul Anadolu 7. Sulh Ceza Hâkimliği 17/10/2017 tarihinde, başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Bu karara yönelik itiraz, İstanbul 1. Sulh Ceza Hâkimliğince 10/11/2017 tarihinde reddedilmiştir. Söz konusu başvurucu vekilince 16/11/2017 tarihinde öğrenilmiştir.

15. İkinci başvuru 15/12/2017 tarihinde yapılmıştır.

16. İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığı başvurucunun da aralarında bulunduğu şüpheliler hakkında bir fezleke düzenleyip İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) göndermiştir.

17. Başsavcılık, müdafinin dosya içeriğini inceleme ve belgelerden örnek alma yetkisinin kısıtlanmasına karar vermiştir.

18. Başsavcılık 15/5/2018 tarihinde; örgütle organik bağları tespit edilen ve örgüt üyesi oldukları sonuç ve kanaatine varılan şüphelilerin himmet, kurban ve sair yollarla ya da banka havalesi veya benzer şekillerde örgüte yapmış oldukları maddi yardımların örgüt üyeliği kapsamında değerlendirildiğini belirterek başvurucunun 6415 sayılı Kanun'a muhalefet suçu yönünden tahliye edilmesine karar vermiştir.

19. Başsavcılık aynı tarihte silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması talebiyle başvurucu hakkında İstanbul 25. Ağır Ceza Mahkemesinde (Ceza Mahkemesi) kamu davası açmıştır. İddianameye göre;

i. Doha Büyükelçiliğinden gönderilen, yurt dışındaki FETÖ/PDY ile iltisaklı gerçek ve tüzel kişilere ilişkin listede başvurucunun da ismi bulunmaktadır.

ii. Örgüt liderinin 25/12/2013 tarihinde Bank Asyaya para yatırılması yönünde -örgüte yönelik- yaptığı çağrının sonrasında başvurucu, Bank Asyadaki hesabı aracılığıyla 191 bankacılık işlemi yapmıştır. 2/1/2013-24/2/2014 tarihleri arasında yapılan para aktarımlardan bir kısmı -başka hususlara ek olarak veya münhasıran- burs içindir. Başvurucunun 4/7/2014 tarihinde para gönderdiği E.D.hakkında "FETÖ/PDY şüphelisi"

kaydı bulunmaktadır. Başvurucu aynı gün "gıda kolisi", "iftariye", "bayramlık" ve "zekat" açıklamalarıyla dört ayrı işlemle toplam 2.899,80 TL göndermiştir. Başvurucu 8/7/2014 tarihinde "ERZURUM ZEKAT" açıklamasıyla başka bir banka hesabına para göndermiştir.

iii. Başvurucunun eşi 5/9/2014 tarihinde Bank Asyada hesap açtırmıştır. Bu hesaptan 16/9/2014 tarihinde 6.200 TL'lik bir havale işlemi yapılmıştır. İşlem açıklamasında "HVL-YKCBORÇTAN KALAN ADEM ALADAĞ" ifadelerine yer verilmiştir.

iv. Kimse Yok mu Derneğinin kayıtlarında başvurucu ve eşi adına vacip kurbanı ile şükür kurbanı kesildiğine, başvurucunun "kurban" açıklaması ile 300 TL gönderdiğine, 22/9/2015 tarihinde ise çevrim içi bir ödeme sistemi aracılığıyla üç ayrı işlemle Derneğe toplam 42 TL yardımda bulunduğuna ilişkin bilgi bulunmaktadır.

v. Başvurucunun para gönderdiği veya aldığı Y.G.nin örgütün Katar devletindeki yapılanmasında yer aldığı değerlendirilmektedir. Y.G., M.Ç.ye gönderdiği bir elektronik postada yanındaki iki kişiyle birlikte Türkiye'ye gelip görüşmek istediğini bildirmiştir. Bu posta bilgi olarak S.B.ye ve A.İ.ye iletilmiştir.

20. Ceza Mahkemesi duruşmanın 5/9/2018 tarihli oturumunda başvurucunun yurt dışına çıkamama yönündeki adli kontrol tedbirine tabi tutularak tahliye edilmesine, 4/4/2023 tarihli oturumunda ise başvurucunun beraatine karar vermiştir.

21. Aleyhine kanun yoluna başvurulmaması nedeniyle sözü edilen karar 12/4/2023 tarihinde kesinleşmiştir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Anayasa Mahkemesinin 12/7/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

23. Başvurucu özetle faaliyetine izin verilen bir banka aracılığıyla yaptığı bankacılık işlemlerinin ve dinî inançları gereğince yaptığı kurban bağışının suç sayılarak tutuklandığını, tutuklama için gerekli kuvvetli suç şüphesinin bulunmadığını, tutuklama tedbirine başvurulmasının meşru bir amacı olmadığı gibi tutuklamanın ölçülü de olmadığını, tutuklama kararı ile tutukluluğun devamına ilişkin kararların genel, soyut ve gerekçesiz olduğunu ve tutuklulukta makul sürenin aşıldığını belirterek Anayasa'nın 2., 10., 17., 19., 24., 25., 35., 167. ve 172. maddelerinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

24. Bakanlık görüşünde; başvurucu hakkında verilen tutuklama kararında açıklanan gerekçeler, iddianameyle başvurucuya isnat edilen eylemler ile bu eylemlere ilişkin olarak dayanılan delillerin içeriği dikkate alındığında tutuklamaya esas alınan delillerin objektif bir gözlemciyi suçun işlendiği hususunda ikna edebilecek nitelikte olduğu ve tutuklama anında da makul şüphenin bulunduğu belirtilmiştir. Ayrıca olayda tutuklama nedenlerinin mevcut olduğu ve tutuklamanın ölçülü olduğu ifade edilmiştir.

2. Değerlendirme

25. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp, olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

26. Başvurucu, faaliyetine izin verilen bir banka aracılığıyla yaptığı bankacılık işlemlerinin suç sayıldığını iddia etse de banka hesabı üzerinde tasarrufta bulunma hakkının kısıtlandığına ya da banka hesabına kamu makamlarınca bir şekilde müdahale edildiğine yönelik bir iddiada bulunmamıştır. Ayrıca başvurucunun dinî inançları gereğince yaptığı kurban bağışının suç sayılarak tutuklandığına ilişkin iddiası özünde kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine yöneliktir. Bu nedenle bütün ihlal iddialarının kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını güvence altına alan Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü ve yedinci fıkraları kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir

27. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci, üçüncü ve yedinci fıkralarının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir...

...

Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir."

28. Bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurulabilmesi için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir hak arama yoludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, §§ 16, 17).

29. Anayasa Mahkemesinin şimdiye kadar verdiği birçok kararda tutuklamanın hukuki olmadığı, tutukluluğun kanunda öngörülen azami süreyi veya makul süreyi aştığı iddialarıyla ilgili olarak 4/12/2004 tarihli ve5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141 ila 144. maddeleri arasında düzenlenen tazminat davası yolunun bireysel başvuru öncesinde tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu belirtilmiştir (birçok karar arasından bkz. Hamit Kaya, B. No: 2012/338, 2/7/2013, §§ 34-50; Erkam Abdurrahman Ak, B. No: 2014/8515, 28/9/2016, §§ 48-62; İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016, §§ 33-45; Ömer Köse, B. No: 2014/12036, 16/11/2016, §§ 28-38).

30. Anayasa Mahkemesine göre bireysel başvurunun incelenmesinden önce haklarında beraat kararı verilen kişilerin de -bu kararın kesinleşmesi şartıyla- sözü edilen tazminat yoluna başvurması ve ihlalin tespit edilmemesi veya ihlal tespit edilmekle birlikte ihlalden doğan zararların yeterli ölçüde tazmin edilmemesi hâlinde yeniden bireysel başvuru yapması gerekmektedir (bkz. Fatma Maden, B. No: 2016/28719, 17/7/2018, §§ 47, 49; Ertuğrul Raşit Benal, B. No: 2016/25245, 17/7/2018, §§ 40, 42).

31. Somut olayda başvurucu 5/9/2018 tarihinde tahliye edilmiş ve başvurucu hakkında verilen beraat kararı 12/4/2023 tarihinde kesinleşmiştir (bkz. §§ 20, 21). Bu durumda başvurucu da 5271 sayılı Kanun'un 141 ila 144. maddeleri arasında düzenlenen tazminat davası yoluna başvurmalı ve ihlalin tespit edilememesi ya da ihlal tespit edilmekle birlikte

ihlalden doğan zararların yeterli ölçüde tazmin edilmemesi hâlinde yeni bir başvuru yapmalıdır.

32. Açıklanan nedenlerle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü ve yedinci fıkraları yönünden ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

33. Başvurucu, soruşturma aşamasında müdafiinin dosya içeriğini inceleme veya belgelerden örnek alma yetkisine kısıtlama getirildiği için etkili bir savunma yapamadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

34. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkına sahip olanlar" kenar başlıklı 46. maddesinde kimlerin bireysel başvuru yapabileceği sayılmıştır. Anılan maddenin (1) numaralı fıkrasına göre bir kişinin Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmesi için üç temel ön koşulun birlikte bulunması gerekmektedir. Bu ön koşullar; başvurucunun, kamu gücünün eylem veya işleminden ya da ihmalinden dolayı "güncel bir hakkının ihlal edildiği" iddiasında bulunması, iddia edilen ihlalden kişinin "kişisel olarak ve doğrudan" etkilenmiş olması ve bunların sonucunda başvurucunun "mağdur" olduğunu iddia etmesidir (Fetih Ahmet Özer, B. No: 2013/6179, 20/3/2014, § 24).

35. Bir başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilebilmesi için başvurucunun mağdur olduğunu ileri sürmesi yeterli olmayıp iddia edilen ihlalden doğrudan etkilendiğini, bir başka ifadeyle mağduriyetini kanıtlaması gerekir. Bu itibarla mağdur olduğu zannı veya şüphesi mağdurluk statüsünün kabulü için yeterli değildir (Ayşe Hülya Potur, B. No: 2013/8479, 6/6/2014, § 24).

36. Diğer yandan bir şüpheli hakkında yürütülen ceza soruşturmasının kovuşturmaya yer olmadığına dair kararla sonuçlanması veya açılmış olan davanın ertelenmesi, düşürülmesi ya da sanığın beraatine hükmedilmesi hâlinde -makul sürede yargılanma hakkına ilişkin iddialara halel gelmemek şartıyla- bu kişilerin adil yargılanma hakkının ihlali nedeniyle mağdur olduklarının kabulü mümkün değildir. Ancak bu durum, soruşturma veya kovuşturmaların yukarıda belirtilen sonuçlarının adil yargılanma hakkı dışındaki haklara etkisinin incelenmesine engel teşkil etmez (Mustafa Kamil Uzuner ve Mustafa Kadir Gül, B. No: 2013/3371, 9/3/2016, § 52).

37. Başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında açılan kamu davası beraat kararıyla sonuçlandığından başvurucunun mağdur sıfatı bulunmamaktadır.

38. Açıklanan nedenlerle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A.1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü ve yedinci fıkraları yönünden ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi

nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 12/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ZEKAYİ SAĞRA

B. No: 2018/9222 | Karar tarihi: 12.07.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/9222

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ZEKAYİ SAĞRA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/9222)

Karar Tarihi: 12/7/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 2/11/2023 - 32357

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Gülsüm Gizem GÜRSOY

Başvurucu : Zekayi SAĞRA

Vekili : Av. Sevil ARACI BEK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, sendika kurucusu olabilme şartlarına sahip olduğuna ilişkin olarak gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu gerekçesiyle başvurucunun idari para cezası ile cezalandırılmasının suçta ve cezada kanunilik ilkesini ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

A. Başvurunun Arka Planı

5. Başvurucu 2004 yılında Tüm Üretici Köylüleri Sendikası (TÜM KÖY SEN) isimli bir örgütlenmenin kurucuları arasında yer almıştır. Bahsi geçen örgütlenmenin sendika olarak resmî kuruluş işlemlerinin tamamlanması için 15/6/2004 tarihinde Ankara Valiliğine başvuruda bulunulmuştur. Valilik, Anayasa'nın 51. maddesi ile 5/5/1983 tarihli ve 2821 sayılı Sendikalar Kanunu'nda üretici köylüler adında iş kolu düzenlemesi bulunmadığını ve TÜM KÖY SEN sendikal faaliyette bulunamayacağını belirterek 20/3/2009 tarihinde TÜM KÖY SEN'in kapatılması talebiyle dava açmıştır.

6. Ankara 15. İş Mahkemesi 30/6/2010 tarihinde TÜM KÖY SEN'in kapatılması talepli davanın reddine karar vermiştir. İlk derece mahkemesi kararında; sendika tüzüğünde sendikanın amacının "tarım orman ve hayvancılık ile ilgili işlerde bir fiil çalışan üretici köylünün yaşamını idame ettiği tüm alanlar faaliyet alanı olarak kabul edildiği ve sendikanın amaç ve ilkelerinin üyelerinin yaptığı işe harcadığı emeğe uygun insanlık onuruna yaraşır bir yaşam ve adaletli bir gelir sağlamak" olduğuna dikkat çekmiştir. Mahkeme; gerek Anayasa'da gerek 2821 sayılı Kanun'da tarım, orman ve hayvancılık işi yapan çiftçilerin sendika kurmasına yasal bir engel bulunmadığını, bundan dolayı bu işi yapan kişilerin istedikleri kuruluşları kurma ve kurdukları örgüte sendika adını verme haklarının olduğunu belirtmiştir. Mahkeme, gerekçesinde bu durumun Türk mevzuatı ve uluslararası sözleşmelere aykırılık teşkil etmediğini, keza ulusal ve uluslararası mevzuat bakımından sendika kurulmasının ön izne tabi olmadığını, dolayısıyla çiftçilerin de sendika kurma haklarının olduğunu değerlendirmiştir. İlk derece mahkemesinin kararı Yargıtay 4. Hukuk Dairesi tarafından 30/12/2010 tarihinde onanarak kesinleşmiştir.

B. Başvuruya Konu Olay

7. Başvurucu 3/8/2017 tarihinde Ankara 15. İş Mahkemesinin bahsi geçen 30/6/2010 tarihli kararına dayanarak sendikanın resmî kuruluş işlemlerinin yapılması talebiyle Valiliğe başvurmuştur. Valilik 13/9/2017 tarihli yazısıyla, sendikanın kuruluş işlemlerinin yapıldığını Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bildirmiştir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Ankara Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğüne gönderdiği 4/10/2017 tarihli yazıda 18/10/2012 tarihli ve 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nun 6. maddesinde fiil ehliyetine sahip ve fiilen çalışan gerçek veya tüzel kişilerin sendika kurma hakkı olduğunu, TÜM KÖY SEN kurucularının -iki kişi hariç- fiilen çalışmadığının tespit edildiğini belirtmiştir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı 6356 sayılı Kanun'un 78. maddesi kapsamında sendika kurucusu olabilme şartlarına sahip olduğuna dair gerçeğe aykırı beyanda bulunanlarla ilgili olarak idari yaptırım cezası verileceğinin düzenlendiğini, bu cezayı vermeye yetkili kurumun da Ankara Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü olduğunu ifade etmiş ve gereğinin yapılması yönünde bildirimde bulunmuştur.

8. Ankara Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü 24/10/2017 tarihinde başvurucu hakkında 6356 sayılı Kanun'un 78. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendine göre 944 TL idari para cezası vermiştir. Başvurucu 10/11/2017 tarihinde idari para cezasının iptali talebiyle Ankara 7. Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) başvurmuştur. Hâkimlik 12/2/2018 tarihli kararında, verilen cezanın usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle başvurunun reddine kesin olarak karar vermiştir.

9. Nihai karar başvurucuya 27/2/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 29/3/2018

tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

10. 2821 sayılı Kanun'un "Tanımlar" kenar başlıklı 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

Sendika: İşçilerin veya işverenlerin çalışma ilişkilerinde, ortak ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için meydana getirdikleri tüzelkişiliğe sahip kuruluşlara denilir

..."

11. 2821 sayılı Kanun'un "Kuruculardа aranacak nitelikler" kenar başlıklı 5. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Sendika kurucusu olabilmek için; Türk vatandaşı, medeni hakları kullanmaya ehil ve sendikaların kurulacağı işkolunda fiilen çalışır olmak; Türkçe okur-yazar olmak ve ayrıca; Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; ... suçlarından mahkûmiyetin bulunmaması şarttır

..."

12. 6356 sayılı Kanun'un "Tanımlar" kenar başlıklı 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Kanunun uygulanmasında

...

Sendika: İşçilerin veya işverenlerin çalışma ilişkilerinde, ortak ekonomik ve sosyal hak ve çıkarlarını korumak ve geliştirmek için en az yedi işçi veya işverenin bir araya gelerek bir işkolunda faaliyette bulunmak üzere oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kuruluşları,

...

ifade eder."

13. 6356 sayılı Kanun'un "Kuruluş serbestisi" kenar başlıklı 3. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Kuruluşlar, bu Kanundaki kuruluş usul ve esaslarına uyarak önceden izin almaksızın kurulur. Sendikalar kuruldukları işkolunda faaliyette bulunur."

14. 6356 sayılı Kanun'un "Kuruculuk şartları" kenar başlıklı 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilk cümlesi şöyledir:

"Fiil ehliyetine sahip ve fiilen çalışan gerçek veya tüzel kişiler sendika kurma hakkına sahiptir."

15. 6356 sayılı Kanun'un "Ceza hükümleri" kenar başlıklı 78. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinin ilgili kısmı şöyledir:

"6 ncı maddede belirtilen sendikalar için kurucu olabilme şartlarına sahip olduğuna ilişkin gerçeğe aykırı beyanda bulunanlar, fiilleri daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde ... Türk Lirası,

...

idari para cezasıyla cezalandırılır"

16. 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun "Kanunîlik ilkesi" kenar başlıklı 4. maddesi şöyledir:

"(1) Hangi fiillerin kabahat oluşturduğu, kanunda açıkça tanımlanabileceği gibi; kanunun kapsam ve koşulları bakımından belirlediği çerçeve hükmün içeriği, idarenin genel ve düzenleyici işlemleriyle de doldurulabilir.

(2) Kabahat karşılığı olan yaptırımların türü, süresi ve miktarı, ancak kanunla belirlenebilir.

B. Yargıtay İçtihadı

17. Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 27/11/2012 tarihli ve E.2011/12583, K.2012/18032 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...Türkiye'de yürürlükteki mevzuat gözden geçirilecek olursa; T.C. Anayasasının 03/10/2001 tarihli 4709 sayılı Kanunun 20. maddesiyle değişik 51. maddesinin 1. fıkrasında çalışanlar ve işverenlerin önceden izin almaksızın sendika kurabilecekleri düzenlenmiştir. 2821 sayılı Sendikalar Kanunu ve 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu ile sendikal haklar açısından işçiler ve işverenler hak öznesi; 4688 sayılı Yasada da kamu görevlileri hak öznesi kabul edilmiştir. Dolayısıyla iç hukukumuzda yapılan düzenlemeler çerçevesinde aktif olarak çalışma hayatına dahil olanlar için sendikal haklarla ilgili düzenleme yapılmıştır. Yukarıda belirtilen yasal düzenlemeler ve ülkedeki yürürlükte bulunan tüm mevzuat gözönünde bulundurulduğunda, işçiler-işverenler ve kamu görevlilerinin sendikal haklarının düzenlendiği anlaşılmaktadır. Buna mukabil dava konusu sendikanın üyelerinin ve dolayısıyla çiftçilerin sendikal hakları ile ilgili bir düzenleme olmadığı gibi çiftçilerin sendika kurmalarının yasak olduğunu belirten bir düzenleme de yoktur. Ayrıca Anayasanın 17. maddesinde 'Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.' bu düzenlemede, herkesin dolayısıyla emeklilerinde maddi varlıklarını korumak ve geliştirmek amacıyla örgütlenmesi ve sendika kurmaları güvence altına alınmıştır.

Türkiye tarafından kabul edilip usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalardan, B.M. Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin 8. maddesinde B.M. Medeni ve Siyasi Sözleşmesinin 11. maddesinde sendikal haklardan herkesin yararlanacağı hususu düzenlenmiştir. Bu sözleşmelerde belirtilen 'herkes' kapsamına çiftçiler de dahildir. Dosyadaki bilgilere göre adı geçen sendika çiftçilerin haklarını koruyacak ve geliştirecektir. Bu da tipik bir ekonomik çıkar savunması ve dolayısıyla sendika konusu olabilecek bir faaliyettir.

Yukarıda belirtilen yasal düzenlemeler doğrultusunda, T.C. Anayasa'sı ve 2821, 2822 ve 4688 sayılı yasalarda işçiler, işverenler ve kamu görevlileri sendikal hakların öznesi olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerde, çiftçilerin sendikal haklarını yasaklayan bir kural da yoktur. Yukarıda belirtilen ve usulüne uygun olarak yürürlüğe konulan uluslararası andlaşmalarla da sendika hakkı 'herkes'e tanındığına göre, çiftçilerin sendika kurma haklarının olduğunun kabulü..."

18. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 25/2/2021 tarihli ve E.2021/614, K.2021/4941 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...Sendikal hareketin ilk döneminde yaygın örgütlenme modeli meslek sendikacılığı iken,

sanayileşme ile birlikte modern sendikacılık işkolu düzeyinde örgütlenmektedir...

Sendikaların işkolu esasına göre örgütlenmelerine ilişkin hükmün, sendikaların güçlü bir şekilde yapılanmaları amacını taşıdığı şüphesizdir...

Sendikaların güçlü bir şekilde örgütlenmesi ise tabiatiyle işçilerin haklarının daha iyi bir şekilde korunmasını sağlayacaktır. Diğer taraftan, üyelerinin ortak ekonomik ve sosyal hak ve çıkarlarını korumak amacıyla kurulan sendikaların, belirtilen amacı gerçekleştirebilecekleri en iyi aracın serbest toplu pazarlık hakkı çerçevesinde bağıtlanacak bir toplu iş sözleşmesi olduğu gözetildiğinde de,... 98 sayılı ILO sözleşmesinin 4 üncü maddesi gereği ihtiyari müzakere usûlünün geliştirilmesi için, sendikaların güçlü bir şekilde yapılanmaları gerektiğini belirtmek gerekir.

Toplu iş hukukumuzda, toplu iş sözleşmesi yapabilme yetkisi için işkolu barajı öngörülmesinin gerekçesi de güçlü sendikacılığı temin gayesidir. Nitekim işkolu esasına göre çok sayıda işyerinde örgütlenen ayrıca işkolu barajını da aşmak suretiyle önemli bir üye sayısına ulaşan işçi sendikaları, temsil gücü ile doğru orantılı bir şekilde üyelerinin hak ve menfaatlerini koruma ve geliştirme amacına ulaşabileceklerdir..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Anayasa Mahkemesinin 12/7/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

20. Başvurucu; kurucusu olduğu sendikanın yargı kararlarıyla tüzel kişilik kazandığını, TÜM KÖY SEN kurucularının üretici köylü olmaları, kişi ya da aile olarak kendilerine ait olan ya da kiraladıkları tarım toprağında üretim yapmalarının yeterli sayılması gerektiğini belirtmiştir. Başvurucu; işçi sendikalarından farklı olarak köylü sendikalarında fiilen bir işte çalışma belgesinin istenmemesi gerektiğini, bu durumun 6356 sayılı Kanun'a muhalefet anlamına gelmeyeceğini savunmuştur. Başvurucuya göre Tüm Köy-Sen üyeleri ile ilgili üretici köylü faaliyeti yürütüp yürütmediği, Ziraat Odasında çiftçi kaydı olup olmadığı gibi hususların araştırılması mümkündür. Başvurucu; gerekli tüm belgeleri sunduğunu ve sendikanın kurulmasına bir engel bulunmadığına dair yargı kararları olduğunu, buna karşın hakkında idari para cezası verildiğini, bu cezanın yasal dayanağı bulunmadığını belirterek Anayasa'nın 19., 36., 38., 138., 139., 140. ve 141. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

21. Bakanlık görüşünde; başvuruya konu idari para cezasının tesis edilmesi ve tesis edilen idari para cezasına yapılan itirazın reddedilmesindeki haklı gerekçelerin kararlarda gösterilip gösterilmediğinin, başvurucunun sendika hakkı ile bir bütün olarak toplumun menfaatleri ile çatışan menfaatler arasında adil bir denge kurulup kurulmadığının, müdahalenin demokratik toplum düzeninde gerekli ve orantılı olup olmadığının amaç ile araç arasında makul bir ilişki ve denge bulunup bulunmadığının yapılacak incelemede dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun

şikâyetlerinin özü; sendika kurucusu olabilme şartlarına sahip olduğuna ilişkin olarak gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu gerekçesiyle hakkında tesis edilen idari para cezasının kanuni dayanağının olmaması ve buna karşı yaptığı başvurunun reddedilmesidir. Başvurucu, yargı kararına dayanarak bir talepte bulunmasından dolayı cezalandırılması nedeniyle şikâyet etmektedir. O hâlde Anayasa Mahkemesinin önündeki mesele idareden lehine olduğunu düşündüğü bir kararın uygulanmasını talep ederek temel bir hakkına erişmeye çalışan başvurucunun önceden makul bir şekilde cezalandırılabileceğini öngörüp öngörmeyeceğidir. Dolayısıyla başvurucunun ihlal iddiaları sendika hakkı çerçevesinde, suçta ve cezada kanunilik ilkesi kapsamında incelenecektir.

23. Anayasa’nın 38. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

''Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılamaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.''

24. Öte yandan Anayasa Mahkemesi, idari para cezalarına ilişkin bireysel başvurularda Anayasa’nın 38. maddesi yönünden inceleme yaparken suç isnadı kavramını otonom bir biçimde ve kabahatleri de kapsayacak şekilde değerlendirmiştir (D.M.Ç., B. No: 2014/16941, 24/1/2018; B.Y.Ç., B. No: 2013/4554, 15/12/2015; Selçuk Özbölük, B. No: 2015/7206, 14/11/2018). Somut olayda da sendikalar için kurucu olabilme şartlarına sahip olduğuna ilişkin gerçeğe aykırı beyanda bulunma 6356 sayılı Kanun’un 78. maddesinde kabahat olarak düzenlenmiş olup başvurucuya idari para cezası verilmiştir. Dolayısıyla somut olayda şikâyete konu hususun Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Anayasa'nın ortak koruma alanında yer alan suçta ve cezada kanunilik ilkesinin kapsamında yer aldığına kuşku bulunmamaktadır.

25. Bu itibarla başvurucunun ihlal iddialarının bir bütün olarak Anayasa'nın 38. maddesinde güvence altına alınan suçta ve cezada kanunilik ilkesi kapsamında incelenmesi gerektiği kanaatine varılmıştır.

26. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

27. Suçta ve cezada kanunilik ilkesi, hukuk devletinin kurucu unsurlarındandır. Kanunilik ilkesi genel olarak bütün hak ve özgürlüklerin düzenlenmesinde temel bir güvence oluşturmanın yanı sıra suç ve cezaların belirlenmesi bakımından özel bir anlamı ve önemi olup bu kapsamda kişilerin kanunen yasaklanmamış veya yaptırıma bağlanmamış fiillerden dolayı keyfî bir şekilde suçlanmalarını ve cezalandırılmalarını önlenmekte, buna ek olarak suçlanan kişinin lehine olan düzenlemelerin geriye etkili bir şekilde uygulanması sağlanmaktadır (Karlis A.Ş., B. No: 2013/849, 15/4/2014, § 32; Adnan Şen, [GK], B. No: 2018/8903, 15/4/2021, § 104).

28. Ceza verme yetkisinin keyfî ve hukuk dışı amaçlarla kullanılmasının önlenebilmesi kanunilik ilkesinin katı bir şekilde uygulanmasıyla mümkün olabilir. Bu kapsamda yargı organlarınca yapılacak yorumun ceza normlarının özüyle çelişmemesi ve öngörülebilir olması gerekir. Suçlar kadar katı değerlendirilmemekle birlikte bu ilke ana hatlarıyla

kabahatler için de geçerli kabul edilmektedir. Yargı organları, kabahate ilişkin olguları değerlendirirken ve özellikle fiillerin bir kabahate karşılık gelip gelmediğini belirlerken suçta ve cezada kanunilik ilkesini anlamsız kılacak şekilde öngörülemez bir yaklaşımda bulunmamalıdır (benzer değerlendirmeler için bkz. Mehmet Emin Karamehmet ve diğerleri, B. No: 2017/4902, 28/1/2020, § 47; Adnan Şen, § 107). Bu kapsamda somut olayda değerlendirilmesi gereken, başvurucu hakkında tesis edilen idari para cezası kapsamının öngörülemez şekilde başvurucunun aleyhine olarak genişletici bir yoruma tabi tutulup tutulmadığıdır (benzer değerlendirmeler için bkz. Ahmet Aslan, § 68). Bu nedenle suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin denetlenmesinde normun mevcut deliller çerçevesinde somut olaya uygulanış biçiminin yasal düzenlemeyle bağdaşmaz ve öngörülemez bir sonuca yol açıp açmadığının incelenmesi gerekmektedir (benzer değerlendirmeler için bkz. Bilal Celalettin Şaşmaz, B. No: 2019/20791,18/10/2022, §§ 60-62).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

29. Somut olayda başvurucu, 6356 sayılı Kanun'un 78. maddesinde yer alan “Sendikalar için kurucu olabilme şartlarına sahip olduğuna ilişkin gerçeğe aykırı beyanda bulunanlara, ... idarî para cezası verilir.” şeklindeki hüküm esas alınarak idari para cezası ile cezalandırılmıştır.

30. Kanunda düzenlenen kabahatin gerçekleşmesi için gerçeğe aykırı beyanda bulunma fiilinin işlenmesi yeterlidir. İdare, başvurucunun fiilen çalışma şartını taşımadığı hâlde sendika kurucusu olduğu gerekçesiyle bu fiili işlediği kanaatine ulaşmıştır. Burada dikkat edilmesi gereken husus, başvurucunun kurucusu olduğu örgütlenmenin sendika olarak faaliyette bulunup bulunamayacağının ve başvurucunun bu örgütlenmenin kurucusu olup olamayacağının daha önce dava konusu yapılmış olmasıdır. Başvurucunun kurucusu olduğu TÜM KÖY SEN'in sendika olarak faaliyette bulunabileceği ve çiftçilerin bu sendikanın kurucusu olmasının önünde hukuki bir engel olmadığı yargı kararıyla kesin olarak hükme bağlanmıştır (bkz. § 8). Başvurucu bu yargı kararına dayanarak sendikanın resmî kuruluş işlemlerinin yapılması talebiyle idareye başvurmuş ve akabinde hakkında idari para cezası uygulanmıştır.

31. Özetle başvurucu 2821 sayılı Kanun döneminde yaptığı başvuru sonrası, anılan kanun hükümlerine göre yapılan değerlendirme sonucunda verilmiş bir yargı kararına dayanarak kurucusu olduğu örgütlenmeyi sendika olarak tanıtmak adına yeniden talepte bulunmuştur. Başvurucu lehine verilen kararla başvurucunun yeniden talepte bulunduğu süre içinde (2012 yılında) 6356 sayılı Kanun yürürlüğe girmiş ve bu Kanun'da sendika olarak örgütlenebilmenin ön şartı olarak iş kolu sendikacılığının esas alınacağı vurgulanmıştır (bkz. §§ 12, 13). Bu kapsamda Yargıtay da içtihatlarını yeni Kanun'a göre revize ederek sendika kurma şartlarında meslek sendikacılığının değil iş kolu sendikacılığının esas alınacağının altını çizmiştir (bkz. § 18). Dolayısıyla derece mahkemeleri de başvurucunun yeni talebini 6356 sayılı Kanun kapsamında değerlendirmiştir. Bu noktada başvurucunun talebi 6356 sayılı Kanun'a göre uygun görülmese bile hakkında idari para cezasına hükmedilmesinin başvurucu açısından öngörülebilir olup olmadığına bakılmalıdır.

32. Sulh Ceza Hâkimliği "başvurucunun sendika kurucusu olabileceğine" dair 2821 sayılı Kanun döneminde hüküm altına alınmış ve kesinleşmiş iş mahkemesi kararını dikkate almaksızın gerekçesiz bir biçimde başvurucu hakkında uygulanan idari para cezasının usul ve yasaya uygun olduğunu değerlendirmiştir. Bu itibarla başvurucunun cezalandırılmasına neden olarak gösterilen gerçeğe aykırı beyanda bulunma eylemini düzenleyen normun

başvurucunun kendisini cezai yönden sorumluluk altına sokacağını makul olarak öngördüğü gösterilememiştir. Sonuç olarak başvurucunun bu şekilde idari para cezası ile cezalandırılması anılan normun başvurucunun aleyhine öngörülemez biçimde genişletici bir yoruma tabi tutulması ile mümkün olmuştur. Ortaya çıkan bu sonuç Anayasa'nın 38. maddesinin birinci fıkrası ile bağdaşmamaktadır.

33. 6356 sayılı Kanun'un 78. maddesinde yer alan "sendikalar için kurucu olabilme şartlarına sahip olduğuna ilişkin gerçeğe aykırı beyanda bulunma" hükmü dayanak alınarak verilen cezanın başvurucu tarafından öngörülemez olduğuna ve somut olayda Anayasa'nın 38. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

34. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 38. maddesinde düzenlenen suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

35. Başvurucu; ihlalin tespiti ile yeniden yargılama ve 50.000 TL maddi, 50.000 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

36. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

37. Öte yandan suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edilmesi nedeniyle yalnızca yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucu, maddi tazminat talebinde bulunmakla birlikte maddi tazminat talebiyle ihlal kararı arasında ne gibi bir illiyet bağı bulunduğu konusunda bu karar tarihine kadar Anayasa Mahkemesine herhangi bir bilgi ya da belge sunmamıştır. Bu nedenle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 38. maddesinde güvence altına alınan suçta ve cezada kanunilik ilkesinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 7. Sulh Ceza Hâkimliğine

(2017/8803 D. İş sayılı kararı) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminatın ÖDENMESİNE, diğer tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 294,70 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.194,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 12/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYHAN EROL VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/14453 | Karar tarihi: 12.07.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/14453

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYHAN EROL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/14453)

Karar Tarihi: 12/7/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Leyla Nur ODUNCU

Başvurucu : Ayhan EROL ve diğerleri [bkz. ekli listenin (B) ve (C) sütunları]

Vekili : bkz. ekli listenin (D) sütunu

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvurular, davanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurular süresi içinde yapılmıştır. Başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Ekli tabloda yer alan başvuruların bu başvuru ile birleştirilmesine karar verilmesi gerekir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvurular ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığıiddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun

incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

3. Açıklanan gerekçelerle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvuruculara yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 12/7/2023tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BAHRİ ALATAŞ

B. No: 2018/20423 | Karar tarihi: 12.07.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/20423

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BAHRİ ALATAŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/20423)

Karar Tarihi: 12/7/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 28/11/2023 - 32383

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Mahmut ALTIN

Başvurucu : Bahri ALATAŞ

Vekili : Av. Ahmet AYDIN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kira sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 10/7/2018 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, uyuşmazlık tarihinde mülkiyeti Samsun Büyükşehir Belediyesine (Belediye/İdare) ait olan Bafra Sebze ve Meyve Hali'nde 6l No.lu dükkânda kiracı olarak Alataşlar Ticaret isimli işyerinin sahibi olarak komisyoncu ünvanı ile faaliyet göstermektedir. Belediye ile başvurucu arasındaki kira sözleşmesi 31/12/2023 tarihine kadar geçerli olacak şekilde düzenlenmiştir.

6. 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (667 sayılı KHK) Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

7. Bafra Cumhuriyet Başsavcılığının (Başsavcılık) 9/11/20l6 tarihli yazısı ile başvurucu hakkında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyeliği suçundan soruşturma başlatıldığı Belediyeye bildirilmiştir. Bunun üzerine Belediye Encümeni 17/11/2016 tarihli kararı ile başvurucunun kira sözleşmesini 667 sayılı KHK'nın 8. maddesi uyarınca feshetmiştir. Ardından başvurucu 19/12/2016 tarihinde işyerini boşaltmıştır.

A. Başvuru Konusu Dava Süreci

8. Başvurucu; kira sözleşmesinin 31/12/2023 tarihine kadar geçerli olduğunu, özel hukuk hükümlerine tabi kira sözleşmesinin idari işlemle iptal edilemeyeceğini ve hakkında kesinleşmiş bir mahkeme kararı bulunmadığını belirterek sözleşmenin feshine ilişkin işlemin iptali talebiyle 24/1/2017 tarihinde Samsun 1. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) iptal davası açmıştır.

9. Mahkeme 23/11/2017 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde başvurucu hakkında FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan Samsun 2. Ağır Ceza Mahkemesinde açılan davanın devam etmekte olduğu belirtilerek 667 sayılı KHK'nın 8. maddesi uyarınca kira sözleşmesinin feshedilmesi işleminde hukuka aykırılık bulunmadığı vurgulanmıştır.

10. Başvurucunun istinaf talebi üzerine Samsun Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi (Daire) 11/5/2018 tarihinde istinaf talebinin kesin olarak reddine karar vermiştir.

11. Nihai karar, başvurucu vekiline 27/6/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 10/7/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Ceza Yargılaması Süreci

12. Başvurucu, Samsun 2. Ağır Ceza Mahkemesindeki savunmasında 2014 yılından itibaren sebze komisyonculuğu yaptığını belirtmiştir. Başvurucu hakkında FETÖ/PDY'ye üye olma ve 7/2/2013 tarihli ve 6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun'a muhalefet suçlarından Samsun 2. Ağır Ceza Mahkemesinde açılan davada 6/3/2018 tarihinde beraat kararı verilmiştir. Cumhuriyet savcısının istinaf talebi, Samsun Bölge İdare Mahkemesi 8. Ceza Dairesince 7/5/2019 tarihinde başvurucu yönünden esastan reddedilmiştir. Temyiz edilen istinaf kararı, Yargıtay 16. Ceza Dairesince başvurucu yönünden 21/4/2021 tarihinde onanmıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

13. 667 sayılı KHK'nın "İrtifak ve İntifa hakları ile kira sözleşmelerinin iptali" kenar başlıklı 8. maddesi şöyledir:

"Mülkiyeti 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununda

belirtilen genel bütçe kapsamındaki kamu idareleri ile özel bütçe kapsamındaki idarelere, düzenleyici ve denetleyici kurumlara, sosyal güvenlik kurumlarına, mahalli idarelerle bu idareler tarafından kurulan birlik ve işletmelere, özel kanunla kurulmuş diğer kamu kurum, kurul, üst kurul ve kuruluşları, kamu iktisadi teşebbüsleri ve bunların bağlı ortaklıkları, müessese ve işletmeleri ile sermayesinin %50'sinden fazlası kamuya ait diğer ortaklıklara ve vakıflara ait olan her türlü taşınmazın yararlanıcıları ile kiracılarının, milli güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği veya iltisakı ya da bunlarla irtibatının değerlendirilmesi halinde irtifak ve intifa hakları ile kira sözleşmeleri ilgili kurum ve kuruluş tarafından resen iptal edilir. Bu durumda, ilgili kurum ve kuruluşlara ait ve sözleşme tarihinde mevcut bina, yapı ve tesisler hariç olmak üzere, taşınmazların üzerinde yapılan bina, yapı ve tesisler ile her türlü taşınır, alacak ve haklar, belge ve evrak 23/7/2016 tarihinden geçerli olmak üzere bedelsiz olarak Hazineye devredilmiş sayılır."

B. Uluslararası Hukuk

14. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatlarında, mülkiyet hakkının kapsamı konusunda mevzuat hükümlerinden ve derece mahkemelerinin bunlara ilişkin yorumundan bağımsız olarak özerk bir yorum esas alınmaktadır (Depalle/Fransa [BD], B. No: 34044/02, 29/3/2010, § 62; Anheuser-Busch Inc./Portekiz [BD], B. No: 73049/01, 11/1/2007, § 63; Öneryıldız/Türkiye [BD], B. No: 48939/99, 30/11/2004, § 124; Broniowski/Polonya [BD], B. No: 31443/96, 22/6/2004, § 129).

15. AİHM, tahsis veya bu anlama gelebilecek uzun süreli kira sözleşmeleri kapsamında kullanılan işyerlerinin oluşturduğu ticari itibar ve müşteri çevresi nedeniyle birçok açıdan şahsi bir hak niteliği taşıdığı ve ekonomik bir mal varlığı değeri oluşturduğu gerekçesiyle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) ek (1) No.lu Protokol'ün birinci maddesi anlamında işyerlerini (Iatridis/Yunanistan, B. No: 31107/96, 25/3/1999, §§ 51-55), ayrıca meslek ünvanının kazandırdığı müşteri çevresini mülk olarak kabul etmektedir (Van Marle ve diğerleri/Hollanda [GK], B. No: 8543/79- 8674/79-8675/79-8685/79, 26/6/1986, § 41).

16. Stretch/Birleşik Krallık (B. No: 44277/98, 24/6/2003) kararına konu olayda başvurucu, bir yerel yönetimden yirmi iki yıl süreyle bir arazi kiralamıştır. Kira sözleşmesi gereğince başvurucu, kira bedeli ödeyecek ve bu araziye sanayi işletmesi için altı bina inşa edecektir. Kira sözleşmesi ayrıca kira süresinin bitiminde yirmi bir yıllık dönem için kira sözleşmesinin yenilenmesi ihtimaline de yer vermektedir. Sürenin sonunda yerel yönetimin kira sözleşmesine yenileme hükmü koymak suretiyle yetkisini aştığı gerekçesiyle kira sözleşmesi yenilenmemiştir. Bu başvuruda AİHM, başvurucunun kira sözleşmesinin yenileneceğine olan güvenle yaptığı yatırımlara ve bu sözleşmenin yenilenmesinin geçersizliğinin oldukça geç bir tarihte ileri sürüldüğüne dikkat çekerek sözleşmede yer alan yenilenme seçeneğinin kiralayan açısından mülkiyet hakkı kapsamında en azından meşru bir beklenti olarak değerlendirilebileceğini kabul etmiştir (Stretch/Birleşik Krallık, § 35).

17. Iatridis/Yunanistan kararına konu olan olay, başvurucunun işlettiği sinemayı tahliye süreci ile ilgilidir. Başvurucu, özel şahıs ile devlet arasında mülkiyeti konusunda uyuşmazlık olan bir sinemayı kiralamış ve 1978 yılından itibaren işletmeye başlamıştır. Taşınmazın mülkiyeti ile ilgili davalar ulusal mahkemeler önünde sürerken 1984 yılında Maliye Bakanlığının kararı ile sinemanın da yer aldığı taşınmaz, Hazine adına tapuya tescil edilmiştir. 1985 yılında başvurucudan işgal bedeli istenmiştir. Başvurucu, 1989 yılında sinemadan tahliye edilmiştir. Sinema, belediye tarafından işletilmeye başlanmıştır.

Başvurucu bu işleme karşı açtığı davayı kazanmış ve tahliye işlemi iptal edilmiştir. Bu karara rağmen belediye, sinemayı tahliye etmemiştir. Bunun üzerine başvurucu hem sinemanın kendisine devredilmesi hem de uğradığı zararların tazmini için dava açmıştır. Diğer yandan idare, yerel mahkemenin başvurucunun sinemadan tahliyesine ilişkin kararı iptal ettiğini ancak bu kararın sinemanın başvurucuya geri verilmesini emretmediğini belirterek sinemayı tahliye etmemiştir. Davalar ve idarenin sinemayı tahliye etmeme yönündeki tutumu sürerken başvurucu, AİHM'e başvurmuştur (Iatridis/Yunanistan, §§ 6-30).

18. Bu kararda AİHM ilk olarak sinema işletmecisi olan başvurucunun Sözleşme'ye ek (1) No.lu Protokol'ün birinci maddesi çerçevesinde bir mülkiyet hakkının bulunup bulunmadığını incelemiştir. AİHM, başvurucunun sinemayı kanunlara uygun bir kira akdine dayanarak on bir yıl boyunca işlettiğine ve bu sürede belirli bir müşteri çevresi oluşturduğuna dikkat çekerek başvurucunun mülkiyet hakkının mevcut olduğunu kabul etmiştir (Iatridis/Yunanistan, § 54). Başvurucu, bir sinema işletmecisi olarak idare tarafından sinemadan tahliye edilmiş ve bu tahliye işleminin iptaline karşın sinema kendisine iade edilmemiştir. AİHM'e göre başvurucu sinemanın yalnızca işletmecisi olduğu için bu müdahale mülkiyetten yoksun bırakma olmayıp mülkiyetin kullanılmasının kontrolü olarak da değerlendirilemez. Bu sebeple müdahale, birinci kural çerçevesinde incelenmiştir (Iatridis/Yunanistan, § 55). AİHM, Sözleşme'ye ek (1) No.lu Protokol'ün birinci maddesinin mülkiyet hakkına yapılan bir müdahalenin özellikle ve öncelikle hukuki bir temelinin bulunmasını gerektirdiğini ifade etmiştir. Olayda ise tahliye işlemi ulusal mahkeme tarafından iptal edildiğinden bu mahkeme kararından itibaren başvurucunun tahliye işleminin bütün hukuki temeli ortadan kalkmıştır. Bu gerekçeyle AİHM, kanunilik ölçütü yönünden mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır (Iatridis/Yunanistan, §§ 56-62).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Anayasa Mahkemesinin 12/7/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

20. Başvurucu, evvela özel hukuk hükümlerine göre adli yargıda tahliye davası açılması gerektiğini belirterek adli yargı kararı olmadan idari bir kararla verilen tahliye kararının hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Başvurucu özellikle hakkında kesinleşmiş bir mahkeme kararı olmadığı, aksine hakkındaki suçlamalardan beraat etmesine rağmen sırf yürütülen soruşturma gerekçe gösterilerek 31/12/2023 tarihine kadar geçerli kira sözleşmesinin haksız şekilde feshedilmesi neticesinde geçimini temin ettiği dükkânının elinden alınmasından yakınmıştır. Bu gerekçelerle suçta ve cezada kanunilik, masumiyet karinesi, eşitlik ilkeleri ile gerekçeli karar, savunma, adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

21. Bakanlık görüşünde, yapılacak incelemede Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü şartları ile Belediyeden temin edilen görüş ve ilgili belgelerin dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır.

22. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formunda belirttiği iddialarını yinelemiştir.

B. Değerlendirme

23. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

24. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucu Şirketin şikâyetlerinin özü, kira sözleşmesinin feshedilmesine ilişkin olduğundan tüm şikâyetlerin mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesinin uygun olacağı değerlendirilmiştir.

1. Uygulanabilirlik Yönünden

25. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

26. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."

27. Anayasa Mahkemesi Aydın Yavuz ve diğerleri ([GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017 §§ 187-191) kararında, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir. Buna göre olağanüstü bir durumun bulunması ve bunun ilan edilmesinin yanı sıra bireysel başvuruya konu temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin olağanüstü durumla bağlantılı olması hâlinde inceleme Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacaktır.

28. 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe teşebbüsünden sonra Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu 21/7/2016 tarihinde olağanüstü hâl (OHAL) ilan edilmesine karar vermiş, daha sonra da OHAL birçok kez uzatılmıştır. OHAL ilanı nedenlerinin başında darbe teşebbüsü gelmektedir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 224, 226). OHAL ilanı ile darbe teşebbüsünden kaynaklanan tehlikenin yanı sıra bu teşebbüsün arkasında olduğu değerlendirilen FETÖ/PDY'den kaynaklanan tehdit ve tehlikenin de bertaraf edilmesinin amaçlandığı görülmektedir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 48, 229). Nitekim darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanmanın FETÖ/PDY olduğuna ilişkin olarak kamu makamlarınca ve soruşturma mercilerince yapılan değerlendirmeler olgusal temellere dayanmaktadır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 216).

29. Başvurucunun kira sözleşmesinin feshedildiği tarihte Türkiye'de OHAL yönetim usulü yürürlüktedir. Ayrıca başvurucunun şikâyet ettiği fesih işleminin dayanağının OHAL ilanını gerekli kılan olaylarla ilgili olduğu görülmüştür. Bu itibarla sözleşmenin feshedilmesi işleminin hukuki olup olmadığının incelenmesi Anayasa'nın 15. ve 35. maddeleri maddesi kapsamında yapılacaktır.

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

30. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

31. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden şikâyet eden bir kimse, önce böyle bir hakkının var olduğunu kanıtlamak zorundadır. Bu nedenle öncelikle başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca korunmayı gerektiren mülkiyete ilişkin bir menfaate sahip olup olmadığı noktasındaki hukuki durumunun değerlendirilmesi gerekir (Cemile Ünlü, B. No: 2013/382, 16/4/2013, § 26; İhsan Vurucuoğlu, B. No: 2013/539, 16/5/2013, § 31).

32. Başvuru formu ve eklerinde kira sözleşmesinin başlangıç tarihine ilişkin bir bilgiye ulaşılamamıştır. Bununla birlikte başvurucu, Samsun 2. Ağır Ceza Mahkemesindeki savunmasında 2014 yılından itibaren sebze komisyonculuğu yaptığını belirtmiştir. Buna göre sözleşmenin 31/12/2023 tarihine kadar geçerli olduğu da dikkate alındığında 19/12/2016 tarihinde tahliye edilen işyeri yaklaşık üç yıl işletilmiştir. Bu durumda başvurucunun işyerini kira sözleşmesi kapsamında yaklaşık üç yıldır kullandığı/işlettiği ve sözleşme feshedilmemiş olsaydı 31/12/2023 tarihine kadar kullanmaya devam etme imkânı olduğu dikkate alındığında somut olay bakımından kira sözleşmesinin başvurucuya bir müşteri çevresi ve ticari itibar sağladığı, bunun ise başvurucu açısından şahsi bir hak ve ekonomik bir mal varlığı değeri ifade ettiği değerlendirilmelidir. Dolayısıyla başvuru konusu olayın şartları altında işyerinin kiralanmasının başvurucu yönünden Anayasa'nın 35. maddesi anlamında mülkiyet hakkı kapsamında mülk teşkil ettiği hususunda tereddüt bulunmamaktadır (tahsis yönünden benzer değerlendirme için bkz. İsmail Akçayoğlu, B. No: 2014/1950, 13/9/2017, § 33; Ahmet Edip Aksungur ve Asaf Uğur Aksungur, B. No: 2016/12044, 20/11/2019, § 41).

b. Müdahalenin Varlığı ve Türü

33. Anayasa’nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği görülmektedir. Buna göre Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş; ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında genel olarak mülkiyet hakkının hangi şartlarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel çerçevesi çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin

düzenlenmesi, mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, §§ 55-58).

34. Başvurucunun mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilen işyeri kira sözleşmesinin feshedilmesinin ticari itibarı ve faaliyetiyle bu kapsamda müşteri çevresi ve gelirleri üzerinde gerçekleşebilecek olumsuz etkileri gözetildiğinde mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği açıktır. Bununla birlikte başvurucunun mülkiyetinde bulunmayan taşınmazın çıplak mülkiyetinin Belediyede olması nedeniyle müdahale mülkten yoksun bırakma niteliğinde olmayıp mülkiyetin kamu yararına kullanılmasının kontrolü veya düzenlenmesi amacı da taşımamaktadır. Diğer taraftan başvurucunun mülkiyetinde bulunmayan taşınmazı kullanma imkânı sağlayan sözleşmenin feshedilmesiyle başvurucunun taşınmaz üzerindeki kullanma/yararlanma hakkını yitirdiği anlaşılmıştır. Buna göre müdahalenin mülkten barışçıl yararlanma yetkisine bir müdahale teşkil ettiği ve birinci kural kapsamında incelenmesi gerektiği kabul edilmiştir (irtifak sözleşmesi yönünden benzer değerlendirme için bkz. Doğan Mimarlık İnşaat Gıda Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2019/23070, 17/11/2022, § 30; tahsis yönünden benzer değerlendirme için bkz. Ahmet Edip Aksungur ve Asaf Uğur Aksungur, § 42).

c. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

i. Genel İlkeler

35. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür.

36. Hak ve özgürlüklerin, bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi bu haklara ve özgürlüklere keyfî müdahaleyi engelleyen ve hukuk güvenliğini sağlayan demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60). Kanunun varlığı kadar kanun metninin ve uygulamasının da bireylerin davranışlarının sonucunu öngörebileceği kadar hukuki belirlilik taşıması gerekir. Bir diğer ifadeyle kanunun kalitesi de kanunilik şartının sağlanıp sağlanmadığının tespitinde önem arz etmektedir (Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Müdahalenin kanuna dayalı olması, müdahaleye ilişkin yeterince erişilebilir ve öngörülebilir kuralların bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44).

37. Anayasa'nın 15. maddesine göre savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya OHAL'lerde temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasının kısmen veya tamamen durdurulabilmesi ve bunlar için Anayasa'nın diğer maddelerinde öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilmesi mümkündür. Ancak Anayasa'nın 15. maddesi, bu hususta kamu otoritelerine sınırsız bir yetki tanımamaktadır. Anayasa'nın diğer maddelerinde öngörülen güvencelere aykırı tedbirlerin Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında sayılan hak ve özgürlüklere dokunmaması, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırı olmaması ve durumun gerektirdiği ölçüde olması gerekir. Anayasa Mahkemesince Anayasa'nın 15. maddesine göre yapılacak inceleme bu ölçütlerle sınırlı olacaktır. Mahkeme bu incelemenin usul ve esaslarını ortaya koymuştur (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 192-211, 344).

38. Mülkiyet hakkı savaş, seferberlik, sıkıyönetim ve OHAL gibi olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında değildir. Dolayısıyla bu özgürlükler yönünden OHAL'lerde Anayasa'daki güvencelere aykırı tedbirler alınması mümkündür.

39. Bununla birlikte temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbir yönünden kişilerin OHAL döneminde de ölçüsüz veya keyfî müdahalelere karşı koyabilecekleri usule ilişkin güvencelerden yararlandırılması gerekir (benzer yönde bkz. Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, § 160). Bu bağlamda belirtmek gerekir ki OHAL döneminde de müdahalenin kanuniliğine ilişkin iddia ve itirazların ilgili ve yeterli bir gerekçe ile karşılanması keyfî müdahaleleri önlemek bakımından önemli bir usul güvencesidir.

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

40. Somut olayda 2014 yılından tahliye/boşaltma tarihine kadar mülkiyeti Belediyeye ait olan Bafra Sebze ve Meyve Halinde 6l No.lu dükkânda ticari faaliyet gösteren başvurucunun 31/12/2023 tarihine kadar geçerli kira sözleşmesi, başvurucu hakkında FETÖ/PDY ceza soruşturması bulunması nedeniyle 17/11/2016 tarihinde 667 sayılı KHK'nın 8. maddesi uyarınca feshedilmiştir. Bu işlemin iptali talebiyle açılan dava ise başvurucu hakkında FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan açılan ceza davasının devam etmekte olduğu belirtilerek 667 sayılı KHK'nın 8. maddesi uyarınca kira sözleşmesinin feshedilmesi işleminde hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir (bkz. §§ 5-10).

41. Başvurucunun tarafı olduğu sözleşmenin 667 sayılı KHK'nın 8. maddesi uyarınca feshedildiği açıktır. Anayasa Mahkemesi, sözleşmenin feshine dayanak teşkil eden ve OHAL tedbiri olarak getirilen düzenlemeyi esas alarak OHAL şartlarında bir ölçülülük kriteri olan durumun gerektirdiği ölçüde kriterinin somut olay bağlamında müdahaleyi haklı kılıp kılmadığını irdeleyecektir (İrtifak sözleşmesi yönünden benzer değerlendirme için bkz. Doğan Mimarlık İnşaat Gıda Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.,§ 38).

42. Başvurucu özellikle hakkında kesinleşmiş bir mahkeme kararı olmamasına, aksine hakkındaki suçlamalardan beraat etmesine rağmen sırf yürütülen soruşturma gerekçe gösterilerek kira sözleşmesinin feshedilmesinin hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Başvurucunun bu iddiaları karşısında Mahkeme, 667 sayılı KHK'nın 8. maddesine atıfta bulunarak başvurucu hakkında FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan açılan ceza davasının devam ettiğini belirtilerek sözleşmenin feshinin KHK'ya uygun olduğu sonucuna varmıştır.

43. Mülkiyet hakkının usule ilişkin güvencelerinin varlığı olağan dönemlerde olduğu kadar OHAL şartlarında da zorunludur. Bu bağlamda mülkiyet hakkının usule ilişkin güvencelerinin somut olayda sağlandığından söz edilebilmesi için derece mahkemelerinin kararlarında konu ile ilgili ve yeterli gerekçe bulunmalıdır (benzer bir yaklaşım için bkz. Kamil Darbaz ve Gmo Yapı Grup End. San. Tic. Ltd. Şti., B. No: 2015/12563, 24/5/2018, § 53). Somut olayda mahkemenin anılan kararında neden-sonuç ilişkisi kurularak şeklî anlamda bir gerekçeye yer verildiği tartışmasızdır. Ancak şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli olmayıp bu gerekçenin makul olması da şarttır. Makul bir gerekçeden söz edilebilmesi için dava konusu maddi olay ve olgulardan hareketle delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanması ile varılan sonucun ve bu sonuca varılırken kullanılan takdir yetkisinin sebeplerinin belli bir mantık silsilesi içinde ortaya konulmuş olması gerekmektedir. Derece mahkemelerinin bu yükümlülüğe uyması aynı zamanda hukuki güvenlik ve belirliliğin sağlanması ve keyfî uygulamaların önüne geçilmesi yönünden önem taşımaktadır (benzer değerlendirme için bkz. Doğan Mimarlık İnşaat Gıda Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.,§ 40).

44. Sözleşmenin feshine dayanak KHK'nın 8. maddesi millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği veya iltisakı ya da bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen kişilere verilen irtifak ve intifa hakları ile kira

sözleşmelerinin ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından resen iptal edileceği açık hükmünü içermektedir. KHK'nın bu niteliği ile tesis edilecek idari işlemlerde millî güvenliğe tehdit oluşturan bu yapı, oluşum, grup ya da terör örgütlerine üyelik veya iltisak ve irtibat hususunu esas aldığı ve başkaca bir kriter içermediği açıktır. Anılan hususun ne şekilde ortaya konulacağı ve bunun derecesini belirlemek yargı mercilerinin takdirinde olup Anayasa Mahkemesi ancak yargı mercilerinin yorumunun Anayasa'da bulunan hak ve güvencelere uygunluğunu denetleme yetkisine sahiptir. Her somut olayın özelliğine göre değişmekle birlikte üyelik, iltisak ve irtibatın somut, maddi verilerle ortaya konulması idarenin ve yargısal denetimi yapan makamların yükümlülüğündedir. Bu yükümlülük yerine getirilmeden kişilerin idarenin işlem ve eylemlerine karşı itirazda bulunma ve savunmalarını dile getirme imkânından söz etmek mümkün değildir. Daha da önemlisi millî güvenliği tehdit eden yapılar ya da terör örgütlerine üyelik veya iltisak ve irtibat hâlinde fesih imkânı veren ilgili KHK hükmünün somut olaya uygunluğunu denetlemek de mümkün değildir.

45. Somut olayda idare başvurucu hakkında işlem tesis ederken ilgili KHK'da fesih nedeni olarak öngörülen üyelik, iltisak veya irtibatı ortaya koyacak maddi olgu ve olaylara ilişkin bir açıklama yapmamış, kişi hakkında yapılan soruşturma/kovuşturmanın zorunlu bir sonucu olarak sözleşmeyi feshettiği izlenimi uyandıracak şekilde işlem tesis etmiştir. Derece mahkemeleri de idarenin bu yaklaşımını benimsemiş, başvurucunun terör örgütüne üyeliği ve ilgisi bulunmadığına dair iddialarını değerlendirmeden şeklî bir inceleme ile başvurucu hakkında kamu davası açılmasının sözleşmenin feshi için yeterli bir neden olduğu sonucuna varmışlardır. İdarenin ve derece mahkemelerinin benimsediği bu yaklaşım nedeniyle başvurucunun terör örgütüne üyeliği veya iltisak ve irtibatının varlığı somut olarak ortaya konulamamıştır. Öte yandan başvurucu hakkında açılan kamu davasının da beraatle sonuçlandığı nazara alındığında başvurucu hakkında ceza soruşturması/kovuşturması bulunmasının ilgili KHK'nın 8. maddesi uyarınca sözleşmenin feshi için haklı bir neden olamayacağı da yargı mercilerinin bu yöndeki kararlarının bir gereğidir.

46. Bu itibarla başvurucu hakkında yürütülen ceza soruşturmasının/kovuşturmasının ilgili KHK'nın 8. maddesinde sözleşmenin feshi için neden olarak öngörülen millî güvenliğe tehdit oluşturan yapı, oluşum ya da terör örgütüne üyelik veya iltisak ve irtibat şartını karşıladığından söz etmek mümkün değildir. Aksine bir yorum, hakkında ceza soruşturması/kovuşturması bulunan herkesin bu soruşturma ve kovuşturmanın sonucundan bağımsız olarak doğrudan terör örgütü ile üyelik veya iltisak ve irtibatının varlığının kabulü gibi Anayasa'da teminat altına alınan birçok hak ve güvenceyi anlamsız kılacaktır. Bu açıklamalar ışığında başvurucunun terör örgütü ile iltisaklı olduğunun kabulünü doğuran takdir yetkisinin keyfîlikten uzak bir biçimde ortaya konulduğunu söylemek mümkün olmadığından kira sözleşmesinin feshedilmesi suretiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahaleye yönelik olarak başvurucunun uyuşmazlığın sonucuna etkili, ayrı ve açık yanıt gerektiren iddia ve itirazlarının derece mahkemelerince ilgili ve yeterli bir gerekçe ile karşılandığının kabulü de mümkün olmamıştır.

47. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın OHAL döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen 15. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

4. Giderim Yönünden

48. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama ile 100.000 TL manevi tazminat

talebinde bulunmuştur.

49. Başvuruda mülkiyet hakkı yönünden ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

50. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Samsun 1. İdare Mahkemesine (E.2017/196, K.2017/1920) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 294,70 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.194,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına ve Samsun Büyükşehir Belediyesine GÖNDERİLMESİNE 12/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HÜSEYİN ŞÜKRÜ ÖLMEZ

B. No: 2018/23403 | Karar tarihi: 12.07.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/23403

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HÜSEYİN ŞÜKRÜ ÖLMEZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/23403)

Karar Tarihi: 12/7/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Hüseyin Şükrü ÖLMEZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, beyanları belirleyici ölçüde hükme esas alınan tanıkların sanık tarafından sorgulanmasına/sorgulatılmasına imkân verilmemesi nedeniyle tanık sorgulama hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyeliği suçundan yürütülen soruşturmalar kapsamında bazı şüphelilerin ifadeleri ile bazı kişilerin bilgi sahibi sıfatıyla beyanları alınmıştır. Bahsi geçen kişiler ifade ve beyanlarda başvurucu aleyhinde bilgi vermiştir.

3. Başvurucu hakkında FETÖ/PDY üyesi olduğu şüphesiyle Afyonkarahisar Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından soruşturma başlatılmıştır. Soruşturma sonucunda başvurucu hakkında FETÖ/PDY'ye üye olma suçunu işlediği iddiasıyla iddianame düzenlemiştir. İddianamede; FETÖ/PDY'nin kuruluşu ve yapısı hakkında genel bilgilere yer verildikten sonra başvurucunun FETÖ/PDY mensubu olduğu ve avukat yapılanmasında yer aldığı yönünde tanık beyanlarının bulunduğu, haklarında FETÖ/PDY soruşturması bulunan kişilerin avukatlığını yaptığı belirtilerek atılı suçu işlediği iddia edilmiştir.

4. Afyonkarahisar 2. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) yürütülen yargılamada duruşma dört celse sürmüştür. Mahkemece başvurucunun atılı suçtan hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir. Mahkûmiyet kararı, aynı dosyada sanık sıfatıyla yargılanan E.Ç., duruşmada dinlenen tanıklar A.G. ve C.S. ile soruşturma evresinde alınan ifadeleriyle yetinilerek Mahkemece dinlenmeyen tanıklar Y.A.Ç. ve Y.B.nin aleyhe anlatımlarına dayandırılmıştır. Bunların yanı sıra başvurucunun terör örgütü üyeliğinden haklarında kovuşturma bulunan bazı kişilerin avukatlığını yaptığı ve Bank Asyada hesabı bulunmasına rağmen aktif olarak kullanmadığı hususları da mahkûmiyet gerekçesi yapılmıştır.

5. Başvurucu, bu karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi (Ceza Dairesi) davanın duruşmalı olarak yeniden görülmesine karar vermiştir. Müdafiinin de hazır bulunduğu 20/3/2018 tarihli ilk celsede başvurucunun savunması alınarak Cumhuriyet savcısına dosyayı inceleyip mütalaada bulunması için süre verilmiştir.

6. Duruşmanın 24/4/2018 tarihli ikinci ve son celsesinde esas hakkındaki mütalaa okunmuş, başvurucu mütalaaya karşı savunmasını yapmıştır. Yargılama neticesinde Ceza Dairesi, Mahkemece verilen başvurucu hakkındaki mahkûmiyet kararını kaldırarak silahlı terör örgütüne üye olma suçundan yeni bir hüküm kurmuştur. Söz konusu kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Afyon ilinde serbest olarak avukatlık yapan sanığın, terör örgütü lideri [F.G.nin] talimatı gereği 2014 yılında BankAsya'da hesap açarak nisan 2014 yılı itibariyle 3.000,00.-TL, mayıs 2014 yılında yine 3.000,00.-TL miktarında para yatırdığı, Türkiye Cumhuriyeti hükümetini ortadan kaldırmaya yönelik hain darbe girişimi öncesi 2015 yılında FETÖ/PDY silahlı terör örgütü tarafından yönetilen Osmanbey kolejinin bağlı bulunduğu [K.] Eğitim Kurumları A.Ş ile ilgili olarak yürütülen terör örgütü üyeliği soruşturmasında haklarında kovuşturma bulunan sanıklar [C.S.], [M.Ç.], [M.D.], [N.D.], [R.Ö.], [A.R.K.] ve [A.A.nın] avukatlığını yaptığı, mevcut soruşturma dosyasında ifadesi bulunanların ifadelerinde geçtiği gibi sanığın düzenli olarak örgütsel toplantılara katıldığı, buna ilişkin olarak etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanan [E.Ç.nin] sanıkla ilgili olarak '17/25 aralıktan sonra sanık Hüseyin Şükrü Ölmez'in de dahil olduğu kişilerin sohbet adı altında bir araya geldiklerini, bu toplantılarda örgüt adına himmet toplandığını', [Y.A.Ç.] isimli şahsın 'sohbetlerde sanığı da gördüğünü', [Y.B.nin] 'kendisinin cemaatin mütevelli heyetinde yer aldığını, sanık Hüseyin'in de kendisinin katıldığı sohbet grubunda yer aldığını ve mütevelli heyetinin içinde bulunduğunu', [A.G.] ve [C.S.nin] ise 'sanıkla birlikte sohbetlere katılırdık' şeklinde beyanları bulunduğu, böylece tüm dosya kapsamı dikkate alınarak, sanığın, örgüt içerisindeki konumu, kaldığı süre, örgütün yapısı ve faaliyetleri ile ilgili olarak örgüt içerisinde kaldığı ..."

7. Karara karşı başvurucu tarafından temyiz kanun yoluna başvurulması üzerine (Kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesi 22/1/2020 tarihinde hükmün onanmasına karar vermiştir.

8. Başvurucu, Ceza Dairesinin kararından sonra dosyası temyiz aşamasında iken25/7/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurucu ayrıca nihai hükmü 10/6/2020 tarihinde öğrendikten sonra 1/7/2020 tarihinde 2020/21956 numaralı bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Komisyon, incelenen başvuru yönünden tanık sorgulama hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetlerin kabul edilebilirlik incelemesinin

Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir. 2020/21956 numaralı başvuruda ise başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. 2020/21956 numaralı başvurunun kişi yönünden hukuki irtibat nedeniyle incelenen başvuru ile birleştirilmesine karar verilmesi gerekir.

A. Tanık Sorgulama Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

11. Başvurucu, beyanları mahkûmiyet hükmüne esas alınan tanıkların duruşmada dinlenmemeleri nedeniyle tanıklara soru sorma imkânı elde edemediğini belirterek tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkı yönünden incelenmiştir.

14. Anayasa Mahkemesi, birçok kararında tanık kavramını sanığa isnat edilen fiil hakkında bilgi veren herhangi bir kişi şeklinde özerk olarak yorumlamış ve tanık sorgulama hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir (Atila Oğuz Boyalı, B. No: 2013/99, 20/3/2014; Selçuk Demir, B. No: 2014/9783, 22/1/2015; AZ. M., B. No: 2013/560, 16/4/2015; Baran Karadağ, B. No: 2014/12906, 7/5/2015; Orhan Güleryüz, B. No: 2019/30221, 28/12/2021). Buna göre bir ceza yargılamasında sanığın aleyhine olan tanıkları sorgulama veya sorgulatma hakkı vardır. Hakkında gerçekleştirilen ceza yargılaması sürecinde sanığın tanıklara soru yöneltebilmesi, onlarla yüzleşebilmesi ve tanıkların beyanlarının doğruluğunu sınama imkânına sahip olması adil bir yargılamanın yapılabilmesi bakımından gereklidir (AZ. M., § 55). Diğer yandan bir mahkûmiyet -tek veya belirleyici ölçüde- sanığın soruşturma veya kovuşturma evresinde sorgulama ya da sorgulatma imkânı bulamadığı bir kimse tarafından verilen ifadelere dayandırılmış ve dengeleyici güvenceler sağlayan bir usul öngörülmemiş ise sanığın hakları Anayasa'nın 36. maddesindeki güvencelerle bağdaşmayacak ölçüde kısıtlanmış olur (Orhan Güleryüz, § 35).

15. Anayasa Mahkemesi, tanık sorgulama hakkıyla ilgili olarak verdiği kararlarında somut bir duruşma öncesinde veya haricinde elde edilen tanık beyanlarının delil olarak kabulünün yargılamanın adilliğine zarar verip vermediğini değerlendirmek için üç aşamalı bir test uygulanması gerektiğini ifade etmektedir. Buna göre ilk olarak tanığın duruşmada hazır edilmemesinde geçerli bir nedenin varlığı aranmalıdır. İkinci olarak sanığın sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı tanık tarafından verilen beyanın mahkûmiyetin dayandığı tek veya belirleyici delil olup olmadığı değerlendirilmelidir. Sorgulama veya sorgulatma imkânı tanınmayan tanığın beyanının tek veya belirleyici delil olduğunun tespit edilmesi durumunda ise üçüncü aşama olarak savunma tarafının maruz kaldığı bu zorlukların telafi edilmesi amacıyla yeterli düzeyde karşı dengeleyici güvenceler sağlayan bir usulün yürütülüp yürütülmediği ortaya konulmalıdır (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Abdurrahim Balur, B. No: 2013/5467, 7/1/2016, § 80; Onur Urbay, B. No: 2014/6222, 6/3/2019, §§ 36, 40; Zekeriya Sevim, B. No: 2018/18989, 16/6/2021, §§ 44, 51). Bu kapsamda hükme ulaşılırken sorgulanmamış tanık beyanını destekleyen başka doğrulayıcı delillere dayanılması telafi edici güvencelerden biri olarak kabul edilebilir (Orhan Güleryüz, § 39). Duruşmada

sorgulanmayan tanığın beyanının güvenilirliğinin ve doğruluğunun saptanması amacıyla savunma tarafına sağlanabilecek bir diğer telafi edici güvence, sanığa olayın kendi versiyonunu anlatma ve delillerini sunma imkânının tanınmasıdır (Orhan Güleryüz, § 40).

16. Mahkeme, yargı çevresi dışındaki tanıklara soru sorulmasına imkân sağlayacak şekilde Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) gibi vasıtalarla tanıkların dinlenmesini de savunmanın karşılaştığı zorlukları telafi edici bir karşı dengeleyici güvence olarak değerlendirebilir (Metin Akdemir (2), B. No: 2020/3964, 21/9/2022 § 36).

17. Somut olayda ilk derece mahkemesi hükmü Ceza Dairesi tarafından kaldırılmış ve dava yeniden görülerek başvurucunun savunması tekrar alınmak suretiyle yeniden mahkûmiyet hükmü kurulmuştur. Ceza Dairesi, başvurucunun mahkûmiyetine karar verirken tanık beyanlarını, Bank Asya hesap hareketlerini ve haklarında FETÖ/PDY soruşturması bulunan kişilerin avukatlığını yapmış olmasını delil olarak değerlendirmiştir. Ceza Dairesi, davanın duruşmalı olarak yeniden görülmesine karar vermesine rağmen başvurucu aleyhinde beyanda bulunan ve beyanları mahkûmiyete esas alınan tanıkların hiçbirini dinlememiştir. Dolayısıyla beyanları hükme esas alınan tanıklar duruşmada sanık tarafından sorgulanmamıştır.

18. Ceza Dairesinin gerekçeli kararında tanıkların başvurucu hakkındaki muhakeme sürecinde ileri sürdüğü suçlayıcı beyanların birlikte ele alınarak hükme esas alındığı gözetildiğinde, bu tanıkların duruşmada veya SEGBİS yoluyla dinlenmemesinin geçerli bir nedeninin bulunup bulunmadığı belirtilmeyerek tanık sorgulama imkânından yararlandırılmamasının gerekçelendirilmesi yükümlülüğü somut olayda kamu makamları tarafından yerine getirilmemiştir. Başvurucu, tanıkların suçlayıcı beyanlarının belirleyici delil olmasına rağmen dinlenmediğini belirterek mahkûmiyet kararına karşı kanun yoluna başvurmuş; kanun yolunda başvurucunun bildirdiği bu itirazla ilgili bir değerlendirme yapılmamıştır.

19. Öte yandan tanıkların duruşmada dinlenmemesi hususunda geçerli bir neden gösterilmemiş olması adil yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılabilmesi bakımından tek başına yeterli değildir. Bu bağlamda mahkûmiyet hükmünün tek veya belirleyici ölçüde sanığın sorgulama imkânına sahip olmadığı tanıklar tarafından verilen ifadelere dayalı olup olmadığı önem taşımaktadır. Ayrıca hükmün tek veya belirleyici ölçüde sanığın sorgulama imkânına sahip olmadığı tanık veya tanıklar tarafından verilen ifadeye dayanması durumunda savunmaya, karşı dengeleyici güvenceler tanınıp tanınmadığı tespit edilmelidir. Başvurucu hakkındaki gerekçeli karar incelendiğinde duruşmada dinlenmeyen tanıkların başvurucu aleyhine verdikleri beyanların ve diğer delillerin ağırlığı hususunda Ceza Dairesince herhangi bir değerlendirmede bulunulmadığı görülmektedir.

20. Yargıtay uygulamasına göre Bank Asyada parasal işlem gerçekleştiren kişinin terör örgütüne yardım suçundan cezalandırılabilmesi ancak kişinin örgüt liderinin talimatı ile işlem yaptığının kuşkuya yer bırakmayacak biçimde ortaya konulması ile mümkündür [birçok karar arasından bkz. (kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 15/1/2019 tarihli ve E.2018/4959, K.2019/145; 5/3/2019 tarihli ve E.2018/6408, K.2019/1447; 2/3/2021 tarihli ve E.2019/5505, K.2021/1793sayılı kararları]. Bu yöndeki değerlendirme ise sanığın Bank Asya nezdindeki 2014 yılı öncesi de dâhil olmak üzere hesap açılış bilgileri, aylık bakiye gelişimi ve tüm hesap hareketlerine ilişkin kayıtlar dosyaya celbedilip incelenerek temin edilen kayıtlar üzerinde uzman bilirkişi raporu alınıp örgüt liderinin talimatından sonra ve bu talimat doğrultusunda katılım hesabı açma, döviz veya altın alma, para yatırma vb.

işlemlerinin bulunup bulunmadığı tespit edilerek yapılacaktır [birçok karar arasından bkz. (kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 18/5/2021 tarihli ve E.2019/2369, K.2021/3193 sayılı kararı]. Ceza Dairesi, Yargıtay içtihadına uygun olarak başvurucunun Bank Asya nezdindeki 2014 yılı öncesi de dâhil olmak üzere hesap açılış bilgileri, aylık bakiye gelişimi ve tüm hesap hareketlerine ilişkin kayıtları ilgili kurumdan temin ederek bu kayıtlar üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırmadan karar vermiştir. Ayrıca başvurucunun birtakım kişilerin avukatlığını yapmış olması ile silahlı terör örgütü üyeliği suçu arasındaki bağın nasıl kurulduğu da gerekçeli karardan anlaşılamamaktadır.

21. Başvurucunun örgüt liderinin talimatı ile Bank Asyada parasal işlem yaptığının kuşkuya yer bırakmayacak biçimde ortaya konulması için kayıtlar üzerinde uzman bilirkişi raporu alınmaması karşısında, duruşmada dinlenmeyen tanıkların beyanlarının mahkûmiyet kararına götüren tek olmasa da belirleyici nitelikte delil olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir.

22. Yargılama sürecinde başvurucuya olayları kendi bakış açısına göre anlatma ve delillerini sunma imkânı tanınmıştır. Dosyada tanık beyanlarını destekleyen başka deliller de bulunmaktadır. Ancak Ceza Dairesinin yeniden gördüğü davanın duruşmasında veya başvurucunun da onlara soru sormasına imkân sağlayacak şekilde SEGBİS gibi vasıtalarla tanıkları neden dinlemediğine ilişkin bir bilgi ve belgeye ulaşılamamıştır. Başvurucu, hakkında mahkûmiyet kararı veren Ceza Dairesince tanıkların dinlenilmesine karar verilmediği için ses ve görüntü nakli yoluyla da olsa tanıkları sorgulayamamıştır. Bu yüzden tanıkların gösterdiği tepkiler konusunda Ceza Dairesinin dikkati çekilememiştir. İstinaf aşaması öncesinde de beyanları mahkûmiyete belirleyici ölçüde esas alınan tanıklar (Y.A.Ç. ve Y.B.) başvurucu tarafından sorgulanmamıştır. Öte yandan hükme ulaşılırken sorgulanmamış tanık beyanı dışında başka delillere de dayanılmış olmasının beyanları belirleyici ölçüde mahkûmiyete temel alınan tanıkları sorgulama imkânı tanınmaması nedeniyle savunma makamının maruz kaldığı engelleri/zorlukları telafi ettiğini söylemek de mümkün gözükmemektedir. Sonuç olarak güvenilirliği ve doğruluğu test edilmemiş tanık beyanları belirleyici ölçüde hükme esas alınmış olduğu hâlde savunmanın karşılaştığı zorlukları telafi edecek karşı dengeleyici güvencelerin sağlanmadığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda tanıkların duruşmada veya SEGBİS yoluyla dinlenmemesinin bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği sonucuna ulaşılmıştır.

23. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

24. Başvurucunun, yargılama ve kanun yolu incelemesi yapan makamların doğal hâkim güvencesine sahip, tarafsız ve bağımsız mahkeme olmadıklarına ilişkin iddiasının Mustafa Başer ve Metin Özçelik (B. No: 2015/7908, 20/1/2016, §§ 119-133), Hüseyin Talaz (B. No: 2017/26769, 15/12/2020, §§ 78-80), avukat görüşünün görevli yanında ve kamera kaydına alınarak yapılması nedeniyle müdafi yardımından yararlanamadığı iddiasının Orhan Patarya ([GK] B. No: 2019/42695, 20/5/2021) kararları doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

25. Başvurucunun tutuklama tedbirlerinin hukuki olmaması, tutukluluğun makul süreyi aşması nedeniyle kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Fırat İşgören (B. No: 2014/6425, 17/11/2016, § 34) kararı doğrultusunda süre aşımı, mal varlığına

konulan tedbir nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Nuray Işık (B. No: 2014/7561, 28/9/2016 §§ 60-67) ve Mehmet Ali Aslan (B. No: 2013/2429, 30/3/2016, § 28) kararları doğrultusunda başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

26. Başvurucu ayrıca gerçekleştiği tarihte suç teşkil etmeyen eylemler nedeniyle haksız olarak cezalandırıldığını, mahkûmiyet kararına dayanak yapılan deliller nedeniyle Anayasa'da güvence altına alınan bazı hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini de ileri sürmüştür. Başvurucu hakkında adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine ilişkin verilen ihlal kararı ve hükmedilen giderim dikkate alındığında başvurucunun anılan iddialarının bu aşamada ayrıca incelenmesine gerek görülmemiştir.

III. GİDERİM

27. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

28. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019,§§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

29. Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi kural olarak yargılamayı yürüten mahkemelere aittir (Orhan Kılıç [GK], B. No: 2014/4704, 1/2/2018, § 44). Bu bağlamda somut olayda başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olup olmadığı yönünde karar vermek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Anayasa Mahkemesince verilen ihlal kararı, sanığın beraat ettiği anlamına gelmediği gibi ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmesi amacıyla yapılacak yeniden yargılama neticesinde sanık hakkında mutlaka beraat kararı verilmesi gerektiği anlamına da gelmemektedir. İhlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemler yerine getirildikten sonra yapılacak değerlendirmede mahkemenin delillerin takdir biçimine göre benzer veya farklı bir sonuca varması mümkündür.

30. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından manevi tazminat, başvurucu uğradığını iddia ettiği maddi zararla ilgili bilgi ve belge sunmadığından da maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. 1. Tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin tanık sorgulama hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesine (E.2018/24, K.2018/1171) iletilmek üzere Afyonkarahisar 2.Ağır Ceza Mahkemesine (E.2017/8, K.2017/186) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 446.90 TL başvuru harcından oluşan toplam yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 12/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YUNUS YILDIRIM VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/35325 | Karar tarihi: 12.07.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/35325

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

YUNUS YILDIRIM VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/35325)

Karar Tarihi: 12/7/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Kübra ÇİFTÇİ

Başvurucular : Yunus YILDIRIM ve diğerleri (bkz. ekli tablonun (B) sütunu)

Vekilleri : bkz. Ekli tablonun (C) sütunu

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, 2005-2010 yıllarında yapılan yabancı dil sınavlarında alınan puanları şüpheli bulunarak sınav sonuçları geçersiz sayılan başvurucuların eğitim haklarının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucular, 2005-2010 yıllarında yapılan bazı yabancı dil sınavlarına katılmış ve sınav puanlarını [bazı başvurucular için Üniversiteler Arası Kurul Yabancı Dil Sınavı (ÜDS), bazı başvurucular için ise Kamu Personeli Yabancı Dil Tespit Sınavı (KPDS)] kullanarak doktora programlarına ya da doçentliğe kabul edilmiş; bu kapsamda aldıkları eğitimleri tamamladıktan sonra doktor ya da doçent unvanına sahip olmuştur. Başvurucular, başvuruya konu olayların meydana geldiği tarihlerde farklı üniversitelerde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

3. 2017 yılında Yükseköğretim Kurulu Başkanlığınca ve başvurucuların görev yaptıkları üniversite rektörlüklerince başvurucuların da aralarında bulunduğu bazı akademik

personelin yabancı dil sınav sonuçlarında anormallikler saptandığından bahisle, konu hakkında inceleme yapılması talep edilmiş; bunun üzerine Ölçme Seçme Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından inceleme başlatılmıştır.

4. ÖSYM İhbar Değerlendirme Komisyonunca yapılan incelemelerde her bir başvurucu açısından aday değerlendirme raporu düzenlenmiştir. Bu raporlarda genel olarak başvurucuların önceki yıllarda aldıkları sınav puanları, şüpheli olduğu iddia edilen sınav puanı ile karşılaştırılmış, aradaki puan artışının hayatın olağan akışına uygun olmadığı değerlendirmesinde bulunulmuştur. Ayrıca başvuruculardan Yunus Yıldırım hakkında söz konusu değerlendirmeye ek olarak başvurucunun sınavda aldığı puanın hile ile alındığı yolunda H.S.G. adlı kişi tarafından ihbarda bulunulduğu ve başvurucu ile %98 oranında aynı cevap desenine sahip B.Ö. adlı başka bir adaya ulaşıldığı bilgilerine yer verilmiştir. Sonuç olarak söz konusu raporlarda, olağan dışı durum tespiti nedeniyle başvuruculların eş değer sınava çağrılmaları gerektiği yolunda kanaat belirtilmiştir.

5. Bahsi geçen raporlardaki değerlendirmelerden hareketle ÖSYM Yönetim Kurulunca başvuruculların eş değer sınava çağrılmalarına karar verilmiştir. Söz konusu kararın ilgili kısmı şöyledir:

“...İhbar Değerlendirme Komisyonunca hazırlanan komisyon raporu görüşülerek, İhbar Değerlendirme Komisyonu tarafından yapılan inceleme, araştırma ve analizler neticesinde Yönetim Kuruluna arz edilen ve ekte sunulan aday bazlı değerlendirme raporlarında olağandışı bulgu tespit edilen ve eşdeğer sınava çağrılması önerilen aşağıda bilgileri verilen 21 kişinin 6114 sayılı Kanun'un 9 maddesi (6) inci fıkrası hükümleri uyarınca eşdeğer sınava çağrılmasına, 2018 Nisan, Mayıs veya Haziran aylarında yapılacak herhangi bir e-YDS sınavına veya Nisan ayında yapılacak 2018 YDS İlkbahar Dönemi sınavına eşdeğer sınav hükmünde olmak üzere ücretsiz olarak sınava alınmalarına ve adayların 'YDS İlkbahar, Dönemi sınavını tercih etmeleri halinde tercih etmiş oldukları sınav merkezlerinde sınava girmelerine, bu işlemlerin Sınav Hizmetleri Daire Başkanlığınca diğer daire başkanlıkları ile koordineli olarak yapılmasına, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, Anayasal Düzene Karşı İşlenen Suçlar Soruşturma Bürosuna ve ilgili adaylara bilgi verilmesine oy birliği ile karar verilmiştir..."

6. Başvurucular, ÖSYM Başkanlığı Sınav Hizmetleri Daire Başkanlığınca düzenlenen yazılarla eş değer sınava çağrılmıştır. Yazıların ilgili kısmı şöyledir:

"...Sınava katılım sağlamadığınız takdirde, [17/2/2011 tarih ve] 6114 sayılı [Ölçme, Seçme Ve Yerleştirme Merkezi Hizmetleri Hakkında] Kanun'un 9. maddesi 8. fıkrasına göre olağan dışı olarak değerlendirilen sınavınız ve söz konusu sınav kapsamında elde ettiğiniz tüm haklar geçersiz sayılacaktır."

7. Söz konusu çağrı yazılarının tebliğ edilmesi üzerine başvuruculardan Yunus Yıldırım, S.Y. ve Nurullah Kıratlı, eş değer sınava çağırma işlemlerinin iptali istemiyle dava açmıştır. Başvurucular dava dilekçelerinde özetle, şüpheli olduğu ileri sürülen sınava girmelerinin ardından çok uzun bir süre geçtiğini, bu kadar uzunca bir aradan sonra yabancı dil sınav bilgilerinin ölçülmesinin anlamlı olmayacağını, başvuruya konu sınavlarda herhangi bir usulsüzlük yapmadıklarını, ayrıca girdikleri sınavlarda olağan dışı bir durum olduğunun somut verilerle ortaya konulamadığını ifade etmiştir. ÖSYM söz konusu davalara verdiği cevap dilekçelerinde, başvurucular hakkında İhbar Değerlendirme Komisyonunca hazırlanan aday değerlendirme raporundaki tespitleri tekrar etmiştir.

A. Başvurucu Yunus Yıldırım ile ilgili Süreç

8. Başvurucu Yunus Yıldırım tarafından açılan davada idare mahkemesi, başvurucunun eş değer sınava çağrılmasına ilişkin işlemin iptaline karar vermiştir. Anılan kararın gerekçesi şöyledir:

"...dava konusu işlemin herhangi bir somut bilgi ya da tespite dayanmadığı, ihbar niteliğindeki bir dilekçe üzerine aynı sınava giren ve 85 puan alan bir başka kişiden hareketle %98 oranında aynı cevap desenine sahip olduğundan bahisle sınavın geçersiz sayıldığı, davacının ilgili kişiyle yakın ya da yan yana oturduklarına dair bir video kaydı, bilgi veya belge de sunulamadığı dikkate alındığında, sadece varsayımdan hareketle dava konusu işlemin tesis edildiği anlaşıldığından, dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır..."

9. Bahsi geçen kararının idare tarafından temyiz edilmesi üzerine Danıştay ilgili dairesi, anılan mahkeme kararını kaldırmış, davanın kesin olarak reddine karar vermiştir. Anılan kararın gerekçesi şöyledir:

"...gerek davacı ve [B.Ö.]ün 2007 ÜDS Ekim Dönemi sınavına ilişkin vermiş oldukları yanıtlardan, doğru ve yanlış cevaplardaki birleşme oranının yüksekliği gerekse davacının daha önceden girmiş olduğu 2006 ÜDS Ekim ile 2007 ÜDS Mart Dönemine ilişkin sınavlardan aldığı 63.750 puan ile 2007 ÜDS Ekim Dönemi'nde almış olduğu 82.500 puan arasındaki %30 oranında puan artış farkının hayatın olağan akışına uygun düşmediği, davalı idare nezdinde de bu durumun davacının eşdeğer sınava çağırılabilmesi için olağandışı bulgu olarak değerlendirilebilmesine olanak sağlayacağı anlaşıldığından, bu doğrultuda 6114 sayılı Kanun'un 9/8. maddesi uyarınca davalı idareye tanınan takdir yetkisinin somut olayda kamu yararına uygun kullanıldığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Buna göre, davacının eşdeğer sınava çağırılmasına ilişkin tesis edilen işlemde hukuka ve mevzuata aykırılık; varsayımdan hareketle dava konusu işlemin tesis edildiği yolunda karar veren İdare Mahkemesi kararında ise hukuki isabet görülmemiştir..."

10. Başvurucu Yunus Yıldırım, söz konusu yargılama sürecini (eş değer sınava çağrılma) 2018/35325 numaralı bireysel başvuruya konu etmiştir. 2018/35325 numaralı başvurunun inceleme süreci devam ederken başvurucu ÖSYM tarafından çağrıldığı sınava girmemiş, bu sebeple şüpheli bulunan sınav sonucu geçersiz kabul edilmiştir. Bunun üzerine başvurucunun doçentlik unvanı geri alınmış ve eski kadrosuna (doktor öğretim üyesi) geri atanmıştır. Başvurucu, sınavın geçersiz sayılmasına ilişkin işleme karşı da dava açmış; idare mahkemesince davanın reddine karar verilmiştir. Anılan kararın gerekçesi şöyledir:

"Olayda; davacının eşdeğer sınava çağrılmasına ilişkin işlemin iptali istemiyle açmış olduğu davanın kesin olarak reddine ilişkin yargı kararının uygulanması amacıyla çağrıldığı eşdeğer sınavlara katılmadığı anlaşıldığından, 6114 sayılı Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun "Sınav güvenliği" başlıklı 9. maddesinin 8. fıkrası hükmünde yer alan çağrıya rağmen eşdeğer sınava katılmayan adayın sınavının geçersiz sayılacağına ilişkin amir hüküm uyarınca davacının 2007 ÜDS Ekim Dönemi sonucunun geçersiz sayılmasına dair dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmamaktadır..."

11. Bahsi geçen karar başvurucu Yunus Yıldırım tarafından temyiz edilmiş, Danıştay ilgili dairesince onanarak kesinleşmiştir. Başvurucu, anılan yargılama sürecini (sınav sonucunun geçersiz sayılması), 2022/3244 numaralı bireysel başvuruya konu etmektedir.

B. Başvurucu S.Y. ile ilgili Süreç

12. Başvurucu S.Y. tarafından açılan davada idare mahkemesi, başvurucunun eş değer sınava çağrılmasına ilişkin işlemin iptaline karar vermiştir. Anılan kararın gerekçesi şöyledir:

" ...bakılan uyuşmazlıkta 2005 yılı ÜDS Sonbahar Dönemi için davacının sınav sorularını önceden ele geçirdiği veyahutta kopya çektiği ya da sınavın tümü ile ilgili soruların önceden alındığı, toplu olarak kopya çekildiği vs. gibi herhangi bir durumun bu sınav bakımından mevcut olmamasına rağmen sadece davacının daha önceden girdiği sınavlarda aldığı notlar kıyaslanarak davaya konu işlemin tesis edildiği, bu şekilde yapılan bir değerlendirme sonucu 6114 sayılı Kanunun 9/8. maddesinde tanınan yetkinin kullanılmasının hukuk devleti ve hukuki güvenlik ilkesini ihlal edeceği anlaşıldığından, uyuşmazlığa konu eşdeğer sınava çağırma işleminde hukuka uyarlık bulunmadığı sonucuna varılmıştır..."

13. Bahsi geçen kararının idare tarafından temyiz edilmesi üzerine Danıştay ilgili dairesi, anılan mahkeme kararını kaldırmış, davanın kesin olarak reddine karar vermiştir. Anılan kararın gerekçesi şöyledir:

"Davacının başarı düzeyi, sınavların genel ortalama puanlarıyla mukayese edildiğinde ise; davacının 24 puan aldığı ilk sınavda, genel ortalama puanının 57,59 puan olduğu; 70 puan aldığı ikinci sınavda ise, genel ortalama puanının 42,22 olduğu görülmektedir.

Sınavlardaki genel ortalama puanları, gerek sınavların yurt çapında uygulanması, gerekse adayların genel başarı düzeylerini yansıtması açısından, katılım sağlanılan sınavlardaki kişisel başarı oranının değerlendirilmesinde önemli bir faktör olup; idareye yasayla getirilen takdir yetkisinin amacına uygun kullanılıp kullanılmadığının yargı mercilerince denetimi noktasında da idari işlemin dayandırıldığı maddi ve hukuki olayların işlemin tesis edilmesini gerektirecek düzeyde olup olmadığının araştırılması açısından da önemli bir kriterdir.

Buna göre, 2005 yılı Sonbahar Dönemi ÜDS sınavına göre adayların nispeten daha yüksek genel ortalama puanına sahip bulundukları 2005 İlkbahar Dönemi KPDS sınavında, davacının genel ortalama puanının altında kaldığı; bunun yanı sıra adayların daha düşük genel ortalama puanına sahip bulundukları 2005 yılı İlkbahar Dönemi ÜDS sınavında ise, 7 aylık bir zaman diliminde davacının kişisel başarı oranını genel ortalama puanının oldukça üstüne taşıdığı anlaşılmaktadır.

Bu durumda, davacının 2005 İlkbahar Dönemi KPDS sınavından bir dönem sonra katılım sağladığı 2005 Sonbahar ÜDS sınavında, sınavların genel ortalama puanları karşısında göstermiş olduğu başarı artışının, davalı idareye Yasayla verilen takdir yetkisi çerçevesinde olağan dışı bulgu olarak kabul edilebileceği açık olup; davalı idareye tanınan takdir yetkisinin kamu yararı ve hizmet gereklerine uygun olarak kullanıldığı sonucuna varılmaktadır..."

14. Başvurucu S.Y., çağrıldığı eş değer sınava girip girmediğine dair sonrasında bir bilgi sunmamıştır.

C. Başvurucu Nurullah Kıratlı ile ilgili Süreç

15. Başvurucu Nurullah Kıratlı tarafından açılan davada ise idare mahkemesi, başvurucunun eş değer sınava çağrılmasına ilişkin işlemin iptali istemiyle açtığı davada davanın reddine karar vermiştir. Bahsi geçen kararın başvurucu tarafından temyiz edilmesi üzerine Danıştay ilgili dairesince anılan mahkeme kararı onanarak kesinleşmiştir. Başvurucu anılan

yargılamayı, 2019/372 numaralı bireysel başvuruya konu etmiştir. Söz konusu başvurunun inceleme süreci devam ederken başvurucu ÖSYM tarafından çağrıldığı eş değer sınava girmiş ve sıfır (0) puan almıştır. Bunun üzerine başvurucunun şüpheli olduğu iddia edilen sınav sonucu geçersiz sayılmıştır. Başvurucunun söz konusu sınav sonucunu kullanarak aldığı doçentlik unvanı iptal edilmiş ve başvurucu eski kadrosuna (doktor öğretim üyesi) geri atanmıştır. Başvurucu, sınavın geçersiz sayılmasına ilişkin işleme karşı da dava açmış; idare mahkemesi davanın reddine karar vermiştir. Anılan kararın gerekçesi şöyledir:

"...Uyuşmazlıkta, yukarıda yer alan yasal düzenleme gereği sınavlardan sonra incelenen sınav belgelerinde, elektronik kayıtlarda veya yapılan analizlerde olağan dışı bulgulara rastlanması halinde adayların Yönetim Kurulu kararıyla eşdeğer sınava çağrılabileceği, yukarıda açıklandığı üzere de davacının eşdeğer sınava çağrılmasına ilişkin işleme karşı açılan davanın reddedildiği ve bu kararın kesinleştiği, buna göre davacının eşdeğer sınava çağrılmasına ilişkin işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı, yukarıda anılan mevzuat uyarınca gelinen aşama itibariyle davacının sınavının geçerli sayılıp sayılmayacağına eşdeğer sınav sonuçlarına bakılarak Yönetim Kurulu tarafından karar verileceği, davacının eşdeğer sınava girip 0 puan aldığı hususu göz önünde bulundurulduğunda, davalı idare tarafından olağan dışı bulgu olarak takdir edilen hususun eş değer düşük sınav sonucu ile desteklendiği dikkate alındığında, tesis edilen sınav sonucunun geçersiz sayılmasına ilişkin dava konusu işlemde hukuka ve mevzuata aykırılık bulunmamıştır..."

16. Bahsi geçen karar başvurucu Nurullah Kıratlı tarafından temyiz edilmiş, Danıştay ilgili dairesince onanarak kesinleşmiştir. Başvurucu mevcut 2022/4414 numaralı bireysel başvuruda, sınav sonucunun geçersiz sayılmasına ilişkin yargılama sürecinin bireysel başvuruya konu etmektedir.

17. Anayasa Mahkemesi, başvurucunun eş değer sınava çağrılmaya ilişkin yargılama sürecinin bireysel başvuruya konu ettiği Nurullah Kıratlı başvurusunda, başvurucunun eş değer sınava çağrılma gerekçesinin, daha önce girdiği sınavların ortalamasının düşük olması ve son iki sınavı arasındaki puan farkı olduğunu, bu tespitler dışında başkaca bir tespit olmadığını, ayrıca bu tespitlerin kanun tarafından aranan olağan dışı bulgu kriterini karşılamaya yeterli olup olmadığının da mahkemelerce tartışılmadığını belirtmiştir. Dolayısıyla başvurucunun eş değer sınava çağrılması sureti ile eğitim hakkına yapılan müdahalenin, idarece ve yargılama makamlarınca, zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık geldiğinin ortaya konulamadığı sonucuna ulaşılmış ve başvurucunun eğitim hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir (ayrıntılı değerlendirmeler için bkz. Nurullah Kıratlı, B. No: 2019/372, 3/5/2023, §§ 31-36).

D. Başvurucular Deniz Köktan ve Pelin Avşar Karabaş ile İlgili Süreçler

18. Başvuruculardan Deniz Köktan ve Pelin Avşar Karabaş, eş değer sınava çağrılma işlemlerine karşı dava açıp açmadıklarına dair bilgi sunmamıştır. Adı geçen başvurucular çağrıldıkları sınavlara girmiş, bu sınavlardan düşük puan almaları üzerine başvuruculaların şüpheli bulunan sınavları geçersiz sayılmıştır. Sınavlarının geçersiz sayılmasına ilişkin işlemlere karşı dava açmışlardır.

19. Başvurucu Deniz Köktan tarafından açılan davada idare mahkemesi, başvurucunun sınav sonucunun geçersiz sayılmasına ilişkin işlemin iptaline karar vermiştir. Anılan kararın gerekçesi şöyledir;

"Dosya kapsamında sunulan deliller ve taraf iddialarının değerlendirilmesi sonucunda,

davacının ÜDS sınavına yüksek lisans ve doktora programlarına katılabilmesi için getirilmiş bir ön şart olduğu için girdiği, yabancı dilin davacının asıl uzmanlık alanı ile ilgili olmadığı, dolayısıyla sınava girdikten sonra bir daha yabancı dille ilgili bir çalışma yapmaya devam etmemesi ve aradan 8 yıl gibi bir süre geçtikten sonra hazırlık yapmadan girdiği eşdeğer sınavda puanının düşmesinin hayatın olağan akışına aykırı olmadığı, kendi uzmanlık alanında yapılmış bir sınav olsaydı aşırı puan düşüklüğünün aleyhe yorumlanmasının makul kabul edilmesi gerektiği, diğer yandan, Mahkememizin 30.07.2021 tarihli ara kararı ile davalı idareden dava konusu işlem sebebiyle davacı hakkında yürütülen bir ceza soruşturması yahut ceza kovuşturmasının bulunup bulunmadığının sorulduğu, davalı idare tarafından verilen cevapta, davacı hakkında başlatılan yahut devam eden herhangi bir soruşturma ya da kovuşturmanın bulunmadığının bildirildiği, buradan hareketle, davalı idarenin davacının ani not yükselişini şüpheli değerlendirerek eşdeğer sınav yapma hususunda takdir yetkisi olduğu kabul edilse bile, söz konusu ani not yükselişinin kopya, başka birini kendi yerine sınava sokma vb. hileli davranışlar eseri olup olmadığını araştırma yükümlülüğünün de davalı idarede olduğu, ancak davalı idare tarafından bu yönde bir girişimde bulunulmadığı, bunun yerine davacının kendi uzmanlık alanı olmayan bir alanda, 8 yıl gibi uzun bir süreden sonra yeniden girdiği sınavdan düşük puan almasının hayatın olağan akışına aykırı olduğu gerekçesiyle, doktorasını tamamlayan ve uzun yıllardır öğretim görevlisi olarak görev yapan davacının 2010 yılında girdiği ÜDS sınavının geçersiz sayılmasına ilişkin dava konusu işlemde hukuka uyarlık görülmemiştir..."

20. Bahsi geçen kararın idare tarafından temyiz edilmesi üzerine Danıştay ilgili dairesi, anılan mahkeme kararını kaldırmış, davanın kesin olarak reddine karar vermiştir. Anılan kararın gerekçesi şöyledir:

"...Bu durumda, eşdeğer sınavdan 20,00 puan alan davacının, olağan dışı bulunan sınav sonucu dışında diğer sınav sonuçlarının ortalamasının da altında bir puan aldığı anlaşılmakta olup 6114 sayılı Kanunun 9/8. maddesinde belirtilen olağandışılık bulgusunu ortadan kaldırmaya yeter bir puan alamadığı görüldüğünden, dava konusu işlemde hukuka, kamu yararı ve hizmet gereklerine aykırılık görülmemiştir..."

21. Başvurucu Pelin Avşar Karabaş tarafından sınav sonucunun geçersiz sayılmasına ilişkin işlemin iptali talebiyle açılan davada ise idare mahkemesi, davanın reddine karar vermiştir. Anılan kararın gerekçesi şöyledir:

"...bu kapsamda eş değer sınava katılan davacının eş değer sınav sonucu ile daha önce girmiş olduğu ve şüpheli bulunan sınav sonuçları arasında büyük fark olduğu, davacının sınavları arasında bu kadar fark olmasının hayatın doğal akışına uygun olmadığından bahisle, davacının 2006 ÜDS Mart Dönemi sınav sonucunun geçersiz sayılmasına ilişkin olarak tesis edilen Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi Yönetim Kurulu'nun 25.05.2021 tarih ve 2021/15.15 sayılı işleminin; Kanuni düzenleme ile getirilen takdir yetkisi çerçevesinde; idareye tanınan takdir yetkisinin kullanımı açısından kamu yararı ve hizmet gereklerine uygun olduğu anlaşıldığından, dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmamaktadır..."

22. Bahsi geçen karar, başvurucu Pelin Avşar Karabaş tarafından temyiz edilmiş, Danıştay ilgili dairesince onanarak kesinleşmiştir. Söz konusu sınavının geçersiz sayılması nedeniyle başvurucunun, doktor, doçent ve profesör unvanları geri alınmıştır. Başvurucu ayrıca unvanlarının geri alınması nedeniyle kamu görevinden çıkarıldığını belirtmiştir.

23. Başvuruculardan Deniz Köktan 2022/34206 numaralı bireysel başvuruda, Pelin Avşar

Karabaş ise 2022/67476 numaralı bireysel başvuruda sınav sonuçlarının geçersiz sayılmasına ilişkin yargılama süreçlerini bireysel başvuruya konu etmektedir.

24. Başvurular, süresi içinde yapılmıştır.

25. Aralarında konu yönünden irtibat bulunan 2022/4414, 2022/34206, 2022/67476 ve 2020/17701 numaralı başvurular ile arasında hem konu hem de kişi yönünden irtibat bulunan 2022/3244 numaralı bireysel başvurunun 2018/35325 numaralı başvuru ile birleştirilmesine ve başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

26. Eş değer sınava çağrılmalarına ilişkin yargısal süreçleri bireysel başvuruya konu eden başvurucular; özetle idarenin söz konusu sınavlarla herhangi bir somut tespite dayanmadan kendilerini eş değer sınava çağırdığını, eş değer sınava çağırmanın unvan iptaline kadar giden ağır sonuçlarının olduğunu, bu şekilde ağır sonuçları olan bir tedbirin ancak ciddi ve somut delillere dayanan bir şüphe nedeniyle uygulanabileceğini iddia etmektedir. Ayrıca söz konusu sınav puanlarını çalışarak aldıklarını, sınav sonuçlarında bir şüphe bulunmadığını ileri sürmüşlerdir. Çağrıldığı eş değer sınava girmeme (Sadece başvuruculardan Yunus Yıldırım hastalık mazereti nedeniyle sınava girmediğini belirtmiştir.) ya da girdiği eş değer sınavdan düşük puan alma nedenleriyle sınav sonucu geçersiz sayılan başvurucular ise özetle, söz konusu sınav puanlarını çalışarak aldıklarını, ancak sınavların üzerinden çok uzun bir zaman geçtiği için yüksek puan alamamalarının doğal bir sonuç olduğunu, unvanlarının geri alınması nedeniyle itibarlarının ve mesleki hayatlarının zarar gördüğünü, akademik hayatlarının on yıl önceye geri döndüğünü belirterek eğitim, adil yargılanma, özel hayata ve aile hayatına saygı, çalışma ve mülkiyet hakları ile hukuki güvenlik ve kazanılmış haklara saygı ilkelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

27. Bakanlık; öncelikle başvuruculaın şikayetlerinin Anayasa Mahkemesinin konu bakımından yetkisinde olup olmadığının belirlenmesi gerektiğini, Mahkemenin kendisini yetkili görmesi halinde ise söz konusu müdahalelerin kanunilik ve meşru amaç kriterlerini taşıdığını, ayrıca başvuruculaın doğrudan sınav sonuçlarının geçersiz sayılmadığını, başvuruculara yeniden sınava girme imkanı verildiğini, bu nedenle müdahalelerin orantılı da olduğunu ileri sürmüştür.

28. Başvuruculardan Yunus Yıldırım Bakanlık görüşüne cevaben, aynı konuya ilişkin olarak Üniversiteler Arası Kurula başvuru yaptığını, yapılan değerlendirme neticesinde şüpheli kabul edilen sınav puanı dışında başka bir sınavdan aldığı puan dikkate alınarak doçent unvanının geri verildiğini ve eski görevine iade edildiğini, ancak şüpheli kabul edilen sınav sonucunun geçersiz sayılması işleminin halen devam ettiğini, bu sınava bağlı birtakım haklardan faydalanamadığını belirterek ihlal iddialarını yinelemiştir.

29. Başvurucular, eş değer sınava çağrılma işlemlerine ve/veya çağrıldıkları sınavlara girmeme ya da bu sınavlarda düşük puan alma gerekçesiyle sınav sonuçlarının geçersiz sayılmasına ilişkin işlemlere karşı dava açmıştır. Dava konusu işlemler, nitelik itibarıyla birbirinden farklı olsa da aralarında zorunlu bir bağ bulunmaktadır. Ayrıca söz konusu davalara ilişkin süreçler, yargısal aşamalarda verilen kararlar yönünden farklılıklar gösterse de bu süreçler sonunda verilen kararlar da sonuçları itibarıyla aynıdır. Bu nedenlerle başvurular bir bütün olarak değerlendirilmiştir.

30. Başvurucular pek çok anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerse de

başvuruculların iddialarının özü, doktora ya da doçentlik eğitimine başlamaları için gerekli olan yabancı dil sınavında aldıkları puanların geçersiz sayılmasına ilişkindir. Bu nedenle başvuruculların iddialarının bir bütün olarak Anayasa'nın 42. maddesinde güvence altına alınan eğitim hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (aynı iddianın eğitim hakkı kapsamında değerlendirildiği karar için bkz. Özcan Bayrak, B. No: 2019/14060, 3/11/2022, § 31).

31. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan eğitim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

32. Anayasa'nın 42. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz."

33. Temel hak ve özgürlüklerin nasıl sınırlandırılacağına ilişkin genel bir düzenleme olan Anayasa'nın 13. maddesine göre temel hak ve hürriyetler, sadece Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplerle ve ancak kanunla sınırlanabilir. Aynı zamanda bu sınırlamaların demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olması gerekir.

34. Anayasa Mahkemesi pek çok kararında temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerektiğini (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 70-72; AYM, E.2007/4, K.2007/81, 18/10/2007), müdahaleyi oluşturan tedbirin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının kabul edilebilmesi için ise amaca ulaşmaya elverişli olması, başvurulabilecek en son çare ve alınabilecek en hafif önlem olarak kendisini göstermesi gerektiğini belirtmiştir (bazı farklılıklarla birlikte bkz. Bekir Coşkun, § 51; Mehmet Ali Aydın, § 68; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015 § 51).

35. Somut olaya benzer nitelikte olan Özcan Bayrak kararında Anayasa Mahkemesi, başvurucunun eş değer sınava çağrılmasının, doktora diplomasının geçerliliği üzerinde yakın ve makul bir risk oluşturduğu gerekçesiyle, eğitim hakkına yönelik bir müdahale olduğuna karar vermiştir (ayrıntılı açıklamalar için bkz. Özcan Bayrak, §§ 34-38). Bahsi geçen kararda Anayasa Mahkemesi, idarenin başvurucuya gönderdiği çağrıda 17/2/2011 tarihli ve 6114 sayılı Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Hizmetleri Hakkında Kanun'un 9. maddesinin sekizinci fıkrası gereğince başvurucunun eş değer sınava katılmaması hâlinde tekrarı istenen sınavın geçersiz sayılacağının hükme bağlandığını belirtmiş ve 6114 sayılı Kanun'un 9. maddesinin (8) numaralı fıkrasının kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varmıştır (Özcan Bayrak, § 41). Yine söz konusu kararda, eş değer sınava çağırma şeklindeki mevcut müdahalenin sınav güvenliğinin sağlanması sureti ile ulusal ölçekte eğitim kalitesinin korunmasına yönelik meşru bir amacının olduğu sonucuna varılmıştır (ayrıntılı açıklamalar için bkz. Özcan Bayrak, §§ 42-44). Söz konusu müdahalenin, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığına yönelik değerlendirmede ise Anayasa Mahkemesi; idarece ve yargılama makamlarınca, söz konusu müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık geldiğinin ortaya konulamadığı gerekçesiyle eğitim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"49. Eldeki uyuşmazlıkta başvurucunun 2005 yılı sonbahar döneminde girdiği ÜDS'den 70 puan alarak bir doktora programına kabul edildiği, öğrenimini tamamlayarak doktora diplomasını aldığı, sonrasında ÖSYM tarafından 2/3/2018 tarihli yazıyla -sınava katılım

sağlanmadığı takdirde olağan dışı bulgu gerekçesiyle şüpheli olarak değerlendirilen sınavın ve söz konusu sınav kapsamında elde edilmiş tüm hakların geçersiz sayılacağı belirtilerek- ücretsiz olarak eş değer sınava girmeye davet edildiği görülmektedir.

50. Başvurucu hakkındaki süreç, daha önce çalıştığı Adıyaman Üniversitesi tarafından Başsavcılık Anayasal Düzene Karşı İşlenen Suçlar Soruşturma Bürosuna bir şüpheliler listesi gönderilmesi ile başlamıştır. Listede ismi geçen kişiler hakkında, yabancı dil sınavında şaibe veya usulsüzlük araştırması yapılması talep edilmekte olup listenin hangi delil yahut bulgulara istinaden tanzim edildiği gerek idarenin gerekse mahkemenin gerekçesinden anlaşılamamaktadır. Savcılık, ekli listeyi rapor tanzim edilmesi ve bilgi verilmesi talebiyle ÖSYM'ye göndermiştir.

51. ÖSYM, 6114 sayılı Kanun'un 9. maddesinin (8) numaralı fıkrası uyarınca adayları, sınavlardan sonra incelenen belgelerinde, elektronik kayıtlarında veya haklarında yapılan analizlerde olağan dışı bulgulara rastlandığı takdirde eş değer sınava çağırabilir (bkz. § 24). Anılan Kanun ile bu yetki ÖSYM'ye tanınmış olup söz konusu işlem olağan dışı bulguların ortaya konulması şartına bağlanmıştır.

52. ÖSYM Yönetim Kurulu 21/2/2018 tarihli kararı ile eşdeğer sınav uygulaması ve değerlendirmesine ilişkin usul ve esaslara dair yapılacak değerlendirme yönünden bir yöntem belirlemiştir (bkz. § 26). İlgili kararda, adayın girdiği aynı kapsamdaki tüm sınavların puan ortalamaları, olağan dışı artışlar, madde güçlüğü ve sınavın ayırt ediciliği gibi veriler çerçevesinde bir analiz yapılacağı belirtilmektedir. Yine aynı kararın (5) numaralı bendinde Olağandışılık Araştırma Komisyonu ve İhbar Değerlendirme Komisyonunun (Komisyon) gerekli görülen hâllerde incelenen sınava ilişkin kapalı döneme intikal eden ve baskı öncesi aşamada iptal edilen soruları da gözönünde bulundurarak adayların soru kitapçıklarını ve cevap anahtarlarını inceleyebileceği belirtilmektedir.

53. Komisyon tarafından yapılan inceleme neticesinde başvurucu hakkında hazırlanan aday değerlendirme raporunda (rapor) başvurucunun katıldığı toplam beş yabancı dil sınavında aldığı puanların, puan ortalamalarının ve katıldığı son iki sınavdaki başarı grafiğinin dikkate alındığı açıkça anlaşılmaktadır (bkz. § 10). Raporda, hangi sebeple madde güçlüğü ve madde ayırt ediciliği yönünde bir değerlendirme yapılmadığı, başvurucunun girdiği sınavların yapıldığı dönemde anılan kriterin uygulanabilmesi için gerekli verinin mevcut olmadığı ifade edilmektedir. İnceleme için belirlenen kriterlerden olan soru kitapçıklarının ve cevap anahtarlarının tetkikinin ise yapılmadığı rapordan anlaşılmakla birlikte bu incelemenin hangi sebeple gerçekleştirilmediği yahut bu incelemeye neden ihtiyaç duyulmadığı konusunda bir açıklamada bulunulmamıştır.

54. Söz konusu incelemenin sınav güvenliğine ilişkin bir işlem olduğu hususunda şüphe bulunmamaktadır. Sınav güvenliğine ilişkin alınacak tedbirlerin devletin yükümlülüğünde olduğu ve bu hususta takdir marjının oldukça geniş olduğu da açıktır. Bununla birlikte devlet, birey nazarında hukuk güvenliği ilkesini zedeleyebilecek işlemlerden kaçınmakla da yükümlüdür. Bu doğrultuda özellikle geriye yönelik olarak yapılacak denetim işlemleri yönünden sınavın denetimine neden olan şüphe, sınavın üstünden geçen süre, denetim sonucu ortaya çıkan olağan dışı bulguların niteliği eğitim hakkına yapılacak müdahalenin zorunlu bir sosyal ihtiyaca karşılık gelip gelmemesi noktasında yapılacak değerlendirme yönünden büyük önem arz etmektedir. Nitekim bireylerle kendilerine düşen yükümlülükleri öngörme ve davranışlarını ayarlama imkânını vermeyen norm ve uygulamaların hukuk güvenliği ilkesini zedeleyeceği açıktır. Hukuksal durumların takdirindeki belirsizlik, temel

haklar alanında getirilen güvenceleri işlevsiz kılabilir (benzer yöndeki bir değerlendirme için bkz. Sara Akgül [GK], B. No: 2015/269, 22/11/2018, § 108).

55. Bu açıklamalar ışığında değerlendirilmesi gereken ilk husus başvurucunun sınavının hangi sebeple incelemeye alındığını bilebilecek durumda olup olmadığına ilişkindir. Bireysel başvuru dosyasının tetkikinden ve başvurucunun açıklamalarından başvurucunun sınavının hangi sebeple incelemeye alındığını bilebilecek durumda olmadığı anlaşılmaktadır. Başvurucu hakkındaki sürecin başvurucunun önceden çalıştığı kurum olan Adıyaman Üniversitesinin ihbarı ile başlamış olduğu açık olmakla birlikte gerek idare tarafından yapılan incelemede gerekse mahkeme tarafından yapılan değerlendirmede ihbar içeriğinin ciddiyetinin başvurucunun sınav sonucu üzerinde şüpheye yol açıp açmadığının değerlendirilmediği görülmüştür.

56. İdarenin iyi yönetişim ilkesine uygun hareket etme yükümlülüğünün olduğu Anayasa Mahkemesinin pek çok kararında ifade edilmiştir (mülkiyet hakkı kapsamında bkz. Kenan Yıldırım ve Turan Yıldırım, B. No: 2013/711, 3/4/2014, § 68; Ayten Yeğenoğlu, B. No: 2015/1685, 23/5/2018, § 44; eğitim hakkı kapsamında bkz. Şehmus Altuğrul, B. No: 2017/38317, 13/1/2021, § 54). İyi yönetişim ilkesi, kamu yararı kapsamında bir konu bahis mevzusu olduğunda kamu otoritelerinin uygun zamanda, uygun yöntemle ve her şeyden önce tutarlı olarak hareket etmelerini gerektirir (Şehmus Altuğrul, § 54). İdari işlemler hukuka uygunluk karinesinden faydalanır. Bu kabul neticesinde kişiler söz konusu işlemlere dayanarak pek çok hak veya menfaate sahip olabilirler. Dolayısıyla aksi yöndeki bir iddia sonucunda ortaya çıkabilecek kapsamlı sorunlar gözönünde bulundurulduğunda söz konusu iddianın ciddi bir şekilde temellendirilmesi iyi yönetişim bağlamında tutarlılığın bir gereğidir. Somut olayda olduğu gibi çeşitli güvenlik tedbirleri çerçevesinde gerçekleştirilmiş, geçerliliği uzun yıllar boyunca tüm kamusal makamlarca kabul edilmiş, kişilere akademik yeterlilik elde etmeleri noktasında önemli hak veya menfaatler sağlamış bir sınavla ilgili olarak kişinin şüpheli sonuçlar elde ettiği yönünde ortaya atılan iddianın ciddi bir şüpheye yol açıp açmadığının tartışılmadığı açıktır.

57. Nazara alınması gereken bir diğer konu ise başvurucunun incelemeye alınan sınavının üstünden geçen süredir. Başvurucunun 2005 yılı sonbahar döneminde girdiği sınav hakkındaki inceleme işlemleri 19/1/2018 tarihinde, evrakın Komisyona devredilmesiyle başlamıştır. Başvurucunun 12 yılı aşkın bir süre önce katıldığı söz konusu sınava ilişkin sonuç belgesinin bu süreçte sunulan kamusal makamlarca kabul edilerek başvurucunun akademik bir derece olan doktoraya başlamasını sağladığı açıktır. Kanunda öngörülen olağan dışı bulgulara rastlanması kriteri, sınav sonrası yapılacak tüm incelemeler yönünden getirilmekle birlikte başvurucunun oldukça uzun zaman sonra ortaya atılan bir iddia sonucunda eş değer sınava çağrılabilmesi için bu kriterin son derece katı bir şekilde uygulanması gerekmektedir. Başka bir ifade ile kriterin sağlanması için basit ve soyut bir şüphe yeterli olmayıp başvurucunun sınavda usulsüzlük yaptığının, yapılan bir usulsüzlüğe ortak olduğunun veya sonuçlarından faydalandığı bir usulsüzlüğün yapılmasına göz yumduğuna ilişkin bulgunun somut olarak ortaya konulması şarttır.

58. Başvurucu, son iki sınavı arasındaki puan farkını sınavlar arasında geçen süre ve bu esnada aldığı yabancı dil kurslarıyla dil yeteneğini geliştirmesi ile açıklamaktadır. Bununla birlikte raporda başvurucunun katıldığı sınavların ortalamasının ve başvurucunun katıldığı son iki sınavdaki başarı grafiğinden başka bir hususun dikkate alınmadığı görülmektedir (bkz. § 10). Başvurucuya sınavda usulsüzlük yaptığına ilişkin açık bir suçlamada bulunulmadığı ve başvurucunun ilgili artışla alakalı açıklamalarının tümüyle anlamsız veya

görülmemiş bir durum olarak değerlendirilmesinin de mümkün olmadığı gözetildiğinde eş değer sınava çağrılma için kanun tarafından aranan olağan dışı bulgulara rastlanması kriterinin -özellikle sınavın üzerinden geçen süre dikkate alındığında- karşılanmış olduğu söylenemez.

59. Gerek idare gerekse Mahkeme tarafından ortaya konulan gerekçede, başvurucunun eş değer sınava çağrılması ile ilgili olarak girdiği sınavların ortalaması ve son iki sınavı arasındaki puan farkı dışında başka hiçbir tespite yer verilmediği, ilgili tespitin kanun tarafından aranan olağan dışı bulgu kriterini karşılamaya yeterli olup olmadığının yukarıdaki değerlendirmeler ışığında tartışılmadığı anlaşılmıştır. Bu açıklamalar doğrultusunda başvurucunun eş değer sınava çağrılması sureti ile eğitim hakkına yapılan müdahalenin idarece ve yargılama makamlarınca, zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık geldiğinin ortaya konulamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

60. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 42. maddesinde güvence altına alınan eğitim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir."

36. Eldeki başvuruda Yunus Yıldırım dışındaki başvurucular, Özcan Bayrak kararındakine benzer şekilde (sadece önceki sınavlarda aldıkları düşük puanlar ile şüpheli olduğu kabul edilen sınavda aldıkları puanlar kıyaslanarak) ÖSYM tarafından eş değer sınava çağrılmış ve başvurucuların bir kısmı sınav sonuçlarının geçersiz sayılması nedeniyle akademik unvanlarını kaybetmiştir.

37. Yunus Yıldırım'la ilgili olarak ise başvurucunun söz konusu sınavda aldığı puanın hileyle alındığı yolunda H.S.G. adlı kişi tarafından ihbarda bulunulduğu, ayrıca yapılan incelemede, başvurucu ile %98 oranında aynı cevap desenine sahip B.Ö. adlı başka bir adaya ulaşıldığı bilgilerine yer verilmiştir. Bu bilgilerle birlikte başvurucunun şüpheli kabul edilen sınav puanının önceki sınavlarına kıyasen olağan dışı (%30) yükseldiği de dikkate alınarak başvurucunun sınavında olağan dışı durum tespiti yapılmıştır. Danıştay ilgili dairesi bu üç bulgudan hareketle başvurucunun sınav puanındaki artışın olağan dışı olduğunu kabul etmiştir.

38. 6114 sayılı Kanunun 9. maddesinde, sınavlardan sonra incelenen sınav belgelerinde, elektronik kayıtlarda veya yapılan analizlerde olağan dışı bulgulara rastlanması hâlinde adayların, Yönetim Kurulu kararı ile eşdeğer sınava çağrılabilecekleri açık bir şekilde düzenlenmiştir. Ancak Kanunun eşdeğer sınava çağırabilme hususunda idareye vermiş olduğu yetki sınırsız değildir. Özellikle de somut başvuruda olduğu gibi sınavın üzerinden yaklaşık on yıl gibi uzunca bir zaman geçtikten sonra ortaya atılan iddialar nedeniyle adayların eşdeğer sınava çağrılabilmesi için basit ve soyut bir şüphe yeterli değildir. Başka bir deyişle, hemen sınavdan sonra daha düşük bir şüphe seviyesinde eşdeğer sınava çağrılması makul ise de aradan on yıl geçtikten ve sınav sonuçlarının kişinin hayatında kayda değer etkilere neden olduktan sonra bir kimsenin eşdeğer sınava çağrılması yahut sınav sonuçlarının geçersiz sayılması için adayın sınavda usulsüzlük yaptığının, yapılan bir usulsüzlüğe ortak olduğunun veya sonuçlarından faydalandığı bir usulsüzlüğün yapılmasına göz yumduğunun somut olarak ortaya konulması şarttır.

39. Başvurucu Yunus Yıldırım, şüpheli olduğu kabul edilen 2007 Sonbahar ÜDS'den 82.500 puan; 2006 Sonbahar ve 2007 İlkbahar ÜDS'lerinden ise 63.750 almıştır. Bu durumda, başvurucu yedi aylık zaman dilimde sınav puanını 18.750 puan artmıştır. Danıştay kararında, ortalama bir çalışma ile elde edilebilecek nitelikte olan bu puan artışının neden olağan dışı kabul edildiğine dair bir açıklama bulunmamaktadır. Ayrıca başvurucu, şüpheli

olduğuna dair herhangi bir iddia bulunmayan 2006 Sonbahar ve 2007 İlkbahar ÜDS'lerinden 63.750 aldığını, bu puanın doçentlik başvuru barajı için öngörülen 55 puan sınırının üzerinde olduğunu, dolayısıyla şüpheli kabul edilmeyen sınavları dikkate alındığında dahi doçentlik başvurusu için yeterliliğe sahip olduğunu belirtmiştir.

40. Ayrıca bahsi geçen Danıştay kararında, başvurucu hakkında bir ihbar mektubu olduğu belirtilmişse de başvurucu ile ihbarda bulunan H.S.G. adlı şahıs arasında nasıl bir bağ olduğuna dair herhangi bir değerlendirmede bulunulmamıştır. Öte yandan Danıştay, aynı sınava giren B.Ö. adlı şahsın sorulara verdiği doğru ve yanlış cevapların %98 oranında başvurucuyla aynı olmasını, olağan dışı bir durum olarak kabul etmiştir. Ancak sınavlarda, yanlış şıklar arasında doğru şıkka çok yakın bir çeldirici şık bulunduğu düşünüldüğünde, adayların yanlış cevaplarının aynı şık üzerinde yoğunlaşması mümkündür. Özellikle de somut başvuruda olduğu gibi unvan kaybına yol açabilecek nitelikte ağır sonuçları olabilecek olağan dışı durum tespitine yönelik değerlendirmelerde, bu tespite yönlendiren her bir bulgunun ayrı ayrı irdelenmesi gerektiği, tek başına yeterliliği olmayan birden çok bulgunun bir bütün olarak değerlendirilmesinin varsayıma dayalı bir yoruma imkân sağlayacağı sonucuna ulaşılmıştır.

41. Netice olarak her bir başvurucu yönünden eş değer sınava çağrılma suretiyle başlayan, bazı başvurucular için unvanlarının geri alınması ve üniversiteden ilişiklerinin kesilmesi ile sonuçlanan eğitim hakkına yönelik müdahalenin, idarece ve yargılama makamlarınca, zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık geldiğinin ortaya konulamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Eldeki başvuruda da Anayasa Mahkemesinin yukarıda anılan Özcan Bayrak kararında varılan sonuçtan ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamaktadır.

42. Açıklanan gerekçelerle başvurucuların Anayasa'nın 42. maddesinde güvence altına alınan eğitim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

43. Eğitim hakkı yönünden ihlal kararı verildiğinden başvurucuların adil yargılanma, özel hayata saygı, çalışma ve mülkiyet hakları kapsamındaki şikâyetleri yönünden ayrıca bir değerlendirme yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

44. Başvurucular, ihlalin tespiti ve yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuştur. Bazı başvurucuların maddi ve manevi tazminat talepleri de bulunmaktadır.

45. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

46. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından, manevi tazminat talebi olan başvurucuların taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

47. Ayrıca başvuruculardan Nurullah Kıratlı, maddi tazminat talebinde bulunmuştur. Maddi zarara ilişkin olarak bilgi/belge sunulmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucu S.Y.'nin kimlik bilgilerinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. 1. Eğitim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

C. Anayasa'nın 42. maddesinde güvence altına alınan eğitim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın birer örneğinin eğitim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (D) ve (E) sütunlarında bilgileri verilen dosyaların mahkemelerine GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara tazminata ilişkin taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretleri ile ekli tablonun (F) sütununda belirtilen harçların bu tabloda gösterildiği şekilde ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için Danıştay Sekizinci Dairesi ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 12/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ERCAN ZORLU

B. No: 2018/38181 | Karar tarihi: 12.07.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/38181

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERCAN ZORLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/38181)

Karar Tarihi: 12/7/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Ercan ZORLU

Vekili : Av. Hasan ÖZKÖSE

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasında adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 25/12/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde, yargılama sürecindeki dava dosyalarında ve Ulusal Yargı Ağı

Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden elde edilen bilgi ve belgelerde yer aldığı şekliyle olaylar özetle şöyledir:

A. İşe İade Davasına İlişkin Süreç

6. 1971 doğumlu olan başvurucu, 3/1/1997 tarihinden itibaren Borsa İstanbul A.Ş. (Şirket) nezdinde çalışmaya başlamış; en son başdenetçi olarak görev yapmakta iken 11/8/2016 tarihinde başvurucunun iş akdi feshedilmiştir. Şirket, fesih ihbarnamesinde iş akdinin sonlandırılmasına ilişkin olarak başvurucunun hizmetine ihtiyaç duyulmadığı hususunu gerekçe göstermiştir.

7. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle Şirket aleyhine 18/8/2016 tarihinde dava açmış; İstanbul 9. İş Mahkemesine (Mahkeme) sunduğu dava dilekçesinde feshin usule aykırı olduğunu, savunması alınmadan iş akdinin feshedildiğini, feshin somut bir gerekçeye dayanmadığını ileri sürmüştür.

8. Davalı Şirket; cevap dilekçesinde başvurucunun bağlı bulunduğu Denetim ve Gözetim Kurulu Başkanlığı tarafından başvurucunun çalışmalarının verimsiz bulunduğunu, darbe teşebbüsünden sonraki olağanüstü durum da gözetilerek iş akdinin sonlandırıldığını belirtmiştir. Darbe teşebbüsünün hemen akabinde personele yönelik inceleme başlatıldığını belirten Şirket, bu kapsamda yapılan incelemede darbe teşebbüsünden sonraki ilk iş günü 51 kişinin, 11/8/2016 tarihinde de başvurucunun da aralarında bulunduğu 8 kişinin Fethullahçı Terör Örgütü ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) ile iltisaklı olduğu kanaatine varıldığını ve güven ilişkisinin sona ermesi nedeniyle 15/8/2016 tarihli ve 673 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (673 sayılı KHK) 7. maddesi kapsamında iş ilişkisinin sona erdirildiğini ifade etmiştir. Başvurucu ise cevaba cevap dilekçesinde fesih bildiriminde iş akdinin sonlandırılmasına yönelik hususların sonradan değiştirilemeyeceğini, işverenin bu kapsamda iyi niyetli olmadığını, ayrıca hakkında soruşturma yahut kovuşturmanın bulunmadığını, dolayısıyla FETÖ/PDY bağlantısı iddialarının soyut ve mesnetsiz olduğunu iddia etmiştir.

9. Öte yandan davalı Şirket 26/10/2016 tarihli yazı ile başvurucu hakkında suç duyurusunda bulunmuş, bu kapsamda İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) soruşturma başlatmıştır.

10. Mahkeme 15/11/2016 tarihli kararıyla davanın kabulü ile başvurucunun işe iadesine hükmetmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Somut olayda davacının iş akdi 11/08/2016 tarihli fesih bildirimi ile hizmete ihtiyaç duyulmaması nedeni ile feshedilmiş olup, her ne kadar davalı vekilince davacının iş akdinin 673 Sayılı KHK'nın 7.maddesi de dayanak gösterilmek suretiyle feshedildiği iddia edilmiş ise de, yukarıda da açıklanan gerekçede bahsedildiği üzere işveren fesih bildirimindeki sebeple bağlı olup, sonradan bunu değiştiremeyeceğinden, fesih bildiriminin fesih sebebini açık ve kesin şekilde içermesi gerektiğinden ve somut olaydaki fesih bildiriminin açık ve kesin bir şekilde fesih bildirimini içermediği gibi davalının cevap dilekçesinde belirtmiş olduğu 673 Sayılı KHK'nın 7.maddesinde açıkça " Devletin veya kamu tüzel kişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı teşebbüs, ortaklık ve iştiraklar ile kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler bünyesinde çalışmakta iken, terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu

değerlendirilmek suretiyle iş sözleşmesi feshedilen işçiler , bir daha bu teşebbüs ve ortaklıklar ile kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler bünyesinde veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilemez, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler" hükmünü içermekle davacının iş akdinin hizmetine ihtiyaç duyulmadığından bahisle feshedilip, davacının terör örgütü ile iltisakı ya da irtibatı olduğu değerlendirilmek suretiyle gerekçelendirilip usulüne uygun bir şekilde yapılmış bir fesih bulunmadığından yine davalı vekilinin birinci celsedeki beyanında davacı hakkında yapılmış bir ceza soruşturmasının bilgileri dahilinde bulunmadığı beyan edildiğinden şekli olarak geçerli koşulları taşımayan feshin geçersizliği ile davacının işe iadesine karar vermek gerekmiş ve aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur. "

11. İşveren Şirket, gerekçeli karara karşı istinaf talebinde bulunmuş; derece mahkemesince somut olayın hatalı değerlendirildiğini, Şirketin Türkiye ekonomisinin stratejik kurumlarından biri olduğunu, nitekim bu sebeple de darbe teşebbüsünün yaşandığı gece Şirket binasının darbeciler tarafından işgale uğradığını belirtmiştir. Bu kapsamda 15 Temmuz'un hemen akabinde bir riske meydan vermemek için FETÖ/PDY ile iltisaklı olduğu kanaatine varılan 51 personelin iş akdine 18/7/2016 tarihinde, davacının da aralarında olduğu 8 personelin iş akdine 11/8/2016 tarihinde son verildiğini ifade eden Şirket, aksi takdirde insan unsuru nedeniyle borsa sisteminin açılmaması/sabote edilmesi riski bulunduğunu, fesih nedeni olan “hizmetlerine ihtiyaç duyulmaması” gerekçesinin FETÖ/PDY ile iltisak bağlantısını dile getirdiğinin aşikâr olduğunu yani fesih nedeninin değiştirilmesinin söz konusu olmadığını ileri sürmüştür.

12. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 32. Hukuk Dairesi 17/3/2017 tarihli kararı ile istinaf talebinin esastan reddine hükmetmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Somut olayda, fesih bildiriminde fesih sebebi olarak davacının hizmetine ihtiyaç duyulmaması gösterilmiştir. Bu gerekçenin dışında fesih bildiriminde başkaca bir fesih sebebine yer verilmemiştir. İşveren bildirdiği fesih sebebiyle bağlıdır. İş Kanunun 19. maddesi anlamında davalı işverenlikçe, fesih sebebi açık ve kesin bir şekilde belirtilmemiştir. Bunun yanında sırf davacının hizmetine ihtiyaç duyulmaması da geçerli bir fesih nedeni kabul edilemez. Fesih bildiriminde davacının FETÖ/PDY terör örgütü ile ilişkili olduğu gerekçesi ile sözleşmenin feshedildiğinin belirtilmemiş olması ve işverenin bildirdiği fesih sebebi ile bağlı olması hususu da dikkate alınarak, işverence gerçekleştirilen feshin geçerli nedene dayanmadığı sonucuna varılmıştır. Bu durumda, yerel mahkemece delillerin değerlendirilmesinde ve takdirinde bir isabetsizlik bulunmadığı, bu gerekçe ile kararın sonuç itibariyle isabetli olduğu, davalı tarafın istinaf kanun yolu başvuru talebinin esastan reddi yönünde karar vermek gerekmiş, aşağıdaki gibi hüküm kurulmuştur."

13. İşveren Kurum istinaf kararına karşı temyiz başvurusunun da bulunmuş; bu kapsamda dosya kendisine gelen Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 1/3/2018 tarihli karar ile başvurucu hakkında FETÖ/PDY kapsamında soruşturmanın olup olmadığının, varsa akıbetinin ne olduğu hususlarının sorulması ve gelecek cevapla birlikte dosyanın Daireye gönderilmesini belirterek geri çevirme kararı vermiştir.

14. Yargıtay kararı üzerine dosyanın kendisine geldiği Mahkeme, işveren Şirket ve Başsavcılığa müzekkere yazarak başvurucu yönünden feshe dayanak bilgi ve belgelerin toplanması yoluna gitmiştir.

15. Başsavcılıktan gelen 30/6/2018 tarihli müzekkere cevabında, başvurucu hakkında FETÖ/PDY'ye üye olma suçu kapsamında soruşturma yürütüldüğü, 25/5/2017 tarihli kararla

iddianame hazırlandığı, başvurucunun kovuşturmasının İstanbul 22. Ağır Ceza Mahkemesinin 2017/84 Esas sayılı dosyasında devam ettiği bilgisi verilmiştir.

16. Gelen müzekkere cevabı üzerine Yargıtay 9. Hukuk Dairesi tarafından yapılan inceleme neticesinde 22/10/2018 tarihli kararla gerekçeli kararın bozularak ortadan kaldırılmasına ve davanın kesin olmak üzere reddine hükmedilmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Dosya içeriğine göre; davacının iş sözleşmesi 11.08.2016 tarihinde “hizmetlerine ihtiyaç duyulmaması” gerekçesiyle feshedilmiştir. Ancak davalı vekili cevap dilekçesindeki açıklamalarında; yönetim tarafından yapılan değerlendirme neticesinde davacının FETÖ/PDY terör örgütü ile iltisaklı olduğuna dair kanaate ve hizmetine ihtiyaç duyulmadığı sonucuna ulaşıldığını belirtmiş olup, temyiz aşamasında Dairemiz’in 01.03.2018 tarih, 2017/24016 Esas - 2018/4632 Karar sayılı ilamı sonrası gelen İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Terör ve Örgütlü Suçlar Soruşturma Bürosu tarafından düzenlenen 30.06.2018 tarih, 2017/ 78259 soruşturma dosyasında “Ercan Zorlu’nun hakkında soruşturma yürütüldüğü, 25.05.2017 tarihli karar ile iddianame hazırlandığı, kovuşturmanın İstanbul 22. Ağır Ceza Mahkemesinin 2017/ 84 esas sayılı dosyasından yürütüldüğü belirtilmiştir. Bu halde; davalı savunmasına göre davacının FETÖ/PDY ile ilgi, iltisak ya da irtibatı bulunduğu konusunda davalı işveren açısından şüphe feshini gerektirir yeterli delil olduğu, işverenden terör örgütü ile irtibat veya iltisakı bulunduğuna dair şüphe bulunan bir işçiyi çalıştırmaya devam etmesinin beklenemeyeceği, feshin, şüphe feshinin şartlarını taşıdığı ve geçerli nedene dayandığı anlaşıldığından davanın reddi gerekmektedir."

17. Nihai karar 30/11/2018 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

18. Başvurucu 25/12/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Ceza Yargılamasına İlişkin Süreç

19. Başvurucu hakkında FETÖ/PDY ile iltisakının olduğu gerekçesiyle görevine son verilmesinin akabinde işveren Şirketin ihbarı üzerine soruşturma başlatılmış, bu kapsamda Emniyet Müdürlüğünden gönderilen 18/11/2016 tarihli raporda yapılan ByLock sorgulamasında başvurucunun da uygulamayı kullanan kişilerden olduğu tespiti üzerine 12/5/2017 tarihinde gözaltına tedbiri uygulanmış, 18/5/2017 tarihinde ise başvurucunun tutuklamasına karar verilmiştir. Başvurucu, Emniyette ve sorgu hâkimliği nezdinde verdiği ifadelerde suçlamaları reddetmiş; ByLock kullanmadığını belirtmiştir.

20. 25/5/2017 tarihli iddianame ile başvurucunun ByLock programını indirdiği ve kullandığı tespit edildiğinden hakkında kamu davası açılması talep edilmiş, bu kapsamda İstanbul 22. Ağır ceza Mahkemesi (Mahkeme) nezdinde FETÖ/PDY üyesi olduğu iddiasıyla yargılama başlatılmıştır.

21. Başvurucu; yargılama sürecindeki savunmasında örgüt ile iltisak ve irtibatının bulunmadığını, FETÖ/PDY ile irtibatlı Koza İpek Holding aleyhine rapor yazan ilk müfettiş olduğunu, kendisinden intikam almak amacıyla ByLock listesine eklendiğini düşündüğünü ileri sürmüştür. Evinin yakınında öğrenci yurdu, kafe gibi insanların yoğun olduğu yerler bulunduğunu, bu sebeple IP çakışması olabileceğini belirten başvurucu; söz konusu tespitin teknik bir hatadan kaynaklandığını, üzerine atılı suçlamaları kabul etmediğini beyan ederek beraatine karar verilmesini talep etmiştir. Başvurucu ayrıca ByLock tespitinin tek başına delil olamayacağını, verilerde hata bulunduğunu, yasal olmayan yollardan delil elde edildiğini, aleyhine bir delil bulunmadığını ileri sürmüştür.

22. Mahkeme 15/6/2021 tarihli kararı ile başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 6 yıl 3 ay hapis cezası ile mahkûmiyetine hükmetmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"[...] numaralı gsm hattının Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumundan temin edilen HTS ve HIS (CGNAT) verileri ile söz konusu programa ait IP adreslerine 04/10/2014-18/10/2014 tarih aralığında 835 kez bağlantı kaydının olduğunun belirlendiği, celp edilen mesaj bilgiler (MMS ve SMS) sorgulama sonucunda "kimseyokmu" isimli dernekten değişik tarihlerde mesaj alımlarının bulunduğu,

Dosya içerisine alınan Bylock tespit ve değerlendirme tutanağı uyarınca 22/08/2014 ilk log tarihi itibariyle ercanzorlu1@ttnet gsm/adsl hattı ile kullanıldığı, 193502 ID ile oluşturulan profilin kullanıcı adının "ercumentcan", şifresinin "200169Er@" olduğu, bu şekilde oluşturulan profil bilgilerinin sanığın ismini içerir şekilde oluşturulmuş olduğu bildirilmiştir.

Dosya içerisine alınan ve yine Bylock kullanıldığı tespit edilen [...] numaralı hattın BTK'dan temin edilen bilgilerinde İ.S. adına kayıtlı olduğunun belirlendiği, İ. S'nin sanığın kayınvalidesi olduğu, İstanbul Emniyet Müdürlüğü Organize Suçlarla Şube Müdürlüğü'nün 28/11/2018 tarihli yazısı uyarınca [...] numaralı hatta ait user ID numarasının bulunmadığı, bundan dolayı Bylock içerik verisinin bulunmadığı, ancak Bylock serverlarına erişim sağladığı anlara ait HTS (CGNAT) verilerinin bulunduğu bildirilip dosya içerisine alındığı, bu verilerin incelenmesinde gsm hattının çoğunlukla sanığın çalıştığı İMKB'den sinyal bilgisi bulunduğu, söz konusu hat ile 02/12/2014-31/05/2015 tarihleri arasında 19 sinyal ile kullanıldığı, baz sinyal bilgileri dikkate alındığında bu hattın da sanık tarafından kullanıldığına delalet etmiştir.

Sanıktan elde edilen dijital materyallerin incelenmesinde ele geçen telefonun "notlar" kısmında "analiz" ismi ile kaydedilen ve içeriğinde 15 Temmuz darbe girişimi, Fethullah GÜLEN ve Fetö ile ilgili yazı içeriğinin bulunduğu, notlar arasında çeşitli şifre, banka hesap numaraları, müşteri numaraları, adres telefon vb. kayıtlara rastlandığı, telefona yüklü "sanal basın" uygulaması üzerinden Fetö/Pdy 'ye destek veren Yeni Asya isimli gazetenin internet sitesine erişim yapıldığına dair tespitler yapılmıştır.

Bu şekilde toplanan deliller itibariyle sanığın Fetö/Pdy silahlı terör örgütü mensuplarının kullanmaları amacıyla oluşturulan ve münhasıran bu suç örgütünün mensupları tarafından kullanılan bylock iletişim sistemine, bu özelliğini bilerek dahil olunduğunun kesin kanaate ulaştıracak teknik verilerle tespit edilmiş olması karşısında, eylem ve faaliyetlerinin silahlı terör örgütünün hiyerarşik yapısına dahil olduğunu gösterir biçimde çeşitlilik, devamlılık ve yoğunluk içerdiğinin görüldüğü ve böylece üzerine atılı olan silahlı terör örgütü üyeliği suçunu işlediği..."

23. Karar, istinaf ve temyiz incelemesinden geçerek 14/9/2020 tarihinde kesinleşmiş; 24/3/2021 tarihinde de başvurucunun denetimli serbestliğe ayrılarak tahliyesine karar verilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

24. İlgili hukuk için bkz. Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, §§ 43-84.

2. Yargıtay Kararları

25. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22/10/2007 tarihli ve E.2007/16878, K.2007/30923 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davalı işveren, davacının geçmişten gelen sabıkası ve özellikle yasadışı örgütle bağlantısı nedeni ile güvenlik önlemi olarak iş sözleşmesini feshetmiştir. Bu fesih Alman Hukukunda ve Alman Federal Mahkemelerinde şüphe feshi olarak adlandırılmaktadır. Böyle bir fesihte, işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir. Davacının geçmişte yasadışı örgüt üyesi olması, davacının görev yaptığı bölgede terör olaylarının artması ve demiryolu ulaşımının da hedefte bulunması, davalı işveren açısından iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güvenin sarsıldığı, elverişli objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphenin bulunduğu anlamına gelmektedir. Davacının iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedenle yapıldığı kabul edilmelidir. Davanın reddi yerine yazılı şekilde kabulü hatalıdır."

26. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/11/2018 tarihli ve E.2015/22-2715, K.2018/1720 sayılı kararı şöyledir:

"... şüphe feshinin söz konusu olabilmesi için iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni yıkmaya elverişli, objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphe mevcut olması ve ayrıca olayın aydınlatılması için işverenin kendisinden beklenebilecek bütün çabaları göstermesine karşın eylemin gerçekleştiğinin kanıtlanamaması gerektiğinden, somut uyuşmazlıkta davacının sabit olan, doğruluk ve bağlılığa uymayan nitelikteki eyleminin şüphe feshi teşkil etmediği de açıktır. ..."

27. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 26/11/2018 tarihli ve E.2018/11097, K.2018/25472 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Taraf iradesine öncelik verilmesi sadece davanın açılmasında değil, yargılama sırasında taraflara ait bir çok usul işleminde de kendisini gösterir...Yani, yargılamada esas olan, dava malzemelerinin taraflarca toplanması ve mahkemeye sunulması olarak tanımlayabileceğimiz 'taraflarca hazırlama (getirilme) ilkesi'dir. Bu ilkenin geçerli olduğu davalarda, dava malzemelerinin mahkemeye tam olarak getirilmemesinin sorumluluğunu taraflar üstlenmiş olup; hakim, kural olarak tarafların ileri sürmediği vakıaları ve belirli bir delili kendiliğinden araştıramaz ve taraflara hatırlatamaz. Diğer yandan, kamu düzenini ilgilendiren davalarda, irade serbestisinin ve taraf iradesine tanınan üstünlüğün bir sonucu olan 'taraflarca hazırlama ilkesi' yerine, kendiliğinden (resen) araştırma ilkesinin uygulanması esastır. Kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda; hâkim, davanın ispatı için gereken bütün delillere kendiliğinden başvurur; taraflar da yargılama bitinceye kadar delil gösterebilirler. Bu davalarda bir bakıma, dava ile ilgili olguların hazırlanmasında, tarafların yanında, hakimin de görevli olması söz konusudur.

Bu açıklamalar karşısında kamu ya da özel hukuk tüzel kişiliği de olsa işçinin terör örgütleri ile irtibatının bulunması halinde bu durumun hem kamu güvenliğini hem de özel güvenliği tehdit edeceği açıktır. Bu nedenle davalı tarafın cevap dilekçesi ile davacının iş akdinin .../...

bağlantısı bulunduğuna dair kuvvetli şüphe duyulması sebebi ile feshedildiğini belirttiği görülmekle; eldeki davada taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir."

B. Uluslararası Hukuk

28. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes davasının medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar[ın] ... esası konusunda karar verecek olan ... bir mahkeme tarafından ... görülmesini isteme hakkına sahiptir..."

29. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) adil yargılanma hakkının demokratik toplumda önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamaktadır (Airey/İrlanda, B. No: 6289/73, 9/10/1979, § 24). AİHM'e göre hukuk devletinin temel ilkelerinden biri olan hukuki belirlilik Sözleşme'nin bütün maddelerinde mündemiçtir (Iordan Iordanov/Bulgaristan, B. No: 23530/02, 2/7/2009, § 47). Adil yargılanma hakkı hukukun kabul edilmiş evrensel ilkelerine uygun olarak yorumlanmalıdır. Bu bağlamda hakkın tesliminden kaçınma (denial of justice) yasağı bu ilkelerin başında gelmektedir (Golder/Birleşik Krallık, B. No: 4451/70, 21/2/1975, § 35).

30. AİHM iç hukukun yorumlanmasında öncelikli görevin ulusal otoritelere ait olduğunu vurgulamaktadır. AİHM'in görevi ulusal hukuk mercilerinin yorumlarının etkilerinin Sözleşme ile uyumlu olup olmadığını tespit etmekle sınırlıdır (Waite ve Kennedy/Almanya, B. No: 26083/94, 18/2/1999, § 54). AİHM kural olarak kendisinin ulusal mahkemelerin yerine geçerek değerlendirme yapma görevi olmadığını, ulusal hukukun yorumlanmasına ilişkin sorunları çözmenin öncelikli olarak ulusal otoritelerin -özellikle ulusal mahkemelerin- yetkisinde olduğunu ifade etmektedir. AİHM bu sebeple ulusal mahkemelerin iç hukukun yorumuna ilişkin tartışmalarına karışmayacağını belirtmektedir. Ancak AİHM keyfîliğin bulunduğu, diğer bir ifadeyle ulusal mahkemelerin iç hukuku açıkça hatalı veya keyfî ya da adaleti hiçe sayacak şekilde uyguladıklarını gözlemlediği hâllerde bunu sorgulayabileceğine işaret etmektedir (Anđelković/Sırbistan, B. No: 1401/08, 9/4/2013, § 24).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

31. Anayasa Mahkemesinin 12/7/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

32. Başvurucu, iş akdinin feshinin usul ve yasaya uygun olmadığını, savunması dahi alınmadan görevine son verildiğini belirtmiş; bu kapsamda açılan işe iade davasında ise işveren fesih sebebi ile bağlı olduğu hâlde bildirimde yer almayan nedenlere dayandığını, nitekim ilk derece ve istinaf incelemesinin de bu kapsamda kendi lehine sonuçlandığını ancak temyiz incelemesinde gerçeği yansıtmayan ByLock kullandığı iddiası gerekçe gösterilerek davanın reddedildiğini beyan etmiştir. Davanın reddi kararına hükmedildiği süreçte ceza yargılamasının henüz neticelenmediğini ifade eden başvurucu; ByLock tespitinin hatalı olduğunu, kendi evindeki internet üzerinden başkası tarafından uygulamanın indirilmiş olabileceğini, bu kapsamda birçok kişinin mağduriyet yaşadığını, kendisinin de bunlardan biri olduğunu belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

33. Bakanlık görüşünde, dosyaya gelen bilgi ve belgeler ile tarafların iddia ve itirazları doğrultusunda davanın reddedildiği ve anılan kararın kanun yollarından geçerek kesinleştiği hatırlatılmış; hukuk kurallarını yorumlama yetkisinin derece mahkemelerine ait olduğu, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir durum olmadığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti mahiyetinde kalacağı hususlarında değerlendirmeler içeren Anayasa Mahkemesi kararlarına yer verilerek başvuru incelenirken hem bu hususların hem de somut olayın kendine özel koşullarının gözönünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir.

B. Değerlendirme

34. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

35. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlık konusunda varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

36. Somut olayda işveren nezdinde 1997 yılından itibaren çalışmakta olan başvurucunun iş sözleşmesi, terör örgütü ile irtibatı/iltisakı bulunduğu şüphesiyle feshedilmiştir. Başvurucu, iş akdinin geçerli bir nedene dayanmadan feshedildiğini belirterek işveren aleyhine işe iade talebiyle dava açmış; dava dilekçesinde hiçbir somut gerekçe gösterilmeksizin iş akdinin feshedilmesinin hukuki olmadığını ifade etmiştir. Davalı Şirket ise cevap dilekçesinde başvurucunun iş akdinin FETÖ/PDY ile irtibatlı olduğu şüphesi nedeniyle 673 sayılı KHK'nın 7. maddesine göre feshedildiğini ileri sürmüştür (bkz. §§ 6-8).

37. Şüphe feshi gerekçesiyle iş akdinin sonlandırıldığı davalarda, özellikle işvereni fesih sonucuna götüren hususların aydınlatılması önemlidir. Bu kapsamda derece mahkemelerinden beklenen, öncelikle işveren kurumun niteliği ile sözleşmesi feshedilen işçinin burada hangi pozisyonda çalıştığı, işinin mahiyeti ve öneminin ne olduğu hususlarını belirlemesidir. Zira şüpheyi doğuran olay yahut durum, farklı pozisyonlarda çalışan kişiler yönünden farklı değerlendirme yapmayı gerektirebilmektedir. Bunun yanı sıra şüphe feshini doğuran durum veya olayın/vakıanın -Yargıtay içtihadında da değinildiği gibi- doğrudan işçinin şahsından kaynaklanması, millî güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olması gerekmektedir. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi, keyfîliğin önüne geçilebilmesi adına önem arz etmektedir.

38. Aynı somut olaya ilişkin ceza mahkemeleri ile hukuk mahkemeleri tarafından yapılan yargılama sonucu verilen kararların birbirleri yönünden mutlak surette bağlayıcı olduğunu söylemek mümkün değildir. Zira bu durumda derece mahkemeleri önlerine gelen uyuşmazlığı kendi açılarından ele almakta, ilgili mevzuat kapsamında farklı değerlendirme ve nitelendirmelere tabi tutmaktadır. Öte yandan ceza yargılamasında kişiler yönünden ileri sürülen hususların hukuk mahkemelerince değerlendirmeye esas alınmasının önünde de bir

engel bulunmamaktadır. Bu kapsamda özellikle önem arz eden durum, devam eden soruşturma yahut kovuşturma kapsamında kişiler yönünden hukuk mahkemelerince kullanılan ifadelerin masumiyet karinesini ihlal eder nitelikte olmaması gerektiğidir.

39. Bu açıklamalar ışığında somut olaya geri dönmek gerekirse şüphe feshine yönelik olarak temyiz mercii tarafından ortaya konulan temel gerekçenin başvurucu hakkında yürütülen yargılama ve bu yargılama kapsamında yapılan tespitlerden ibaret olduğu anlaşılmıştır. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin gerekçesinde yer verdiği ceza yargılamasına ilişkin süreç incelendiğinde başvurucunun iş akdinin sonlandırılmasının hemen akabinden Emniyet tarafından düzenlenen raporda ByLock kullanıcıları listesinde olduğunun tespit edildiği, nitekim bu kapsamda hem işveren Şirketin ihbarı hem de Emniyet raporu dikkate alınarak 12/5/2017 tarihinden itibaren gözaltı ve tutukluluk tedbirlerinin uygulandığı görülmüştür. Başvurucu yargılama boyunca ByLock kullandığı iddiasını inkâr etmiş ise de ceza yargılaması sürecinde yapılan teknik incelemeler neticesinde iddia ve itirazlarının gerçeği yansıtmadığı değerlendirilmek suretiyle mahkûmiyetine karar verilmiş ve bu karar kesinleşmiştir (bkz.§§ 19-23).

40. Anayasa Mahkemesi, ByLock uygulamasının özellikleri gözönüne alındığında kişilerin bu uygulamayı kullanmalarının veya kullanmak üzere elektronik/mobil cihazlarına yüklemelerinin soruşturma makamlarınca FETÖ/PDY ile ilgisi bakımından bir belirti olarak değerlendirilebileceğini kaydetmektedir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 106, 267; M.T. [GK], 2018/10424, 4/6/2020, §§ 112-116). ByLock uygulamasının FETÖ/PDY ile bağlantılı bir suç işlediğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesi ve anılan programın özellikleri de dikkate alındığında buna yönelik bir tespitin şüphe feshi açısından yeterli olduğu yönünde bir değerlendirmenin keyfî olduğunu söylemek mümkün değildir. Öte yandan söz konusu tespitin -özellikle teknik olarak tespite imkân veren bir durum olduğu düşünüldüğünde- iddia olmaktan öte gerçeği yansıtıp yansıtmadığının da mahkemelerce araştırılması gerekmektedir.

41. Tüm bu açıklamalar çerçevesinde işe iade yargılaması neticesinde dosyaya gelen ve gerekçeli karara yansıyan bilgiler kapsamında, başvurucu hakkında FETÖ/PDY mensubiyeti nedeniyle yargılama yürütüldüğü ve bu hususun şüphe fesih noktasında -işveren Şirketin önemi ve başvurucunun Şirkette çalıştığı pozisyon da (başdenetçi) dikkate alındığında- işveren ile işçi arasındaki güven ilişkisini sarstığı sonucuna varılmıştır. Ceza yargılaması sürecinde ortaya konulan bilgi ve belgeler ile başvurucunun savunmaları dikkate alındığında işveren yönünden iş akdinin feshi için yeterli ve makul şüphenin oluştuğu yönündeki Yargıtay kararında bariz takdir hatası yahut keyfîlik olduğunu söylemenin mümkün olmadığı değerlendirilmiştir.

42. Somut olayda başvurucu, eksik inceleme yapıldığını belirterek mahkeme kararının doğru olmadığını ileri sürmüştür. Başvurucunun iddiaları mahkemelerce delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup mahkeme kararlarının gerekçesinde bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir hususun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmıştır.

43. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 12/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CENGİZ ÇİFTÇİ

B. No: 2019/2166 | Karar tarihi: 12.07.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/2166

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CENGİZ ÇİFTÇİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/2166)

Karar Tarihi: 12/7/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Cengiz ÇİFTÇİ

Vekili : Av. Ümit GÜNER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasında adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı ile makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 14/1/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde, yargılama sürecindeki dava dosyalarında ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden elde edilen bilgi ve belgelerde yer aldığı şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. 1974 doğumlu olan başvurucu, bir kamu bankası (kurum) bünyesinde 20/4/2015 tarihinden itibaren çalışmakta olup Uygulama Geliştirme Müdürlüğünde kıdemli uzman olarak görev yapmakta iken 12/8/2016 tarihli yönetim kurulu kararına istinaden kurum tarafından başvurucunun iş sözleşmesi feshedilmiştir.

7. Yönetim kurulu kararında, darbe teşebbüsü sonrasında ülke genelinde olağanüstü hâl (OHAL) ilan edilerek darbe teşebbüsü ve terörle mücadele çerçevesinde birtakım zaruri tedbirler alındığından bahsedilmiştir. Bu kapsamda diğer tüm kamu kurum ve kuruluşlarında Fethullahçı Terör Örgütü ve/veya Paralel Devlet Yapılanmasıyla (FETÖ/PDY) bağlantılı olan çalışanların görevlerine son verildiği, bünyelerinde çalışan bazı personelin de iş akitlerinin bu çerçevede feshedilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Yapılan incelemeler ve edinilen ek bilgiler neticesinde FETÖ/PDY'yle irtibatı olduğu değerlendirilen ve/veya görev yaptıkları dönem içinde yeterli verim alınamadığı, performansının beklentilerin altında kaldığı tespit edilen çalışanların ihbar ve kıdem tazminatları ödenerek kurumla olan ilişiklerinin kesilmesine karar verilmiştir.

8. Başvurucu; feshin geçersizliğinin tespiti, işe iadesi ile haksız fesihten kaynaklanan tazminat ve hak ettiği ücretlerinin ödenmesine karar verilmesi taleplerini ileri sürerek işveren aleyhine 9/9/2016 tarihinde İstanbul 32. İş Mahkemesi (Mahkeme) nezdinde işe iade davası açmıştır.

9. Davalı işveren; sunduğu cevap dilekçesinde yönetim kurulu kararındaki hususların müvekkil banka açısından haklı nedenle fesih teşkil ettiğini, fesih işleminde keyfî davranılmadığını, feshin kaçınılmaz olması sebebiyle son çare olarak iş akdinin feshedildiğini belirterek davanın reddini talep etmiştir.

10. Başvurucu; cevaba cevap dilekçesinde fesih sebebinin somut ve kesin bir şekilde bildirilmediğini, ne yönetim kurulu kararından ne de fesih bildiriminden hangi sebebe istinaden iş akdinin sonlandırıldığının net olarak anlaşılabildiğini, savunmasının alınmadığını, çalıştığı süre içinde üstün performans notları alarak işyerinde yükseldiğini, bu süre zarfında uyarı cezası dahi almadığını, herhangi bir terör örgütüyle bağlantısı olmadığını, feshin geçerli yahut haklı bir nedene dayanmadığını ifade etmiştir.

11. Mahkeme 21/12/2016 tarihli karar ile davanın reddine hükmetmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Somut olayda, davalı işverence yukarıdaki KHK ve devamında çıkarılan diğer bu nitelikteki hükümler uyarınca bir değerlendirme yapılmak suretiyle işçinin, adı geçen FETÖ/PDY terör örgütü ile illiyet, irtibat ve iltisakı olduğu kanaatine varılarak iş akdinin sonlandırıldığı anlaşılmaktadır. Yukarıdaki tanımı yapılan Yüksek Mahkeme kararı ve KHK hükmü göz önüne alındığında, işveren açısından işçiden kaynaklı nedenlerle güven ilişkisinin sarsılmasına yol açıldığı ve artık iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğun ortadan kalktığı, bu durumun işveren yönünden katlanması beklenemeyecek nitelikte olduğu, iş için uygunluğun sona erdiği anlaşıldığından fesih işleminin haklı ve geçerli nedenlerle gerçekleştiği kanaatine varılarak aşağıdaki şekilde karar verilmesi usul ve yasaya uygun bulunmuştur."

12. Başvurucu istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf başvuru dilekçesinde dava

dilekçesinde ileri sürdüğü beyanları tekrar etmiş; ispat yükünün işverende olduğunu ancak hem işveren tarafından sunulan belgelerde hem de gerekçeli kararda FETÖ/PDY'yle iltisakına ilişkin soyut bir iddia dışında bir bilgi ve belge sunulmadığını, hakkında bir soruşturma yahut kovuşturma da bulunmadığını ileri sürmüş ve istinaf talebinin kabulü ile işe iadesine karar verilmesini talep etmiştir. Davalı işveren cevap dilekçesinde önceki iddialarını tekrarlamış ve davanın reddini talep etmiştir.

13. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 32. Hukuk Dairesi 25/5/2017 tarihli kararıyla istinaf talebinin kabulüne, feshin geçersizliğine ve başvurucunun işe iadesine hükmetmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Davacının, iş sözleşmesinin yönetim kurulu kararında belirtilen performans kapsamında feshedildiğinin kabul edilmesi halinde ise; yapılan feshin, İş Kanunundaki iş güvencesi hükümlerine aykırı olduğu sonucu ortaya çıkacaktır. 4857 sayılı İş Kanunu'nun 19/1. maddesine göre; işveren, fesih bildirimini yazılı olarak yapmak ve fesih sebebini açık ve kesin şekilde belirtmek zorundadır. Maddenin ikinci fıkrasında ise; hakkındaki iddialara karşı savunması alınmadan bir işçinin belirsiz süreli iş sözleşmesinin o işçinin davranışı veya verimi ile ilgili nedenlerle feshedilemeyeceği, ancak işverenin 25. maddenin II numaralı bendi şartlarına uygun fesih hakkının saklı olduğu hüküm altına alınmıştır. Davacının iş akdinin performans nedeniyle feshedilmiş olması halinde de, söz konusu düzenlemedeki koşullar göz önüne alınarak feshin geçersizliği sonucu ortaya çıkmaktadır.

İlk derece mahkemesi tarafından, davacının iş akdinin FETÖ/PDY terör örgütü ile illiyet, irtibat ve iltisakı olduğu gerekçesiyle feshedildiği kabul edilerek 673 sayılı KHK' nın 7. maddesi hükmü doğrultusunda karar verilmiş ise de; yukarıda yapılan açıklamalar nedeniyle, mahkemenin oluşturduğu gerekçe ve vardığı sonucun isabetli olduğunu kabul etmek mümkün değildir. Gerek yönetim kurulu kararı ve ekindeki listede gerekse bu karara dayalı olarak düzenlenen fesih bildiriminde, davacının iş akdinin belirtilen nedenle feshedildiğine yönelik bir açıklama mevcut değildir. İşveren, fesih bildiriminde ileri sürmüş olduğu fesih sebebi ile bağlı olup sebep bildirmemesine ya da bildirdiği sebebi değiştirmesine hukuken olanak yoktur. Bu koşullar altında, geçerli bir fesih işleminden söz edilemeyeceğinden; davacının işe iadesine karar vermek gerekirken davanın reddedilmesi usul ve yasaya aykırı olup davacı vekili tarafından ileri sürülen istinaf sebepleri yerindedir."

14. Davalı kurum, Bölge Adliye Mahkemesi kararına karşı 14/7/2017 tarihli dilekçesi ile temyiz talebinde bulunmuş; yargılama sürecinde belirttiği hususları tekrar ederek davanın reddine karar verilmesi gerektiğini ileri sürmüş ve bu kapsamda birtakım belgeleri derece mahkemelerine ibraz etmiştir. 3/7/2018 tarihli kurum yazısında; başvurucunun Emniyet İstihbaratta kaydı olduğu ve Bank Asyada yoğun olarak işlem yaptığı bilgisi edinildiği, bunun dışında başvurucuya yönelik adli ya da idari bir soruşturma yapılmadığı belirtilmiştir. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) gönderdiği 7/6/2018 tarihli yazıda başvurucu hakkında soruşturma kaydına rastlanmadığını, soruşturma evraklarında gizlilik kararının bulunması, evraklarının sayısının çokluğu ve buna bağlı iş yoğunluğu nedeniyle hâlen Başsavcılığa intikal etmeyen ancak kolluk kuvvetlerinde tahkikat aşamaları devam eden soruşturmalar bulunduğunu, başvurucu hakkında bahsi geçen suçtan soruşturma yürütülüp yürütülmediği hususunda şu aşamada sağlıklı bilgi verilmesinin bu yönüyle mümkün olmadığını belirtmiştir.

15. Öte yandan başvurucu, temyize cevap dilekçesinde yargılama sürecinde ileri sürdüğü hususların yanı sıra Bank Asyada hesabının olmadığını, örgüt tarafından organize edilen

herhangi bir toplantıya katılmadığını belirterek davalı kurumun ileri sürdüğü hususların soyut ve mesnetsiz olduğunu ifade etmiştir.

16. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 8/10/2018 tarihli karar ile Bölge Adliye Mahkemesi kararının bozularak ortadan kaldırılmasına ve davanın reddine hükmetmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Bölge Adliye Mahkemesi kararında değinildiği üzere Yönetim kurulu kararında feshe yönelik 2 neden bulunmakta olup fesih bildirminde davacının iş sözleşmesinin hangi nedenle fesh edildiği açık değildir. Ancak Dairemizce verilen geri çevirme kararı üzerine davalı tarafça gönderilen yazı cevabında 'davacının emniyet istihbaratta kaydı olduğu, Bank Asya'da yoğun olarak işlem yaptığı' belirtilmiştir

Her ne kadar davacı hakkında cezai bir tahkikat olmadığı görülse de açıklanan eylemler ve davalı savunmasına göre davacının FETÖ/PDY ile ilgi, iltisak ya da irtibatı bulunduğu konusunda davalı işveren açısından şüphe feshini gerektirir yeterli delil mevcuttur. Buna göre 673 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin kamu iştiraklerindeki işçilere ilişkin7. Maddesi de dikkate alındığında davacının iş sözleşmesi yasal düzenleme kapsamında sona erdirilmiştir ve kamu bankası niteliğinde olan işyerine işe iadesi mümkün olmadığından ve yasal yetki nedeni ile fesihlerde 4857 sayılı İş Kanunu'nun18 ve devamı maddeleri uyarınca geçersizlik koşulları aranmayacağından işveren tarafından kıdem ve ihbar tazminatları ödenerek yapılan feshin geçerli olduğu kabul edilerek davanın reddi gerekmekte olup 4857 sayılı İş Yasasının 20/3. maddesi uyarınca Dairemizce aşağıdaki şekilde karar verilmiştir."

17. Nihai karar 14/12/2018 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

18. Başvurucu 14/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

19. İlgili mevzuat için bkz. Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-26.

B. Yargıtay Kararları

20. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22/10/2007 tarihli ve E.2007/16878, K.2007/30923 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davalı işveren, davacının geçmişten gelen sabıkası ve özellikle yasadışı örgütle bağlantısı nedeni ile güvenlik önlemi olarak iş sözleşmesini feshetmiştir. Bu fesih Alman Hukukunda ve Alman Federal Mahkemelerinde şüphe feshi olarak adlandırılmaktadır. Böyle bir fesihte, işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir. Davacının geçmişte yasadışı örgüt üysi olması, davacının görev yaptığı bölgede terör olaylarının artması ve demiryolu ulaşımının da hedefte bulunması, davalı işveren açısından iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güvenin sarsıldığı, elverişli objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphenin bulunduğu anlamına

gelmektedir. Davacının iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedenle yapıldığı kabul edilmelidir. Davanın reddi yerine yazılı şekilde kabulü hatalıdır."

21. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/11/2018 tarihli ve E.2015/22-2715, K.2018/1720 sayılı kararı şöyledir:

"...şüphe feshinin söz konusu olabilmesi için iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni yıkmaya elverişli, objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphe mevcut olması ve ayrıca olayın aydınlatılması için işverenin kendisinden beklenebilecek bütün çabaları göstermesine karşın eylemin gerçekleştiğinin kanıtlanamaması gerektiğinden, somut uyuşmazlıkta davacının sabit olan, doğruluk ve bağlılığa uymayan nitelikteki eyleminin şüphe feshi teşkil etmediği de açıktır..."

22. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 3/10/2018 tarihli ve E.2018/10430, K.2018/20956 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

Yukarıda açıklanan ilke ve esaslar çerçevesinde değerlendirme yapılacak olursa, somut olayda davacının iş sözleşmesinin feshi ile ilgili yasal dayanakların 4857 sayılı İş Kanunu ile birlikte Bakanlar Kurulu kararı ile ülke genelinde ilan edilen Olağanüstü Hal kapsamında çıkartılan kanun hükmünde kararnameler olduğu konusunda tereddüt bulunmamaktadır. Söz konusu kararnamelerin iş sözleşmesi ile çalışan işçilere yönelik hükümleri incelendiğinde, gerek 667 sayılı KHK'nin 4. maddesi gerekse 673 sayılı KHK'nin 7. maddesinde bu kanun hükmünde kararnameler kapsamında iş sözleşmesi feshedilen işçilerin bir daha yeniden doğrudan veya dolaylı olarak eski işinde veya benzer işlerde görevlendirilemeyecekleri, bunların işe iadesinin mümkün olmadığı şeklinde emredici nitelikte düzenlemelerin yer aldığı görülecektir. Bu yasal düzenlemelerin nitelik itibariyle, kamu düzenine ilişkin ve açıkça emredici nitelikte olduğu değerlendirildiğinde, açılacak davalarda taraflarca hazırlama ilkesine üstünlük tanınamayacağı göz önüne alınmalıdır. Bu itibarla, ilgili kanun hükmünde kararnameler kapsamındaki fesihlere ilişkin olarak açılan işe iade davalarında, taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir.

Buna göre görülmekte olan davada, sözleşmenin feshine dayanak bilgi ve belgelerin mahkemece resen araştırılması gerekmekte ise de, dosyada sadece Erzurum Cumhuriyet Baş Savcılığına davacı hakkında soruşturma veya kovuşturma olup olmadığı yönünde yazılan yazı cevabi ile yetinildiği, bu yönde başkaca bir araştırma yapılmadığı anlaşılmaktadır. Davacının iş sözleşmesinin feshine dayanak objektif değerlendirmelerin neler olduğu, hangi bilgi ve belgelerin feshe gerekçe yapıldığı davalı bankadan sorularak; bunun yanında resen araştırma ilkesi kapsamında davacı hakkında mevcut ise adli ya da idari soruşturma evrakları, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı'nın Terörle Mücadele, Kaçakçılık, Organize Suçlar ve İstihbarat ile ilgili birimlerinden ve Bilgi Teknolojileri Kurumu'ndan getirtilmeli, varsa davacı ile ilgili bilgi ve belgeler ile yine Bank Asya nezdinde açılmış mevduat hesapları, hesap hareketleri ve bankacılığa ilişkin işlemler olup olmadığı sorulmalı, tüm bilgi ve belgeler değerlendirilerek ulaşılacak sonuca göre hüküm kurulmalıdır. Eksik incelemeyle yazılı gerekçe ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılarak davacının davasının kabulüne karar verilmesi hatalı olup bozmayı gerektirir."

23. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 17/10/2018 tarihli ve E.2018/11972, K.2018/22382 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davacının ... sözleşmesinin feshinin 667 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 4. maddesi doğrultusunda davalı işverence oluşturulan komisyon kararıyla davalı kurum tarafından gerçekleştirilmiştir.

Davacı işçi 4857 sayılı ... Kanunu hükümleri çerçevesinde çalışmış olmakla ... sözleşmesinin 06.09.2016 tarihindeki feshinde ... Kanunu'nun 18. ve devamı maddeleri hükümleri uygulanmalıdır.

Somut olayda davacının ... akdinin feshine neden olan bilgi ve belge işverence ibraz edilememiştir. Davacının ... akdinin feshine dayanak objektif değerlendirmelerin neler olduğu, hangi bilgi ve belgelerin feshe gerekçe yapıldığı davalı Kurumdan araştırılmalı; ayrıca davacı hakkında mevcut ise adli ya da idari soruşturma evrakları, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı'nın Terörle Mücadele, Kaçakçılık, Organize Suçlar ve İstihbarat ile ilgili birimlerinden ve Bilgi Teknolojileri Kurumundan varsa davacı ile ilgili bilgi ve belgeler ile yine Bank Asyaya açılmış mevduat hesapları, hesap hareketleri ve bankacılığa ilişkin işlemler olup olmadığı sorulmalı, tüm bilgi ve belgeler değerlendirilerek sonucuna göre hüküm kurulmalıdır. Eksik incelemeyle yazılı gerekçe ile davanın reddi hatalı olup bozmayı gerektirir."

24. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 8/3/2018 tarihli ve E.2018/464, K.2018/6086 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut olayda; davacının iş sözleşmesinin feshine ilişkin hiçbir belgenin dosyaya sunulmadığı anlaşılmaktadır. İlk Derece Mahkemesi tarafından şüpheyi haklı kılacak güçte somut delillerin bulunup bulunmadığı araştırılmamıştır. Tarafların iddia ve savunmaları dikkate alındığında Mahkemece öncelikle yapılacak iş; davacının banka kayıtları getirtilerek özellikle adı geçen Bank Asya da hesabının hangi tarihler arasında açık olduğu, bankaya toplu para yatırma ve çekme işlemlerinin yapılıp yapılmadığı, yapıldı ise hangi tarihler arasında hangi sebeplerle yapıldığına ilişkin bilgi ve belgelerin toplanması, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı'nın Terörle Mücadele, Kaçakçılık, Organize Suçlar ve istihbarat ile ilgili birimlerinden ve Bilgi teknolojileri Kurumundan davacının hakkında FETÖ/PDY terör örgütü ile ilgili işlem yapılıp yapılmadığının emniyet veya diğer güvenlik güçlerinden sorularak gelen yazı cevaplarının dosyaya getirtilmesi gerektiği gibi, ayrıca, davacının iş sözleşmesinin feshinin haklı nedene dayalı olup olmadığına dair denetime elverişli tüm delillerin de araştırılarak toplanması gerekmektedir. Feshin haklı nedene dayanıp dayanmadığı hususunun açıklığa kavuşturulması için belirtilen yönlerden gerekli araştırmaya gidilmeli ve toplanacak deliller dosya içeriği ile yeniden bir değerlendirmeye tabi tutularak sonucuna göre bir karar verilmelidir. Eksik incelemeyle yazılı şekilde hüküm kurulması hatalı olup, bozmayı gerektirmiştir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

25. Anayasa Mahkemesinin 12/7/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

26. Başvurucu; derece mahkemelerinin yeterli inceleme ve araştırma yapmadığını, işveren kurumun iddialarının doğru olmadığını, bu kapsamda ispat yükü kendisine ait olmasına rağmen kurumun iddiaları ispata elverişli bilgi yahut belge sunmadığını, hakkındaki

iddiaların asılsız olduğunu, FETÖ/PDY ile hiçbir bağlantısının olmadığını, kendisiyle ilgili bir soruşturma yahut kovuşturma bulunmadığını, fesih sebebinin açık ve kesin bir şekilde bildirilmediğini, bu kapsamda savunmasının dahi alınmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

27. Bakanlık görüşünde, Başsavcılıktan gelen müzekkere cevabından bahsedilmiş; buna göre başvurucu hakkında soruşturma olduğu ancak firari olduğu için ifadesinin alınamadığı belirtilmiş, bu kapsamda dosyaya gelen bilgi ve belgeler ile tarafların iddia ve itirazları doğrultusunda davanın reddedildiği, anılan kararın kanun yollarından geçerek kesinleştiği hatırlatılmış; hukuk kurallarını yorumlama yetkisinin derece mahkemelerine ait olduğu, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir durum olmadığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti mahiyetinde kalacağı hususlarında değerlendirmeler içeren Anayasa Mahkemesi kararlarına yer verilerek başvuru incelenirken hem bu hususların hem de somut olayın kendine özgü koşullarının gözönünde bulundurulması gerektiği ifade edilmiştir.

28. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanda, hakkında soruşturma yürütüldüğü bilgisini Bakanlığın yazısı ile öğrendiğini, söz konusu soruşturmadan haberi dahi olmadığını, şüpheli olarak ifadesinin alınmadığını, yıllar sonra açılacak bir soruşturmaya istinaden iş akdinin feshinin mümkün olmadığını belirtmiştir. Bank Asyada hesabının bulunmasının örgütle iltisaklı olduğu anlamına gelmeyeceğini ifade eden başvurucu, hiçbir illegal yapılanma ile ilgisi olmadığını belirterek başvuru formunda ileri sürdüğü hususları tekrar etmiş; Anayasa'da güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

29. Anayasa’nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

30. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuru formu bir bütün olarak incelendiğinde başvurucunun temel iddiası iş akdinin hukuka aykırı bir şekilde feshedilmesi, buna dair açtığı işe iade davasının iddia ve itirazları incelenmeksizin, Bank Asya tespitinin terör olayları ile bağlantısı ortaya konulmaksızın reddedilmesidir. Bu kapsamda başvurucunun iddialarının bu kısmının adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

31. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

32. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak

yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

33. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü -kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde- diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa'nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

34. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması, adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açık bir keyfîlik olmaması ve makul bir gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No:2013/1235, 13/6/2013, § 23).

35. Makul gerekçe; davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıkta olan bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş, § 24).

36. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

37. Somut olayda 1974 doğumlu olan başvurucu, 2015 yılından itibaren bir kamu bankası nezdinde çalışmış, en son Uygulama Geliştirme Müdürlüğünde kıdemli uzman olarak görev yapmakta iken 12/8/2016 tarihli yönetim kurulu kararına istinaden başvurucunun iş akdi terör örgütü ile irtibatı/iltisakı bulunduğu şüphesiyle feshedilmiştir. Başvurucu, iş akdinin geçerli bir nedene dayanmadan feshedildiğini belirterek işe iade talebiyle dava açmıştır.

38. Başvurucu, dava dilekçesinde özetle feshin usule aykırı olduğunu, somut bir olay/olgu yahut veriye dayanmaksızın iş akdinin feshedildiğini ileri sürmüş; işveren ise feshin usulüne uygun olduğunu ve son çare olarak feshe başvurulduğunu belirtmiştir. İstanbul 32. İş Mahkemesi 21/12/2016 tarihli kararında fesih işleminin haklı ve geçerli sebeple yapıldığını belirterek davanın reddine hükmetmiş; Bölge Adliye Mahkemesi ise feshin hukuki olmadığını ifade ederek davanın kabulüne ve başvurucunun işe iadesine karar vermiştir.

Buna mukabil Yargıtay, temyiz incelemesi neticesinde Emniyetten kuruma gönderilen yazıda başvurucuya yönelik istihbarat kaydı olduğu, Bank Asyada yoğun olarak işlem yaptığı tespitlerine istinaden davanın reddine hükmetmiştir (bkz. §§ 8-16).

39. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013). Bu noktada gerekçeli karar hakkı hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin tesisinde önemli bir araç konumundadır. Zira kişiler, ancak gerekçeli karar vasıtasıyla somut olayın hukuk kuralları karşısında nasıl konumlandırıldığını öğrenebilmekte ve buna karşı etkili bir savunma geliştirme imkânı bulabilmektedir.

40. Öte yandan Yargıtay, şüphe feshi kapsamında açılacak davalarda taraflarca hazırlama ilkesine üstünlük tanınamayacağını belirtmiştir. Bu itibarla şüphe feshi kapsamında açılan işe iade davalarında, taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesi uygulanmaktadır (bkz. § 22).

41. Derece mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde, somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekmektedir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir, aynı zamanda gerekçenin makul olması şartı aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken, mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır (bkz. §§ 33-37).

42. Tüm bu açıklamalar karşısında şüphe feshi gerekçesiyle iş akdinin sonlandırıldığı davalarda, özellikle işvereni fesih sonucuna götüren hususların aydınlatılması önemlidir. Şüphe feshi gerekçesiyle iş akdinin sonlandırıldığı davalarda fesih sonucunu doğuran durum veya olayın/vakıanın -Yargıtay içtihadında da değinildiği gibi- doğrudan işçinin şahsından kaynaklanması, millî güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olması gerekir. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi, keyfîliğin önüne geçilebilmesi adına önem arz etmektedir. Söz konusu kriterlerin -özellikle millî güvenlik ile ilgili hususlarda- esnek değerlendirilebileceği düşünülse dahi bu durumda da makul ve hakkaniyetli bir şekilde mevzunun ele alınması, hem işçi yönünden hem işveren yönünden adil bir denge kurulması icap etmektedir.

43. Başvuruya konu olayda Mahkemenin değerlendirmesine göre işvereni şüphe feshine götüren olgu, başvurucunun istihbaratta kaydı olduğu ve Bank Asyada yoğun hesap hareketlerinin bulunduğu tespitidir.

44. 15 Temmuz darbe teşebbüsünden önce FETÖ/PDY ile irtibatlı olduğu değerlendirilen bazı ticari kuruluşlara ve finans kuruluşlarına yönelik idari birtakım tedbirlere başvurulmuştur. Bu bağlamda Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) 3/2/2015 tarihinde örgütün finans merkezi olduğu gerekçesiyle Asya Katılım Bankasının (Bank Asya)

yönetimine el koymuş, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) ise anılan Bankayı 29/5/2015 tarihinde TMSF'ye devretmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, § 35).

45. Bank Asyanın FETÖ/PDY liderinin ve yöneticilerinin çağrıları üzerine örgüt üyelerinin yatırdığı paralar üzerinden gelir elde ettiği, bu suretle örgüt faaliyetlerine mali kaynak sağladığı ve örgütün finans merkezi olduğu hususu yargı kararlarıyla tespit edilmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 35; Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, § 59; Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 20/12/2017 tarihli ve E.2017/1862, K.2017/5796 sayılı kararı; ayrıca bkz. §§ 37-38). Aynı zamanda mutat hesap hareketlerinin örgütsel faaliyette bulunma ya da örgüte yardım etme kapsamında değerlendirilemeyeceği de Yargıtay tarafından kabul edilmiştir (Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 25/6/2020 tarihli ve E.2020/1974, K.2020/3079 sayılı kararı). Her durumda Bank Asyaya para yatırarak FETÖ/PDY ile irtibat veya iltisak içinde olunduğu ve bu suretle işçi-işveren arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak sözleşmenin feshedilebilmesi için yukarıda açıklanan ilkelere uygun şekilde hareket edilmesi gerektiği açıktır (bkz. § 46).

46. Başvuruya konu olayda başvurucunun istihbaratta kaydı olduğu ve Bank Asyada yoğun hesap hareketliliği olduğu belirtilmiş ancak başvurucunun bu tespite ilişkin itirazlarına yönelik herhangi bir değerlendirme yapılmadığı anlaşılmıştır. Zira başvurucu, söz konusu Bankada hesabının olmadığını, buna yönelik savunması alınmadığı gibi araştırma da yapılmadığını ileri sürmüştür. Bu noktada derece mahkemelerinden beklenen; rutin bankacılık işlemleri dışında terör örgütünün talimatı üzerine hesap açılıp açılmadığı, önemli sayılabilecek bir mevduat artışı gibi mutat dışına çıkan bir hesap hareketinin olup olmadığı ya da başka bir örgütsel faaliyet çerçevesinde bir işlem yapılıp yapılmadığı, feshi geçerli kılan başkaca bir neden bulunup bulunmadığı hususlarını açıklığa kavuşturmasıdır. Dolayısıyla söz konusu kararlarda başvurucunun silahlı terör örgütüyle aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olduğu için işverenle güven ilişkisinin bozulduğunu gösteren ilgili ve yeterli bir gerekçenin bulunduğu söylenemeyecektir (Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, § 140). Buna mukabil derece mahkemeleri tarafından istihbari nitelikli teyide muhtaç bir bilgi yeterli kabul edilmiş, başvurucu hakkında Bank Asyada hesabı olup olmadığı, hesap hareketlerinin niteliğine yönelik araştırma yapılmamıştır.

47. Öte yandan Bakanlık görüşünde, Başsavcılıktan gelen bir müzekkere cevabından bahsedilerek başvurucu hakkında soruşturma yürütüldüğü ancak kendisi firari olduğu için ifadesinin alınmadığı belirtilmiş; başvurucu ise cevaben verdiği dilekçede böyle bir soruşturmanın olmadığını, bu durumdan Bakanlığın yazısı ile haberdar olduğunu ifade etmiştir. Yargılama dosyasına gelen Başsavcılık yazılarında başvurucu ile ilgili olarak soruşturma bilgisi verilmediği görülmekle birlikte UYAP üzerinden yapılan araştırmalarda 2022 yılı itibarıyla İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından soruşturma başlatıldığı görülmüştür. Ancak başvurucu kendisinin ifade için çağrılmadığını, ayrıca iş akdinin feshinden yıllar sonra açılan bir soruşturmanın feshe gerekçe yapılamayacağını ileri sürmüştür. Başvurucunun iş akdinin 2016 yılında feshedildiği, buna ilişkin yargılamanın 2018 tarihinde nihayete erdiği gözetildiğinde Bakanlığın ileri sürdüğü soruşturma yönünden derece mahkemelerince bir değerlendirme yapılması mümkün görünmediği gibi doğrudan Anayasa Mahkemesi tarafından da incelenme imkânı bulunmamaktadır.

48. Sonuca varmadan önce belirtmek gerekir ki derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değildir. Ancak ileri sürülen iddialardan biri kabul edildiğinde bunun davanın sonucuna etkili olması hâlinde mahkeme, bu hususa belirli ve

açık bir yanıt vermek zorunda olabilir (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56). Bu kapsamda başvuruya konu olaya ilişkin yukarıda yapılan tüm incelemeler neticesinde -ilgili mevzuat, Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi içtihadı da dikkate alındığında-başvurucunun iddia ve itirazlarının yargılamanın esasına temas eden ve davanın sonucu değiştirebilecek nitelikte olduğunu söylemek mümkündür.

49. Sonuç olarak gerekçeli kararda, işvereni şüphe feshine götüren sebeplere yer verilmiş ise de bu sebepler karşısında başvurucunun iddia ve itirazlarının incelendiği ve değerlendirildiği hususunda bir açıklamaya yer verilmemiştir. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği değerlendirilmiştir.

50. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

51. Başvurucu, iş davalarının seri muhakeme usulüne göre süratle sonuçlandırılması gerektiği hâlde yargılamanın makul sürede neticelendirilmediğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

52. Medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin olan iş mahkemelerinde açılan işe iade davalarında yargılama süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın açıldığı tarih, sürenin sona erdiği tarih olarak yargılamanın sona erdiği (Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013, § 69); yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Mehmet Salih Ayyıldız, B. No: 2012/397, 17/11/2014, § 25).

53. İşe iade davalarında yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Nesrin Kılıç, §§ 57, 58).

54. Başvuruya konu olayda, İstanbul 32. İş Mahkemesinin 2016/1075 esasına kayden yürütülen yargılamanın 2 yıl 1 ay 1 gün sürdüğü tespit edilmiş olup anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında bu sürenin makul olduğu sonucuna varmak gerekmiştir.

55. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

56. Başvurucu ayrıca haksız fesih işlemi nedeniyle çalışma hakkı ile mülkiyet hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmüşse de gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden diğer ihlal iddialarına ilişkin olarak kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

57. Başvurucu, ihlalin tespiti ile tazminat talebinde bulunmuştur.

58. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 32. İş Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

59. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapmanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

60. Dosyalardaki belgeden tespit edilen 364,60 TL başvurucu harcı ile 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla Yargıtay 9. Hukuk Dairesine (E.2018/8551, K.2018/17608) iletilmek üzere İstanbul 32. İş Mahkemesine(E.2016/1075) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL başvurucu harcı ile 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 12/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EVRİM SÖNMEZ

B. No: 2019/2241 | Karar tarihi: 12.07.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/2241

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

EVRİM SÖNMEZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/2241)

Karar Tarihi: 12/7/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Ali Erdem ŞAHİN

Başvurucu : Evrim SÖNMEZ

Vekili : Av. Burçin SOLMAZ POLAT

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kamu görevlisi olan başvurucunun sosyal medya paylaşımları nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırılmasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. 1978 doğumlu olan başvurucu, başvuruya konu olayların yaşandığı tarihte Çorum Ağız ve Diş Sağlığı Merkezinde diş hekimi olarak görev yapmaktadır.

3. Başvurucu 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe teşebbüsü gecesi ve ertesi gün Facebook isimli sosyal medya hesabı üzerinden çeşitli paylaşımlarda bulunmuştur. Anılan paylaşımlar şu şekildedir:

"Keşke şehrimize bir film gelse.... yada bir sirk... sirkteki kafesin içinde bir maymun olsa... adı bende saklı..."

"O kadar vatan sevdalısınız madem iki adımlık yolu yürüyerek gidin. Deliye her gün bayram gürültüsü yapmayın. Ambulanslara yol acın, can güvenliği tehlikede olan insanları düşünün. İstanbulda insanlar köprüyü geçti, siz bir yürüyerek saat kulesine gitme zahmetine

giremiyorsunuz."

"1400 kişiyle darbe mi olur? Kimden neden emir aldığı bilinmeyen ve o emir komuta zincirine uymak zorunda olan gencecik insanlar dün kandırıldı ve katledildi. isyan bastırıldı ve sen hala insanları sokağa çıkmaya davet ediyorsun!!! Ne için??!! Talan için mi, birbirlerine kırdırmak için mi!!! Nasıl bir utanmazlıktır bu!!!"

"Hem demokrasiyi inkar edin işinize geldiğinde bütün imkanlardan yaralanın, tırsıncada o hortlaklaştırmaya çalıştığınız demokrasiye el pençe divan durun demokrasi kelimesini ağzınızda kirletmeyin!!!"

4. Bahse konu paylaşımlar nedeniyle başvurucu hakkında disiplin soruşturması başlatılmıştır. İfadesinde başvurucu; darbeye destek vermediğini, halkı aşağılayıcı bir tavrının olmadığını ve demokratik bir anlayışa göre yetiştiğini vurgulamıştır. Başvurucu, paylaşımlarını askerlerin linç görüntülerini izledikten sonra bu erlerin kandırıldıklarını düşünerek yaptığını, paylaşımlarında gece üçe dörde kadar trafiği tıkayıp havaya ateş açanları kınadığını ve ambulanslara yol verilmesini istediğini, "1.400 kişiyle darbe mi olur?" ifadesinin darbeye bir tiyatro göndermesi olmadığını, sadece böyle bir darbenin umutsuz ve başarısız bir teşebbüs olabileceği değerlendirmesinden ibaret olduğunu, bütün parti liderlerinin insanları sokağa çağırdığını, "nasıl bir utanmazlıktır" ifadesini ise havaya ateş açanlar için kullandığını belirtmiştir.

5. Soruşturma neticesinde "Keşke şehrimize bir film gelse..." paylaşımında birçok insanın vatan için can verdiği acı tablonun sirke, devlet büyüklerinin ise maymuna benzetildiği; "1.400 kişiyle darbe mi olur?..." paylaşımının ideolojik bir söylem olduğu, paylaşımda anayasal düzeni yıkma girişiminin övüldüğü ve "nasıl bir utanmazlıktır bu" ifadesiyle Cumhurbaşkanı'na hakaret edildiği; "Hem demokrasiyi inkar edin..." paylaşımında ise başvurucunun devletin demokrasi anlayışını beğenmeyerek ideolojik bir söylemde bulunduğu değerlendirilmiştir. Buna göre paylaşımların devlet memuruna yakışmayan söylemler içerdiği, söylemlerde bahsedilen kişilerin devletin idarecileri olduğu ve bu anlamda başvurucunun en üst amir konumundaki kişilere bu şekilde benzetmeler yapmasının devlet memuruna yakışmayan özellikler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

6. Nihayetinde başvurucu hakkında 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin birinci fıkrasının (E) bendinin (b) alt bendi -Yasaklanmış her türlü yayını veya siyasal veya ideolojik amaçlı bildiri, afiş, pankart, bant ve benzerlerini basmak, çoğaltmak, dağıtmak veya bunları kurumların herhangi bir yerine asmak veya teşhir etmek- ve aynı bendin (g) alt bendi -memurluk sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunmak- uyarınca devlet memurluğundan çıkarma cezasının uygulanması teklif edilmiş ve başvurucunun konuya ilişkin savunması istenmiştir.

7. Savunmasında başvurucu; yaptığı paylaşımların tek bir paylaşım gibi değerlendirildiğini, darbeyi övmesinin mümkün olmadığını, paylaşımlarında Fetullah Gülen'i ve onu destekleyenleri eleştirdiğini, Cumhurbaşkanı'na veya devlete yönelik bir hakarette bulunmadığını, darbe akşamı kimsenin olayın Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) bağlantısını anlayamadığını, iç savaş çıkmasından korktuğunu ve paylaşımlarının o anki kaotik ortamın verdiği psikolojik isyanın bir sonucu olduğunu, bu anlamda paylaşımlarının kastını aşmış olabileceğini vurgulamıştır. Sonuç olarak yüksek disiplin kurulu kararı ile isnat edilen fiillerin somut delillerle sübut bulunduğu kabul edilerek teklif edilen cezanın kabulüne karar verilmiştir.

8. Başvurucu, hakkında tesis edilen disiplin cezasının iptali istemiyle idare mahkemesine başvurmuştur. Mahkeme, başvurucunun sosyal medya hesabından 15 Temmuz 2016 tarihindeki darbe girişimi ve yaşanan olaylarla ilgili düşüncelerini ifade etme şeklinde gerçekleşen eyleminin kendisine isnat edilen fiillerle örtüşmediği ve disiplin hukukunda yer alan tipiklik şartının gerçekleşmediği gerekçesiyle dava konusu işlemin iptaline oyçokluğuyla karar vermiştir.

9. Davalı idare, iptal kararına karşı istinaf talebinde bulunmuştur. Bölge idare mahkemesi, mahkeme kararının kaldırılmasına ve davanın reddine karar vermiştir. Anılan kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Belirtilen paylaşımlarda davacının açıkça Hükümet karşıtlığı içerisinde hareket ederek darbe girişiminin Fetö tarafından gerçekleştirildiği ve cesameti açık olmasına rağmen kontrollü darbe algısı oluşturmaya çalıştığı, darbe girişimine katılanları masum, Devlet müdahalesini ise katliam gibi göstererek Devlet büyüklerine suç isnadı ve hakaret anlamına gelecek ifadelerde bulunduğu anlaşılmıştır. Bu itibarla siyasi ve ideolojik amaçlı bir bildiri mahiyetinde olduğu anlaşılan paylaşımları elektronik kitle iletişim aracıyla yaymak ve her hangi bir siyasi parti, kişi veya zümrenin yararı veya zararını hedef tutan davranışlarda bulunmak ve Ülkenin bağımsızlığını ve bütünlüğünü bozan, güvenliğini tehlikeye düşüren harekete yardım şeklindeki subuta eren fiilleri nedeniyle hakkında tesis edilen işlemde hukuka ve usule aykırılık, aki yöndeki İdare Mahkemesi kararında ise hukuki isabet bulunmamaktadır."

10. Başvurucu, istinaf kararına karşı temyiz isteminde bulunmuştur. Danıştay Onikinci Dairesi, kararın ve dayandığı gerekçenin hukuk ve usule uygun olduğunu belirterek temyiz isteminin kesin olarak reddi ile kararın onanmasına karar vermiştir.

11. Başvurucu, nihai kararı 14/12/2018 tarihinde öğrendikten sonra 10/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

13. Başvurucu; yaptığı paylaşımların siyasi içerikli olmadığını ve görevine etkisinin bulunmadığını, hakkında yürütülen adli soruşturmanın takipsizlikle neticelendiğini, eylemi karşılığında uygulanan kanun hükümlerinin eylemiyle uyuşmadığını ve sonucu itibarıyla orantısız olduğunu belirterek devlet memurluğundan çıkarma cezası şeklindeki müdahalenin hukuk devleti ilkesini, kanunsuz ceza olmaz ilkesini, eşitlik ilkesini, masumiyet karinesini, çalışma hürriyetini, adil yargılanma hakkını, maddi ve manevi varlığı geliştirme hakkını ve ifade özgürlüğünü ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

14. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvuru konusu disiplin cezası ile ifade özgürlüğüne bir müdahalenin bulunup bulunmadığı, bulunduğu düşünüldüğü takdirde müdahalenin meşru bir amacı haiz olup olmadığı, şikâyete konu edilen işlemin belirtilen meşru amaç ile orantılı olup olmadığı, başvuranın ifade hürriyeti ile kamu güvenliği ve düzeninin sağlanması anlamında diğerlerinin hakları arasında adil dengenin gözetilip gözetilmediği, bu anlamda idare ve derece mahkemeleri kararlarının ilgili ve yeterli gerekçeler içerip içermediği hususu değerlendirilirken ilgili ulusal ve uluslararası mevzuat hükümleri ile yargı içtihatlarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formunda ileri sürdüğü iddiaları

yinelemiştir.

15. Başvuru, ifade özgürlüğü kapsamında incelenmiştir.

16. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

17. İfade özgürlüğüne gerçekleştirilen müdahalenin dayanağı olan 657 sayılı Kanun'un 125. maddesinin birinci fıkrasının (E) bendinin (b) ve(g)alt bentlerinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır. Müdahalenin devlet memurunun itibar ve güveninin sağlanmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amacını taşıdığı değerlendirilmiştir. İfade özgürlüğüne yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir (AYM, E.2007/4, K.2007/81, 18/10/2007; Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 70-72). Bu itibarla müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu yönünden inceleme yapılacaktır.

18. Somut olayda başvurucu; sosyal medya paylaşımlarında ideolojik söylemlerde bulunduğu, darbe girişimini övdüğü ve Cumhurbaşkanı ile diğer devlet yöneticilerine yönelik hakaret içeren ifadeler kullandığı belirtilerek disiplin cezası ile cezalandırılmıştır (bkz. §§ 4-7). Anılan müdahalenin değerlendirildiği istinaf kararında ise paylaşımların siyasi ve ideolojik amaçlı bir bildiri mahiyetinde olduğu, ülkenin bağımsızlığını ve bütünlüğünü bozan, güvenliğini tehlikeye düşüren harekete yardım niteliği taşıdığı ve elektronik kitle iletişim aracıyla yayıldığı belirtilerek davanın reddine karar verilmiştir. Söz konusu karar, temyiz yolunda kesinleşmiştir (bkz. §§ 9, 10).

19. Açıktır ki idare ve derece mahkemeleri ile Danıştay, başvurucunun yapmış olduğu sosyal medya paylaşımlarıyla tabi olduğu statü hukukuna aykırı hareket ettiği sonucuna varmıştır. Anayasa'nın 128. maddesinin birinci fıkrasına göre devletin yürütmekle yükümlü olduğu kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülmektedir. Anayasa'nın 128. maddesinin ikinci fıkrasında ayrıca önemi nedeniyle memurların ve diğer kamu görevlilerinin görev ve yetkilerinin, haklarının ve yükümlülüklerinin kanun ile düzenleneceği de ifade edilmiştir. Anayasa'nın 129. maddesinin birinci fıkrasında ise memurlar ve diğer kamu görevlilerinin Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunmakla yükümlü olduklarının altı çizilmiştir. 657 sayılı Kanun'un 7. maddesine göre ise devlet memuru, tarafsızlığını gölgeleyecek şekilde bir siyasi parti, kişi veya zümrenin yararını veya zararını hedef tutan bir davranışta bulunamayacağı gibi siyasi ve ideolojik amaçlı beyanda da bulunamaz. Nitekim aynı Kanun'un 125. maddesinde bu gibi eylemlerde bulunan devlet memurlarına disiplin cezaları verileceği ifade edilmiştir.

20. Anayasal ve ilgili yasal çerçeve göstermektedir ki gerek Anayasa koyucu gerekse yasa koyucu kamu hizmetlerinin Anayasa'ya sadakat ödevi ile tarafsızlık yükümlülüğüne aykırı davranan ya da aykırı davranabileceği yolunda haklı ve objektif bir kanaat uyandıran kamu görevlileriyle yürütülmesini arzu etmemektedir (Şah İsmail Harmancı, B. No: 2018/15359, 17/11/2021, § 40). Söz konusu arzunun bir sonucu olarak kanun koyucu kamu görevlisinin meslek hayatı ile sınırlı olacak şekilde apolitik görünmesini amaçlamış ve bu şekilde kamu gücünü kullanan görevlilerin siyasi kutuplaşmalarda yer almasının önüne geçerek idareye tarafsız bir pozisyon kazandırmak istemiştir (Levent Tunçel, B. No: 2017/34185, 16/3/2022,

§ 44).

21. Hiç şüphesiz Anayasa ve kanun koyucunun söz konusu beklentisi başta ifade özgürlüğü olmak üzere temel hak ve özgürlükler alanında kamu görevlilerinin sıradan bireylere göre daha fazla sınırlanmaları anlamına gelecektir. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin çok sayıda kararında altını çizdiği gibi kamu görevlisi olmak, sağladığı birtakım ayrıcalıklar ve avantajların yanında bazı külfet ve sorumluluklara katlanmayı ve diğer kişilerin tabi olmadığı sınırlamalara tabi olmayı da gerektirmektedir. Kişi kamu görevine kendi isteği ile girmekle bu statünün gerektirdiği ayrıcalıklardan yararlanmayı ve külfetlere katlanmayı kabul etmiş sayılır, kamu hizmetinin kendine has özellikleri bu avantaj ve sınırlamaları zorunlu kılmaktadır (İhsan Asutay, B. No: 2012/606, 20/2/2014, § 38; Cem Özaydın, B. No: 2017/26800, 13/1/2022, § 36; Elif Güneysu, B. No: 2017/31733, 7/10/2021, § 42). Bu sebeplerle kamu görevlilerinin ifade özgürlüğüne yapılan müdahalelerde Anayasa Mahkemesi, kamu görevlisinin bu yönünü görmezden gelemez.

22. Kamu görevlileri tabi oldukları ve zikri geçen devlet memurluğu statülerinin -kanun ve diğer alt mevzuata dayanan- gereklerini yerine getirmemeleri hâlinde bir disiplin cezası ile karşılaşacaklardır. Disiplin uygulamaları; devlet organizasyonu içinde düzenin sağlanması ve korunması, memurun görevine bağlanması, hizmetlerin en etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesi için kullanılır; bu uygulamaların hukuki gerekçeleri ve sonuçları vardır. Disiplin uygulamalarının nihai hedefi, oluşturulan düzen sayesinde verimli bir çalışma ortamının ve nihai olarak da kamu yararının sağlanmasıdır. Bu bakımdan disiplin cezaları memurların görevlerini layıkıyla ve uyum içinde yerine getirmesi için önemli bir araçtır. (Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, B. No: 2018/24874, 31/3/2022, § 53). Öte yandan münhasıran memurların görevleriyle ilgili olması disiplin cezaları hakkında yapılan değerlendirmelerin ciddiyetini azaltmamaktadır. Çünkü düşünce açıklamaları karşılığında uygulanan disiplin cezalarının kamu görevlilerinin temel hak ve özgürlükleri üzerinde bir caydırıcı etki oluşturacağı açıktır (Mehmet Alanç ve diğerleri [GK], B. No: 2017/15462, 29/9/2021, § 49; Şah İsmail Harmancı, § 41).

23. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi daha önceki kararlarında, düşünce açıklamaları nedeniyle kamu görevlileri hakkında verilen disiplin cezalarına ilişkin olarak idarenin ve bu tür cezaların hukuka uygunluğunu denetleyen yargı mercilerinin -subjektif yorumlardan kaçınmaları için- yapmaları gerekenleri açıklamıştır. Somut olayda başvurucunun siyasi ve ideolojik açıklamalarda bulunduğunun kabulü üzerinden şekillendiği de gözönüne alındığında idare ve yargı mercilerinin en azından şu değerlendirmeleri yapmaları beklenir:

i. Söz konusu olan ifade özgürlüğü olduğu için devlet memurlarının da birer birey olduğu, siyasi görüş sahibi olma, ülke sorunlarıyla ilgilenme, tercih yapma gibi sosyal yönlere sahip olma haklarının bulunduğu gözardı edilmemelidir (Hasan Güngör, B. No: 2013/6152, 24/2/2016, § 49; Ömer Yalçın, B. No: 2017/30798, 29/9/2020, § 27; Zeki Çınar, B. No: 2016/3585, 12/6/2019, §§ 34, 35).

ii. Sosyal yönleri de bulunan bireyler oldukları düşünüldüğünde kamu görevlilerinin her tür düşünce açıklamasının değil başkalarını siyasi partiler lehine veya aleyhine ikna etme çabası şeklinde kabul edilecek açıklamalar propaganda olarak kabul edilmelidir. Bu kapsamda bir kamu görevlisinin açıkladığı düşünceyi yahut başkalarınca açıklanan bir düşünceyi yorumsuz bir şekilde paylaşmasının başkalarını siyasi partiler lehine veya aleyhine ikna etme çabası olarak kabul edilebilmesi için ise açıklamanın siyasi partilerle yahut siyasal meselelerle ilgili olması tek başına yeterli kabul edilemez.

- Açıklamanın içeriği kamu görevlisinin bulunduğu konum ve üstlendiği devlet göreviyle birlikte değerlendirildiğinde bu açıklamanın yapıldığı koşullarda başkalarını siyasi partiler lehine veya aleyhineikna çabası olarak vasıflandırmaya elverişli olduğunun,

- Somut olayın koşullarında kamu görevlisi düşünce açıklamasını kamu görevi statüsünün ve görev yaptığı alanın kendisine sağladığı ünvanı dâhil herhangi bir olanağı kullanarak yapmış ise bunun gösterilmesi gerekir (kamu görevinin niteliğine ilişkin olarak bkz. Adem Talas [GK], B. No: 2014/12143, 16/11/2017, § 47).

iii. Buna ilaveten yaptığı bir düşünce açıklamasının bizzat kamu görevlisini siyasi kutuplaşmanın bir parçası hâline getirdiği veya siyasi kutuplaşmaya neden olduğu yahut kamu görevlisinin apolitik görüntüsünü bozduğu tespit edilmeli ve bunların kamu hizmetlerinin sürekliliğini, etkinliğini, verimliliğini ya da gereği gibi yerine getirilmesini ne şekilde etkilediğinin ve cezayı gerekli kılan -devlet organizasyonu içinde düzenin bozulması, hizmetlerin yürütülememesi gibi- sonuçların neler olduğunun veya bu tür sonuçlara neden olmasının kuvvetle muhtemel olduğunun ortaya konulması gerekir (disiplin cezası ile cezalandırılabilmesi için kamu görevlilerinin fiillerinin memuriyetlerini etkilediğinin gösterilmesi gerekliliğine ilişkin olarak bkz. Yasin Agin ve diğerleri [GK], B. No: 2017/32534, 21/1/2021, §§ 61, 63; Levent Tunçel, §§ 42, 44; disiplin hukukunun amaçları için bkz. Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, § 53).

iv. Her durumda kamu görevlisinin ödev ve sorumluluk derecesinin bulunduğu konum ve görev yaptığı alanla bağlantılı olarak belirlenmesi gerekmektedir (Hikmet Aslan, B. No: 2014/11036, 16/6/2016, § 55; Hasan Güngör, § 48).

v. Hükmedilen disiplin cezasıyla kamusal önemi bulunan objektif amaca (bkz. § 33) ulaşılabileceği, başka bir deyişle kamu görevlisinin cezalandırılmasının zorunlu bir sosyal ihtiyaca karşılık geldiği gösterilmeli; düşünce açıklamasının kamu görevini etkileme derecesiyle orantılı bir disiplin cezasına hükmedilmedir (Mehmet Alanç ve diğerleri, § 45; Şah İsmail Harmancı, § 37; Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, § 45).

vi. Değerlendirmelerin oldukça açık, spesifik ve tekil olarak yapılması gerekmektedir (bireyselleştirilmiş değerlendirme zorunluluğuna ilişkin olarak bkz. Şah İsmail Harmancı, § 41).

24. Başvuru konusu paylaşımlar 15 Temmuz darbe teşebbüsü gecesi ve ertesi günü yaşananlara ilişkindir. 15 Temmuz darbe teşebbüsü, anayasal düzeni cebir ve şiddet kullanarak değiştirmeyi amaçlaması ile yarattığı büyük çaplı fiziksel ve psikolojik tahribat dolayısıyla yıllarca ülke gündeminin ilk sırasında yer almış ve teşebbüs sürecine ilişkin meseleler -teşebbüsün nedenleri, arkasındaki yapılanma, süreç yönetimi gibi- gerek basın gerekse toplum nezdinde geniş tartışmalara konu edilmiştir. Bu anlamda başvurucunun yaptığı düşünce açıklamalarının ilkesel olarak toplumun dikkatini çeken bir meseleye ilişkin olduğunu ve ülke sorunlarıyla ilgilenme kapsamında kaldığını kabul etmek gerekir (15 Temmuz darbe girişimine ilişkin geniş arka plan bilgisi için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017; kamu görevlisinin ülke sorunlarıyla ilgilenmesi hakkındaki ilkeler için bkz. Hasan Güngör, § 49; Ömer Yalçın, § 27; Zeki Çınar, §§ 34, 35; Deniz Çelebi, B. No: 2018/22063, 2/11/2022, § 37).

25. Başvurucu somut olaya konu paylaşımları, darbe teşebbüsünün gerçekleştiği gece ve ertesi günü henüz olayların ciddiyetinin ve seyrinin herkes için yeterince açık olarak anlaşılamadığı bir sırada yapmıştır. Bu bağlamda başvurucunun gelişen olayları sahip

olduğu son derece kısıtlı ve teyide muhtaç bilgiler üzerinden anlamlandırmaya çalıştığı söylenebilir. Nitekim başvurucunun darbeye katılımın 1.400 kişi ile sınırlı olduğuna, darbe tehlikesinin olayların ertesi günü sonlandığına ve olayın FETÖ ile bağlantısını anlayamadığına yönelik açıklamaları da bu bilgi eksikliğini teyit etmektedir (bkz. §§ 4, 7). Nihayetinde mevcut bilgi eksikliği ile psikolojik etmenler dikkate alındığında açıklamaların yaşanan olayların süregelen etkisi altında yapıldığı ve spontane bir tepkinin sonucu olduğu değerlendirilmiştir. Buna göre kullanılan ifadelerin yorumlanmasında söz konusu belirlemenin münhasıran gözetilmesi gerekir (süregelen etkiye ilişkin benzer değerlendirmeler için bkz. Deniz Karadeniz ve diğerleri [GK], B. No: 2014/18001, 6/2/2020, § 130; Deniz Çelebi, § 40).

26. Somut olaya konu açıklamalar idare ve yargısal merciler tarafından, silahlı darbe teşebbüsünün övülmesi veya bu harekete yardım olarak değerlendirilmiştir. Dahası başvurucunun açıklamalarının bazıları devlet büyüklerine hakaret olarak kabul edilmiştir (bkz. §§ 4-10). Şüphesiz başvuru konusu açıklamalar, darbe teşebbüsünün oluşturduğu tehlikenin boyutu ve darbenin engellenmesine karşı gösterilen mücadele gözetildiğinde devlet yetkilileri ve toplumun büyük bir çoğunluğu için kabul edilebilir bulunmayabilir. Ancak statü hukukuna tabi bir kimse tarafından yapılan bu gibi açıklamaların dahi temel hak ve özgürlükler bağlamında incelenmesinde Anayasa Mahkemesinin yukarıda zikredilen ilkelerinin gözetilmesi hayati önemdedir.

27. Somut olayda başvurucunun darbeyi açıkça savunan herhangi bir ifadeye paylaşımlarında yer vermediği görülmektedir. Bununla birlikte darbe teşebbüsünün bastırıldığına inanan başvurucu, darbe gecesinin ertesi günü insanların sokağa çağrılması yöntemini kendi bakış açısından doğru bulmadığını anlatmak için söz konusu paylaşımları yapmış, belirli bir kimseyi de işaret etmemiştir. Başvurucu paylaşımlarında herhangi bir siyasi aktör, oluşum veya ideolojiye yer vermediği gibi belirli bir kesimin açıkça lehine veya aleyhine değerlendirilebilecek bir ifade de kullanmamıştır. Ayrıca başvurucunun söz konusu açıklamaları kamu görevi statüsünü ve görev yaptığı alanın kendisine sağladığı unvanı dâhil herhangi bir olanağı kullanarak yaptığı da dosya kapsamında iddia edilmemiştir. Son olarak aynı paylaşımların konu edildiği adli soruşturmanın takipsizlikle neticelenmesi de dikkate değerdir.

28. Bu itibarla başvurucuyu cezalandıran idare ve müdahalenin hukuka uygunluğunu denetleyen yargı mercilerinin gerekçeleri dikkatli bir şekilde ele alınmıştır. Buna göre anılan mercilerin, paylaşımları soyut bir biçimde niteleyerek eylemin sübuta erdiğini belirtmek dışında başvuru konusu olayın koşullarını -zamanlama, bilgi eksikliği ve psikolojik etmenler- gözeterek değerlendirmedikleri, paylaşımların kamu görevlisinin terör propagandası -övme, desteklenme, yüceltme gibi- karşısındaki yükümlülüklerine ne şekilde aykırılık teşkil ettiğini açıklamadıkları, başvurucunun kullandığı dilin siyaseten taraflı olduğunu ve ifadeler ile başvurucunun tabi olduğu statü hukukunun getirdiği yükümlülükler arasında müdahaleyi gerektirecek derecede nesnel ve geçerli bir ilişki bulunduğunu ortaya koyamadıkları anlaşılmıştır. Dolayısıyla şu hâlde anılan mercilerin Anayasa Mahkemesinin kamu görevlisinin ifade özgürlüğüne yönelen bu gibi müdahalelerde uygulanmasını beklediği ve yukarıda sıralanan ilkelere uygun bir değerlendirme yaptıklarını kabul etmek mümkün olmamıştır (ifadelerin nitelendirilmesine ilişkin bkz. Emin Aydın (2), B. No: 2013/3178, 25/6/2015, § 50/2021, § 34; kamu görevlisinin terör propagandası karşısındaki durumu için bkz. Mehmet Alanç ve diğerleri, §§ 50-72)

29. Anayasa Mahkemesi, çok sayıdaki kararında ifade özgürlüğüne gerekçesiz olarak veya

ortaya koyduğu kriterleri karşılamayan bir gerekçe ile yapılan müdahalelerin Anayasa'nın 26. maddesini ihlal edeceğini ifade etmiştir. İfade özgürlüğüne yapılan bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçelerin ilgili ve yeterli olması gerekir (diğerleri arasından bkz. Kemal Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 58; Bekir Coşkun, § 56; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 56; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, § 120).

30. Yukarıdaki bilgiler dikkate alındığında değerlendirmelerinde Anayasa Mahkemesinin kabul ettiği standartları uygulamayan idare ve yargı mercilerinin başvurucunun devlet memurluğundan çıkarılma disiplin cezası ile cezalandırılmasının zorunlu toplumsal bir ihtiyaca karşılık geldiğini ve bu -en ağır- müdahalenin orantılı olduğunu ilgili ve yeterli bir gerekçeyle ortaya koyamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

31. Açıklanan gerekçelerle başvuruya konu demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmayan müdahalenin Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünü ihlal ettiğine karar verilmesi gerekir.

Yıldız SEFERİNOĞLU bu görüşe katılmamıştır.

III. GİDERİM

32. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve 750.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararı karşılığında net 18.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE Yıldız SEFERİNOĞLU'nun karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Çorum İdare Mahkemesine (E.2017/146, K.2017/786) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 18.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 12/7/2023 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu; Çorum Ağız ve Diş Sağlığı Merkezinde diş hekimi olarak görev yapmakta iken sosyal medya paylaşımları nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırılmasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

2. Başvurucu 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe teşebbüsü gecesi ve ertesi gün Facebook isimli sosyal medya hesabı üzerinden çeşitli paylaşımlarda bulunmuştur:

"Keşke şehrimize bir film gelse.... yada bir sirk... sirkteki kafesin içinde bir maymun olsa... adı bende saklı..."

"O kadar vatan sevdalısınız madem iki adımlık yolu yürüyerek gidin. Deliye her gün bayram gürültüsü yapmayın. Ambulanslara yol acın, can güvenliği tehlikede olan insanları düşünün. İstanbulda insanlar köprüyü geçti, siz bir yürüyerek saat kulesine gitme zahmetine giremiyorsunuz."

"1400 kişiyle darbe mi olur? Kimden neden emir aldığı bilinmeyen ve o emir komuta zincirine uymak zorunda olan gencecik insanlar dün kandırıldı ve katledildi. isyan bastırıldı ve sen hala insanları sokağa çıkmaya davet ediyorsun!!! Ne için??!! Talan için mi, birbirlerine kırdırmak için mi!!! Nasıl bir utanmazlıktır bu!!!"

"Hem demokrasiyi inkar edin işinize geldiğinde bütün imkanlardan yaralanın, tırsınca da o hortlaklaştırmaya çalıştığınız demokrasiye el pençe divan durun demokrasi kelimesini ağzınızda kirletmeyin!!!"

3. Başvurucu hakkında yapılan idari soruşturma sonunda 657 sayılı Kanun'un 125. maddesinin birinci fıkrasının (E) bendinin (b) alt bendi -Yasaklanmış her türlü yayını veya siyasal veya ideolojik amaçlı bildiri, afiş, pankart, bant ve benzerlerini basmak, çoğaltmak, dağıtmak veya bunları kurumların herhangi bir yerine asmak veya teşhir etmek- ve aynı bendin (g) alt bendi -memurluk sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunmak- uyarınca devlet memurluğundan çıkarma cezası verilmiştir.

4. Başvurucunun açtığı iptal davasında İdare Mahkemesi davanın kabulüne ve işlemin iptaline karar vermiştir.

5. İstinaf istemi üzerine Bölge İdare Mahkemesi başvurucunun darbe girişiminin FETÖ tarafından gerçekleştirildiği ve cesameti açık olmasına rağmen kontrollü darbe algısı oluşturmaya çalıştığı, darbe girişimine katılanları masum, Devlet müdahalesini ise katliam gibi göstererek Devlet büyüklerine suç isnadı ve hakaret anlamına gelecek ifadelerde bulunduğu, paylaşımlarının siyasi ve ideolojik amaçlı bir bildiri mahiyetinde olduğu gerekçeleriyle İdare Mahkemesi kararını kaldırarak davanın reddine karar vermiştir (bkz. yukarıda § 9).

6. Türkiye'de, 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe girişiminde bulunulduğu, kamu

makamları ve yargı organlarının olgusal temellere dayanarak bu teşebbüsün arkasında FETÖ/PDY'nin olduğunu değerlendirdikleri hususlarında bir kuşku bulunmamaktadır (15 Temmuz darbe girişimine ilişkin geniş arka plan bilgisi için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

7. Anayasa Mahkemesi Ayşe Nazlı Ilıcak [GK] (B. No: 2016/24616, 3/5/2019) kararında, tutuklamanın hukukiliğinin incelenmesi aşamasında, başvurucunun darbe teşebbüsü gecesi ve sonrasında darbe teşebbüsünün gerçek bir darbe olmadığı ve FETÖ terör örgütü diye bir yapılanma bulunmadığı ifadelerini de içeren çok sayıdaki sosyal medya paylaşımları nedeniyle isnat edilen suç için öngörülen cezanın miktarını, işin niteliğini ve önemini de gözönünde tutarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varılmasının keyfî ve temelsiz olduğunun söylenemeyeceği sonucuna varmış ve başvurucunun Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası ile güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir (Ayşe Nazlı Ilıcak [GK], B. No: 2016/24616, 3/5/2019).

8. Anayasa Mahkemesinin çok sayıda kararında altını çizdiği gibi kamu görevlisi olmak -sağladığı birtakım ayrıcalıklar ve avantajların yanında- bazı külfet ve sorumluluklara katlanmayı ve diğer kişilerin tabi olmadığı sınırlamalara tabi olmayı gerektirmektedir. Kişi kamu görevine kendi isteği ile girerek bu statünün gerektirdiği ayrıcalıklardan yararlanmayı ve külfetlere katlanmayı kabul etmiş sayılır. Kamu hizmetinin kendine has özellikleri bu avantaj ve sınırlamaları zorunlu kılmaktadır (İhsan Asutay, B. No: 2012/606, 20/2/2014, § 38; Elif Güneysu, B. No: 2017/31733, 7/10/2021, § 42; Cem Özaydın, B. No: 2017/26800, 13/1/2022, § 36).

9. Devlet memurları söz konusu olduğunda, ödev ve sorumlulukları ile ifade özgürlükleri arasında dengeleme yapılırken görüşlerin dengeli ve siyaseten yansız olarak açıklanıp açıklanmadığı, kişisel tavırlar sergilenip sergilenmediği ve tarafsızlıklarını koruyup korumadıkları ifade özgürlüğü incelemesinde değerlendirmeye alınır. Bu bağlamda AİHM uygulamalarında memurun bulunduğu konum ile görev yaptığı alanla ilgili olarak ödev ve sorumluluk derecesini belirlemede ulusal makamlara bir takdir marjı tanınmaktadır (İsmail Sezer/Türkiye, B. No: 36807/07, 24/3/2015, § 28).

10. Kamu görevlileri yalnızca çalışma yaşamında değil çalışma düzeninin dışındaki özel yaşam alanlarında da bazı sınırlamalara tabidir (Yasin Agin ve diğerleri [GK], B. No: 2017/32534, 21/1/2021, § 63). Bu sınırlamaların temelini ise kamu görevlileri açısından geçerli olan Anayasa’ya sadakat ile devlete bağlılık ve tarafsızlık ödevleri oluşturur. Bu kapsamda Anayasa'nın 129. maddesinin birinci fıkrasında memurların ve kamu görevlilerinin Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunma yükümlülüklerinin olduğu belirtilmiştir. Söz konusu hükmün arkasında devletin kamu görevlilerinden özel bir güven ve sadakat bağlılığı ile kamu görevini yerine getirmelerini talep etme hususunda sahip olduğu meşru bir çıkarı bulunduğu düşüncesi yer almaktadır (Şah İsmail Harmancı, B. No: 2018/15359, 17/11/2021, § 39).

11. Kamu görevlilerinin gerek çalışma gerekse özel hayatlarındaki davranışlarının memuriyetlerini etkilemesi hâlinde fiilleriyle orantılı bir disiplin yaptırımına maruz bırakılabileceklerinin kabulü gerekir. Ancak bunun için kamu görevlisinin fiilinin memuriyetini etkilediğinin idari ve yargısal makamlarca ilgili ve yeterli bir gerekçeyle ortaya konulması gerekir (Yasin Agin ve diğerleri [GK], B. No: 2017/32534, 21/1/2021, § 63). Bu çerçevede başvuru konusu paylaşımların memuriyete etkilerinin başvurucunun diş

hekimi olduğu gözetilerek irdelenmesi gerekmektedir.

12. Hasta - hekim ilişkisi doğası gereği bilgi asimetrisine dayanmakta olup, bu bağlamda hekimin hasta üzerinde belirli düzeyde de olsa otorite geliştirdiği söylenebilir. Ayrıca, hastanın şikâyetine çare arayan taraf olarak hekime karşı ön koşulsuz güven ve teslimiyet duymasının anılan otoriteyi daha da kuvvetlendirdiği kabul edilmelidir. Bununla birlikte hekimin böylesine baskın olduğu bir ilişkide ve dinleyici taraf olan hastanın zorunlu olarak düşünce aşılama ya da fikir telkinine maruz kalması da kaçınılmazdır (Engin Kabadaş, B. No: 2014/18587, 6/7/2017, § 44). Buna göre, anılan ilişkinin doğru yönetilebilmesi ve hizmetin belirli bir standart üzerinden tanımlanabilmesi adına, hekimin başta siyasi faaliyetler olmak üzere hizmetin tarafsızlığının sorgulanmasına neden olacak nitelikteki davranışlardan kaçınması mutlak öneme sahiptir (Levent Tunçel, B. No: 2017/34185, 16 Mart 2022, § 43)

13. Anayasal ve ilgili yasal çerçeve göstermektedir ki gerek anayasa koyucu gerekse yasa koyucu kamu hizmetlerinin Anayasa'ya sadakat ödevi ile tarafsızlık yükümlülüğüne aykırı davranan ya da aykırı davranabileceği yolunda haklı ve objektif bir kanaat uyandıran kamu görevlileriyle yürütülmesini arzu etmemektedir.

14. Başvuru konusu paylaşımlar 15 Temmuz darbe teşebbüsü gecesi ve ertesi günü yaşananlara ilişkindir. 15 Temmuz darbe teşebbüsü, anayasal düzeni cebir ve şiddet kullanarak değiştirmeyi amaçlaması ile yarattığı büyük çaplı fiziksel ve psikolojik tahribat dolayısıyla yıllarca ülke gündeminin ilk sırasında yer almış ve teşebbüs sürecine ilişkin meseleler -teşebbüsün nedenleri, arkasındaki yapılanma, süreç yönetimi gibi- gerek basın gerekse toplum nezdinde geniş tartışmalara konu edilmiştir.

15. Somut olayda başvurucu Çorum ilinde bulunan Devlete ait bir Hastanede diş hekimi olarak hizmet vermekte olup hizmet alanlar açısından önemli bir rolünün olduğu kuşkusuzdur. Diğer taraftan ülkemizde "hekimlik" mesleği toplum nezdinde diğer kamu görevlerinden farklı bir konumdadır. Bu bağlamda gerektiğinde her an ulaşılabilen ve sağlık hizmeti sunan hekimin yalnızca hastane içinde çalışan bir kamu görevlisi olmanın ötesinde toplumda tanınabilecek, eylem ve söylemleri ile emsal teşkil eden ideal bireyi sembolize etmekte olduğu dikkate alınmalıdır. Bundan dolayı herkese sağlık hizmeti sunan hekimler tarafından toplumsal meselelere ilişkin olarak yapılan ifade açıklamalarının herhangi bir vatandaş veya kamu görevlisine kıyasla toplumda daha fazla karşılık bulduğu unutulmamalıdır.

16. Bir kamu görevlisi olarak hekimlerin de herkes gibi bir olaya ilişkin herhangi bir düşünceye sahip olması ve onu paylaşması ifade özgürlüğü kapsamında mümkündür. Ancak somut olayda görevi gereği sağlık hizmetine ilişkin kamu hizmetinden sorumlu olan başvurucu, ülkenin tamamını etkileyen 15 Temmuz darbe teşebbüsünü senaryo olarak betimleyen paylaşımlarda bulunmuştur. Darbe teşebbüsünün Devletin varlığı ve bütünlüğüne yönelik bir hamle olduğu ve arkasında FETÖ terör örgütünün yer aldığının ortaya çıkmasından sonra dahi darbenin mevcut yöneticiler tarafından yapıldığı anlamında yorumlar yapması ve darbenin başarısız olmamasını arzu eden paylaşımlarda bulunması, devlet yöneticilerini ve siyasetçileri suçlayan görüşler yazması, bir kamu görevlisi olarak kendisinden beklenen özel bir güven ve tarafsızlık yükümlülüğüne aykırı bulunabilir.

17. Gerçekten de başvurucunun herkesin erişimine açık bir hesaptan yaptığı paylaşımlarının tarihleri dikkate alındığında paylaşımların spontane bir paylaşım olmadığı söylenebilir. Dolayısıyla başvurucunun paylaşımlarıyla -hekimlik mesleğinin etki alanı

değerlendirildiğinde- nesnel davranması beklentisi olan diğer kişiler üzerinde tek yanlı, uygunsuz ve şiddetli etkiler yaratmaya elverişli olduğu kabul edilmelidir.

18. Somut olayda ifade özgürlüğüne gerçekleştirilen müdahalenin dayanağı olan 657 sayılı Kanun'un 125. maddesinin birinci fıkrasının (E) bendinin (b) ve(g)alt bentlerinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

19. Başvurucu diş hekimi olarak görev yapmakta olup, darbe teşebbüsü gecesi ve ertesi günü yaşananların takip edebilecek ve darbe teşebbüsünün FETÖ terör örgütü tarafından organize edildiğini anlayabilecek bir konum ve unvanda görev yapmaktadır. Ayrıca başvurucu sıradan bir görev ifa etmemekte Devlete bağlı bir hastanede diş hekimi olarak çalışmaktadır. Başvurucunun diş hekimi olması, açıklamalarının potansiyel etkisi ve şiddeti ile kışkırtıcı ve meşrulaştırıcı niteliği karşısında başvurucuya verilen disiplin cezasının zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı sonucuna ulaşılmıştır.

20. Öte yandan başvurucunun açıklamalarının, yaptığı mesleğin sosyal, siyasal veya ekonomik durumuyla ilgili olmadığı açıktır. Diş hekimi olan başvurucunun darbe teşebbüsü gecesi ve hemen devamında aleni bir şekilde sosyal medyada yaptığı, tarafsızlığını tartışmaya açacak şekildeki paylaşımlarından dolayı disiplin soruşturması yapılmasının demokratik bir toplumda gerekli olmadığı söylenemez.

21. Diğer taraftan sağlık hizmeti niteliği gereği yarı kamusal bir hizmet olduğundan anılan hizmet kamunun yanı sıra özel sektör tarafından da yaygın olarak sunulmaktadır. Dolayısıyla başvurucuya verilen devlet memurluğundan çıkarma cezasının başvurucunun hayatını idame ettirmesine engel olacağını söylemek mümkün değildir (Levent Tunçel, B. No: 2017/34185, 16 Mart 2022, § 46). Buna göre anılan disiplin cezasının orantılı olduğu kanaatine varılmıştır.

22. Açıklanan nedenlerle somut olay yönünden, başvurucunun söylemi ile hakkında verilen disiplin cezasının ağırlığı dikkate alındığında, müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli ve ölçülü olmadığının söylenemeyeceği, başvurucunun Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edilmediği kanaatine vardığımdan, çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Üye Yıldız SEFERİNOĞLU

AHMET BİCAN KIRKER

B. No: 2019/2683 | Karar tarihi: 12.07.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/2683

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET BİCAN KIRKER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/2683)

Karar Tarihi: 12/7/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Fatma Burcu NACAR YÜCE

Başvurucu : Ahmet Bican KIRKER

Vekili : Av. Ayten İZMİRLİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; delillerin toplanmaması, kararın usul ve kanuna aykırı olması, suç ve cezaların kanuniliği ilkesine aykırı karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/1/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. 1968 doğumlu olan başvurucu, silahlı terör örgütüne üye olma suçu ile başka suçlardan aldığı cezaların infazı kapsamında Sincan 2 No.lu F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumunda (İnfaz Kurumu) hükümözlü olarak bulunmaktadır.

10. İnfaz Kurumunda 19/7/2018 tarihinde başvurucunun bilgisayar atölyesinde E.C. isimli şahsa ait flash belleği alarak kullandığının kamera görüntülerinden tespit edildiği iddia edilmiştir.

11. Başvurucunun flash bellek vererek bilgisayar ortamında haberleşme sağladığı, bu eylemleriyle suç örgütünün faaliyetlerini gerçekleştirdiği iddiaları nedeniyle hakkında disiplin soruşturması başlatılmıştır.

12. 19/7/2018 tarihli Olay Tutanağı'na göre anılan tarihte başvurucunun mahkemenin verdiği CD/DVD incelemesi için bilgisayar atölyesine alındığı, E.C. isimli şahsın kendisine ait bir flash belleği sol tarafındaki başvurucunun önüne yerden attığı, başvurucunun da kendi flash belleğini sökerek yerdeki flash belleği alıp bilgisayarına taktığının görevli memurca görüldüğü ve başvurucuya sorularak belleğin E.C.ye ait olduğunun teyit edildiği, iki tutuklunun da eylemleri inkâr ettiği anlaşılmıştır.

13. 19/7/2018 tarihli Görüntü İzleme Tutanağı'na göre anılan tarihte E.C.nin başvurucunun sağında oturduğu, aralarında alçak sesle bir şeyler konuştukları, başvurucunun flash belleğini bilgisayarından söktüğü, E.C.ye flash belleği bıraktığı, görevli memurları kontrol ettikleri, başvurucunun gidip yazıcıdan çıktıları aldıktan sonra yerine oturduğu belirtilmiştir. Başvurucu ve E.C.nin kendi aralarında tekrar konuştukları, E.C.nin masasından kalkarak yazıcının bulunduğu yere yürüdüğü, başvurucunun da E.C.yi seyrettiği, E.C.nin bölmenin altından elini uzatarak flash belleği geri vermeye çalıştığı, 14.10.39'da flash belleği yere attığı, başvurucunun da eğilerek flash belleği yerden aldığı ve bilgisayarına taktığı ifade edilmiştir. Memurlar yaklaşınca başvurucunun bilgisayarla uğraşmaya başladığı ve görevli memurun bilgisayardaki flash belleği söktüğü, başvurucunun da el kol hareketiyle E.C.nin gönderdiğini ima ettiği ve görevli memurun diğer görevlileri çağırdığı belirtilmiştir.

14. Başvurucu 23/7/2018 tarihli yazılı savunmasında ve 24/7/2018 tarihli ifadesinde; olayın olduğu gün flash belleğini kimseye vermediğini, görevli memurların yanındaki bilgisayarda çalışan kişiyi de dışarı çıkarttıklarını, çıkartmadan önce de hem kendisinin flash belleğini hem de yanındaki kişinin flash belleğini kontrol ettiklerini, atölyenin E.C. ile irtibat kuramayacak şekilde dizayn edildiğini, diğer çalışanların ifadelerinden ve kamera kayıtlarından söylediklerinin doğru olduğunun tespit edilebileceğini, suçlamaları kabul etmediğini ileri sürmüştür.

15. 25/7/2018 tarihli muhakkik raporunda özetle kamera görüntülerinden başvurucu ve E.C.nin kendilerine ait flash bellekleri birbirlerine vererek bilgisayar ortamında haberleşme sağladıkları belirtilmiştir. Bu şekilde 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 44. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (l) bendi

uyarınca suç örgütlerinin eğitim ve propaganda faaliyetlerini yapmak veya yaptırmak eyleminden 11 günden 20 güne kadar hücreye koyma disiplin cezası ile cezalandırılmalarının uygun olacağı bildirilmiştir.

16. 26/7/2018 tarihli ve 2018/280 sayılı İnfaz Kurumu Müdürlüğü Disiplin Kurulu Başkanlığı (Disiplin Kurulu) kararında başvurucunun bilgisayar dershanesinde bulunan diğer hükümlü/tutuklulara kötü örnek teşkil ettiği ve ceza infaz kurumunun huzur ve güvenliğini tehlikeye düşürebilecek davranışta bulunduğu belirtilerek suç örgütlerinin eğitim ve propaganda faaliyetlerini yapma veya yaptırma fiili gereğince 12 gün süreyle hücreye koyma disiplin cezasıyla cezalandırılmasına karar verildiği anlaşılmıştır.

17. Başvurucu, anılan karara karşı Ankara Batı İnfaz Hâkimliğine (Hâkimlik) şikâyet başvurusunda bulunmuştur. Şikâyet dilekçesinde başvurucu; kamera kayıtları incelendiğinde ve atölyede çalışan diğer hükümlüler/tutuklular dinlendiğinde suç isnadının gerçek dışı olduğunun anlaşılacağını, isnat edilen suçun herhangi bir bilgi ve belgeye dayanmadığını belirterek cezalandırma kararının kaldırılmasını talep etmiştir.

18. Hâkimlik 9/8/2018 tarihli Tensip Tutanağı'nda başvurucunun 2/10/2018 tarihinde duruşma salonunda bulundurulması için ceza infaz kurumuna müzekkere yazmıştır. Başvurucu 17/10/2018 tarihli dilekçesinde; 17. ve 19. Ağır Ceza Mahkemelerinde duruşmalarının olduğunu, bu nedenle İnfaz Hâkimliğinde yapılacak duruşmanın 30/11/2018 tarihinden sonraki bir tarihe talikini talep etmiştir.

19. Hâkimlik 2/10/2018 tarihli celsesinde, başvurucunun dilekçesi doğrultusunda 13/11/2018 tarihinde yeni duruşma günü vermiş ve yeni duruşma gününde hazır edilmeleri için İnfaz Kurumuna müzekkere yazmıştır.

20. Hâkimlik 13/11/2018 tarihli duruşmada; başvurucunun Ankara 17.Ağır Ceza Mahkemesinde duruşmada olduğunu, Ankara 17.Ağır Ceza Mahkemesinden duruşmada hazır edilmesinin istenildiğini ancak başvurucunun duruşmaya katılmak istemediğini belirterek duruşmaya son vermiştir.

21. Hâkimlik 22/11/2018 tarihli gerekçeli kararında, başvurucu hakkında yapılan uygulamanın İnfaz Kurumu kurallarına ve mevzuata uygun olduğunu belirterek başvurucunun itirazını reddetmiştir.

22. 4/12/2018 tarihli dilekçesinde başvurucu; 17/10/2018 tarihinde Batı İnfaz Hâkimliğine verdiği dilekçede duruşmanın tehirini talep ettiğini, duruşma gününe kadar talebine bir cevap alamadığını, bununla birlikte duruşma esnasında çağrılmakla avukatı olmadan duruşma yapılmasını istemediğini belirttiğini, flash bellek alışverişinin söz konusu olmadığını, tutanak ve görüntülerin kendisine izletilmesi ve tanıkların dinlenmesini talep ettiğini ancak Hâkimlikçe teknik bir inceleme yapılmadan delilsiz ve duruşmasız olarak kendisine suç örgütlerinin eğitim ve propagandasını yapma suçundan hücre cezası verildiğini ifade etmiş, bu nedenle hükmün kaldırılmasını talep etmiştir.

23. Ankara Batı 1. Ağır Ceza Mahkemesi 17/12/2018 tarihli kararında, Hâkimliğin kararının usul ve yasaya uygun olduğunu belirterek itirazı oyçokluğu ile reddetmiştir. Karşıoy açıklamasında, hükümlülerin birbirlerine verdikleri iddia edilen flash bellekte ne olduğunun araştırılıp denetime imkân verecek şekilde tutanağa bağlandıktan sonra suç örgütlerinin eğitim ve propaganda faaliyetlerini yapıp yapmadıklarının değerlendirilmesi gerektiğinden çoğunluğun görüşüne iştirak edilmediği belirtilmiştir.

24. Nihai karar 24/12/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 7/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

25. 16/5/2001 tarihli ve 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu'nun "İnfaz hâkimliklerinin görevleri" kenar başlıklı 4. maddesinin birinci fıkrasının (3) numaralı bendi şöyledir:

"Hükümlü ve tutuklular hakkında alınan disiplin tedbirleri ve verilen disiplin cezalarının kanun, veya diğer mevzuat hükümlerine aykırı olduğu iddiasıyla yapılan şikâyetleri incelemek ve karara bağlamak."

26. 4675 sayılı Kanun'un "İnfaz hâkimliğince şikâyet üzerine verilen kararlar" kenar başlıklı 6. maddesi şöyledir:

"Şikayet başvurusu, 5 inci maddede yazılı sürenin geçmesinden sonra veya infaz hâkimliğinin görev ve yetki alanı dışında kalan bir işlem veya faaliyete karşı ya da başvuru hakkı olmayan kimselerce yapılmışsa infaz hâkimi, başvuru dilekçesini esasa girmeden reddeder; şikayet başvurusu başka bir yargı merciinin görevi içerisinde ise o mercie gönderir.

Şikâyet başvurusu üzerine infaz hâkimi, duruşma yapmaksızın dosya üzerinden bir hafta içinde karar verir; ancak, gerek gördüğünde karar vermeden önce şikâyet konusu işlem veya faaliyet hakkında resen araştırma yapabilir ve ilgililerden bilgi ve belge isteyebilir; ayrıca ceza infaz kurumu ve tutukevi ile ilgili Cumhuriyet savcısının da yazılı görüşünü alır. (Ek cümle: 22/7/2010-6008 S.K/5.md.) Disiplin cezasına karşı yapılan şikâyet üzerine infaz hâkimi, hükümlü veya tutuklunun savunmasını aldıktan ve talep edilen diğer delilleri toplayıp değerlendirdikten sonra kararını verir. (Ek cümle: 22/7/2010-6008 S.K/5.md.) Hükümlü veya tutuklu, savunmasını, hazır bulunmak ve vekaletnamesini ibraz etmek koşuluyla avukatıyla birlikte veya avukatı aracılığıyla yapabilir. (Ek cümle: 22/7/2010-6008 S.K/5.md.) İnfaz hâkimi gerekli görmesi durumunda hükümlü veya tutuklunun savunmasını ceza infaz kurumunda da alabilir.

İnfaz hâkimi, inceleme sonunda şikâyeti yerinde görmezse reddine; yerinde görürse, yapılan işlemin iptaline ya da faaliyetin durdurulmasına veya ertelenmesine karar verir.

İnfaz hâkimi, bu Kanunda hüküm bulunmayan hallerde 4/4/1929 tarihli ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu hükümlerine göre inceleme ve işlemlerini yürütür ve kararını verir.

İnfaz hâkiminin kararlarına karşı şikayetçi veya ilgili Cumhuriyet savcısı tarafından, tebliğden itibaren bir hafta içinde Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu hükümlerine göre acele itiraz yoluna gidilebilir.

İtiraz, infaz hâkimliğinin kurulduğu yer ağır ceza mahkemesine ... yapılır. İnfaz hâkimi aynı zamanda bu mahkemenin üyesi olduğu takdirde itirazla ilgili karara katılamaz."

27. 5275 sayılı Kanun'un 44. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (l) bendi şöyledir:

"Onbir günden yirmi güne kadar hücreye koyma cezasını gerektiren eylemler şunlardır:

...

l) Suç örgütlerinin eğitim ve propaganda faaliyetlerini yapmak veya yaptırmak."

B. Uluslararası Hukuk

28. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"1. Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir...

2. Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır."

29. Sözleşme'nin 7. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"1. Hiç kimse, işlendiği zaman ulusal veya uluslararası hukuka göre suç oluşturmayan bir eylem veya ihmalden dolayı suçlu bulunamaz. Aynı biçimde, suçun işlendiği sırada uygulanabilir olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez."

30. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Sözleşme'nin 7. maddesinde yer alan "suç oluşturmayan eylem" ifadesinden ne anlaşılması gerektiğini de Sözleşme'nin 6. maddesinde yer alan "suç ile itham edilme" kavramına ilişkin ortaya koyduğu üç kıstas ile açıklamaktadır.

31. AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasında yer bulan "suç ile itham edilme" kavramının taraf devletlerin iç hukuklarındaki karşılıklarından bağımsız, otonom bir yapıya sahip olduğunu vurgulamaktadır (Adolf/Avusturya, B. No: 8269/78, 26/3/1982, § 30). Yine AİHM'e göre tek başına itham kavramı da Sözleşme'nin anlamı dâhilinde anlaşılmalıdır. Bu kapsamda itham kavramı yetkili makamlarca bir kişiye suç işlediği iddiasının resmî olarak bildirimi şeklinde açıklanabilir. Böyle bir tanım aynı zamanda şüpheli kişilerin sonuçlarından büyük ölçüde etkilendikleri durumları da içine alır (Deweer/Belçika, B. No: 6903/75, 27/2/1980, §§ 42-46; Eckle/Almanya, B. No: 8130/78, 15/7/1982,§ 73).

32. AİHM, 6. maddenin cezai boyutunu, Engel kriterleri olan üç kritere dayandırmaktadır. İlk kriter suçun ulusal hukuktaki nitelendirilmesi, ikinci kriter suçun niteliği ve üçüncü kriter ise ilgili kişiye verilebilecek olan cezanın ağırlığıdır (Ramos Nunes de Carvalho e Sá/Portekiz [BD], B. No: 55391/13, 6/11/2018, § 122). AİHM ayrıca cezanın niteliğini de değerlendirmiştir (Öztürk/Almanya [GK], B. No: 8544/79, 21/2/1984, § 50).

33. AİHM'e göre birinci kriterin diğer kriterlere göre göreceli olarak ağırlığı olsa da değerlendirme için birinci kriter ancak bir başlangıç noktası oluşturur. Şöyle ki eğer taraf devletin iç hukuku bir eylemi suç olarak nitelendirmiş ise bu, 6. maddenin kapsamının uygulanması bakımından belirleyicidir. Ancak eğer ulusal hukukta böyle bir nitelendirme yok ise AİHM yine de başvuru konusu edilen cezai sürecin ulusal sınıflandırmasının ötesine bakacak ve maddi gerçeği inceleyecektir (Engel ve diğerleri/Hollanda, B. No: 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, 5370/72, 23/11/1976, § 81).

34. Sözleşme'nin 6. maddesinin kapsamının uygulanmasını belirleyecek daha önemli bir kriter olarak değerlendirilen (Jussila/Finlandiya [BD], B. No: 73053/01, 23/11/2006) suçun türü kriteri ise şu faktörlerin hesaba katılmasını gerektirmektedir:

i. Başvuruya konu cezai sürecin doğrudan -örneğin bir meslek grubu gibi- belirli bir gruba mı yönelik olduğu yoksa herkes için bağlayıcılığı olan genel bir etki mi yarattığı

(Bendenoun/Fransa, B. No: 12547/86, 24/2/1994, § 47)

ii. Cezai sürecin kamu gücünü kullanan bir kamu otoritesi tarafından yürütülüp yürütülmediği (Benham/Birleşik Krallık [BD], B. No: 19380/92, 10/6/1996, § 56)

iii. Cezai sürecin cezalandırıcı ya da caydırıcı bir amacının bulunup bulunmadığı (Öztürk/Almanya, § 53; Bendenoun/Fransa, § 47)

iv. Cezai sürecin sonunda öngörülen cezanın uygulanmasının bir suç tespitine bağlı olup olmadığı (Benham/Birleşik Krallık, § 56)

v. Benzer cezai süreçlerin diğer taraf devletlerin hukuklarında nasıl sınıflandırıldığı (Öztürk/Almanya, § 53)

35. Üçüncü ve son kriter cezanın türü ve ağırlığı ise 6. maddenin uygulanma kapsamının belirlenmesinde cezai sürecin sonunda öngörülen cezanın olası en yüksek miktarının da dikkate alındığını ortaya koymaktadır (Campbell ve Fell/Birleşik Krallık, B. No: 7819/77, 7878/77, 28/6/1984, § 72; Demicoli/Malta, B. No: 13057/87, 27/8/1991, § 34).

36. AİHM'e göre Sözleşme'nin 6. maddesinin cezai süreçler bakımından kapsamının belirlenmesinde Engel ve diğerleri/Hollanda başvurusuna ilişkin kararda altı çizilen ikinci ve üçüncü kriterlerin birlikte uygulanması gerekli değildir. Yine de her bir kriterin ayrı ayrı analizi üzerinden sonuca varılamayan durumlarda kriterlerin kümülatif olarak değerlendirilmesine ilişkin bir yaklaşım da benimsenebilir (Bendenoun/Fransa, § 47).

37. AİHM’in Engel ve diğerleri/Hollanda kararına konu olayda, askerlik görevi yapan başvurucular hakkında disipline aykırı davrandıkları gerekçesiyle çeşitli cezalar verilmiştir. Mahkemece cezanın niteliği, ağırlığı ve etkisini göz önüne alarak iki gün ağır göz hapsi ile dört gün hafif gözaltı cezalarını ceza hukuku anlamında bir ceza olarak görmemiş ve bu cezalara maruz kalan başvurucular açısından Sözleşme'nin 6/2.-3. maddesini uygulamamıştır. Diğer başvurucular hakkında hükmedilen üç ile dört ay arasındaki sürelerle disiplin hapislerini, ceza hukuku anlamında bir ceza olarak görmüş ve bu başvurucular bakımından davada bir suç isnadının bulunduğu sonucuna varmıştır (Engel ve diğerleri/Hollanda, § 85).

38. AİHM, mahkemeye saygısızlık ettiği gerekçesiyle verilen 5 günlük hapis cezasının alternatif bir tedbir olmadığını ve temel cezalandırma yöntemini oluşturduğunu tespit etmiştir. Azami cezanın on beş gün hapis cezası olmasına rağmen başvurana beş gün hapis cezası verildiğini, bu durumun yaptırımı cezai alana taşımak için yeterince ağır olduğunu ifade etmiştir. Öte yandan yine mahkemeye saygısızlık nedeniyle verilen 30.000 Avusturya Şilingi tutarındaki para cezasının, cezanın cezalandırıcı niteliği ve yüksek miktarını ve bunun duruşma güvencesi olmaksızın hapis cezasına çevrilebileceğini dikkate alarak 6/1. madde bağlamında ceza olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir (Gestur Jonsson ve Hagnar Halldor Hall/İzlanda [GK],B. No: 68273/14, 68271/14, 22/12/2020, § 83).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

39. Anayasa Mahkemesinin 12/7/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

40. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak geliri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

41. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Suçta ve Cezada Kanunilik İlkesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

42. Başvurucu; bilgisayar odasında yanındaki tutuklu ile flash bellek alışverişinde bulunmak suretiyle suç örgütlerinin eğitim ve propaganda faaliyetlerini yapmak suçunu işlediğinden bahisle 12 gün süreyle hücreye koyma disiplin cezasıyla cezalandırılmasının hatalı olduğunu, atılı suçu işlemediği ve kanunen suç oluşturan bir eylemde bulunmadığı hâlde cezalandırıldığını belirterek suç ve cezanın kanuniliği ilkesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

43. Bakanlık görüşünde; İnfaz Hâkimliklerinin görevinin 4675 sayılı Kanun'un 4. maddesi gereğince mahkûmların ceza infaz kurumunun idari uygulamalarına karşı şikâyetlerini değerlendirmek olduğu belirtilmiştir. Bu şikâyetlerin ceza infaz kurumu idaresinin mahkûmlar hakkında aldığı idari karar ve işlemlere yönelik olduğu, bu nedenle İnfaz Hâkimliğinin duruşmasız karar vermesinin adil yargılanma hakkına bir müdahale teşkil etmediğinin değerlendirildiği ifade edilmiştir.

44. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında isnat edilen suçun sabit olmadığını, şüphe ve yoruma dayalı oluşturulduğunu belirtmiştir. Flash belleğin içeriği incelenmeden örgüt propagandası yapmakla suçlandığını, bilgisayar işlemlerinin incelendiğini ancak bilerek kayıt altına alınmadığını belirtmiştir. Başvurucu genel hatlarıyla başvuru formunda belirttiği iddialarını tekrarlamıştır.

2. Değerlendirme

45. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikayetlerinin özü verilen cezanın kanuni dayanağının bulunmaması olduğundan başvurunun suçta ve cezada kanunilik ilkesi kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

46. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bireysel başvurunun incelenebilmesi için kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Sözleşme'nin ve Türkiye'nin taraf olduğu Sözleşme'ye ek protokoller kapsamına da girmesi gerekir. Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan hak ihlali iddiasını içeren başvurular bireysel başvurunun kapsamında değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

47. Bu doğrultuda Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru bağlamında Anayasa'nın 38. maddesine ilişkin inceleme yetkisi, anılan maddenin norm alanına dâhil olan her türlü yaptırımı kapsayacak şekilde geniş olmayıp Sözleşme çerçevesinde suç isnadı olarak nitelenebilen yaptırımlarla sınırlı tutulmuştur. Diğer bir ifadeyle Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuruda Anayasa'nın 38. maddesi kapsamına giren her türlü yaptırımın değil sadece Anayasa ile Sözleşme'nin ortak koruma alanına giren suç isnadı sayılan yaptırımların anılan maddedeki güvenceleri ihlal edip etmediğini denetleme yetkisini haizdir (D.M.Ç, B.

No: 2014/16941, 24/1/2018, § 33).

48. Anayasa'nın 38. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılamaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez."

49. Anayasa'nın 38. maddesinin birinci fıkrasında "Kimse, ... kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılamaz." denilerek suçun kanuniliği, üçüncü fıkrasında da "Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur." ifadesine yer verilmek suretiyle cezanın kanuniliği ilkesi getirilmiştir. Anayasa'nın 38. maddesinde yer alan "suçta ve cezada kanunilik" ilkesi uyarınca, hangi eylemlerin yasaklandığının ve bu yasak eylemlere verilecek cezaların hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak biçimde kanunda gösterilmesi buna ilişkin kanunun açık, anlaşılır ve sınırlarının belli olması gerekir (D.M.Ç, § 35).

50. Uyuşmazlığın suç ve cezalara ilişkin olması, ihlal iddiasının Sözleşme'nin 7. ve Anayasa'nın 38. maddesinin ortak koruma alanı kapsamında değerlendirilebilmesinin ön şartıdır. Bu durumda bireysel başvuruya konu somut olayda, disiplin cezasının ve sonuçlarının -suçlarda ve cezalarda kanunilik ilkesine yönelik ihlal iddiası açısından- Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı içinde yer alıp almadığı belirlenmelidir.

51. Anayasa'nın 38. maddesi uyarınca kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı bir kimsenin cezalandırılamayacağına ilişkin kural bağlamında "kanunun suç saymadığı bir fiil" ifadesiyle kastedilenin Sözleşme'nin 6. maddesinde yer alan "suç ile itham edilme" kavramına ilişkin ortaya konulan kıstaslar ile uyumlu olarak açıklanması gerekmektedir.

52. Suçların ve cezaların kanuniliği ilkesinden inceleme yapılabilmesi için bir suç isnadının varlığı gerekir. Suç isnadının özerk bir kavram olması nedeniyle bir isnadın Anayasa'nın 38. maddesi kapsamında olup olmadığının tespiti amacıyla üç ayrı kriter kullanılmaktadır. İlk olarak isnadın ulusal ceza mevzuatında suç olarak düzenlenip düzenlenmediğine bakılmalı ve isnat edilen eylem, ulusal ceza mevzuatında suç addedilmişse yapılan isnat diğer kriterlerin uygulanmasına gerek kalmadan suç isnadı olarak kabul edilmelidir (B.Y.Ç., B. No: 2013/4554, 15/12/2015, § 31).

53. İsnada konu eylemin ulusal mevzuatta suç addedilmediği durumlarda ise eylemin suç karakteri ve özelliği taşıyıp taşımadığı ile eylem için öngörülen cezanın ağırlığı ve amacı dikkate alınacaktır. Bu bağlamda disiplin hukuku çerçevesinde yapılan bir isnadın cezai anlamda bir suç isnadı olup olmadığının belirlenmesinde disiplin cezasının belirli bir grubu mu yoksa herkesi mi bağladığı, caydırma ve cezalandırma amacı içerip içermediği, ilgili suçun ceza hukukunda yer alan suçlarla benzerlik taşıyıp taşımadığı, uygulanan usullerin ceza hukuku alanındaki yargısal usullere benzeyip benzemediği gibi faktörler dikkate alınacaktır (B.Y.Ç., § 32).

54. Buna göre ceza hukuku anlamında suçun herkes tarafından işlenebilmesi mümkün iken genellikle bir kurumun iç işleyişiyle veya bir meslek grubunun faaliyetleriyle ilgili olan disiplin suçları, belli sıfata, mesleki unvana sahip kişiler tarafından işlenebildiğinden yalnızca belirli bir grubu bağlamakta ve bu nedenle cezai anlamda suç niteliği taşımamaktadır (B.Y.Ç., § 33).

55. Somut olayda başvurucu hakkında başka bir tutuklu ile flashbellek değişimi yaptığı

içindisiplin cezası verilmiştir. Başvurucuya isnat edilen eylem, hukuk sisteminde suç olarak düzenlenmemiştir. Yaptırıma konu eylemlerin ve sonuçlarının ceza infaz kurumundaki hükümlü ve tutuklularla ilgili olduğu, herkes için bağlayıcı genel bir etki meydana getirmediği açıktır. Disiplin cezasının amacı yalnızca ceza infaz kurumunun düzgün ve düzenli bir şekilde işleyişini sağlamak olup disiplin cezasının bu yönüyle cezalandırma gayesi bulunmamaktadır.

56. Başvurucunun ceza infaz kurumunda bulunması ve uygulanan yaptırımın yalnızca ceza infaz kurumundaki tutulma koşullarına yönelik bir değişiklik içerdiği dikkate alındığında cezanın türü ve ağırlığı itibarıyla yaptırımın cezai boyuta taşınmaktan yoksun olduğu anlaşılmaktadır.

57. Buna göre başvurucuya verilen hücre cezasının disiplin hukuku alanında kaldığı ve başvurunun bir suç isnadının karara bağlanmasına ilişkin bir uyuşmazlığı konu edinmediği açıktır.

58. Bu durumda başvurucunun hücre disiplin cezasıyla cezalandırılması işlemi ve bu yaptırımın sonuçlarının Anayasa'nın 38. maddesi ile Sözleşme'nin 7. maddesinin ortak koruma alanı kapsamında dikkate alınabilecek nitelikte olmadığının kabul edilmesi gerekmektedir.

59. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Silahların Eşitliği ve Çelişmeli Yargılama İlkesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

60. Başvurucu; yargılama sırasında talep ettiği deliller toplanmadan karar verildiğini bu yönüyle kararın usul ve yasaya aykırı olduğunu belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

2. Değerlendirme

61. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16). Başvurucunun özellikle kararın usul ve yasaya aykırı olduğu iddialarını başvuru formunda talep ettiği deliller toplanmadan karar verildiği çerçevesinde dile getirdiği anlaşılmakla iddialar bir bütün olarak adil yargılanma hakkı kapsamında silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesi başlığında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

62. 6216 sayılı Kanun’un “Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi” kenar başlıklı 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu kapsamda karmaşık veya zorlama şikâyetler, kanun yolu şikâyeti niteliğindeki şikâyetler, başvurucunun ihlal iddialarını temellendiremediği şikâyetler ile temel haklara yönelik bir ihlalin olmadığı açık olan şikâyetler açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir.

63. Görüldüğü üzere Anayasa Mahkemesi ancak temellendirilebilmiş bir bireysel başvuruyu inceler. Başvuruculların şikâyetlerini hem maddi hem hukuki olarak temellendirme zorunluluğu bulunmaktadır. Maddi dayanaklar yönünden başvuruculların yükümlülüğü şikâyetlerine konu temel olay ve olguları açıklamak ve bunlara ilişkin delilleri Anayasa

Mahkemesine sunmak, hukuki dayanak yönünden yükümlülüğü ise bireysel başvuruya konu temel hak ve özgürlüklerden hangisinin hangi nedenle ihlal edildiğini özü itibarıyla açıklamaktır (Cemal Günsel [GK], B.No: 2016/12900, 21/1/2021, § 22).

64. Başvuruculaların anılan yükümlülüklere uymamaları hâlinde şikâyetleri açıkça dayanaktan yoksun bulunabilir. Bu yükümlülüklere ellerinde olmayan nedenlerle uymamalarının ikna edici gerekçelerini Anayasa Mahkemesine sunmaları ya da Anayasa Mahkemesinin bu durumu işin niteliğinden anlaması hâli müstesnadır (Cemal Günsel, § 26).

65. Nitekim Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) bireysel başvuruların içeriğini düzenleyen "Bireysel başvuru formu ve ekleri" kenar başlıklı 59. maddesinin (2) numaralı fıkrasında şikâyetin maddi ve hukuki temellerine başvuru formu ve eklerinde yer verilmesi gerektiği açıkça belirtilmiştir. İçtüzük'ün 59. maddesinin bireysel başvurunun yapıldığı tarihteki hâlinin ilgili kısmı şöyledir:

"(2) Başvuru formunda aşağıdaki hususlar yer alır:

...

ç) Kamu gücünün ihlale neden olduğu iddia edilen işlem, eylem ya da ihmaline dair olayların ... özeti.

d) Bireysel başvuru kapsamındaki haklardan hangisinin hangi nedenle ihlal edildiği ve buna ilişkin gerekçeler ve delillere ait özlü açıklamalar.

e) Başvurucunun güncel ve kişisel bir temel hakkının doğrudan zedelendiği iddiasının dayanakları.

...

h) Başvurucunun talepleri.

(3)Başvuru formuna aşağıdaki belgeler ya da onaylı örnekleri eklenir:

Başvuru formuna aşağıdaki belgelerin ya da onaylı örneklerinin eklenmesi zorunludur:

...

e) Başvuruda ileri sürülen hak ihlali iddialarını temellendirecek belgelerin onaylı örnekleri.

...

(4) Başvurucu ihlal iddiasına dayanak gösterdiği üçüncü fıkradaki belgelere herhangi bir nedenle erişememesi hâlinde bunun gerekçelerini belirtir. Mahkeme gerekli gördüğü takdirde bu bilgi ve belgeleri resen toplar."

66. Önemle belirtilmelidir ki bireysel başvuru incelemesinde Anayasa Mahkemesinin görevi kamu gücü eylem ve işlemleri ile mahkeme kararlarının Anayasa'ya uygunluğunun denetimini kendiliğinden yapmak değildir. Üstelik Anayasa Mahkemesinin görevi başvurucunun başvuru formunda ileri sürdüğü gerekçelerle sınırlı bir incelemeyi kapsamaktadır. Bu sebeple de başvurucunun başvurusunun esasını Anayasa Mahkemesine inceletebilmesi için ihlal iddialarını gerekçelendirmesi, buna ilişkin olay ve olguları açıklaması ve delillerini sunması zorunludur. Anayasa Mahkemesinin başvurucu yerine geçerek ihlal iddialarını gerekçelendirme, olay ve olguları ortaya koyma ve delil toplama görev ve yükümlülüğü bulunmamaktadır (Cemal Günsel, §§ 24, 25).

67. Somut olayda başvurucu, ihlal iddialarını soyut ve genel ifadelerle ileri sürmüş; hangi

delillerinin incelenmediğine ilişkin hiçbir açıklamada bulunmamıştır. Sonuç olarak başvurucu, şikâyetlerine konu temel olay ve olguları açıklamak ve bireysel başvuruya konu ettiği temel hak ve özgürlüklerden hangisinin hangi nedenle ihlal edildiğini açıklamak yönündeki yükümlülüğünü yerine getirmemiş, bu bağlamda ileri sürdüğü ihlal iddialarını temellendirememiştir.

68. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 12/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MAHMUT BİLİR

B. No: 2019/7439 | Karar tarihi: 12.07.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/7439

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MAHMUT BİLİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/7439)

Karar Tarihi: 12/7/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Mahmut BİLİR

Vekili : Av. İbrahim CİNBAŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasında adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı ile makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 5/3/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde, yargılama sürecindeki dava dosyalarında ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden elde edilen bilgi ve belgelerde yer aldığı şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. 1962 doğumlu olan başvurucu, 1/1/2014 tarihinde Akdeniz İlçe Belediyesinde (Belediye) çeşitli alt işverenler nezdinde (en son Aktepe Grup İnşaat Nakliye Temizlik Gıda Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti./Şirket) temizlik işçisi olarak çalışmaya başlamıştır.

7. Belediye, Şirkete gönderdiği 17/3/2017 tarihli yazıyla, Mersin İl Emniyet Müdürlüğünce (Emniyet) yapılan tahkikat sonucu PKK/KCK ve Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) aidiyet ya da bu örgütlerle irtibatı ve iltisakı tespit edilen başvurucu ve ilgili diğer personel hakkında 1/9/2016 tarihli ve 29818 (Mükerrer) sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 672 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Kamu Personeline İlişkin Alınan Tedbirlere Dair Kanun Hükmünde Kararname (672 sayılı KHK) kapsamında gerekenin yapılması hususunu belirtmiş; 31/3/2017 tarihinde de başvurucunun iş akdi sona erdirilmiştir.

8. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle Şirket ve Kurum aleyhine 21/4/2017 tarihinde dava açmıştır. Mersin 3. İş Mahkemesine (Mahkeme) sunduğu dava dilekçesinde başvurucu, temizlik görevlisi olarak çalıştığı Şirkette işini aksatmadan yerine getirdiğini ve güven duygusunu sarsacak herhangi bir eylem ya da işlem yapmadığını belirterek davanın kabulü ile işe iadesini talep etmiştir.

9. Davalı Şirket cevap dilekçesiyle usule ilişkin husumet itirazında bulunmuş; esasa ilişkin olarak ise Emniyetten gelen bilgilerde başvurucunun PKK/KCK veya FETÖ/PDY ile ilgisinin tespit edildiğini, bu kapsamda iş akdinin Belediyenin talebi üzerine feshedildiğini belirtmiştir. Davalı Belediye cevap dilekçesinde, başvurucunun adının 672 sayılı KHK kapsamında alınacak tebdirler listesinde yer alması sebebiyle Mersin Valiliği Olağanüstü Hâl (OHAL) Bürosunun talebi üzerine işten çıkarıldığını, bu kapsamda iş mahkemelerinin görevli olmadığını belirterek davanın reddini istemiştir.

10. Mahkeme 23/10/2017 tarihli kararı ile dava konusu talep hakkında karar verilmesine yer olmadığına, inceleme yapmak ve karar vermek üzere dosyanın OHAL İnceleme Komisyonuna gönderilmesine hükmetmiş ancak başvurucunun istinaf talebi üzerine Adana Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesi 6/12/2017 tarihli kararı ile istinaf talebinin kabulüne, dosyanın yeniden ve esastan incelenmek üzere mahkemeye iadesine hükmetmiştir.

11. Dosya kendisine gelen Mahkeme, Mersin ile başvurucunun nüfusa kayıtlı olduğu yer Cumhuriyet başsavcılıklarına ve Emniyete müzekkere yazarak başvurucu hakkında özellikle terör ve örgütlü suçlar ile ilgili herhangi bir soruşturma yürütülüp yürütülmediğinin bildirilmesini, bu kapsamda bir karar verilmişse ilgili kararın bir örneği ile ayrıca başvurucunun sabıka kaydının gönderilmesini talep etmiştir. Bu kapsamda Emniyetten gelen 29/8/2018 tarihli cevabi yazıda, başvurucu hakkında PKK/KCK terör örgütü üyesi olma, örgüt adına eylem ve faaliyetlerde bulunma suçlamaları ile 21/7/1980 ve 21/12/1983 tarihli tahkikat evraklarında yasal işlemler yapıldığı belirtilmiş; 21/7/1980 ve 21/12/1983 tarihli fezlekeler ile 18/7/1980 tarihli başvurucu ifade tutanağı Mahkemeye ibraz edilmiştir. Başvurucu, İfade Tutanağı'nda suçlamaların tamamını kabul etmemekle birlikte PKK adına birtakım faaliyetlere karıştığını itiraf ederek kişi, yer ve olayları tek tek anlatmış; cehaletinden istifade ederek kendisini kandırdıklarını ve pişman olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Mersin 4. Asliye Ceza Mahkemesinden gönderilen yazıda başvurucu hakkında

elektrik enerjisi hakkında hırsızlık suçundan 4/6/2007 tarihli karar ile 10 ay hapis cezası ile mahkûmiyetine ve kararın ertelenmesine hükmedildiği bilgisi iletilmiştir. Söz konusu yazı içeriğinde yer alan gerekçeli karara göre başvurucu, bu olay nedeniyle Kurumun uğradığı zararı ödeyerek etkin pişmanlık göstermiştir.

12. Mahkeme 4/10/2018 tarihli kararı ile davanın reddine hükmetmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Yapılan incelemede; davacı hakkında 'PKK terör örgütü adına silahla oto çalarak gasp etmek, banka soygunu yapmak suretiyle silahlı gasp, 6136 sayılı Kanuna muhalefet, suç delillerini saklamak ve suç işlemeye azmettirmek suçlarından 21/07/1980 tarihinde fezleke düzenlendiği, Mersin 4. Asliye Ceza Mahkemesinin 04/06/2007 tarihli 2007 / 455 - 467 E.K. Sayılı kararıyla elektrik enerjisi hakkında hırsızlık suçundan verilen 10 ay hapis cezasının ertelenmesine karar verildiği anlaşılmıştır.

...

Burada söz konusu olan şüphe, ceza yargılaması kapsamında, mahkumiyet kararı verilebilmesi için Kanun tarafından aranan yüklenen suçun işlendiğinin sabit olması (CMK m.223/6), tutuklama koruma tedbirine başvurulması için Kanunun bulunmasını şart koştuğu kuvvetli şüpheden (CMK m.100/1) veya kişi hakkında kamu davası açmayı haklı kılan suçun işlendiği hususunda Kanunun aradığı yeterli şüpheden (CMK m.170/2) kriterinden daha hafif bir şüphedir.

...

Bu açıklamalar ışığında yapılan değerlendirmede, yukarıda ayrıntılı olarak yer verildiği üzere, bir kamu kurumu olan davalı işveren tarafından davacı hakkında PKK/KCK terör örgütüne iltisakı nedeniyle duyulan şüphenin somut olgularla desteklendiği, iş akdinin davacı hakkında duyulan şüphe nedeniyle feshedilmesini haklı gösterecek nedenlerin bulunduğu, davalı işveren açısından iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güvenin sarsıldığı, objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphenin sözleşmenin feshedildiği tarihte bulunduğu, nitekim davacının durumunun davalı Akdeniz Belediye Başkanlığınca öğrenilmesinin ardından çok kısa süre içerisinde iş akdinin feshedildiği, bu nedenlerle davacının iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedenle yapıldığı sonucuna varılması gerektiği değerlendirilmiş ve aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

13. Başvurucu, istinaf talebinde bulunmuş; şüphe feshinin söz konusu olabilmesi için buna dair kriterler getiren yerleşik içtihada göre şüpheyi doğuran olay yahut olgunun üzerine makul bir zaman sürede feshin yapılması gerektiğini, gerekçeli kararda bahsi geçen 1980 yılına ait olayların üzerinden ise yaklaşık kırk yıl geçtiğini belirtmiştir. Devletin eski hükümlü çalıştırma zorunluluğunun olduğu hatta teşvik sağlamakla yükümlü olduğu bir hukuki düzende yıllar öncesinde kalan ceza dosyaları ya da soruşturmaları kapsamında yalnızca ifadesinin alınmış, işlem yapılmış olması gibi sebeplerle işe iade davasının reddi yoluna gidilmesinin hukuki olmadığını ifade eden başvurucu; fesih işleminin iş hukuku anlamında haksız ve geçersiz olduğunu ileri sürmüştür.

14. Adana Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesi 17/1/2019 tarihli kararı ile istinaf talebinin reddine karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Somut uyuşmazlıkta ;davacı hakkında PKK terör örgütü adına silahla oto çalarak gasp etmek, banka soygunu yapmak suretiyle silahlı gasp, 6136 sayılı Kanuna muhalefet, suç

delillerini saklamak ve suç işlemeye azmettirmek suçlarından 21/07/1980 tarihinde fezleke düzenlendiği, Mersin 4. Asliye Ceza Mahkemesinin 04/06/2007 tarihli 2007 / 455 - 467 E.K. Sayılı kararıyla elektrik enerjisi hakkında hırsızlık suçundan verilen 10 ay hapis cezasının ertelenmesine karar verildiği...

...davacının 667 sayılı kanun 4/1. Maddesinde belirtilen şekilde milli güvenliğe tehdit oluşturan oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirildiğinden, mahkemece davanın reddine karar verilmesi yerinde olup davacı tarafın tüm istinaf taleplerinin HMK nun 353/b-1 maddesi uyarınca esastan reddine karar vermek gerekmiştir."

15. Nihai karar 8/2/2019 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

16. Başvurucu 5/3/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

17. İlgili mevzuat için bkz. Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-25.

B. Yargıtay Kararları

18. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22/10/2007 tarihli ve E.2007/16878, K.2007/30923 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davalı işveren, davacının geçmişten gelen sabıkası ve özellikle yasadışı örgütle bağlantısı nedeni ile güvenlik önlemi olarak iş sözleşmesini feshetmiştir. Bu fesih Alman Hukukunda ve Alman Federal Mahkemelerinde şüphe feshi olarak adlandırılmaktadır. Böyle bir fesihte, işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir. Davacının geçmişte yasadışı örgüt üyesi olması, davacının görev yaptığı bölgede terör olaylarının artması ve demiryolu ulaşımının da hedefte bulunması, davalı işveren açısından iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güvenin sarsıldığı, elverişli objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphenin bulunduğu anlamına gelmektedir. Davacının iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedenle yapıldığı kabul edilmelidir. Davanın reddi yerine yazılı şekilde kabulü hatalıdır."

19. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/11/2018 tarihli ve E.2015/22-2715, K.2018/1720 sayılı kararı şöyledir:

"...şüphe feshinin söz konusu olabilmesi için iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni yıkmaya elverişli, objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphe mevcut olması ve ayrıca olayın aydınlatılması için işverenin kendisinden beklenebilecek bütün çabaları göstermesine karşın eylemin gerçekleştiğinin kanıtlanamaması gerektiğinden, somut uyuşmazlıkta davacının sabit olan, doğruluk ve bağlılığa uymayan nitelikteki eyleminin şüphe feshi teşkil etmediği de açıktır..."

20. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 26/11/2018 tarihli ve E.2018/11097, K.2018/25472 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Taraf iradesine öncelik verilmesi sadece davanın açılmasında değil, yargılama sırasında taraflara ait bir çok usul işleminde de kendisini gösterir...Yani, yargılamada esas olan, dava malzemelerinin taraflarca toplanması ve mahkemeye sunulması olarak tanımlayabileceğimiz 'taraflarca hazırlama (getirilme) ilkesi' dir. Bu ilkenin geçerli olduğu davalarda, dava malzemelerinin mahkemeye tam olarak getirilmemesinin sorumluluğunu taraflar üstlenmiş olup; hakim, kural olarak tarafların ileri sürmediği vakıaları ve belirli bir delili kendiliğinden araştıramaz ve taraflara hatırlatamaz. Diğer yandan, kamu düzenini ilgilendiren davalarda, irade serbestisinin ve taraf iradesine tanınan üstünlüğün bir sonucu olan 'taraflarca hazırlama ilkesi' yerine, kendiliğinden (resen) araştırma ilkesinin uygulanması esastır. Kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda; hâkim, davanın ispatı için gereken bütün delillere kendiliğinden başvurur; taraflar da yargılama bitinceye kadar delil gösterebilirler. Bu davalarda bir bakıma, dava ile ilgili olguların hazırlanmasında, tarafların yanında, hakimin de görevli olması söz konusudur.

Bu açıklamalar karşısında kamu ya da özel hukuk tüzel kişiliği de olsa işçinin terör örgütleri ile irtibatının bulunması halinde bu durumun hem kamu güvenliğini hem de özel güvenliği tehdit edeceği açıktır. Bu nedenle davalı tarafın cevap dilekçesi ile davacının iş akdinin .../... bağlantısı bulunduğuna dair kuvvetli şüphe duyulması sebebi ile feshedildiğini belirttiği görülmekle; eldeki davada taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Anayasa Mahkemesinin 12/7/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

22. Başvurucu; işe iade talebiyle başlatılan yargılama neticesinde varılan sonucun hakkaniyete aykırı olduğunu, iş akdinin yasalarda öngörülen usule riayet edilmeksizin feshedildiğini, feshe gerekçe gösterilen olgunun yaklaşık kırk yıl öncesine ait bir fezleke olduğunu ve henüz reşit bile olmadığı bir dönemde gerçekleştirdiği iddia edilen eylemlerinin davaya konu yapıldığını, öte yandan hazırlanan fezleke kapsamında o dönem herhangi bir soruşturma yahut kovuşturma yapılmadığını belirtmiştir. Çalıştığı süre boyunca işveren Kuruma karşı güven olgusuna zarar verici herhangi bir eylemde bulunmadığını ifade eden başvurucu, derece mahkemelerince iddia ve itirazlarının incelenmediğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

23. Bakanlık görüşünde, dosyaya gelen bilgi ve belgeler ile tarafların iddia ve itirazları doğrultusunda davanın reddedildiği, anılan kararın kanun yollarından geçerek kesinleştiği hatırlatılmış; hukuk kurallarını yorumlama yetkisinin derece mahkemelerine ait olduğu, bariz takdir hatası veya açık keyfîlik oluşturan bir durum olmadığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti mahiyetinde kalacağı hususlarında değerlendirmeler içeren Anayasa Mahkemesi kararlarına yer verilerek başvuru incelenirken hem bu hususların hem de somut olayın kendine özel koşullarının gözönünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir.

2. Değerlendirme

24. Anayasa’nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı

veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

25. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucunun temel iddiası derece mahkemelerince yeterli inceleme ve araştırma yapılmadan, gerekçeli kararda iddia ve itirazları karşılanmadan, yetersiz bir gerekçe ile davasının reddine karar verildiği hususuna ilişkindir. Bu kapsamda başvurunun adil yargılanma hakkı kapsamındaki iddialarının gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

26. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

27. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

28. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü -kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde- diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa’nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

29. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması, adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri, dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul bir şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açık bir keyfilik olmaması ve makul bir gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No:2013/1235, 13/6/2013, § 23).

30. Makul gerekçe; davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıkta olan bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm

fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş, § 24).

31. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi, tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

32. Somut olayda işveren nezdinde 2014 yılından itibaren temizlik işçisi olarak çalışmakta olan başvurucunun iş sözleşmesi 2017 yılında feshedilmiştir. Başvurucu, iş akdinin geçerli bir nedene dayanmadan feshedildiğini belirterek işveren aleyhine işe iade talebiyle dava açmıştır. İşveren Belediye ise başvurucunun adının 672 sayılı KHK kapsamında alınacak tedbirler listesinde yer alması sebebiyle Mersin Valiliği OHAL Bürosunca işten çıkarıldığını belirtmiştir.

33. Mahkeme, taraflarını iddialarını incelemiş; başta Emniyet ve savcılık olmak üzere çeşitli kurumlardan başvurucu ile ilgili bilgi toplamış, en nihayetinde taraflar arasındaki güven ilişkisinin sona erdiğini belirterek davanın reddine karar vermiş; bu karar istinaf incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

34. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenemese de Yargıtay içtihadında da belirtildiği üzere şüphenin işçinin kişiliğinde bulunan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir (bkz. §§ 18, 19). Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı bir şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir.

35. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013). Bu noktada gerekçeli karar hakkı, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin tesisinde önemli bir araç olarak işlev görmektedir. Zira kişiler ancak gerekçeli karar vasıtasıyla somut olayın hukuk kuralları karşısında nasıl konumlandırıldığını öğrenebilmekte ve buna karşı etkili bir savunma geliştirme imkânı bulabilmektedir.

36. Derece mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekmektedir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir, aynı zamanda gerekçenin makul olması şartı aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken, mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır (bkz. §§ 27-31).

37. Tüm bu açıklamalar karşısında şüphe feshi gerekçesiyle iş akdinin sonlandırıldığı

davalarda, özellikle işvereni fesih sonucuna götüren hususların aydınlatılması önem arz etmektedir. Bu kapsamda derece mahkemelerinden beklenen, şüphe feshini doğuran durum veya olayın/vakıa -Yargıtay içtihadında da değinildiği gibi- doğrudan işçinin şahsından kaynaklanması, millî güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olmalıdır. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi, keyfîliğin önüne geçilebilmesi adına önemlidir.

38. Somut olayda başvurucu hakkında işvereni şüphe feshine götüren; Emniyetten gelen bilgiye göre başvurucu hakkında PKK terör örgütü adına silahla oto çalarak gasbetme, banka soygunu yapmak suretiyle silahlı gasbetme, 10/7/1953 tarihli ve6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun'a muhalefet, suç delillerini saklama ve suç işlemeye azmettirme suçlarından 21/7/1980 tarihinde fezleke düzenlendiği, ayrıca Mersin 4. Asliye Ceza Mahkemesinin 4/6/2007 tarihli kararıyla elektrik enerjisi hakkında hırsızlık suçundan verilen 10 ay hapis cezasının ertelendiği tespitleridir.

39. Öncelikle başvurucunun iş akdinin darbe teşebbüsü akabinde millî güvenliğin tesisi için çıkarılan OHAL KHK'ları kapsamında ve şüphe feshi gerekçesiyle feshedildiğini belirtmek gerekir. Nitekim başvurucunun açtığı davada Mahkeme, başvurucunun millî güvenliğe tehdit oluşturan yapı veya gruplara üyeliği, mensubiyeti yahut iltisakı/irtibatı olduğu değerlendirildiğinden iş akdinin feshedilmesinin hukuka aykırı olmadığını belirtmiştir.

40. Öte yandan başvurucu ile ilgili feshe dayanak yapılan esas tespit 1980 tarihli fezleke ve bu kapsamda başvurucunun kısmi ikrarını içeren İfade Tutanağı'dır. Fezlekede yer alan suçlamalar ciddi olmakla birlikte bu kapsamda başvurucunun bahsi geçen isnatlar ile ilgili iş akdinin feshine dair yaptığı savunma da kayda değer görünmektedir. Zira başvurucu bahsi geçen olayların üzerinden yaklaşık kırk yıl geçtiğini, henüz 18 yaşında bile olmadığını, o dönemde bile hakkında herhangi bir yargılama yapılmadığını ileri sürmekte; bugüne kadar da işverenin güvenini sarsacak bir eyleme karışmadığını belirtmektedir.

41. Yukarıda da ifade edildiği gibi gerekçeli kararda işveren Kurumun niteliği ile sözleşmesi feshedilen işçinin burada hangi pozisyonda çalıştığı, işinin mahiyetinin ve öneminin ne olduğunun irdelenmesi, bu durumun şüpheyi doğuran olay ya da olgu ile birlikte bir bütün olarak ele alınması gerekmektedir. Ayrıca Yargıtay kararları da gözönüne alındığında şüphenin güncel bir durumu yansıtması ve şüpheye konu olay yahut olgunun belli bir ağırlığa ulaşması beklenmektedir. Söz konusu kriterlerin -özellikle millî güvenlik ile ilgili hususlarda- esnek değerlendirilebileceği düşünülse dahi bu durumda da makul ve hakkaniyetli bir şekilde mevzunun ele alınması, hem işçi yönünden hem işveren yönünden adil bir denge kurulması icap etmektedir.

42. Başvuruya konu yargılamada başvurucunun işveren Kurum nezdinde temizlik işçisi olarak çalıştığı, hakkındaki isnadın işe girdiği tarihten yaklaşık 34 yıl, iş sözleşmesinin feshedildiği tarihten itibaren ise yaklaşık 37 yıl öncesine dayandığı, şüphe doğuran olaya ilişkin olarak fezleke ve İfade Tutanağı dışında yargısal sürece dalalet eden herhangi bir bilgi ya da belge bulunmadığı, nitekim başvurucunun da bu kapsamda hakkında yargılama olmadığını belirttiği görülmüştür. Gerekçeli karara bakıldığında başvurucu ile ilgili olarak mevcut durumun tespiti ile yetinildiği ancak yaklaşık 40 yıl öncesine ait birtakım iddiaların ilçe belediyesi nezdinde temizlik işçisi olarak çalışan başvurucu yönünden iş ilişkisinin devamını ne şekilde çekilmez hâle getirdiği hususunda şüphe feshi için yeterli olabilecek düzeyde bir bağlantı ortaya konulmadığı anlaşılmıştır. Zira başvurucu 17 yaşındayken

işlediği iddia edilen olaylardan sonra örgütle hiçbir temasının olmadığını, örgütsel nitelikte, işverenin güvenini sarsacak herhangi bir davranışta bulunmadığını ileri sürmüştür.

43. Sonuca varmadan önce belirtmek gerekir ki derece mahkemeleri, kendisine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değildir. Ancak ileri sürülen iddialardan biri kabul edildiğinde bunun davanın sonucuna etkili olması hâlinde mahkeme, bu hususa belirli ve açık bir yanıt vermek zorunda kalabilir (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56).

44. Başvuruya konu olaya ilişkin yukarıda yapılan tüm incelemeler neticesinde -ilgili mevzuat, Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi içtihadı da dikkate alındığında-başvurucunun iddia ve itirazlarının yargılamanın esasına temas eden ve davanın sonucu değiştirebilecek nitelikte olduğunu söylemek mümkündür. Bu kapsamda derece mahkemelerinden beklenen; başvurucu ile PKK/KCK arasındaki bağlantıyı gösteren güncel sebeplerin gerekçeli kararda ayrıntılı bir şekilde ortaya koyması, kendisini davanın reddi sonucuna götüren sebepleri net bir şekilde karara yansıtmasıdır.

45. Dolayısıyla gerekçeli kararda, işveren yönünden başvurucu ile aralarındaki güven ilişkisinin sarsılmasına neden olan olay ve olgulara dair yeterli inceleme ve araştırmanın yapılmadığı, başvurucunun yargılamanın esasına tesir eder nitelikteki iddia ve itirazlarının incelenmediği, bu iddiaların karşılanmadığı görülmüştür. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

46. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

47. Başvurucu, yargılama sürecinin makul sürede neticelendirilmediğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

48. Anayasa'nın 36. ve 141. maddeleri bağlamında medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerektiğine dair temel ilkeler Anayasa Mahkemesince daha önce incelenmiş ve bu konuda kararlar verilmiştir (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013; Güher Ergun ve Tosun Tayfun Ergun, B. No: 2012/12, 17/9/2013; Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013). Başvuru konusu olayda bu ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır.

49. Başvuruya konu yargılama süreci incelendiğinde davanın, iki dereceli yargılama sisteminde 1 yıl 8 ay 27 gün sürdüğü tespit edilmiştir. Yargılama süreci bir bütün olarak dikkate alındığında başvurucunun hakkını ihlal edecek bir gecikme olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

50. Açıklanan nedenlerle başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

51. Başvurucu ayrıca haksız fesih işlemi nedeniyle masumiyet karinesi ile çalışma hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmüşse de gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar

verildiğinden diğer ihlal iddialarına ilişkin olarak kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

52. Başvurucu; ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi ve tazminat talebinde bulunmuştur.

53. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Mersin 3. İş Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

54. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

55. Dosyalardaki belgeden tespit edilen 364,60 TL başvuru harcı ile 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Mersin 3. İş Mahkemesine(E.2017/679) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 364,60 TL başvuru harcı ile 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 12/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YUSUF CİHAD GELGEÇ

B. No: 2019/9009 | Karar tarihi: 12.07.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/9009

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

YUSUF CİHAD GELGEÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/9009)

Karar Tarihi: 12/7/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Yusuf Cihad GELGEÇ

Vekili : Av. Ahmet Murat YURTSEVEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasında adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 15/3/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde, yargılama sürecindeki dava dosyalarında ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden elde edilen bilgi ve belgelerde yer aldığı şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. 1987 doğumlu olan başvurucu, 15/2/2012 tarihinden itibaren sözleşmeli personel olarak Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Denizli İl Koordinatörlüğünde (Kurum) uzman statüsünde çalışmaya başlamış; 21/7/2016 tarihinde ise Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının da (Tarım Bakanlığı) oluru ile başvurucunun sözleşmesi feshedilmiştir. Kurumun Tarım Bakanlığına gönderdiği yazı şöyledir:

"17 Şubat 2016 Tarihli ve 29627 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 2016/ sayılı Başbakanlık Genelgesi'nde de; 'Terör örgütleri veya legal görünüm altında illegal faaliyet yürüten yapılarla ilişki kuran veya eylem birliği içerisinde olan, bu örgüt ve yapıların emir ve talimatıyla hareket eden bu örgüt ve yapılara yardım eden, kamu imkan ve kaynaklarını bu örgüt veya yapıları destlekleneye yönelik kullanan veya kullandıran, bu örgüt veya yapılarla mücadeleyi engelleyen, bu örgüt veya yapıların propagandasını yapan, kamu çalışanları hakkında ilgili mevzuat çerçevesinde idari nitelikteki işlemler yetkili amirler tarafından ivedilikle yapılacaktır.' ifadeleri yer almaktadır.

Kurumumuz, Ülkemizin kırsal kalkınma ile ilgili Avrupa Birliği destek fonlarını kullanabilmesi amacıyla, 5648 sayılı Kanunla kurulmuş olup, kamu tüzel kişiliğine haiz, idari ve mali özerkliğe sahip, bu kanunda bulunmayan hallerde özel hukuk hükümlerine tabi Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının ilgili bir kuruluşudur. Kurumumuzda hizmetler, 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu ile diğer sözleşmeli personel hakkındaki hükümlerine bağlı kalmaksızın istihdam edilen sözleşmeli personel eliyle yürütülmekte olup sosyal güvenlik yönünden 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Salık Sigortası Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi hükümlerine tabidir. Mevzuatımızda, terör eylemlerine bulaşan, devlet güvenliğini tehdit edici faaliyetlerde bulunan personelin görevinden azledilmesi ya da açığa alınmasına ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Söz konusu personele ilişkin olarak, ancak sözleşmelerinin fesih edilmesi yoluyla yaptırım uygulanması mümkündür.

Bu kapsamda; 15.07.2016 tarihinde Ülkemizde vuku bulan darbe girişimi sonucu Kurumumuzda görev yapan ve FETÖ/PDY terör örgütü ile bağlantılı olduğu tespit edilen personelin ivedilikle sözleşmesinin feshedilmesi gerektiği değerlendirildiğinden; ekli listede bilgileri yer alan personelin sözleşmelerinin fesih edilmesi hususunu;

OLUR'larınıza arz ederim."

7. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle Tarım Bakanlığı ve Kurum aleyhine 19/9/2016 tarihinde dava açmıştır. Denizli İdare Mahkemesine (Mahkeme) sunduğu dava dilekçesinde başvurucu; hakkında hiçbir soruşturma yapılmadan, savunması dahi alınmadan işten çıkarıldığını, Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) ile arasında nasıl bir bağlantı kurulduğu hususunda somut bir tespit yapılmadığını belirterek yürütmenin durdurulmasını, söz konusu idari işlemin iptali ile işe iadesini talep etmiştir.

8. Mahkeme 13/12/2016 tarihli ara kararı ile başvurucunun dava konusu yaptığı idari işlemin okunaklı ve onaylı bir örneğinin istenmesine, başvurucunun FETÖ/PDY ile ilişkisi olduğunu ortaya koyan tüm bilgi ve belgelerin (ishabarat raporu, tanık beyanları, soruşturma raporu vb.) onaylı birer örneğinin gönderilmesine, bu kapsamda davalıların

savunması alındıktan ve ara kararın gereği yerine getirildikten sonra yürütmenin durdurulması talebinin incelenmesine karar vermiştir.

9. Davalı Kurum ve Tarım Bakanlığı tarafından savunmalarında özetle başvurucunun da aralarında olduğu 179 personelin durumunun incelenmesi neticesinde terör örgütüne üyelik, mensubiyet, örgütle irtibatlı ya da iltisaklı olduğu değerlendirmesi yapıldığı, bu kapsamda tesis edilen işlemin kamu yararı ve hizmet gerekleri doğrultusunda usul ve yasaya uygun olduğu, başvurucunun devlete karşı sadakat yükümlülüğünü yerine getirmediği, işlemin ihraç ve disiplin müessesesi dışında olağanüstü bir tedbir mahiyetinde olduğu gerekçesiyle davanın reddi gerektiği ileri sürülmüştür. Kurum savunma yazısında ayrıca 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin (667 sayılı KHK) 4. maddesine atıf yaparak Kurum nezdinde oluşacak bir kanaatin işten çıkarma adına yeterli olacağını, sübut derecesinde bir ispata ve bu kapsamda delil sunmaya gerek olmadığını belirtmiş; başvurucu yönünden de Kurum nezdinde bu yönde bir kanaatin oluştuğunu ifade etmiştir. Tarım Bakanlığı da örgüt mensubiyetinin bir nevi tehlike suçu olduğunu, zararın gerçekleşmesinin şart olmadığını, bu kapsamda idarenin de buna müsamaha gösteremeyeceğini belirterek FETÖ/PDY ile olan bağlantısı noktasında kuvvetli emareler bulunan başvurucu yönünden söz konusu işlemin tesisinin mecburi olduğunu belirtmiştir.

10. Mahkeme 26/1/2017 tarihli kararı ile dava konusu idari işlemin olağanüstü hâl (OHAL) kapsamında alınan tedbirler gereği tesis edildiğini, 667 sayılı KHK hükmü gereği dava konusu işlem hakkında yürütmenin durdurulması talebinin incelenmesine olanak bulunmadığını belirterek talebin reddine karar vermiş; 30/10/2017 tarihli kararı ile davanın reddine hükmetmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...15.07.2016 tarihinde FETÖ/PDY tarafından yapılan darbe girişiminden sonra davalı Kurum nezdinde görev yapan ve bu terör örgütü ile bağlantılı olduğu tespit edilen personellerin sözleşmelerinin sona erdirildiği, davacının da bu bağlamda sözleşmesinin sona erdirildiği, davacının FETÖ/PDY üyesi olduğu yönünde tanık beyanları ile delillerin olduğu ve davalı idarece davacının terör örgütü ile ilişki kurduğu, eylem birliği içerisinde bulunduğu değerlendirmesi yapıldığı, davacı hakkında Denizli 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 2017/11 Esas sayılı dosyasında kamu davası açıldığı, davacının terör örgütü üyeliği suçundan yargılandığı, sözleşmeli personel olarak görev yapan davacı ile davalı idare arasındaki güven duygusunun zedelendiği, davalı idarenin davacı ile birlikte çalışmaya zorlanamayacağı, davacının sözleşmesinin feshedilmesine dair işlemin tipik bir disiplin cezası niteliğinde olmadığı, bu nedenle 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'ndaki disiplin cezası için öngörülen usullerin aynen burada uygulanmayacağı, terör örgütü ile irtibat veya iltisakının bulunduğu noktasında yeterli kanaatin oluştuğu anlaşıldığından, davalı kurumca yukarıda belirtilen mevzuat uyarınca OHAL'in ilan edildiği dönemde 2016/4 sayılı Başbakanlık Genelgesi doğrultusunda yapılan incelemeler neticesinde Milli Güvenlik Kurulu tarafından devletin milli güvenliğini tehdit eden bir terör örgütü olduğuna ve diğer terör örgütleri ile işbirliği yaptığına karar verilen FETÖ/PDY terör örgütü ile irtibatlı olduğu değerlendirilen davacının sözleşmesinin feshedilmesine ilişkin bakanlık oluruna haiz Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Destek Hizmetleri Genel Koordinatörlüğü'nün 21/07/2016 tarih ve E.4692 sayılı işleminde hukuka aykırılık bulunmadığı sonuç ve kanaatine ulaşılmıştır."

11. Başvurucu istinaf talebinde bulunmuş; kararda yer verilen hususların gerçeği yansıtmadığını belirterek davanın kabulü gerektiğini ileri sürmüştür. Başvurucu istinaf

dilekçesinde öncelikle hakkında ceza yargılaması bulunduğu iddiasına değinmiş; bu bilginin nasıl temin edildiğini anlamamakla birlikte tarafına yönelik hiçbir soruşturma yahut yargılama olmadığını, bahsi geçen davanın kendisi ile ilgili olmadığını ileri sürmüştür. Bunun dışında tarafına yönelik tanık beyanları olduğu, istihbarat raporu vb. hususların bulunduğu belirtildiği hâlde bunların ne olduğu ile ilgili hiçbir bilgi yahut belge bulunmadığını, davalıların bu kapsamda ara kararın gereğini yerine getirmediğini, soyut iddiaların dışında bir delilin dosyaya sunulamadığını ifade etmiştir.

12. İzmir Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi 18/4/2018 tarihli kararı ile derece mahkemesi kararının usul ve yasaya uygun olduğunu belirterek istinaf başvurusunun reddine hükmetmiştir.

13. Başvurucu, istinaf talebinin reddi kararına karşı temyiz kanun yoluna başvurmuş; daha önceki iddialarını tekrarlamak suretiyle kararın bozulması gerektiğini savunmuştur. Davalı Kurum ve Tarım Bakanlığı ise ilk savunma dilekçelerinde ve aşamalarda sundukları dilekçelerde yer alan hususları tekrar ederek temyiz talebinin reddi gerektiğini ileri sürmüştür.

14. Danıştay Onikinci Dairesi 19/11/2018 tarihli kararı ile temyiz talebinin reddine hükmetmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Bakılan davada, Denizli İdare Mahkemesi'nin 30/10/2017 tarihli ve E:2016/1832, K:2017/2022 sayılı kararına karşı yapılan istinaf başvurusu İzmir Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi'nin 18/04/2018 tarihli ve E:2018/435, K:2018/1659 sayılı kararıyla reddedilmiş karar bütün gerekçeleriyle onanmışsa da, Denizli İdare Mahkemesince verilen 30/10/2017 tarihli ve E:2016/1832, K:2017/2022 sayılı kararda davacı hakkında Denizli 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 2017/11 esas sayılı dosyasında kamu davası açıldığı ve davacının terör örgütü üyeliği suçundan yargılandığı belirtilmesine karşın davacı tarafından bu davada yargılanmadığı istinaf ve temyiz başvuru dilekçelerinde belirtildiğinden ve UYAP kayıtlarında da davacının sanık olarak yargılandığı bir dava tespit edilmediğinden, Denizli İdare Mahkemesince verilen 30/10/2017 tarihli ve E:2016/1832, K:2017/2022 sayılı kararının gerekçesinin bu kısmı yerinde görülmemiştir. Ancak bu husus söz konusu kararı bütün gerekçeleriyle onayan İzmir Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi'nin 18/04/2018 tarihli E:2018/435, K:2018/1659 sayılı kararının bozulmasını gerektirir nitelikte görülmemiştir.

İzmir Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi'nin 18/04/2018 tarihli E:2018/435, K:2018/1659 sayılı kararı ve dayandığı gerekçe hukuk ve usule uygun olup bozulmasını gerektirecek başkaca bir sebep bulunmadığından, temyiz istemin reddi ile anılan kararın belirtilen gerekçe ile ONANMASINA..."

15. Nihai karar 18/2/2019 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

16. Başvurucu 15/3/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

17. İlgili mevzuat için bkz. Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-25.

B. Danıştay Kararları

18. Danıştay Beşinci Dairesinin5/4/2022 tarihli ve E.2017/540, K.2022/1741 sayılı kararının

ilgili kısmı şöyledir:

"İptal davaları idarî işlemlerin yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlâl edilenler tarafından açılan davalardır. İdari işlem ise idarenin kamu gücü kullanarak tek taraflı olarak tesis ettiği hukuki sonuç doğuran işlemdir. İdareyi işlem yapmaya sevk eden maddi ve hukuki etkenler ise idari işlemin sebep unsurunu oluşturmaktadır.

Görülmekte olan davada davalı idareyi dava konusu işlemi yapmaya sevk eden maddi sebep ülkenin içinde bulunduğu tehdidin ortadan kaldırılması ve bozulan kamu düzeninin ivedi şekilde yeniden tesis edilmesini temin etmektir. Hukuki sebep ise bunu gerçekleştirmek için Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu tarafından 20/07/2016 tarihinde, ülke genelinde 21/07/2016 Perşembe günü saat 01.00'den itibaren geçerli olmak üzere doksan gün süreyle olağanüstü hâl ilan edilmiş olması ve yine Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin çıkartılan ve 23/07/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe konulan 667 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamedir.

667 sayılı KHK'nın 3. maddesinin 1. fıkrasının öngördüğü üzere terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen hakim ve savcılar hakkında meslekte kalmalarının uygun olmadığına ve meslekten çıkarılmalarına Hâkimler ve Savcılar Kurulu Genel Kurulunca karar verilir hükmü gereğince davacı hakkında dava konusu işlem tesis edilmiştir.

Davacı hakkındaki terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu yönünde davalı idarece yapılan değerlendirmenin de kuşkusuz keyfiyetten uzak olması gerekir.

Diğer yandan, 23/01/2017 tarih ve 29957 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 685 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 11. maddesinin ikinci fıkrasıyla; '22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin 3 üncü maddesinin birinci fıkrası ile 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanunun 3 üncü maddesinin birinci fıkrası kapsamında meslekte kalmalarının uygun olmadığına ve meslekten çıkarılmalarına karar verilenler, kararın kesinleşmesinden itibaren altmış gün içinde ilk derece mahkemesi olarak Danıştaya dava açabilir.' hükmü getirilerek söz konusu işlemler yargı denetimine açılmış ve ilgililere davalı idarece haklarında bu çerçevede tesis edilen işlemlere karşı yargı yoluna başvurabilme imkanı tanınmıştır.

Bu kapsamda, dava konusu işlemin sebep unsuru yönünden hukuki denetiminin yapılabilmesi; bu değerlendirmeyi haklı kılan maddi sebeplerin yargılama esnasında davalı idarece somut şekilde ortaya konulmasına ve izah edilmesine bağlıdır. Bu konudaki yükümlülük şüphesiz öncelikle dava konusu işlemi tesis eden davalı idareye aittir.

Her ne kadar dava konusu işlemin, ülkenin içinde bulunduğu tehdidin ortadan kaldırılması ve bozulan kamu düzeninin ivedi şekilde yeniden sağlanması amacıyla tesis edilen 'olağanüstü tedbir' niteliğinde olması nedeniyle anılan işlemin dayanağı olan deliller, davalı idare tarafından dava konusu işlemin tesisinden sonra tespit edilerek dosyaya sunulmuş ise de; bu delillerin terör örgütleri ile millî güvenliğe karşı faaliyette bulunduğu kabul edilen

yapılarla iltisak veya bunlarla irtibatı ve anayasal düzene sadakat yükümlülüğünün yitirildiğini ortaya koyan geçmişe ilişkin olay ve olgular olduğu görüldüğünden dava konusu işlemin hukuka uygunluğunun yargısal denetiminde dikkate alınabileceği tabiidir. Bu bağlamda davalı idarenin, tesis ettiği işlemin sebep unsurunu ortaya koyabilmek için bütün imkanlarını kullanarak (teftiş birimini harekete geçirmek suretiyle tanık dinlemek, sosyal çevre araştırması yaptırmak, Emniyet Genel Müdürlüğü birimlerince ve diğer kamu kurumlarınca yapılan tespitler ile tanık ifadelerinde yer verilen hususları değerlendirmek vb.) elde ettiği lehe ya da aleyhe delilleri sunması gerekir."

19. Danıştay Beşinci Dairesinin 28/9/2021 tarihli ve E.2019/4544, K.2021/2741 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Dava dosyasının incelenmesinden; davalı idarece, davacının 667 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 4. maddesi uyarınca kamu görevinden çıkarılmasına ilişkin işlemin gerekçesi olarak davacının terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu yönündeki değerlendirmenin gösterildiği, Mahkemece davacının irtibat ve iltisakına yönelik değerlendirmenin dayanaklarının davalı idareden sorulması üzerine, anılan ara karara cevaben söz konusu tespitlerin davalı idarece yargılama esnasında dosyaya sunulmasına rağmen Mahkemece anılan tespitler değerlendirilmeksizin, salt idarede oluşan kanaatin yeterli olduğu gerekçe gösterilerek davanın reddine karar verilmiştir.

Öte yandan Bölge İdare Mahkemesi tarafından davacı hakkında silahlı terör örgütüne üye olmak suçundan ceza yargılamasının bulunduğu hususu da gerekçeye eklenmek suretiyle istinaf başvurusunun reddine karar verilmiş ise de, davacı hakkında yürütülen ceza kovuşturmasının sadece bu haliyle FETÖ/PDY ile irtibat ve iltisak noktasında aleyhe bir durum olarak değerlendirilmesi masumiyet karinesi gereğince mümkün değildir.

Bu nedenle, Mahkemece öncelikle; davalı idarece dava dosyasına sunulan, davacı hakkında terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut irtibatı olduğu yönünde değerlendirme yapılmasına dayanak teşkil eden tespitlerin somutlaştırılmak suretiyle değerlendirilmesi, gerek görülmesi halinde yeniden sorulması, öte yandan 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 20. maddesi uyarınca uyuşmazlığın çözümü için; "Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı ile Emniyet Genel Müdürlüğü Terörle Mücadele Daire Başkanlığından; davacının FETÖ/PDY terör örgütüne ait örgüt içi iletişim programı (ByLock) kullandığına ya da ankesörlü telefon görüşme kaydı bulunduğuna ilişkin tespit olup olmadığının sorulmasına, var ise tespitlere ilişkin belge ve raporların, (mahiyetleri ve kullanım bilgileri yer alacak şekilde) FETÖ/PDY soruşturmaları kapsamında var ise davacının adının geçtiği ifade tutanaklarının, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonundan; davacının, müflis Asya Katılım Bankası AŞ'de katılım ya da cari hesabının bulunup bulunmadığının sorularak var ise ilgili belge ve raporların, (şahıs, hesap no, hesap açılma tarihi, işlem tarihleri, işlemlerin mahiyeti, tutarı yer alacak şekilde)

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğünden; davacının FETÖ/PDY terör örgütüne ait özel öğretim kurum ve kuruluşlarına ilişkin eğitim kaydı ile özel öğrenci yurtları vb. ilişkin kayıt bilgileri (istihbari olanlar dâhil) olup olmadığı sorularak var ise tespitine ilişkin belge ve raporların, Hazine ve Maliye Bakanlığı Mali Suçları Araştırma Kurulundan (MASAK); davacının FETÖ/PDY terör örgütü ile ilişkili gerçek (sivil imamlar vb)

veya tüzel (... Derneği vb) kişilere bağış ya da para transferinin olup olmadığının sorularak var ise ilgili belge ve raporların,(şahıs, dernek/vakıf, miktar ve tarih yer alacak şekilde) İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğünden; davacının FETÖ/PDY terör örgütüne ait olduğu gerekçesiyle kapatılan dernek ya da sendika/federasyon/konfederasyonlarda yönetim/denetim/genel kurul üyelik/aidat bilgisi olup olmadığı sorularak var ise ilgili belge ve raporların, (şahıs, tarih aralığı ve ilgili kuruluş yer alacak şekilde) Vakıflar Genel Müdürlüğünden; davacının FETÖ/PDY terör örgütüne ait olduğu gerekçesiyle kapatılan vakıflarda üyeliği ya da mütevelli heyeti üyeliği olup olmadığı sorularak var ise ilgili belge ve raporların, (şahıs, tarih aralığı ve ilgili kuruluş yer alacak şekilde)... İçerik Hizmetleri ve Prodüksiyon Anonim Şirketinden; davacının... aboneliğinin bulunup bulunmadığı, aboneliği bulunuyorsa bu aboneliği iptal ettirip ettirmediği, iptal ettirmiş ise hangi tarihte iptal ettirdiği, var ise müşteri hizmetleri ile yapılan görüşmenin çözümü ve diğer bilgi ve belgelerin birer örneğinin istenilmesine" yönelik yapılacak ara kararı neticesinde davalı idare ile yukarıda anılan kurum ve kuruluşlarca gönderilecek bilgi ve belgeler davacıya tebliğ edilerek karşı beyanlarının da alınmasından sonra davacının terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut irtibatının bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir.

Kuşkusuz yukarıda anılan değerlendirme yapılırken davacı hakkındaki ceza soruşturması ve kovuşturmasındaki (beraat kararı ile sonuçlanmış olsa dahi) tespitlerin de irtibat ve iltisak noktasında göz önüne alınması gerekmektedir.

Bu itibarla, belirtilen hususlarda araştırma yapılmaksızın, eksik incelemeyle davanın reddi yönünde verilen İdare Mahkemesi kararına karşı yapılan istinaf başvurusunun reddi yolundaki Bölge İdare Mahkemesi kararında hukuki isabet bulunmamaktadır."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 12/7/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

21. Başvurucu, somut hiçbir bilgi ya da belge olmadığı hâlde terör örgütü bağlantısı olduğu gerekçesiyle işten çıkarıldığını, her ne kadar 667 sayılı KHK'ya istinaden değerlendirme yapıldığı iddia edilmekte ise de idari işlemin KHK yayımlanmadan önce tesis edildiğini belirtmiştir. Bu işleme karşı açtığı iptal davasında ise derece mahkemeleri tarafından gerçekte olmayan olgulara dayanılarak taleplerinin reddedildiğini ifade eden başvurucu, hakkında hiçbir cezai takibat olmadığı hâlde kendisiyle alakası olmayan bir yargılamanın idari işleme gerekçe yapıldığını, mevcut durum yargılamanın devamında fark edildiği hâlde ve başkaca bir delil de olmamasına rağmen davanın reddedildiğini, kendisiyle benzer durumda olan kişiler haklarında ceza yargılaması olduğu hâlde işe iade edildiklerini ifade etmiştir. Ayrıca OHAL KHK'sı kapsamında değil ilgili mevzuat uyarınca hakkında disiplin soruşturması yapılarak ve savunması alınmak suretiyle iş akdinin feshedilebileceğini belirten başvurucu; bu kapsamda hakkaniyete uygun yargılanma hakkının, gerekçeli karar hakkının ve ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

22. Bakanlık görüşünde; adil yargılanma hakkının unsurlarına yönelik değerlendirmeler içeren Anayasa Mahkemesi kararlarına yer verilerek başvurucunun iddia ve itirazları öğrenme ve buna karşı savunma geliştirme imkânına sahip olduğu, derece mahkemeleri

tarafından yapılan değerlendirmelerde bariz takdir hatası bulunmadığı, dolayısıyla başvurucunun iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olduğu belirtilmiştir.

23. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında yargılama süreci ile başvuru formunda ileri sürdüğü hususları tekrar etmiştir.

B. Değerlendirme

24. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

25. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucunun temel iddiası tarafına yönelik somut bir tespit bulunmaksızın işten çıkarılmasına ilişkin idari işlemin tesis edilmesinin, bu kapsamda derece mahkemeleri tarafından iddia ve itirazları karşılanmaksızın, olmayan gerekçelerle ve hiçbir inceleme yapılmadan davanın reddedilmesinin adil yargılanma hakkına aykırı olduğu hususuna ilişkindir. Sonuç olarak başvurucu; bütün idari ve yargısal süreç boyunca işten çıkarılmasına ilişkin olarak tarafına yönelik somut bir tespitin yapılamadığını, buna rağmen iptal davasının adil yargılanma hakkına aykırı bir şekilde reddedildiğini ileri sürmüştür. Tüm bu açıklamalar ışığında başvurunun adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

26. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

27. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

28. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü -kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde- diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa'nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

29. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması, adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri dava konusu maddi olay ve

olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul bir şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açık bir keyfîlik olmaması ve makul bir gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No:2013/1235, 13/6/2013, § 23).

30. Makul gerekçe; davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıkta olan bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş, § 24).

31. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi, tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

32. Somut olayda davalı Kurum nezdinde 2012 yılından itibaren uzman olarak sözleşmeli personel statüsünde çalışmakta olan başvurucunun iş akdinin FETÖ/PDY'ye üyeliği, mensubiyeti, bu örgütle irtibatı ya da iltisakı olduğu kanaati ile 2016 yılında sona erdirilmesi yönünde idari işlem tesis edilmiştir. Başvurucu, iş akdinin geçerli bir nedene dayanmadan, usul ve yasaya aykırı bir şekilde sona erdirildiğini belirterek Kurum ve Tarım Bakanlığı aleyhine iptal davası açmıştır (bkz. §§ 6, 7).

33. Mahkeme, ara kararı ile davalı Kurum ve Tarım Bakanlığından başvurucu ile ilgili olarak FETÖ/PDY ile ilişkisi bulunduğunu ortaya koyan tüm bilgi ve belgelerin (ishabarat raporu, tanık beyanları, soruşturma raporu vb.) onaylı birer örneğini göndermesini talep etmiştir. Davalı Kurum ve Tarım Bakanlığı ise cevap olarak başvurucunun da aralarında olduğu 179 personele yönelik 667 sayılı KHK kapsamında tesis edilen işlemin kamu yararı ve hizmet gerekleri doğrultusunda usul ve yasaya uygun olduğunu, başvurucunun devlete karşı sadakat yükümlülüğünü yerine getirmediğini, işlemin ihraç ve disiplin müessesesi dışında olağanüstü bir tedbir mahiyetinde olduğunu bu kapsamda delil sunmaya gerek olmadığını ileri sürmüştür (bkz. §§ 8, 9).

34. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013). Bu noktada gerekçeli karar hakkı, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin tesisinde önemli bir araç olarak işlev görmektedir. Zira kişiler ancak gerekçeli karar vasıtasıyla somut olayın

hukuk kuralları karşısında nasıl konumlandırıldığını öğrenebilmekte ve buna karşı etkili bir savunma geliştirme imkânı bulabilmektedir.

35. Derece mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde, somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekmektedir. Bu kapsamda sadece şekli anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir, aynı zamanda gerekçenin makul olması şartı aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken, mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır (bkz. §§ 27-31).

36. Öte yandan Danıştay içtihadında darbe teşebbüsünün akabinde ilan edilen OHAL kapsamında özellikle terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu yönünde idareler tarafında yapılan değerlendirmelerin keyfiyetten uzak olması gerektiği vurgulanmış; bu değerlendirmeyi haklı kılan maddi sebeplerin yargılama esnasında davalı idarece somut şekilde ortaya konulması ve izah edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu konudaki yükümlülüğün öncelikle dava konusu işlemi tesis eden davalı idareye ait olduğunu ifade eden Danıştay bununla birlikte dava konusu işlemin hukuka uygunluğunun yargısal denetim sırasında da dikkate alınabileceğini ifade etmiştir. Bu bağlamda davalı idarenin yargılama sırasında, tesis ettiği işlemin sebep unsurunu ortaya koyabilmek için bütün imkânlarını kullanarak (teftiş birimini harekete geçirmek suretiyle tanık dinlemek, sosyal çevre araştırması yaptırmak, Emniyet Genel Müdürlüğü birimlerince ve diğer kamu kurumlarınca yapılan tespitler ile tanık ifadelerinde yer verilen hususları değerlendirmek vb.) elde ettiği lehe ya da aleyhe delilleri sunması gerektiğini ileri sürmüştür (bkz. § 18).

37. Davalı idarenin yargılamadan önce yahut yargılama sürecinde sunduğu delillerin değerlendirilmesi konusunda yine Danıştay tarafından birtakım kriterler getirilmiştir. Buna göre idare tarafından yapılan değerlendirmeye dayanak teşkil eden tespitlerin somutlaştırılması suretiyle değerlendirilmesi, gerek görülmesi hâlinde yeniden sorulması, uyuşmazlığın çözümü için Emniyet, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, Millî Eğitim Bakanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı, Mali Suçları Araştırma Kurulu vb. kurumlara müzekkereler yazılarak çeşitli şekillerde davacılar hakkında FETÖ/PDY bağlantısını ortaya koyan delil, bilgi, belge, emare teşkil edebilecek herhangi bir bilgi yahut belgenin (ByLock tespiti, ifade tutanağı, Bank Asya hesabı, dernek/okul vb. üyelik kayıtları, para transferleri) varlığının araştırılması gerektiği belirtilmiştir. Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı bir şekilde, keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir (bkz. § 19).

38. Tüm bu açıklamalar karşısında göreve son vermeye ilişkin davalarda, özellikle idareyi bu sonucuna götüren hususların aydınlatılması önemlidir. Bu kapsamda derece mahkemelerinin şüpheyi doğuran olay yahut durum ve söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirmesi keyfîliğin önüne geçilebilmesi adına önem arz etmektedir.

39. Somut olayda hem idari işlemin tesisi sırasında hem de yargılama sürecinde davalı Kurum ve Tarım Bakanlığının dosyaya somut bir bilgi sunmadığı hatta Kurumun Mahkemeye gönderdiği cevabi yazıda söz konusu işlemin tesisi için somut delile gerek

olmadığını, kanaatin yeterli olduğunu belirttiği görülmüştür (bkz. § 9).

40. Mahkeme tarafından yapılan değerlendirmede ise başvurucu hakkında tanık beyanları ve başkaca delillerin olduğu, ayrıca başvurucunun Denizli 3. Ağır Ceza Mahkemesinin 2017/11 Esas sayılı dosyasında yargılandığı belirtilmiş ve davanın reddi kararı verilmiştir. Söz konusu karar istinaf incelemesinden geçerek temyiz incelemesine konu olmuştur. Danıştay tarafından yapılan değerlendirmede başvurucuya yönelik ceza yargılaması sürecinin gerçeği yansıtmadığı, başvurucu hakkında UYAP üzerinden yapılan incelemede adli yahut idari bir kaydın olmadığı belirtilmiş ancak diğer delillerin yeterli olduğu değerlendirilerek temyiz talebinin reddine karar verilmiştir (bkz. § 14).

41. Yargılama bir bütün olarak incelendiğinde başvurucu hakkında bir ceza yargılaması olmadığı açık olmakla birlikte diğer delillerin ne olduğu hususunun netleştirilmediği görülmüştür. Nitekim başvurucu da bütün süreç boyunca ısrarla hakkında aleyhine bilgi yahut belge bulunmadığını ileri sürmüştür. Her ne kadar gerekçeli kararda tanık beyanı, istihbarat raporu, soruşturma raporu vb. hususlardan bahsedilmiş ise de bu ifadelerin sadece Mahkemenin ara kararında davalı idareden bilgi istenirken kullanıldığı, bunun dışında davalılar tarafından bu yönde bir iddiada bulunulmadığı gibi derece mahkemelerince de söz konusu hususların aydınlatılmadığı, istihbarat ve soruşturma raporlarından kastın ne olduğu ve bu raporların ne içerdiği ile ilgili bilgi verilmediği anlaşılmıştır.

42. Sonuca varmadan önce belirtmek gerekir ki derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değildir. Ancak ileri sürülen iddialardan biri kabul edildiğinde bunun davanın sonucuna etkili olması hâlinde mahkeme, bu hususa belirli ve açık bir yanıt vermek zorunda olabilir (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56).

43. Başvuruya konu olaya ilişkin yukarıda yapılan tüm incelemeler neticesinde -ilgili mevzuat, Danıştay ve Anayasa Mahkemesi içtihadı da dikkate alındığında-başvurucunun iddia ve itirazlarının yargılamanın esasına temas eden ve davanın sonucu değiştirebilecek nitelikte olduğunu söylemek mümkündür. Bu kapsamda derece mahkemelerinden beklenen, başvurucu ile FETÖ/PDY arasındaki bağlantıyı gösteren güncel sebepleri gerekçeli kararda ayrıntılı bir şekilde ortaya koyması, kendisini davanın reddi sonucuna götüren sebepleri net bir şekilde karara yansıtmasıdır. Zira mevcut şekliyle başvurucu ile örgüt arasındaki bağlantının nasıl kurulduğu, bu kanaate nasıl varıldığı hususu ne idarenin sunduğu belgelerden ne de derece mahkemesi kararlarından anlaşılabilmiştir.

44. Dolayısıyla gerekçeli kararda işveren yönünden başvurucu ile işveren arasındaki güven ilişkisinin sarsılmasına neden olan olay ve olgulara dair yeterli inceleme ve araştırmanın yapılmadığı, başvurucunu yargılamanın esasına tesir eder nitelikteki iddia ve itirazlarının incelenmediği ve bu iddiaların karşılanmadığı görülmüştür. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

45. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

46. Başvurucu ayrıca haksız fesih işlemi nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüşse de gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden diğer ihlal iddialarına ilişkin olarak kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme

yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

47. Başvurucu; ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi ve tazminat talebinde bulunmuştur.

48. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Denizli İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

49. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

50. Dosyalardaki belgeden tespit edilen 364,60 TL başvuru harcı ile 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE YER OLMADAĞINA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Denizli İdare Mahkemesine (E.2016/1832) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 364,60 TL başvuru harcı ile 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 12/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA NEŞET HOLDUR

B. No: 2019/11808 | Karar tarihi: 12.07.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/11808

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA NEŞET HOLDUR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/11808)

Karar Tarihi: 12/7/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Fatma Gülbin ÖZCÜRE

Başvurucu : Mustafa Neşet HOLDUR

Vekili : Av. Metin KUŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kesinleşmiş bir takibe karşı bir kamu idaresi tarafından açılan menfi tespit davasında ihtiyati tedbire karar verilmesine rağmen alacaklı konumunda olan başvurucu lehine icra inkâr tazminatına hükmedilmemesi nedeniyle gerekçeli karar hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 8/4/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Osmaniye'de bulunan Kırmıtlı Belediyesinde 1998-2009 yılları arasında işçi olarak çalışan başvurucu, belirtilen tarihler arasında ücretinin eksik ödendiği iddiası ile Belediye aleyhine 28/10/2010 tarihinde, Adana 6. İcra Dairesinin (İcra Dairesi) E.2010/11609 sayısına kayden ve 160.576 TL tutarında, ilamsız icra yolu ile takip başlatmıştır. 4/11/2010 tarihinde borçlu tarafından takibin tamamına itiraz edilmiş ve takip durmuştur.

9. Borçlu tarafından Adana Bölge Çalışma Müdürlüğü iş müfettişine başvurucunun alacak miktarı, rapor tanzim ettirilmek sureti ile hesaplattırılmış ve rapor doğrultusunda 81.053,41 TL'lik kısım yönünden itirazdan vazgeçilmiş ve bu kısım yönünden takip kesinleşmiştir. 73.522,59 TL'lik kısım yönünden borca itiraz iradesi devam ettirilmiştir.

10. 81.053,41 TL'lik alacak yönünden başvurucu; Kırmıtlı Belediyesine, Maliye Bakanlığına ve İl Mahalli İdareler Müdürlüğüne tahsil amacı ile müracaatta bulunmuştur. Ödeme yapılamaması üzerine alacağın tahsili amacı ile takip dosyasında çeşitli icra işlemleri gerçekleştiren başvurucu ilgili işlemlerin borçlu tarafından şikayet edilmesi sebebi ile alacağına kavuşamamıştır.

11. 22/3/2008 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan6/3/2018 tarihli ve 5747 sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un geçici 1. maddesi uyarınca aralarında Kırmıtlı Belediyesinin de olduğu bir kısım belde belediyelerinin tüzel kişiliği ortadan kaldırılmıştır. İlgili düzenleme iptal davası yolu ile Anayasa Mahkemesinin gündemine taşınmış, Anayasa Mahkemesinin 23/12/2008 tarihli kararı ile Türkiye İstatistik Kurumu tarafından gerçekleştirilen adrese dayalı nüfus sayımı sonuçlarına yasal süresi içinde iptal davası açanlar yönünden yürürlüğün durdurulmasına karar verilmiştir (AYM, E.2008/34, K.2008/153, 31/10/2008). Borçlu Belediyenin tüzel kişiliği 30/3/2014 tarihli yerel seçime kadar devam etmiş, 30/3/2014 tarihi itibarıyla tüzel kişiliği son bularak5747 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesinin 4. fıkrası uyarınca aktif ve pasif tüm mamelekleri Osmaniye İl Özel İdaresine devredilmiştir.

12. Başvurucu tarafından İcra Dairesinde yürütülmekte olan ilamsız takip dosyasında Osmaniye İl Özel İdaresi, Kırmıtlı Belediyesinin kanuni halefi sıfatı ile borçlu sıfatını kazanmıştır.

13. Borçlu Osmaniye İl Özel İdaresi, 18/7/2014 tarihinde Adana 4. İş Mahkemesinde, hakkında yürütülmekte olan takibe yönelik olarak başvurucu aleyhinde ihtiyati tedbir talepli menfi tespit davası açmıştır.

14. Başvurucu cevap dilekçesinde; ücret alacağının tahsili amacı ile Adana 6. İcra Müdürlüğünde başlatmış olduğu 160.576 TL tutarındaki takibe ilişkin başvurucunun selefi konumunda olan Kırmıtlı Belediyesi tarafından itiraz edildiğini, sonrasında alacağın tamamına yönelik olarak yapılan bu itirazın 81.053,41 TL lik kısmından borçlu tarafından vazgeçildiğini, Osmaniye İl Özel İdaresinin 23/6/2014 tarihinde takibin iptaline ve faize yapmış olduğu icra şikâyetine Adana 3. İcra Hukuk Mahkemesince ret kararı verildiğini

belirterek davanın reddini talep etmiş ve ihtiyati tedbir dolayısıyla alacağına geç ulaşması sebebi ile doğacak zararlar dolayısıyla %20 oranında tazminat talebinde bulunmuştur.

15. Borçlu davacı Osmaniye İl Özel İdaresi 20/8/2014 tarihinde icra dosyasına ihtirazi kayıt ile119.570,61 TL tutarında ödeme yapmış ve paranın alacaklı konumunda olan başvurucuya ödenmemesi ihtarlı dilekçe sunmuştur.

16. Menfi tespit davasını görmekte olan Adana 4. İş Mahkemesi 5/8/2014 tarihinde düzenlediği tensip zaptı ile davacının mahkeme veznesine alacağın %15'i tutarında nakdi teminat yatırması veya teminat mektubu getirmesi şartıyla ihtiyati tedbir talebini kabul etmiştir.

17. Davacı borçlu tarafından dava değerinin %15'i olan 19.133,19 TL olan teminat tutarının mahkeme veznesine yatırılmasına müteakip Mahkeme 8/8/2014 tarihinde İcra Müdürlüğüne müzekkere yazarak icra takip dosyasına konu alacağın dava değeri (127.554,54 TL) kadarının başvurucuya ödenmesinin önlenmesi bakımından ihtiyati tedbir konulduğunu bildirmiştir.

18. Yapılan yargılama neticesinde; Adana 4. İş Mahkemesi 5/11/2015 tarihli kararı ile başvurucu tarafından başlatılan 160.576 TL'lik icra takibinin 79.522,59 TL lik kısmına borçlu davacı tarafından itiraz edildiği, 81.053,41 TL'lik kısmın ise Kırmıtlı Belediyesinin düzenlettiği rapor doğrultusunda borç olarak kabul edildiği belirtilerek davanın reddine karar vermiştir.

19. Karar başvurucu ve borçlu İl Özel İdaresi tarafından temyiz edilmiştir. Başvurucu temyiz dilekçesinde; eldeki davanın icra takibinden sonra açılan menfi tespit davası niteliğinde olduğunu, ilk derece mahkemesi tarafından davacı borçlunun alacağın ödenmemesine ilişkin ihtiyati tedbir talebinin kabul edildiğini, davanın ret ile sonuçlandığını, 9/6/1932 tarihli 2004 sayılı İcra İflas Kanunu'nun 72. maddesinin 4. fıkrası uyarınca alacağına geç ulaşması sebebi ile lehine tazminata hükmedilmesi gerekirken bu hususta hüküm tesis edilmediğini belirterek kararın bozulması talep etmiştir.

20. Temyiz süreci devam ederken İcra Dairesi 21/12/2015 tarihinde başvurucuya 119.570,61 TL üzerinden 106.298,27 TL tutarında asıl alacağına yönelik ödeme yapmıştır. Borçlu İl Özel İdaresi, İcra Dairesinin yapmış olduğu ödemeye ilişkin işlemi Adana 1.İcra Hukuk Mahkemesine 3/2/2016 tarihinde şikâyet etmiştir. Borçlu İl Özel İdaresi şikâyet dilekçesinde, Adana 4. İş Mahkemesi tarafından 8/8/2014 tarihinde verilen ihtiyati haciz kararının 12/1/2011 tarihli 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 397. maddesinin 2. fıkrası uyarınca karar kesinleşene kadar devam ettiğini, karara karşı temyiz kanun yoluna başvurduğunu belirterek İcra Dairesinin ödeme işleminin hatalı olması sebebi ile kaldırılmasını talep etmiştir.

21. Adana 1. İcra Hukuk Mahkemesi 14/3/2017 tarihinde şikâyetin reddine karar vermiştir. Mahkeme ret kararının gerekçesinde; ihtiyati haciz kararının menfi tespit davasında verildiğini, menfi tespit davasına ilişkin yargılamanın 5/11/2015 tarihinde ret kararı ile sonuçlandığını, 2004 sayılı Kanun'un 72. maddesinin 4. fıkrasında tedbir kararının yargılamanın ret kararı ile sonuçlanmasının ardından kendiliğinden kalkacağına ilişkin hüküm bulunduğu açıklamalarına yer vermiştir. Borçlu İl Özel İdaresi karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuşsa da 22/9/2017 tarihli karar ile Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 12. Hukuk Dairesi tarafından istinaf talebinin esastan reddine karar verilmiştir. Şikâyetin ret ile sonuçlanmasına müteakip başvurucuya 4/5/2017 tarihinde 14.548,86 TL tutarında

faiz ödemesi yapılmıştır.

22. 4/3/2019 tarihinde Yargıtay 22. Hukuk Dairesi başvurucunun ve borçlu İl Özel İdaresinin temyiz taleplerinin esastan reddine karar vererek ilk derece mahkemesinin kararını onamıştır.

23. Nihai karar 30/3/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, başvurucu 8/4/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

24. 2004 sayılı Kanun'un "Menfi tesbit ve istirdat davaları" kenar başlıklı 72. Maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Borçlu, icra takibinden önce veya takip sırasında borçlu bulunmadığını ispat için menfi tesbit davası açabilir.

İcra takibinden önce açılan menfi tesbit davasına bakan mahkeme, talep üzerine alacağın yüzde onbeşinden aşağı olmamak üzere gösterilecek teminat mukabilinde, icra takibinin durdurulması hakkında ihtiyati tedbir kararı verebilir.

İcra takibinden sonra açılan menfi tesbit davasında ihtiyati tedbir yolu ile takibin durdurulmasına karar verilemez. Ancak, borçlu gecikmeden doğan zararları karşılamak ve alacağın yüzde onbeşinden aşağı olmamak üzere göstereceği teminat karşılığında, mahkemeden ihtiyati tedbir yoluyle icra veznesindeki paranın alacaklıya verilmemesini isteyebilir

Dava alacaklı lehine neticelenirse ihtiyati tedbir kararı kalkar. Buna dair hükmün kesinleşmesi halinde alacaklı ihtiyati tedbir dolayısıyla alacağını geç almış bulunmaktan doğan zararlarını gösterilen teminattan alır. Alacaklının uğradığı zarar aynı davada takdir olunarak karara bağlanır. Bu zarar herhalde yüzde yirmiden aşağı tayin edilemez.

... "

25. 6100 sayılı Kanun'un "İhtiyati tedbiri tamamlayan işlemler" kenar başlıklı 397. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"İhtiyati tedbir kararının etkisi, aksi belirtilmediği takdirde, nihai kararın kesinleşmesine kadar devam eder."

B. Yargıtay Kararları

26. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi (Daire) 24/11/2021 tarihli kararıyla, taraflar arasında icra takibinden sonra görülen menfi tespit davasını temyizen incelemiştir. Daire, davalı tarafça 2004 sayılı Kanun'un 72. maddesinin 4. fıkrası uyarınca talep edilen tazminatın Mahkeme tarafından kötü niyet şartı oluşmadığından bahisle reddine karar verilmesini ilişkin kararı, ilgili tazminatın davalı yanının alacağına geç ulaşmasına bağlı olarak doğduğunu ve eldeki uyuşmazlık yönünden verilen ihtiyati tedbir kararı sebebi ile icra veznesine yatan paranın davalıya ödenmemesi olgusunun gerçekleştiğini belirterek bozmuştur (Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 24/11/2021, E.2021/2304, K.2021/6496).

27. Daire 4/3/2014 tarihli kararında, davalıların 2004 sayılı Kanun'un 72. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca talep ettikleri tazminatın ilk derece mahkemesi tarafından reddedilmesini bozma konusu yapmıştır. Temyiz incelemesine konu davanın icra takibinden

sonra açılan menfi tespit davası olduğunu ve icra kasasına giren paranın yargılamada ihtiyati tedbir kararı verilmesi sebebi ile davalıya ödenmediğini vurgulayan Daire, davalının temyiz isteminin kabulüne ve kararın bu yönden bozulmasına karar vermiştir (Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 4/3/2014, E.2012/13953, K.2014/4092).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

28. Anayasa Mahkemesinin 12/7/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

29. Başvurucu, alacağına geç kavuşmasından dolayı oluşan zararlarının tazmin edilmediğini ileri sürmektedir. Bireysel başvuruya konu edilen menfi tespit davasında borçlunun ihtiyati tedbir talebini kabul eden Mahkemenin davanın reddine karar vermesine rağmen 2004 sayılı Kanun'un 72. maddesinin 4. fıkrası uyarınca lehine tazminat takdir etmediğini belirten başvurucu, anılan tazminatın alacağına geç ulaşmasından dolayı oluşan zararları tazmin için verilmesi gerektiğinin altını çizerek derece mahkemelerince ilgili bu talebinin hiçbir gerekçe belirtilmeksizin reddedilmesinin gerekçeli karar ve mülkiyet haklarını ihlal ettiğini iddia etmektedir.

30. Bakanlık 12/1/2022 tarihli yazısında adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddialarına yönelik olarak görüş bildirmiş ve başvurucunun alacağına ilişkin yürüttüğü icra takibine ilişkin Osmaniye İl Özel İdaresi ile yazışmaları sonucunda elde ettiği evrakları sunmuştur. Osmaniye İl Özel İdaresinin başvuruya ilişkin olarak Bakanlığa sunduğu 9/12/2021 tarihli yazısında açıkça belirttiği üzere başvurucuya asıl alacağa yönelik olarak toplam 124.775,76 TL'nin, asıl alacak faizi olarak ise 4/5/2017 tarihinde 14.548,86 TL'nin ödenmiş, başvurucunun asıl alacağının tamamını ve gecikmeden kaynaklanan faiz alacağını tahsil etmiş olduğunu, dolayısıyla bir hak kaybına uğramadığı ifade edilmiştir. Bakanlık, başvurucunun mağdur sıfatının devam edip etmediğine yönelik yapılacak incelemede bu açıklamaların dikkate alınması gerektiğini vurgulamıştır.

2. Değerlendirme

31. Anayasa’nın iddiaların değerlendirilmesinde dayanak alınacak “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

32. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin lehine sonuçlandığı anlaşılan menfi tespit davasında icra takibinin durmasına karar verilmiş olmasına rağmen herhangi bir gerekçe belirtilmeksizin hakkında2004 sayılı Kanun'un 72. maddesi uyarınca%20oranındaicrainkâr tazminatına hükmedilmesine yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Başvurucu anılan bu şikâyetini adil yargılanma hakkının güvencelerinden olan gerekçeli karar ve mülkiyet hakkı kapsamında ileri sürmüştür. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin Sancak Havayolları A.Ş (B. No: 2019/5648, 3/2/2022) kararında da daha önce belirtildiği üzere mülkiyet hakkı kapsamında bir incelemenin yapılabilmesi için uyuşmazlığın ortaya çıktığı an itibarıyla ortada başvurucuya ait bir mülkün varlığı beklenmektedir (anılan

kararda bkz. § 24). Bununla birlikte başvurucunun derece mahkemelerince gerekçesiz bir şekilde reddedildiğini belirttiği icra inkâr tazminatının yargılamanın sonucu ile ilgili olduğu anlaşıldığından başvurucunun şikâyetlerinin adil yargılanma hakkı kapsamında gerekçeli karar hakkından incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

33. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

34. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak gerekçeli karar hakkından açıkça söz edilmemiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın 36. maddesine "adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının kapsamına gerekçeli karar hakkının da dâhil olduğu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin birçok kararında vurgulanmıştır. Dolayısıyla Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsadığının kabul edilmesi gerekir (Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75).

35. Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında da “Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.” denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Anayasanın bütünlüğü ilkesi gereği anılan Anayasa kuralı da gerekçeli karar hakkının değerlendirilmesinde gözönünde bulundurulmalıdır (Abdullah Topçu, § 76).

36. Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır. Bu hak, tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri ve demokratik bir toplumda kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gereklidir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

37. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) davanın esas sorunlarının incelenmiş olduğu gerekçeli karardan anlaşılmalıdır.

38. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği, davanın niteliğine ve koşullarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte bulunması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir. Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, §§ 35, 39).

39. Makul gerekçe; davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır (İbrahim Ataş, B. No: 2013/1235, 18/6/2013, § 24).

40. Öte yandan aynı maddi ve hukuki olgudan kaynaklanan uyuşmazlıklarda mahkemelerin birbirine zıt yorumlarının varlığı ve bunun taraflarca dile getirilmesi hâlinde yargı yerlerinin söz konusu farklılığa ilişkin yeterli gerekçe sunması gerekir.

41. Bir başka deyişle kural olarak yargılamayı yapan mahkemelerin aynı maddi olayları değerlendirerek farklı sonuçlara varmış olmaları -neden farklı sonuçlara vardıklarını, varılan sonuca hangi nedenle ulaştıklarını başvurucu ve üçüncü kişilerin objektif olarak anlamasına imkân verecek şekilde yeterli gerekçeler sundukları sürece- adil yargılanma hakkı yönünden ihlal sonucunu doğurmayabilir (pek çok karar arasından bkz. Trakya Kalıp ve Plastik Kapak İmalatı Sanayi ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2017/30526, 18/11/2020, §§ 31-35). Yeterli gerekçe ile söz konusu farklılığın açıklanmaması durumunda ise gerekçeli karar hakkının ihlali söz konusu olabilir (nitekim aynı maddi olguya dayalı davada kesinleşmiş mahkeme kararlarına ilişkin iddiaların karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin bu kararlar için bkz. Kemal Turan, B. No: 2018/18194, 25/2/2021, Nail Hacıimamoğlu, B. No: 2016/8362, 30/9/2020).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

42. Başvuruya konu menfi tespit davasının ret kararı ile sonuçlanmasının ardından 21/12/2015 tarihinde davacı borçlunun depo ettiği asıl alacak başvurucuya ödenmiştir. Gerek başvurucu gerekse Bakanlık tarafından dosyaya sunulan dokümanlardan asıl alacağın yanı sıra 4/5/2017 tarihinde başvurucuya 14.548,86 TL faiz ödemesi yapılmış olduğu da anlaşılmaktadır. Yapılan bu faiz ödemesinin ihtiyati tedbir kararına konu alacağın enflasyon karşısında makul olmayacak bir oranda değer kaybına uğramasının önüne geçtiği söylenebilir. Ne var ki 2004 sayılı Kanun'un 72. maddesinin 4.fıkrası (bkz. § 24) ile kesinleşmiş bir takibe karşı açılan menfi tespit davalarında verilen bir ihtiyati tedbir kararı sonucunda alacaklının alacağına geç kavuşmasından dolayı oluşan zararı yönünden faiz dışında ek bir güvence olarak tazminat öngörüldüğü açıktır.

43. Kural olarak kanun maddelerinin ilk elden doğru yorumlanmasını ve uygulanmasını sağlamak Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Diğer bir ifade ile Anayasa Mahkemesinin görevi derece mahkemelerinin yerini almak değil söz konusu yargı mercilerinin takdir yetkilerini kullanarak verdikleri ve yargılamanın bütününe tesir eden usule ilişkin kararların Anayasa ile teminat altına alınan güvencelere uyumluluğunu denetlemektir.

44. Başvurucu gerek cevap dilekçesinde (bkz. § 14) gerekse temyiz dilekçesinde (bkz. § 19) ihtiyati tedbir kararı sonucunda takibin durması sebebi ile uğradığı zarardan dolayı hakkında 2004 sayılı Kanun'un 72. maddesinin 4.fıkrasında öngörülen tazminata hükmedilmesi talebini dile getirmiştir. Bununla birlikte ilk derece mahkemesi tarafından gerekçeli kararda başvurucunun bu talebi yönünden hiçbir değerlendirme yapılmadığı gibi bu talep hakkındaki değerlendirmeye hüküm fıkrasında dahi açıkça yer verilmemiştir. Şüphesiz ki taraflarca yargılamada ileri sürülen tüm iddialara ayrıntılı şekilde gerekçeli kararda yer verilmesi gibi bir zorunluluk bulunduğu söylenemez (benzer yönde bir değerlendirme için bkz. Mehmet Yavuz, B. No: 2013/2995, 20/2/2014, § 51). Bununla birlikte davanın sonucuna etkili olması muhtemel iddia ve istemler yönünden mahkeme belirli ve açık bir yanıt vermek zorunda olabilir (benzer yönde bir değerlendirme için bkz.

Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56).

45. Yapılan bu muhakeme ışığında; gerekçeli kararda bireysel başvuruya konu edilen tazminat talebinin, 2004 sayılı Kanun'un 72. maddesinin 4. fıkrasında öngörülen şartlar ve ilgili maddenin yorumlanmasına ilişkin yargısal içtihat (bkz. §§ 26-27) dikkate alınarak, reddine yönelik olarak hiçbir değerlendirme ve tespite yer verilmediği anlaşılmaktadır. Bu kapsamda, alacaklının uğraması muhtemel zarara karşı Kanun tarafından aynı yargılama içerisinde öngörülen bir tazmin şeklinin gerekçe sunulmaksızın ve zımni bir şekilde reddedilmesinin adil yargılanma hakkının güvencelerinden olan gerekçeli karar hakkını ihlal ettiği değerlendirilmiştir.

46. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

47. Başvurucu; bireysel başvuruya konu yargılamanın 1998-2009 tarihleri arasındaki ücret alacaklarına ilişkin olduğunu, söz konusu alacağının tahsili amacı ile 1/11/2010 tarihinde takip başlattığını ve alacağına 21/12/2015 tarihinde kavuştuğunu belirterek yargılamanın makul sürede tamamlanmadığından şikâyet etmektedir.

2. Değerlendirme

48. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

49. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

50. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesini istemiş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

51. Tespit edilen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin usul ve esaslar 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinde yer almaktadır.

52. Başvuruda tespit edilen adil yargılanma hakkı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50.

maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

53. Yeniden yargılama yapılması olayın koşulları altında yeterli bir giderim oluşturduğundan tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Adana 4. İş Mahkemesine (E.2014/777, K.2015/861) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 12/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EŞREF KUTLU

B. No: 2019/17238 | Karar tarihi: 12.07.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/17238

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

EŞREF KUTLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/17238)

Karar Tarihi: 12/7/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Eşref KUTLU

Vekili : Av. Ali BOZAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasında adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 16/5/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde, yargılama sürecindeki dava dosyalarında ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden elde edilen bilgi ve belgelerde yer aldığı şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. 1966 doğumlu olan başvurucu, 2010-2017 yılları arasında davalı asıl işveren Akdeniz Belediyesi (Belediye) bünyesinde değişik alt işverenler (en son Barla Peyzaj Temizlik İnşat Oto Kiralama Şirketi/Şirket) nezdinde işçi olarak çalışmıştır.

7. Akdeniz Kaymakamlığı İlçe Olağanüstü Hâl Bürosunun 14/3/2017 tarihli yazısıyla, 1/9/2016 tarihli ve 29818 mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 672 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Kamu Personeline İlişkin Alınan Tedbirlere Dair Kanun Hükmünde Kararname (672 sayılı KHK) kapsamında başvurucunun da aralarında bulunduğu, listede adı geçen kişilerin PKK/KCK ve Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) aidiyeti, bu örgütlerle iltisakı veya irtibatı olduğunun tespit edildiği belirtilmiş; Mersin Olağanüstü Hâl Bürosundan gelen 17/3/2017 tarihli ihbarname ile de Mersin Emniyet Müdürlüğü (Emniyet) tarafından yapılan tahkikat sonucu başvurucunun PKK/KCK ve FETÖ/PDY'ye aidiyeti, bu örgütlerle iltisakı veya irtibatı tespit edildiğinden 672 sayılı KHK doğrultusunda iş akdinin sonlandırıldığı bildirilmiştir.

8. Aynı süreçte Mersin Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından PKK/KCK terör örgütünün eylem ve faaliyetlerinin deşifre edilmesi için yürütülen çalışmalar kapsamında Emniyetten gelen ihbar üzerine soruşturma başlatılmıştır. Bu doğrultuda terör örgütü propagandası yaptıkları, örgüt propagandasına dönüşen eylemlere katıldıkları, 2017 yılı nevruz öncesi eylem hazırlığı içinde oldukları, terör örgütünün gençlik ve şehir yapılanmalarında faaliyet yürüttükleri yönünde başvurucu da dâhil olmak üzere yirmi kişi hakkında bilgiler edinildiği iddia edilmiştir.

9. Soruşturma kapsamında başvurucunun evinde arama ve elkoyma işlemleri yapılmış, terör örgütü propagandası yaptığı isnadıyla iş akdinin sonlandırıldığı 17/3/2017 tarihinde hakkında gözaltı tedbiri uygulanmıştır. Evde yapılan arama neticesinde düzenlenen fezlekede; üç fotoğraf bulunduğu, bu fotoğrafların örgüt adına kırsal alanda faaliyet yürüten kişilere ait olduğunun tespit edildiği belirtilmiştir. Başvurucu, kollukta verdiği ifadesinde özetle daha önce bu kapsamda hakkında hiçbir cezai takibat yapılmadığını ancak kardeşinin oğlu olan İ.K.nın bildiği kadarıyla 2006 yılında PKK terör örgütüne katıldığını, üç yıl önce gerçekleştirilen operasyonlar sırasında da öldürüldüğü haberini aldıklarını, bunun dışında ailesinden örgütle irtibatı olan kimsenin bulunmadığını ifade etmiştir. Kendisinin bahsi geçen örgütle ilişki ya da irtibatının olmadığını belirten başvurucu; bugüne kadar izin alınarak organize edilen nevruz kutlamaları dışında hiçbir eyleme, basın açıklaması, yürüyüş vb. hiçbir etkinliğe katılmadığı gibi ailesinden kimseye de bu noktada izin vermediğini ifade etmiştir. Katıldığı nevruz kutlamalarında suç oluşturacak herhangi bir eylem ve davranışı olmadığını belirten başvurucu; evinde bulunan fotoğraflardan birinin yeğeni İ.K.ya ait olduğunu, diğer iki fotoğrafta yer alan şahısları tanımadığını, bu fotoğrafları kimin eve getirdiğini bilmediğini savunmuştur.

10. Başvurucu 23/3/2017 tarihinde tahliye edilmiş, 14/4/2017 tarihli dilekçe ile Mersin 5. İş Mahkemesi nezdinde işe iade davası açmıştır.

11. Başvurucu; dava dilekçesinde iş akdinin haksız ve hukuka aykırı olarak sona erdirildiğini, 672 sayılı KHK'nın taşeron işçi olarak çalışması münasebetiyle kendisine uygulanamayacağını belirtmiş ve feshin geçersizliği ile işe iadesini talep etmiştir. Davalı Belediye ve Şirket ise cevap dilekçelerinde başvurucunun Emniyet tarafından yapılan

tahkikat sonucu PKK/KCK ve FETÖ/PDY'ye aidiyeti, bu örgütlerle iltisakı veya irtibatının tespit edildiğini, bu kapsamda Olağanüstü Hâl Bürosundan gönderilen yazıya istinaden ve 672 sayılı KHK kapsamında iş akdinin feshedildiğini ileri sürmüş; davanın reddini talep etmiştir.

12. Öte yandan Başsavcılık 17/4/2017 tarihli iddianame ile başvurucunun terör örgütü propagandası yapma suçundan cezalandırılması talebiyle Mersin 8. Ağır Ceza Mahkemesinde dava açmıştır. İddianamede başvurucunun evinde bulunan fotoğraflardan bahsedilmiş, 1 No.lu fotoğrafın PKK/KCK terör örgütü adına kırsal alanda silahlı faaliyet yürüten A.K.ya ait olduğu, 2 No.lu fotoğrafın PKK/KCK terör örgütü adına kırsal alanda silahlı faaliyet yürüten S.K.ya ait olduğu, 3 No.lu fotoğrafın ise kime ait olduğu tespit edilememekle birlikte diğer fotoğraflarda olduğu gibi bulunduğu ortam ve üzerindeki kıyafetten PKK/KCK terör örgütü mensubuna ait olduğu tespitine yer verilmiştir.

13. Mersin 5. İş Mahkemesi tarafından görülen yargılamada başvurucu 5/12/2017 tarihli karar duruşmasında, hakkında açılan soruşturmanın derdest olduğunu, 672 sayılı KHK kapsamında işten çıkarılmasının hukuka aykırı olduğunu yinelemiş ancak Mahkeme, gerek yürürlüğe konulan KHK'lar gerekse de Emniyetten gönderilen bilgiler kapsamında somut olayda şüphe feshi olduğu gerekçesiyle davanın reddine hükmetmiştir.

14. Başvurucu, dava dilekçesinde ileri sürdüğü hususları tekrar etmek suretiyle istinaf talebinde bulunmuştur. Adana Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesi 29/3/2018 tarihli kararı ile istinaf talebinin kabulüne ve dosyanın yeniden incelenmek üzere Mahkemeye iadesine hükmetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"667 Sayılı KHK nın 4. Maddesi 4/1-g maddesi "bir Bakanlığa bağlı, ilgili veya ilişkili olmayan diğer kurumlarda her türlü kadro, pozisyon ve statüde (işçi dahil) istihdam edilen personel birim amirinin teklifi üzerine atamaya yetkili amirin onayı ile kamu görevinden çıkarılır.

4/2 Maddesi 1. Fıkra uyarınca görevine son verilenlerin bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemez, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemez..." hükmüne amir bulunmaktadır.

Davacı hakkında, davalı belediye başkanlığının cevap dilekçesinde belirttiği belgelerin eksik celbedildiği görülmektedir. Davacının işten çıkarılmasına dayanak olan Sosyal Medya Yazışmaları, arşiv kayıtları, arşiv kayıtlarında herhangi bir ilam yer alıyorsa bunların temini için gerekli yazışmaların yapılması ayrıca davası ile ilgisi olabilecek diğer belgelerin Emniyet Müdürlüğü ve Olağan Üstü Hal bürosundan istenmesi gerekmektedir.

Toplanan delillerin yukarıda belirtilen esaslar çerçevesinde yeniden değerlendirilmesi için kararın kaldırılarak yeniden yargılama yapmak üzere dosyanın yerel mahkemesine iadesine karar verilmesi gerekmiş aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

15. Dava dosyasının kendisine geldiği Mahkeme, istinaf kararı doğrultusunda araştırmaya başlamış; Mersin 8. Ağır Ceza Mahkemesine, Emniyete ve Olağanüstü Hâl Bürosuna müzekkereler yazarak başvurucu hakkındaki bilgi ve belgelerin gönderilmesini talep etmiştir. Çeşitli tarihlerde duruşma açarak müzekkere cevapları ile tarafların iddia ve itirazlarını incelemiş, Mersin 8. Ağır Ceza Mahkemesinde görülen yargılamanın bekletici mesele yapılmasına karar vermiştir.

16. Bu süreçte Mersin 8. Ağır Ceza Mahkemesi 16/10/2018 tarihli kararla, başvurucunun atılı suçu işlediğine ilişkin kesin delillere ulaşılamadığından beraatine hükmetmiş ve karar

istinaf başvuru yoluna başvurulmaksızın kesinleşmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Her ne kadar sanık hakkında evinde bulunan fotoğraflardan dolayı silahlı terör örgütü propagandası suçlamasıyla kamu davası açılmış ise de mahkememizin ve Yargıtay'ın yerleşik ve kanuna uygun uygulamasına göre propaganda suçunun oluşabilmesi için muhatap kitlesinin bulunması gerektiği , propaganda içeren hareketin bulunması gerektiği, hareketin kanundaki tanıma göre silahlı bir terör örgütünün şiddete yönelik yöntemlerinin meşru gösterilmesi , teşvik edilmesi ve övülmesi içeriğine sahip olması gerektiği, bu unsurlardan hiçbiri evde bulunan fotoğraflarda olamayacağından sanığın eyleminin kanunda suç olarak tanımlanmaması nedeniyle beraatine karar vermek gerekmiştir."

17. Ceza yargılamasının neticelenmesinin akabinde buna ilişkin gerekçeli kararı da dosyaya getiren Mersin 5. İş Mahkemesi 28/12/2018 tarihli kararı ile davanın reddine hükmetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...gerek yürürlüğe konulan Kanun Hükmünde Kararnameler ve gerekse Mersin Emniyet Müdürlüğü 'nün davalı şirkete verilen bilgi, ceza soruşturması kapsamında dosyamız davacısının evinde ele geçen fotoğrafların içeriği dikkate alındığında davalılar yönünden terör örgütü ile irtibat veya iltisakı bulunduğuna dair şüphe bulunan bir işçiyi çalıştırmaya devam etmenin davalı işverenlerden beklenmesinin mümkün olmadığı, davalı işveren yönünden iş sözleşmesinin devamının çekilmez hale geldiğini kabul etmek gerekeceği ve ayrıca davacı işçinin böyle bir şüphe altındayken davalı işverenden işçinin iş sözleşmesinin devamını beklemenin iyi niyet kurallarına aykırı olduğu ve bu sebeple davalı işverene haklı olarak iş akdinin sonlandırma yetkisi verdiği kabul edilerek, somut olayda şüphe fesih olgusunun gerçekleştiği sonucuna varılmakla, davacının davasının reddine karar vermek gerektiği kanaatine varılmış, aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

18. Başvurucu, gerekçeli karara karşı istinaf talebinde bulunmuş; 672 sayılı KHK ile ilgili iddialarını tekrarlamak suretiyle özellikle beraatine hükmedildiği hâlde iş akdinin feshine yönelik şüphe oluştuğu yönündeki değerlendirmenin hakkaniyete aykırı olduğunu, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve davanın reddini talep etmiştir.

19. Adana Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesi 4/4/2019 tarihli kararı ile istinaf talebinin reddine hükmetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"İade sonrası Mersin 8. Ağır Ceza Mahkemesinin 2017/48, 2018/244 E-K sayılı ilamı dosyaya celbedilmiştir.

Davacının adı karar gerekçesinde 14. Şüpheli olarak yer aldığı, evinde yapılan aramada kırsal alanda PKK/KCK adına silahlı faaliyet yürüten [A.K.] ve [S.K.]'ya ait yine kimliği tespit edilemeyen yine PKK Terör Örgütü mensuplarının giydiği kıyafeti taşıyan bir adet bir fotoğraf daha ele geçirildiği, bu fotoğrafların umuma teşhir edilmemesi sebebi ile propaganda suçunun oluşup oluşmadığından berat kararı verildiği anlaşılmıştır.

667 Sayılı KHK nun 4. Maddesi aşağıdaki şekildedir.

...

Davacının kırsalda Devlet güçleri aleyhine eylemde bulunan terör örgütü mensuplarının yaptıkları işi normal karşılaması sebebi ile fotoğraflarını bulundurduğu, her ne kadar umuma teşhir edilmediği için propaganda suçu unsurlarının oluşmadığından bahisle berat kararı verilmiş ise de, berat kararının bu yönü ile Hukuk mahkemesini bağlamayacağı, 667

sayılı KHK yukarıya alıntısı yapılan 4. Maddesine göre davacının terör örgütlerine mensubiyeti, aidiyeti yada iltisakı bulunduğu mahkemece doğru olarak değerlendirilerek davanın reddine karar verilmesi yerinde bulunduğundan, davacının tüm istinaf taleplerinin HMK'nın 353/1-b.1 maddesi gereğince reddine karar verilmiştir."

20. Nihai karar 24/4/2019 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

21. Başvurucu 16/5/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

22. İlgili mevzuat için bkz. Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-25.

B. Yargıtay Kararları

23. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22/10/2007 tarihli ve E.2007/16878, K.2007/30923 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davalı işveren, davacının geçmişten gelen sabıkası ve özellikle yasadışı örgütle bağlantısı nedeni ile güvenlik önlemi olarak iş sözleşmesini feshetmiştir. Bu fesih Alman Hukukunda ve Alman Federal Mahkemelerinde şüphe feshi olarak adlandırılmaktadır. Böyle bir fesihte, işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir. Davacının geçmişte yasadışı örgüt üyesi olması, davacının görev yaptığı bölgede terör olaylarının artması ve demiryolu ulaşımının da hedefte bulunması, davalı işveren açısından iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güvenin sarsıldığı, elverişli objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphenin bulunduğu anlamına gelmektedir. Davacının iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedenle yapıldığı kabul edilmelidir. Davanın reddi yerine yazılı şekilde kabulü hatalıdır."

24. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/11/2018 tarihli ve E.2015/22-2715, K.2018/1720 sayılı kararı şöyledir:

"... şüphe feshinin söz konusu olabilmesi için iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni yıkmaya elverişli, objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphe mevcut olması ve ayrıca olayın aydınlatılması için işverenin kendisinden beklenebilecek bütün çabaları göstermesine karşın eylemin gerçekleştiğinin kanıtlanamaması gerektiğinden, somut uyuşmazlıkta davacının sabit olan, doğruluk ve bağlılığa uymayan nitelikteki eyleminin şüphe feshi teşkil etmediği de açıktır..."

25. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 26/11/2018 tarihli ve E.2018/11097, K.2018/25472 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Taraf iradesine öncelik verilmesi sadece davanın açılmasında değil, yargılama sırasında taraflara ait bir çok usul işleminde de kendisini gösterir...Yani, yargılamada esas olan, dava malzemelerinin taraflarca toplanması ve mahkemeye sunulması olarak tanımlayabileceğimiz 'taraflarca hazırlama (getirilme) ilkesi' dir. Bu ilkenin geçerli olduğu davalarda, dava malzemelerinin mahkemeye tam olarak getirilmemesinin sorumluluğunu taraflar üstlenmiş

olup; hakim, kural olarak tarafların ileri sürmediği vakıaları ve belirli bir delili kendiliğinden araştıramaz ve taraflara hatırlatamaz. Diğer yandan, kamu düzenini ilgilendiren davalarda, irade serbestisinin ve taraf iradesine tanınan üstünlüğün bir sonucu olan 'taraflarca hazırlama ilkesi' yerine, kendiliğinden (resen) araştırma ilkesinin uygulanması esastır. Kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda; hâkim, davanın ispatı için gereken bütün delillere kendiliğinden başvurur; taraflar da yargılama bitinceye kadar delil gösterebilirler. Bu davalarda bir bakıma, dava ile ilgili olguların hazırlanmasında, tarafların yanında, hakimin de görevli olması söz konusudur.

Bu açıklamalar karşısında kamu ya da özel hukuk tüzel kişiliği de olsa işçinin terör örgütleri ile irtibatının bulunması halinde bu durumun hem kamu güvenliğini hem de özel güvenliği tehdit edeceği açıktır. Bu nedenle davalı tarafın cevap dilekçesi ile davacının iş akdinin .../... bağlantısı bulunduğuna dair kuvvetli şüphe duyulması sebebi ile feshedildiğini belirttiği görülmekle; eldeki davada taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir."

26. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 24/4/2018 tarihli ve E.2018/3002, K.2018/9593 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davacının iş akdi, hakkında .... C.Savcılığı tarafından bylock kullanıcısı olduğu iddiasıyla soruşturma başlatılmış olması, hakkında yurt dışı çıkış yasağı ve adli kontrol kararı verilmesi akabinde, davalı işyerinin faaliyet alanı bakımından stratejik önem taşıyan durumu gözetilerek çalıştırılmasında sakınca bulunduğu gerekçesiyle İş K. 25/II e-h-ı maddeleri gereğince haklı neden iddiasıyla feshedilmiştir. İlk Derece Mahkemesi ise feshin şüphe feshi olduğu ve davalının özel durumu gözetilerek geçerli nedene dayalı olduğu kabulüyle davanın reddine karar verilmiş olup, davacı tarafın istinaf başvurusu Bölge Adliye Mahkemesi taralından da aynı gerekçelerle esastan reddetmiştir.

...

Davacının hakkında derdest bulunan ecza yargılamasında, 'mor beyin' uygulaması kapsamında davacı ...'ın kullandığı telefona ait gsm hattının iradesi dışında bylock IP'lerine yönlendirilmiş olduğunun bilirkişi raporuyla tespit edildiği gerekçesiyle beraat kararı verildiği, isnat edildiği üzere terör örgütü ile bağlantısı bulunduğunu gösterir aleyhine başkaca somut bir delil de olmadığı anlaşılmakla, 4857 sayılı Kanun'un 20. maddesinin 3. fıkrası uyarınca, hükmün bozulmak suretiyle ortadan kaldırılması..."

27. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 8/4//2019 tarihli ve E.2019/1352, K.2019/7992 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut uyuşmazlıkta davalı işveren tarafından yapılan fesih bildiriminde, fesih nedeni olarak davalı işverene ait fabrikada 04/02/2015 tarihi ve öncesinde davacı ile bir kısım çalışanların işyerinde üretilen rakıları çaldıkları ve çalışan işçilerden ...'in hırsızlık suçuna yardım ettikleri iddiasının feshe gerekçe gösterildiği ve davacının iş akdinin davalı şirkette çalışırken 17/03/2015 tarihinde ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzeri nedenle feshedildiği anlaşılmıştır.

... 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2015/257 esas 2015/777 karar sayılı dosyası kapsamına göre davacının hırsızlık olayından mahkum olan ... ile aynı fabrikada çalışıp, işyerinde servis bulunmaması nedeniyle aynı kişinin aracı ile muhtelif zamanlarda iş yerinden ayrıldığı, davacının sırf bu kişinin aracına binmesinin ve araçtaki alkol kokusunu farketmemesinin feshe dayanak yapılamayacağı, rakı dinlenme bölümünde çalışan davacının aynı araçta

bulunan ve hırsızlığa konu olan rakının ... tarafından araçta taşındığına ilişkin bilgi sahibi olamayacağı, işverenin davacının bu hırsızlık olayından haberdar olduğu yönündeki şüphesinin makul ve objektif bir şüphe olarak değerlendirilmesinin mümkün olmadığı anlaşılmakla, davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken aksi gerekçeler ile reddine karar verilmesi hatalıdır."

28. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 18/4/2013 tarihli ve E.2012/32147, K.2013/12471 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut olayda bir şüphe feshi söz konusudur. Bu tür fesihte, işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir.

Davalı işyerinde fesih bildirgesinde anılan olayın davacı tarafından gerçekleştirildiği ceza yargılaması sonucunda da ispatlanmamış, davacı hakkında delil yetersizliğinden beraat kararı verilmiştir. Ancak davacının kendi kredi kartının sorgulanması ile bilgisi olmaksızın kredi kartından alışveriş yapılan müşterinin kredi kartının sorgulanmasının zamanlama yönünden iç içe geçmesi ve sorgulamanın yapıldığı terminalin aynı olması dikkate alındığında, bu hususun iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni ortadan kaldırmaya elverişli bir şüphe olup, davacı ile işveren arasındaki güven ilişkisinin sarsıldığı kabul edilmelidir. Bu durumda davalı işverenin artık işçiyi çalıştırması mümkün değildir. Bu sebeple iş sözleşmesinin feshi haklı sebebe dayanmasa da, feshin geçerli nedene dayandığı kabul edilmelidir. İşverence yapılan fesih geçerli nedene dayandığından davanın reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçe ile kabulü hatalı olmuştur."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Anayasa Mahkemesinin 8/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

30. Başvurucu 672 sayılı KHK'nın kendisi hakkında uygulanmasının mümkün olmadığını, feshin bu kapsamda usul ve yasaya uygun olarak yapılmadığını, işe iade davasının adil bir şekilde yürütülmediğini, hakkında beraat kararı verildiği hususu dikkate alınmaksızın "evinde bulunan fotoğraflardaki kişilerin örgüt mensubu olmasını normal karşıladığı" gibi bir gerekçe ile şüphe feshinin geçerli nedene dayandığı sonucuna varıldığını, bu kapsamda yaptığı iddia ve itirazların incelenmediğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

31. Bakanlık görüşünde, dosyaya gelen bilgi ve belgeler ile tarafların iddia ve itirazları doğrultusunda davanın reddedildiği ve anılan kararın kanun yollarından geçerek kesinleştiği hatırlatılmış; hukuk kurallarını yorumlama yetkisinin derece mahkemelerine ait olduğu, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir durum olmadığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti mahiyetinde kalacağı hususlarında değerlendirmeler içeren Anayasa Mahkemesi kararlarına yer verilerek başvuru incelenirken hem bu hususların hem de somut olayın kendine özgü koşullarının gözönünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir.

32. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında beraat kararında yer alan hususların aleyhe değerlendirilmesinin hatalı olduğunu belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

33. Somut olayda başvurucunun temel iddiası; iş akdinin somut bir gerekçe gösterilmeksizin feshedilmesi, iddia ve itirazları karşılanmadan davasının reddine karar verilmesidir. Bu kapsamda başvurunun adil yargılanma hakkı kapsamındaki iddialarının gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

34. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

35. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

36. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü -kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde- diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa’nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

37. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması, adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul bir şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açık bir keyfîlik olmaması ve makul bir gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No:2013/1235, 13/6/2013, § 23).

38. Makul gerekçe; davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıkta olan bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm

fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş, § 24).

39. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi, tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hale getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

40. Somut olayda, işveren nezdinde 2010 yılından itibaren çalışmakta olan başvurucunun idareden gelen yazılar doğrultusunda iş akdi feshedilmiş ve aynı gün ceza soruşturması kapsamında evinde arama yapılarak hakkında gözaltı tedbiri uygulanmıştır. Beş günlük gözaltı tedbiri akabinde tahliye edilen başvurucu, iş akdinin geçerli bir nedene dayanmadan feshedildiğini belirterek işveren aleyhine işe iade talebiyle dava açmış; dava dilekçesinde feshin yasal dayanağı olmadığını, hakkındaki isnatların ise gerçeği yansıtmadığını ileri sürerek işe iadesini talep etmiştir (bkz. §§ 6-10).

41. İşe iadeyle ilgili yargılama sürecinde başvurucu hakkında açılan ceza davası bekletici mesele yapılmış; ceza yargılaması neticesinde verilen beraat kararı üzerine söz konusu kararın hukuk mahkemeleri açısından bağlayıcı olmadığı, iş akdinin feshi için yeterli şüphe oluştuğu değerlendirilerek dava reddedilmiştir (bkz. §§ 15-19).

42. Yargıtay içtihadında "şüphe feshi" olarak adlandırılan gerekçeyle iş akdinin sonlandırıldığı davalarda, özellikle işvereni fesih sonucuna götüren hususların aydınlatılması önemlidir. Şüphe feshini doğuran durum veya olayın/vakıanın -Yargıtay içtihadında da değinildiği gibi- doğrudan işçinin şahsından kaynaklanması millî güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olması gerekmektedir. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi, keyfiliğin önüne geçilebilmesi adına önem arz etmektedir.

43. Başvuruya konu olayda şüphe feshine yönelik olarak hem derece mahkemesi hem de istinaf mercii tarafından ortaya konulan gerekçe, başvurucunun evinde bulunan üç adet fotoğraftır. Kolluktan gönderilen fezlekede fotoğraflardaki kişilerden ikisinin kimliğinin tespit edildiği, diğerinin kim olduğu belirlenememekle birlikte üzerindeki kıyafetten örgüt mensubu olduğunun anlaşıldığı ifade edilmiştir. Başvurucu; yargılama sürecinde verdiği beyanlarda bildiği kadarıyla akrabalarından sadece kardeşinin oğlunun örgüte katıldığını, onun da üç yıl önce operasyonlar sırasında öldürüldüğü bilgisinin geldiğini, fotoğraflardan birinin ona ait olduğunu, diğerlerini tanımadığını, bu fotoğrafların evine nasıl girdiğini bilmediğini beyan etmiştir.

44. Ceza Mahkemesi verdiği beraat kararında; başvurucunun evinde bulunan fotoğrafların herhangi bir şekilde başka kişilerle paylaşılmadığını, bu kapsamda örgütün şiddete yönelik yöntemlerinin meşru gösterilmesi, teşvik edilmesi ve övülmesi gibi bir durumun bulunmadığını, dolayısıyla suçun unsurlarının oluşmadığını belirtmiştir. Buna mukabil İş Mahkemesi, başvurucunun kırsalda devlet güçleri aleyhine eylemde bulunan terör örgütü mensuplarının yaptıkları işi normal karşılaması sebebiyle fotoğrafları evinde bulundurduğunu, her ne kadar umuma teşhir edilmediği için propaganda suçunun unsurları oluşmadığından bahisle beraat kararı verilmiş ise de kararın bu yönü ile hukuk mahkemesini

bağlamayacağını belirterek işe iade davasını reddetmiştir.

45. Belirtmek gerekir ki aynı somut olaya ilişkin ceza mahkemeleri ile hukuk mahkemeleri tarafından yapılan yargılama sonucu verilen kararların birbiri yönünden mutlak surette bağlayıcı olduğunu söylemek mümkün değildir. Zira bu durumda derece mahkemeleri önlerine gelen uyuşmazlığı kendi açılarından ele almakta, ilgili mevzuat kapsamında farklı değerlendirme ve nitelendirmelere tabi tutmaktadır. Bu kapsamda Yargıtay kararlarında hem olağanüstü hâl dönemi için hem de olağanüstü hâl harici dönemler için işçi hakkında verilen bir beraat ya da takipsizlik kararının şüphe feshi noktasında nasıl değerlendirilmesi gerektiği ana hatlarıyla ortaya konulmuştur. Yargıtay, beraat kararını işçi lehine değerlendirme eğilimi göstermekle birlikte yine de kararın içeriğindeki olay ve olguların fesih için yeterli olup olmadığını ayrıca incelemiştir (bkz. §§ 26-28).

46. Bu açıklamalar ışığında somut olaya geri dönmek gerekirse işe iade davasında belirtildiği üzere hukuk mahkemelerinin beraat kararı ile bağlı olmadığı ortada olmakla birlikte özellikle ceza yargılamasına referans yapılan durumlarda ortaya konulan iddiaları işe iade davası yönünden şüpheyi nasıl oluşturduğunun da ortaya konulması gerekmektedir. Bu kapsamda Bölge Adliye Mahkemesi gerekçeli kararında, başvurucunun evinde bulunan, biri kardeşinin oğluna ait olduğu belirtilen üç fotoğraf üzerinden örgüt mensuplarının yaptıkları işin başvurucu tarafından normal karşılandığı yönünde bir kanaate vararak davayı reddetmiştir. Söz konusu fotoğrafların ifşa edildiği, örgüt propagandası yapıldığı yönünde bir bilgi bulunmadığı, başvurucunun tüm yargısal süreçlerde örgütü desteklemediğini ve yasal olmayan etkinliklerine katılmadığını beyan ettiği hususları karşısında nasıl böyle bir sonuca varıldığı anlaşılamamakla birlikte örgütsel faaliyetleri desteklediğine dair bir iddia, bilgi, belge yahut doküman da dosyada yer almamaktadır.

47. Sonuca varmadan önce ifade etmek gerekir ki derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değildir. Ancak ileri sürülen iddialardan biri kabul edildiğinde bunun davanın sonucuna etkili olması hâlinde mahkeme, bu hususa belirli ve açık bir yanıt vermek zorunda olabilir (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56).

48. Başvuruya konu olaya ilişkin yukarıda yapılan tüm incelemeler neticesinde -ilgili mevzuat, Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi içtihadı da dikkate alındığında- başvurucunun iddia ve itirazlarının uyuşmazlığın sonucuna etki eden nitelikte olduğunu söylemek mümkündür. Bu kapsamda anayasal bağlamda derece mahkemelerinden beklenen, başvurucu ile terör örgütleri arasındaki bağlantıyı gösteren somut, kişisel ve güncel sebepleri gerekçeli kararda ayrıntılı bir şekilde ortaya koymak ve davanın reddi sonucuna götüren sebepleri ilgili ve yeterli bir gerekçe ile karara yansıtmaktır.

49. Sonuç olarak gerekçeli kararda, işveren yönünden başvurucu ile işveren arasındaki güven ilişkisinin sarsılmasına neden olan olay ve olgulara dair yeterli inceleme ve araştırma yapılmadığı, başvurucunun uyuşmazlığın sonucuna etkili iddia ve itirazlarının incelenmediği ve bu iddiaların karşılanmadığı görülmüştür. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği kanaatine varılmıştır.

50. Açıklanan gerekçeyle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

51. Başvurucu ayrıca haksız fesih işlemi nedeniyle çalışma hakkı ile mülkiyet hakkının ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüşse de başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden diğer ihlal iddialarına ilişkin olarak kabul

edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

52. Başvurucu, ihlalin tespiti ile tazminat talebinde bulunmuştur.

53. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Mersin 5. İş Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

54. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

55. Dosyalardaki belgeden tespit edilen 364,60 TL başvurucu harcı ile 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

A. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Mersin 5. İş Mahkemesine (E.2018/192) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL başvurucu harcı ile 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 12/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET AKDOĞAN

B. No: 2019/17436 | Karar tarihi: 12.07.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/17436

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET AKDOĞAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/17436)

Karar Tarihi: 12/7/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Muzaffer KORKMAZ

Başvurucu : Mehmet AKDOĞAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, avukat görüşlerinde bir görevlinin hazır bulundurulmasına, hükümlünün avukata verdiği veya avukatın hükümlüye verdiği belgenin incelenmesine ve görüşmenin kaydedilmesine yönelik karar nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 15/5/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı herhangi bir beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, terör örgütlerine silah sağlama suçundan hükümlü olarak ceza infaz

kurumunda bulunmaktadır.

6. Eskişehir Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık), başvurucunun da aralarında bulunduğu on dört mahkûmun avukatlarıyla olan görüşmelerinin teknik cihazla sesli veya görüntülü olarak kaydedilebilmesi, bu kişilerin avukatlarına veya avukatlarının bu kişilere verdiği belge veya belge örneklerine, dosyalara ve aralarındaki konuşmalara ilişkin tuttukları kayıtlara elkonulabilmesi veya görüşmelerin gün ve saatlerinin sınırlandırılabilmesi hususunda karar alınması amacıyla infaz hâkimliğinden talepte bulunmuştur.

7. Başsavcılığın anılan talep yazısında ülke genelindeki ceza infaz kurumlarında PKK/KCK terör örgütü mensupları tarafından yürütülen açlık grevlerinden ve talimat üzerine gerçekleştirilen intihar eylemlerinden bahsedilmiştir. Ayrıca bu eylemler vasıtasıyla terör örgütünün propagandasının yapıldığı, ceza infaz kurumlarının ve devletin ulusal ve uluslararası kamuoyunda zor durumda bırakıldığı belirtilmiştir.

8. Eskişehir 1. İnfaz Hâkimliği (İnfaz Hâkimliği) 29/3/2019 tarihli kararıyla Başsavcılığın talebinin kabulüne, üç ay süre ile başvurucunun avukatına veya avukatının başvurucuya verdiği belge veya belge örneklerine, dosyalar ve aralarındaki konuşmalara ilişkin tuttukları kayıtlara el konularak incelenmesine, başvurucunun avukatı ile yapacağı görüşmeleri izlemek amacıyla görüşmede bir görevlinin hazır bulundurulmasına ve görüşmelerin teknik cihazla sesli veya görüntülü olarak kayda alınmasına karar vermiştir.

9. İnfaz Hakimliği kararının gerekçesinde; ülke genelindeki ceza infaz kurumlarında bulunan PKK/KCK terör örgütü mensuplarının başlattığı açlık grevleri ve intihar eylemlerinin ulaştıkları boyutun ciddiyetinden bahsedilerek söz konusu eylemlerin yayılmasının, bu yönde PKK/KCK terör örgütü mensuplarının yönlendirilmesinin ve talimat verilmesinin önlenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Kararda ayrıca ceza infaz kurumu güvenliğinin temini ve hükümlülerin can güvenliğinin sağlanması, olası isyan ve benzeri olayların engellenmesi, suç örgütü üyelerinin birbirleri ile haberleşmesinin önlenmesi ve kamu düzeninin sağlanması hususları gözönüne alınarak Başsavcılığın talebinin yerinde ve makul olduğu belirtilmiştir.

10. Başvurucunun bu karara yönelik itirazı Eskişehir 1. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 12/4/2019 tarihinde reddedilmiştir. Kararda İnfaz Hâkimliği kararının usule ve yasaya uygun olduğu ve itirazların yerinde görülmediği belirtilmiştir.

11. Nihai karar başvurucuya 24/4/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

12. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 1/2/2018 tarihli ve 7070 sayılı Kanunla değiştirilen "Avukat ve noterle görüşme hakkı" kenar başlıklı 59. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

" ...

(4) (Değişik: 3/10/2016-KHK-676/6 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7070/6 md.) Görüşme sırasında; hükümlünün avukatına veya avukatın hükümlüye verdiği belge veya belge örnekleri, dosyalar ve aralarındaki konuşmaya ilişkin olarak kendilerinin tuttukları kayıtlar incelenemez; hükümlünün avukatı ile yaptığı görüşme dinlenemez ve kayda alınamaz.

(5) (Ek: 3/10/2016-KHK-676/6 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7070/6 md.) Türk Ceza Kanununun 220 nci maddesinde ve İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı

ve Yedinci Bölümlerinde tanımlanan suçlar ile 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlardan mahkûm olanların avukatları ile görüşmelerinde, toplumun ve ceza infaz kurumunun güvenliğinin tehlikeye düşürüldüğüne, terör örgütü veya diğer suç örgütlerinin yönlendirildiğine, bu örgütlere emir ve tâlimat verildiğine veya yorumları ile gizli, açık ya da şifreli mesajlar iletildiğine ilişkin bilgi, bulgu veya belge elde edilmesi hâlinde, Cumhuriyet başsavcılığının istemi ve infaz hâkiminin kararıyla, üç ay süreyle; görüşmeler teknik cihazla sesli veya görüntülü olarak kaydedilebilir, hükümlü ile avukatın yaptığı görüşmeleri izlemek amacıyla görevli görüşmede hazır bulundurulabilir, hükümlünün avukatına veya avukatın hükümlüye verdiği belge veya belge örnekleri, dosyalar ve aralarındaki konuşmalara ilişkin tuttukları kayıtlara elkonulabilir veya görüşmelerin gün ve saatleri sınırlandırılabilir.

...

(9) (Ek: 3/10/2016-KHK-676/6 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7070/6 md.) İnfaz hâkimi tarafından bu madde uyarınca verilen kararlara karşı 4675 sayılı Kanuna göre itiraz edilebilir."

13. Diğer ilgili hukuk için bkz. Çetin Arkaş ve Nasrullah Kuran (B. No: 2016/371, 13/1/2021, §§ 24-34)

V. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Anayasa Mahkemesinin 12/7/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

15. Ödeme gücünden yoksun olduğunu belirten başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir (Mehmet Şerif Ay, B. No: 2012/1181, 17/9/2013).

B. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

16. Başvurucu, başvuruya konu kararın avukat ile müvekkil arasındaki mahremiyeti ortadan kaldırdığını ve savunma hakkını yeterince kullanmasını engellediğini belirtmiştir. Açlık grevinde olmadığını ve anılan kararın kendisi hakkında uygulanması için somut bir sebebin bulunmadığını vurgulayan başvurucu özel hayata saygı hakkının ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

17. Bakanlık görüşünde, müdahalenin kanuni dayanağının, meşru amacının bulunduğu, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine uygun olduğu ifade edilmiştir.

C. Değerlendirme

18. Anayasa’nın başvurunun değerlendirilmesinde dikkate alınacak "Özel hayatın gizliliği" kenar başlıklı 20. maddesi şöyledir:

"Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz."

19. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucunun iddialarının özünün devam eden bir yargılamaya ve bu bağlamda hukuki yardıma ilişkin olmadığı, avukatına verdiği veya

avukatının kendisine verdiği belgenin incelenmesine, görüşmenin kaydedilmesine ve avukat görüşlerinde bir görevlinin hazır bulundurulmasına yönelik olduğu anlaşılmakla, başvuru özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmiştir (aynı yöndeki değerlendirme için bkz. Çetin Arkaş ve Nasrullah Kuran, §§ 46, 65).

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

20. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı

21. Özel hayat kavramı eksiksiz bir tanımı bulunmayan geniş bir kavramdır. Bu kapsamda korunan hukuki değer esasen kişisel bağımsızlıktır. Özel hayata saygı hakkının kapsamının belirlenmesinde bireyin kişiliğini geliştirmesi ve gerçekleştirmesi kavramı temel alınmaktadır. Anılan hak, herkesin istenmeyen bütün müdahalelerden uzak kendine özel bir ortamda yaşama hakkına sahip olduğuna işaret etmekle birlikte kişiliğin serbestçe geliştirilmesiyle uyumlu birçok hukuki menfaati de içermektedir (Serap Tortuk, B. No: 2013/9660, 21/1/2015, §§ 31-36; Bülent Polat, B. No: 2013/7666,10/12/2015, §§ 61-63; Tevfik Türkmen [GK], B. No: 2013/9704, 3/3/2016, §§ 50-52; Ata Türkeri, B. No: 2013/6057, 16/12/2015, §§ 30-32).

22. Anayasa Mahkemesi müdafi yardımından etkili bir şekilde yararlanmanın ilk koşulunun müdafi ile yapılan görüşmelerin belli bir gizlilik içinde gerçekleştirilmesi olduğunu, şüpheli veya sanığın müdafi ile özgür bir şekilde bilgi alışverişinde bulunması için mahremiyetin büyük önem taşıdığını, şüpheli veya sanığın müdafi ile yapacağı görüşmelerde mahremiyetin olmamasının müdafiden alacağı yardımın faydasını en alt düzeye indireceğini vurgulamıştır (AYM, E.2016/205, K.2019/63, 24/7/2019, §§ 78-92). Hükümlünün avukatıyla mahremiyet içinde belirli aralıklarla görüşmesinin cezanın infazı aşamasında alacağı hukuki yardım bakımından önemli olduğu gibi ceza infaz kurumu dışındaki özel yaşamıyla ilgili doğru kararlar verebilmesi açısından da önemli olduğu tespitini yapmıştır (AYM, E.2018/73, K.2019/65, 24/7/2019, §§ 93, 94; Çetin Arkaş ve Nasrullah Kuran, § 49).

23. Bununla birlikte avukat ile mahpusun belli bir mahremiyet içinde görüşmesinin sağlanması mahpusun ceza infaz kurumu içinde ve dışında devam eden özel hayatının gizliliğinin korunması açısından önemlidir (Çetin Arkaş ve Nasrullah Kuran, § 50). Bu durumda avukatla müvekkili arasındaki belge alışverişinin denetlenmesi, kaydedilmesi veya görüşmelerin bir görevli nezaretinde gerçekleştirilmesi hâlinde avukat müvekkil ilişkisinin gizliliğinin zedeleneceği söylenebilir.

24. Bu açıklamalar bağlamında somut olayda başvurucunun avukatına verdiği veya avukatının kendisine verdiği belgenin incelenmesi, görüşmenin kaydedilmesi ve avukat görüşlerinde bir görevlinin hazır bulundurulması şeklinde uygulanan sınırlandırmanın özel hayata saygı hakkına müdahale oluşturduğu sonucuna varılmıştır.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

25. Anayasa’nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde

belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

26. Yukarıda belirlenen müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 20. maddesini ihlal edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, meşru amaç taşıma, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama kriterlerine uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir (R.G. [GK], B. No: 2017/31619, 23/7/2020, § 82; Halil Berk, B. No: 2017/8758, 21/3/2018, § 49; Süveyda Yarkın, B. No: 2017/39967, 11/12/2019, § 32; Şennur Acar, B. No: 2017/9370, 27/2/2020, § 34).

i. Kanunilik

27. Somut başvuruda başvurucu hakkında İnfaz Hâkimliği kararıyla uygulanan avukat görüşlerinde bir görevlinin hazır bulundurulması, görüşmenin teknik cihaz ile kaydedilmesi ve belge alışverişinin denetlenmesinin 5275 sayılı Kanun'un 59. maddesinin (5) numaralı fıkrasına dayandığı ve anılan düzenlemenin kanunilik ilkesini karşıladığı anlaşılmıştır. Bu durumda anılan kısıtlamalar yönünden anayasal açıdan meşru bir sınırlama amacına sahip olma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olma ve ölçülülük ilkeleri bağlamında değerlendirme yapılması gerekir.

ii. Meşru Amaç

28. Başvuru konusu olayda İnfaz Hâkimliğinin örgütsel haberleşmenin önlenmesine yönelik bir tedbir olarak başvurucunun avukatla görüşmelerinde bir görevlinin hazır bulundurulmasına, belge alışverişinin denetlenmesine ve görüşmelerin kaydedilmesine karar verdiği gözetildiğinde avukatla mahrem görüşme hakkının sınırlandırılmasının kamu düzeninin ve güvenliğinin sağlanması ile suç işlenmesinin önlenmesi kapsamında uygulandığı ve anılan müdahalenin meşru amaç taşıma koşulunu karşıladığı değerlendirilmiştir.

iii. Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk ve Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

29. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir. Açıktır ki bu başlık altındaki değerlendirme, sınırlamanın amacı ile bu amacı gerçekleştirmek üzere başvurulan araç arasındaki ilişki üzerinde temellenen ölçülülük ilkesinden bağımsız yapılamaz. Çünkü Anayasa'nın 13. maddesinde demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmama ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama biçiminde iki ayrı kritere yer verilmiş olmakla birlikte bu iki kriter bir bütünün parçaları olup aralarında sıkı bir ilişki vardır (Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45; Çetin Arkaş ve Nasrullah Kuran, § 73).

30. Orantılılık ise sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç ile başvurulan sınırlama tedbiri arasında dengesizlik bulunmamasına işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle orantılılık, bireyin hakkı ile kamunun menfaatleri veya müdahalenin amacı başkalarının haklarını korumak ise diğer bireylerin hak ve menfaatleri arasında adil bir dengenin kurulmasına işaret etmektedir. Dengeleme sonucu müdahalede bulunulan hakkın sahibine terazinin diğer

kefesinde bulunan kamu menfaati veya diğer bireylerin menfaatine nazaran açıkça orantısız bir külfet yüklendiğinin tespiti hâlinde orantılılık ilkesi yönünden bir sorunun varlığından söz edilebilir (Ferhat Üstündağ, § 48; Çetin Arkaş ve Nasrullah Kuran, § 74).

31. Anayasa'nın 19. maddesi gereği hükümlü ve tutukluların özel ve aile hayatına birtakım sınırlamaların getirilmiş olması, hukuka uygun olarak ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal bir sonucudur. Bu bağlamda idarenin tutuklu ve hükümlülerin özel ve aile hayatına müdahale konusunda takdir yetkisinin daha geniş olduğu gözetilmelidir. Burada mühim olan ceza infaz kurumunun güvenliğinin sağlanması amacı ile hükümlünün özel ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı arasında adil bir dengenin sağlanmış olmasıdır (Mehmet Koray Eryaşa, B. No: 2013/6693, 16/4/2015, § 89; Ahmet Çilgin, B. No: 2014/18849, 11/1/2017, §§ 30, 32; Çetin Arkaş ve Nasrullah Kuran, § 75).

32. Bu kapsamda başvuru konusu olay bakımından yapılacak değerlendirmelerin temel ekseni, müdahaleye neden olan idari makamlar ve derece mahkemelerinin kararlarında dayandıkları gerekçelerin özel hayata saygı hakkını kısıtlaması bakımından demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk ve ölçülülük ilkesine uygun olduğunu inandırıcı bir şekilde ortaya koyup koyamadığı olacaktır (Çetin Arkaş ve Nasrullah Kuran, § 77).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

33. 5275 sayılı Kanun'un 59. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile istisnai durumlara ilişkin bir düzenleme yapılmıştır. Bu kapsamda suç işlemek amacıyla örgüt kurma, örgüte üye olma gibi örgüt suçları, devletin güvenliğine karşı suçlar, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, millî savunmaya karşı suçlar, devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk suçlarından hükümlü olanlarla ilgili olarak belirli durumlarda avukatla görüşmelerinin teknik cihazla sesli veya görüntülü olarak kaydedilebileceği, görüşmeleri izlemek amacıyla görüşmede görevlinin hazır bulundurulabileceği, hükümlünün avukatına veya avukatın hükümlüye verdiği belge veya belge örneklerine el konulabileceği hüküm altına alınmıştır (bkz. Çetin Arkaş ve Nasrullah Kuran,§§ 58, 59). Buna göre toplumun ve ceza infaz kurumunun güvenliğinin tehlikeye düşürüldüğüne, terör örgütü veya diğer suç örgütlerinin yönlendirildiğine, bu örgütlere emir ve talimat verildiğine veya yorumları ile gizli, açık ya da şifreli mesajlar iletildiğine ilişkin bilgi, bulgu veya belge elde edilmesi hâlinde anılan suçlardan hükümlü olanlar hakkında avukatla görüşmeye dair öngörülen kısıtlamaların mevzuatta belirtilen usul çerçevesinde süreli olarak uygulanabileceği anlaşılmaktadır.

34. Somut olayda başvurucu, PKK/KCK terör örgütüne silah sağlama suçundan hükümlü olarak ceza infaz kurumunda bulunmaktadır. Başvurucu hakkında tatbik edilen tedbirin, tedbire neden olan koşullar da gözetilerek değerlendirilmesi gerekir. Bakanlık yazışmalarında ve Başsavcılığın tedbir kararının verilmesine yönelik talep dilekçesinde; tedbirin verildiği dönemde terör örgütünün kurucusu A.Ö.nün tecrit edildiği yönündeki iddialara bağlı olarak PKK/KCK yöneticilerinin talimatıyla ülke genelinde ceza infaz kurumlarında açlık grevlerinin başladığının, örgütle iltisaklı tutuklu/hükümlülere çeşitli yollardan greve katılım ve intihar talimatlarının ulaştırıldığının, talimatlar sonucu bir kısım tutuklu/hükümlünün intihar ettiğinin, başvurucunun bulunduğu Kurumda da açlık grevlerine katılan mahpusların olduğu ve bu tür olayların önüne geçilmesi için iletişim yollarına yönelik kısıtlamaya gidilmesinin bir zorunluluk arz ettiğinin ifade edildiği görülmüştür. Bu durumda ceza infaz kurumunda bulunan örgütle iltisaklı hükümlülere örgüt yöneticilerinin açlık grevi/intihar talimatlarının iletilmesinin engellenerek kamu düzeni ile güvenliğinin sağlanması ve başvurucu ile ceza infaz kurumunda bulunan diğer kişilerin sağlıklarının

korunması amacıyla alınan tedbirin gerekli ve bu amacı gerçekleştirmeye elverişli bir tedbir olmadığı söylenemez. Diğer yandan tedbirin üç ay süre ile uygulanmasına karar verildiği, denetime açık olduğu ve başvurucunun bu sürecin uzadığına dair bir şikâyetinin olmadığı da gözetilmelidir.

35. Sonuç olarak başvurucunun özel hayata saygı hakkına dair müdahaleye yönelik derece mahkemesince ilgili ve yeterli gerekçelerin ortaya konulduğu ve söz konusu müdahalenin, belli bir süre uygulanacağına ilişkin belirleme de gözönüne alındığında demokratik toplum gereklerine uygun ve ölçülü olduğu kanaatine varılmıştır.

36. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

E. Kararın bir örneğinin bilgi için Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 12/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YOL BILDUNGS UND MEDIENWERK

B. No: 2019/19624 | Karar tarihi: 12.07.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/19624

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

YOL BILDUNGS UND MEDIENWERK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/19624)

Karar Tarihi: 12/7/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 2/11/2023 - 32357

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Şeyda Nur ÜN

Başvurucu : Yol Bildungs Und Medienwerk

Temsilcisi : Veli AYDIN

Vekili : Av. Ali SARIGÜL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, Yol TV logosuyla yayın yapan başvurucunun yayın iletiminin durdurulmasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 14/6/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, Almanya merkezli olarak 2007 yılından itibaren Yol TV ünvanıyla televizyon yayını dâhil yayımcılık yapmaktadır. Başvurucu, Almanya ve İngiltere'de ulusal ve uluslararası mevzuata uygun yayın lisansına sahip olup 2007 yılından itibaren tüm AB ülkelerinde TV yayını yapmıştır. Söz konusu şirket TV yayımcılığını Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi (bkz. § 18) hükümleri çerçevesinde gerçekleştirmektedir.

6. Başvurucu Türkiye'de yayın yapmak amacıyla Türksat Uydu Haberleşme Kablo TV ve İşletme Anonim Şirketi (TÜRKSAT) ile 2015-2016 ve 2016-2017 yılları için Uydu Üzerinden TV-Radyo İletim ve Uplink Servisi Sözleşmesi yapmış ve bu sözleşme hükümleri gereğince Türkiye'de TV yayımcılığı faaliyetinde bulunmuştur.

7. Başvurucunun Yol TV logolu kanalında 13/10/2016 tarihinde saat 22.00'de sunuculuğunu F.A.nın yaptığı Yol Aşkına isimli bir program yayımlanmış ve söz konusu programa Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun (RTÜK) ilgili kararında (bkz.§ 8)yer aldığı şekliyle "Avrupa Demokratik Kürt Toplumu Kongresi Eş Başkanı ile Avrupa Alevi Birlikleri Konfederasyonu Genel Başkanı" konuk olarak katılmıştır. Söz konusu programda konuşmacılar görüşlerini beyan etmiştir.

8. Akabinde söz konusu program hakkında RTÜK tarafından inceleme başlatılmış, 21/12/2016 tarihli kararla Yol TV'nin yayın iletiminin durdurulması için hizmet sağlayıcıya bildirimde bulunulmasına karar verilmiş ve 29/12/2016 tarihinde Yol TV'nin yayını durdurulmuştur. Anılan kararın içeriği şöyledir:

"İzleme ve DeğerIendirme Dairesi Başkanlığının 18/11/2016 tarih ve 955 sayılı yazısına konu; YOL TV logosuyla yayın yapan medya hizmet sağlayıcı kuruluşun 13.10.2016 tarihinde, saat 22:33'de yayınladığı 'Yol Aşkına' adlı yayınına ilişkin uzman raporu ile video görüntülerinin incelenmesi ve değerIendirilmesiyle yapılan görüşmeler sonucunda;

Ayrıntıları bahse konu uzman raporunda belirtildiği üzere; kuruluşun 13/10/2016 tarihinde, saat 22:33'de sunuculuğunu F. A.'in yaptığı, Avrupa Demokratik Kürt Toplumu Kongresi Eş Başkanı Y. K. ve Avrupa Alevi Birlikleri Konfederasyonu (AABK) Genel Başkanı H. M.'ın konuk olduğu ve Türkiye gündemi üzerinden haber ve tartışmaların yapıldığı 'Yol Aşkına' İsimli programda; Avrupa Demokratik Kürt Toplumu Kongresi Eş Başkanı olduğu belirtilen Y. K. tarafından Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Hükümetin El Nusra ve DAİŞ gibi terör örgütlerini geliştirdiği, büyüttüğü ve bugünlere getirdiği, Türkiye'nin tekçi, Sünni, egemenlikçi, Türkçü anlayışı Ortadoğuda gerçekleştirmek istediği, Kürt düşmanlığı, Alevi düşmanlığının devletin 90 yıllık tarihinde var olduğu, Kürt şehirlerinin yakıldığı, yıkıldığı, binlerce insanın katledildiği, Milli Güvenlik Kurulu'nda Alevileri çökertme planı çıkarıldığı, devletin Kürtleri ve Alevileri hedef aldığı ve bu iki kesimi bertaraf etmek istediğinin iddia edildiği, buna karşın PKK, YPG, YPC, YPŞ, HPG gibi terör örgütlerinin ise özgürlük savunucusu gerillalar olarak gösterildiği, Y. K., 'herkes' şeklinde Avrupa devletlerini kasdederek 'Herkes şunu biliyor ki Tayyip Erdoğan insanlık başına beladır. Bizim de başımıza beladır. Bu mezhepçi, tekçi anlayışın sahibi, işte katliamcı adam hepimizin başına bela olacaktır.' ve "Faşizm her zaman aynı mantıktır. Bunun adı Muaviye'dir o gün, bunun adı Yezid'dir, bugünkü adı Tayyip Erdoğan'dır... Fakat mantık, zihniyet, temsilciliği aynıdır." şeklinde ifadelere yer verildiği görülmüştür.

İhlale konu 'Yol Aşkına' adlı programda;

-Kürt düşmanlığı, Alevi düşmanlığının devletin 90 yıllık tarihinde var olduğu, Kürt

şehirlerinin yakıldığı, yıkıldığı, binlerce insanın katledildiği, Milli Güvenlik Kurulu'nda Alevileri çökertme planı çıkarıldığı, Devletin Alevi ve Kürtleri hedef aldığı ve bu iki kesimi bertaraf etmek için herşeyi yaptığı şeklindeki ifadelerle, Kürt ve Alevi toplumunun Devlete karşı kin ve düşmanlığa tahrik edildiği,

-Türkiye'nin El Nusra, DAİŞ gibi bir terör örgütlerini geliştirdiği, büyüttüğü, desteklediği, Cerablus'ta işgalci olduğu ifadeleri ve PKK, YPG, YPC, YPŞ, HPG gibi terör örgütlerinin özgürlük savunucusu gerillalar olduğu söylemleri ile Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a yönelik 'mezhepçi, katliamcı' ifadelerinin kullanıldığı ve Yezid benzetmesi yapıldığı,

Bu nedenlerle mezkur yayında, 6112 sayılı Kanun'un 8'inci maddesinin birinci fıkrasının (b), (ç) ve (d) bentleri ile Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesinin 7/I/b hükmünün ihlal edildiği kanaatine varılmıştır,

İzin ve Tahsisler Dairesi Başkanlığının 8/11/2016 tarih ve 28563 sayılı yazısı doğrultusunda, Üst Kuruldan yayın lisansı olmadığı tespit edilen ve siyasi haber ve tartışma programlarının önemli bir bölümünün Türkiye'ye yönelik olduğu ve Türkiye gündemi üzerinden haber ve tartışmaların yapıldığı görülen söz konusu kuruluşa, bu yayım nedeniyle müeyyide uygulanması mümkün olmadığı, ancak anılan kuruluş hakkında 6112 sayılı Kanun'un 29'uncu maddesinin üçüncü fıkrası hükmünün ihlali nedeniyle işlem yapılması gerektiği kanaatine varılmıştır.

Bu itibarla; İzin ve Tahsisler Dairesi Yayıncı Bilgileri Veritabanı'ndaki mevcut durum itibariyle, Üst Kurul'dan U-TV lisansına sahip olduğuna ilişkin kayıt bulunmayan ve uydu ortamından YOL TV logosuyla yayın yapmakta olan Kuruluş hakkında, 6112 sayılı Kanun'un 29'uncu maddesinin üçüncü fıkrasındaki; 'Platform ve altyapı işletmecileri, Üst Kuruldan yayın lisansı almayan veya yayın lisansı iptal edilen medya hizmet sağlayıcılar ile Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu uluslararası antlaşmalar ve bu Kanun hükümlerine aykırı yayın yaptığı Üst Kurulca tespit edilen bir başka ülkenin yargı yetkisi altındaki medya hizmet sağlayıcılarının yayım hizmetlerinin iletimini, Üst Kurul kararının tebliğini müteakiben durdurur; Tebliğe rağmen yayın hizmetlerinin iletimini durdurmayan işletmecinin yayın iletim yetkisi iptal edilir ve bu durum Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumuna bildirilir.' hükmü gereğince işlem yapılmasına,

...karşı oyları ve oy çokluğu ile karar verildi."

9. Başvurucu anılan kararın iptali talebiyle dava açmış, Ankara 10. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 28/12/2017 tarihli kararıyla davanın reddine karar vermiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Dava, davacı şirkete ait Yol TV logosuyla yayın yapan kanalın 29.12.2016 tarihinden itibaren yayın iletiminin durdurulmasına ilişkin davalı idare işlemin iptali istemiyle açılmıştır.

6112 sayılı Radyo Ve Televizyonların Kuruluş Ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un 'kapsam' başlıklı 2. maddesinde; ... hükümleri öngörülmüştür.

Anılan Kanun'un 'Tanımlar' başlıklı 3.maddesinin birinci fıkrasının; (a) bendinde ise; '...'; (l) bendinde, ' ...; (p) bendinde, '...' ; (ğğ) alt bendinde, ...' ;ifade edeceği belirtilmiştir.

Öte yandan, anılan Kanun'un "Platform işletmecileri ve yayın hizmeti iletimi yapan altyapı işletmecileri" başlıklı29.maddesinde;

'..'düzenlemelerine yer verilmiştir.

Dosyanın incelenmesinden; Almanya'da kurulu olan ve İngiltere'den OFCOM lisansına sahip bulunan davacı şirketin, 'Yol TV' logosuyla yürüttüğü yayın hizmetlerinin iletiminin Türksat A.Ş. ile yaptığı sözleşme uyarınca Türksat uydusu üzerinden sağlandığı, anılan sözleşmeye dayanılarak iletilen yayınların Türkiye'den izlenebildiği, 'Yol TV' logosuyla yürütülen yayın hizmetleri için Radyo ve Televizyon Üst Kurulundan alınmış uydu yayın lisansının bulunmadığı, uydu ortamından Yol TV logosuyla yayın yaptığı belirtilerek, davacı yayın kuruluşunun yayınların 6112 sayılı Kanun'un 29. maddesinin 3.fıkrası kapsamında iletiminin durdurulmasına karar verilmesi üzerine bakılmakta olan davanın açıldığı anlaşılmıştır.

Olayda, davacı yayın kuruluşu tarafından, hem Almanya hem de İngiltere'de yayın lisansı sahibi olduğu, şirket merkezinin Almanya olup editoryal kararların Almanya'da alındığı, bu nedenle yargılama alanının yerleşik olunan ülke olduğu, Türkiye'den lisanslı olmayan kanalların yayına devam edemeyeceğine dair açık bir düzenleme bulunmadığı, Türkiye'de program yapılmadığı, tüm programlarını merkezinin bulunduğu ülkede yaptığı, dolayısıyla dava konusu işlemin hukuka aykırı olduğu ileri sürülerek iptali istenilmiş ise de; dosyadaki bilgi ve belgeler ile ilgili mevzuat hükmü birlikte değerlendirildiğinde, Türksat A.Ş. ile yaptığı sözleşme uyarınca Türksat uydusu üzerinden medya hizmet sağlayıcısı olan (televizyon yayını yapan) davacı şirket tarafından, Türkiye'ye ait uydular üzerinde kapasite kullanmaları nedeniyle 6112 sayılı Yasanın 2.maddesinin 2. fıkrasının 3 nolu bendi uyarınca Türkiye Cumhuriyeti Devletinin yargı yetkisinin kapsamında bulunan medya hizmet sağlayıcıların yayınlarının iletiminin yapıldığı ve davacı şirketin bu faaliyette bulunabilmesi için anılan Yasanın 29.maddesiyle Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşlar İle Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Uydu Yayın Yönetmeliğinin 12. ve 13. maddeleri uyarınca, iletiminin sağlanması istenilen medya hizmet sağlayıcı kuruluş ile ilgili olarak davalı idareye sunulması gereken bilgi ve belgelerin uydu altyapı/platform işleticisi tarafından davalı idareye sunulması gerektiği sonucuna varılmış olup, ancak Yasa kapsamında bulunan yayınların iletiminin yapıldığı dikkate alındığında, ilgili bilgi ve belgeler ile bildirimde bulunmaksızın yapılan iletiminin durdurulmasına ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmamıştır.

Açıklanan nedenlerle, davanın reddine,"

10. Anılan kararın istinaf edilmesi üzerine Ankara Bölge İdare Mahkemesi 8. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 27/9/2018 tarihli kararıyla ve "Ankara 10. İdare Mahkemesi'nce verilen 28/12/2017 tarih ve E:2017/48, K:2017/3469 sayılı karar usul ve hukuka uygun olup istinaf başvurusunun kabulünü gerektiren bir neden bulunmadığından, davacı tarafın istinaf başvurusunun reddine," gerekçesiyle temyiz yolu açık olmak üzere istinaf başvurusunun reddine karar vermiştir.

11. Bölge İdare Mahkemesinin kararı da başvurucu tarafından temyiz edilmiş ve Danıştay 13. Dairesi 27/2/2019 tarihli kararıyla temyiz başvurusunun reddine karar vermiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"İlgili Mevzuat:

6112 sayılı Radyo Ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un 'kapsam' başlıklı 2. maddesinde;.....

Anılan Kanun'un 'Tanımlar' başlıklı 3.maddesinin birinci fıkrasının;..... ifade edeceği belirtilmiştir,

Öte yandan, anılan Kanun'un 'Platform işletmecileri ve yayın hizmeti iletimi yapan altyapı işletmecileri' başlıklı 29.maddesinde.....

kurallarına yer verilmiştir.

Hukuki Değerlendirme:

Yukarıya alınan Kanun hükümleri uyarınca, gerek Türkiye sınırları içinde konuşlandırılmış uydu bağlantısını kullanarak, gerekse Türkiye'ye ait uydular üzerinde kapasite kullanarak yayın yapan medya hizmet sağlayıcılarının Türkiye'nin yargı yetkisi altında oldukları ve yayın hizmetlerinde 6112 sayılı Yasa hükümleri ile bağlı oldukları ve uydu üzerinden yayın yapabilmeleri için ayrıca uydu yayın lisansı almak zorunda oldukları açıktır.

Bu durumda, Türkiye 'ye ait Türksat uydusu üzerinden kapasite kullanarak yayın yapan davacı şirketin Türkiye'nin yargı yetkisi altında ve 6112 sayılı Yasa hükümlerine tabi olduğu, bu kapsamda anılan Kanun'un 27. maddesi uyarınca her bir yayın tekniği ve ortamına ilişkin Üst Kurul'dan ayrı ayrı yayın lisansı alınması gerektiği göz önüne alındığında, Üst Kurul'dan gerekli izni almayan ve Türkiye'ye ait uydu üzerinden yayın yaptığı anlaşılan davacı şirket hakkında 6112 sayılı Kanun'un 29/3 maddesi uyarınca tesis edilen yayın iletiminin durdurulmasına ilişkin dava konusu Kurul kararında hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır."

12. Nihai kararı başvurucu 16/5/2019 tarihinde öğrenmiş, süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

13. 15/2/2011 tarihli ve 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un "Kapsam" kenar başlıklı 2. maddesi şöyledir:

(1) Bu Kanun, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin yargı yetkisi altında, her türlü teknik, usul ve araçlarla ve her ne isim altında olursa olsun elektromanyetik dalgalar veya diğer yollarla yapılan radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmetleriyle ilgili hususları kapsar. Türkiye Cumhuriyeti Devletinin yargı yetkisi altındaki medya hizmet sağlayıcılar, ikinci fıkra gereğince Türkiye'de yerleşik kabul edilenler ile üçüncü ve dördüncü fıkra hükümlerine tabi olanlardır.

(2) Bu Kanunun uygulanmasında;

a) Medya hizmet sağlayıcı, şirket merkezinin Türkiye'de bulunması ve yayın hizmetlerine ilişkin editoryal kararların Türkiye sınırları içinde alınıyor olması durumunda Türkiye'de yerleşik kabul edilir.

b) Medya hizmet sağlayıcının şirket merkezinin Türkiye'de bulunmasına rağmen, yayın hizmetlerine ilişkin editoryal kararların Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesine taraf başka bir ülkede alınması ya da yayın hizmetlerine ilişkin editoryal kararlar Türkiye'de alınmakla birlikte şirket merkezinin anılan Sözleşmeye taraf başka bir ülkede bulunması durumunda medya hizmet sağlayıcı, yayın hizmeti faaliyetini yürüten işgücünün önemli bir kısmının bulunduğu ülkede yerleşik kabul edilir. Ancak,

1) Yayın hizmeti faaliyetini yürüten işgücü her iki ülkede de bulunmakla birlikte, hangi ülkede daha yoğun olarak çalışıldığının tespit edilemediği durumlarda medya hizmet

sağlayıcı, şirket merkezinin bulunduğu ülkede yerleşik kabul edilir.

2) Yayın hizmeti faaliyetini yürüten işgücünün önemli bir kısmının, her iki ülkede de yoğun olarak faaliyet göstermediği durumlarda medya hizmet sağlayıcı, faaliyetine Türkiye'de daha önce başlamış olması ve Türkiye ekonomisi ile istikrarlı ve etkili bir bağlantısının bulunması hâlinde Türkiye'de yerleşik kabuledilir.

c) Bir medya hizmet sağlayıcının şirket merkezi Türkiye'de bulunmakla birlikte, yayın hizmeti faaliyetine ilişkin editoryal kararların Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesine taraf olmayan bir ülkede alınması ya da yayın hizmetlerine ilişkin editoryal kararlar Türkiye'de alınmakla birlikte şirket merkezinin anılan Sözleşmeye taraf olmayan üçüncü bir ülkede bulunması durumunda medya hizmet sağlayıcı, yayın hizmeti faaliyetini yürüten işgücünün önemli bir kısmının Türkiye'de bulunması hâlinde Türkiye'de yerleşik kabul edilir.

(3) İkinci fıkra hükümlerinin uygulanamadığı durumlarda;

a) Türkiye sınırları içinde konuşlandırılmış uydu bağlantısını kullanan medya hizmet sağlayıcılar,

b) Türkiye sınırları içinde konuşlandırılmış uydu bağlantısını kullanmamalarına rağmen, Türkiye'ye ait uydular üzerinde kapasite kullanan medya hizmet sağlayıcılar, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin yargı yetkisi altında kabul edilir.

(4) (Ek: 17/4/2017-KHK-690/58 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7077/48 md.) Türkiye'ye ait uydular üzerinden Türkçe olarak Türkiye'ye yönelik yayın yapan veya yayın dili Türkçe olmamakla birlikte Türkiye'ye yönelik ticari iletişim yayınlarına yer veren yayın kuruluşları, bu maddenin diğer fıkralarına bakılmaksızın Türkiye Cumhuriyeti Devletinin yargı yetkisi altında kabul edilir. Bu kuruluşların da Türkiye Cumhuriyeti Devletinin yargı yetkisi altındaki kuruluşlar gibi Üst Kuruldan yayın lisansı alması zorunludur."

14. 6112 sayılı Kanun'un "Yeniden iletim" kenar başlıklı 4. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Yayın hizmetlerinin alımı ve yeniden iletimi serbesttir. Yeniden iletim, ancak Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin ilgili hükümleri çerçevesinde sınırlandırılabilir.

..."

15. 6112 sayılı Kanun'un "Platform işletmecileri ve yayın hizmeti iletimi yapan altyapı işletmecileri" kenar başlıklı 29. maddesinin (3) numaralı fıkrası şöyledir:

"(3) Platform ve altyapı işletmecileri, Üst Kuruldan yayın lisansı almayan veya yayın lisansı iptal edilen medya hizmet sağlayıcılar ile Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu uluslararası andlaşmalar ve bu Kanun hükümlerine aykırı yayın yaptığı Üst Kurulca tespit edilen bir başka ülkenin yargı yetkisi altındaki medya hizmet sağlayıcılarının yayın hizmetlerinin iletimini, Üst Kurul kararının tebliğini müteakiben durdurur. Tebliğe rağmen yayın hizmetlerinin iletimini durdurmayan işletmecinin yayın iletim yetkisi iptal edilir ve bu durum Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumuna bildirilir."

16. 15/6/2011 tarihli ve 27965 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Uydu Yayın Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) "Uydu platform işletmecilerinin yükümlülükleri ve yaptırımlar" kenar başlıklı 12. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

" (1) Uydu platform işletmecileri;

a) Kanunda, bu Yönetmelikte, İdari ve Mali Şartlar Yönetmeliğinde ve ilgili diğer mevzuatta, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası andlaşmalarda öngörülen yükümlülükleri ve idarî, malî ve teknik şartları yerine getirmek ve Üst Kuruldan yayın iletim yetkisi almakla,

b) Yayın lisansı olmayan veya yayın lisans süresi sona eren medya hizmet sağlayıcı kuruluşların yayınlarını iletmemekle,

...

g) Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu uluslararası andlaşmalar ve Kanunda düzenlenen yayın ilkeleri ile ilgili hükümlere aykırı yayın yaptığı Üst Kurulca tespit edilen bir başka ülkenin yargı yetkisi altındaki medya hizmet sağlayıcılarının yayın hizmetlerinin iletimini, Üst Kurul kararının tebliğini müteakiben durdurmakla.. yükümlüdürler

....

(3) Uydu platform işletmecileri, Üst Kuruldan yayın lisansı almayan veya yayın lisansı iptal edilen medya hizmet sağlayıcılar ile Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu uluslararası andlaşmalar ve Kanunda düzenlenen yayın ilkeleri ile ilgili hükümlere aykırı yayın yaptığı Üst Kurulca tespit edilen bir başka ülkenin yargı yetkisi altındaki medya hizmet sağlayıcılarının yayın hizmetlerinin iletimini, Üst Kurul kararının tebliğini müteakiben durdurur. Tebliğe rağmen yayın hizmetlerinin iletimini durdurmayan veya diğer yükümlülüklerini Üst Kurulca verilen süre içinde yerine getirmeyen platform işletmecisinin yayın iletim yetkisi iptal edilir ve bu durum Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumuna bildirilir.

(4) (Ek:RG-26/6/2015-29398) Uydu platform işletmecileri,

a) Platform üzerinden iletimini yapacakları medya hizmet sağlayıcı kuruluşların; iletim sözleşmesi, lisans belgesi, yayın logosu/çağrı işareti ve yayın dilini gösteren belgelerin asılları veya noter tasdikli örnekleri ile medya hizmet sağlayıcının unvanı, adresi, telefon numarası ile Türksat uyduları üzerinden yabancı bir ülkeden alınan lisansla iletilmek istenen radyo ve televizyon yayınına ilişkin olarak yukarıda belirtilenler dışında, şirket merkezi, yayın hizmetlerine ilişkin editoryal kararların alındığı ülke, yayın hizmeti faaliyetinin yürütüldüğü işgücünün bulunduğu ülke ve uplink çıkış yerine dair bilgi ve belgeleri, iletim tarihinden en az 30 gün önce her yayın için ayrı bir dosya halinde Üst Kurula bildirmek zorundadır. Üst Kurulca yapılan inceleme neticesinde, dosyasındaki bilgi ve belgeleri eksiksiz olan medya hizmet sağlayıcı kuruluşların yayınlarının iletimi hususu platform işletmeci kuruluşa yazı ile bildirilir. Dosyasında eksik bulunan kuruluşların dosyaları iade edilir. Türk yargı yetkisinde olduğu anlaşılan kuruluşların yabancı bir ülkeden alınan lisansla Türksat uyduları üzerinden Türkiye'ye yönelik yayın iletimi sağlanamaz. Üst Kurulca platform işletmecilerine yazı ile yapılan bildirime müteakip, yayın iletimine başlama tarihini ve saatini, uydu yayın frekansı, polarizasyonu, sembol oranı (SR), ileri yönlü hata kodu (FEC), video paket tanıma (V-PID), ses paket tanıma (A-PID), servis tanıma (SID) bilgilerini en az 24 saat önce Üst Kurulun bildireceği faks numarasına veya eposta adresine bildirmek zorundadır.

...

c) Bu fıkrada belirlenen yükümlülüklere uymayan platform işletmecileri hakkında, Kanunun 29 uncu maddesinin üçüncü fıkrası hükümleri uygulanır. "

17. Yönetmelik'in "Uydu altyapı işletmecilerinin yükümlülükleri" kenar başlıklı 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"c) (Değişik:RG-26/6/2015-29398) Uydu ortamından kapasite tahsis ettiği uydu platform işletmecilerinin, unvanı, adresi, telefon numarası bilgilerini ve bu kuruluşlarla ilgili her türlü değişikliği ise değişikliğin olduğu tarihten itibaren en geç bir ay içerisinde Üst Kurula bildirmekle,

....

(3) (Ek:RG-26/6/2015-29398) Uydu altyapı işletmecileri,

a) Sahip olduğu veya kiraladığı uydu kapasitesi üzerinden iletimini yapacakları medya hizmet sağlayıcı kuruluşların; iletim sözleşmesi, lisans belgesi, yayın logosu/çağrı işareti ve yayın dilini gösteren belgelerin asılları veya noter tasdikli örnekleri ile medya hizmet sağlayıcının unvanı, adresi, telefon numarası ile Türksat uyduları üzerinden yabancı bir ülkeden alınan lisansla iletilmek istenen radyo ve televizyon yayınına ilişkin olarak bu bilgi ve belgelerin dışında, şirket merkezi, yayın hizmetlerine ilişkin editoryal kararların alındığı ülke, yayın hizmeti faaliyetinin yürütüldüğü işgücünün bulunduğu ülke ve uplink çıkış yerine dair bilgi ve belgeleri, iletim tarihinden en az 30 gün önce her bir yayın için ayrı bir dosya halinde Üst Kurula bildirmek zorundadır. Üst Kurulca yapılan inceleme neticesinde, dosyasındaki bilgi ve belgeleri eksiksiz olan medya hizmet sağlayıcı kuruluşların yayınlarının iletimi hususu altyapı işletmeci kuruluşa yazı ile bildirilir. Dosyasında eksik bulunan kuruluşların dosyaları iade edilir. Türk yargı yetkisinde olduğu anlaşılan kuruluşların yabancı bir ülkeden alınan lisansla Türksat uyduları üzerinden Türkiye'ye yönelik yayın iletimi sağlanamaz. Üst Kurulca altyapı işletmecilerine yazı ile yapılan bildirime müteakip, yayın iletimine başlama tarihini ve saatini, uydu yayın frekansı, polarizasyonu, sembol oranı (SR), ileri yönlü hata kodu (FEC), video paket tanıma (V-PID), ses paket tanıma (A-PID), servis tanıma (SID) bilgilerini en az 24 saat önce Üst Kurulun bildireceği faks numarasına veya e-posta adresine bildirmek zorundadır.

...

c) Bu fıkrada belirlenen yükümlülüklere uymayan altyapı işletmecileri hakkında, Kanunun 29 uncu maddesinin üçüncü fıkrası hükümleri uygulanır"

B. Uluslararası Hukuk

18. 7/9/1992 yılında ülkemizce imzalanan ve 4/11/1993 tarihinde 3915 sayılı Kanun ile onaylanan 5/5/1989 tarihli, Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi'nin "Konu ve Amaç" başlıklı 2. maddesi şöyledir:

"Bu sözleşme, yayınlarda yer alan program hizmetleri ile ilgilidir. Amaç, taraflar arasında televizyon program hizmetlerinin sınır ötesi yayınını ve tekrar yayınını kolaylaştırmaktır."

19. Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi'nin "Yayın İzleme ve Yeniden İletim Özgürlüğü" başlıklı 4. maddesi şöyledir:

"Taraflar, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerinin Korunması Sözleşmesi'nin 10. Maddesi'ne uygun olarak, ifade ve haber alma özgürlüğünü sağlayacak ve yayın izleme özgürlüğünü güvence altına alacak ve bu Sözleşme hükümlerine uygun bulunan program hizmetlerinin kendi toprakları üzerinde yeniden iletimini kısıtlamayacaktır."

20. Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi'nin "Yayıncının Sorumlulukları" başlıklı 7.

maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. Program hizmetlerinin sunuş ve içerik bakımından bütün unsurları, insan onuruna ve temel insan haklarına saygılı olacaktır.

Program hizmetleri, özellikle :

a) Edebe aykırı olmayacak ve pornografi içermeyecek,

b) Şiddet eğilimini körüklemeyecek veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmayacaktır.

2. Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini zedeleyebilecek türden program hizmetleri, bunların seyredilebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmayacaktır..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Anayasa Mahkemesinin 12/7/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

22. Başvurucu;

i. Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi hükümleri çerçevesinde Türkiye'de yayın hakkına sahip olduğunu, Türkiye'nin bu sözleşmeyi kabul ettiğini ve herhangi bir çekince koymadığını, sözleşme uyarınca Türkiye'de yayın lisansı almak zorunda olmadığını,

ii. RTÜK tarafından verilen kararın kanuna, hukuka ve sözleşmeye aykırı olduğunu, söz konusu kararın üç gerekçeye dayandığını, bunların üst kuruldan yayın lisansı almama, siyasi haber ve tartışmaların büyük bir bölümünün Türkiye'ye yönelik olmasına rağmen bu yayın nedeniyle müeyyide uygulanmasının mümkün olmadığını ve ancak anılan kuruluş hakkında 6112 sayılı Kanun'a aykırılık nedeniyle işlem yapılması gerektiğini,

iii. RTÜK'ün kendilerine yönelik yaptırım uygulama yetkisi olmadığının farkında olmasına ve kendilerinin sözleşme hükümleri gereğince lisans izni almak zorunda olmamasına rağmen söz konusu Kurumun olmayan bir yükümlülük nedeniyle kendilerine ceza verdiğini, RTÜK'ün kararında müeyyide uygulama yetkisi olmadığını belirtmesinin isabetli olmadığını, nitekim sözleşme hükümleri çerçevesinde karşılıklı yardımlaşma hükümleri gereğince müeyyide uygulanmasının mümkün olabileceğini,

iv. Söz konusu olayda derece mahkemelerinin ve Danıştayın kararlarında yalnızca mevzuat hükümlerinin yer aldığını, olaya dair hiçbir hukuki gerekçenin bulunmadığını, RTÜK kararında bahsi dahi geçmeyen Yönetmelik maddelerinin derece mahkemelerince somut olaya gerekçe gösterildiğini ancak söz konusu maddelerde bahsi geçen ve üst kuruluşa sunulmayan bilgi ve belgelerin ne olduğuna dair bir açıklamanın yer almadığını, üstelik söz konusu maddelerin uydu altyapı ve platform işletmecilerinin sorumluluğunda olduğunu,

v. Yol TV'de yayımlanan programda geçen konuşma ve içeriklerin konuşmacıların kendi düşünceleri olduğunu ve bu görüşlerin ifade özgürlüğü kapsamında kaldığını,

vi. Sözleşme ile verilmiş yayın yetkisinin durdurulması nedeniyle basın özgürlüğünün ihlal edildiğini,

vii. Yayın yapma hakkının mal varlığının bir parçası olduğunu, yayın hakkının durdurulması nedeniyle birçok ikili sözleşmesinin iptal olduğunu, bu kapsamda elde etmeyi umduğu

gelirden mahrum kaldığını, TÜRKSAT'la olan kira sözleşmesi nedeniyle de fazladan haksız bir ödeme yapmak zorunda kaldığını iddia etmiştir.

23. Bakanlık görüşünde; mevcut başvuruda başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında önceki beyanları tekrar ederek Bakanlık görüşünü kabul etmediğini belirtmiştir.

B. Değerlendirme

24. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun iddialarının özü, sahibi olduğu kanalda yayımlanan bir program nedeniyle ve yayın lisansı olmadığı gerekçesiyle yayın iletiminin durdurulmasına ilişkindir. Bu kapsamda başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 28. maddesinde güvence altına alınan basın özgürlüğü ışığında ve bir bütün olarak Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğü kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (benzer yöndeki karar için bkz. Bizim Fm Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş., §§ 47, 48)

25. Anayasa’nın “Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti” kenar başlıklı 26. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.

Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi,suçlularıncezalandırılması,Devletsırrıolarakusulüncebelirtilmişbilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir

..."

26. Anayasa’nın “Basın hürriyeti” kenar başlıklı 28. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Basın hürdür, sansür edilemez...

Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır.

Basın hürriyetinin sınırlanmasında, Anayasanın 26 ve 27 nci maddeleri hükümleri uygulanır."

27. Anayasa Mahkemesi daha önce pek çok kez Anayasa'nın 26. maddesinde yer alan ifade özgürlüğünün demokratik bir toplumun zorunlu temellerinden olduğunu, toplumun ilerlemesi ve her bireyin gelişmesi için gerekli temel şartlardan birini oluşturduğunu ifade etmiştir (Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, § 69; Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 34-36). İfade özgürlüğü Anayasa’da yer alan diğer hak ve özgürlüklerin önemli bir kısmını doğrudan etkiler. Gerçekten de düşüncenin açıklanmasının ve yayılmasının başlıca aracı olan basın da ifade özgürlüğünün kullanılma biçimlerinden

biridir. Basın özgürlüğü düşüncenin iletilmesini ve dolaşımını gerçekleştirerek bireyin ve toplumun bilgilenmesini sağlar. Çoğunluğa muhalif olanlar da dâhil olmak üzere düşüncelerin her türlü araçla açıklanması, açıklanan düşünceye paydaş sağlanması, düşünceyi gerçekleştirmek ve gerçekleştirme konusunda ikna etmek çoğulcu demokratik düzenin gereklerindendir. İfade özgürlüğünün sağlanamadığı bir siyasal sistemin demokrasi olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. Bu itibarla ifade özgürlüğü ile basın özgürlüğü herkes için geçerli ve demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemdedir (AYM, E.1997/19, K.1997/66,23/10/1997; Bekir Coşkun, §§ 34-36; Medya Gündem Dijital Yayıncılık Ticaret A.Ş., § 28). Anayasa Mahkemesinin birçok kararında ifade ve basın özgürlüklerine ilişkin temel ilkeler de ayrıntılı olarak belirtilmiştir (Fatih Taş, §§ 57-67, 80, 94; Ali Rıza Üçer (2) [GK], B. No: 2013/8598, 2/7/2015, §§ 30-33; Ergün Poyraz (2) [GK], B. No: 2013/8503, 27/10/2015, §§ 33-39; Medya Gündem Dijital Yayıncılık Ticaret A.Ş. [GK], B. No: 2013/2623, 11/11/2015, §§ 27- 55).

28. Kitlesel medyanın ifade özgürlüğü ve bu kapsamda basın özgürlüğü de Anayasa'nın 26. maddesi ile 28 ila 32. maddelerinde tam olarak korunmaktadır. İfade özgürlüğü yalnızca düşünce ve kanaatlerin içeriğini değil iletilme biçimlerini de koruma altına almaktadır. Nitekim Anayasa’nın 26. maddesinde ifade özgürlüğünün kullanımında başvurulabilecek araçlar “söz, yazı, resim veya başka yollar” olarak ifade edilmiş ve “başka yollar” ifadesiyle her türlü ifade aracının anayasal koruma altında olduğu gösterilmiştir (Fatih Taş [GK], B. No: 2013/1461, 12/11/2014, § 58). Anayasa'nın 26. maddesinin birinci fıkrasının son cümlesinde ifade özgürlüğünün radyo, televizyon ve benzeri yollarla yapılan yayınların izin sistemine bağlanmasına engel olmadığı ifade edilerek radyo ve televizyon yayınlarının da 26. maddenin koruması altında olduğu belirtilmiştir. Radyo ve televizyon yayınlarının ifade özgürlüğünün ayrılmaz bir parçası olduğu konusunda hiçbir şüphe bulunmamaktadır (R.V.Y.A.Ş., B. No: 2013/1429, 14/10/2015, § 28).

29. Somut olayda Yol TV logosuyla Almanya merkezli televizyon yayımcılığı yapan başvurucu Şirket, TÜRKSAT ile yaptığı sözleşmenin hükümleri gereğince Türkiye'de de uydu üzerinden TV yayını yapmakta iken 13/10/2016 tarihinde gerçekleştirilen bir program nedeniyle RTÜK tarafından incelemeye alınmıştır. Yaptığı inceleme sonucunda RTÜK, söz konusu programda yer verilen görüşlerin halkı kin ve düşmanlığa tahrik ettiği, devlete, hükûmete ve Cumhurbaşkanı'na yönelik nefret söylemi içerdiği ancak Şirketin yayın lisansı olmadığı için bu hususlarda söz konusu yayına müeyyide uygulanmasının mümkün olmadığı sonucuna varmıştır. Bununla birlikte RTÜK, başvurucu yayın kuruluşunun üst kuruldan yayın lisansı almadan yayın yaptığını tespit etmiş ve 6112 sayılı Kanun'un 29. maddesi gereğince yayın iletiminin süre belirtilmeksizin durdurulmasına karar vermiştir (bkz. § 8).

30. Mahkeme, dosyadaki belgeler ve ilgili mevzuat hükümlerini değerlendirerek söz konusu yayın kuruluşunun yurt dışında yayın lisansına sahip olduğunu ancak TÜRKSAT ile yaptığı sözleşme uyarınca TÜRKSAT uydusu üzerinden yayın yaptığını belirtmiş; Türkiye'ye ait uydular üzerinden kapasite kullanması nedeniyle ilgili mevzuat gereği Türkiye Cumhuriyeti devletinin yargı yetkisinin kapsamında bulunduğu kanaatine varmıştır. Başvurucunun bu faaliyette bulunabilmesi için mevzuat gereği ilgili bilgi ve belgeleri üst kuruluşa sunması gerektiğini belirterek somut olayda başvurucunun idareye sunması gereken bilgi ve belgeleri sunmadığı ve bunlarla ilgili bildirimde bulunmadığı tespitiyle davanın reddine karar vermiştir.

31. Bölge İdare Mahkemesi somut olaya ilişkin olarak Mahkemece tespit edilen hususlarda daha fazla bir değerlendirme yapmadan istinaf başvurusunu reddetmiştir. Danıştay ise

mevcut olaya ilişkin ilgili mevzuata yer vererek ve Mahkemece yapılan değerlendirmelere benzer yönde bir değerlendirme yaparak temyiz talebinin reddine karar vermiştir. O hâlde nihai olarak başvurucunun yayın iletimi, ilgili mevzuat gereği Türkiye Cumhuriyeti yargı yetkisi kapsamında olmasına rağmen üst kuruluştan yayın lisansı almadan yayın yapması nedeniyle durdurulmuştur.

32. Mevcut başvuruda başvurucu Şirketin Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi hükümleri gereğince yurt dışı yayın lisansına sahip olduğu ve Türkiye'de de TÜRKSAT ile yaptığı anlaşma ile yayın faaliyetinde bulunduğu noktasında bir tereddüt bulunmamaktadır. Ancak başvurucu Şirket, Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi'nin ilgili hükümleri gereği Türkiye'de yayın faaliyetinde bulunmak için RTÜK'ten yayın lisansı almak mecburiyetinde olmadığını belirtirken RTÜK ve derece mahkemeleri ise kararlarında aksi yönde bir değerlendirmede bulunmuştur. Başvurucu da yayın iletiminin durdurulması nedeniyle ifade ve basın özgürlüğünün ihlal edildiğinden şikâyet etmiştir.

33. İdare ve derece mahkemeleri başvurucunun yayın iletiminin durdurulmasına gerekçe olarak 6112 sayılı Kanun'un 29. maddesinin (3) numaralı fıkrasını göstermiştir. Söz konusu hüküm gereği yayın iletiminin durdurulması için ya üst kuruldan yayın lisansının alınmamış veya lisansın iptal edilmiş olması ya da bir başka ülkenin yargı yetkisi altında olup da uluslararası sözleşmelere ve kanuna aykırı yayın yapıldığının tespit edilmiş olması gerekmektedir.

34. Mevcut olayda RTÜK'ün kararında hangi sebebe dayanıldığı açık olarak belirtilmemekle birlikte gerek söz konusu kararın içeriğinde geçen "Bu nedenlerle mezkur yayında, 6112 sayılı Kanun'un 8'inci maddesinin birinci fıkrasının (b), (ç) ve (d) bentleri ile Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesinin 7/I/b hükmünün ihlal edildiği kanaatine varılmıştır, ... Üst Kuruldan yayın lisansı olmadığı tespit edilen ve siyasi haber ve tartışma programlarının önemli bir bölümünün Türkiye'ye yönelik olduğu ve Türkiye gündemi üzerinden haber ve tanışmaların yapıldığı görülen söz konusu kuruluşa, bu yayım nedeniyle müeyyide uygulanması mümkün olmadığı," ifadesinden gerekse de derece mahkemelerinin söz konusu yayın kuruluşunu Türkiye Cumhuriyeti'nin yargı yetkisi altında kabul eden gerekçelerinden anlaşıldığı üzere başvurucunun yayın iletimi 6112 sayılı Kanun'un 29. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan "üst kuruldan yayın lisansının alınmamış olması" sebebine dayanarak durdurulmuştur. O hâlde Anayasa Mahkemesince mevcut başvuruda başvurucunun kanalında yayımlanan programın içeriği ile ilgili bir değerlenme yapılmasına gerek görülmemiş ve mevcut başvuru üst kuruldan yayın lisansının alınmamış olması sebebi yönünden değerlendirilmiştir.

35. 6112 sayılı Kanun'un 2. maddesinde mezkûr Kanun'un kapsamı belirlenmiş ve (3) numaralı fıkrasında "Türkiye sınırları içinde konuşlandırılmış uydu bağlantısını kullanan medya hizmet sağlayıcılar" ile "Türkiye'ye ait uydular üzerinden kapasite kullanan medya hizmet sağlayıcılar"ın Türkiye Cumhuriyeti'nin yargı yetkisi altında olduğu ve Kanun kapsamına girdiği belirtilmiştir. Yine Yönetmelik'in 12. maddesinin dördüncü fıkrasında da "Türk yargı yetkisi altında olduğu anlaşılan kuruluşların yabancı bir ülkeden alınan lisansla Türksat uyduları üzerinden Türkiye'ye yönelik yayın iletimi sağlanamaz." şeklinde bir düzenlemeye yer verilmiştir. Anılan düzenlemeler gereği Türk yargı yetkisi altında kabul edilen medya hizmet sağlayıcılarının 6112 sayılı Kanun'a tabi olduğu ve söz konusu Kanun gereği lisans almak zorunda olduğu anlaşılmıştır.

36. Mevcut başvuruda da derece mahkemeleri yukarıda zikredilen hükümlerden yola

çıkarak somut olay özelinde bir değerlendirme yapmış ve başvurucunun "Türkiye'ye ait TÜRKSAT uydusu üzerinde kapasite kullanarak yayın yaptığını" belirterek Türk yargı yetkisi altında olduğunu ve üst kuruldan yayın lisansı almak zorunda olmasına karşın lisansının bulunmadığını tespit ederek davanın reddine karar vermiştir. Gerek konuya ilişkin yasal düzenlemeler gerekse de derece mahkemelerinin gerekçelerinde yer alan değerlendirmeler gözönüne alındığında başvurucunun yayın iletiminin durdurulmasına yönelik mahkeme kararlarının ilgili ve yeterli bir gerekçe içerdiği ve anılan kararlarda bir keyfîlik bulunmadığı değerlendirilmiştir.

37. Diğer yandan başvurucu her ne kadar Almaya ve İngiltere'de yayın lisansının bulunduğunu ve Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi gereği Türkiye'den yayın lisansı almak zorunda olmadığını iddia etmekte ise de söz konusu iddiaların bahsi geçen sözleşmenin hangi hükümlerine dayandığına ve bu hükümlerin yayın lisansı alma zorunluluğunu nasıl bertaraf ettiğine ilişkin detaylı bir açıklama yapmamıştır. Başvurucu yalnızca anılan sözleşme gereği yayın lisansı almak zorunda olmadığını genel olarak belirtmekle yetinmiş, bu kapsamdaki iddialarını yeterince temellendirememiştir. Anayasa Mahkemesince de Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi'nin hükümleri incelendiğinde sözleşmeye taraf ülkelerden yayın lisansına sahip olan kuruluşların farklı bir taraf ülkede yayın yapmaları hâlinde o ülkenin iç hukukuna göre yayın lisansı almaları gerekliliğini bertaraf edecek bir düzenlemenin bulunduğu kanaatine varılamamıştır.

38. Yukarıdaki değerlendirmelerin tamamı ve yargı mercilerinin gerekçeleri dikkate alındığında Türkiye'ye ait TÜRKSAT uydusu üzerinden yayın yapması nedeniyle Türk yargı yetkisi altında kabul edilen başvurucunun ilgili mevzuat uyarınca yayın lisansı alarak Türkiye'de yayın yapması önünde bir engel bulunmadığı da gözetilerek devletin başvurucunun ifade özgürlüğünün korunmasına yönelik yükümlülüklerine aykırı davrandığı sonucuna ulaşılamamıştır.

39. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Anayasa Mahkemesince kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda bir ihlal bulunmadığı açık olan başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

40. Açıklanan gerekçelerle başvuru konusu olayda ifade özgürlüğünün ihlal edilmediği açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 12/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MİZGİN POLAT

B. No: 2019/20581 | Karar tarihi: 12.07.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/20581

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MİZGİN POLAT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/20581)

Karar Tarihi: 12/7/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Mizgin POLAT

Vekili : Av. İbrahim ÇELİKER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasında adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 13/6/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde, yargılama sürecindeki dava dosyalarında ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden elde edilen bilgi ve belgelerde yer aldığı şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. 1991 doğumlu olan başvurucu, 1/1/2016 tarihinden itibaren D... Temizlik Özel Eğitim İnşaat Nakliye Yemek Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti. (Şirket) bünyesinde Batman Belediyesinde (Belediye) işçi statüsünde çalışmakta iken 4/1/2017 tarihinde başvurucunun iş sözleşmesi feshedilmiştir.

7. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle işveren aleyhine 20/1/2017 tarihli dilekçeyle dava açmıştır. Batman 2. İş Mahkemesine (Mahkeme) sunduğu dava dilekçesinde başvurucu; feshin usule aykırı olduğunu, kendisine yazılı bildirim dahi yapılmadığını, savunması alınmaksızın ve fesih sebebi bildirilmeksizin iş akdinin feshedildiğini ileri sürmüştür.

8. Davalı Belediye, sunduğu cevap dilekçesinde öncelikle davanın husumet nedeniyle reddedilmesi gerektiğini ifade etmiş; esasa ilişkin olarak ise 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (667 sayılı KHK) kapsamında Belediye ile ilişkileri güvenlik açısından uygun görülmeyen personelin Şirkete bildirildiği belirtilmiştir. Davalı taşeron Şirket sunduğu cevap dilekçesinde yine husumet itirazında bulunmuş, Belediyenin 667 sayılı KHK kapsamında aldığı tedbirler çerçevesinde başvurucunun iş akdinin feshedildiğini belirtmiştir. Belediye, yargılama devam ederken sunduğu beyan dilekçelerinde ise başvurucunun 30/12/2016, 2/1/2017 ve 3/1/2017 tarihlerinde mazeret göstermeden ve haber vermeden işe gelmediğini, iş akdinin bu sebeple feshedildiğini ileri sürmüş; buna ilişkin tutanakları Mahkemeye ibraz etmiş ve tanık dinletme yoluna gitmiştir.

9. Mahkeme 4/1/2018 tarihli kararı ile Belediye tarafından ibraz edilen tutanak tanıklarının başvurucu hakkındaki iddiayı doğruladıkları, yapılan kontrolde başvurucunun belirtilen tarihlerde işyerine gelmediği, aramalara rağmen herhangi bir mazeret bildirmediği, bu kapsamda iş akdinin haklı ve geçerli bir nedenle sonlandırıldığı gerekçesiyle davanın reddine hükmetmiştir.

10. Başvurucunun karara karşı istinaf kanun yoluna başvurması üzerine Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 7. Hukuk Dairesi, yaptığı inceleme neticesinde 25/6/2018 tarihli kararla istinaf başvurusunun kabulüne, dosyanın Mahkemeye iadesine hükmetmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Ne davalı belediye başkanlığı ne de davalı şirket cevap dilekçelerinde, davacının sözleşmesinin devamsızlığı nedeniyle feshedildiğini savunmamışlardır. Mahkemece bu gerekçeye dayalı hüküm verilmesi yerinde değildir.

Davacının herhangi bir terör örgütüyle ilgili bağlantısı bulunduğu yönünde dosya kapsamında hiçbir delil bulunmamaktadır.

İş Kanunu 20/2 maddesi gereğince, iş sözleşmesinin geçerli ya da haklı nedenle feshedildiğinin ispatı külfeti davalı işveren üzerindedir. Ancak OHAL kanun hükmünde kararnamelerinin getirdiği düzenlemeler kapsamında terör olaylarının önlenmesinin kamu düzenini ilgilendirmesi, aynı zamanda kişi hak ve hürriyetlerinin de korunması gerekliliği bir arada değerlendirildiğinde, davacı işçiye isnat edilen ve sabit olması halinde haklı neden oluşturacak terör örgütlerine irtibat ve iltisak olgusunun re'sen araştırılması gereklidir. Kaldı ki kamu kurumu olan belediye bu olguyu öne sürerken, davalı aksini savunmaktadır.

Olgunun varlığı ya da yokluğu ise adli ve idari makamlarca yürütülen soruşturma ve kovuşturma kayıtlarının tetkiki ile aydınlatılabilecek niteliktedir.

Mahkemece yapılacak iş, davacı hakkında mevcut ise adli ya da idari soruşturma evrakları, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı Terörle Mücadele ile ilgili birimlerden ve Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumundan varsa davacı ile ilgili bilgi ve belgeler ile yine Bank Asya'ya açılmış mevduat hesapları, hesap hareketleri ve bankacılığa ilişkin işlemler olup olmadığını sormak, tüm bilgi ve belgeler değerlendirilerek sonucuna göre hüküm kurmaktan ibarettir. (Yargıtay 22. HD, 2017/38948 E, 2017/19178 K, sayılı ilamı) Bu hususlardan sarfınazarla davanın esasına dair hiçbir delil toplanmadan hüküm verilmiş olması yerinde değildir.

Tüm bu nedenlerle HMK 353/1-a-6. maddesi kapsamında tarafların iddia ve savunmaları doğrultusunda toplanması gerekli delillerin hiç birisinin toplanıp değerlendirilmediği kanaatine varılmış hükmün kaldırılarak Mahkemesine iadesine karar vermek gerekmiştir."

11. Dosyanın kendisine geri geldiği Mahkeme, Batman Emniyet Müdürlüğüne (Emniyet) ve Batman Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) müzekkere yazarak başvurucu hakkında bilgi/belge toplama yoluna gitmiştir. Başsavcılıktan gelen müzekkere cevabında başvurucu hakkında soruşturma kaydına rastlanmadığı bildirilmiştir.

12. Mahkeme 6/11/2018 tarihli kararla davanın reddine hükmetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şu şekildedir:

"... Mahkemeye gönderilen raporda, davacının İstanbul İlinde PKK/KCK güdümünde faaliyet göstermekte iken KHK ile kapatıldığı tespit edilen GÜL ARZELA Kültür Sanat Yardımlaşma ve Dayanışma Derneğinde üyelik kaydının bulunduğu, Van İli Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü'nde 08/09/2015 tarihinde gözaltına alındığı ve Van Emniyet Müdürlüğü'nün 2016/117 sayılı olay kaydında şüpheli olarak işlem gördüğü, abisi H.P.nin de PKK/KCK silahlı terör örgütüne üye olmak suçundan İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 2015/96646 sayılı soruşturması kapsamında tutuklandığı bildirilmiş, davacının anılan rapor kapsamında PKK/KCK terör örgütü ile irtibat ve iltisak içerisinde bulunduğu, asıl işverence KHK kapsamında güvenlik açısından uygun görülmediği alt işveren davalı şirkete bildirilmesi sonucu davacının iş akdinin feshinin geçerli nedene dayandığı kanaatine varılmış, davanın reddine karar verilmiş ve aşağıdaki gibi hüküm kurulmuştur."

13. Başvurucu, gerekçeli karara karşı istinaf talebinde bulunmuş; işten çıkarılması sırasında var olmayan bir raporun iş akdinin feshine gerekçe olarak kabul edilmesinin hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

14. Bölge Adliye Mahkemesi 8/4/2019 tarihli kararla istinaf başvurusunun esastan reddine hükmetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şu şekildedir:

"Somut olayda, davacının terör örgütleriyle bağlantısı nedeniyle KHK kapsamında kapatılmasına karar verilen derneklerden birisine üyeliğinin bulunduğu, Batman İl Emniyet Müdürlüğü'nün yazılarından anlaşılmıştır.

Görüldüğü gibi feshin haklı neden boyutu ileride açılması muhtemel alacak davalarında tartışılmak üzere fesih en azından geçerli olduğundan mahkemece ulaşılan sonuç bu gerekçelerle yerinde görülmüştür."

15. Başvurucu, nihai kararı 28/5/2019 tarihinde öğrendiğini beyan etmiştir.

16. Başvurucu 13/6/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

17. İlgili mevzuat için bkz. Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-25.

B. Yargıtay Kararları

18. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22/10/2007 tarihli ve E.2007/16878, K.2007/30923 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davalı işveren, davacının geçmişten gelen sabıkası ve özellikle yasadışı örgütle bağlantısı nedeni ile güvenlik önlemi olarak iş sözleşmesini feshetmiştir. Bu fesih Alman Hukukunda ve Alman Federal Mahkemelerinde şüphe feshi olarak adlandırılmaktadır. Böyle bir fesihte, işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir. Davacının geçmişte yasadışı örgüt üyesi olması, davacının görev yaptığı bölgede terör olaylarının artması ve demiryolu ulaşımının da hedefte bulunması, davalı işveren açısından iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güvenin sarsıldığı, elverişli objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphenin bulunduğu anlamına gelmektedir. Davacının iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedenle yapıldığı kabul edilmelidir. Davanın reddi yerine yazılı şekilde kabulü hatalıdır."

19. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/11/2018 tarihli ve E.2015/22-2715, K.2018/1720 sayılı kararı şöyledir:

"...şüphe feshinin söz konusu olabilmesi için iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni yıkmaya elverişli, objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphe mevcut olması ve ayrıca olayın aydınlatılması için işverenin kendisinden beklenebilecek bütün çabaları göstermesine karşın eylemin gerçekleştiğinin kanıtlanamaması gerektiğinden, somut uyuşmazlıkta davacının sabit olan, doğruluk ve bağlılığa uymayan nitelikteki eyleminin şüphe feshi teşkil etmediği de açıktır..."

20. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 3/10/2018 tarihli ve E.2018/10430, K.2018/20956 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

Yukarıda açıklanan ilke ve esaslar çerçevesinde değerlendirme yapılacak olursa, somut olayda davacının iş sözleşmesinin feshi ile ilgili yasal dayanakların 4857 sayılı İş Kanunu ile birlikte Bakanlar Kurulu kararı ile ülke genelinde ilan edilen Olağanüstü Hal kapsamında çıkartılan kanun hükmünde kararnameler olduğu konusunda tereddüt bulunmamaktadır. Söz konusu kararnamelerin iş sözleşmesi ile çalışan işçilere yönelik hükümleri incelendiğinde, gerek 667 sayılı KHK'nin 4. maddesi gerekse 673 sayılı KHK'nin 7. maddesinde bu kanun hükmünde kararnameler kapsamında iş sözleşmesi feshedilen işçilerin bir daha yeniden doğrudan veya dolaylı olarak eski işinde veya benzer işlerde görevlendirilemeyecekleri, bunların işe iadesinin mümkün olmadığı şeklinde emredici

nitelikte düzenlemelerin yer aldığı görülecektir. Bu yasal düzenlemelerin nitelik itibariyle, kamu düzenine ilişkin ve açıkça emredici nitelikte olduğu değerlendirildiğinde, açılacak davalarda taraflarca hazırlama ilkesine üstünlük tanınamayacağı göz önüne alınmalıdır. Bu itibarla, ilgili kanun hükmünde kararnameler kapsamındaki fesihlere ilişkin olarak açılan işe iade davalarında, taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir.

Buna göre görülmekte olan davada, sözleşmenin feshine dayanak bilgi ve belgelerin mahkemece resen araştırılması gerekmekte ise de, dosyada sadece Erzurum Cumhuriyet Baş Savcılığına davacı hakkında soruşturma veya kovuşturma olup olmadığı yönünde yazılan yazı cevabi ile yetinildiği , bu yönde başkaca bir araştırma yapılmadığı anlaşılmaktadır. Davacının iş sözleşmesinin feshine dayanak objektif değerlendirmelerin neler olduğu, hangi bilgi ve belgelerin feshe gerekçe yapıldığı davalı bankadan sorularak; bunun yanında resen araştırma ilkesi kapsamında davacı hakkında mevcut ise adli ya da idari soruşturma evrakları, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı'nın Terörle Mücadele, Kaçakçılık, Organize Suçlar ve İstihbarat ile ilgili birimlerinden ve Bilgi Teknolojileri Kurumu'ndan getirtilmeli, varsa davacı ile ilgili bilgi ve belgeler ile yine Bank Asya nezdinde açılmış mevduat hesapları, hesap hareketleri ve bankacılığa ilişkin işlemler olup olmadığı sorulmalı, tüm bilgi ve belgeler değerlendirilerek ulaşılacak sonuca göre hüküm kurulmalıdır. Eksik incelemeyle yazılı gerekçe ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılarak davacının davasının kabulüne karar verilmesi hatalı olup bozmayı gerektirir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Anayasa Mahkemesinin 12/7/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

22. Başvurucu; feshin usul ve yasaya aykırı olduğunu, bu kapsamda açtığı işe iade davasının eksik inceleme neticesinde reddedildiğini, iş akdinin feshine gerekçe gösterilen mevzuat hükümleri dikkate alınmadan ve bu kapsamda araştırma yapılmadan verilen karar nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının, gerekçeli karar hakkının ve silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

23. Bakanlık görüşünde yargılamaya ilişkin süreç özetlenerek olağanüstü hâl koşullarında uygulanan şüphe feshine karşı açılan davaya ilişkin başvurunun kanun yolu şikâyeti kapsamında kalıp kalmadığının Anayasa Mahkemesinin takdirinde olduğu ifade edilmiştir.

B. Değerlendirme

24. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

25. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucunun temel iddiası; tarafına yönelik, şüpheye dayanak olabilecek somut bir tespit bulunmaksızın iş akdinin feshedildiği, bu kapsamda derece mahkemeleri tarafından iddia ve itirazları karşılanmaksızın, hiçbir inceleme yapılmadan davanın reddedilmesinin adil yargılanma hakkına aykırı olduğuna ilişkindir. Sonuç olarak başvurucu, bütün idari ve yargısal süreç boyunca işten çıkarılmasına

ilişkin olarak tarafına yönelik somut bir tespit yapılamadığını, buna rağmen işe iade davasının adil yargılanma hakkına aykırı bir şekilde reddedildiğini ileri sürmüştür. Tüm bu açıklamalar ışığında başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

26. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

27. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

28. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü -kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde- diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa’nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

29. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması, adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açık bir keyfîlik olmaması ve makul bir gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No:2013/1235, 13/6/2013, § 23).

30. Makul gerekçe; davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıkta olan bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş, § 24).

31. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi, tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir.

Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

32. Somut olayda Batman Belediye Başkanlığı nezdinde 2016 yılından itibaren çalışmakta olan başvurucunun iş sözleşmesi, terör örgütü ile irtibatı bulunduğu şüphesiyle feshedilmiştir. Başvurucu, iş akdinin geçerli bir nedene dayanmadan feshedildiğini belirterek işveren aleyhine işe iade talebiyle dava açmıştır ancak Emniyetten gelen bilgi doğrultusunda feshin geçerli olduğu hükmüne varılarak başvurucunun davası reddedilmiştir (bkz. §§ 6-13).

33. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi; hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013). Bu noktada gerekçeli karar hakkı hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin tesisinde önemli bir araç konumundadır. Zira kişiler ancak gerekçeli karar vasıtasıyla somut olayın hukuk kuralları karşısında nasıl konumlandırıldığını öğrenebilmekte ve buna karşı etkili bir savunma geliştirme imkânı bulabilmektedir.

34. Derece mahkemelerince yapılan araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde, somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekmektedir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir, aynı zamanda gerekçenin makul olması şartı aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken, mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır (bkz. §§ 27-31).

35. Tüm bu açıklamalar karşısında şüphe feshi gerekçesiyle iş akdinin sonlandırıldığı davalarda, özellikle işvereni fesih sonucuna götüren hususların aydınlatılması önemlidir. Bunun yanı sıra şüphe feshini doğuran durum veya olayın/vakıanın -Yargıtay içtihadında da değinildiği gibi- doğrudan işçinin şahsından kaynaklanması, millî güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olması gerekmektedir. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi, keyfîliğin önüne geçilebilmesi adına önem arz etmektedir. Söz konusu kriterlerin -özellikle millî güvenlik ile ilgili hususlarda- esnek değerlendirilebileceği düşünülse dahi bu durumda da makul ve hakkaniyetli bir şekilde mevzunun ele alınması, hem işçi yönünden hem işveren yönünden adil bir denge kurulması icap etmektedir.

36. Başvuruya konu olayda davalı Belediye, yargılama süreçlerinde başvurucunun iş akdinin feshine ilişkin farklı sebepler ileri sürmüş; önce 667 sayılı KHK kapsamında ve güvenlik gerekçesiyle başvurucunun işine son verildiğini belirtmiş; yargılamanın devamında ise devamsızlık gerekçesiyle iş akdinin feshedildiğini ileri sürmüştür. Batman 2. İş Mahkemesi

4/1/2018 tarihli kararda devamsızlık iddiası üzerinden davanın reddine karar vermişse de istinaf incelemesi neticesinde bu karar kaldırılmış ve başvurucunun 667 sayılı KHK kapsamında millî güvenliğe tehdit oluşturduğu nitelendirilen yapı, grup veya oluşumlar ile irtibat yahut iltisakına ilişkin araştırma yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

37. İstinaf kararı doğrultusunda yapılan araştırmada başvurucuyla ilgili birtakım tespitlere yer verilmek suretiyle PKK/KCK ile irtibat ve/veya iltisak içinde olduğu kanaatine varılarak dava reddedilmiş ve bu karar istinaf incelemesinden geçerek kesinleşmiştir. Gerekçeli karara yansıyan hususlar şunlardır:

- Başvurucunun KHK ile kapatıldığı tespit edilen Gül Arzela Kültür Sanat Yardımlaşma ve Dayanışma Derneğinde üyelik kaydının olması

-Van Terörle Mücadele Şube Müdürlüğünde 8/9/2015 tarihinde gözaltına alınması ve Van Emniyet Müdürlüğünün 2016/117 sayılı olay kaydında şüpheli olarak işlem görmesi

-Ağabeyi H.P.nin PKK/KCK silahlı terör örgütüne üye olma suçundan İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 2015/96646 sayılı soruşturması kapsamında tutuklanması

38. Somut olayda başvurucu hakkında işvereni şüphe feshine götüren olgulardan biri, başvurucunun ağabeyi hakkında soruşturma yürütüldüğü ve bu kapsamda tutuklandığı bilgisidir. Hukuk devletinde bir kimsenin başkalarının fiillerinden sorumlu tutulması kanunda öngörülen çok istisnai hâller dışında kabul edilemez. Çağdaş hukuk sistemleri bireyin özerkliğini esas alarak ona haklar bahşetmekte ve sorumluluklar yüklemektedir. Bir kimsenin hukuken ve fiilen davranışlarını kontrol etme gücü ve yükümlülüğü olmadığı başka bir bireyin fiillerden dolayı kamu otoritelerinin yaptırımına maruz kalması bireysel özerklik düşüncesiyle bağdaşmamaktadır (Sebiha Kaya, B. No: 2108/34124, 20/5/2021, § 54).

39. Başvuruya konu yargılamada başvurucunun işveren Kurum nezdinde hangi pozisyonda çalıştığı, işinin önem ve mahiyeti ile ilgili hiçbir açıklama yapılmadığı gibi başvurucunun ağabeyi ile ilgili tespitin işveren yönünden ne gibi bir tehdit oluşturduğu hususu da ortaya konulamamıştır. Yargılama dosyasında başvurucunun ağabeyi hakkında başlatılan yargısal sürecin akıbetinin ne olduğu, bahsi geçen yargısal sürecin başvurucuyla olan somut bağlantısı ortaya konulamamıştır.

40. Başvurucu hakkındaki iddialardan bir diğeri kendisi hakkında 8/9/2015 tarihinde gözaltı tedbiri uygulandığı ve Emniyetin 2016/117 sayılı olay kaydında şüpheli olarak işlem gördüğü tespitidir. Bu kapsamda öncelikle ve özellikle örgütsel nitelikli ve şiddeti destekleyen eylem ve fiillerin şüphe feshi açısından dikkate değer olduğunu ve işveren ile işçi arasındaki güven ilişkisini zedeleyici nitelik taşıyabileceğini belirtmek gerekir. Dolayısıyla bu noktada olay ve olguların içeriği önem arz etmekte ve kişiler tarafından gerçekleştirildiği iddia edilen eylem ve fiillerin örgütsel bağlantıya delalet edip etmediği hususunun derece mahkemelerince tek tek incelenmesi gerekmektedir.

41. Başvuruya konu olayda Emniyetten gelen cevabi yazıya istinaden yapılan tespitin içeriği ile ilgili bir değerlendirmede bulunulmadığı, hangi olay kapsamında başvurucunun gözaltına alındığı, hakkındaki isnatların nelerden ibaret olduğu hususlarında bilgi verilmediği, dahası Başsavcılıktan gelen cevabi yazıda başvurucu hakkında açılmış soruşturma kaydına rastlanmadığının belirtildiği görülmüştür. Dolayısıyla söz konusu tespitin örgütsel bağlantı noktasında işvereni nasıl şüpheye düşürdüğü hususlarının gerekçeli karardan anlaşılamadığı, bu şekliyle kararın olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmadığı değerlendirilmiştir.

42. Başvurucuya ilişkin olarak yapılan son tespit ise KHK ile kapatıldığı tespit edilen Gül Arzela Kültür Sanat Yardımlaşma ve Dayanışma Derneğinde üyelik kaydının bulunmasıdır.

43. Kuşkusuz ki terör örgütü ile bağlantılı olduğu tespit edilen bir derneğin faaliyetlerine katılan bir kişinin anayasal düzene sadakati hususunda kamu makamlarında kuşku oluşması kabul edilebilir bir durumdur. Ancak başvurucunun derneğin bu yönünü bilerek faaliyetlerine katıldığına kanaat getirtecek olguların gösterilmesi gerekir. Somut olayda başvurucuya yönelik olarak sadece üyelik kaydından bahsedilmiş, Dernek kapsamında bir faaliyette bulunup bulunmadığına ilişkin bir bilgi verilmemiştir.

44. Sonuca varmadan önce belirtmek gerekir ki derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değildir. Ancak ileri sürülen iddialardan biri kabul edildiğinde bunun davanın sonucuna etkili olması hâlinde mahkeme, bu hususa belirli ve açık bir yanıt vermek zorunda olabilir. Böyle bir durumda dahi, ileri sürülen iddiaların zımnen reddi yeterli olabilir (Hiro Balani/İspanya, B. No: 18064/91, 9/12/1994). Bu kapsamda başvuruya konu olaya ilişkin yukarıda yapılan tüm incelemeler neticesinde -ilgili mevzuat, Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi içtihadı da dikkate alındığında- başvurucunun iddia ve itirazlarının yargılamanın esasına temas eden ve davanın sonucu değiştirebilecek nitelikte olduğunu söylemek mümkündür.

45. Sonuç olarak gerekçeli kararda, işveren yönünden başvurucu ile işveren arasındaki güven ilişkisinin sarsılmasına neden olan olay ve olgulara dair yeterli açıklama yapılmadığı görülmüştür. Diğer bir ifadeyle iş akdinin feshinin geçerli bir sebebe dayanıp dayanmadığı, tarafların iddia ve savunmaları değerlendirilerek gerekçelendirilmemiştir. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

46. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

47. Başvurucu ayrıca haksız bir şekilde işten çıkarılması nedeniyle çalışma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşse de gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden diğer ihlal iddialarına ilişkin olarak kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

48. Başvurucu; ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi ve tazminat talebinde bulunmuştur.

49. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Batman 2. İş Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

50. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

51. Dosyalardaki belgeden tespit edilen 364,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Batman 2. İş Mahkemesine (E.2018/122) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 12/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SELÇUK MENGÜVERDİ

B. No: 2019/27880 | Karar tarihi: 12.07.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/27880

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SELÇUK MENGÜVERDİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/27880)

Karar Tarihi: 12/7/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Selçuk MENGÜVERDİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, işveren ile arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle iş sözleşmesinin feshi üzerine açılan davada hakkaniyete uygun yargılanma hakkının, makul sürede yargılanma hakkının, çalışma hakkı ile mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 9/8/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde, yargılama sürecindeki dava dosyalarında ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden elde edilen bilgi ve belgelerde yer aldığı şekliyle olaylar özetle şöyledir:

A. İşe İade Davasına İlişkin Süreç

5. 1978 doğumlu olan başvurucu, 2/12/2009 tarihinden itibaren Karacadağ Kalkınma Ajansı (Kurum) bünyesinde çalışmaya başlamış, 3/8/2016 tarihinde uzman olarak görev yapmakta iken başvurucunun iş akdi feshedilmiştir.

6. Kurumun 2/8/2016 tarihli Yönetim Kurulu kararında, darbe teşebbüsü sonrası ilan edilen olağanüstü hâl (OHAL) kapsamında çıkarılan, 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı OHAL Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (KHK) gereği personele yönelik güvenlik soruşturması başlatıldığı belirtilmiştir. Bu kapsamda başvurucunun da aralarında bulunduğu bir kısım personelin terör örgütleri ile Millî Güvenlik Kurulunca millî güvenliğe karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, iltisakı yahut irtibatı bulunduğu gerekçesiyle iş akdinin feshedilmesine karar verilmiştir.

7. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle Kurum aleyhine 19/8/2016 tarihinde dava açmıştır. Diyarbakır 2. İş Mahkemesine (Mahkeme) sunduğu dava dilekçesinde başvurucu, somut bir sebep ileri sürülmeksizin iş akdinin sonlandırıldığını, çalıştığı süre boyunca disiplin cezası dahi almadığını, feshin usule aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

8. Davalı Kurum; cevap dilekçesinde söz konusu KHK'da sübut derecesinde bir bağın aranmadığını, iltisak yahut irtibatın yeterli olduğunu, başvurucu hakkında da bu kapsamda değerlendirme yapıldığını belirtmiştir. Bu kararın cezai sorumluluktan bağımsız olarak sadece kamu görevinin devamının uygun olup olmadığı yönünde bir kanaati ifade ettiğini ileri süren Kurum 667 sayılı KHK'nın verdiği yetkiye istinaden başvurucunun iş akdinin feshedildiğini belirtmiştir.

9. Mahkeme 17/1/2017 tarihli kararı ile Yönetim Kurulu kararına atıf yaparak iş akdinin 667 sayılı KHK'nın 4. maddesi uyarınca haklı nedenle feshedildiğini belirtmiş ve davanın reddine hükmetmiştir. Başvurucu, hiçbir somut delil ve gerekçe sunulmadan iş akdinin feshedildiğini belirterek istinaf talebinde bulunmuş; Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 7. Hukuk Dairesi 10/7/2017 tarihli kararı ile feshin haklı neden boyutu ileride açılması muhtemel alacak davalarında tartışılmak üzere, en azından geçerli nedenle feshedildiği gerekçesiyle davanın reddine hükmetmiştir.

10. Başvurucu, davanın reddi kararına karşı temyiz talebinde bulunmuş; Yargıtay 22. Hukuk Dairesi 16/10/2017 tarihli kararı ile feshe dayanak objektif değerlendirmelerin neler olduğu, hangi bilgi ve belgelerin feshe gerekçe yapıldığı hususunun araştırılmadığı, Emniyet Genel Müdürlüğü (Emniyet), Jandarma Genel Komutanlığı (Jandarma), Bilgi Teknolojileri Kurumu ve Bank Asya'an varsa başvurucu ile ilgili bilgi ve belgelerin sorulmadığı gerekçesiyle eksik inceleme yapıldığını belirterek bozmaya hükmetmiştir.

11. Bozma ilamı doğrultusunda dosyanın kendisine geldiği Mahkeme 11/9/2018 tarihli kararı ile davanın reddine hükmetmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Davacı hakkında banka ve emniyet müdürlüğünden gelen yazılar dikkate alındığında Asya katılım bankasında aktif hesabının bulunması ve hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan dava açılmış olması gözönünde bulundurularak; her ne kadar Ağır Ceza Mahkemesince beraat kararı verilmiş ise de ceza mahkemesindeki beraat kararının işe iade davası bakımından mahkememizi bağlamayacağı değerlendirilerek (zira şüphe ceza hukukunda sanık lehine değerlendirilebilecek iken işe iade davasında ayrı bir fesih gerekçesi olarak değerlendirilebilmektedir) ve ayrıca beraat kararının kesinleşmesi halinde

dahi bu ileride açılması muhtemel alacak davasında haklı fesih olup olmadığı noktasında önem teşkil edecek ve davanın uzun süre sürüncemede beklemesine neden olacağından ve de dosya muhteviyatı dikkate alındığında bu hususlarda yeterli delil toplandığı anlaşıldığından yargılama aşamasında bekletici mesele yapılmasına gerek görülmemiştir. Bu nedenle beraat kararının kesinleşmesinin beklenmesine gerek olmadığı ve mahkememizce yapılan hukuki değerlendirmede davacının iş akdinin sonlandırılmasının haklı olup olmadığı ileride açılması muhtemel alacak davasında tartışılmak üzere fesih tarihi itibariyle en azından geçerli sebep oluşturduğu kanaati oluşmuştur.... Bu bakımdan yukarıda açıklandığı üzere davacı hakkında FETÖ/PDY silahlı terör örgütüne üye olmak suçundan Diyarbakır 4. Ağır ceza mahkemesi 05/06/2018 tarih ve 2018/108 esas sayılı dosyası ve Bank Asya (Asya katılım bankası) kayıtları ile dosya sunulan bilgi ve belgeler dikkate alındığında ileride açılması muhtemel alacak davasında feshin haklılığı tartışılmak üzere fesih tarihi itibariyle en azından geçerli sebep oluşturduğu kanaatine varılmıştır."

12. Başvurucu, gerekçeli karara karşı istinaf talebinde bulunmuş ve beraat ettiği bir ceza yargılamasının iş akdinin feshine sebep olmasının hukuki olmadığını ileri sürmüş; Bölge Adliye Mahkemesi ise 28/3/2019 tarihli karar ile istinaf talebinin reddine hükmetmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Öte yandan davacının aktif Asya Katılım Bank müşterisi olduğu ve kredi kartı sahibi olduğu, Milli Güvenlik Kurulu tarafından FETÖ'nün ilk defa legal görünümlü illegal yapı olarak kabul edildiği 30/10/2014 sonrası davacının aktif olarak hesabını kullandığı, söz konusu para miktarlarının çok yüksek olmamasına rağmen davacının 2016 yılı Haziran ayına kadar hesabının aktif olduğu, para giriş ve çıkışları bulunduğu TMSF tarafından gönderilen CD içeriğinden görüldüğünden ve davacı hakkında terör örgütü üyeliğinden kamu davası açıldığından davacının iş sözleşmesinin en azından şüphe feshi kapsamında feshedildiği anlaşılmaktadır.

Görüldüğü gibi feshin haklı neden boyutu ileride açılması muhtemel alacak davalarında tartışılmak üzere fesih en azından geçerli olduğundan davanın reddine karar verilmesi isabetlidir."

13. Başvurucu, istinaf kararına karşı temyiz talebinde bulunmuş; Yargıtay 22. Hukuk Dairesi 27/6/2019 tarihli ilamı ile kararı usul ve yasaya uygun olduğunu belirterek onamıştır.

14. Nihai karar26/7/2019 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

15. Başvurucu 9/8/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Ceza Yargılamasına İlişkin Süreç

16. Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) kapsamında Emniyet tarafından başvurucu hakkında 3/5/2017 tarihli fezleke düzenlenmiş; hakkında Bank Asyada aktif hesabının ve örgüt ile iltisaklı şirketlerde SGK kaydının olduğu, aleyhine tanık ifadesi bulunduğu gerekçesiyle soruşturma başlatılmıştır.

17. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı 7/2/2018 tarihinde iddianame düzenlemiş, bu kapsamda Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) nezdinde dava açmıştır. İddianamede;

- Başvurucunun Asya Katılım Bankası A.Ş.de hesabı olduğu, buna dair yapılan incelemede hesabın 2001 yılında açıldığı, 2014 Mayıs ile 2015 Aralık ayları arasında 6.800 TL ile 1.000 TL arasında değişen para hareketliliği olduğu

- Başvurucunun FETÖ/PDY'ye müzahir olduğu gerekçesiyle kapatılan Sürat Bilişim Teknolojileri A.Ş isimli şirkette 2007 yılında, Venero Bilişim San. ve Tic. Ltd. Şti. isimli şirkette 2008-2009 yılları arasında SGK kaydının olduğu

- Başvurucunun kızının 2011 yılından itibaren 4 yıl boyunca örgüte müzahir olduğu gerekçesiyle kapatılan Özel Nil Kolejinde eğitim gördüğü

-H.A. isimli şahsın Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca 3/5/2017 günü alınan ifadesinde "Bu sohbetler her hafta sohbete katılan kişilerden birisinin evinde dönüşümlü olarak düzenleniyordu. Sohbet vermek için dışarıdan adını Fahri olarak bildiğim ve Milli Eğitimde Rehber Öğretmen olduğunu söyleyen bir şahıs gelerek sohbeti veriyordu. Bu sohbetlere kalkınma ajansında çalışan Selçuk Mengüverdi, [A.Ö.Ö.], [A.T.], [E.G.] ve [A.E.] ile birlikte sürekli olarak toplantılara katılıyorduk..." şeklinde beyanda bulunduğu tespit edilmiştir.

18. Başvurucu, hakkındaki iddialara ilişkin olarak alınan ifadesinde 2009 yılından 2016 Ağustos ayına kadar Diyarbakır'da Kalkınma Ajansında mühendis uzman olarak çalıştığını, FETÖ/PDY ile herhangi bir irtibatının olmadığını belirtmiştir. Kızına ilişkin tespit yönünden örgüt ile iltisaklı okulda okumasının nedenini ikametine en yakın okulun burası olmasını ve okul saatlerinin mesaisine uymasını gerekçe gösteren başvurucu; SGK kaydına ilişkin olarak ise birinci şirket olan Sürat Bilişim Teknolojileri A.Ş.de 2007 yılı Kasım ayında başlamak üzere 25 ay boyunca bir yazılım geliştirme projesinde danışman olarak çalıştığını, sahiplerini tanımadığını, ikinci şirket olan Veneroda ise esasen çalışmadığını, resmî olarak isminin bu şirkette SGK kaydı yatırılmak üzere gösterildiğini, bu durumun bilgisi ve isteği dışında ilk şirketin uygulaması kapsamında gerçekleştiğini ifade etmiştir. Bank Asya tespitine ilişkin olarak Bankanın kart olan DİT'i KGS özelliğinden dolayı aldığını, bu kartın ekstresini ödemek amacıyla da hesaba para yatırdığını ifade etmiştir. Hesapta artış olarak görülen 6.800 TL'lik miktarla bir ilgisinin olmadığını ifade eden başvurucu; iddia edilen miktarın hesaplar arası gerçekleştiğini, eşinden kendisine gelen para olduğunu, bunun dışında hesap akışı incelendiğinde kimsenin talimatına istinaden belirtilen Bankada para arttırmadığını, Bankanın internet sitesi üzerinden tüm ödemelerini gerçekleştirdiği için hesabını aktif olarak bir dönem kullandığını belirtmiştir. Son olarak H.A. isimli kişinin beyanına istinaden yaptığı savunmada ise başvurucu; beyanı kesinlikle kabul etmediğini, beyanda geçen şahıslarla iş dışında görüşmediğini, herhangi bir sohbete katılmadığını, zaten yoğun olarak çalıştığını, toplantılar düzenlemeye ya da toplantılara katılmaya vakti olmadığını, adı geçen şahsın neden böyle bir ifade verdiğini anlamadığını, ifadede adı yer alan bu şahısların herhangi bir sohbet düzenleyip düzenlemedikleri hakkında bilgisi olmadığını ifade etmiştir.

19. Başvurucu, yargılama sürecinde Emniyet ve Başsavcılık nezdinde yapmış olduğu savunmayı tekrarlamış ve FETÖ/PDY ile bağının olmadığını beyan etmiştir. Öte yandan tanık H.A. ise talimat yoluyla alınan ifadesinde "Ben bu hususta daha önce beyanda bulunmuştum, o beyanlarımı aynen tekrar ederim, 2014 yılında istifa etmeden önce Diyarbakırda Kalkınma Ajansında sanık ile çalışıyorduk, 2010-2014 Mart ayına kadar cemaatin düzenlemiş olduğu sohbetlere birlikte katılırdık, bu toplantılar toplantıya katılan kişilerin evlerinde dönüşümlü olarak yapılıyordu, ben 2014 yılında kurumdan istifa ettim, ondan sonra benim Selçuk Mengüverdi ile irtibatım koptu." şeklinde beyanda bulunmuştur.

20. Mahkeme 5/6/2018 tarihli gerekçeli kararında delil yetersizliğinden başvurucunun beraatine hükmetmiş, karar 13/6/2018 tarihinde istinaf edilmeden kesinleşmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Üzerine atılı suçlamayı kabul etmeyen sanığın tüm aşamalarda Fetö/PDY Terör Örgütü ile alakasının olmadığını beyan ettiği, dosyada delil olan tanık [H.A.]'nın beyana baktığımızda; 2010-2014 Mart ayına kadar cemaatin düzenlemiş olduğu sohbetlere birlikte katıldıklarını, 2014 yılında kurumdan istifa etmesi nedeni ile sanıkla bu yıldan sonra irtibatının kesildiği beyan ettiği, sohbet konusu hakkında bir bilgi vermediği, Bank Asya hesap hareketlerinin yer aldığı, sanığın Bankasya hesap hareketlerinde terör örgütü ile irtibat şüphesi uyandıracak herhangi bir hareketlilik olmadığı, kredi ödemesi ve okul taksiti vs. hareketlerin mevcut olduğu, ancak 2014 yılı mayıs ayında 6900 TL para yatırıldığı, bunun da ödemeler nedeni ile sürekli azaldığı, SGK kayıtlarına bakıldığında 2009 yılından sonra T.C. Karacadağ Kalkınma Ajansında çalıştığı, örgüte müzahir olması gerekçesi ile kapatılan iş yerlerindeki çalışmasının 2009 yılından önce olduğu, buna göre sanığın suçu işlemediği yönündeki savunmasının aksini kanıtlar hiçbir delilin bulunmaması ve şüpheden sanık yararlanır ilkesi gereği her ne kadar sanık hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması istemiyle kamu davası açılmış ise de; sanığın yüklenen suçu işlediğini kabule elverişli soyut iddia dışında her türlü şüphe ve tereddütten uzak cezalandırmaya yeterli kesin, somut ve inandırıcı delil elde edilemediğinden CMK'nın 223/2-e maddesi gereğince sanığın beraatine karar verilerek aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

21. İlgili mevzuat için bkz. Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-25.

2. Yargıtay Kararları

22. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22/10/2007 tarihli ve E.2007/16878, K.2007/30923 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davalı işveren, davacının geçmişten gelen sabıkası ve özellikle yasadışı örgütle bağlantısı nedeni ile güvenlik önlemi olarak iş sözleşmesini feshetmiştir. Bu fesih Alman Hukukunda ve Alman Federal Mahkemelerinde şüphe feshi olarak adlandırılmaktadır. Böyle bir fesihte, işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir. Davacının geçmişte yasadışı örgüt üyesi olması, davacının görev yaptığı bölgede terör olaylarının artması ve demiryolu ulaşımının da hedefte bulunması, davalı işveren açısından iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güvenin sarsıldığı, elverişli objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphenin bulunduğu anlamına gelmektedir. Davacının iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedenle yapıldığı kabul edilmelidir. Davanın reddi yerine yazılı şekilde kabulü hatalıdır."

23. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/11/2018 tarihli ve E.2015/22-2715, K.2018/1720 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... şüphe feshinin söz konusu olabilmesi için iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni

yıkmaya elverişli, objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphe mevcut olması ve ayrıca olayın aydınlatılması için işverenin kendisinden beklenebilecek bütün çabaları göstermesine karşın eylemin gerçekleştiğinin kanıtlanamaması gerektiğinden, somut uyuşmazlıkta davacının sabit olan, doğruluk ve bağlılığa uymayan nitelikteki eyleminin şüphe feshi teşkil etmediği de açıktır..."

24. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 26/11/2018 tarihli ve E.2018/11097, K.2018/25472 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Taraf iradesine öncelik verilmesi sadece davanın açılmasında değil, yargılama sırasında taraflara ait bir çok usul işleminde de kendisini gösterir...Yani, yargılamada esas olan, dava malzemelerinin taraflarca toplanması ve mahkemeye sunulması olarak tanımlayabileceğimiz 'taraflarca hazırlama (getirilme) ilkesi' dir. Bu ilkenin geçerli olduğu davalarda, dava malzemelerinin mahkemeye tam olarak getirilmemesinin sorumluluğunu taraflar üstlenmiş olup; hakim, kural olarak tarafların ileri sürmediği vakıaları ve belirli bir delili kendiliğinden araştıramaz ve taraflara hatırlatamaz. Diğer yandan, kamu düzenini ilgilendiren davalarda, irade serbestisinin ve taraf iradesine tanınan üstünlüğün bir sonucu olan 'taraflarca hazırlama ilkesi' yerine, kendiliğinden (resen) araştırma ilkesinin uygulanması esastır. Kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda; hâkim, davanın ispatı için gereken bütün delillere kendiliğinden başvurur; taraflar da yargılama bitinceye kadar delil gösterebilirler. Bu davalarda bir bakıma, dava ile ilgili olguların hazırlanmasında, tarafların yanında, hakimin de görevli olması söz konusudur.

Bu açıklamalar karşısında kamu ya da özel hukuk tüzel kişiliği de olsa işçinin terör örgütleri ile irtibatının bulunması halinde bu durumun hem kamu güvenliğini hem de özel güvenliği tehdit edeceği açıktır. Bu nedenle davalı tarafın cevap dilekçesi ile davacının iş akdinin .../... bağlantısı bulunduğuna dair kuvvetli şüphe duyulması sebebi ile feshedildiğini belirttiği görülmekle; eldeki davada taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir."

25. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 24/4/2018 tarihli ve E.2018/3002, K.2018/9593 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davacının iş akdi, hakkında .... C.Savcılığı tarafından bylock kullanıcısı olduğu iddiasıyla soruşturma başlatılmış olması, hakkında yurt dışı çıkış yasağı ve adli kontrol kararı verilmesi akabinde, davalı işyerinin faaliyet alanı bakımından stratejik önem taşıyan durumu gözetilerek çalıştırılmasında sakınca bulunduğu gerekçesiyle İş K. 25/II e-h-ı maddeleri gereğince haklı neden iddiasıyla feshedilmiştir. İlk Derece Mahkemesi ise feshin şüphe feshi olduğu ve davalının özel durumu gözetilerek geçerli nedene dayalı olduğu kabulüyle davanın reddine karar verilmiş olup, davacı tarafın istinaf başvurusu Bölge Adliye Mahkemesi taralından da aynı gerekçelerle esastan reddetmiştir.

...

Davacının hakkında derdest bulunan ecza yargılamasında, 'mor beyin' uygulaması kapsamında davacı ...'ın kullandığı telefona ait gsm hattının iradesi dışında bylock IP'lerine yönlendirilmiş olduğunun bilirkişi raporuyla tespit edildiği gerekçesiyle beraat kararı verildiği, isnat edildiği üzere terör örgütü ile bağlantısı bulunduğunu gösterir aleyhine başkaca somut bir delil de olmadığı anlaşılmakla, 4857 sayılı Kanun'un 20. maddesinin 3. fıkrası uyarınca, hükmün bozulmak suretiyle ortadan kaldırılması..."

26. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 8/4//2019 tarihli ve E.2019/1352, K.2019/7992 sayılı

kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut uyuşmazlıkta davalı işveren tarafından yapılan fesih bildiriminde, fesih nedeni olarak davalı işverene ait fabrikada 04/02/2015 tarihi ve öncesinde davacı ile bir kısım çalışanların işyerinde üretilen rakıları çaldıkları ve çalışan işçilerden ...'in hırsızlık suçuna yardım ettikleri iddiasının feshe gerekçe gösterildiği ve davacının iş akdinin davalı şirkette çalışırken 17/03/2015 tarihinde ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzeri nedenle feshedildiği anlaşılmıştır.

...2. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2015/257 esas 2015/777 karar sayılı dosyası kapsamına göre davacının hırsızlık olayından mahkum olan ... ile aynı fabrikada çalışıp, işyerinde servis bulunmaması nedeniyle aynı kişinin aracı ile muhtelif zamanlarda iş yerinden ayrıldığı, davacının sırf bu kişinin aracına binmesinin ve araçtaki alkol kokusunu farketmemesinin feshe dayanak yapılamayacağı, rakı dinlenme bölümünde çalışan davacının aynı araçta bulunan ve hırsızlığa konu olan rakının ... tarafından araçta taşındığına ilişkin bilgi sahibi olamayacağı, işverenin davacının bu hırsızlık olayından haberdar olduğu yönündeki şüphesinin makul ve objektif bir şüphe olarak değerlendirilmesinin mümkün olmadığı anlaşılmakla, davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken aksi gerekçeler ile reddine karar verilmesi hatalıdır."

27. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 18/4/2013 tarihli ve E.2012/32147, K.2013/12471 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut olayda bir şüphe feshi söz konusudur. Bu tür fesihte, işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir.

Davalı işyerinde fesih bildirgesinde anılan olayın davacı tarafından gerçekleştirildiği ceza yargılaması sonucunda da ispatlanmamış, davacı hakkında delil yetersizliğinden beraat kararı verilmiştir. Ancak davacının kendi kredi kartının sorgulanması ile bilgisi olmaksızın kredi kartından alışveriş yapılan müşterinin kredi kartının sorgulanmasının zamanlama yönünden iç içe geçmesi ve sorgulamanın yapıldığı terminalin aynı olması dikkate alındığında, bu hususun iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni ortadan kaldırmaya elverişli bir şüphe olup, davacı ile işveren arasındaki güven ilişkisinin sarsıldığı kabul edilmelidir. Bu durumda davalı işverenin artık işçiyi çalıştırması mümkün değildir. Bu sebeple iş sözleşmesinin feshi haklı sebebe dayanmasa da, feshin geçerli nedene dayandığı kabul edilmelidir. İşverence yapılan fesih geçerli nedene dayandığından davanın reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçe ile kabulü hatalı olmuştur."

B. Uluslararası Hukuk

28. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes davasının medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar[ın] ... esası konusunda karar verecek olan ... bir mahkeme tarafından ... görülmesini isteme hakkına sahiptir..."

29. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) adil yargılanma hakkının demokratik toplumda önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamaktadır (Airey/İrlanda, B. No: 6289/73, 9/10/1979, § 24). AİHM'e göre hukuk devletinin temel ilkelerinden biri olan hukuki belirlilik Sözleşme'nin bütün maddelerinde mündemiçtir (Iordan Iordanov/Bulgaristan, B. No: 23530/02, 2/7/2009, § 47). Adil yargılanma hakkı hukukun kabul edilmiş evrensel ilkelerine uygun olarak yorumlanmalıdır. Bu bağlamda hakkın tesliminden kaçınma (denial of justice) yasağı bu ilkelerin başında gelmektedir (Golder/Birleşik Krallık, B. No: 4451/70, 21/2/1975, § 35).

30. AİHM iç hukukun yorumlanmasında öncelikli görevin ulusal otoritelere ait olduğunu vurgulamaktadır. AİHM'in görevi ulusal hukuk mercilerinin yorumlarının etkilerinin Sözleşme ile uyumlu olup olmadığını tespit etmekle sınırlıdır (Waite ve Kennedy/Almanya, B. No: 26083/94, 18/2/1999, § 54). AİHM kural olarak kendisinin ulusal mahkemelerin yerine geçerek değerlendirme yapma görevinin bulunmadığını, ulusal hukukun yorumlanmasına ilişkin sorunları çözmenin öncelikli olarak ulusal otoritelerin -özellikle ulusal mahkemelerin- yetkisinde olduğunu ifade etmektedir. AİHM bu sebeple ulusal mahkemelerin iç hukukun yorumuna ilişkin tartışmalarına karışmayacağını belirtmektedir. Ancak AİHM keyfîliğin bulunduğu, diğer bir ifadeyle ulusal mahkemelerin iç hukuku açıkça hatalı veya keyfî ya da adaleti hiçe sayacak şekilde uyguladıklarını gözlemlediği hâllerde bunu sorgulayabileceğine işaret etmektedir (Anđelković/Sırbistan, B. No: 1401/08, 9/4/2013, § 24).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

31. Anayasa Mahkemesinin 12/7/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

32. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirinin olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

33. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkı Yönünden

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

34. Başvurucu; iş akdinin gerekçesiz bir şekilde savunması dahi alınmadan feshedildiğini, somut bir bilgi/belge olmaksızın keyfî bir şekilde işten çıkarıldığını, FETÖ/PDY yapılanması ile hiçbir bağlantısının olmadığını, nitekim ceza yargılaması neticesinde de örgüt ile irtibatının olmadığı kanaati ile beraatine hükmedildiğini, eksik inceleme neticesinde davanın reddedildiğini, iddia ve itirazlarının incelenmediğini, yeterli araştırmanın yapılmadığını belirterek hakkaniyete uygun yargılanma hakkı ile silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmştür.

35. Bakanlık görüşünde başvuru konusu süreç özetlendikten sonra kabul edilebilirlik incelemesinde başvurucunun şikâyetlerinin kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığının tespitinde söz konusu hususların dikkate alınmasının yararlı olacağı ifade edilmiştir.

b. Değerlendirme

36. Anayasa’nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

37. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucu, hakkında yeterli inceleme ve araştırma yapılmadan, açtığı işe iade davasının adil yargılanma hakkına aykırı bir şekilde iddia ve itirazları incelenmeksizin reddedildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun bu yöndeki iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

38. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

39. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlık konusunda varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

40. Somut olayda işveren nezdinde 2009 yılından itibaren çalışmakta olan başvurucunun iş sözleşmesi, terör örgütü ile irtibatı/iltisakı bulunduğu şüphesiyle feshedilmiştir. Başvurucu, iş akdinin geçerli bir nedene dayanmadan feshedildiğini belirterek işveren aleyhine işe iade talebiyle dava açmış; bu kapsamda derece mahkemelerince yapılan araştırma neticesinde başvurucu hakkında terör örgütü üyeliğinden ceza yargılaması yürütüldüğü, her ne kadar beraat kararı verilmiş ise de dosya kapsamında yapılan tespitlerin işveren yönünden şüphe feshi için yeterli olduğu değerlendirilmiştir (bkz. §§ 6-14).

41. Gerekçeli kararda atıf yapılan, Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesince yürütülen yargılamada başvurucu hakkındaki tespitlerin özetle Bank Asya hesabı, örgüt ile iltisaklı şirketlerde SGK kaydı, yine örgütle irtibatlı okula kızını gönderme ve 2014 yılına kadar örgüt tarafından organize edilen sohbetlere katıldığına dair tanık beyanı olduğu görülmektedir.

42. Aynı somut olaya ilişkin olarak ceza mahkemeleri ile hukuk mahkemeleri tarafından yapılan yargılama sonucu verilen kararların birbiri yönünden mutlak surette bağlayıcı olduğunu söylemek mümkün değildir. Zira bu durumda derece mahkemeleri önlerine gelen uyuşmazlığı kendi açılarından ele almakta, ilgili mevzuat kapsamında farklı değerlendirme ve nitelendirmelere tabi tutmaktadır. Bu kapsamda Yargıtay kararlarında hem OHAL dönemi için hem de OHAL harici dönemler için işçi hakkında verilen bir beraat kararının şüphe feshi noktasında nasıl değerlendirilmesi gerektiği ana hatlarıyla ortaya konulmuştur. Yargıtay, beraat kararını işçi lehine değerlendirme eğilimi göstermekle birlikte yine de

kararın içeriğindeki olay ve olguların fesih için yeterli olup olmadığını ayrıca incelemiştir (bkz. §§ 26-28).

43. Hukuk ve ceza yargılaması bir bütün olarak ele alındığında başvurucu yönünden özellikle Bank Asya tespiti ile tanık beyanının belirleyici olduğunu, işvereni şüphe feshine götüren olgunun bu kapsamda değerlendirilmesinin isabetli olacağını ifade etmek mümkündür.

44. Bank Asyanın FETÖ/PDY liderinin ve yöneticilerinin çağrıları üzerine örgüt üyelerinin yatırdığı paralar üzerinden gelir elde ettiği, bu suretle örgüt faaliyetlerine mali yönden kaynak sağladığı ve örgütün finans merkezi olduğu hususu yargı kararlarıyla tespit edilmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, § 35; Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, § 59; Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 20/12/2017 tarihli ve E.2017/1862, K.2017/5796 sayılı kararı). Aynı zamanda mutat hesap hareketlerinin örgütsel faaliyette bulunma ya da örgüte yardım etme kapsamında değerlendirilemeyeceği de Yargıtay tarafından kabul edilmiştir (Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 25/6/2020 tarihli ve E.2020/1974, K.2020/3079 sayılı kararı).

45. Başvuruya konu olayda başvurucunun Bank Asya hesabına yönelik olarak Ceza Mahkemesince yapılan değerlendirmede terör örgütü ile irtibat şüphesi uyandıracak herhangi bir hesap hareketliliği olmadığı ancak 2014 yılı Mayıs ayında hesaba 6.900 TL para yatırıldığı, bunun da ödemeler nedeniyle sürekli azaldığı ifade edilmiştir. Öte yandan ceza davasında ifadesine başvurulan tanık H.K. hem soruşturma aşamasında hem yargılama aşamasında ısrarla kendisinin Kurumdan istifa ettiği 2014 yılına kadar başvurucunun örgütün organize ettiği sohbetlere katıldığını ifade etmiş, bunun görgüye dayalı bir bilgi olduğunu beyan etmiştir. Sonrasında ise Kurumdan ayrıldığı için başvurucu ile irtibatının kesildiğini ifade ederek devam eden sürece dair bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir. Başvurucu ise tanık beyanını inkâr ederek tanığın neden böyle bir beyanda bulunduğunu anlamadığını ileri sürmüştür.

46. İşe iade yargılaması sürecinde hem işveren hem de derece mahkemelerince başvurucu hakkında cezai bir isnatta bulunulmadığı, örgüt üyeliği yönünde sübut bulan derecede bir iddianın söz konusu olmadığı ifade edilmiş ancak Emniyet tarafından yapılan tespitler bir bütün olarak değerlendirildiğinde özellikle darbe teşebbüsü ve akabinde ilan edilen OHAL kapsamında ortaya çıkan olağanüstü koşullar dikkate alındığında başvurucunun kamu görevine devam etmesinin sakıncalı olduğu kanaatine varıldığı belirtilmiştir. Bu kapsamda gerek ceza davasındaki tespitler ve tanık beyanı gerekse işe iade davasındaki değerlendirme gözönünde bulundurulduğunda başvurucunun iş akdinin şüphe feshi kapsamında geçerli nedene dayandığı yönünde derece mahkemelerince varılan sonucun keyfî ve temelsiz olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir.

47. Somut olayda başvurucu, eksik inceleme yapıldığını belirterek Mahkeme kararının doğru olmadığını ileri sürmüştür. Başvurucunun ileri sürdüğü iddialar mahkemelerce delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup mahkeme kararlarının gerekçesinde bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir husus da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmıştır.

48. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

49. Başvurucu, yargılamanın makul sürede neticelendirilmediğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

50. 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a 25/7/2018 tarihinde eklenen geçici ikinci maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi ve yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Tazminat Komisyonu tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

51. 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile 6384 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesinin birinci fıkrasında yer alan tarih 9/3/2023 olarak değiştirilmiş ve 9/3/2023 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Tazminat Komisyonu tarafından inceleneceği düzenlenmiştir.

52. Anayasa Mahkemesi Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında; ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir.

53. Mevcut başvuruda da söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

54. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Çalışma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddiası

1. Başvurucunun İddiaları

55. Başvurucu, haksız bir şekilde iş akdinin feshi nedeniyle çalışma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

56. Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bireysel başvurunun incelenebilmesi için kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa’da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Sözleşme ve Türkiye’nin taraf olduğu Sözleşme'ye ek protokoller kapsamına da girmesi gerekir. Anayasa ve Sözleşme’nin ortak koruma alanı dışında kalan hak ihlali iddiasını içeren başvurular bireysel başvurunun kapsamında değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049,

26/3/2013, § 18).

57. Bireyin dilediği alanda çalışma özgürlüğü ve çalışma hakkı Anayasa'nın 48. ve 49. maddelerinde güvence altına alınmış olmakla birlikte Sözleşme'de düzenlenen haklardan değildir. AİHM de kamu hizmetine girme ya da dilediği kamu görevinde çalışma hakkının Sözleşme'de ya da protokollerinde korunan bir hak olmadığını açıkça ifade etmektedir (Serkan Acar, B. No: 2013/1613, 2/10/2013, § 24).

58. Somut olayda başvurucunun başvuru dilekçesinde ifade ettiği şekliyle ihlal edildiğini ileri sürdüğü çalışma hürriyeti ve hakkının Anayasa ve Sözleşme ile Türkiye'nin taraf olduğu ek protokollerin ortak koruma alanına girmediği anlaşılmıştır.

59. Açıklanan gerekçelerle başvurunun konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

60. Başvurucu, haksız bir şekilde iş akdinin feshi nedeniyle mahrum kaldığı işçilik alacakları nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

61. Anayasa Mahkemesi M.E. (B. No: 2018/696, 9/5/2019, §§ 36-38) kararında aynı mahiyetteki şikâyete ilişkin olarak başvurucunun mevcut bir mülkü veya mülkü edinmeye yönelik meşru bir beklentisi olduğunu ortaya koyamadığını, dolayısıyla mülkiyet hakkına ilişkin korumadan yararlandırılmasının mümkün olmadığını belirterek konu bakımından yetkisizlik kararı vermiştir. Somut başvuru yönünden anılan kararda varılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

62. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Çalışma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 12/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA DOĞAN

B. No: 2019/29080 | Karar tarihi: 12.07.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/29080

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA DOĞAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/29080)

Karar Tarihi: 12/7/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Mustafa DOĞAN

Vekili : Av. Mürşide Gizem YILDIRIM

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlandığı gerekçesiyle uzman erbaş kursiyerlik görevinin sona erdirilmesine dair işleme karşı açılan iptal davasında hukuk kurallarının öngörülemez biçimde yorumlanarak davanın reddedilmesi nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının, masumiyet karinesinin, cezaların şahsiliği ve eşitlik ilkelerinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 26/8/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. 27/8/1994 doğumlu olan başvurucu, Kastamonu 5. Jandarma Eğitim Alay Komutanlığı emrinde uzman erbaş adayı olarak eğitime başlamıştır. Eğitim sırasında uzman erbaşlar çavuş ya da onbaşı rütbesi ile eğitim almakta, kursu tamamladıktan sonra göreve uzman çavuş veya uzman onbaşı unvanı ile atanmaktadır. Anılan göreve başlamanın gerçekleşmesi için güvenlik soruşturmasının tamamlanması gerekmektedir. Bu sebeple başvurucu hakkında 12/4/2000 tarihli ve 24018 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği'nin (Mülga Yönetmelik) 12. maddesi uyarınca güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yaptırılmıştır. Yönetmelik'in 15. maddesine uyarınca yapılan değerlendirme sonucunda başvurucunun güvenlik soruşturmasının olumsuz olduğu sonucuna varılmış ve 3/8/2017 tarihinde sözleşmesi feshedilmiştir. Ardından terhis belgesi düzenlenerek ilişiği kesilmiştir.

7. Başvurucu söz konusu işlemin iptali istemiyle 11/8/2017 tarihinde dava açmıştır.

8. Kastamonu İdare Mahkemesi (Mahkeme) 20/3/2018 tarihinde işlemin iptaline karar vermiştir. Mahkeme kararda, başvurucunun ağabeyi hakkında "PKK/KCK terör örgütü ile ortak kaçakçılık faaliyeti" yürüttüğü şeklinde olumsuz not bildirildiğini belirtmiştir. Her ne kadar ağabey hakkında belirtilen tespit yapılsa da başvurucunun güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlandırılmasını gerektirecek nitelikte somut bilgi ve belgelerin ortaya konulamadığını söylemiştir. Ağabey hakkında yapılan tespitlerden sorumlu tutulmasının masumiyet karinesi ile bağdaşmadığını ifade etmiştir. Başvurucunun herhangi bir adli sicil veya sabıka kaydının ve kursiyerlik görevine alınma sürecinde hakkında herhangi bir olumsuzluk bulunmadığını aktarmıştır.

9. Davalı idare karara karşı 3/5/2018 tarihinde istinaf yoluna başvurmuştur. Başvurucu istinaf başvurusuna karşı cevap vermemiştir.

10. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 31/12/2018 tarihinde istinaf talebini kabul ederek Mahkeme kararını kaldırmış ve davayı kesin olarak reddetmiştir. Kararda, başvurucunun babasının uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak suçundan 2013 yılında adli işlem görerek adli kontrol şartıyla serbest bırakıldığını belirtmiştir. Ayrıca başvurucunun erkek kardeşinin PKK/KCK terör örgütünün Suriye yapılanması olan YPG adına kaçakçılık faaliyeti yapan şahıslardan temin ettiği yasa dışı maddeleri satmak (uyuşturucu veya uyarıcı madde imalatı ve ticareti suçundan 2011 yılında, kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak) suçlarından 2013 yıllarında adli işlem görerek tutuklandığı tespitine yer vermiştir. Başvurucunun kendisi ile ilgili tespit bulunmasa bile babası ve ağabeyinin uyuşturucu veya uyarıcı madde imalatı, ticareti, satın alınması, kabul edilmesi ve bulundurulması suçlarıyla ilgili haklarında tespit yapılmış olduğu ifade edildikten sonra bu suç bağlantısının PKK/KCK terör örgütünün Suriye kolu olan YPG ile yapıldığını da aktarmıştır. Başvurucu tarafından icra edilecek olan görevin Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde millî güvenliğin tesisi amacına yönelik bir görev olduğundan yapılacak görevin hassasiyeti, vasfı ve niteliği de dikkate alındığında güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak kabul edilmesinin hukuka uygun olduğu sonucuna varmıştır.

11. Başvurucu, karara karşı 22/1/2019 tarihinde temyiz yoluna başvurmuştur.

12. Danıştay Onikinci Dairesi (Danıştay) 24/6/2019 tarihinde temyiz başvurusunureddederek Bölge İdare Mahkemesi kararını onamıştır.

13. Nihai karar başvurucuya 11/8/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 26/8/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

14. Kilis Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başvurucunun babası ve ağabeyi hakkında 31/3/2013 tarihinde işlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma veya sağlama suçundan dolayı soruşturma başlatılmış ve soruşturma sonucunda 18/3/2015 tarihli iddianame düzenlenmiştir. Kilis Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) tarafından anılan iddianame 24/3/2015 tarihinde kabul edilerek kovuşturmaya başlanmıştır. Ağır Ceza Mahkemesi, uyuşturucu madde ticareti suçunu işlemeleri nedeniyle başvurucunun babasının 5 yıl 8 ay 22 gün ve ağabeyinin 7 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına 12/11/2015 tarihinde karar vermiştir. Ağır Ceza Mahkemesi kararda, başvurucunun babası ve ağabeyinin aynı yerde ikamet ettiklerini ifade ettikten sonra haklarında verilen dinleme kararı sonucu kendilerinden uyuşturucu almaya gelen kişilerin tespit edildiğini belirtmiştir. Tespit edilen bu kişilerden ara yakalamalar ile uyuşturucuların ele geçirildiğini ve bu şekilde başvurucunun babasının ve ağabeyinin uyuşturucu madde sattığının anlaşıldığını söylemiştir. Buna ilişkin tape kayıtlarının bulunduğu ve sonuç olarak uyuşturucu madde ticareti yapmak suçunun işlendiği kanaatine varmıştır. Karar, Yargıtay 10. Ceza Dairesinin 2/12/2020 tarihli kararıyla onanmıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

15. 20/9/2005 tarihli ve 25942 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Uzman Erbaş Yönetmeliği'nin 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Uzman erbaş olarak alınacaklarda aşağıdaki şartlar aranır:

...

g) (Değişik:RG-4/2/2017-29969) İcra edilen temel askerlik eğitimini başarıyla tamamlayanlardan güvenlik soruşturması uygun olmak veya ilk atamaları doğrudan doğruya kıt’a veya birliklere yapılan uzman erbaşlar için güvenlik soruşturması uygun olmak.

...

Uzman erbaş olmak için gerek muvazzaflık görevini yaptığı sırada, gerekse terhislerini müteakip başvuruda bulunan ve alınmaları uygun görülen personelin, güvenlik soruşturmaları; kuvvet komutanlıkları veya Jandarma Genel Komutanlığı yahut Sahil Güvenlik Komutanlığı tarafından yaptırılır. Temel askerlik eğitimi sırasında güvenlik soruşturması sonuçlanmayanların eğitimleri devam ettirilir. Bunlardan güvenlik soruşturmaları olumlu sonuçlananlar göreve başlatılır, olumsuz sonuçlananların ise Türk Silahlı Kuvvetleri, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı ile ilişiği kesilir. Türk Silahlı Kuvvetlerinin manevi şahsiyetine gölge düşüren veya askerliğin şeref ve haysiyeti ile bağdaşmayacak eylemlerde bulunanlar ile tutum ve davranışları ile yasa dışı siyasi, yıkıcı, bölücü ideolojik görüşü benimseyenler, uzman erbaş olarak istihdam edilmezler."

16. Dava konusu işlemin dayanağı olan Mülga Yönetmelik'in "Amaç" kenar başlıklı 1. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Yönetmeliğin amacı; ... Türk Silahlı Kuvvetlerinde, ... çalışacak personel ... hakkında

yapılacak güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasını düzenlemektir."

17. Mülga Yönetmelik'in "Kapsam" kenar başlıklı 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Yönetmelik; ... Türk Silahlı Kuvvetlerinde, ... çalışacak personeli, ... için yapılacak güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının esas ve usullerini, bunu yapacak mercileri, hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılacak gizlilik dereceli yerlerde çalışan kamu personeli ile meslek grupları ve üst kademe yöneticilerini kapsar."

18. Aynı Yönetmelik'in "Yöntem" kenar başlıklı 12. maddesi şöyledir:

"Bu Yönetmelik kapsamına giren kamu kurum ve kuruluşlarınca yaptırılacak güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasında aşağıdaki yöntem izlenir :

a) 9 / A ve 9 / B maddeleri kapsamındaki talepler doğrudan Cumhurbaşkanlığına iletilir.

b) Emniyet Genel Müdürlüğü ve/veya mahalli mülki idare amirliklerince (a) bendi kapsamındaki talepleri hariç yapılması öngörülen güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması ilgili bakanlık veya kamu kurumu ve kuruluşlarının talebi üzerine gerçekleştirilir. İllerden gelen talepler valilikler aracılığı ile yapılır.

c) Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılması taleplerinin ilgili makama ulaşmasından itibaren arşiv araştırması sonuçları en geç 30 iş günü, güvenlik soruşturması sonuçları en geç 60 iş günü içinde cevaplandırılır. Soruşturma ve araştırma sonucu içeren bilgi ve belgeler ilgilinin işlemini yapan makamlardaki dosyasında asgari ‘‘gizli’’ gizlilik derecesinde aidiyet konusuna göre fiziki ve / veya elektronik ortamda muhafaza edilir .

ç) Güvenlik soruşturmasını ve arşiv araştırmasını isteyen makama, kişi hakkında karar vermeye yeterli bilgiler aktarılır.

d) Güvenlik soruşturmasını ve arşiv araştırmasını nasıl ve ne şekilde yapılacağı, soruşturma ve araştırma yapmaya yetkili makamların görev ve talimatları ile belirlenir.

e) Mahalli mülki idari amirliklerince yapılmış olan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasında durumu saptananların evrakının bir örneği dosya açılmak üzere Emniyet Genel Müdürlüğüne gönderilir.

f) Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması taleplerine, ilgili kişinin adı, soyadı ve kimlik numarası bilgilerini içeren liste dijital ortama kaydedilerek eklenir. Ancak Milli İstihbarat Teşkilatı Başkanlığına iletilmek üzere gönderilen güvenlik soruşturması talep yazılarına, söz konusu liste yerine bu Yönetmeliğin ekinde yer alan güvenlik soruşturması formu dijital ortama kaydedilerek eklenir."

19. Yönetmelik'in "Değerlendirme" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"Yaptırılan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunda elde edilen verilerin değerlendirilmesi amacıyla gerektiğinde kişinin gizlilik dereceli birim, kısım ve gizlilik dereceli yerler ile askeri, emniyet ve istihbarat teşkilatları, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde çalıştırılıp çalıştırılmamaları, yer değiştirerek bu görevlere devam edip etmemeleri ile 657 sayılı Kanunun 48 inci maddesi kapsamında belirtilen şartları taşıyıp taşımadığı gibi hususları incelemek ve sonucunu sorumlu amirin takdirine sunmak üzere; bakanlıklarda görevlendirilecek bakan yardımcısının, diğer kamu kurum ve kuruluşlarında en üst amirin, üniversitelerde rektörün, illerde valinin başkanlığında, personel birim amiri, hukuk müşaviri ve varsa güvenlik işlerinden sorumlu birim amirinden oluşan değerlendirme

komisyonu kurulur. Cumhurbaşkanlığında kurulacak Değerlendirme Komisyonu İdari İşler Başkanının görevlendireceği bir üst kademe yöneticisinin başkanlığında belirlenecek genel müdürlerin katılımıyla oluşur. Türk Silahlı Kuvvetlerinde ise bu Komisyonun oluşumu kendi yönergeleri ile belirlenir. Değerlendirme Komisyonunun çalışma tutanakları ve kararları gizlidir"

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 12/7/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Hakkaniyet Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

21. Başvurucu, davasının reddine dair karar verilmesi ve karara karşı yaptığı temyiz başvurusuna ilişkin Danıştay onama kararının yeterli gerekçe içermemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

22. Bakanlık görüşünde, Anayasa Mahkemesinin kamu görevine atanabilme şartı olarak güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumlu olması koşulunun aranmasını Anayasa'ya aykırı olarak değerlendirmediği, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasıyla elde edilebilecek kişisel verilerin alınması, kullanılması ve işlenmesine yönelik ilkelerin kanunda düzenlenmemiş olmasını iptal gerekçesi olarak belirttiği ifade edilmiştir. Başvurucunun yapılan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasına konu iddialardan ve üzerine atılı eylemlerden haberdar olduğu, işleme karşı iptal davası açarak anılan işleme yönelik bilgi ve kanıtlar ile iddia ve savunmalarını yargı mercilerine sunma fırsatı da elde ettiği, derece mahkemelerinin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması kapsamında elde edilen delilleri ilgili mevzuat çerçevesinde değerlendirmek suretiyle sonuca ulaştığı belirtilmiştir. Mevcut başvurunun kabul edilebilirliğine dair yapılacak incelemede başvurucunun iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığı hususunun da dikkate alınması gerektiği ileri sürülmüştür.

23. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında istihbari bilginin hukuki işleme dayanak alınamayacağını ifade etmiştir. Hakkında yapılan güvenlik soruşturmasında elde edilen bilgilerin somut hiçbir delile dayanmayan soyut bilgiler olduğu ve bu bilgilerin sözleşme feshi sonucunu doğuracak nitelikte olmadığını söylemiştir. Kendisinin ve ailesinin yasa dışı örgütlerle bağı ve iltisakı bulunmadığını belirtmiştir.

2. Değerlendirme

24. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

25. Başvuruda temel mesele başvurucu hakkında yapılan güvenlik soruşturması sonucunda elde edilen tespitlerin derece mahkemelerince değerlendirilmesi olması sebebiyle başvurucunun adil yargılanma hakkına ilişkin ihlal iddiasının adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

26. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu

kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

27. Ancak temel hak ve özgürlüklere müdahalenin söz konusu olduğu durumlarda derece mahkemelerinin takdir ve değerlendirmelerinin Anayasa'daki güvencelere etkisini nihai olarak değerlendirecek merci Anayasa Mahkemesidir. Bu itibarla Anayasa'da öngörülen güvenceler dikkate alınarak bireysel başvuru kapsamındaki temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğine ilişkin herhangi bir inceleme kanun yolunda gözetilmesi gereken hususun incelenmesi olarak nitelendirilemez (Şahin Alpay (2) [GK], B. No: 2018/3007, 15/3/2018, § 53).

28. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesi çok istisnai durumlarda temel hak ve özgürlüklerden biri ile doğrudan ilgili olmayan bir şikâyeti kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin yasak kapsamına girmeden inceleyebilir. Açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsıldığı ve adil yargılama hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvencelerin anlamsız hâle geldiği çok istisnai hâllerde aslında yargılamanın sonucuna dair olan bu durumun bizatihi kendisi usule ilişkin bir güvenceye dönüşmüş olur. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin derece mahkemelerinin değerlendirmelerinin usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirip getirmediğini ve açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsılıp sarsılmadığını incelemesi yargılamanın sonucunu değerlendirdiği anlamına gelmez. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi derece mahkemelerinin delillerle ilgili değerlendirmelerine ancak açık bir keyfîlik ve adil yargılanma hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getiren bir uygulama varsa müdahale edebilecektir (Ferhat Kara [GK], B. No: 2018/15231, 4/6/2020, § 149).

29. Somut olaydaki dava, başvurucunun uzman erbaş kursiyerlik eğitiminin sona erdirilmesine dair işleme karşı açılmıştır. Davada çözüme kavuşturulması gereken temel mesele başvurucunun güvenlik soruşturması sırasında elde edilen veriler esas alınarak adaylık sürecinin sonlandırılmasının hukukiliğine ilişkindir. Mahkeme her ne kadar başvurucu hakkındaki tespitleri işlemin iptali için yetersiz görmüşse de Bölge İdare Mahkemesi ve Danıştay güvenlik soruşturmasında elde edilen tespitleri adaylığın sonlandırılması için yeterli kabul etmiştir.

30. Bireysel başvuruya konu kararın gerekçesinden derece mahkemelerinin Mülga Yönetmelik hükümlerini güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırmasının olumlu sonuçlanması biçiminde yorumladığı anlaşılmaktadır.

31. Mahkeme, başvurucunun kendisi hakkında herhangi bir tespit olmaması ve başvurucunun ağabeyi hakkında yapılan tespit nedeniyle sorumlu tutulmasının masumiyet karinesi ile bağdaşmaması nedeniyle güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak sonuçlandığını kabul etmemiştir. Buna karşın Bölge İdare Mahkemesi ise başvurucunun babası ve ağabeyi hakkında yapılan tespitlerin uyuşturucu veya uyarıcı madde imalatı, ticareti, satın alınması, kabul edilmesi ve bulundurulması suçlarıyla ilgili olması ve bu suç bağlantısının PKK/KCK terör örgütünün Suriye kolu olan YPG ile yapılması karşısında başvurucunun kamu güvenliğinin tesisinde görev alacak olmasını dikkate alarak güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak sonuçlandığını belirtmiştir. Danıştay da Bölge İdare

Mahkemesi kararını onamıştır.

32. Öncelikle belirtmek gerekir ki hukuk devletinde bir kimsenin başkalarının fiillerinden sorumlu tutulması -kanunda öngörülen- çok istisnai hâller dışında kabul edilemez. Çağdaş hukuk sistemleri bireyin özerkliğini esas alarak ona haklar bahşetmekte ve sorumluluklar yüklemektedir. Bir kimsenin hukuken ve fiilen davranışlarını kontrol etme gücü ve yükümlülüğünü haiz olmadığı başka bir bireyin fiillerden dolayı kamu otoritelerinin yaptırımına maruz kalması bireysel özerklik düşüncesiyle bağdaşmamaktadır (Sebiha Kaya [GK], B. No: 2018/34124, 20/5/2021, § 54).

33. Başvurucunun güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak nitelendirilmesine yol açan tespitler babasının ve ağabeyinin işlediği suçlara ilişkin kayıtlara dayanmaktadır. Dolayısıyla yukarıda değinilen istisnai bir hâlin mevcut olup olmadığı öncelikle dikkate alınmalıdır. Bu çerçevede ilk olarak Türk Silahlı Kuvvetlerinin kamu düzeni ve güvenliği için hayatî önemde bir kurum olduğu açıktır. Üstelik başvurucunun atanmak istediği görev de kurum içinde sıradan bir nitelik arz etmemektedir. Öte yandan kamu makamlarının soyut bilgiler içeren bir istihbarat raporundan hareket etmediği, aksine başvurucunun babası ve ağabeyi hakkındaki suçlamalara ilişkin somut kayıtlara dayandıkları görülmektedir. Sonuç olarak Bölge İdare Mahkemesinin ve Danıştayın başvurucunun kamu düzeni ve güvenliği için hayati önem taşıyan bir kurumda yerine getireceği kritik görevi göz önünde tutarak güvenlik soruşturmasını olumsuz olarak yorumlamasında açık bir keyfîlik veya bariz bir takdir hatası bulunmamaktadır. Dolayısıyla hakkaniyete uygun yargılanma hakkı yönünden bir ihlalin olmadığı açık olduğundan başvurucunun bu kapsamdaki şikâyetinin açıkça dayanaktan yoksun olduğu kanaatine varılmıştır.

34. Açıklanan nedenlerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Masumiyet Karinesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

35. Başvurucu, güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak kabul edilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

36. Masumiyet karinesi, Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrasında "Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz." şeklinde düzenlenmiştir. Anayasa’nın 36. maddesinde ise herkesin iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. Anılan maddeye adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, kendisine bir suç isnat edilen herkesin suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılacağı düzenlenmiştir. Bu itibarla masumiyet karinesi, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının bir unsuru olmakla beraber suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimsenin suçlu sayılamayacağına dair 38. maddesinin dördüncü fıkrasında ayrıca düzenlenmiştir (Fameka İnş. Plastik San ve Tic. Ltd. Şirketi, B. No: 2014/3905, 19/4/2017, § 27).

37. Masumiyet karinesi, hakkında suç isnadı bulunan bir kişinin adil bir yargılama sonunda

suçlu olduğuna dair kesin hüküm tesis edilene kadar masum sayılması gerektiğini ifade etmekte ve hukuk devleti ilkesinin de bir gereğini oluşturmaktadır (AYM, E.2013/133, K.2013/169, 26/12/2013). Anılan karine, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına almaktadır. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz (Kürşat Eyol, B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 26).

38. Adil yargılanma hakkının bir unsuru olan masumiyet karinesinin sağladığı güvencenin iki yönü bulunmaktadır. Güvencenin ilk yönü; kişi hakkındaki ceza yargılaması sonuçlanıncaya kadar geçen, bir başka ifadeyle kişinin ceza gerektiren bir suçla itham edildiği (suç isnadı altında olduğu) sürece ilişkin olup suçlu olduğuna dair hüküm tesis edilene kadar kişinin suçluluğu ve eylemleri hakkında erken açıklamalarda bulunulmasını yasaklar. Güvencenin bu yönünün kapsamı sadece ceza yargılamasını yürüten mahkemeyle sınırlı değildir. Güvence aynı zamanda diğer tüm idari ve adli makamların da işlem ve kararlarında, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kişinin suçlu olduğu yönünde ima ya da açıklamalarda bulunmamasını gerekli kılar. Dolayısıyla sadece suç isnadına konu ceza yargılaması kapsamında değil ceza yargılaması ile eş zamanlı olarak yürütülen diğer hukuki süreç ve yargılamalarda da (idari, hukuk, disiplin gibi) masumiyet karinesinin ihlali söz konusu olabilir (Galip Şahin, B. No: 2015/6075, 11/6/2018, § 39).

39. Güvencenin ikinci yönü ise ceza yargılaması sonucunda mahkûmiyet dışında bir hüküm kurulduğunda devreye girer ve daha sonraki yargılamalarda ceza gerektiren suçla ilgili olarak kişinin masumiyetinden şüphe duyulmamasını, kamu makamlarının toplum nezdinde kişinin suçlu olduğu izlenimini uyandıracak işlem ve uygulamalardan kaçınmasını gerektirir (Galip Şahin, § 40).

40. Masumiyet karinesinin sağladığı ve yukarıda anılan güvencenin dışında kalan, ayrıca suç isnadına ve suç ithamına ilişkin olmayan durumlara yönelik ihlal iddiaları ise masumiyet karinesinin kapsamı içinde yer almamaktadır (İdris Ertaş [GK], B. No: 2018/21949, 20/5/2021, § 74).

41. Somut olayda başvurucu hakkında herhangi bir ceza yargılamasının bulunmadığı açıktır. Bireysel başvuruya konu derece mahkemesi kararlarında, güvenlik soruşturması neticesinde tesis edilen işlem Mülga Yönetmelik kapsamında değerlendirilmiş olup mahkeme kararlarında başvurucunun herhangi bir suçla bağlantılı olduğuna dair saptamada bulunulmadığı görülmüştür. Derece mahkemelerindeki yargılamanın bir ceza yargılaması niteliği taşımadığı ve kararda kullanılan dilin başvurucunun masumiyetini sorgulamadığı açıktır. Buna göre hakkında ceza yargılaması ve suç isnadı bulunmayan, herhangi bir suçla itham da edilmeyen başvurucunun ihlal iddialarının masumiyet karinesi kapsamına girmediği anlaşılmıştır.

42. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Ceza Sorumluluğunun Şahsiliği İlkesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

43. Başvurucu babası ve ağabeyi hakkında yapılan tespitlerden ötürü kendisinin sorumlu tutulması nedeniyle ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

44. Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bireysel başvurunun incelenebilmesi için kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa’da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Sözleşme'nin ve Türkiye’nin taraf olduğu Sözleşme'ye ek protokoller kapsamına da girmesi gerekir. Anayasa ve Sözleşme’nin ortak koruma alanı dışında kalan hak ihlali iddiasını içeren başvurular bireysel başvurunun kapsamında değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

45. Bu doğrultuda Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru bağlamında Anayasa'nın 38. maddesine ilişkin inceleme yetkisi, anılan maddenin norm alanına dâhil olan her türlü yaptırımı kapsayacak şekilde geniş olmayıp Sözleşme çerçevesinde suç isnadı olarak nitelenebilen yaptırımlarla sınırlı tutulmuştur. Diğer bir ifadeyle Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuruda Anayasa'nın 38. maddesi kapsamına giren her türlü yaptırımın değil sadece Anayasa ile Sözleşme'nin ortak koruma alanına giren suç isnadı sayılan yaptırımların anılan maddedeki güvenceleri ihlal edip etmediğini denetleme yetkisini haizdir (D.M.Ç, B. No: 2014/16941, 24/1/2018, § 33).

46. Anayasa'nın "Suç ve cezalara ilişkin esaslar" kenar başlıklı 38. maddesinin yedinci fıkrası şöyledir:

"Ceza sorumluluğu şahsidir."

47. Anayasa’nın 38. maddesinin yedinci fıkrasında “Ceza sorumluluğu şahsidir.” hükmüne yer verilmek suretiyle ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesi benimsenmiş ve açıkça anayasal güvence altına alınmıştır. Bu maddenin gerekçesinde söz konusu fıkranın "failden gayri kişilerin bir suç sebebiyle cezalandırılamayacağı" hükmünü getirdiği ifade edilmiş, ayrıca bu ilkenin ceza hukukuna yerleşmiş ve "kusura dayanan ceza sorumluluğu" ilkesine dâhil, terki mümkün olmayan bir temel kural olduğu belirtilmiştir.

48. Ceza sorumluluğunun şahsiliği ceza hukukunun temel kurallarındandır. Cezaların şahsiliğinden amaç, bir kimsenin işlemediği bir fiilden dolayı cezalandırılmamasıdır. Başka bir anlatımla bir kimsenin başkasının fiilinden sorumlu tutulmamasıdır. Anayasa'nın 38. maddesinde idari ve adli cezalar arasında bir ayrım yapılmadığından idari para cezaları da bu maddede öngörülen ilkelere tabidir (AYM, E.2012/93, K.2013/8, 10/1/2013). Bu doğrultuda Anayasa'nın 38. maddesinin yedinci fıkrasında yer alan ceza sorumluluğunun şahsi olduğu kuralının sadece cezai nitelikteki yaptırımlar yönünden geçerli olduğu açıktır (Ümmügülsüm Salgar [GK], B. No: 2016/12847, 21/10/2021, § 46).

49. Başvuruya konu olayda başvurucu hakkında yapılan güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak değerlendirilmesine bağlı olarak Mülga Yönetmelik'te belirtilen şartı taşımadığından bahisle uzman erbaşlık eğitimi sona erdirilmiştir.

50. Öncelikle başvurucu hakkında tesis edilen işlemin cezai nitelik taşıyıp taşımadığı değerlendirilmelidir. Bu kapsamda söz konusu işlemin cezai bir suçtan dolayı verilen mahkûmiyet kararının ardından tesis edilip edilmediği, işlemin niteliği ile cezalandırma amacının bulunup bulunmadığı ve işlemin ağırlığı hususlarının dikkate alınması gerekmektedir.

51. Başvuruya konu olayda başvurucunun Mülga Yönetmelik'te belirtilen şartı

sağlayamaması nedeniyle eğitimi sona erdirilmiştir. Buna göre mevcut olaydaki kamusal müdahalenin başvurucunun uzman olarak göreve başlama koşullarını taşımadığı gerekçesiyle eğitiminin sona erdirilmesinden ibaret olduğu açıktır.

52. Başvurucunun eğitiminin sona erdirilmesi, başvurucu hakkında ceza yargılaması kapsamında verilmiş bir hüküm üzerine tesis edilmediği gibi başvurucuya ceza kanunlarında suç olarak tanımlanan herhangi bir fiil isnadında da bulunulmamış ve başvurucunun idare hukuku yönünden de kanunlarda kabahat veya idari haksızlık olarak tabir edilen bir fiili işlediği iddia edilmemiştir.

53. Başvurucu hakkında tesis edilen işlem, Mülga Yönetmelik'te belirtilen şartın sağlanamaması nedeniyle tesis edilmiştir. Başvurucu hakkında tesis edilen işlem, hürriyeti bağlayıcı bir ceza sonucunu doğurmadığı gibi herhangi bir hukuka aykırı fiili nedeniyle başvurucunun cezalandırılması amacını da taşımamaktadır. Ayrıca söz konusu işlem, aranan şart sağlanmadığından sadece memuriyete atanmamaya yöneliktir ve işlemde başvurucunun kamunun diğer alanlarında veya özel sektörde çalışmasına yönelik herhangi bir yasağın konu edilmediği açıktır.

54. Bu kapsamda suç isnadına yönelik olmayan, yönetsel düzene aykırı bir davranıştan dolayı değil Mülga Yönetmelik'te belirtilen şartın mevcut olmadığı gerekçesiyle gerçekleştirilen ve başvurucunun kamunun diğer alanlarında veya özel sektörde çalışmasına yönelik herhangi bir yasak barındırmayan kamusal müdahalenin cezai karakterde olduğunun kabulü mümkün bulunmadığından başvurucunun ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesi kapsamında yer almadığı açık olan iddiaları yönünden ileri bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

55. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Eşitlik İlkesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

56. Başvurucu, hakkında herhangi bir soruşturma ve kovuşturma bulunmamasına rağmen babası ve ağabeyi hakkında yapılan tespitler nedeniyle eğitiminin sona erdirilmesi nedeniyle eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

57. Başvurucunun söz konusu iddiasının incelenebilmesi için başvurucunun kendisiyle benzer durumdaki kişilere yönelik farklı uygulamaların meşru bir temeli olmaksızın ırk, renk, cinsiyet, din, dil vb. ayrımcı bir nedene dayandığını somut bir biçimde ortaya koyması gerekir. Başvurucu ise kendisine ne şekilde farklı muamele yapıldığını ortaya koyamamıştır. Bu sebeple söz konusu iddia yönünden de bir ihlalin olmadığının açık olduğu sonucuna varılmıştır.

58. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça

dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Eşitlik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 12/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HALUK NURİ BALLI

B. No: 2019/30359 | Karar tarihi: 12.07.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/30359

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HALUK NURİ BALLI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/30359)

Karar Tarihi: 12/7/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Fatih ALKAN

Başvurucu : Haluk Nuri BALLI

Vekili : Av. Yaşar ÖZER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, haksız tutuklamadan kaynaklanan zararların tazmin edilmesi talebiyle açılan davada hükmedilen miktarın yetersiz olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, vali yardımcısı olarak görev yaparken başsavcılıkça yürütülen bir soruşturma kapsamında tutuklanmış ve 2/6/2008-24/12/2009 tarihleri arasında ceza infaz kurumunda tutulmuştur. Sonraki süreçte tahliye edilen başvurucu hakkında yargılandığı ağır ceza mahkemesince beraat kararı verilmiştir.

3. Başvurucu, haksız tutuklamadan kaynaklanan maddi ve manevi zararlarının tazmin edilmesi talebiyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında 7/2/2017 tarihinde tazminat davası açmıştır. Dava dilekçesinde; başarılı bir meslek hayatının olduğunu, Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) tarafından hedef gösterildiğini ve uydurma delillerle hakkında soruşturma açıldığını, FETÖ/PDY'nin Adapazarı Şeker Fabrikası arazisi

üzerindeki planlarına engel olması nedeniyle söz konusu haksız ithamlarla karşı karşıya kaldığını belirtmiştir. Başvurucu; kendisi hakkındaki adli işlemleri yapan kişilerin 15 Temmuz darbe girişiminin ardından kamu görevinden çıkarıldığını, gözaltı ve tutuklama sürecinde itibar suikastına kurban gittiğini, hakkında yapılan haberler nedeniyle katlanılamayacak derecede manevi sıkıntı çekmek durumunda kaldığını, tutuklu kaldığı süreçte gerek kendisinin gerek ailesinin birçok yönden maddi ve manevi zarara uğradığını ifade etmiştir.

4. Mersin 4. Ağır Ceza Mahkemesi; maddi zararların idare tarafından karşılandığını belirterek maddi tazminat talebinin reddine, başvurucunun haksız olarak tutuklu kaldığı süre içerisinde duyduğu elem ve kederin tazmin edilmesi gerektiği gerekçesiyle sosyal ve içtimai durumu ve tutuklulukta kaldığı süre gözönünde bulundurularak 300.000 TL manevi tazminat ödenmesine 28/12/2017 tarihinde karar vermiştir.

5. Adana Bölge Adliye Mahkemesi 3. Ceza Dairesince 300.000 TL manevi tazminat miktarının 100.000 TL şeklinde düzeltilmesi suretiyle istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmiştir. 24/4/2018 tarihinde verilen kararın gerekçesinde; manevi tazminatın başvurucunun sosyal ve ekonomik durumu, üzerine atılı suçun niteliği, tutuklanmasına neden olan olayın cereyan tarzı, tutuklu kaldığı süre ve benzeri hususlar ile tazminat davasının kesinleşeceği tarihe kadar başvurucunun elde edeceği parasal değerin dikkate alınması gerektiği, belirlenen manevi tazminat miktarının anılan ölçütlere uymayacak şekilde fazla olduğu ifade edilmiştir. Temyiz talebi Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 27/5/2019 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

6. Nihai kararın 25/7/2019 tarihinde başvurucu tarafından öğrenilmesinin akabinde 26/8/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

7. Komisyonca kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu; FETÖ/PDY'nin kumpası neticesinde haksız şekilde tutuklanması nedeniyle büyük bir manevi yıkıma uğratıldığını, hakkında basında mesnetsiz haberler yapılması nedeniyle itibarının zedelendiğini, bu süreçte oluşan maddi ve manevi zararlarının mahkemece giderilmediğini, sunduğu belgelerin ve uzman görüşünün değerlendirilmediğini ileri sürerek adil yargılanma hakkının, özel hayata saygı hakkı hakkının ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

9. Tutuklandıktan sonra hakkında beraat kararı verilen başvurucunun şikâyetlerinin özünün, 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında açılan tazminat davasında hükmedilen miktarın yetersizliğine ilişkin olduğu görülmektedir. Dolayısıyla başvurunun bir bütün hâlinde Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü ve dokuzuncu fıkraları kapsamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı bağlamında incelenmesi gerekir.

10. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([G.K.], B.No:2020/1554, 27/4/2023) kararıyla içtihat değişikliğine gitmiş, haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilenlerin 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunu tükettikten sonra yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurularda başvuru yollarının tüketilmiş kabul edilebilmesi için yalnızca 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında bir tazminat davasının açılmasının yeterli olacağı sonucuna varmıştır.

Zira bu hükümle yakalama, gözaltı ve tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıyla hukuka aykırı hâle geldiğinin kabul edildiği, dolayısıyla 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca açılan tazminat davalarının Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında olduğu değerlendirilmiştir. Bu çerçevede bu bent kapsamında açılan davalarda hukuka aykırılık kanun gereğince kabul edildiğinden ağır ceza mahkemesince bu bende dayanılarak tazminat ödenmesi durumunda Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapılacak inceleme tazminat miktarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır.

11. Derece mahkemelerinin tazminat için somut olayın koşullarına göre takdir yetkisi bulunmakla birlikte meydana gelen ihlalle orantılı olmayan önemsiz miktarda bir tazminat Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına aykırı olacaktır. Öte yandan tazminat miktarı Anayasa Mahkemesinin benzer davalarda verdiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşük olmamalıdır. Bununla birlikte hükmedilen miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarından düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiği anlamına gelmez. Tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığını değerlendirirken somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerekir (M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 48).

12. Bu ilkeler ışığında somut olaya bakıldığında başvurucunun beraat ettikten sonra 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında açtığı tazminat davasında başvurucu lehine 100.000 TL tutarında manevi tazminata hükmedildiği görülmektedir. Dolayısıyla yapılacak inceleme bu miktarın yeterli olup olmadığının belirlenmesiyle sınırlı olacaktır. Hükmedilen miktar, Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda ödenmesini kararlaştırdığı tazminat miktarına göre yeterli kabul edilebilecek seviyededir. Tazminat miktarının Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarıyla aynı olması gerekmemekle birlikte somut olayın koşullarında takdir edilen miktarın tazminat hakkının özünü zayıflatacak kadar düşük olduğu söylenemeyecektir. Neticede kişi hürriyeti ve güvenli hakkı yönünden açık ve görünür bir ihlalin bulunmadığı sonucuna varılmaktadır.

13. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 12/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MURAT KOCABIYIK

B. No: 2019/34037 | Karar tarihi: 12.07.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/34037

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MURAT KOCABIYIK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/34037)

Karar Tarihi: 12/7/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Fatma Burcu NACAR YÜCE

Başvurucu : Murat KOCABIYIK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumu eğitim kurulu başkanlığı kararına karşı yapılan şikâyetin infaz hâkimliği tarafından kabul edilerek kararın kaldırılmasının ardından Cumhuriyet savcılığınca yapılan itirazın başvurucuya bildirilmemesi nedeniyle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucu, nihai hükmü 2/9/2019 tarihinde öğrendikten sonra 1/10/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

2. Başvurucunun ziyaretçisinin getirdiği yabancı dil kitabının eğitim kurulu başkanlığı tarafından başvurucuya verilmemesi nedeniyle yapmış olduğu şikâyeti üzerine yapılan inceleme sonucunda infaz hâkimliğince eğitim kurulu başkanlığının 1/8/2019 tarih ve 2019/316 sayılı kararının kaldırılmasına karar verilmiştir. Cumhuriyet savcısının itirazı üzerine itiraz makamınca infaz hâkimliği kararının kaldırılmasına kesin olarak karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

3. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Silahların Eşitliği ve Çelişmeli Yargılama İlkelerinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

4. Başvurucu; Cumhuriyet savcısının itirazının kendisine bildirilmediğini adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun iddiaları, adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği iddiası yönünden incelenmiştir.

5. Anayasa Mahkemesi, İnan Gök (B. No: 2018/1936, 28/1/2021) kararında Cumhuriyet savcısının itirazının tebliğ edilmemesi ile ilgili iddiaları değerlendirmiştir. Söz konusu kararda; başvurucu lehine verilen infaz hâkimliği kararına karşı Cumhuriyet savcısı tarafından yapılan itirazda savcının itiraz dilekçesinin hükümlüye tebliğ edilmeyip hükümlünün itiraza karşı beyanları alınmadan disiplin cezasının iptaline ilişkin infaz hâkimliği kararının kaldırılması nedeniyle başvurucunun iddia makamına karşı önemli ölçüde dezavantajlı duruma düşürüldüğü, bu durumun yargılamayı bir bütün hâlinde adil olmaktan çıkardığı belirtilerek silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır (İnan Gök, §§ 49-53). Somut olayda anılan kararda belirtilen ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Eğitim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

6. Başvurucu, ziyaretçisi tarafından getirilen yabancı dil hazırlık kitabının kendisine teslim edilmemesi nedeniyle eğitim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

7. Bakanlık görüşünde, başvurucunun eğitim hakkının ihlal edildiğine yönelik iddialarını soyut bir şekilde ileri sürdüğü, başvuru konusu olaylarla ilgili olarak bu hakkın nasıl ve ne şekilde etkilendiği hususunda yeterli açıklamalarda bulunmadığı ve iddia ve şikâyetlerini temellendiremediği belirtilmiştir. Yine Bakanlık görüşünde, Anayasa Mahkemesinin ilgili kabul edilemezlik kararlarına vurgu yapılmış ve eğitim hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede bu kararların değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

8. Somut olayda silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine karar verildiğinden başvurucunun eğitim hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

9. Başvurucu, ihlalin tespiti, yeniden yargılama ve 10.000 TL maddi ve 500.000 manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş,adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri yönünden yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

10. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Eğitim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Denizli 1. Ağır Ceza Mahkemesine (2019/1262 D. İş) iletilmesi için Denizli İnfaz Hâkimliğine (E.2019/3649, K.2019/3748) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminata ilişkin talebinin REDDİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 12/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SAĞLIK VE SOSYAL HİZMET ÇALIŞANLARI SENDİKASI

B. No: 2019/34119 | Karar tarihi: 12.07.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/34119

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SAĞLIK VE SOSYAL HİZMET ÇALIŞANLARI SENDİKASI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/34119)

Karar Tarihi: 12/7/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 2/11/2023 - 32357

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Berrak YILMAZ

Başvurucu : Sağlık ve Sosyal Hizmet Çalışanları Sendikası

Vekili : Av. Öztürk TÜRKDOĞAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, yüz tanıma sistemi ile mesai takibi yapılması nedeniyle özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Tokat Devlet Hastanesi bünyesinde devlet memuru olarak çalışanların üyesi olduğu başvurucu Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası işyerinde yüz tanıma sistemi ile mesai takibine başlanması uygulamasına itiraz ederek uygulamanın kaldırılmasını talep etmiştir.

3. Başvurucu, Hastanenin talebi reddetmesi üzerine 28/2/2012 tarihinde Tokat İdare Mahkemesinde (Mahkeme) anılan idari işlemin iptali talebiyle dava açmıştır. Başvurucu dava dilekçesinde özetle uygulamanın hukuka ve hakkaniyete aykırılık teşkil ettiğini, yüz tanıma sistemi ile elde edilen verilerin bireyin fiziksel olarak belirlenmesine yol açtığından

kişisel bilgi sayıldığını, kişilerin rızasına dayanmaksızın alınan bu verilerin personelin maddi ve manevi kişiliğine ait kişisel hak niteliğinde olduğunu belirtmiştir. Dilekçede ayrıca toplanan verilerin ileride başka şekilde kullanılmayacağına dair bir güvencenin bulunmadığını, söz konusu uygulama ile sendika üyelerinin ve diğer sağlık çalışanlarının kişisel haklarının ihlal edildiğini vurgulamıştır.

4. Davalı Sağlık Bakanlığı savunmasında; kamu kurum ve kuruluşlarında kamuya açık ve herkesin istifade ettiği, izne tabi olmaksızın rahatlıkla girip çıkabildiği yerlerin hayatın müşterek alanlarını oluşturduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda söz konusu mekânlarda güvenlik gerekçesiyle veya kamu personelinin mesai devam takibinin yapılabilmesi amacıyla otomatik takip kamera sistemi kurulmasının özel hayatın gizliliğinin ve kişisel verilerin korunmasının ihlali kapsamında olmadığını vurgulamıştır. Ayrıca bu sistemde bulunan verilerin kurum bünyesinde saklandığını, cihazların temin edildiği firmanın veri kaydetme veya saklama görevi bulunmadığını, bu çerçevede kamu kurum ve kuruluşlarında kurumun huzur ve sükûnu ile kamu mallarının muhafazası ve tecavüzlere hukuk çerçevesinde mâni olunabilmesi için gerekli olan gözetim, denetim ve kontrol hizmetlerinin yürütülmesi maksadıyla güvenlik kameraları kullanıldığını belirterek yapılan uygulamanın özel hayata saygı hakkını ihlal etmediği iddia etmiştir.

5. Mahkeme 28/12/2012 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde ilgili mevzuata atıf yapılarak Hastanede uygulanan dava konusu mesai takip sisteminin personelin fotoğrafını çekip öncesinde sistemde kayıtlı fotoğrafı ile eşleştirerek tanımak suretiyle çalıştığı, üçüncü şahıslarca bu bilginin görülemediği, personelin retina veya parmak izi kaydı gibi polisiye amaçlı kullanılabilecek verilerin alınmadığı vurgulanmıştır. Uygulamanın meşru ve amaca uygun olduğu, sadece mesai giriş ve çıkışıyla sınırlı olması dikkate alındığında sağlıklı bir mesai takibi yapılabilmesi amacıyla kurulan sistemde hukuka aykırılık bulunmadığı belirtilmiştir.

6. Anılan karara karşı başvurucu, temyiz yoluna başvurmuştur. Temyiz dilekçesinde 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda devlet memurlarının çalışma saatleri ile günlük çalışma saatlerinin başlayış ve bitişlerinin tespitine yönelik düzenlemelere yer verilmekle birlikte kamu görevlilerinin mesaiye devam durumlarının kontrolü konusunda parmak izi, yüz tanıma veya görüntülü kamera yoluyla kartlı geçiş yöntemleri ile takip yapılabileceğine dair açık bir hüküm bulunmadığını ifade etmiştir. Temel hakların kısıtlanabilmesi için yasal bir dayanağın bulunmasının anayasal bir zorunluluk, aynı zamanda da Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin de (Sözleşme) temel ilkelerinden biri olduğunu vurgulamıştır. Personelden kişisel veri alınması kapsamında olan yüz tanıma sistemi ile mesai takibi uygulamasının -kamusal alanda da olsa özel hayatın gizliliği ilkesi kapsamında olması ve uygulamanın sınırlarını, usul ile esaslarını gösteren bir yasal dayanağın bulunmaması karşısında- temel haklar ve anayasal ilkelerle bağdaşmayan dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığını belirtmiştir.

7. Danıştay Beşinci Dairesi 20/5/2014 tarihinde temyiz talebinin kabulü ile mahkeme kararının bozulmasına karar vermiştir. Kararda Anayasa'nın 20. maddesinde kişisel verilerin ancak kanunda öngörülen hâllerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebileceğinin belirtildiği ancak konuyla ilgili olarak bu aşamada yasal bir düzenlemenin yapılmadığı, mesai kontrol sisteminin şekli ve içeriği dikkate alındığında sözü edilen uygulama ile kurumca amaçlanan kamu yararı arasında orantılılık bulunmadığından ölçülülük ilkesine aykırılık teşkil ettiği vurgulanmıştır. Personelden kişisel veri alınması kapsamındaki kamera takip sistemi ile mesai takibi uygulamasının kamusal alanda da olsa özel hayatın gizliliği ilkesi kapsamında

olduğu, uygulamanın sınırları ile usul ve esaslarını gösteren bir yasal dayanağın bulunmadığı, toplanan verilerin ileride başka şekilde kullanılamayacağına dair bir güvencenin mevcut olmadığı dikkate alındığında dava konusu işlemde hukuka uygunluk görülmediği belirtilmiştir. Mahkeme 21/4/2015 tarihinde bozma kararına uymayarak davanın reddi yolundaki ilk kararında ısrar etmiştir.

8. Başvurucu, Mahkemenin ısrar kararını temyiz etmiştir. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu 28/2/2018 tarihinde başvurucunun temyiz talebinin kabulüne ve Mahkemenin ısrar kararının bozulmasına karar vermiştir. Kararda personelin fotoğrafını çekip öncesinde sistemde kayıtlı fotoğrafı ile eşleştirme yaparak ilgililerden kişisel veri alınması niteliği taşıyan yüz tanıma sisteminin özel hayatın gizliliği ilkesi kapsamında bulunduğu, uygulamanın sınırlarını, usul ve esaslarını gösteren bir yasal dayanağın bulunmadığı, toplanan verilerin ileride başka şekilde kullanılamayacağına dair bir güvencenin mevcut olmadığı dikkate alındığında dava konusu işlemde hukuka uygunluk bulunmadığı belirtilmiştir.

9. Davalı idarenin karar düzeltme talebi, Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu tarafından 19/6/2019 tarihinde kabul edilerek usul ve yasaya uygun olduğu belirtilen mahkeme kararının onanmasına karar verilmiştir.

10. Başvurucu, nihai hükmü 19/8/2019 tarihinde tebliğ ettikten sonra 17/9/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

12. Başvurucu, yargılamanın çok uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde söz konusu hakkın ihlal edilip edilmediği konusunda Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevap vermemiştir.

13. 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a 25/7/2018 tarihinde eklenen geçici ikinci maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi ve yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Tazminat Komisyonu tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

14. Bu defa 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile 6384 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesinin birinci fıkrasında yer alan tarih 9/3/2023 olarak değiştirilmiş ve 9/3/2023 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Tazminat Komisyonu tarafından inceleneceği düzenlenmiştir.

15. Anayasa Mahkemesi Ferat Yüksel (B. No: 2014/13828, 12/9/2018) kararında, ilk bakışta

ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir.

16. Mevcut başvuruda da söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

17. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Özel Hayata Saygı Hakkı Kapsamındaki Kişisel Verilerin Korunmasını İsteme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

18. Başvurucu, 657 sayılı Kanun'da kamu görevlilerinin mesaiye devam durumlarının kontrolü konusunda yüz tanıma yöntemi ile takip yapılabileceğine dair açık bir hüküm bulunmadığını, böyle bir hükmün yönetmelik ve genelgede de yer almadığını, uygulamanın hukuka açıkça aykırı olduğunu iddia etmiştir. Bakanlık görüşünde söz konusu hakkın ihlal edilip edilmediği konusunda Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü şartlarının da dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevap vermemiştir.

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 46. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Bireysel başvuru ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenler tarafından yapılabilir.”

20. 6216 sayılı Kanun’un “Bireysel başvuru hakkı” kenar başlıklı 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye’nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir.”

21. 6216 sayılı Kanun’un “Bireysel başvuru hakkına sahip olanlar” kenar başlıklı 46. maddesinde kimlerin bireysel başvuru yapabileceği sayılmış olup anılan maddenin (1) numaralı fıkrasına göre; bir kişinin Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmesi için iki temel ön şart bulunmaktadır. Bunlardan birincisi başvuruya konu edilen ve ihlale yol açtığı ileri sürülen kamu gücü eylem veya işleminden ya da ihmalinden dolayı güncel bir hakkının ihlal edilmesi ve bunun sonucunda başvurucunun kendisinin mağdur olduğunu ileri sürmesi, ikincisi ise bu ihlalden dolayı kişinin kişisel olarak ve doğrudan etkilenmiş olması gerekir.

22. Bu iki temel şarta ilave olarak 6216 sayılı Kanun’un “Bireysel başvuru hakkı” kenar başlıklı 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre Anayasa Mahkemesine ancak Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerden, Sözleşme ve buna ek Türkiye’nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin ihlal edildiği iddiasıyla başvurulabilir. Buradan çıkan sonuca göre Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerden Sözleşme ve buna ek Türkiye’nin taraf olduğu protokoller kapsamında bir hakkı doğrudan etkilenmeyen kişi mağdur statüsü kazanamaz.

23. Bireysel başvuruda mağdur kavramı, davada menfaat veya dava ehliyeti kuralları gibi kurallardan bağımsız bir şekilde yorumlanır (benzer yöndeki AİHM kararı içinbkz. Gorraiz Lizarraga ve diğerleri/İspanya, No: 62543/00, 10/11/2004, § 35). Ayrıca mağdur kavramının yorumu, günümüzde toplumun koşulları ışığında değişime tabi olup bu kavram aşırı biçimcilikten uzak bir şekilde uygulanmalıdır (Gorraiz Lizarraga ve diğerleri/İspanya, § 38).

24. Öte yandan bir başvurunun kabul edilebilmesi için başvurucunun sadece mağdur olduğunu ileri sürmesi yeterli olmayıp ihlalden doğrudan etkilendiğini yani mağdur olduğunu göstermesi veya mağdur olduğu konusunda Anayasa Mahkemesini ikna etmesi gerekir. Bu itibarla, mağdur olduğu zannı veya şüphesi de mağdurluk statüsünün varlığı için yeterli değildir.

25. Başvuru münhasıran sendikanın üyesi hastane personeline yüz tanıma sistemiyle mesai takibinin yapılması şeklindeki müdahale ile kişisel verilerin korunması hakkının ihlaline ilişkindir. Bununla birlikte başvurucu sendika tüzel kişiliğinin haklarını doğrudan etkileyen somut bir olgu ileri sürmemiştir. Dolayısıyla tüzel kişi başvurucunun ihlale konu edilen işlem nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkının doğrudan etkilendiği söylenemez. Buna göre başvurunun tüzel kişi başvurucu yönünden kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Fidan Tuncer ve Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası Başvurusu, B. No: 2018/21167, 12/4/2023, § 15; Nasraddin Oral ve diğerleri başvurusu, B. No: 2017/32915, 11/1/2023, § 16).

26. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun ihlale neden olduğunu ileri sürdüğü mahkeme kararından kişisel olarak etkilenmesi mümkün olmadığı anlaşıldığından başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin kişi yönünden yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlal edildiğine ilişkin başvurunun kişi yönünden yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 12/7/2023 tarihinde, OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

K.H.K.

B. No: 2019/35383 | Karar tarihi: 12.07.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/35383

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

K.H.K BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/35383)

Karar Tarihi: 12/7/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM M. Emin KUZ Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Kübra ÇİFTÇİ

Başvurucu : K.H.K.

Vekili : Av. Zeki Berkan TEPE

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, olağanüstü hâl döneminde çıkarılan KHK ile kapatılmış olan üniversitenin isminin diplomada yazılı olmasının ayrımcılık yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Gediz Üniversitesi Hukuk Fakültesinde 4. sınıf öğrencisiyken adı geçen üniversite, 667 sayılı KHK ile kapatılmıştır. Kapatılan Gediz Üniversitesinde eğitim gören hukuk fakültesi öğrencileri için koordinatör üniversite Dokuz Eylül Üniversitesi olarak belirlenmiş, başvurucu eksik dersleri bu üniversitede tamamlayarak mezun olmuştur.

3. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi tarafından başvurucu adına düzenlenen lisans diplomasında, "gerekli çalışmalarını, kapatılan Gediz Üniversitesinde başarı ile tamamlayarak" ibaresine yer verilmiştir.

4. Başvurucu, diplomada yer alan söz konusu ibarenin kaldırılması için idareye başvuruda bulunmuş, bu talebinin reddedilmesi üzerine idare mahkemesinde dava açmıştır. Mahkeme, bahsi geçen ifadenin diplomalarda yer almasının Yükseköğretim Yürütme Kurulu kararına dayandığını, anılan kararda kapatılan üniversitelerde mezuniyet aşamasında olup da eksik derslerini koordinatör üniversitelerde tamamlayan öğrencilerin diplomalarına bu ibarenin

yazılacağının belirtildiğini, başvurucunun da eksik dersleri olan miras hukuku ve icra iflas hukuku II derslerini Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesinde tamamlandıktan sonra mezun olduğunu, dolayısıyla dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığını belirterek davanın reddine karar vermiştir. Anılan karar, başvurucu tarafından istinafa taşınmış, bölge idare mahkemesi başvurucunun istinaf talebini kesin olarak reddetmiştir.

5. Başvurucu, bölge idare mahkemesinin nihai kararını 21/9/2019 tarihinde Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden öğrenmiş, anılan karara karşı 22/10/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Başvurucu, diplomasında kapatılan üniversitenin isminin yazılması nedeniyle iş bulmakta zorlandığını, staj başvurularının olumsuz sonuçlandığını, diplomada kapatılan üniversite isminin yer almasının Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) bağlı üniversite isimlerinin yaşatılması anlamına geldiğini, Gediz Üniversitesinin isminin diplomasında yazmasının şeref ve haysiyetini ihlal edici nitelikte olduğunu belirterek adil yargılanma, eğitim, mülkiyet ve çalışma hakları ile eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

8. Başvurucunun şikâyetlerinin tamamı eğitim hakkıyla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağı kapsamında incelenmiştir.

9. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvuramayanlar, mazeretin kalktığı tarihten itibaren onbeş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler ... "

10. Bireysel başvurunun ön şartlarından biri de otuz günlük süre kuralıdır. Sürenin başvurunun her aşamasında dikkate alınması gerekir (Deniz Baykal, B. No: 2013/7521, 4/12/2013, § 32).

11. Anayasa Mahkemesi Hüseyin Aşkan (B. No: 2017/15649, 21/7/2020) kararında otuz günlük süre kuralının bireysel başvurunun ön şartlarından biri olduğunu ve bu sürenin başlangıç tarihinin tespitinde kanun hükmü gereği öğrenme tarihinin esas alınacağını belirtmiştir (Hüseyin Aşkan, § 20). Anılan kararda bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliğinin öğrenme şekillerden biri olduğu, bununla birlikte başka şekillerde de öğrenmenin söz konusu olabileceği ifade edilmiştir (Hüseyin Aşkan, § 23).

12. Bu doğrultuda Hüseyin Aşkan kararında; kullanıcıların UYAP üzerinden yaptıkları işlemlerin (doküman oluşturma, düzenleme, imzalama, açma, okuma ve yazdırma gibi) kayıt altına alındığı evrak işlem kütüğünün Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmesi sonucunda nihai kararın açılarak okunduğuna ilişkin bir işlemin tespiti hâlinde bu işlemi yapan ilgililerin işlem sırasında nihai kararın sonucunu öğrendiklerinin kabul edileceği, böyle bir durumda bireysel başvuru süresinin de bu tarihten itibaren başlatılması gerektiği

belirtilmiştir (Hüseyin Aşkan, §§ 26-29).

13. Başvuru konusu olayda nihai karar olan İzmir Bölge İdare Mahkemesi 5. İdari Dava Dairesinin 11/9/2019 tarihli kararına ilişkin olarak UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede ilgili kararın başvurucu vekili Tayfun Öz tarafından ilk kez 21/9/2019 tarihinde saat 19.26'da açılarak okunduğu tespit edilmiştir.

14. Buna göre bireysel başvuruya konu nihai karardan 21/9/2019 tarihinde haberdar olduğu anlaşılan başvurucu vekilinin, otuz günlük bireysel başvuru süresinden sonra -22/10/2019 tarihinde- gerçekleştirdiği bireysel başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Eğitim hakkıyla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 12/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BAKİ TAŞDEMİR

B. No: 2019/37411 | Karar tarihi: 12.07.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/37411

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BAKİ TAŞDEMİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/37411)

Karar Tarihi: 12/7/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucu : Baki TAŞDEMİR

Vekili : Av. Serkant ÖZBEK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, iş kazasından kaynaklanan tazminat davasında ıslah talebinin zamanaşımından dolayı reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının; yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, işçi olarak çalışmaktayken 8/10/2004 tarihinde iş kazası geçirmiş ve yaralanmıştır.

3. Başvurucu, Ankara 12. İş Mahkemesinde 19/7/2005 tarihinde iş kazası nedeniyle işverene karşı fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak üzere çalışılmayan günler için 100 TL, işgücü kaybı bedeli olarak 1.000 TL, tedavi masrafları olarak 2.100 TL maddi tazminat ve 60.000 TL manevi tazminat talepli dava açmıştır.

4. Başvurucu, işverenlerin bir kısmına da 21/10/2008 tarihinde aynı mahkemede 2.000 TL maddi ve 20.000 TL manevi tazminat talepli dava açmıştır. Açılan iki dava dosyası birleştirilmiştir.

5. Ankara 12. İş Mahkemesi 28/11/2012 tarihli kararla 38.809,40 TL iş gücü kaybı tazminatının, 1.324,30 TL çalışılmayan gün nedeniyle tazminatın ve 40.000 TL manevi tazminatın başvurucuya ödenmesine karar vermiştir. Karar gerekçesinde; olaya ilişkin Adli Tıp Kurumundan (ATK) rapor alındığı ve başvurucunun iş göremezlik oranının %15,20 olarak belirlendiği ifade edilmiştir. Başvurucunun 20/5/2010 tarihinde talebini ıslah ederek çalışılmayan günler için 1.324,30 TL, tedavi bedeli için 4.000 TL, işgücü kaybı için 38,809,40 TL maddi tazminat ve 60.000 TL manevi tazminatın ödenmesini talep ettiğine yer verilmiştir. Davalı tarafın zamanaşımı defini ileri sürdüğü belirtilmiştir.

6. Temyiz üzerine Yargıtay 21. Hukuk Dairesi 4/11/2013 tarihinde bozma kararı vermiştir. Karar gerekçesinde;

- Somut olayda, başvurucunun iş kazası geçirip yaralandığının tartışma konusu olmadığı, sorunun başvurucunun sürekli iş göremezliğe uğrayıp uğramadığının tespiti ve uğramışsa bunun oranının belirlenmesi yönteminde toplandığı vurgulanmıştır. Dosya kapsamından başvurucunun çalıştığı kurum tarafından tespit edilen maluliyet oranının %0 olduğu anlaşılmasına rağmen yargılama esnasında Mahkemece ATK Genel Kurulundan maluliyet oranına dair alınan raporda belirtilen %15,20 oranındaki sürekli iş göremezlik oranına göre maddi ve manevi tazminat davaları bakımından neticeye varıldığı belirtilmiştir.

- İş kazasına bağlı maluliyetin varlığı ve oranının tespiti ile ilgili ihtilafların Sosyal Güvenlik Kurumunun (SGK) hak alanını doğrudan ilgilendirmekte olduğu temyize konu tazminat davasında da SGK'nın taraf olmadığı vurgulanmıştır.

- Dosya kapsamında yapılacak öncelikli işin başvurucuya SGK'ya başvurarak ATK Genel Kurulunca dosyada tespit olunan sürekli iş göremezlik oranına göre iş kazası sigorta kolundan gelir bağlanması noktasında önel verilmesi, sigortalının ATK Genel Kurulunca tespit olunan bu maluliyetinin kabul edilmemesi hâlinde ise SGK ve işveren aleyhine sürekli iş göremezlik oranının tespiti davası açması için başvurucuya ayrıca önel verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Tespit davasını bu dava için bekletici mesele yaparak tüm delilleri bir arada değerlendirip sonucuna göre karar verilmesi gerekirken anılan şekilde araştırma yapılmadan sonuca ulaşılmasının doğru olmadığına yer verilmiştir.

7. Bozma kararı sonrası Ankara 36. İş Mahkemesince dosya tekrar görülmeye başlanmış, 11/2/2015 tarihli Sosyal Sigorta Yüksek Sağlık Kurulu raporu ile maluliyet oranının %16 olduğu, 30/12/2015 tarihli raporla da zararın 66.408,97 TL olduğu belirlenmiştir. Başvurucu 30/12/2015 tarihli ek dava ile daha önce talep edilmeyen 27.599 TL maddi tazminatın davalılardan kazanın gerçekleştiği tarihten itibaren yasal faizi ile birlikte müteselsilen tahsilini istemiştir. Davalılarda zamanaşımı defini ileri sürmüştür. Ek dava da Ankara 36. İş Mahkemesi dosyasında birleştirilmiştir.

8. Mahkeme 9/12/2016 tarihli kararıyla başvurucuya 38.809,40 TL maddi tazminatın, 50.000 TL manevi tazminatın ödenmesine karar vermiştir. Mahkeme karar gerekçesinde bozma kararında belirtilen hususları dikkate alarak değerlendirmelerde bulunmuş, karşılanmamış gerçek zararının 66.408,97 TL olarak hesaplandığını ancak zararın zamanaşımına uğramayan kısmının talep edilebilir olduğunu belirtmiştir. Zamanaşımına uğramayan 38.809,40 TL maddi tazminatın başvurucuya ödenmesine, maluliyet oranının tespitinden sonra 8/4/2015 tarihinden itibaren başvurucuya aylık bağlanmasına karar verildiğinden geçici iş göremezlik sebebiyle istenilen 1.324,36 TL tazminat isteğinin SGK tarafından yapılan ödeme sebebi ile reddine karar verildiği ifade edilmiştir. Ek olarak açılan davanın, açıldığı 30/12/2015 tarihi itibarıyla 10 yıllık zamanaşımı süresi dolduğu için bu birleşen

davadaki maddi tazminat talebinin de reddine karar verildiği belirtilmiştir.

9. Temyiz istemini Yargıtay 21. Hukuk Dairesi 15/10/2018 tarihinde reddetmiştir.

10. Başvurucu kararı 11/10/2019 tarihinde öğrenmiş, 8/11/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

12. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

13. Başvurucu; maluliyet ve iş kazasına ilişkin gerekli tespitlerin geç yapıldığını, bilirkişi raporunun da geç alındığını, alınan raporu takiben ek dava açtığını ıslah talebinin zamanaşımı nedeniyle reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

14. Başvuru mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

17. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (Sözleşme) yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017,§ 34).

18. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde; mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini, kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka anlatımla mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

19. Dava açmayı imkânsız kılacak ya da aşırı zorlaştıracak ölçüde kısa olmadıkça dava açma ya da kanun yollarına başvurma için belli sürelerin öngörülmesi hukuki belirlilik ilkesinin bir gereğidir ve tek başına bu durum mahkemeye erişim hakkına aykırılık oluşturmaz (Remzi

Durmaz, B. No: 2013/1718, 2/10/2013, § 27). Bu nedenle usul kurallarını uygularken mahkemelerin yargılamanın hakkaniyetine zarar getirecek ölçüde katı şekilcilikten ve kanunla öngörülmüş usul şartlarının ortadan kalkmasına neden olacak aşırı esneklikten kaçınmaları gerekir (Kamil Koç, B. No: 2012/660, 7/11/2013, § 65).

20. Başvuru konusu olayda başvurucu 8/10/2004 tarihinde meydana gelen bir iş kazasında yaralanmış ve %16 oranında meslekte kazanma gücünü kaybetmiştir. Başvurucu 19/7/2005 tarihinde maddi- manevi tazminat talepli kısmi dava açmıştır. Mahkeme, 6098 sayılı Kanun'un 146. maddesi gereğince somut olayda uygulanması gereken zamanaşımı süresinin on yıl olduğunu, iş kazasının 8/10/2004 tarihinde meydana geldiğini, 30/12/2015 tarihli ek davayla müddeabihin arttırılması talebinin zamanaşımı süresinin dolması nedeniyle dikkate alınmayacağını belirterek ilk dava dilekçesindeki taleple bağlı kalarak karar vermiş ve karar onanmıştır (bkz. §§ 7, 9).

21. Anayasa Mahkemesi somut başvuruya benzer nitelikte iddialarıÇetin Akboğa [GK] (B. No: 2019/430, 23/3/2023) kararında incelemiştir. Anılan karara konu olayda, 5/1/2005 tarihinde gerçekleşen iş kazasından sonra 6/8/2007 tarihinde fazlaya ilişkin hakları saklı tutulmak kaydıyla 2.000 TL maddi tazminat talepli dava açılmıştır. Bilirkişi incelemesi sonucu maddi zarar 121.312,31 TL olarak belirlenmiş ve 8/11/2016 tarihli dilekçe ile maddi tazminat talebi bilirkişi raporundaki tutar kadar arttırılmıştır. İlk derece mahkemesi başvurucunun davasını kabul etmiş ise de Bölge Adliye Mahkemesi, iş kazasının meydana geldiği 5/1/2005 tarihinden itibaren başlayan zamanaşımının ıslah dilekçesinin sunulduğu 8/11/2016 tarihinde dolduğu gerekçesiyle bilirkişi raporu doğrultusunda artırılan maddi tazminat kısmı yönünden davayı reddetmiştir.

22. Anılan başvuruda davanın ıslah ile artırılan kısmının reddedilmesini mahkemeye erişim hakkı kapsamında inceleyen Anayasa Mahkemesi, davaya konu zararın tespit edilmesinin belli bir uzmanlık gerektirdiğini bu nedenle zararın boyutunun belirlenebilmesi için derece mahkemelerince bilirkişi raporu alınmasına karar verildiğine dikkat çekmiş ve zararının tamamını yargılamanın başlangıcında bilmesinin başvurucudan beklenemeyeceği, bu sebeple başvurucunun tüm zararı için tazminat talep edemediği kanaatine ulaşmıştır (Çetin Akboğa § 68).

23. Anayasa Mahkemesi; zamanaşımı süresinin başlangıcı yönünden davanın açıldığı tarihte başvurucunun zararın miktarını bilebilmesinin mümkün olmadığı hususunun dikkate alınmadan karar verilmesinin, başvurucunun bilirkişi raporuyla belirlenen tazminat tutarının tamamını talep edebilme imkânını ortadan kaldırdığı kanaatine varmıştır. Sonuç olarak başvurucunun bilirkişi raporundan sonra artırdığı alacak talebinin zamanaşımı gerekçesiyle reddedilmesine ilişkin yorumun başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği, başvurucunun katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçla karşılaştırıldığında orantısız olduğu, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Çetin Akboğa §§ 73-74).

24. Anlına kararda ayrıca; Türk hukukunda belirsiz alacak davasına ilişkin düzenlemenin kabulünden önceki döneme ilişkin olarak açılan kısmi davalarda başvuruculların zararın miktarını dava tarihi itibarıyla öğrenebilmelerinin kendilerinden beklenemeyeceğine dair AİHM'in ihlal kararlarına da dikkat çekilmiştir (Çetin Akboğa § 69).

25. Somut olay yukarıda yer verilen ilkeler bakımından değerlendirildiğinde başvurucunun iş kazası nedeniyle maluliyet durumunun dava açıldığı tarihte belirli olmadığı, yargılama sırasında olaya ilişkin alınan bilirkişi raporları neticesinde zararın bütün boyutlarıyla

öğrenilebildiği anlaşılmaktadır. Nitekim başvurucu da zararın öğrenilmesinden sonra ıslah talebinde bulunmuştur.

26. Yukarıda yer verilen tespitler ışığında başvuruya konu olay değerlendirildiğinde başvurucunun ıslaha konu dava değerinin artırılan kısmı yönünden davanın zamanaşımından reddedilmesine ilişkin uygulamanın başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği, başvurucunun katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçla karşılaştırıldığında orantısız olduğu, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır

27. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

28. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesinden şikâyet etmektedir.

29. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

30. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

31. Başvurucu; 27.599 TL maddi, 50.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

32. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

33. Yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesi mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçları bakımından yeterli bir giderim oluşturduğundan başvurucunun tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 36. İş Mahkemesine (E.2016/279, K.2016/383) GÖNDERİLMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 12/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET YARDIMCI

B. No: 2019/39726 | Karar tarihi: 12.07.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/39726

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET YARDIMCI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/39726)

Karar Tarihi: 12/7/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Mücahit AYDIN

Başvurucu : Mehmet YARDIMCI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, pasaport verilmesi talebinin reddi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, polis memuru olarak görev yapmaktayken 1/9/2016 tarihli ve 29818 (Mükerrer) sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 672 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Kamu Personeline İlişkin Alınan Tedbirlere Dair Kanun Hükmünde Kararname (672 sayılı KHK) ile kamu görevinden çıkarılmıştır. Başvurucu, Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) üye olma suçundan yargılandığı ceza davasından beraat etmiş ve beraat kararı 7/10/2017 tarihinde kesinleşmiştir.

3. Başvurucu, yurt dışı çıkışını engelleyen tahditlerin kaldırılması ve yurt dışına çıkmak üzere tarafına pasaport verilmesi talebiyle 6/3/2018 tarihli dilekçesi ile valiliğe başvurmuştur. Valilik, KHK ile kamu görevinden çıkarıldığından başvurucunun pasaportlarının tekrar geçerli hâle getirilmesinin veya yeni bir pasaport tanzim edilmesinin mümkün olmadığını belirterek pasaport talebini reddetmiştir.

4. Başvurucu, ret kararına karşı işsiz olduğu ve iş bulmak için yurt dışına gitmesi gerektiğini

belirterek dava açmıştır. İdare mahkemesi 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 5. maddesinin birinci fıkrası uyarınca idareye kamu görevinden çıkarılanların pasaportlarının iptal edilebileceğine ilişkin takdir yetkisi tanındığı ve dava tarihi itibarıyla OHAL devam ettiğinden dava konusu işlemin idarenin takdir yetkisi kapsamında kaldığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Bölge idare mahkemesi ise usule ve hukuka uygun olan idare mahkemesi kararının kaldırılmasını gerektiren bir neden bulunmadığı gerekçesiyle istinaf başvurusunun reddine karar vermiştir.

5. Başvurucu, nihai hükmü 4/11/2019 tarihinde öğrendikten sonra 29/11/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Başvurucu; kamu görevinden çıkarılması nedeniyle işsiz olduğunu ve çalışmak için yurt dışına gitmek istediğini ancak kendisine pasaport verilmediğini, ailesinin ve kendisinin geçimini sağlama imkânından yoksun kaldığını, bu nedenlerle özel hayata saygı hakkı, seyahat ve yerleşme özgürlüğü, çalışma ve sözleşme hürriyeti ile ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde, 14/10/2021 tarihli karar ile başvurucunun yurt dışına çıkış yasağının kaldırıldığı ve 18/10/2021 tarihli yazı ile başvurucuya pasaport almak için müracaatta bulunabileceğinin bildirildiği belirtilerek başvurucunun mağdur sıfatının bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki iddialarını tekrarlamakla birlikte mağdur sıfatının bulunduğunu vurgulamıştır.

8. Anayasa Mahkemesi, seyahat özgürlüğü bağlamında yurt dışına çıkışı engelleyen tedbirlere ilişkin yapılan bireysel başvuruların, özellikle kişinin gitmek istediği ülke ile güçlü kişisel, ailevi, ekonomik ve mesleki bağlarının olduğu durumlarda özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı kapsamında değerlendirilebileceğine karar vermiştir. Ancak bu şekilde inceleme yapılabilmesi için bireysel başvuru formunda başvuruculların şikâyet edilen tedbirin özel ve aile hayatları üzerindeki olumsuz sonuçlarını somut verilere dayalı olarak uygun şekilde ortaya koymaları gerekmektedir (Onur Can Taştan [GK], B. No: 2018/32475, 27/10/2021, §§ 47-50; Yağmur Erşan [GK], B. No: 2018/36451, 27/10/2021, §§ 47-50; Şengül Tükel, B. No: 2018/12456, 12/1/2022, §§ 40-41).

9. Somut olayda başvurucu, yurt dışıyla olan bağlarını ve yurt dışına çıkmasının kişisel, ailevi, ekonomik veya mesleki bağlamda ilgisini yeterince ortaya koyamadığından başvuru, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı yönünden incelenmemiş, gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmiştir.

10. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

11. Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında “Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.” denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Anayasa’nın bütünlüğü ilkesi gereği anılan Anayasa kuralı gerekçeli karar hakkının değerlendirilmesinde gözönünde bulundurulmalıdır (Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 76). Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde

yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır. Bu hak, tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri ve demokratik bir toplumda kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gereklidir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

12. Bununla birlikte mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) davanın esas sorunlarının incelenmiş olduğu gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Makul gerekçe; davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır (İbrahim Ataş, B. No: 2013/1235, 18/6/2013, § 24). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt verilmesini gerektiren usul ya da esasa dair iddiaların cevapsız bırakılmış olması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

13. Nitekim Anayasa Mahkemesi tarafından İnan Özdemir Taştan kararında (B. No: 2018/34137, 25/5/2022) pasaportu iptal edilen başvurucunun, hangi eylemleri ya da ilişkileri nedeniyle yurt dışına çıkışının engellendiğinin yetersiz inceleme ve gerekçe nedeniyle belirsizliğini koruduğu vurgulanarak gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

14. Somut uyuşmazlıkta başvurucu 672 sayılı KHK ile kamu görevinden çıkarılmış, yargılandığı ceza davasından ise beraat etmiştir. Sonrasında kendisine umuma mahsus pasaport düzenlenmesini talep eden başvurucunun bu talebi reddedilmiştir. Yargılama sürecinde verilen kararlarda başvurucuya pasaport verilmemesinin idarenin takdir hakkı kapsamında kaldığı belirtilmiş ancak idarenin takdirinin dayanaklarına ya da başvurucunun somut durumu ile yurt dışı çıkış yasağı arasındaki bağlantıya dair bir değerlendirme yapılmamıştır. Anılan kararlarda ilgili mevzuata atıf yapılarak OHAL'in devam ettiği belirtmekle yetinilmiş, başvurucunun yargılandığı suçtan beraat ettiği ve hakkında yargısal tedbir bulunmadığı tartışılmadan soyut gerekçelerle davanın reddine karar verilmiştir.

15. Ayrıca derece mahkemelerinin kararlarında ilgili mevzuat gözetilmek suretiyle başvurucunun pasaport veya seyahat vesikası verilmesi yasak olan kişiler arasında bulunup bulunmadığına ilişkin bir değerlendirme yapılmadığı görülmektedir. Derece mahkemelerince davanın sonucuna etkili olabilecek bu husus hakkında ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya konulmamış, başvurucunun umuma mahsus pasaport düzenlenmesi talebinin reddedilmesi şeklinde ortaya çıkan maddi olaya ilişkin hukuksal düzenlemeler, derece mahkemeleri tarafından kurulan hüküm ile bağlantılandırılmamıştır.

16. Sonuç olarak başvurucu hakkında yurt dışına çıkış yasağı öngören bir mahkeme kararının mevcut olmadığı, bu konuda derece mahkemelerinin de ayrıca araştırma yaparak değerlendirmede bulunmadığı, dolayısıyla başvurucunun hangi eylemleri ya da ilişkileri nedeniyle yurt dışına çıkışının engellendiğinin yetersiz inceleme ve gerekçe nedeniyle belirsizliğini koruduğu görülmüştür. Başvurucunun uyuşmazlığın çözümü için esaslı nitelikteki iddia ve itirazları derece mahkemelerince konu ile ilgili makul ve yeterli bir gerekçeyle karşılanmamıştır. Bu şekilde geçici olması öngörülen bir tedbirin uzun süre

devam ettirilmesine sebep olunduğu anlaşılmıştır. Bu sebeple yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

18. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile 2.500.000 TL maddi ve 2.500.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

19. Başvurucu hakkındaki pasaport tahdidinin kaldırıldığı gözetildiğinde yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır.

20. İhlalin tespitinin yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir. Başvurucu, maddi zarara ilişkin olarak bilgi/belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden başvurucunun 364,60 TL harç ödediği ve ayrıca bireysel başvurunun -sonradan vekillikten azledilen- avukatı vasıtasıyla yapıldığı anlaşılmaktadır. Başvurucunun dosyaya vekillikten azil dilekçesi sunmasıyla Av. Erdem Tuğra ile arasındaki vekâlet ilişkisi sona ermiş olsa da bireysel başvurunun avukat aracılığıyla yapılmış olması sebebiyle, başvurucu lehine vekâlet ücretine hükmedilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. Buna göre 364,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adana 3. İdare Mahkemesine (E.2018/305, K.2018/1169), Konya Bölge İdare Mahkemesi 5. İdari Dava Dairesi (E.2019/827, K. 2019/1326) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 12/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

M.K.

B. No: 2019/42961 | Karar tarihi: 12.07.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/42961

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

M.K. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/42961)

Karar Tarihi: 12/7/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 3/11/2023 - 32358

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Ferhat YILDIZ

Başvurucu : M.K.

Vekili : Av. Kerem DİKMEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, isim değişikliği davası sonrasında düzeltilen isme göre üniversite diploması düzenlenmesi talebinin reddedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 25/12/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyon başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucunun 6/2/2018 tarihinde nüfus kayıtlarında Muhammed olarak geçen isminin M. olarak düzeltilmesi talebiyle açtığı dava Malatya 1. Asliye Hukuk Mahkemesinin 2/5/2018 tarihli kararıyla kabul edilmiştir. Anılan karar 28/6/2018 tarihinde kesinleşmiştir.

6. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesinden (Üniversite) 26/6/2017 tarihinde mezun olan başvurucu, eski ismine göre düzenlenmiş tıp fakültesi diplomasının yeni kimlik bilgilerine uygun şekilde yeniden düzenlenmesi talebiyle Üniversiteye başvurmuştur. Üniversitenin 13/11/2018 tarihli cevabi yazısı ile Hacettepe Üniversitesi Diploma, Sertifika, Geçici Mezuniyet Belgesi ve Diğer Belgelerin Düzenlenmesine İlişkin Yönerge'nin (Yönerge) 16. maddesinin (ç) bendi uyarınca mahkeme kararıyla gerçekleştirilen isim değişikliğinin diplomanın arka yüzüne gerekli açıklama yapılarak yazıldığı ve onaylandığı bildirilmiştir.

7. Başvurucunun anılan işlemin iptali talebiyle açtığı dava Ankara 15. İdare Mahkemesinin (Mahkeme) 19/6/2019 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Kararın gerekçesinde öncelikle4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile 29/9/2009 tarihli ve 27361 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) ve Yönerge'nin diplomaların düzenlenmesine yönelik hükümlerine yer verilmiştir. Kararda yer verilen mevzuat hükümleri gereğince diplomaların düzenlenmesinde yükseköğretim kurumlarına yetki tanındığı, buna göre kişisel bilgilerde değişiklik olması durumunda yeni bilgilerin belge üzerine şerh düşülerek diplomaya işleneceğinin kurala bağlandığı vurgulanmıştır. Sonuç olarak 26/6/2017 tarihinde mezun olan başvurucunun mezun olduğu tarihte geçerli nüfus bilgilerine göre diplomasının düzenlendiği, daha sonra mahkeme kararıyla gerçekleştirilen isim değişikliğinin diplomanın arka yüzüne açıklama yazılmak suretiyle onaylanarak işlendiği, dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı ifade edilmiştir.

8. Söz konusu karara karşı başvurucu, Ankara Bölge İdare Mahkemesine sunduğu 27/6/2019 tarihli istinaf dilekçesinde, mahkeme kararında anayasal gerekçelere değinilmediğini, anılan işlemin sadece Yönerge'ye uygun olduğunun tespiti ile yetinildiğini belirtmiştir. Ayrıca ismin kişinin özel hayatına ilişkin bir bilgi olduğunu, mesleği gereğince diplomasının yeni ismine göre düzenlenmesinde hukuki yarar bulunduğunu ve Üniversite açısından diplomada yapılacak bir değişikliğin kamu yararına aykırı olmayacağını vurgulamıştır.

9. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesinin 27/11/2019 tarihli kararıyla istinaf başvurusunun reddine kesin olarak karar verilmiştir. Kararda Mahkemece verilen kararın usul ve esas yönünden hukuka uygun olduğu ifade edilmiştir.

10. Nihai karar 29/12/2019 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

11. 2547 sayılı Kanun’un "Lisans düzeyinde öğretim" kenar başlıklı 43. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Yükseköğretim, harca tabi olup bu kanunda belirlenen amaç ve anailkelere göreaşağıdaki şekilde düzenlenir.

a. Yükseköğretim kurumlarında, kuruluş özelliklerine ve ihtiyaçlarına göre yapılan eğitim - öğretim ve buna dayalı olarak verilen diplomalarla ilgili esaslar her üniversitece hazırlanacak öğretim ve sınav yönetmeliğinde belirtilir.

..."

12. Yönetmelik'in "Diplomalar" kenar başlıklı 29. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

Tıp Fakültesinde aşağıdaki diplomalar verilir:

"...

b) Tıp doktorluğu diploması: Tıp doktorluğu için öngörülen altı dönemlik eğitim süresini başarı ile tamamlayanlara tıp doktorluğu diploması verilir."

13. Yönerge'nin "Diplomalar" kenar başlıklı 3. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Öğrenim gördükleri programların bütün koşullarını yerine getirerek mezuniyet hakkı kazanan öğrencilere, Öğrenci İşleri Dairesi Başkanlığı tarafından birer diploma düzenlenir.

..."

14. Yönerge'nin "Tıp doktorluğu diploması" kenar başlıklı 8. maddesi şöyledir:

"(1) Tıp Fakültesinin altı yıllık eğitim-öğretim programını başarıyla tamamlayan ve mezuniyet için gerekli koşulları sağlayan öğrencilere “Tıp Doktorluğu” diploması verilir."

15. Yönerge'nin "Diplomada yer alacak bilgiler" kenar başlıklı 11. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Diplomaların şekli ve boyutu Üniversite Senatosu tarafından belirlenir. Diplomanın ön yüzünde, öğrencinin adı-soyadı, öğrenim gördüğü fakülte / yüksekokul veya enstitünün adı, bölüm, anabilim / anasanat dalının adı (bilim dalı/alan adı), diploma numarası, eğitim-öğrenim süresi, öğretim programı, öğrenim gördüğü düzeyin derecesi ve mezuniyet tarihi bulunur. Diplomanın arka yüzünde ise öğrenciye ait kimlik bilgileri yer alır"

..."

16. Yönerge'nin "Diploma, diploma eki, mezuniyet belgesi ve sertifikaların değiştirilmesi veya yenilenmesi" kenar başlıklı 16. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

ç) Mezuniyetten sonra öğrencinin evlilik nedeniyle veya mahkeme kararıyla ad – soyadı gibi kimlik bilgilerinde ya da nüfus kaydını ilgilendiren diğer bilgilerinde değişiklik olması durumunda, kendi talebi doğrultusunda diploması henüz hazırlanmamışsa yeni bilgilerle düzenlenir; hazırlanmış ve teslim edilmişse diploma/belge üzerindeki değişiklikler tarih belirtmek ve gerekli açıklama yazılmak suretiyle yapılır.

..."

17. 15/2/2018 tarihli ve 26788 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Ayakta Teşhis ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik'in "Tıp merkezlerinin zorunlu tıbbi hizmet birimleri" kenar başlıklı 12/A maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... Poliklinik muayene odalarının kapısında hizmet verilen uzmanlık dalının adı, oda içinde hastaların görebilecekleri bir yerde o muayene odasında görev yapan tabiplerin diploma ve var ise uzmanlık belgelerinin aslı veya mesul müdür tarafından tasdiklenmiş bir örneği ile

personel çalışma belgesinin müdürlük onaylı sureti, duvarda asılı olarak bulunur. ..."

18. Ayakta Teşhis ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik'in "Tabip ve uzmanlar" kenar başlıklı 17. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... Tabibin/uzman tabibin çalışma belgesinin, poliklinik odasında hastaların rahatlıkla görebileceğibir yere asılması gerekir..."

2. İlgili Yargı Kararı

19. Danıştay Sekizinci Dairenin 13/1/2021 tarihli ve E.2019/9162, K.2021/10 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... Dava dosyasının incelenmesinden, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Antrenörlük Eğitimi Bölümü'nden 07/02/2013 tarihinde mezun olan davacının, Mahkeme kararı ile isim ve cinsiyet değiştirdiğini belirterek geçici mezuniyet belgesi ve diplomasında yer alan isminin [B.E.T] olarak değiştirilerek yeniden düzenlenmesi talebiyle yaptığı başvurunun, diplomanın yeniden düzenlenmesinin mümkün olmadığı ancak başvurması halinde diplomasının arka yüzüne şerh düşülerek mezuniyet tarihinden sonra mahkeme kararıyla nüfus bilgilerinin değiştiğine dair bir açıklama yapılabileceği ya da bu hususta belge verilebileceği gerekçesiyle reddedilmesi üzerine, bu işlemin iptali istemiyle bakılmakta olan davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

Anayasamızın 'Kanun önünde eşitlik' başlıklı 10. maddesinin 1. fıkrasında; "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir." hükmü, 'Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı' başlıklı 17. maddesinin 1. fıkrasında; "Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir." hükmü, 'Özel hayatın gizliliği' başlıklı 20. maddesinde; "Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz...Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir. " hükmü yer almıştır.

6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nun 'Amaç' başlıklı 1. maddesinde; Bu Kanunun amacı, kişisel verilerin işlenmesinde başta özel hayatın gizliliği olmak üzere kişilerin temel hak ve özgürlüklerini korumak ve kişisel verileri işleyen gerçek ve tüzel kişilerin yükümlülükleri ile uyacakları usul ve esasları düzenlemektir. " hükmüne, 'Özel nitelikli kişisel verilerin işlenme şartları' başlıklı 6. maddesinde; "Kişilerin ırkı, etnik kökeni, siyasi düşüncesi, felsefi inancı, dini, mezhebi veya diğer inançları, kılık ve kıyafeti, dernek, vakıf ya da sendika üyeliği, sağlığı, cinsel hayatı, ceza mahkûmiyeti ve güvenlik tedbirleriyle ilgili verileri ile biyometrik ve genetik verileri özel nitelikli kişisel veridir. Özel nitelikli kişisel verilerin, ilgilinin açık rızası olmaksızın işlenmesi yasaktır. Birinci fıkrada sayılan sağlık ve cinsel hayat dışındaki kişisel veriler, kanunlarda öngörülen hâllerde ilgili kişinin açık rızası aranmaksızın işlenebilir. Sağlık ve cinsel hayata ilişkin kişisel veriler ise ancak kamu sağlığının korunması, koruyucu hekimlik, tıbbî teşhis, tedavi ve bakım hizmetlerinin yürütülmesi, sağlık hizmetleri ile finansmanının planlanması ve yönetimi amacıyla, sır saklama yükümlülüğü altında bulunan kişiler veya yetkili kurum ve kuruluşlar tarafından

ilgilinin açık rızası aranmaksızın işlenebilir. .." hükmüne yer verilmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 'Özel ve aile hayatına saygı hakkı' başlıklı 8. maddesinde; "Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir. Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir." düzenlemesi yer almıştır.

Diğer taraftan; 108 No.lu Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi'nin 1. maddesinde; her üye ülkede, uyruğu veya ikametgâhı ne olursa olsun gerçek kişilerin, temel hak ve özgürlüklerini ve özellikle kendilerini ilgilendiren kişisel nitelikteki verilerin otomatik yollarla işleme tabi tutulması karşısında özel yaşam haklarını güvence altına almak hususu temel amaç olarak belirlenmiş, 6. maddesinde ise; özel veri kategorileri kapsamında, iç hukukta uygun güvenceler sağlanmadıkça, ırksal kökeni, siyasi düşünceleri, dini veya diğer inançları ortaya koyan kişisel veriler ile sağlık veya cinsel hayatla ilgili kişisel verilerin otomatik işleme tabi tutulmayacağı hususu düzenlenmiştir.

Yukarıda yer verilen mevzuat düzenlemeleri uyarınca kişilerin etnik köken, siyasi düşünce, dini inanç, sağlık, cinsel hayata ilişkin verileri özel nitelikli kişisel/hassas veriler olarak kabul edilmekte olup ilgililerin mağdur olmasına veya ayrımcılığa maruz kalmasına neden olma riski taşıdıklarından bu verilerin, diğer kişisel verilere göre çok daha sıkı şekilde korunmaları gerekmektedir.

Uyuşmazlıkta; davacının diplomasında yer alan önceki isim ve cinsiyetine dair bilgilerin üçüncü kişilere ifşa edilmemesi gerektiği, zira cinsiyet değişikliği sürecini mevzuata uygun olarak tamamlamış ve bu durumu Mahkeme kararıyla yasal koruma altına alınmış olan davacının, kanuni tanınma sonrasında tüm resmi belgelerinin değiştirilmesinin ve eski kimlik bilgilerinin üçüncü kişilerin erişimine kapalı olmasının, kişinin manevi varlığı ile doğrudan ilgili olduğu, bu kapsamda davacıya temel insan hakları çerçevesinde, yeni kimlik bilgilerine göre düzenlenmiş bir diploma verilmesi gerektiği; aksi takdirde nüfus bilgilerinde meydana gelen değişikliklerin, diploma gibi resmi evraka işlenmemesinin özel hayatın gizliliği başta olmak üzere kişinin, temel hak ve özgürlüklerini ihlal edeceği ve beraberinde mağdur olacağı anlaşılmaktadır.

Bu durumda; davacının talebinin diplomalardaki değişiklikleri düzenleyen usuli engeller kapsamında düşünülmeyip, davacıya yeni bir diploma düzenlenmesi hakkaniyete ve hukuka uygun olacağından tesis edilen dava konusu işlemde hukuka uygunluk, aksi yöndeki Mahkeme kararında ise hukuki isabet bulunmadığı sonucuna ulaşılmaktadır..."

20. İzmir 5. İdare Mahkemesinin 17/3/2016 tarihli ve E.2015/738, K.2016/439 sayılı kararıyla, isim ve cinsiyet değişikliği davası kabul edilen davacının diplomasının yeni kimlik bilgilerine göre düzenlenmesi talebinin idarece reddine ilişkin işlemin iptaline karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde "Davacının fiziki ve hukuki durumunda meydana gelen değişikliklerin niteliği dikkate alındığında, davacının önceki nüfus bilgilerinin bulunduğu diplomasını kullanırken olumsuzluklar yaşayacağı, diplomasının fiziki ve hukuki durumuna uygun yeniden düzenlenmesi halinde ise kamu düzeninde herhangi bir aykırı durumun oluşmayacağı açıktır." ifadelerine yer verilmiştir. Anılan karar Danıştay Sekizinci Dairesi tarafından onanarak kesinleşmiştir.

21. Ankara 4. İdare Mahkemesinin 28/2/2007 tarihli ve E.2006/1549, K.2007/156 sayılı kararıyla, maddi hata yapılarak diplomasına yanlış yazılan isminin nüfus kayıtlarındaki kimlik bilgilerine göre düzeltilmesi talebinin idarece reddine ilişkin işlemin iptaline karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde; davacının idareye yaptığı başvurunun diplomasındaki ismin değiştirilmesine yönelik olmadığı, idarece gerçekleştirilen maddi hatanın düzeltilmesi talebinden ibaret bulunduğu, anılan talebin ilgili yönetmelikte yer alan diplomanın yalnızca bir kere verilebileceği hükmü gerekçe gösterilerek reddedilmesinin hukuka aykırı olduğu vurgulanmıştır. Anılan karar Danıştay Sekizinci Dairesi tarafından onanarak kesinleşmiştir.

B. Uluslararası Hukuk

22. İlgili uluslararası hukuk için bkz. Abdulkadir Tuncay, B. No: 2019/35343, 30/3/2022, §§ 19-27.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Anayasa Mahkemesinin 12/7/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

24. Başvurucu; ismi mahkeme kararıyla düzeltilmesine rağmen Üniversite tarafından diplomasının yeni kimlik bilgilerine göre yeniden düzenlenme talebinin haksız olarak reddedildiğini, Mahkemenin işlemin Yönerge'ye uygunluğunu denetlemekle yetindiğini, özel hayata ilişkin anayasal güvencelerin dikkate alınmadığını ileri sürmüştür. İsminin özel hayat kapsamında yer aldığını, daha önceki isminin üçüncü kişilerce bilinmemesine yönelik mahremiyet hakkının bulunduğunu, iş başvurularında diploması istendiğinden isim değişikliğinin sorgulandığını iddia etmiştir. Bunların yanında ilgili mevzuat uyarınca hekimlerin sağlık kuruluşlarında diplomalarının asılı bulunmasının zorunlu olduğunu, gerçek ismi ile diplomada yer alan ismi arasında farklılığın kendisini mesleki anlamda da zor bir duruma düşürdüğünü ifade etmiştir. Başvurucu son olarak iş başvurularında kullanmak ve hekim olması dolayısıyla işyerinin duvarına asmak zorunda olduğu diplomasında değişiklik talep ettiğini, talebinin reddinin kendi isminin değiştirilmesine yönelik bu özel bilginin iradesi dışında üçüncü kişilerce öğrenilmesine yol açtığını ve sonuç olarak özel hayata saygı hakkı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini vurgulamıştır.

25. Bakanlık görüşünde; başvurucunun talebinin diplomaya şerh düşülerek karşılandığı, diplomanın bir defa düzenlenmesindeki kamusal menfaatin sahte diplomaların önüne geçmek, diplomanın bir defa kullanılmasını sağlamak olduğu ifade edilmiştir. Böylelikle diplomanın yeniden düzenlenmemesi ile bireyin mahremiyet hakkına yapılan müdahalenin kamu düzeninin ve güvenliğinin sağlanması ve diğer bireylerin mağduriyetlerinin önlenmesi açısından gerekli olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Görüşte son olarak başvurucunun yeni kimlik bilgilerinin diplomanın arkasına şerh düşülmesi de dikkate alındığında uygulanan işlem ile başvurucunun nasıl bir mağduriyete uğradığının anlaşılamadığı, diplomanın şerh düşülmüş hâliyle kullanılmasında bir engel görülmediği belirtilmiştir.

26. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı sunduğu cevap dilekçesinde öncelikle bireysel başvuru formundaki iddialarını yinelemiş ve müdahalenin kanunilik ölçütünü sağlamadığını, sahtecilikle mücadelenin başka imkânlarla mümkün olması nedeniyle somut olay açısından müdahalenin meşru amacının bulunmadığını belirtmiştir. Başvurucu son olarak mesleği açısından çok önemli olan diplomasında yeni kimlik bilgilerine göre değişiklik talebinin

reddedildiğini, bu nedenle müdahalenin demokratik toplumda gerekli olmadığını ve bir ihtiyaca karşılık gelmediğini vurgulamıştır.

B. Değerlendirme

27. Anayasa'nın "Özel hayatın gizliliği" kenar başlıklı 20. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, özel hayatına ... saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ... gizliliğine dokunulamaz."

28. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

29. Anayasa Mahkemesi önceki birçok kararında özel hayata saygı hakkının kişinin çevresinde bulunanlarla temas kurma hakkını içerdiğini, özel bir sosyal hayat sürdürmeyi güvence altına aldığını ve kişilerin mesleki hayatlarının özel hayatlarıyla sıkı bir ilişki içinde olduğunu vurgulamıştır (K.Ş., B. No: 2013/1614, 3/4/2014, § 36; Serap Tortuk, B. No: 2013/9660, 21/1/2015, § 37; Bülent Polat [GK], B. No: 2013/7666, 10/12/2015 § 62; Ata Türkeri, B. No: 2013/6057, 16/12/2015, § 31; Ö.Ç.; B. No: 2014/8203, 21/9/2016, § 50; Haluk Öktem [GK], B. No: 2014/13433, 13/10/2016, § 27; E.G. [GK], B. No: 2014/12428, 13/10/2016, § 34).

30. Anayasa Mahkemesi yakın tarihte açıkladığı C.A. (3) kararında; özel hayata ilişkin hususların kişinin mesleği ile ilgili tasarruflara esas alındığı durumlarda özel hayata saygı hakkının uygulanabilir olduğuna ve özel hayata ilişkin herhangi bir nedene dayanılmaksızın mesleki hayata yönelen müdahalelerin özel hayata saygı hakkı kapsamında değerlendirilebilmesi gerekli olan şartların neler olduğuna ilişkin detaylı değerlendirmelerde bulunmuştur (C.A. (3), §§ 91-96).

31. Belirtilen kararda açıklanan kriterler kapsamında somut olay değerlendirildiğinde başvurucunun isim değişikliği davası sonucunda diplomasının yeni ismine göre düzenlenmesi talebinin reddi ile mesleki hayatına yönelik olarak alınan tedbirin özel hayata ilişkin herhangi bir nedene dayanmadığı görülmüştür. Bununla birlikte başvurucunun mesleki hayatına yönelik müdahalenin onun özel hayatına ciddi şekilde etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı anlaşılmıştır. Zira alınan tedbirin başvurucunun başkaları ile ilişki kurabilme ve geliştirebilme imkânını önemli ölçüde zayıflatmasına, sosyal ve mesleki itibarını koruyabilmesi açısından ciddi sonuçlar doğurmasına yol açacağı değerlendirilmiştir. Bu durumda sonuca dayalı nedenlerle başvurunun özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenebilir nitelikte olduğu kanaatine varılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

32. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı

33. Başvurucunun isim değişikliği davası sonucunda aldığı yeni isme göre diplomasının düzenlenmesi talebinin reddedilmesi özel hayata saygı hakkına müdahale teşkil etmektedir.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

34. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

“Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

35. Sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, Anayasa'nın 20. maddesinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

36. Somut olaydaki mevzuat hükümleri değerlendirildiğinde 2547 sayılı Kanun'un 43. maddesinde diplomalarla ilgili esasların yönetmelikte düzenleneceği belirtilerek yasa koyucu diplomalarla ilgili esasların üniversitelerce oluşturulacağına ilişkin genel bir kanuni düzenleme getirmiş, teknik ve uzmanlık gerektiren diploma düzenlenmesi ve değiştirilmesi hususlarının belirlenmesini yürütmeye bırakmıştır. Nitekim anılan Kanun'a göre oluşturulan Yönetmelik ve Yönerge'de tıp fakültesi diplomasının üniversitece düzenleneceği ve diplomada hangi bilgilerin yer alacağı kurallarına yer verilmiştir. Nihayet Yönerge'nin 16. maddesinde diploma üzerindeki değişikliklerin tarih belirtmek ve gerekli açıklama yazılmak suretiyle yapılabileceği belirtilmiştir. Sonuç olarak başvurucunun diplomasının yeni ismine göre düzeltilmesi talebi, 2547 sayılı Kanun ve bu Kanun'a dayanılarak çıkartılan Yönetmelik ve Yönerge hükümleri dikkate alınarak reddedilmiştir. Bu nedenle somut olayda söz konusu müdahalenin kanunilik şartını karşıladığı değerlendirilmiştir.

ii. Meşru Amaç

37. Özel hayata saygı hakkına müdahale teşkil eden mesleğe ilişkin tedbirlerde millî güvenliğin ve kamu düzeninin korunmasının, kamu hizmetinin sürdürülebilirliğinin sağlanmasının hakkın doğasından kaynaklanan bir sınırlandırma nedeni olarak kabul edilebileceği değerlendirilmektedir(Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, § 122). Somut başvuruda da kamu gücünü kullanan idarenin kamu düzeninin korunması ile kamu hizmetinin sürdürülebilirliğinin sağlanması amacını taşıdığı ve bu suretle meşru amaç unsurunun bulunduğu sonucuna varılmıştır.

iii. Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

(1) Genel İlkeler

38. Anayasa Mahkemesi kararlarına göre demokratik toplum düzeninin gerekleri kavramı öncelikle ilgili hak yönünden getirilen sınırlamaların zorunlu ya da istisnai tedbir niteliğinde olmasını, başvurulabilecek en son çare ya da alınabilecek en son önlem olarak kendisini göstermesini gerektirmektedir. Demokratik toplum düzeninin gereklerinden olma, bir sınırlamanın demokratik bir toplumda zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacın karşılanması amacına yönelik olmasını ifade etmektedir (AYM, E.2016/179, K.2017/176, 28/12/2017; Ata Türkeri, B. No: 2013/6057, 16/12/2015, § 44; Haluk Öktem [GK], B. No: 2014/13433, 13/10/2016, § 49; Erhun Öksüz [GK], B. No: 2014/12777, 13/10/2016 § 53; Salim Onur Şakar, B. No: 2015/2711, 21/9/2017, § 35; C.A. (3), § 114).

39. Anayasa’nın 13. maddesinde demokratik toplum düzeninin gerekleri ve ölçülülük kriterleri iki ayrı ölçüt olarak düzenlenmiş olmakla birlikte bu iki ölçüt arasında ayrılmaz bir ilişki vardır. Ölçülülük ilkesinin amacı temel hak ve özgürlüklerin gereğinden fazla sınırlandırılmasının önlenmesidir. Anayasa Mahkemesi kararları uyarınca ölçülülük ilkesi, sınırlama için kullanılan aracın sınırlama amacını gerçekleştirmeye uygun olmasını ifade eden elverişlilik, sınırlayıcı önlemin sınırlama amacına ulaşmak bakımından zorunlu olmasına işaret eden gereklilik ve araçla amacın orantısız bir ölçü içinde bulunmaması ile sınırlamanın ölçüsüz bir yükümlülük getirmemesi anlamına gelen orantılılık unsurlarını içermektedir (Bülent Polat [GK], B. No: 2013/7666, 10/12/2015, § 106; Tevfik Türkmen [GK], B. No: 2013/9704, 3/3/2016, § 70; Bülent Kaya [GK], B. No: 2013/2941, 11/5/2016, § 82; Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, §§ 45, 48; C.A. (3), § 115).

40. Belirtilen ölçütlere riayetle bir sınırlandırma yapılıp yapılmadığının tespiti için müdahale teşkil eden önlemin temelini oluşturan meşru amaç karşısında, bireye düşen fedakârlığın ağırlığının gözönünde bulundurulması ve gözetilen genel yararın gerekleri ile bireyin temel hakkının korunması arasında adil bir dengenin kurulup kurulmadığının belirlenmesi zorunludur. Anayasa'nın 13. maddesi vasıtasıyla Anayasa'da yer alan tüm temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması hususunda geçerli olan bu denge, özel hayata saygı hakkının sınırlandırılmasında da gözönünde bulundurulmalıdır (Bülent Polat, § 107).

41. Kamusal makamların bir hakkın sınırlandırılması sürecinde iki ayrı aşamada takdir yetkisi bulunmaktadır. Bunlardan ilki, sınırlama ölçütünün seçimidir. İkincisi ise ilgili sınırlama ölçütü çerçevesinde izlenen meşru amacı gerçekleştirmek üzere yapılan sınırlamanın gerekliliğidir. Ancak kamusal makamlara tanınan bu takdir yetkisi sınırsız olmayıp ihlal iddiasına konu önlemin anayasal temel hak ve özgürlüklerle bağdaşır olması yani müdahaleyi meşrulaştırmak üzere kullanılan argümanların elverişli, zorunlu ve orantılı olması gerekir (Bülent Polat, § 108).

42. Belirtilen takdir yetkisi, her bir olay özelinde ayrı bir kapsama sahiptir. Güvence altına alınan hakkın veya hukuksal yararın niteliği ve bunun birey bakımından önemi gibi unsurlara bağlı olarak bu yetkinin kapsamı daralmakta veya genişlemektedir. Öte yandan personel rejimi gibi sıkı kural ve şartlara tabi bir alanda, kamu makamlarının faaliyetin niteliğine ve sınırlamanın amacına göre değişen geniş bir takdir yetkisinin bulunması doğaldır. Bununla birlikte özel hayata saygı hakkı ile kamu hizmetinin yukarıda belirtilen temellere uygun yürütülmesini gözetmek konusundaki meşru menfaat arasında adil bir denge kurulup kurulmadığının gözönünde bulundurulması zorunludur (Bülent Polat, §§ 109, 110).

43. Ayrıca özel hayata saygı hakkına yönelik müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olma ve ölçülülük ilkelerine uygun olduğu konusunda yargısal makamlar tarafından oluşturulan gerekçelerin ikna edici nitelikte ilgili ve yeterli olması gerekir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ata Türkeri, §§ 45, 47; Murat Deniz, B. No: 2014/5318, 21/9/2016, § 66). Yine müdahalenin yargısal denetiminin usule ilişkin gereklilikler yerine getirilerek etkili bir şekilde ve makul sürede tamamlanması önemlidir.

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

44. Somut olayda başvurucu, tıp fakültesi lisans diplomasının mahkeme kararıyla değiştirilen ismine göre yeniden düzenlenmesi talebiyle idari ve yargısal başvuru yollarını tüketmiştir. Başvurucu gerek Üniversiteye başvurusunda gerek talebinin idarece reddi üzerine açtığı iptal davasına konu dilekçesinde gerekse de kanun yolu başvurusunda

diplomasının yeni ismine göre düzenlenmesinin mesleği açısından önemli olduğunu, daha önceki isminin bilinmemesine yönelik olarak mahremiyet hakkının bulunduğunu ileri sürmüştür.

45. Üniversite tarafından ve yargılamayı yürüten derece mahkemelerince verilen ret kararlarında Yönerge'nin mevcut durumda yeniden bir diploma düzenlenmesini engelleyen 16. maddesinin (ç) bendine (bkz. § 16) dayanılmış ve başvurucunun yeni kimlik bilgilerinin mevcut diplomanın arkasına şerh düşülerek işlenmesi yeterli kabul edilmiştir.

46. Öncelikle mevcut başvuru yönünden kişinin değişen kimlik bilgilerinin diplomaya işlenmesine imkân tanıyan idari ve yargısal başvuru yollarının ve bu kapsamda ileri sürülen taleplerin incelendiği hususunda bir tereddüt olmadığı belirtilmelidir. Öte yandan 2547 sayılı Kanunla diplomaların düzenlenmesi hususunda takdir yetkisi üniversitelere verilmiş ve somut olayda da Üniversite, Yönetmelik ve Yönerge'nin ilgili hükümlerinde diplomanın tanzim edilmesine ve değiştirilmesine yönelik düzenlemeler getirmiştir (bkz. §§ 12-16).

47. Bununla birlikte başvurucu, derece mahkemelerine sunduğu taleplerde ve bireysel başvuru formunda diplomasının değiştirilen ismine göre yeniden düzenlenmesinin mensubu bulunduğu hekimlik mesleği açısından çok önemli olduğunu ve eski isminin bilinmemesi yönünde mahremiyet hakkının bulunduğunu, bu taleplerinin derece mahkemelerince görmezden gelindiğini vurgulamıştır. Başvurucu, tıp doktoru olarak görev yapmakta olup başvuruya konu diploma da tıp fakültesi lisans diplomasıdır. Ayakta Teşhis ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik'in 12/A ve 17. maddelerinde tıp fakültesi lisans diplomalarının muayene duvarına asılması gerektiğine yönelik düzenlemeler mevcuttur (bkz. §§ 17, 18). Yine hekimlik mesleğinin önemi gereği başvurucunun meslek hayatı boyunca diplomasının çok önemli olduğu ve iş hayatı süresince herkesin görebileceği bir yerde bulunacağı açıktır.

48. Bu anlamda üniversitelerin diplomaların düzenlenmesi ve değiştirilmesi noktasındaki takdir yetkisinin temel hak ve özgürlüklerin çalışma hayatında da korunması gerektiği gözetilerek kamu yararı ve hizmet gereklerine uygun olarak kullanılmasının zorunlu olduğu vurgulanmalıdır. Bunun yanında takdir yetkisinin kullanımının keyfî uygulamaların önüne geçilmesi için objektif ve makul sayılacak gerekçelerle de açıklanması gerekir. Zira anılan takdir yetkisinin sınırsız olarak kullanılması öncelikle kamu hizmetinin devamlılığından beklenen menfaat ile bireylerin menfaatleri arasında korunması gereken adil dengenin zaten birey karşısında güçlü olduğu kabul edilen kamu lehine bozulması sonucunu doğuracağı açıktır.

49. Somut olayda derece mahkemelerince sadece Yönerge'nin diplomanın yeniden tanzim edilmesini yasaklayan düzenlemelere dayanılmış ve başvurucunun yeni kimlik bilgilerinin diplomanın arkasına şerh düşülmesi yeterli kabul edilmiştir. Bununla birlikte başvurucunun idareye ve yargı makamlarına sunduğu talep dilekçelerinde hekimlik mesleği açısından diplomasının önemini ve değiştirilmiş isminin gizli kalmasına yönelik mahremiyet hakkı bulunduğunu belirtmesine rağmen idarece ve yargı makamlarınca anılan iddialar dikkate alınmamıştır. Derece mahkemelerince yalnızca Yönerge'de yer alan kuralın uygulanması ve diplomanın yeniden düzenlenmesi talebinin reddine gerekçe yapılmasının bu konuda ilgili ve yeterli gerekçe olarak kabul edilmesi mümkün görünmemektedir.

50. Ayrıca başvurucunun diplomasının yeni ismine göre düzenlenmesinin gerekliliği ile ilgili olarak mesleki yaşantısına ve daha önceki isminin bilinmemesine yönelik olarak isim hakkının kişiselliğine ilişkin bilgiler verdiği ve diplomanın yeni ismine göre düzenlenmesine

ihtiyaç duyma nedenlerine ilişkin açıklamalarda bulunduğu açıktır. Bunun yanında başvurucu yeni kimlik bilgilerinin diplomanın arkasına şerh düşülmesi ile yetinilmesinin kendisi için yeterli olmadığını da vurgulamıştır. Buna rağmen diplomanın yeniden düzenlenmesi için haklı nedenlerin oluşup oluşmadığı hususunda konuyla ilgili ve ikna edici gerekçelerin derece mahkemelerince ortaya konulamadığı görülmüştür. Kaldı ki derece mahkemelerince diplomanın birden fazla kez düzenlenemeyeceğine yönelik kuralın uygulanmasına dair kamusal menfaat ile başvurucunun diplomasının yeni kimlik bilgilerine göre yeniden düzenlenmesindeki bireysel yararı arasındaki dengenin gözetildiğine veya tartışıldığına ilişkin bir gerekçe de gösterilmemiştir.

51. Sonuç olarak başvurucunun yargı kararıyla ismini değiştirdiği dikkate alındığında makul bir gerekçe ve zorunluluk ortaya konulmadıkça başvurucunun yeni ismini kullanmasına ilişkin bir sınırlama da getirilmemesi gerekir. Bu anlamda başvurucunun eski diplomasının yeni ismiyle düzenlenmesi talebinin reddi şeklindeki sınırlamanın kamusal menfaat ile bireysel menfaat arasında korunması gereken dengenin başvurucu aleyhine bozulmasına neden olduğu, kamusal makamlarca zorunlu ve ölçülü bir müdahale olduğunun ortaya konulamadığı anlaşılmıştır.

52. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. Giderim Yönünden

53. Başvurucu; ihlalin tespit edilmesi, yeniden yargılama ve 3.000 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

54. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği mahkemece yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

55. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 3.000 TL tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 15. İdare Mahkemesine (E.2018/2345, K.2019/980) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 3.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

E. 364,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için YASAL FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE, 12/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İBRAHİM HALİL KELEŞ

B. No: 2020/92 | Karar tarihi: 12.07.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/92

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İBRAHİM HALİL KELEŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/92

Karar Tarihi: 12/7/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Mahmut ALTIN

Başvurucu : İbrahim Halil KELEŞ

Vekili : Fatih AYKUL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, başvurucunun yetkilisi olduğu şirkete ait öğrenci yurdunun millî güvenliğe tehdit oluşturan kurumlar arasında olduğunun tespiti üzerine kapatılması sonrasında şirketin de şirket sicilden terkin edilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucu, nihai hükmü 1/12/2019 tarihinde öğrendikten sonra 2/1/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Hüseyin Aşkan (B. No: 2017/15649, 21/7/2020) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Kararda Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi'nde (UYAP) evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede başvurucu vekili tarafından nihai kararın açılarak okunduğu tespit edilen tarih, nihai kararın sonucunun öğrenildiği tarih kabul edilerek bireysel başvuru süresi bu tarihten itibaren başlatılmış ve başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğu sonucuna

ulaşılmıştır. Somut olayda da nihai kararın bizatihi başvurucu tarafından UYAP üzerinden 1/12/2019 tarihinde okunduğu ve başvurunun otuz günlük bireysel başvuru süresi geçtikten sonra 2/1/2020 tarihinde yapıldığı anlaşıldığından başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 12/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BAHADIR TOK

B. No: 2020/6258 | Karar tarihi: 12.07.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/6258

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BAHADIR TOK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/6258)

Karar Tarihi: 12/7/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Mahmut ALTIN

Başvurucu : Bahadır TOK

Vekili : Av. Osman SEÇKİN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; gerekçesiz tutuklama ve mahkûmiyete ilişkin kararların hukuki olmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, mahkûmiyete esas olarak suç oluşturmayan bazı eylemlere de dayanılması nedeniyle suç ve cezaların kanuniliği ilkesi ile haberleşme ve ifade özgürlüğünün, ByLock isimli program verilerinin belirleyici delil olarak kabul edilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının, soruşturma aşamasında el konulan paraların iade edilmemesi nedeniyle de mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu hakkında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) üye olma suçundan başlatılan soruşturma kapsamında önce 7/3/2017 tarihinde yakalama emri çıkarılmış, 9/5/2017 tarihinde iddianame düzenlenmiştir. Sonrasında Bursa 9. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) verilen arama kararı sonucunda elde edilen 5.580 TL ve 1.000 ABD dolarına 30/3/2018 tarihinde el konulmuştur.

3. Mahkeme 11/4/2018 tarihli duruşmada başvurucunun tutuklanmasına, 29/5/2018 tarihinde de FETÖ/PDY üye olma suçundan mahkûmiyetine ve tutukluluk hâlinin devamına

karar vermiştir. Kararın gerekçesinde başvurucunun Bylock programını, örgütün talimatları doğrultusunda, örgütsel haberleşmede kullanmak amacıyla telefonuna yüklemiş olduğu belirtilmiştir. Mahkeme, mahkûmiyet gerekçesinde özellikle başvurucunun FETÖ/PDY içerisinde faaliyet yürüttüğüne ilişkin beyanda bulunan tanık anlatımlarına ve Bylock programı mesaj içeriklerine dayanmıştır.

4. Başvurucu, karara karşı istinaf talebinde bulunmuştur. Bursa Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi (Daire) 23/10/2018 tarihinde istinaf talebini esastan reddetmiştir. (Kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesi, esastan ret kararını 24/9/2019 tarihinde atıf yapılan kanun maddesi yönünden düzelterek onamıştır.

5. Kesinleşen karara istinaden başsavcılık tarafından düzenlenen müddetname başvurucuya 9/1/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 23/1/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başsavcılığın başvuru konusu paraların müsaderesini talep etmesi üzerine Mahkemece 5/5/2021 tarihli ek kararla müsadere talebinin reddiyle paraların iadesine hükmolunmuştur. Bu karar 26/5/2021 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

9. Başvurucu soruşturma aşamasında el konulan paraların iade edilmemesinden yakınmaktadır. Bakanlık görüşünde başvurucunun paralarının kendisine iadesine yönelik verilen mahkeme kararı gözönüne alınarak başvurucunun artık mağdur sıfatının devam edip etmediği hususunun değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı cevabında müsadere talebinin reddine ilişkin ek kararın başvuru konusu olmadığını, başvuru formunda dile getirdiği hakların ihlal edildiği savunulmuştur.

10. Başvuru, mülkiyet hakkı kapsamında incelenmiştir.

11. Anayasa Mahkemesi olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Nuray Işık (B. No: 2014/7561, 28/9/20169), Sinan Aydın Aygün (2) (B. No: 2014/922, 16/6/2016) ve Mehmet Ali Aslan (B. No: 2013/2429, 30/3/2016) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede ceza soruşturması veya kovuşturması sırasında yargı organlarınca şüphelilerin eşyasına ya da mal varlığı değerlerine elkoyma tedbirinin uygulandığı durumlarda bunun hukuka aykırı olduğu iddialarına ilişkin olarak bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla asıl dava sonuçlanmış da olsa 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır

12. Somut olayda başvurucunun mal varlığı hakkında uygulanan elkoyma tedbirinin başvuru tarihinden sonra kaldırıldığı görülmektedir. Dolayısıyla elkoyma tedbiri nedeniyle uğranılan zararların giderimi bakımından 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolunun başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yolu olduğu ve bu olağan başvuru yolu tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesinin

bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile bağdaşmadığı kanaatine varılmıştır.

13. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Suç İsnadına Bağlı Tutmaya İlişkin Şikâyetler Yönünden

14. Başvurucu, tutuklamanın ve tutukluluğun devamına ilişkin kararların hukuki olmadığını ve kararların gerekçesiz olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

15. Başvuru, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

16. Anayasa Mahkemesi, Mehmet Emin Kılıç ve Mehmet Şimşek kararlarında; sulh ceza hâkimliğinin yapısı, tutuklamanın hukuki olmaması, tutukluluğun makul süreyi aşması, soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması, tutukluluk incelemelerinin veya tahliye taleplerinin geç ya da hiç değerlendirilmemesi gibi "bir suç isnadına bağlı olarak" tutuklulukla ilgili şikâyetleri içeren bireysel başvuruların, ilk derece mahkemesinin nihai kararını verdiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılmadığı gerekçesiyle süre aşımı olduğu sonucuna varılmıştır (Mehmet Emin Kılıç, B. No: 2013/5267, 7/3/2014, §§ 19-32; Mehmet Şimşek, B. No: 2018/10953, 22/7/2020, §§ 47-70).

17. Anılan kararlarda belirtilenlere benzer şikâyetler içeren somut başvuruda kişi hürriyeti güvenliği hakkına yönelik ihlal iddialarının süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Mahkûmiyete Bağlı Tutmaya İlişkin Şikâyetler Yönünden

18. Başvurucu, hükmen tutukluluk kararına yaptığı itirazların gerekçesiz olarak reddedildiğini, hükümden sonra da tutukluluğunun devam ettiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuru, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

20. Anayasa Mahkemesi Ç.Ö. kararında mahkûmiyete bağlı tutmanın hukuka aykırı olduğu, kanun yolu aşamasında tahliye taleplerinin veya resen tutukluluk incelemelerinin yapılmaması gibi "bir mahkûmiyete bağlı olarak" tutuklulukla ilgili şikâyetlerin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğu sonucuna varılmıştır (Ç.Ö. [GK], B. No: 2014/5927, 19/7/2018, §§ 27-53). Benzer şikâyetler içeren somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelere göre kişi hürriyeti güvenliği hakkına yönelik bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

21. Başvurucunun ByLock isimli program verilerinin belirleyici delil olarak kabul edilmesi ile soyut gerekçelerle mahkûmiyetine karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının Ferhat Kara [GK] (B. No: 2018/15231, 4/6/2020) kararı doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle; ByLock serverinin bir kopyasının verilmesi talebinin reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının temyiz dilekçesinde dile getirilmediği anlaşıldığından bu iddianın Adnan Şen [GK]

(B. No: 2018/8903, 15/4/20219) kararı doğrultusunda başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle; ByLock verilerini içeren dijital materyallerin mahkeme huzuruna getirtilmediği itirazı yönünden adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği iddiasının Cemal Günsel [GK] (B. No: 2016/12900, 21/1/2021 § 24) kararı doğrultusunda temellendirilmemiş şikâyet kapsamında kabul edilmesi gerektiği anlaşıldığından açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle; ByLock verilerinin elde edilme usulü yönünden haberleşme hürriyetini ihlal edildiği iddiasının Bestami Eroğlu [GK] (B. No: 2018/23077, 17/9/2020) kararı doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle; suçların ve cezaların kanuniliği ilkesinin ihlal edildiği iddiasının Muhammet Fatih Berber (B. No: 2018/13628, 11/5/2022) ve Adnan Şen kararları doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Suç isnadına bağlı tutmaya ilişkin şikâyetler yönünden kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Mahkûmiyete bağlı tutmaya ilişkin şikâyetler yönünden kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 12/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İSMAİL GÜNAL

B. No: 2020/25260 | Karar tarihi: 12.07.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/25260

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İSMAİL GÜNAL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/25260)

Karar Tarihi: 12/7/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : İsmail GÜNAL

Vekili : Av. Serhat ÇATAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, işveren ile arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle iş sözleşmesinin feshedilmesi üzerine açılan işe iade davasında hukuk kurallarının öngörülemez biçimde yorumlanarak davanın reddedilmesi nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ve çalışma hürriyetinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 24/7/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu, 1999 yılından itibaren itibaren çeşitli taşeron şirketler (Şirket) bünyesinde Uşak Belediyesinde (Belediye) işçi statüsünde çalışmakta iken 22/7/2016 tarihinde iş sözleşmesi feshedilmişdir.

7. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle 11/8/2016 tarihinde dava açmıştır.

8. Uşak 1. İş Mahkemesi (Mahkeme) 19/11/2019 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararda, başvurucu hakkında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) üye olmak suçundan dolayı açılmış derdest ceza davası olduğu belirtilmiştir. İddianame içeriği ile dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde işverende iş ilişkisini sürdürmesi beklenemez derecede şüphe meydana geldiği ifade edilmiştir. İşverenin iş sözleşmesini feshinin şüphe geçerli nedenine dayandığı kanaatine varıldığı söylenmiştir. Öte yandan iş akdinin feshinin haklı nedene dayanıp dayanmadığının taraflar arasında daha sonra görülecek alacak davası yargılaması sırasında ceza davası da dikkate alınarak tespit edilebileceğine vurgu yapılarak ceza davasının sonucunun beklenmesine gerek olmadığı aktarılmıştır.

9. Başvurucu, karara karşı 18/12/2019 tarihinde istinaf yoluna başvurmuştur.

10. Başvurucu hakkında Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 18/6/2020 tarihinde istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir. Kararda, başvurucunun Uşak Ağır Ceza Mahkemesinde görülen silahlı terör örgütüne üye olma suçuna yönelik yargılamanın hâlen derdest olduğu bilgisine yer verilmiştir. Başvurucu hakkında düzenlenen iddianame içeriğinde başvurucunun 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (667 sayılı KHK) ile kapatılan Çağlayan İşçiler Yardımlaşma ve Dayanışma Derneğinin 13/44/2014-20/11/2015 tarihleri arasında üyesi olduğu, derneğe 600 TL ve 150 TL olmak üzere iki kez bağış yaptığı, buna ilişkin iki adet belgenin dosyaya celp edildiği, ayrıca başvurucunun 459911 IB numarası ile ByLock programı kullanıcısı olduğunun ve kullanıcı adının ismailunal164 olduğu tespitlerine yer verildiği aktarılmıştır. Yargılama aşamasında dosyaya celp edilen tüm bilgi ve belgelerden davacının fesih tarihi öncesinde FETÖ/PDY ile ilgisinin bulunduğuna dair bir kısım kayıtların elde edildiği dikkate alındığında mevcut bulgular itibarıyla işverence yapılan feshin şüphe feshi kapsamında kaldığı ifade edilmiştir.

11. Nihai karar başvurucuya 26/6/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 24/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. Başvurucu hakkında 27/9/2016 tarihinde silahlı terör örgütüne üye olma suçundan soruşturma başlatılmıştır. Soruşturma sonucunda 7/8/2019 tarihli iddianame düzenlenmiş ve anılan iddianame Uşak 3. Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) tarafından 9/8/2019 tarihinde kabul edilmiştir. Ağır Ceza Mahkemesi, başvurucuyu 2/2/2021 tarihinde silahlı terör örgütüne üye olma suçundan dolayı 6 yıl 3 ay hapis cezası ile cezalandırılmıştır. Kararda, başvurucunun 459911 ID numarası ve ismailgünal64 kullanıcı adıyla Bylock programını kullandığı belirtilmiştir. Başvurucunun ID numarası ile 276039 ID numaralı kullanıcısı arasında "yarın her şey normale dönecek inşallah" şeklinde yazışma içeriğinin bulunduğu bilgisine yer verilmiştir. Öte yandan başvurucunun örgütle iltisaklı olduğu ve 667 sayılı KHK ile kapatılan Çağlayan İşçiler Yardımlaşma ve Dayanışma Derneğinde 13/4/2014 tarihinden 20/11/2015 tarihine kadar üyelik kaydı bulunduğu ifade edilmiş ve başvurucunun

derneğe 600 TL ve 150 TL olmak üzere iki kez bağış yaptığı ifade edilmiştir. Başvurucunun HTS analiz raporu itibarıyla sanığın örgütle iltisaklı kişi ve kurumlarla irtibatının bulunduğunun tespit edildiği aktarılmıştır. Başvurucunun örgütün en önemli finans kaynaklarından biri olan Bank Asyada kendisine ait 1868805 No.lu hesap hareketi içermeyen hesabının bulunması karşısında başvurucunun FETÖ/PDY'nin öğretmen yapılanması içerisinde yer aldığının sabit olduğu kanaatine varılmıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

13. İlgili mevzuat için bakınız Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, §§ 43-84.

2. Yargıtay Kararları

14. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22/10/2007 tarihli ve E.2007/16878, K.2007/30923 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davalı işveren, davacının geçmişten gelen sabıkası ve özellikle yasadışı örgütle bağlantısı nedeni ile güvenlik önlemi olarak iş sözleşmesini feshetmiştir. Bu fesih Alman Hukukunda ve Alman Federal Mahkemelerinde şüphe feshi olarak adlandırılmaktadır. Böyle bir fesihte, işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir. Davacının geçmişte yasadışı örgüt üyesi olması, davacının görev yaptığı bölgede terör olaylarının artması ve demiryolu ulaşımının da hedefte bulunması, davalı işveren açısından iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güvenin sarsıldığı, elverişli objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphenin bulunduğu anlamına gelmektedir. Davacının iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedenle yapıldığı kabul edilmelidir. Davanın reddi yerine yazılı şekilde kabulü hatalıdır."

15. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/11/2018 tarihli ve E.2015/22-2715, K.2018/1720 sayılı kararı şöyledir:

"...şüphe feshinin söz konusu olabilmesi için iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni yıkmaya elverişli, objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphe mevcut olması ve ayrıca olayın aydınlatılması için işverenin kendisinden beklenebilecek bütün çabaları göstermesine karşın eylemin gerçekleştiğinin kanıtlanamaması gerektiğinden, somut uyuşmazlıkta davacının sabit olan, doğruluk ve bağlılığa uymayan nitelikteki eyleminin şüphe feshi teşkil etmediği de açıktır..."

16. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 3/10/2018 tarihli ve E.2018/10430, K.2018/20956 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

Yukarıda açıklanan ilke ve esaslar çerçevesinde değerlendirme yapılacak olursa, somut olayda davacının iş sözleşmesinin feshi ile ilgili yasal dayanakların 4857 sayılı İş Kanunu ile birlikte Bakanlar Kurulu kararı ile ülke genelinde ilan edilen Olağanüstü Hal kapsamında

çıkartılan kanun hükmünde kararnameler olduğu konusunda tereddüt bulunmamaktadır. Söz konusu kararnamelerin iş sözleşmesi ile çalışan işçilere yönelik hükümleri incelendiğinde, gerek 667 sayılı KHK'nin 4. maddesi gerekse 673 sayılı KHK'nin 7. maddesinde bu kanun hükmünde kararnameler kapsamında iş sözleşmesi feshedilen işçilerin bir daha yeniden doğrudan veya dolaylı olarak eski işinde veya benzer işlerde görevlendirilemeyecekleri, bunların işe iadesinin mümkün olmadığı şeklinde emredici nitelikte düzenlemelerin yer aldığı görülecektir. Bu yasal düzenlemelerin nitelik itibariyle, kamu düzenine ilişkin ve açıkça emredici nitelikte olduğu değerlendirildiğinde, açılacak davalarda taraflarca hazırlama ilkesine üstünlük tanınamayacağı göz önüne alınmalıdır. Bu itibarla, ilgili kanun hükmünde kararnameler kapsamındaki fesihlere ilişkin olarak açılan işe iade davalarında, taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir.

Buna göre görülmekte olan davada, sözleşmenin feshine dayanak bilgi ve belgelerin mahkemece resen araştırılması gerekmekte ise de, dosyada sadece Erzurum Cumhuriyet Baş Savcılığına davacı hakkında soruşturma veya kovuşturma olup olmadığı yönünde yazılan yazı cevabi ile yetinildiği , bu yönde başkaca bir araştırma yapılmadığı anlaşılmaktadır. Davacının iş sözleşmesinin feshine dayanak objektif değerlendirmelerin neler olduğu, hangi bilgi ve belgelerin feshe gerekçe yapıldığı davalı bankadan sorularak; bunun yanında resen araştırma ilkesi kapsamında davacı hakkında mevcut ise adli ya da idari soruşturma evrakları, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı'nın Terörle Mücadele, Kaçakçılık, Organize Suçlar ve İstihbarat ile ilgili birimlerinden ve Bilgi Teknolojileri Kurumu'ndan getirtilmeli, varsa davacı ile ilgili bilgi ve belgeler ile yine Bank Asya nezdinde açılmış mevduat hesapları, hesap hareketleri ve bankacılığa ilişkin işlemler olup olmadığı sorulmalı, tüm bilgi ve belgeler değerlendirilerek ulaşılacak sonuca göre hüküm kurulmalıdır. Eksik incelemeyle yazılı gerekçe ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılarak davacının davasının kabulüne karar verilmesi hatalı olup bozmayı gerektirir."

17. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 26/11/2018 tarihli ve E.2018/11097, K.2018/25472 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Taraf iradesine öncelik verilmesi sadece davanın açılmasında değil, yargılama sırasında taraflara ait bir çok usul işleminde de kendisini gösterir...Yani, yargılamada esas olan, dava malzemelerinin taraflarca toplanması ve mahkemeye sunulması olarak tanımlayabileceğimiz 'taraflarca hazırlama (getirilme) ilkesi' dir. Bu ilkenin geçerli olduğu davalarda, dava malzemelerinin mahkemeye tam olarak getirilmemesinin sorumluluğunu taraflar üstlenmiş olup; hakim, kural olarak tarafların ileri sürmediği vakıaları ve belirli bir delili kendiliğinden araştıramaz ve taraflara hatırlatamaz. Diğer yandan, kamu düzenini ilgilendiren davalarda, irade serbestisinin ve taraf iradesine tanınan üstünlüğün bir sonucu olan 'taraflarca hazırlama ilkesi' yerine, kendiliğinden (resen) araştırma ilkesinin uygulanması esastır. Kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda; hâkim, davanın ispatı için gereken bütün delillere kendiliğinden başvurur; taraflar da yargılama bitinceye kadar delil gösterebilirler. Bu davalarda bir bakıma, dava ile ilgili olguların hazırlanmasında, tarafların yanında, hakimin de görevli olması söz konusudur.

Bu açıklamalar karşısında kamu ya da özel hukuk tüzel kişiliği de olsa işçinin terör örgütleri ile irtibatının bulunması halinde bu durumun hem kamu güvenliğini hem de özel güvenliği tehdit edeceği açıktır. Bu nedenle davalı tarafın cevap dilekçesi ile davacının iş akdinin .../... bağlantısı bulunduğuna dair kuvvetli şüphe duyulması sebebi ile feshedildiğini belirttiği görülmekle; eldeki davada taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki

kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir."

18. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 5/7/2018 tarihli ve E.2018/3181, K.2018/14806 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut uyuşmazlıkta davacının iş sözleşmesinin 15.07.2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe girişimi sonrası illegal yapılarla ilişki içinde olan emir talimat alanlarla ilgili her türlü takibat soruşturma ve kovuşturma başlatıldığı bu kapsamda kuruma ulaşan bilgiler ışığında 22.07.2016 tarihinde 4857 sayılı İş Kanunu'nun 25/II. maddesi kapsamında sonlandırıldığı bildirilerek feshedilmiştir.

Davalı Belediye fesih bildiriminde davacının illegal yapılarla ilişki içerisinde olduğunun değerlendirmesi kapsamında davacının darbe girişimi öncesi ve sonrası bir kısım sosyal medya paylaşımlarını sunmuşsa da ilgili sosyal medya paylaşımlarında hakaret, tehdit içeren bir ifade olmadığı, davacının eleştiri kapsamında kendi düşüncelerini açıkladığı, davacı hakkında adli yönden herhangi bir terör soruşturması bulunmadığı gibi davalı Kurum içi idari bir soruşturmasının da bulunmadığı, davacının ... irtibatının bulunduğunun kanıtlanmadığı, Anayasa'nın 25. maddesi ve siyasi görüşün fesih için geçerli sebep oluşturmayacağına dair 4857 sayılı İş Kanunu'nun 18. maddesinin 3. fıkrasının d bendi dikkate alındığında davacının iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedene dayanmadığı açık olduğundan davanın kabulü yerine reddi hatalıdır.

4857 sayılı İş Yasasının 20/3 maddesi uyarınca Dairemizce aşağıdaki şekilde karar verilmiştir."

19. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 21/9/2017 tarihli ve E.2017/36442, K.2017/18738 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut olayda, veri kayıt personeli olarak çalışan davacının iş sözleşmesi, 20/07/2016 günü anayasal düzeni bozucu darbe girişimi ile ilgili olarak sosyal medyada devlet ve hükümet aleyhine yazılı ve görsel paylaşımlar yapması nedeniyle Sağlık Bilimleri Üniversitesi... Eğitim ve Araştırma Hastanesi tarafından Hastane Yöneticisi, Baştabip Yardımcısı, İdari ve Mali İşler Müdür Yardımcıları ile Sağlık Bakım Hizmetleri Müdürü imzasıyla diğer davalı ...'ne gönderilen 19/07/2016 tarih ve 3 sayılı kararı gereği feshedildiği, sosyal medya paylaşımlarının dosyada belgelendiği dikkate alındığında, davacının dosyaya sunulan sosyal medya paylaşımları içeriğinde eleştiri sınırlarını aştığı, paylaşımlar içeriğine göre davalı işverenin iş ilişkisini sürdürmesi beklenemeyeceği, güvenin yıkılması veya ağır biçimde zedelenmesi nedeniyle işverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı iş sözleşmesinin feshedildiği kanaatine varılmaktadır. Zira en azından artık iş ilişkisinin sürdürülmesinin davalı-işveren açısından önemli veya makul ölçüler içerisinde beklenemeyeceği, bu durumda 4857 sayılı Kanun'un 19. maddesi gerekçesi ve 158 sayılı İLO sözleşmesinin 7. maddesi uyarınca işverenden savunma almasının beklenemeyeceği ve işveren feshinin geçerli nedene dayandığı kabul edilmelidir."

B. Uluslararası Hukuk

20. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes davasının medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar[ın] ... esası konusunda karar verecek olan ... bir mahkeme tarafından ... görülmesini isteme hakkına sahiptir..."

21. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) adil yargılanma hakkının demokratik toplumda önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamaktadır (Airey/İrlanda, B. No: 6289/73, 9/10/1979, § 24). AİHM'e göre hukuk devletinin temel ilkelerinden biri olan hukuki belirlilik Sözleşme'nin bütün maddelerinde mündemiçtir (Iordan Iordanov/Bulgaristan, B. No: 23530/02, 2/7/2009, § 47). Adil yargılanma hakkı hukukun kabul edilmiş evrensel ilkelerine uygun olarak yorumlanmalıdır. Bu bağlamda hakkın tesliminden kaçınma (denial of justice) yasağı bu ilkelerin başında gelmektedir (Golder/Birleşik Krallık, B. No: 4451/70, 21/2/1975, § 35).

22. AİHM iç hukukun yorumlanmasında öncelikli görevin ulusal otoritelere ait olduğunu vurgulamaktadır. AİHM'in görevi ulusal hukuk mercilerinin yorumlarının etkilerinin Sözleşme ile uyumlu olup olmadığını tespit etmekle sınırlıdır (Waite ve Kennedy/Almanya, B. No: 26083/94, 18/2/1999, § 54). AİHM kural olarak kendisinin ulusal mahkemelerin yerine geçerek değerlendirme yapma görevinin bulunmadığını, ulusal hukukun yorumlanmasına ilişkin sorunları çözmenin öncelikli olarak ulusal otoritelerin -özellikle ulusal mahkemelerin- yetkisinde olduğunu ifade etmektedir. AİHM bu sebeple ulusal mahkemelerin iç hukukun yorumuna ilişkin tartışmalarına karışmayacağını belirtmektedir. Ancak AİHM keyfîliğin bulunduğu, diğer bir ifadeyle ulusal mahkemelerin iç hukuku açıkça hatalı veya keyfî ya da adaleti hiçe sayacak şekilde uyguladıklarını gözlemlediği hâllerde bunu sorgulayabileceğine işaret etmektedir (Anđelković/Sırbistan, B. No: 1401/08, 9/4/2013, § 24).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Anayasa Mahkemesinin 12/7/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

24. Başvurucu, işten çıkarıldığı sırada hakkında soruşturma mevcut olmadığını, işten çıkarıldıktan 1,5 ay sonra hakkında soruşturma başlatıldığını ifade etmiştir. İşten çıkarılırken hangi sebeplerle FETÖ/PDY ile bağlantısının bulunduğunun ortaya konulmaması nedeniyle yapılan feshin haksız olduğunu ileri sürmüştür. Bölge Adliye Mahkemesince fesihten sonra başlatılan soruşturmada elde edilen verilere göre değerlendirme yapılmasının haksız ve hukuka aykırı olduğunu belirterek hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

25. Bakanlık görüşünde başvurucu hakkında yürütülen işe iade davası ile ceza davasına ilişkin süreçlere yer verilmiştir. Kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Olayda başvuranın terör örgütü ile irtibat veya iltisakına ilişkin bir kısım tespitlerde bulunularak iş sözleşmesinin feshedildiği ve derece mahkemelerince yapılan şüphe feshinin hukuka uygun olduğuna karar verildiği ifade edilmiştir. Hukuk kurallarını yorumlama yetkisinin derece mahkemelerine ait olduğu ve iş hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda hangi nedenlerin haklı ve geçerli fesih nedeni oluşturduğuna ilişkin derece mahkemelerinin yorum ve değerlendirmesinin mevzuata uygun olup olmadığını denetlemenin Anayasa Mahkemesinin görevi olmadığı ileri sürülmüştür. Öte yandan başvurucu hakkındaki tedbirlerin olağanüstü hâl (OHAL) döneminde alınması nedeniyle, yapılacak incelemede Anayasanın 15. maddesinin de dikkate alınması gerektiği de söylenmiştir.

2. Değerlendirme

26. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

27. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

28. Ancak temel hak ve özgürlüklere müdahalenin söz konusu olduğu durumlarda derece mahkemelerinin takdir ve değerlendirmelerinin Anayasa'daki güvencelere etkisini nihai olarak değerlendirecek merci Anayasa Mahkemesidir. Bu itibarla Anayasa'da öngörülen güvenceler dikkate alınarak bireysel başvuru kapsamındaki temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğine ilişkin herhangi bir inceleme kanun yolunda gözetilmesi gereken hususun incelenmesi olarak nitelendirilemez (Şahin Alpay (2) [GK], B. No: 2018/3007, 15/3/2018, § 53).

29. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesi çok istisnai durumlarda temel hak ve özgürlüklerden biri ile doğrudan ilgili olmayan bir şikâyeti kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin yasak kapsamına girmeden inceleyebilir. Açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsıldığı ve adil yargılama hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvencelerin anlamsız hâle geldiği çok istisnai hâllerde aslında yargılamanın sonucuna dair olan bu durumun bizatihi kendisi usule ilişkin bir güvenceye dönüşmüş olur. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin derece mahkemelerinin değerlendirmelerinin usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirip getirmediğini ve açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsılıp sarsılmadığını incelemesi yargılamanın sonucunu değerlendirdiği anlamına gelmez. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi derece mahkemelerinin delillerle ilgili değerlendirmelerine ancak açık bir keyfîlik ve adil yargılanma hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getiren bir uygulama varsa müdahale edebilecektir (Ferhat Kara [GK], B. No: 2018/15231, 4/6/2020, § 149).

30. Somut olayda Belediye nezdinde 1999 yılından itibaren çalışmakta olan başvurucunun iş sözleşmesi, terör örgütü ile irtibatı bulunduğu şüphesiyle feshedilmiştir. Başvurucu, feshin geçersizliğin ve işe iadesi istemiyle dava açmıştır. Mahkeme, başvurucu hakkında FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan dolayı derdest ceza davası bulunması olgusuna dayanarak davayı reddetmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi başvurucu hakkında doğrudan ceza yargılaması bulunması olgusuna dayanmamakla birlikte başvurucu hakkında düzenlenen iddianamedeki hususları gözönünde bulundurarak feshin hukuka uygun olduğunu söylemiştir.

31. Uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk kurallarının yorumlanmasında öncelikli yetkinin derece mahkemelerine ait olduğunun altı bir kez daha çizilmelidir. Anayasa Mahkemesinin kendi yorumunu derece mahkemelerininkinin yerine kaim etmesi söz konusu olamaz. Bununla birlikte derece mahkemelerinin yorumlarının etkilerinin adil yargılanma hakkıyla çelişip çelişmediğini incelemek Anayasa Mahkemesinin görevindedir (Sebiha Kaya, B. No: 2018/34124, 20/5/2021, § 48).

32. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenemese de şüphenin işçinin kişiliğinde bulunan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir. Aksi halde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı bir şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir.

33. Yargıtay, şüphe feshi kapsamında açılacak davalarda taraflarca hazırlama ilkesine üstünlük tanınamayacağını belirtmiştir. Bu itibarla şüphe feshi kapsamında açılan işe iade davalarında taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesi uygulanmaktadır. Yani derece mahkemelerinin tarafların ileri sürdüğü yahut ortaya koyduğu tespitlerden bağımsız olarak ayrıca araştırma yapması ve yine tarafların iddia ve itirazlarını bu kapsamda değerlendirerek bir sonuca varması gerekmektedir. Bu kapsamda derece mahkemelerinden beklenen öncelikle işveren kurumun niteliği ile sözleşmesi feshedilen işçinin burada hangi pozisyonda çalıştığı, işinin mahiyeti ve öneminin ne olduğu hususlarının belirlenmesidir. Zira şüpheyi doğuran olay yahut durum, farklı pozisyonlarda çalışan kişiler yönünden farklı değerlendirme yapmayı gerektirebilmektedir. Bunun yanı sıra şüphe feshini doğuran durum veya olayın/vakıanın -Yargıtay içtihadında da değinildiği gibi- doğrudan işçinin şahsından kaynaklanması, millî güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olması gerekmektedir. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi, keyfîliğin önüne geçebilmek adına önem arz etmektedir. Söz konusu kriterlerin -özellikle millî güvenlik ile ilgili hususlarda- esnek değerlendirilebileceği düşünülse dahi bu durumda da makul ve hakkaniyetli bir şekilde mevzunun ele alınması, hem işçi yönünden hem işveren yönünden adil bir denge kurulması icap etmektedir.

34. Mahkeme, başvurucunun iş akdinin haklı olarak feshedildiğini kabul ederken başvurucu hakkında derdest ceza yargılaması bulunmasına dayanmıştır. Bölge Adliye Mahkemesi ise başvurucu hakkında derdest ceza yargılaması bulunmasını kabul etmekle birlikte başvurucu hakkında düzenlenen iddianamede bulunan, KHK ile kapatılan derneğe üyeliğinin bulunması ve bu derneğe iki defa para yatırmış olması ve daha da önemlisi ByLock programının kullanıcısı olduğu tespitlerine dayanmıştır.

35. Derece mahkemelerinin bu yorumlarının keyfî olmadığı vurgulanmalıdır. Silahlı terör örgütü ile bağlantılı olduğunu haklı gösterecek ölçüde nedenlerin varlığı hâlinde şüphenin makul bir sebebe dayandığı söylenebilir. OHAL ilan edilmesine neden olan olaylar ve OHAL döneminde alınan tedbirlerin amacı gözetildiğinde bir kimsenin terör örgütleriyle bağlantısının bulunduğunun tespit edilmesi durumunda iş akdinin feshedilmesi sonucunu doğuracak nedenlerin var olduğu sonucuna ulaşılması keyfî bir yargı olmaz.

36. Buna karşılık terör örgütü ile bağlantılı olunduğuna yönelik şüphe, kişisel değerlendirme ve kanaatlere değil somut ve maddi tespitlere dayanmalıdır. Bu çerçevede kişiler hakkında ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmeyen fesihlerin haklı olarak nitelendirilmesi keyfîliğe yol açabilir ve yapılan feshi öngörülebilir olmaktan çıkarabilir. Bu açıdan somut olayda başvurucu hakkında yapılan tespitler gözetildiğinde iş akdinin feshedilmesinin başvurucu açısından öngörülebilir olup olmadığı ve derece mahkemelerince yapılan yorumların keyfîlik taşıyıp taşımadığı değerlendirilmelidir.

37. Başvurucunun darbe girişimi sonrasında terör örgütü ile irtibat ya da iltisaklı olduğu düşünülerek iş akdi feshedilmiştir. Nitekim başvurucunun iş akdi, terör örgütü ile

bağlantısının bulunduğunun düşüncesi nedeniyle feshedildikten kısa bir süre sonra hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan soruşturma başlatılmış olup söz konusu soruşturma kovuşturma aşamasına geçtikten sonra başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

38. Bölge Adliye Mahkemesi ise başvurucu hakkında düzenlenen iddianamede bulunan hususları baz almıştır. Başvurucunun KHK ile kapatılan derneğe üyeliğinin bulunmasının yanı sıra derneğe para yatırması, bundan öte başvurucunun ByLock programının kullanıcısı olduğunun iddianamede tespit edilmesi karşısında yapılan feshin haklı sebebe dayandığını söylemiştir. Sonradan verilen Ağır Ceza Mahkemesi kararıyla da başvurucu hakkında yapılan tespitler sabit bulunarak başvurucunun hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

39. Anayasa Mahkemesi, ByLock uygulamasının özellikleri gözönüne alındığında kişilerin bu uygulamayı kullanmalarının veya kullanmak üzere elektronik/mobil cihazlarına yüklemelerinin soruşturma makamlarınca FETÖ/PDY ile olan ilgi bakımından bir belirti olarak değerlendirilebileceğini belirtmektedir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 106, 267; M.T. [GK], 2018/10424, 4/6/2020, §§ 112-116). ByLock uygulamasının FETÖ/PDY ile bağlantılı bir suç işlediğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesi ve anılan programın özellikleri de dikkate alındığında, Bölge Adliye Mahkemesinin söz konusu durumu haklı fesih nedeni olarak kabul etmesi keyfîlik veya bariz takdir hatası olarak değerlendirilemeyecektir. Yine diğer yapılan tespitler de Ağır Ceza Mahkemesi tarafından silahlı terör örgütüne üye olma fiilini gerçekleştirdiği şeklinde yorumlandığından Bölge Adliye Mahkemesinin bu yorumunda da keyfîlik veya bariz takdir hatası bulunmamaktadır.

40. Tüm bu hususlar gözetildiğinde başvurucunun iş akdinin feshedilmesinin hukuka uygun bulunması keyfî ve temelsiz olmadığı, bu nedenle başvurucunun iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu değerlendirilmiştir. Dolayısıyla başvurucunun şikâyetinin açıkça dayanaktan yoksun olduğu kanaatine varılmıştır.

41. Açıklanan nedenlerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Çalışma Hürriyetinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

42. Başvurucu, yapılan feshin haklı neden dayanmaması nedeniyle çalışma hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

43. Anayasa Mahkemesinin Onurhan Solmaz (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18) ve Serkan Acar (B. No: 2013/1613, 2/10/2013, § 24) kararlarında yer alan tespit ve değerlendirmelere göre özetle ihlal edildiği ileri sürülen çalışma hürriyeti ve hakkı Anayasa ve Sözleşme ile Türkiye'nin taraf olduğu ek protokollerin ortak koruma alanına girmemektedir.

44. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Çalışma hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 12/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YUSUF ÇELİK

B. No: 2020/35753 | Karar tarihi: 12.07.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/35753

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

YUSUF ÇELİK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/35753)

Karar Tarihi: 12/7/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Zehra GAYRETLİ

Başvurucu : Yusuf ÇELİK

Vekili : Av. Cumali AYDEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasında sanığın hazır bulunma talebinin reddedilerek ses ve görüntü aktarımı suretiyle duruşmaya uzaktan katılımının sağlanması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/11/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyon; adli yardım talebinin kabulüne ve duruşmada hazır bulunma hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan yargılanmıştır. İstanbul 22. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) görülen yargılama üç celsede tamamlanmıştır. Yargılamada 12/4/2018 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda duruşmanın 7/6/2018 tarihinde yapılmasına ve başvurucunun duruşma tarihinde duruşma salonunda hazır edilmesine karar verilmiştir.

7. Yargılamanın 7/6/2018 tarihli ilk celsesinde duruşma salonunda hazır bulundurulan başvurucunun -müdafiinin de hazır bulunmasıyla- savunması alınmıştır. Mahkeme, duruşmayı 13/9/2018 tarihine ertelemiş ve başvurucunun ikinci celse tarihinde duruşma salonunda hazır edilmesine karar vermiştir.

8. Başvurucu, yargılamanın 13/9/2018 tarihli ikinci celsesinde de duruşma salonunda hazır bulundurulmuştur. Bu celsede Savcılık makamınca esas hakkındaki mütalaa dosyaya sunulmuştur. Başvurucunun esas hakkındaki mütalaaya karşı savunma yapmak için süre talep etmesi üzerine talebi Mahkemece kabul edilerek duruşma 15/10/2018 tarihine ertelenmiştir. Duruşma Tutanağı'na göre başvurucunun duruşma tarihinde duruşma salonunda hazır edilmesi için tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumuna müzekkere yazılmasına karar verilmiştir.

9. Başvurucunun Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) aracılığı ile katıldığı duruşmanın 15/10/2018 tarihli son celsesinde hüküm açıklanmıştır. Duruşma Tutanağı'na göre başvurucunun yüz yüze savunma yapmak üzere duruşma salonunda hazır bulundurulması için duruşmanın yakın bir tarihe ertelenmesi yönünde talepte bulunduğu ancak Mahkemenin takdirine göre savunmasını SEGBİS aracılığı ile de yapabileceğini Mahkemeye bildirdiği anlaşılmıştır. Mahkeme, başvurucunun duruşma salonunda hazır edilmesi için celse arasında müzekkere yazıldığı hâlde tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumundan sevk işleminin uzun süreceğinin anlaşılması üzerine bu defa SEGBİS aracılığı ile hazır edilmesine karar verildiğini, bu şekilde savunma yapmayı kabul ettiği takdirde savunmasını yapabileceğini başvurucuya bildirmiştir. Başvurucu, SEGBİS aracılığı ile savunma yapmayı kabul ederek esas hakkındaki mütalaaya karşı ayrıntılı şekilde açıklamalarda bulunmuştur. Duruşmanın tamamlanmasıyla birlikte Mahkeme, başvurucunun silahlı terör örgütü üyeliği suçundan hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir.

10. Başvurucu, gerekçeli temyiz dilekçesinde -diğerlerinin yanı sıra- hükmün açıklandığı duruşmanın son celsesine bizzat katılamamış olması nedeniyle savunma hakkının kısıtlandığını belirterek hükmün bozulmasını talep etmiştir. Hüküm kanun yolu denetiminden geçerek kesinleşmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

11. Duruşmada hazır bulunma hakkına ilişkin ilgili hukuk için bkz. Şehrivan Çoban [GK], B. No: 2017/22672, 6/2/2020, §§ 38-60.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

12. Anayasa Mahkemesinin 12/7/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

13. Başvurucu, duruşmanın son celsesinde duruşma salonunda hazır bulunmayı talep

etmesine rağmen SEGBİS aracılığı ile dinlenildiğini belirterek duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

14. Bakanlık görüşünde, başvurucunun müdafi yardımından da yararlanmak suretiyle herhangi bir sınırlamaya maruz kalmadan ve teknik bir bağlantı sorunu yaşamadan etkili bir şekilde savunma yapma imkânı bulduğu ifade edilmiştir.

B. Değerlendirme

15. Anayasa Mahkemesi, Şehrivan Çoban ve Emrah Yayla ([GK], B. No: 2017/38732, 6/2/2020) kararlarında duruşmada hazır bulunma hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi bu kararlarda öncelikle kişilerin istemine aykırı olarak SEGBİS yoluyla duruşmaya katılmasının duruşmada hazır bulunma hakkına yönelik müdahale teşkil ettiğini tespit etmiştir. Bu müdahalenin kanunilik, meşru amaç ve ölçülülük yönünden inceleneceğini ifade etmiştir. Anılan kararlarda 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 196. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı ve müdahalenin usul ekonomisinin gerçekleştirilmesine yönelik meşru bir amaca dayandığı sonucuna ulaşılmıştır (Şehrivan Çoban, §§ 72-104; Emrah Yayla, §§ 58-86).

16. Anılan kararlarda ölçülülük yönünden yapılan incelemede ise başvurucunun duruşmada hazır bulunma talebinin hangi zorlayıcı nedene dayalı olarak kabul edilmediğinin ortaya konulmaması ve başvurucunun SEGBİS yoluyla katıldığı celselerde esaslı işlemlerin yapılması nedeniyle müdahalenin gerekli olmadığı değerlendirilmiştir.

17. Öte yandan Anayasa'nın 36. maddesi veya diğer herhangi bir maddesi kişilerin adil yargılanma hakkının güvencelerinden feragat etmelerini yasaklayan bir hüküm içermemektedir. Ne var ki adil yargılanma hakkının güvencelerinden feragat edilmesinin Anayasa'ya uygun olabilmesi için feragat iradesinin açık olmasının ve sonuçlarının kişi yönünden makul olarak öngörülebilir olmasının yanında asgari usul güvencelerinin de sağlanmış olması, ayrıca adil yargılanma hakkından feragat edilmesini meşru olmaktan çıkaran üstün bir kamu yararının bulunmaması gerekir (Nurettin Balta, B. No: 2016/10023, 28/12/2022, § 47).

18. Başvuru konusu olayda üç celsede tamamlanan duruşmanın ilk iki celsesinde başvurucu duruşma salonunda bizzat hazır bulundurulmuştur. Duruşmanın son celsesinde ise başvurucunun duruşma salonuna sevk işleminin zaman alacağının anlaşılması nedeniyle duruşmaya katılımının SEGBİS aracılığı ile gerçekleştirilmesine karar verilmiştir. Mahkemece bu husus başvurucuya bildirilerek SEGBİS aracılığı ile savunma yapmayı kabul edip etmediği sorulmuştur. Duruşma Tutanağı'na göre başvurucunun bu duruma itiraz etmeyerek iddia makamınca verilen esas hakkındaki mütalaaya karşı ayrıntılı şekilde savunma yaptığı ve yargılamanın tamamlanmasıyla birlikte hükmün açıklandığı anlaşılmıştır (bkz. § 9). Dolayısıyla duruşmada hazır bulunma hakkından açık bir şekilde feragat edildiğinin kabul edilmesi gerekmektedir. Ayrıca başvurucunun SEGBİS aracılığı ile duruşmaya katılımının sonuçlarını makul olarak öngörebilecek durumda olmadığına dair somut bir veri bulunmadığı gibi duruşmada hazır bulunma hakkından feragat ile ilgili asgari usul güvencelerinin kendisine sağlanmadığına yönelik bir iddia da başvuru formuna yansımamıştır. Buna ek olarak başvurucunun duruşmada hazır bulunma hakkından açık bir şekilde feragat ettiğine ilişkin kabulü meşru olmaktan çıkaracak üstün bir kamu yararının mevcut olduğundan söz etmek de -somut olayın koşullarında- mümkün görünmemektedir. Dolayısıyla başvurucunun duruşmada hazır bulunma hakkına bir müdahalede bulunulmadığı sonucuna varılmıştır.

19. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 12/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİ ile karar verildi.